ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1
MERCREDI
1er JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·017 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 72e ANNEE — N° 19.017

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ուրիշ Օրերու Կարօտով

Հակառակ անոր որ ամէն նոր տարի նոր յոյսեր կը բերէ մարդկութեան, տարին դուր թաղեցինք, նախորդէն աւելի վայրկեան չեղաւ, աշխարհի ոչ մէկ կողմը:

Ֆրանսայի թէ արտաքին ճակատի վրայ, տարին որ անցաւ յուսադրիչ ոչինչ բերաւ:

Ֆրանսա իր տարին սկսաւ մարդ մը թաղելով: Անկասկած քաղաքական եւ պետական մեծ դէմք մը, որ իր դրոշմը դրաւ, մանաւանդ նախագահութեան 14 տարիներու երկայնքին: Ոմանց համար՝ կուռք, ուրիշներու համար նոր օրերու Մաքիավէլ մը, կարելի չէ ուրանալ սակայն թէ Միթերան եզակի անհատականութեան տէր անձ մըն էր եւ ինչ որ ալ ըլլան արդար վերապահութիւնները զորս կարելի չէ չունենալ իրեն հանդէպ Օպսէր-վաթուառէն էլիզէ, հարկ է ընդունիլ որ ան մաս կը կազմէր, այլեւս սակաւաթիւ այն քաղաքագէտներուն որոնց կարօտը կրնայ ունենալ հանրապետական Ֆրանսան: Թաղումին յաջորդ օրէն սկսան հըրապարակ իջնել հատորներ, որոնք տաք տաք կը սպասէին փուռին մէջ: Բոլոր հեղինակները քաղած էին իր վերջին խօսքերը, բոլորը ամէնէն մտերիմը եղած էին, ոչինչ խնայուեցաւ չուկայական ամէնէն տգեղ պատկերը պարզելու համար:

Նոր նախագահը իր ճախող վարչապետով ընտրապայքարին չռայլած ատեն – ատեն խոստումներուն ոչ մէկը կրցաւ յարգել: Ցաջորդական իշխանութիւններէն, 1981-էն սկսեալ, երբ Միթերան ասպարէզ կը կարդար ժխքար տնտեսութեան գործազրկութեան դարմանը գըրպանը ունեցողի մը նման, ոչ մէկը կըրցաւ լուծումը գտնել ամէնէն մեծ ցաւին որ գործազրկութիւնն է, չէչտելով հանդերձ թէ առաջնահերթ մտահոգութիւնն է: Օրէ օր, եւ դեռ այս վերջին օրը, ան աւելի մեծ համեմատութիւններու հասաւ: Եւ սակայն, կան երկիրներ, ինչպէս Անգլիա, որոնք ճարը գտած են: Ֆրանսան չի յաջողիր ու անժողովրդականութեան բոլոր մրցանիշները կոտրող իր նախարարապետն ալ, մանկական միամտութեամբ մը, անհասկնալի քաղաքական դէմքի մը համար, կարծեց որ ժողովուրդը պիտի սիրաշահի մտերիմ հատոր մը լոյս ընծայելով, ըսելու համար՝ «Մեր մէջ», սիրեցէ՛ք զիս, դէշ մարդ չեմ:

Գործազրկութենէն զատ այլ հարցեր ալ չկրցաւ լուծել Ֆրանսան, ոչ դորսիքական ճակատի վրայ, ոչ ահաբեկչական, ոչ ալ ընկերային: Խրամատը աւելի ընդլայնեցաւ հարուստին եւ աղքատին միջեւ ի հեճուկս միջին դասակարգին որ աւանդական ողնայարն էր Ֆրանսայի:

Աշխարհի պարզած պատկերը աւելի վայրուն չեղաւ: Դեռ ոչինչ կարգադրուած է պաղեստինեան ճակատի վրայ, մինչ Իսրայէլ կը շարունակէ ասպարէզ կարդալ աշխարհին, էյարթելով իր յանձնառութիւնները իսկ: Մ'լացեալ – Նահանգները ու Ռուսաստան վերընտրեցին իրենց նախագահները, պապն ու ելլցին անձնատուր չեղան իրենց առողջական վիճակին, ու տարւոյն վերջին օրերը հարիւրաւոր անձնաւորութիւններ պատանդի վերածուեցան Լիմայի ճափոնական դեսպանատունը իրենց անծանօթ դատի մը պատճառաւ: Ռուանտա ժողովուրդը չարունակեց դաղթականի, աքսորեալի, արմատախիլի իր ողիսականը ու Ալժերիա այսօր ալ կ'ապրի սարսափի մթնոլորտի մը մէջ: Ոչինչ կարգադրուած է:

Ամանոր է, սակայն: Ու ինչպէս ամէն Ամանորի, հարկ է լաւատես ըլլալ: Հաժողուիլ որ կարեւորը՝ չիչին կէսը լեցուն ըլլալն է, ոչ թէ միւս կէսին պարապ ըլլալը ու չարունակել ապրիլ՝ ուրիշ օրերու կարօտով:

« Ց Ա Ռ Ա Ջ »

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՓԱՐԻԶԻ ՀԵՌԱՏԻՊԱԿԱՆ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Դեկտեմբեր 30 / 31)

ԿՐԿԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՀԱՐՑԻՆ ՇՈՒՐՋ

Դեկտեմբեր 27-ին, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեանն է այս անգամ որ ընդունած է Ռուսաստանի նախագահի յատուկ դեսպան Եուրի Եակուլովը: Հանդիպումը, որուն ներկայ գտնուած են նաեւ Արտաքին փոխ – նախարար Վարդան Ոսկանեան եւ Ռուսաստանի Երեւանի դեսպան Ա. Ուռնով, նուիրուած էր զարթարաղեան կարգաւորութեան գործընթացին ներկայ վիճակին քննարկման:

***

ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԱՑՑԸ

Դեկտեմբեր 27-ին, վարչապետ Արմէն Սարգսեան աշխատանքի այցելութեան մը համար մեկնած է Ռուսաստանի մայրաքաղաքը, ու տեսակցութիւն ունեցած վարչապետ Վիկտոր Չերնոմիրդինի հետ:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԴՐԱՄԱՏԱՆ ՎԱՐԿԵՐԸ

Համաշխարհային Դրամատունը Դեկտեմբեր 24-ին հաւանութիւն տուած է Հայաստանին տրամադրելու 16,75 միլիոն տոլար վարկ, որ պիտի ուղղուի ճեռնարկութիւններու զարգացման ծրագրին, որու առանցքը կը կազմեն արդիւնաբերական եւ դրամատնային հատուածները:

Այս վարկը կը տրամադրուի 35 տարի պայմանաժամով եւ տարեկան 0,75 տոկոսով:

Հայաստան Համաշխարհային Դրամատան անդամ դառնալէն (1992) ի վեր ստացած է 262,25 միլիոն տոլար վարկ, 9 ծրագիրներու համար:

***

Համաշխարհային Դրամատան կողմէ Հայաստանի կառուցիներու վերականգնման ծրագրին 1996-ին տրամադրուած վարկով կարելի եղած է 183 քմ. ճամբու նորոգութիւն, 84,5 քմ.ի կպրապատում, 98,5 քմ.ի վրայ ալ կատարուած են մակերեսային մշակման աշխատանքներ: Այսպէս, նորոգուած են Երեւան – Մեղրի, Երեւան – Սեւան – Դիլիջան, Թալին – Գիւմրի – Ախուրեան, Վանաձոր – Թումանեան եւ Մարգարա – Էջմիածին – Ախուրեակ – Սպիտակ կառուցիներու հատուածները: Ցառաջիկայ տարուան դլխաւոր ծրագիրները կը վերաբերին դէպի Մեղրի եւ դէպի Վրաստան դացող ճամբաներուն:

***

ԼՈՒՐԵՐ ՋՄԵՌՆԱՑԻՆ ՄԱՐԶԱՁԵԻԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Ցունուար 9-ին Ֆրանսա կուդան լեռնադահուկորդները Ափսէն, Սէյրան եւ Ափթիւր Ցարութիւնեան, ուր մինչեւ ամսու վերջը կը մարզուին նախապատրաստուելու համար համաշխարհային ախոյեանութեան, որ կը սկսի Փեթրուարի սկիզբը, Իտալիոյ Սեստրիէրէ քաղաքը:

Հայաստանցի դեղասահորդներ Լեռնար Գրիդորեան, Մերի Թադեւոսեան (կամ Էլէն Համբարձումեան) ալ իրենց մարզումները կը չարունակեն լաւագոյն պայմաններու մէջ ներկայանալու համար Եւրոպայի ախոյեանութեան, որ տեղի կ'ունենայ Փարիզ, Ցունուար 15-էն: Փարիզի մէջ անոնց կը միանայ կահօ – կոհինոմա – Տիգրան Առաքելեան զոյգը եւս, որ կը բնակի եւ իր նախապատրաստութիւնները կը կատարէ Մ'լացեալ – Նահանդներու մէջ:

***

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՐՆԵՐ

Հայ – Ֆրանսական միջմասնագիտական միութիւնը 18-էն 40 տարեկաններու

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ 1700-ԱՄԵԱԿԻՆ ԸՆԴԱՌԱՋ

«Արմէնփրէս»ի Դեկտեմբեր 26 / 27-ի հաղորդումին մէջ լուր մը կար Հռովայականներուն մասին: Թէ՛ կ'ըսուէր թէ Հայաստանի մէջ պաշտօնապէս արձանագրութիւն ունենալու դիմումը մերժուած կրօնական միակ կազմակերպութիւնն էր ան, եւ թէ կը տեղեկացուէր որ Դեկտեմբեր 22 – 23-ին նոյն կազմակերպութեան համագումարը տեղի ունեցած էր Երեւանի Ամերիկեան համալսարանին մէջ: Պաշտօնական լրատուիւրը կ'աւելցնէր նաեւ թէ կարելի է ապօրինի նկատել համագումարը, բան որ 1993 Դեկտեմբեր 21-ի նախագահական հրամանագրով նման ճեռնարկի համար հարկաւոր էր նախապէս հաղորդումին մէջ լուր մը կար Հռովայականներուն մասին: Թէ՛ կ'ըսուէր թէ Հայաստանի մէջ պաշտօնապէս արձանագրութիւն ունենալու դիմումը մերժուած կրօնական միակ կազմակերպութիւնն էր ան, եւ թէ կը տեղեկացուէր որ Դեկտեմբեր 22 – 23-ին նոյն կազմակերպութեան համագումարը տեղի ունեցած էր Երեւանի Ամերիկեան համալսարանին մէջ: Պաշտօնական լրատուիւրը կ'աւելցնէր նաեւ թէ կարելի է ապօրինի նկատել համագումարը, բան որ 1993 Դեկտեմբեր 21-ի նախագահական հրամանագրով նման ճեռնարկի համար հարկաւոր էր նախապէս

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՀԱՑԵՐԸ ՄԻՇՏ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑԱԾ ԵՆ ԿԱՐՍԸ»

«Պէրֆին Պահար» ամսաթերթին Դեկտեմբերի թիւին մէջ Մ. Օրուչօղու Կարսի անցեալին մասին էջ մը ստորագրած է ուր քաղաքը հայկական հին քաղաքակրթութեան կարեւոր մէկ կեդրոնը կը նկատէ: Հիացում կը յայտնէ Անիի պարիսպներուն, ըսելով որ «դարեր առաջ հայ ճարտարապետներու եւ վարպետներու կառուցած բերդը հոյակապ է»: Ցիշելով քաղաքին զանազան շրջաններուն կործանումներն ու վերակառուցումները, կը դրէ. «Պատմութիւնը ամէն կործանումէ ետք կարսը վերակառուցելու պարտականութիւնը յանձնած է Հայերուն»:

Ցօդուածագիրը Բաղրատունիներու կողմէ կառուցուած կարսի մէկ եկեղեցիին մէջ 12 առաքեալներու որմնանկարները դիտելու կը հրաւիրէ ընթերցողը, դրելով. «Մտէ՛ք այդ եկեղեցին որ օսմանեան շրջանին մզկիթի վերածուած է. դիտեցէ՛ք 12 առաքեալները ու այդ որմնանկարները լեզու կ'ելլեն, պատմելու համար կարսին փլուզումներու եւ վերակառուցումներու անվերջանալի արկածախնդրութիւնը»:

Գրութիւնը կ'աւարտի Անի քաղաքին փառաբանութեամբ. կ'ըսուի թէ Բագրատունիներու ճեռակերտն է ան որ ամէն անդամուն Հայերու ճեռքով կրկին վեր բարձրացած է փլատակներէն: Օրուչօղլու հաւատք կը յայտնէ որ Անիի աւերակներէն պիտի ծագին նոր քաղաքակրթութիւններ որոնք բարբարոսութիւնը իրենց ետին ձգած պիտի ըլլան:

1997
ՅԱՒԱՏ
ղաւագոյն օրեր
կը մաղթէ
իր ընթերցողներուն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ նոր յաւելում մը արձանագրած է Ֆրանսայի մէջ, Նոյեմբերին, աւելի քան 20 հազար նոր դործազուրկներով: Ութ հոգիի վրայ մէկ դործազուրկ կայ այլեւս ինչ որ մեծ համաժողովուրդ մըն է (12·7%):

ՑՈՒՐՏԸ որ չէր մեղմացած տարւոյն վերջին օրը, 140 հոգիի մահուան պատճառ եղած է Եւրոպա, որոնց 11-ը՝ Ֆրանսա: Ամբողջ Ֆրանսան ձիւնի տակ թաղուած է:

ԼԻԲԱՆԱՆի քրիստոնեայ չրջանակներուն մէջ ձերբակալութիւնները կը չարունակուին: Ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ուզէ որ «լիբանանեան իշխանութիւնները հարկ եղած լուսաբանութիւնները ընեն» մարդկային իրաւանց խախտումներու չուրջ քրիստոնեայ ընդդիմութեան ձերբակալութիւններուն առթիւ:

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ որ քանի մը չաբաթ է հիւանդանոցն էր, կրցաւ տուն վերադառնալ Դեկտեմբեր 30-ին: Համայնավար կուսակցութեան նախկին քարտուղարը այլեւս սիրտին բաբախումները կանոնաւորող դործիք մը կը կրէ (փէս-մէյքըր):

ՆՈՐ ՏԵԼՀի դացող ճեպընթացին մէջ ահաբեկչական արարք մը դործուած է Դեկտեմբեր 30-ին, երբ ան ճամբայ կ'ելլէր Սանաափանի (հիւսիս – արեւելք) կայարանէն: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 300 մեռեալ կար:

ՍԵՐՊԻՈՑ ՄԻՋ, Միլոսեւիչի դիրքը կը տկարանայ, եկեղեցւոյ եւ բանակին կարգ մը տարրեր ցուցարարներու կողմը կ'անցնին: Հակառակ ցուրտին, ցոյցերը չեն դադրած: Ձինուորականներ նամակ մը հրապարակած են ուր կ'ըսեն. – «Եթէ հարկ ըլլայ, սերպ ժողովուրդին դլուխը կ'անցնինք որպէսզի ճշմարտութիւնը յաղթանակէ»:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ միակ ունի իր վերջին դօրքերը քաշելու Չէչէնիայէն մինչեւ Ցունուար 5:

ԱՄԱՆՈՐի առթիւ «Ցառաջ» լոյս չի տեսներ Ցունուար 1-ին (Ցունուար 2-ի թիւ): Մեր յաջորդ թիւը՝ Ուրբաթ, Ցունուար 3:

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԵՒ ԻՐ ՇՔԱԽՈՒՄԲԻ ԵՐԿՕՐԵԱՅ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՀԱՅՐԵՐՈՒՆ՝ Ս. ՂԱԶԱՐ - ՎԵՆԵՏԻԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՎԵՆԵՏԻԿ. – («Յառաջ»). –

Ջորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 18, առաւօտեան նախաճաշէն վերջ, ժամը 9·30ին, Հայրապետը իր շքախումբով, մի քանի միաբաններու ընկերակցութեամբ, ընդխառնրութեամբ Տեղակալ Հ. Յովսէփ Պէհեանիլեանի, երեք հոգեմակոյկներով, կրկին մեկնեցաւ Ս. Մարկոս հրապարակ, ուր իտալական հեռատեսիլի Բ. կայանի գործիչներուն հետ, մեզի կը սպասէր Տճեական պալատի ընդհանուր տնօրէնը, անգլիախօս առաջնորդի մը հետ: Մէկ ու կէս ժամ տրամադրուած էր անոնց ճարտարապետութեամբ եւ արուեստի թանկարժէք գործերով օժտուած՝ պալատը այցելելու: Ամէնուն ուշադրութիւնը գրաւեց Ժէ. դարու պատի մեծածաւալ քարտէսը, Մէյնի – Արեւելքը ներկայացնող, ուր Արմենիան, իր պատմական տարածութեամբ, գրաւած էր կեդրոնական տեղ: Մեհեանոյն սրահին դիմացի պատը, նոյն չրջանէն, զետեղուած էր Կիլիկիոյ քարտէսը, ուր Այասի, Ատանայի, Մսխի կողքին, ի զուր փնտռեցինք փոքրիկ Քէսապը, կասիոս լերան փէչերուն ... վատահարթ, այդ օրերուն, դեռ այնքան երեւելի չէր գարձած իր արժանաւոր գաւակներով:

Շնորհակալութեան անկեղծ խօսքեր, նուէրներու փոխանակում եւ մեհեանոյն խումբով մեկնում դէպի Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարան, ուր Գարեգին Ա. մուտք գործեց աշակերտներու ծափերով, մօտաւորապէս 50 աղջիկներու ժպիտով եւ վարժարանի պատասխանատու Հ. Սամուէլ Պաղտասարեանի բարի գալուստի խօսքերով:

Վերը, հայելիներու սրահին մէջ, այն սքանչելի դահլիճին, որ անհամար օտարներու կարդին, վայելած էր ներկայութիւնը Մեծն Կոմիտասի, Շահինի, Վարուժանի, Սրուիսարեանի, Իսահակեանի, Զարեհանի եւ Երուանդ Քոչարի նման դէմքերու, այժմ վարժարանի աշակերտութիւնը, տեղ գրաւած, բարի գալուստի կոկիկ հանդէս մը պատրաստած էր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Հ. Սերոբ Զամուրլեանի վարժ եւ դուստ ճպռտին տակ, այդ փոքրիկ բայց կիրթ խումբը, երդեց Ամէն Հայի սրտից բխած եւ բաջաց զէնքի՝ վարժարանի քայլերգը: Ապա պուլկարահայ, համալսարանական երիտասարդ՝ Վազգէն Մարտիրոսեան, սահուն հայերէնով, ներկայացուց ուսանողութեան զգացումները, Կաթողիկոսին այցելութեան առիթով: Հուսկ խօսք առաւ Հ. Սամուէլ Պաղտասարեան, յանուն տեսչութեան եւ աշակերտութեան, իմաստնալից եւ հոգեշունչ խօսքերու փունջ մը նուիրեց մեծ հիւրին եւ իր հետեւորդներուն:

Դպրոցական այդ յարկին տակ, չրջապատուած ուսանողներով եւ անոնց դասախարակներով, Հայրապետը ունեցաւ կրթական նեղչնչումով, խմաստուն խօսքեր: – «Հարցում կ'ընեմ ձեզի – բսաւ Ան – Մե՞նք ստեղծած ենք ժամանակը, մե՞նք ստեղծած ենք հոգը. ոչ. այս ամէնը Աստուծոյ տուածն է: Մեր գործն է այդ մեզի տրուածը աճեցնել ոչ թէ վճացնել ... դուք ձեր սրտին մէջ ամրձանագրեցէք՝ «Մտանք այս Տունը ուսանելու համար, կը մեկնինք այս Տունէն ծառայելու համար» ...:

Կէս ժամ չանցած, այդ միեւնոյն դահլիճը յորդարուած ու պարդարուած բոլորակ սեղաններով, սիրուն ծաղկոցներով եւ ծաղիկներով, գարձած էր կոկիկ ընտանեկան ճաշարան: Ասդարեւ, վարժարանի նախկին սան, բժիշկ Արթօ Քէօչէյեանի հոգատարութեամբ, ճաշ մը տրուեցաւ, չուրջ 75 հրաւիրեալներու, ի պատիւ Ամենայն Հայոց Հայրապետին: Երդուեցան հայրենասէր երգեր, մեներգատարեցին բժիշկ Արթօն եւ Հ. Յովսէփ Անտոնեանը, արժանանալով խանդավառ ծափահարութիւններու եւ ներկաներու փափաքին վրայ խօսք առաւ տոքթ. Սուրէն Յովհիկեան, վեր հանելով Հայաստանեայց Եկեղեցիին նշանակութիւնը գարերու հոլովոյթին մէջ, եւ հետեւաբար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին դերը, որ Հայրապետ եւ Հովիւ նշանակութիւններու կողքին, յաճախ Ազգապետի եւ Իշխանաւորի դերեր ալ կատարած է Հայոց Եկեղեցին 1700–ամեայ պատմութեան ընթացքին:

Գարեգին Ա., իր շքախումբով, մասնաւոր խանդավառութիւն յոյց տուաւ այցելելով Հայ ճարտարապետութեան եւ արուեստի վաստակաւորներու կեդրոնը, հիմնուած Պ. Յակոբիկ Մանուկեանի կողմէ, Միլանոյի մէջ, Ալփակօ – Նովէլլոյի գործակցութեամբ, եւ քանի մը տարիներ ի վեր, փոխադրուած Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի հողամասին վրայ, անոր վերանորոգուած Թէմանցա դրադարանին մէջ,

Կաթողիկոսը մեծ յուզումով աղօթեց երջանկայիշատակ Օննիկ Մանուկեանի եւ դերդաստանի յիշատակին եւ մաղթեց որ Աստուած անպակաս ընէ նման ազնիւ եւ բարերար անձերը Հայոց մէջ: Մինաս Լուռեանի եւ Ազա Զարեանի բացատրութիւններով զոհացած, Ամենայն Հայոց Հայրապետը եւ եպիսկոպոսաց դասը, դոհունակ սրտով մեկնեցան:

Ժամը 16·30–ին, Ֆարսէթթի պալատի մուտքին Վենետիկի մատուռական – իմաստասէր քաղաքապետը Գաչչարի Մասիմօ, իրեն յատուկ մանկական ժպիտով, կ'ընդունէր ամբողջ պատուիրակութիւնը, որուն աւելցած էին Միխիթարեան Հայրեր:

Գաչչարի ունեցաւ Կաթողիկոսին եւ մուլին առջեւ, զնահատանքի եւ յարգանքի չեշտուած արտայայտութիւններ հանդէպ Միխիթարեան Միաբանութեան, որ ըսաւ, – «ոչ միայն Վենետիկի անբաժան մասնիկն է, այլև կը կազմէ անոր եզական հարստութիւններէն մին, միայն ու միայն պատուաբեր յիշատակներով լեցուած»: Յիշեց Հայ ժողովուրդին մշակութային հարստութիւնը, որ հակառակ պատմական ամենադաժան պայմաններու, երբեք չէ դադրած զարմացնելէ մարդկութիւնը, եւ որպէս նշան այս ամէնուն, Վենետիկի քաղաքապետական խորհուրդը, որոշում տուած է 2001 թուին, կազմակերպել, 1700–ամեակի կապակցութեամբ, դործակցութեամբ Հայաստանի Հանրապետութեան եւ Միխիթարեան Ակադեմիային, համամնական, համամնատարած ցուցահանդէս մը, նուիրուած Հայ ճարտարապետին:

Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Հայրապետը, սահուն ֆրանսերէնով, կշռուած նախադասութիւններով, չնորհակալութիւն յայտնելէ վերջ քաղաքապետին ազնիւ եւ անկեղծ խօսքերուն, նաեւ ներկայ լրագրողներուն եւ հեռատեսիլի գործիչներուն, հանդամանօրէն բացատրեց թէ ինչ կը նշանակէ այսօր Հայ ըլլալ, վառ պահել մեր Հայրերուն հաւատքն ու ըտեղծագործ ուչին, հակառակ 70 տարուան անաստուած, անհոգի եւ անմարդկային հալածանքին, որուն ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը Լենինի առաջին օրերէն՝ մինչեւ Գորբաչովի վերջին օրերը ... 70 տարի ... քաղաքապետին կրկնեց հիացմունքի այն բոլոր արտայայտութիւնները որ ունէր հանդէպ Միխիթարեան Միաբանութեան եւ յանձնարարեց որ Վենետիկը զուրգուրայ անոնց վրայ, քանի անոնք կը զուրգուրան Վենետիկի վրայ 300 տարիէ ի վեր:

Եղան նուէրներու փոխանակութիւն եւ ամենքս մեծ զոհունակութեամբ հեռացանք Քաղաքապետարանի չքեղ պալատէն, վերադառնալու համար Ս. Ղազար:

Երեկոյեան ժամը 7–ին, վերջապէս կարդը եկած էր այցելելու Ս. Ղազարի Մշակութային դանձերը, Աթոռակալ Հ. Յովսէփ Վարդապետի հմտալից բացատրութիւններով չքախումբը կարգով այցելեց Ա. սրահը, վերապահուած ծայրագոյն Աբեւելքի, Միջագետքի, Եւթոպական եւ Սուրիական հնութիւններու եւ հայ ազգագրական նորաստեղծ բաժինին, կազմուած Ժ. եւ Ի. դարու տնային առարկաներէ, բերուած Պոլսոյ եւ Միջին Աբեւելքի Միխիթարեան առաքեալներու ձեռքով: Մինչ առաջնորդը կը նկարագրէր Նէմէնկէթ – Ամէն բացառիկ մոմիային պատմութիւնը, Կաթողիկոսը մի առ մի աչքէ կ'անցընէր, Միխիթար Աբբայի ԺԸ. դարու պրոպարանին ճոխ հաւաքածոն, որ բացառիկ է նաեւ Իտալիոյ համար:

Իսպհնեան եւ Քիւրտեան հաւաքածոները, հայկական արձաթեղէններու, Կուտինայի (Քէօթահիա) յախճապակիներու փառաւորապէս զետեղուած Զննդեան սրահին մէջ, անդամ մը եւս ցոյց կուտային թէ խմաստունօրէն հաւաքուած եւ յարմար տեղ նուիրուած ազգային գանձերը, ինչպէ՛ս կը փրկուին անհետացումէ եւ այլասերումէ եւ գարերու երկայնքին, պարծանք կը բերեն նուիրատուներուն եւ գանոնք խնամքով եւ զուրգուրանքով պահողներուն եւ բազմացնողներուն:

Ցայտնապէս կաթողիկոսին եւ Միաբան Հայրերուն աչքերը ուրախութեամբ եւ հպարտութեամբ կը փայլէին որ Մայր Հայրենիքէն եւ Մայր Աթոռէն դուրս, պահուած էին այսքան գանձեր:

Ձեռագրատան այցելութիւնը եղաւ հըպարտութեան եւ խոր յուզումի պահ. սպրում անպատում ղազգատներու, տեղատարափ հայգումներու, Զորս հազարէն աւելի հայկական ձեռագիրներ, չուէտական անտառի ծառերու կոկութեամբ քով քովի չարուած, թուագրուած, համեմատուած, խստօրէն պաշտպանուած, ընդդէմ կրակի, ջրի, ոզոզումի եւ գանազան գրէնական հիւանդութիւններու, ի հարկէ հպարտութիւն կը պատճառեն ամէն իսկական Հայու, գիտակից, մարդու եւ յատկապէս Ամենայն Հայոց Հայրապետին: Ընթրիքի ժամն հնչած էր, սակայն ոչ ոք կ'ուզէր հեռանալ այդ սքանչալայրէն ...:

Ընթրիքէն վերջ, հարկ էր այցելել սրահները, իր ցուցադրուած հրատարակութիւններով, հնապոյն մեքենաներով: Միաբանութիւնը սրբագաններուն տպագրութեան դրած էր Միխիթարեան վերջին տասնամեակի հրատարակութիւնները, նոր լոյս տեսած «Բազմավէպ»ը, Հ. Սահակ Վրդ. Ձէմճէմեանի յեսմահու «Ձեռագրայ Յուցակ»ի Է. հատորը, «Գրականի Յոլէեր»ու եւ Բազմավէպի «Մատենաշաւիղ»ի հատորները եւ այլն ...: Հարկ էր պատրաստել պայուսակները, սակայն վերջին պահու խօսակցութիւնները այնքան քաղցր էին որ չարունակուեցան մինչեւ ուշ գիշեր:

Հինգշաբթի, Դեկտեմբեր 19–ի առաւօտուն Կաթողիկոսը իր խումբով հոգեհանդստեան աղօթք կատարեց Հ. Սահակի դամբանին առջեւ. նախաճաշէն վերջ, յատուկ մակոյկներով Հայրապետը, իր շքախումբով, հրաժեշտ առնելէ վերջ Միխիթարեան Հայրերէն, մեկնեցաւ Վենետիկի Մարքօ – Փօլօ օդակայանը, ժամը 9–ին թռիչք առնելու համար դէպի Փարիզ եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին:

Բարի ճանապարհ Վեհափառ Տէր: Աստուած տայ Ձեզի առողջութիւն եւ անպակաս ընէ Ձեր հայրենասիրական կորովը միշտ աւելի պայծառացնելու Լուսաւորչի Ս. Աթոռը: Միխիթարեան Հայրերը եւ համայն Հայութիւնը սրտանց կը կրկնեն անմահ Կոմիտասի հետ – «երկար կեանք տուր Հայրապետին, երկար օրեր Հայոց Հօր»:

Հ. ԳԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊՋՏԻԿԵԱՆ

ՆԻԿՈՍԻՈՑ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՆ ԳԵՐԵԶՄԱՆԱՏՈՒՆԸ

ԱՅՆՔԱՆ ՄՕՏ ԵՒ ԱՅՆՔԱՆ ՀԵՌՈՒ...

Կիբակի, Նոյեմբեր 10: Ինքնաչարժով կ'ուղղուինք դէպի Լիտրա Բալաս: Կ'ուղենք ծանօթանալ Մարիոս Մացակիսի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուող չափահասներուն յատկացուած, որոնց նպատակն է տեղեկացնել հիւսիսային բնակչութեան չրջանները այցելող օտարերկրեայ պրօֆեսիոնէլները, Թուրքերու կատարած վայրագութիւններուն, յատկապէս այս տարի նեղնգարան սպանուած չորս Յոյն կիպրացիներու մասին: Ինքնաչարժով կը հասնինք Պաֆոսի դարպասը: Աջին Նիկոսիոյ միջնադարեան պարիսպն է որ կը դիմաւորէ մեզ: Գլուխնիս կը բարձրացընենք եւ որ երրորդ անգամ զարմանքով կը դիտենք պարիսպի վրայ յոխորտաբար ծածանող Թրքական եւ այդպէս կոչուած «հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական հանրապետութեան» զոյգ դրօշակները: ... Մուտք գործած ենք Նիկոսիոյ «կանաչ գօտին»:

Ինքնաչարժով կ'ընթանանք առաջ: Ամէն, պարիսպի վրայ, փչաթելերու եւ թուրք մը, հաւանաբար զաղտնի ոստիկան մը, նոյեմբերեան տաք արեւուն տակ, ծոյլ նոտած թելերը կը կարդայ: Պարիսպի այս մասը, որ կարծես սեպի պէս խոցուած է քաղաքի յունական մասին մէջ, վերջերս բարեկարգուեցաւ եւ փչաթելերով ծածկուեցաւ Տէնքթաշի ռէժիմին կողմէ, իբրեւ թէ «մանկական այգի» մը հիմնելու նպատակով, բայց այնտեղ այդպէս ալ մանուկներ չերեւացին ...:

Ճանապարհի ձախ մասին, աւանդական դեղին քարերով եւ դեղեցիկ ճարտարապետական ոճով կառուցուած ապարանքներու չարք մըն է, կառոյցները, որոնք արդէն հալածուած դարձած են մայրաքաղաքին մէջ: Ամէն անգամ այս ճանապարհներով անցնելով, ուղեւորը կարծես թէ ժամանակի փապուղիով թռիչք մը կը կատարէ դէպի անցեալ, որովհետեւ չրջանը 1974–էն ի վեր, որեւէ փոփոխութիւն չէ կրած: Ամէն ինչ սառած է կարծես:

... կը հեռանանք պարիսպէն եւ թըքական դրօշակներու չուքէն: Ճամբան կը տանի դէպի ճախ եւ մեր առջեւ կ'երեւի Լիտրա Բալասի սահմանադիծը: Հեռուն, դէպի արեւելք, կ'երեւի Նիկոսիոյ հայկական հին թաղամասը: Տեսնես, ժամանակին հայկական երգով եւ խօսքով լեցուած անոր խոնաւ պատերուն եւ նեղլիկ փողոցներուն մէջ այսօր Աննատոլուի որ մէկ չրջանէն եկած «հիւրեր» կ'ապրին այնտեղ: Մեքենան կը կանգնեցնենք, որպէսզի ոտքով յառաջանանք դէպի սահմանադիծը: Ձախին, ճամբան կը տանի դէպի Նիկոսիոյ դատարանը, որ մինչեւ այսօր անխաբան կը դործէ: Հակառակ այն հանդամանքին, որ չրջանը «կանաչ գօտի» կը համարուի, չրջանը բնակեցուած է եւ չաթթուան օրերուն այս ճամբաները բանուկ են:

«Եկուր հայկական գերեզմանը նայինք», կ'ըսէ ընկերս, ուղղուելով դէպի հին, քարակերտ մատուռ մը, չրջապատուած գերեզմաններով:

«Ի՞նչ հայկական գերեզման» կ'ըսեմ, ապշած նայելով փուչերու եւ տատասկներու մէջ կորսուած գերեզմաններուն:

«Հայկական հին գերեզմանատունն է», կ'ըսէ, «չէի՞ր գիտեր»:

«Ո՛չ», կ'ըսեմ ու դանդաղ քայլերով կը մօտենանք դարպասին: Դարպասին վրայ, իսկապէս հայկական դրութիւնն է՝

«Ներչէ վայրի չարեւելից է՛՞օ–ի հիմանց կառուցաւ չրջապատ Գերեզմանատանս Լուսաւորչին Հայոց արդեամբ Ժողովրդեան յամին 1888»

... Դարպասին կղպանք մը կայ: Ինչ հեղնանք: Պատկերացուցէք տուն մը առանց պատերու եւ միայն մէկ դուռով՝ այն ալ կղպուած: Կը չրջանցենք «դարպասը» եւ կը մտնենք գերեզման: Ինչ տեսարան՝ բացուած գերեզմաններ, քանդուած յուշարձաններ, կիսանդրիներ եւ քանդուած խաչեր ... սրբապղծուած գերեզմաններ՝ հայկական գերեզմանատուն մը: Կը մօտենանք առաջին գերեզմանին: Կը մաքրենք տապանաքարը ու կարծես Մեսրոպեան տառերն են, որ կը յայտնաբերենք, կամ հնագիտական պեղում մըն է որ կը կատարենք հայկական պատմական յուշարձան մը՝ յայտնաբերելու նպատակով:

Կը մօտենանք մատուռին: Զարդուած դրան առջեւ մեզ կը դիմաւորեն անչընչացած կատուի մը «ամիւնները», Տատամսոտ քայլերով կը յառաջանանք ներս: Դիմացը մերկացած խորանն է եւ ուրիշ ոչինչ: Մեր ոտքի տակ չորցած էֆիլիսոսի տերեւները կը ճզրտան, կարծես իրարու կը հարցնեն թէ ո՞վ են այս անծանօթները, որոնք համարձակած են խանգարելու մատուռի երկու տասնամեակներու լռութիւնը: Անմիջապէս կը յիշեմ Շուչիի Ս. Զաքանչեցոց եկեղեցին, երբ 1992 թուականի Մայիսին նոր ազատագրուած էր ոսոխի ձեռքէն: Նոյն տեսարանը ... նոյն ամայութիւնը:

Դուրս կուգանք գերեզմանատունէն: Լսած էի, որ հայկական հին գերեզմանը կը գտնուի ինչ որ վտանգաւոր վայրի մը մէջ սահմանադիծին վրայ, հաւանաբար փչաթելերու եւ թուրքերու ուղիղ նշանառութեան տակ: Շատ անգամ նախկին հայկական երգով եւ խօսքով լեցուած անոր խոնաւ պատերուն եւ նեղլիկ փողոցներուն մէջ այսօր Աննատոլուի որ մէկ չրջանէն եկած «հիւրեր» կ'ապրին այնտեղ: Մեքենան կը կանգնեցնենք, որպէսզի ոտքով յառաջանանք դէպի սահմանադիծը: Ձախին, ճամբան կը տանի դէպի Նիկոսիոյ դատարանը, որ մինչեւ այսօր անխաբան կը դործէ: Հակառակ այն հանդամանքին, որ չրջանը «կանաչ գօտի» կը համարուի, չրջանը բնակեցուած է եւ չաթթուան օրերուն այս ճամբաները բանուկ են:

«Եկուր հայկական գերեզմանը նայինք», կ'ըսէ ընկերս, ուղղուելով դէպի հին, քարակերտ մատուռ մը, չրջապատուած գերեզմաններով:

«Ի՞նչ հայկական գերեզման» կ'ըսեմ, ապշած նայելով փուչերու եւ տատասկներու մէջ կորսուած գերեզմաններուն:

«Հայկական հին գերեզմանատունն է», կ'ըսէ, «չէի՞ր գիտեր»:

«Ո՛չ», կ'ըսեմ ու դանդաղ քայլերով կը մօտենանք դարպասին: Դարպասին վրայ, իսկապէս հայկական դրութիւնն է՝

«Ներչէ վայրի չարեւելից է՛՞օ–ի հիմանց կառուցաւ չրջապատ Գերեզմանատանս Լուսաւորչին Հայոց արդեամբ Ժողովրդեան յամին 1888»

... Դարպասին կղպանք մը կայ: Ինչ հեղնանք: Պատկերացուցէք տուն մը առանց պատերու եւ միայն մէկ դուռով՝ այն ալ կղպուած: Կը չրջանցենք «դարպասը» եւ կը մտնենք գերեզման: Ինչ տեսարան՝ բացուած գերեզմաններ, քանդուած յուշարձաններ, կիսանդրիներ եւ քանդուած խաչեր ... սրբապղծուած գերեզմաններ՝ հայկական գերեզմանատուն մը: Կը մօտենանք առաջին գերեզմանին: Կը մաքրենք տապանաքարը ու կարծես Մեսրոպեան տառերն են, որ կը յայտնաբերենք, կամ հնագիտական պեղում մըն է որ կը կատարենք հայկական պատմական յուշարձան մը՝ յայտնաբերելու նպատակով:

Կը մօտենանք մատուռին: Զարդուած դրան առջեւ մեզ կը դիմաւորեն անչընչացած կատուի մը «ամիւնները», Տատամսոտ քայլերով կը յառաջանանք ներս: Դիմացը մերկացած խորանն է եւ ուրիշ ոչինչ: Մեր ոտքի տակ չորցած էֆիլիսոսի տերեւները կը ճզրտան, կարծես իրարու կը հարցնեն թէ ո՞վ են այս անծանօթները, որոնք համարձակած են խանգարելու մատուռի երկու տասնամեակներու լռութիւնը: Անմիջապէս կը յիշեմ Շուչիի Ս. Զաքանչեցոց եկեղեցին, երբ 1992 թուականի Մայիսին նոր ազատագրուած էր ոսոխի ձեռքէն: Նոյն տեսարանը ... նոյն ամայութիւնը:

Դուրս կուգանք գերեզմանատունէն: Լսած էի, որ հայկական հին գերեզմանը կը գտնուի ինչ որ վտանգաւոր վայրի մը մէջ սահմանադիծին վրայ, հաւանաբար փչաթելերու եւ թուրքերու ուղիղ նշանառութեան տակ: Շատ անգամ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԿԸ ՎՃԱՐՈՒԻ՞ ՑԱՐԵՐՈՒ ՊԱՐՏՔԸ

Ութ տասնամեակ ձեղնայարկերու, հին անտուկներու խորքը պահուելէ ետք, կըրկին կ'այժմէականանան ցարական ժամանակի պետական պարտամուրհակները։ Խորհրդային վարչակարգը մերժած էր տուհձնել նախորդներու այդ պարտքը. այսօր նախ Ռուսաստանի վարչապետը, ապա ինքը՝ նախագահը յանձն առած են ցարերուն պարտքը վճարել։ Անշուշտ, խորհրդանշական սահմաններու մէջ մնայն։ 1917–ի պարտամուրհակները ունեցողները չորս տարուան ընթացքին իրենց մէջեւ պիտի բաժնեն 2 միլիառ ֆրանք։ Այլ խօսքով՝ իւրաքանչիւր մուրհակ 300 ֆրանք պիտի արժէ, ինչ որ աւելի ցած է, քան նոյնիսկ ծախու գինը որ 500 ոսկեդրամ էր (ներկայի 8500 ֆրանքը)։

Սառնձնումին դէմեւոր պատճառներէն առաջինը այն է որ Ռուսաստան մաս կը կազմէ Փարիզեան ակումբին. հարուստ երկիրներու այս ժողովը բանակցութիւններ կը վարէ անելի մատնուած երկիրներու հետ։ Ասկէ պատ, Ելցին 5 միլիառ ֆրանքի միջադգային նոր պարտամուրհակները հրապարակ հանած է ու այդ պատճառով կարեւոր է որ վարկ վայելէ դրամական շուկաներուն վրայ։

Աւելի քան դարու մը անցեալ ունին Ֆրանքեւուս դրամական յարաբերութիւնները. 1881–ին հիանալի են անոնք։ Շուրջ մէկուկէս միլիոն Ֆրանսացիներ կը խլեն ռուս պետական բաժնեթուղթերը որոնք ոսկիով երաշխաւորուած են. հասոյթը կը յատկացուի Կիեւի, Օդեսայի, Դոնէցկի։ 1917–ին բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը երբ կը պայթի, Ֆրանսական կառավարութիւնը զօրավիդ կը կանգնի ցարական վարչակարգին։ Այդ չրջանին Անգլիա լինք կը հաստացնէ իր պարտապահանջները եւ գործնական քայլերու դիմելով խորհրդային իշխանութեան հետ բանակցութեան կը սկսի, յատկացուցած դրամարները անոնցմէ ստանալու նպատակով։ Մինչ Ֆրանսա ուշ կ'անդրադառնայ որ ճիշդ ընտրութիւնը կատարած չէ օտարներուն նեցուկ կանգնելով։ 1927–ին Խորհրդային Միութիւնը կ'առաջարկէ հաստացնել պարտքին միայն 15%–ը։ Փուանքառէ ընդվզած կը մերժէ։ Եւ ռուսական մուրհակները կը մոռցուին։ Այլ երկիրներ կը յաջողին հաստացնել տալ. Շուէյտ 1941–ին, Գանատա 1947–ին, Դանիա 1964–ին։

Ֆրանսայի պարտապահանջներու ընկերակցութիւնը ակնարկը յառած է Ազգային դրամատան, 1919–ին պահ դրուած 47 թոն ռուսական ոսկիին։ Լենին այդ ոսկին Գերմանիոյ տուած էր, հոնկէ Ֆրանսա անցած է վերապիլ դաշնագրին ստորագրութենէն ետք։ Ֆրանսացի պարտապահանջները 3 միլիառ ֆրանք կը գնահատեն անոր արժէքը։ Աւելին, քան՝ չորս տարիէն տրուելիք 2 միլիառը։ Սակայն Ֆրանսայի Ազգային դրամատունը մերժած է այդ ոսկին յատկացնել ցարական պարտքին հատուցումին։

Ֆրանսացի պարտապահանջներու թիւը առնուազն 400 հազար կ'ենթադրուի։ Անոնց մէջ կան Ռ. Պարի, Պ. Թափիի նման անուններ։ Դժգոհութիւնը ընդհանուր է։ Կան յիշեցնողներ թէ Անգլիացիները իւրաքանչիւր մուրհակի համար 700 ֆրանք ստացած են։ Կան նաեւ արդէն սպանական դրեակներ կառուցանողներ. տարեց կին մը ցարական պարտամուրհակներու փոքրիկ տրցակ մը տարած է նոտարին, հարուստին չրջանին մէջ տուն մը դնելու համար։ Յայտնուած է որ 80 տարուան տոկոսներով, այդ տրցակը 36 հազար ֆրանք միայն կ'արժէ։

Ութսուն տարի յապաղած կարգադրութիւնը վերջ պիտի տայ զայրոյթներու, սպասումներու, դժգոհութիւններու, թերեւս վերջին անդամ յիշեցնելով պալզաքեան պատմուածքներու հերոսները որոնցմէ մէկուն այդ պարտամուրհակներէն բաղկացած օժիտը մոխիրի վերածուած էր, ուրիշի մը մեծ հայրը նոյն պատճառով սնանկացած ու ազարակը ծախելու պարտաւորուած էր. անոնք բոլորն ալ կը նմանէին այն սպիտակ Ռուսերուն որոնք ցարին ծառայութեան մէջ կը գտնուէին եւ վճարուեցան այդ նոյն պարտամուրհակներով։

ՔԱՂՀԱՆ

ՀՈԳԵԲՈՒԺՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՆԴՍՏԱՑՈՒՑԻՉ ԴԵՂԵՐԸ

«ՉԿԱՑ ՀՐԱՇԻ ԴԵՂ ՄԸ ՈՐ ԿԱՐԵՆԱՑ ՋՆՋԵԼ ՍՈՒԳԻ ՄԸ ՊԱՏՃԱՌԱԾ ՏԱՌԱՊԱՆԻՔԸ ԿԱՄ ՍԻՐՈՑ ՑԱՒԸ...»

ԿԸՍԷ ՓՐՈՓ. ԷՏՈՒԱՐ ՋԱՐԻՖԵԱՆ

Եթէ միայն վերջերս էր որ իր անունը անցաւ առօրեայ մամուլին մէջ, փրոփ. Էտուար Զարիֆեան ծանօթ անձնաւորութիւն մըն է, շատոնց, բժչական շրջանակներուն։ Կատաւարութիւնը խնդրած էր իրմէ տեղեկագիր մը պատրաստել փսիխոթրոփ դեղերու գործածութեան մասին։ Այս անունին տակ կը մտնեն հանդստացուցիչ, քնացնող, այլ կարգի հեղուկներ, դեղահատներ, ոչ շատ հեռու թմրեցուցիչներէ։

Այս տեղեկագիրը եւ անոր յաջորդող գիրք մը՝ «Le prix du bien-être» (հրատարակիչ՝ Օտիլ Ժաքոպ) աղմուկ հանեց, անհանդստացուց ոմանք, որովհետեւ փըրոֆէսէօրը չեշտը կը դնէր, ուժգնօրէն, այդ դեղերուն չափազանց եւ անտեղի գործածութեան վրայ։ Բնականաբար, հեղինակին ըրած յայտնութիւնները, հաստատումները չէին կրնար հաճելի ըլլալ դեղ արտադրող գործատուներուն՝ որոնց դէմ խաւոր չահադիւրներէն մէկն է այդ ճիւղը։ Ու չարք մը բժիչներ կապուած են այդ գործատուներուն, լապորաթուարներուն, անոնց պաշտօնեաներն են։

Փրոֆէսէօր Զարիֆեան կ'աշխատի Գան (Գալվատոս) քաղաքը, կը դասաւանդէ հոգեբուժութիւն եւ բժչական հոգեբանութիւն քաղաքին համալսարանին մէջ։

***

Լիոնի «Լը Փրոկրէ» թերթին մէջ հրատարակուած հարցազրոյցի մը ընթացքին, փրոֆ. Զարիֆեան կը ճշդէ.

«Փսիխոթրոփ դեղեր պէտք է տալ խանգական հիւանդներու միայն։ Զկայ հրաշք – դեղ մը որ կարենայ ջնջել սուգի մը պատճառած տառապանքը կամ սիրոյ ցաւ մը, դժուարութիւն մը առօրեայ կեանքի մէջ։ Այդ դեղերը առնողները կը մտնեն կրաւորական դիրքի մը մէջ, կը կորսնցնեն իրենց անկախութիւնը ու կը տարուին երեւակայելու որ իրենց հոգեկան ցաւին լուծումը պիտի գայ դուրսէն։

«Պիտի նախընտրէի որ հիւանդը խօսակցի իր բժչին հետ, իր չուրջիններուն հետ, դանէր բարոյական օժանդակութիւն եւ հասկնար ու զգար թէ ինքն իր մէջ ունի միջոց, կարողութիւն դիմադրելու։ Գիտեմ որ անցեալի մարդ մը պիտի նկատուիմ, «հին գլուխ» մը, երբ ըսեմ թէ ճիպէն կը ծնի բարիք ... Սուգ մը ապրիլը կը սիպէ ճիգ մը ինքն իր վրայ։ Բայց, ատկից, մարդ գուրս կ'ելնէ աւելի մեծ ու զօրացած»։

Փրոֆ. Զարիֆեան կը չարունակէ.

«Դեղը – հանդարտեցուցիչ – կ'արգիլէ մտածելը, բայց չի կրնար փոխել կեանքը եւ երբ հիւանդը դադրեցնէ դեղը, նախկին կացութիւնը կը մնայ նոյնը։

«Եթէ փսիխոթրոփ դեղերը վերապահութիւն միայն անոնց որոնք իսկապէս պէտք ունին ատոնց, Ֆրանսայի մէջ դեղերու գործածութեան մակարդակը, դեղերու սպառման չափը պիտի ըլլար այն ինչ որ է զրացի երկիրներու մէջ»։

Նշենք որ Ֆրանսա աշխարհի ախոյեաններէն մէկն է դեղերու գործածութեան մարզին մէջ՝ ի մեծ զոհունակութիւն զանոնք արտադրող գործատուներուն։ Դեղերու առեւտուրը, 1995–ին, կը ներկայացնէր 70 միլիառ ֆրանքի գումար մը։

***

Փրոֆէսէօրը կ'ուզէ որ բարեփոխումներ մտցուին բժչական համալսարանական յաստատութեան մէջ, կը փափաքի որ ապագայ բժիչներու ուսուցում դեղերու հոգեբանութիւնը եւ այդ՝ ոչ թէ միայն երեսուն ժամ։

«Պիտի ուզէի» կ'ըսէ ան «պիտի ուզէի որ ապագայ բժիչներուն սորվեցնէին նկատել իրենց հիւանդը իբրեւ մարդ մը՝ որ ընելիքներ ունի իր տառապանքին մասին եւ ոչ թէ եկած միայն խնամել տալու մարմնին քայքայուած մէկ մասը»։

Բոլորովին դէմ ամէն աւթիւ հանդարտեցուցիչներու չարաչար գեղապրութեան ու գործածութեան, փրոֆէսէօր Զարիֆեան մտադիր է չարունակել իր պայքարը այդ ուղղութեամբ, մանաւանդ որ հանդարտեցուցիչներու հետ մտերմութիւնը դուռ կը բանայ, հեռուհեռ, թմրեցուցիչներու մոլութեան. ու կը բարձրացնէ հաեւ կառքի արկածներու թիւը։

***

Հարց տուինք փրոֆէսէօրին թէ ուրկէ՞ է իր անուան արմատը։

Տուաւ մեղի կարճ նկարագրական մը։

Էտուար Զարիֆեան ծնած է 1941 Յունիս 22–ին Փարիզ։

Հայրը, Վահէ, նմանապէս Փարիզ, իսկ մեծ – հայրը Արթաքի՝ Երեւան։

Հօրենական կողմէ, ծնողքը պոլսեցի են։ Մայրը Լիւս Փրովօ՝ կիսով Նորմանա, կիսով Պրըթոն։

Փրոֆէսէօրին կինը ծնած է Ուիլսըն, Սկովտիա, բայց կնոջ մայրը հայածնունդ է, Մեղպուրնէն։

«Կը տեսնէք» կը չեշտէ փրոֆէսէօրը, «խառնուրդը բարդ է...»։

Կը խոստովանի՝ «Թէեւ չեմ խօսիր հայերէն, բայց հաւատարիմ եմ իմ ծագումիս եւ ինքնութեանս հայկական մասին։ Աւանդական, կերակուրներս ալ յայնօրէն ներկայ են մեր ընտանիքին մէջ միշտ»։

Կարելի է վստահ ըլլալ որ փրոֆէսէօր Էտուար Զարիֆեան պիտի չարունակէ իր ուսումնասիրութիւնները ու պայքարը փսիխոթրոփ դեղերու անհարկի գործածութեան մասին, Հայու վայել բնածին յամառութեամբ։

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

...ներ անցած եմ այս ճանապարհով ու ամէն անգամ տեսնելով այս դերեզմանատունը կը մտորէի Թէ ինչո՞ւ եւ որո՞նց կողմէ կը մտորէի Թէ ինչո՞ւ եւ որո՞նց կողմէ լքուած է այն ... : Շուրջս կը նայիմ : Շերքանի բոլոր տուները վերանորոգուած եւ բարեկարգուած են : Քիչ անդին դատարաններն են : Բազմահարիւր մարդկանց եռուղեր է այտեղ ամէն օր : Միայն այս դերեզմանն է, որ մողէներու բոյն դարձած, կը ներկայացնէ այս տխուր եւ դալկոտ տեսարանը :

«Արդեօք», կը մտածեմ ... «մի՞թէ կարելի չէ՞ տէր ու տիրական կանգնիլ այս հայկական մասունքին» : Այո՛, Սուրբ Ղազանչեցոյն ալ կը ներկայացնէր նոյն վիճակը, բայց Շուէյին դերեվարուած էր : Իսկ այստեղ դերեվարուած ենք մենք՝ մեր անտարբերութեամբ. ապա Թէ ոչ, ինչպէ՞ս թացատրել այս բարձրաթողի վիճակը : Մի՞թէ հայկական եկեղեցիները եւ խաչքարերը Թուրքին չծողելու համար չէ՞ր որ արիւնաքամ եղաւ Արցախցին : Իսկ այստեղ...

Դուրս կուգանք դերեզմանատունէն եւ կ'ուղղուինք դէպի մեր ինքնաշարժը : Ցանկարձին, կը մտածեմ, որ հայկական հին դերեզմանատունը ինչքա՞ն մօտ է եւ միաժամանակ ինչքա՞ն հեռու է մեզմէ ... հեռու՝ մեր անտարբերութեան «չնորհիւ»..,

ՅԱԿՈԲ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«Արձագանգ», Դեկտեմբեր 1996

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Հետեւեալ օրուան համար ժամադիր եղաւ ինծի իր բնակարանը, Ամընիւ տը վերապլ, ուր փութացի երթալ : Իրեն հետ կը գտնուէր քրոջը աղջիկը, Տիկին Մաուի Էնֆիէճեան, զոր ինձ ներկայացուց եւ որ Պոլիսէն եկած էր պատրաստի համար :

Բնականաբար մեր խօսակցութեան գլխաւոր առանցքը եղաւ Սանդրիտ, Զէյնա, Քաղդէարէն եւ հին գերմաներէն լեզուները, որոնց մասին երկուքնուս ալ ծանօթութիւնը, գրեթէ կը հաւասարէր :

– Խելօք տղայ մը կ'երեւաս կոր դուն, ըսաւ Եանէնքօ իմ լեզուաբանական հըմտութիւնս գնահատելով :

Ցետոյ աւելցուց.

– Կապանդրդ հաւաքէ՛, մախաղիդ մէջ դիր եւ վաղը ցերեկ հանդոյցը գտնուէ՛ :

Գուշակեցի Թէ «հանդոյց»ը կայարանը ըլլալու էր ու որոչեալ ժամուն գացի կարծը լ'Էսթ, ուր գտայ գինքն ու Տիկին Էնֆիէճեանը :

Աբշակ Զօպանեան եւ մօրաքրոջ որդին Արտաւան Հովուեան եկած էին ինծի ողջերթ մաղթելու :

Բաժանումը, մանաւանդ ինծի համար, շատ տխուր եղաւ : Մէկ քանի տեսակցութենէ ետքը հասկցած էի որ անկարելի պիտի ըլլար ինծի երկար տաեն ապրիլ այդ մարդուկին հետ, որ պարզապէս փախուկ մըն էր : Բարեբախտաբար մեր պայմանագրութիւնը այնպէս էր որ եթէ որեւէ պատճառով ես կամ ինք իրարմէ դժգոհ մնայինք, իսկոյն իմ ճամբու ծախքս պիտի վճարէր եւ Փարիզ պիտի վերադարձնէր :

Ուրիշ պարագայ մը նաեւ անհաճոյ տպաւորութիւն մը ըրաւ վրաս ; Եանէնքօ, հակառակ իր հարստութեան, երբորդ կարգով կը ճամբորդէր, ճմեռուան եղանակին, եւ ինքն ալ յօդացաւէ տառապելով հանդերձ :

Այս մասին երբ դիտողութիւն ըրի իրեն՝ Եանէնքօ պատասխանեց.

– Առաջին կարգով խմփէրաթօրները կը ճամբորդեն, երկրորդ կարգով պանքէոնները, իսկ մեզի պէս մարդիկը երրորդ կարգով :

– Բայց ես միշտ երկրորդ կարգով ճամբորդած եմ դրեթէ, ըսի :

– Դուք Պոլսեցիքդ մահալլէպիով մեծցած էք, պատասխանեց :

Կը կարծէի Թէ չափազանց ազահ մէկու մը հետ դործ պիտի ունենայի եւ այս բանը ինծի մտատանջութիւն կը պատճառէր, բայց յետոյ տեսայ որ Եանէնքօ ազահ մը չէր, այլ ընդհակառակն ուրիշներու համար շատ առատաձեռն էր, միայն Թէ իր անձը կը զրկէր :

Վիէննա հասնելով՝ առաջին դիշերը պանդոկ մը անցուցի եւ հետեւեալ օրը գացի իր բնակարանը, որ Լէբլընֆիլտէր Շեթրասէի վրայ կը գտնուի :

Եանէնքօ առաջին օրէն անցաւ իր դըրասեղանին առջեւ եւ Թաղուեցաւ իր երեք հարիւր բառարաններուն մէջ, իսկ ինծի մէկ քանի օր հանդիստ չնորհեց :

Վերջապէս երբ չարաթ մը եռքը Տիկին Մաուի Էնֆիէճեան զարձաւ Պոլիս եւ մենք առանձին մնացինք՝ լրջօրէն գործի սկսանք ;

Եանէնքօ նախ բացատրեց ինծի իր մեԹոտը» որով որեւէ օտար լեզուի բառ կարելի էր հայերէնի վերածել :

Ցետոյ չինկանէ լեզուի զառարան մը մը տուաւ ինծի որուն մէջ բառերը լատինական տառերով նշանակուած էին բացատրութիւններն ալ Ֆրանսերէն էին եւ ըսաւ որ այդ բառերը մէկիկ – մէկիկ Ֆրիտոնեայ մկրտեմ իր մեԹոտին համաձայն :

Մեքենական աշխատութիւն մըն էր այս որեւէ մտային յողնութիւն չէր պահանջեր :

Ամիս մը եռքը բոլոր չինկեանէ արմատ բառերը իրենց Հայաստանեայց մայրենի լեզուին ծոցը դարձած էին արդէն :

Մինչ ես, սեղանիս առջեւ անցած, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն չինկեանէ բառերը դարձի կը բերէի, Եանէնքօ իր գրասեղանին առջեւ արաբական բառերը կը հայացնէր ո՛չ Թէ միայն առտուընէ մինչեւ իրիկուն՝ այլ իրիկուընէ ալ մինչեւ կէս գիշեր եւ երբեմն մինչեւ լոյս : Ցաճախ, գիշերները սեղանին վրայ քունը կը տանէր. գրիչը ձեռքը, բառին կէսը արաբ կէսը հայ Թողած :

Ես առաջին օրէն մերժեցի գիշերային աշխատութիւնը առարկելով Թէ աչքերս չէին վարժուած կապի լոյսով գիր գրելու :

– Կը հասկնամ, ըսաւ Եանէնքօ, դուք Պոլսեցիքդ մահալլէպիով մեծցած էք...:

Բայց այլեւս չպնդեց եւ Թոյլ տուաւ որ իրիկունները եօԹնէն եռքը պատ ըլլամ :

Սակայն այդ պատուհանէն չէի կըրնար օգտուիլ՝ որովհետեւ գերմաներէն չէի գիտեր ու դուրսը ժամանակ չէի կըրնար անցընել :

Եանէնքօ երբ մէկ կողմէն իր բառարանին կ'աշխատէր՝ միւս կողմէ կը ջանար հայերէն այբուբենը կարգի դնել զանոնք գեղչելով ու անոնց արտաքին ձեւը մտածելով, կամ աւելի ճիշդը, նոյնացնելով լատինական տառերուն :

Այս գործին մէջ ալ իրեն օգնութեան կը հասնէի անոգոք սառնասրտութեամբ մը կարել չարդելով մեր հէ՛դ Մեսրոպեան տառերուն գլուխը, Թեւերը, ոտքերը փորը կամ կռնակը :

(Շար. 61)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Յունուար 5–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պողոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամերգութենէն եաք, հոգեհանդիստ պիտի կատարուի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի բարերար՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹՈՒԼՈՒՄՃԵԱՆ-Ի

(Նախկին Դիմադրական, Միսաք Մանուչեանի ընկեր)

մահուան քառասունքին առիթով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Շալճեան չնորհաւորելով «Միսաք եւ արուեստ»ի 20 տարիները, 500 Ֆր.:

► ♠ ● ◆ ♡ ► ♠ ♣ ◆ ♥ ★ ◆ ■ △

Soirée Dansante Exceptionnelle du Noël Arménien

ՄՈՒՐԲ ԾՆՈՒՆԴ

Samedi 4 Janvier à partir de 22 h 3
au Centre Culturel «Sahak-Mesrop»
339, ave du Prado, 13008 MARSEILLE

Organisée par la Section des Jeunes de la Cathédrale Apostolique Arménienne

ANIMATION PAR D J
ET UN CHANTEUR ARMENIEN

♠ ——— ♠

P.A.F. : 70 Frs.
1 Conso + Buffet à volonté, Cotillons...

♠ ——— ♠

Renseignements & Réservations :
Tél. : 04 91 34 77 44
ou 04 42 03 05 63 (après 20 heures)

► ♠ ● ◆ ♡ ► ♠ ♣ ◆ ♥ ★ ◆ ■ △

(Շար. Ա. էջէն)

համար Գորխի մէջ կազմակերպած է դասընթացքներ, ուր կ'ուսուցուին ֆրանսական մշակոյթ, պատմութիւն, ֆրանսերէն;

***

Գ. ՔՈՔՍԻ
ԱՐՑԱԽ ԱՑՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Արցախ կատարած բարեսիրական իր 30–րդ այցելութեան աւարտին, պատուհսի Քոքս տեսողութենէ զրկուած ազատամարտիկներու «կանթեղ» միութեան մօտ ներկայ գտնուած է այդ միութեան հիմնադրամի ստեղծման արարողութեան: Ան այցելած է նաեւ իր անունը կրող օրթոպէտիք փրոթէզ–ի կեդրոնը, ողնուղեղային հաշմանդամներու «Հանս – Կլինիքա»ն եւ Խոջալուի հիւանդանոցը, ուր ծանօթացած է գործունէութեանց ընթացքին եւ կարիքներուն:

***

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԱՅՐԵՐՈՒ
ՊԱՀՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷ

Հայկական պատմական յուշարձաններու հանրապետական եւ միջազգային մակարդակներով պահպանութեան, վերականգնման եւ արդի պահանջներուն համապատասխան օգտագործման նպատակով, ԻՒՆԷՍՔՕ–ի Հայաստանի ազգային յանձնաժողովին առընթեր ստեղծուած է այդ կազմակերպութեան՝ յուշարձաններու եւ պատմական վայրերու պահպանութեան խորհուրդի Հայաստանի Ազգային Կոմիտէ: Դեկտեմբեր 25–ին տեղի ունեցած այդ կոմիտէի հիմնադիր ժողովին նախագահ ընտրուած է Լաւրենտի Բարսեղեան, որ Գիտութիւններու ազգային Ակադեմիայի Հայոց ցեղասպանութեան թանգարան – հիմնարկի տնօրէնն է: Ան ըսած է թէ Կոմիտէին առաջնահերթ խնդիրներէն կ'ըլլայ միջազգային հանրութեան ուշադրութիւնը բեւեռել հայկական պատմամշակութային այն արժէքներուն վրայ, որոնք ձգտունին Հայաստանի հողային սահմաններէն դուրս:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

– ԾՆՈՒՆԴ –

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ օր, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Ժամը 9–ին՝ Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւնները: (Այս առաւօտ պատարագ չի մատուցուիր):

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ ժամը 4–ին:

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5·15–ին:

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. – Պատարագէն եաք՝ հոգեհանդիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օր, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30–ին:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐԲ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք կը կատարուի:

ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանդիստ չի կատարուիր:

Պետական տնօրինութեամբ, բոլո՛ր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օր Յունուար 7

Բ· օր Ծննդեան: Ցիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆՑ· ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Պատարագի աւարտին հոգեհանդիստ կը կատարուի «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 9·30–ին:

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը՝ 16·30–ին:

Պատարագ ժամը՝ 17·30–ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Ս· Ծնունդ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին:

Պատարագ ժամը 10·30–ին;

Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Ցիշատակ Մեռելոց:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին:

Պատարագ ժամը՝ 10–ին:

Պատարագէն եաք հոգեհանդիստ «վասն համօրէն ննջեցելոց»:

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ս· Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 9·30–ին:

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը՝ 16·30–ին:

Պատարագ ժամը՝ 17·30–ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Ս· Ծնունդ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին:

Պատարագ ժամը 10·30–ին;

Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք;

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Ցիշատակ Մեռելոց:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին:

Պատարագ ժամը՝ 10–ին:

Պատարագէն եաք հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՎ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ժամը 10·30 Ժամերգութիւն:

Ժամը 16·30 Ընթերցուածներու ընթերցում:

Ժամը 17·30 Ճրագալոյցի պատարագ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Ժամը 9·30 Ժամերգութիւն:

Ժամը 10 պատարագ Ծննդեան:

Ժամը 12 Զրօրհնէք;

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Ժամը 10 պատարագ:

Ժամը 11·45 հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻսԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան:

Ժամը 9–ին, մխայն դիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւնները կը կատարուին:

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ ժամը 4·30–ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5·15–ին;

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9·30–ին

Պատարագ ժամը 10·30–ին

Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք կը կատարուի:

Ծանօթ. – Այսօր հոգեհանդիստ չի կատարուիր:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Բ· օր Ծննդեան: Ցիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ հոգեհանդիստ:

Ս· ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ս· Ծննդեան:

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 10–ին

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը՝ 16–ին

Ընթերցուածք ժամը 16·30–ին

Պատարագ ժամը 17–ին

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30–ին: Պատարագ ժամը 10–ին:

Ցաւարտ պատարագի Զրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի:

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Մեռելոց

Ժամը 10–ին պատարագ:

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԾ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 10–ին:

Ընթերցուածք ժամը՝ 16·30–ին:

Պատարագ ժամը՝ 17·15–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30–ին:

Հանդիսաւոր պատարագ եւ Զրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն ժամը 10–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԷՃԵԱՆ

Առաջնորդական Տեղապահ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագին կը մասնակցի Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝

Խաչիկ Եըմազեանի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ ժամը՝ 10–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Ս· Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան տօնին առթիւ, Թաղիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ բացառիկ արարողութիւններ տեղի կ'ունենան:

Պատարագը կը մատուցանէ եւ Զրօրհնէքի կարգը կը կատարէ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա· ՔՀՆԾ. ԴԱԼԼԻՆՏԷՐԵԱՆ

Երգեցողութիւնք՝ Եկեղեցւոյ Լուսաւորիչ Դպրաց Դաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ եւ երգէոնահարու-

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարիամ Գալուստեանի յիշատակին Տիկին Շառլ Փամմանեան 300 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

***

Հ· Սահակ Տէր – Մովսէսեանի մահուան 40–րդ տարելիցին ի յիշատակ Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան 100 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 5, կէսօրէ եաք ժամը 3–ին բոլոր Հայ մանուկները հրաւիրուած են Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը Հայկական Ծնունդի առիթով

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒՆ

Տէսինի Կապոյտ Խաչի, Հայ Մշակոյթի Տան եւ հայկական վարժարանի աշակերտութեան կողմէ: Մանուկները զուարճացընող ծաղրածուներ խաղեր կը կազմակերպեն բոլորին համար:

Կաղանդ Պապան համեղ անուշեղէններ պիտի բաժնէ եւ Մշակոյթի Տան Մանուկները իրենց առաջին պարերը պիտի ցուցադրեն:

LE PERE NOEL

vous attend
à l'ARBRE DE NOEL
de l'*ECOLE TEBROTZASSERE*
le Dimanche 5 Janvier
SALLE DES FETES THIERRY LE LURON
9, Bd du Midi — 93340 LE RAINCY
Spectacle des enfants —
Animation —
Surprise —
Chorale de l'Ecole.
Repas à partir de 11h30
(sangria offerte de 11h30 à 12h30)

Renseignements à l'*Ecole Tebrotzassère* :
Tél. : 01. 43. 81. 01. 72.
Accès Autoroute A3 sortie Villemomble
Accès SNCF : Gare de l'Est —
Villemomble Le Raincy — salle à 200 m.
— Entrée gratuite —

Թեամբ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր – Սիւզան Արթինեանի:

Պատարագը կը սկսի ժամը 10–ին, նախընթաց կիրակի երեկոյ Խթման պատարագ:

ՍԷՆ ԼՈՒ ՝ Ս. ԳԷՈՐԳ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան:

Պատարագ ժամը՝ 10–ին:

Պատարագի աւարտին՝ Զրօրհնէք:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա· ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ

Ս· ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Հաղորդութիւն ժամը 10–ին:

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ ժամը 17–ին:

Ընթերցուածներ ժամը 18–ին:

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18·30–ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ առաւօտեան ժամը 8·30–ին:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին:

Հաղորդութիւն մանուկներուն եւ ժողովուրդին 11·30–ին:

Պատարագի աւարտին Զրօրհնէք:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԷ Ծ· ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Ցիշատակ Մեռելոց:

Սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 9–ին:

պատարագ ժամը 10–ին:

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանդիստ վասն համայն հայ ննջեցելոց:

ԻՒՂԱԳԻՆ· – Ամանորի եւ Ս· Ծննդեան առիթներով մի մոռնաք թերել Ձեր նուէրը իրրեւ Իւղագին, որպէսզի վառ մնայ միշտ Լուսաւորչի կանթեղը:

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 3
VENDREDI
3 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·018 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.018

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ, Դեկտեմբեր 31–ին, ներկայացուց իր աւանդական մաղթանքները եւ սրբատրելով քանի մը չաթի առաջուան իր խիստ որակումը Ֆրանսացիներուն դրոս պահպանողական կը նկատէր եւ այդ պահպանողականութեան կը վերագրէր երկրին տեղքայլը, այս անգամ ողջունեց անոնց եռանդը եւ կենսունակութիւնը: 1997–ը դեռեղեց երիտասարդներու աշխատանքի նշանաբանին ներքեւ եւ հաստատելով հանդերձ որ Ֆրանսա չունեցաւ հարկ եղած աճը վստահութիւն յայտնեց որ «վաղը լաւ կը լինի»:

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31–ի դիւերը, հակառակ ցուրտին, շուրջ 200 հազար հոգի համախմբուած էր Շան դ'Էլիզէի պողոտային վրայ ողջունելու համար Ամանորը: Ինչպէս ամէն տարի, աշխարհի դեղեցկագոյն պողոտան ամբողջ դիւերը արգիլուած էր կառքերուն եւ ժողովուրդը ցնծութեամբ, պարելով եւ համբուրուելով դիմաւորեց 1997–ը, որքան ալ հակառակ թուի որ մարդիկ ուրախանան, հաստատելով որ տարի մըն ալ կը պակսի իրենց կեանքէն: Նոյն ուրախութիւնը տիրած է աշխարհի բոլոր կողմերը: Լոնտոնի Թրաֆալկար սքուէրին վրայ ալ, ուր յոյն 16 աստիճան ցուրտին 70 հազար հոգի հաւաքուած են, նոյնը փեքին, ուր Զինացիք անհամբերութեամբ կը սպասեն որ հարուստ Հոնք–Քոնկը միանայ Զինաստանի, մինչ Մոսկուայի մէջ Ելցին նոր տարին շրջնորհաւորած է: Պելկրատի մէջ, 200 հազար եղած է կրկին թիւը բազմութեան որ Միլոսեւիչի պատուհանին տակ, կրկին պահանջած է անոր մեկնումը: Ցաջորդ օրն ալ, 10 հազար ուսանողներ աղմկարար ցոյց մը ըրած են հեռատեսիլի կայանին առջեւ որպէսզի խանգարեն իրիկուան լուրերու սիրումը, որու ընթացքին միայն պաշտօնական լուրերը կը հաղորդուին:

ՅՈՒՐՏԸ կը չարունակէ տիրել Եւրոպայի մէջ, ուր 180 հոգի մեռած էին (17–ը՝ Ֆրանսա), բազմաթիւ ճամբաներ անդործածելի դարձած են: Որոշ երկիրներ, ինչպէս Ռումանիա, ապաստան իսկ չկայ անօթեւաններու համար եւ լքուած հազարաւոր մանուկներ կոյուղիներու մէջ ապաստանած են: Դեկտեմբեր 31–ին, բնակարան չունեցողներու կոմիտէի խումբ մը դինուորեալներ գրաւած են Փարիզի կրան տ'Օթէլի (Օփերա) հոլը, բացատրելով՝ «ապաստան մը իրաւունք մըն է»: Պանդոկին պաշտօնէութիւնը որոշ դժուարութեամբ յաջողած է պարպել վայրերը:

ՀԵՊՐՈՆի պարպումին չուրջ խորհրդակցութիւնները կը չարունակուէին Ցունուար 2–ին եւ յոյս կար որ նոյն օրը համաձայնութիւն մը գոյանայ ամերիկացի բանագնացին՝ Տէվիս Ռոսի հովանաւորութեան ներքեւ: Բայց, այդ բանակցութիւններու ընթացքին խմբ, իսրայէլցի դինուոր մը կրակ բացած է Պաղեստինցիներու վրայ եւ վեց հոգի վիրաւորած, որոնց երկուքը՝ ծանրօրէն: Բացատրած է թէ չի դիտցեր եւ ուզած է արձակել հանդիսանալ որ համաձայնութիւն գոյանայ: Ծայրայեղ իսրայէլացիներու համար, Հեպրոն Իսրայէլի կը պատկանի եւ ոչ մէկ դիջում պէտք է ըլայ: Նեթանիահու եւ Արաֆաթ դատապարտած են այս ոճիրը: Պէտք է տեսնուէին Ցունուար 2–ին:

ԼԻՄԱՑԻ ճափոնական դեսպանատան դրաւումը կը չարունակուէր Ցունուար 2–ի առաւօտը: Նախորդ երկու օրերու ընթացքին, Թուխաք Ամարու ազատ արձակած էր յայորդարար երկու, ապա՝ եօթը պատանդներ եւս, բայց կը մնային 73 ուրիշներ: Կը թուի որ Ամանորի նախօրեակին ծնած լատատեսութիւնը ի դեբեւ ելած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՋԱՐ ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐ–ՆԵՐ հիւսիսային Իրաք մտած են Դեկտ. 31–ին չէզոքացնելու համար քիւրտ անջատողական ուժեր որոնք յարձակած էին Թրքական Թիւրախներու վրայ, ըստ բանակին լատատութեան:

ԱՆի ՏԻՒՐՕ ֆրանսական բեմի և չարժանկարի տաղանդաւոր արուեստագիտուհիներէն մին մեռաւ Դեկտ. 31–ին, 88 տարեկանին: «Մեծ տիկին» մը որ Գոմետի Ֆրանսէզէն եւ այլ բեմերէ լատադոյնս ծառայած է Ֆրանսական թատրոնին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՈՒՂՂԱԿԻ ԿԱՊ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Պաշտպանութեան նախարարին կարգադրութեամբ, 1997–ին սկիզբէն բոլոր զօրամասերուն մէջ «Պաշտպանութեան նախարարին» արձանագրութեամբ, կընքուած նամակատուփեր կը դեռեղուին. զինուորներն ու անոնց հարազատները անոնց միջոցով կարելիութիւն կ'ունենան ի հարկին ուղղակի դիմելու նախարարին: Զինուորներու ընտանիքները եւս ընկերային, իրաւական խնդիրներով պիտի կարենան դիմել զինուորական ընկերային վարչութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐԷՆԻՆ ԱՐԿԱԾԸ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՄԷՋ

Հայաստանցի Կարէն Մանուկեան եւ չորս ընկերները Գերմանիայէն դնուած իրենց ինքնաշարժերով Հայաստան վերադարձի ճամբուն վրայ, մուտք գործած են Թուրքիա: Քիչ մը յառաջանալէ ետք, Կ. Մանուկեան իր Մէրսէդէսով բախած է թուրք երիտասարդի մը վարած կառքին եւ անոր մահուան պատճառ եղած, Հայաստանցին հսկողութեան տակ առնուած է, իսկ արկածեալ երիտասարդին ընտանիքը հատուցումի դատ բացած է անոր դէմ:

Հայաստանցի երիտասարդը 22 տարեկան է, ամուսնացած ու զաւակի մը տէր: Դատարանին առջեւ անոր պաշտպանութիւնը ստանձնած է Պոլսոյ Ծանօթ իրաւաբաններէն Տիրան Պաքար: Ան ըսած է թէ Կ. Մանուկեան նիւթական անճուկ պայմաններու մէջ կը գտնուի, այդ պատճառով անկարող է վճարելու 30 հազար տոլարը որ իրմէ կը պահանջուի որպէս հատուցում: Այդ դումարը վճարուելու պարագային յոյս կայ որ բանտարկութեան պատիժը դրամական տուգանքի վերածուի: «Ակօս» լուրը տալով կը դրէ թէ ներկայիս բոլոր բարեկամները դրամահաւաքի ձեռնարկած են կարէնին համար: Ցոյք չկայ այն մասին թէ «նիւթական անճուկ վիճակի տէր» մէկը ի՛նչ միջոցներով երեւանէն մինչեւ Գերմանիա կրնայ երթալ ու Մէրսէդէս մը գնել, հոգ չէ թէ ծախելու նպատակով...,

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

«MILLE FLEURS»

Կ'անձրեւէր: Քահանայ մը եւ աշխարհական մը հանրային փոխադրականքով կ'ուղղուէին դէպի Փարիզի Նանթէր արուարձանի առեւտրական կեդրոնը, 9, rue du Marché, երկուքով՝ անոնք կ'երթային արարողութեան մը համար:

Քահանային խնդրուած էր օրհնել նոր բահատատ վաճառատուն մը, ազօթել առ Ատուած որ պղպաբերութիւնը ըլար բեղմնաւոր:

Քահանան Տէր Գառնիկն էր, աշխարհականը՝ եա, վաճառատան տէրը՝ Սարգիս Պաղտոյեանը, քրոջս քսանհինգամեայ որդին, Սեւրի Մխիթարեանէն անցած սլահատակ, վայելուչ երիտասարդ մը, որ ժամանակը հատած նկատելով՝ ձեռնարկած էր անձնական գործի մը:

Կը չարունակէր անձրեւել, երկուքով մէկ հովանոցի տակ, քահանային հետ ե'ս ալ պիտի յայտնաբերէի Սարգիսին վաճառատունը, անոր դիրքը, տարածութիւնը:

Առաջին այցելութիւն, կը դնէի տուի մը տուիմ, մէկ երկու անցորդի կը հարցընէինք ուղղութիւնը, մինչեւ որ կը դանուէինք լուսաւոր, ընդարձակ մուտքի մը դիմաց, մուտքի ճակատին՝ լուսատառ «MILLE FLEURS» ներքը եւ դուրսը թարմ ծաղիկներու եւ վարդերու փունջեր, տունկեր:

Անթոս՝ հիացումս կը յայտնէի Սարգիսին քաջութեան եւ ձեռներէցութեան հանդէպ, անորը մարտահրաւէր էր, challenge մը, կը համբուրէի դինք:

Արդէն ներսն էինք, վաճառատան ներքին սենեակը, ահա յաճախորդ մը, ուրիշ մը, եղբօր՝ կարոյին օգնութեամբ Սարգիս կը ծառայէր անոնց, մինչեւ որ ժամանակը կը հասնէր օրհնութեան:

Երկիւղած պահ, Տէր Գառնիկ կը կարդար պատշաճ ազօթքներ, երեքով հատատցեալ ապրումներով կը հետեւէինք արարողութեան, երբ կ'աւարտէր օրհնութիւնը, կը զգայի թեթեւութիւն մը: Պահ մը վայրը վերածուած էր սրբավայրի, վերածուած էր եկեղեցիի:

Կը հիւրասիրուէինք սուրճով, տուրմով, նոր չրջագայութիւն մը կը կատարէր նայուածքս, ինքզինք կը կարծէր ժիվեռնի, Մոնէի տուն – թանգարանի երփներանգ պարտէզին մէջ, յաճախորդ մըն ալ, արդէն վաճառատունը փակելու ժամն էր, մեկնումի:

Նիւթական նուէրի մերժումին առջեւ՝ Սարգիս կը խնդրէր Տէր Գառնիկէն գոնէ յիշատակի տունկ մը ընդունիլ, կը չարունակէր անձրեւել, արաբք յարդանքի՝ Սպասն մեզ կը հասցնէր մինչեւ կայարան, արդէն վերադարձի կառքին մէջ էինք, կը խճողուէի հազարումէկ խորհրդածութիւններով:

Անդործութիւն՝ աշխարհի մակարդակով, դիտութիւնն ու ընչաքաղցութիւնը մարդիկը կը զրկէին իրենց աչխատանքներէն, գործազուրկները իրենց փրկութիւնը կը սպասէին պետութենէն, անճկութեան մէջ ապրող երիտասարդները իրենց համար աչխատանք կը փնտռէին դիւրին բնագաւառներու մէջ, անոնք աչխատանքի համար տաքուկ գրասենեակները կը նկատէին պայման, ահաւասիկ հոսանքին դէմ երթալով՝ Սարգիս ինքզինք նետած էր ասպարէզի մը մէջ որ կը պահանջէր փիղիքական ճիդ, ան դիտէր որ չաթը քանի մը անգամ պէտք է արթննար առաւօտեան ժամը երեքին, նրստէր կառք, երթար Rungis, պարենաւորման համար:

Քանի մը տարուան արհեստավարժութենէ ետք, տիրապետելէ ետք գործին, ահա 1996–ի վերջին ամառան տօնական օրերը կ'ընտրէր ան՝ սկսելու իր սեփական արկածախնդրութեան:

Ծաղիկ եւ տօնախմբութիւն, չէ՞ որ Քահանան իր ազօթքին համար սիրով ընդունած էր խորհրդանչական տունկ մը, գործատէր – ծաղկավաճառ եղած էր Սարգիս, անտեսելով հեռատեսիլի անդործութեան դարման բերելու բոլոր վիճարկումները, նոյնիսկ արհամարհելով զանոնք, –հեռատեսիլը՝ չափազանց անպատկառ՝ առած էր շատ բաներու տեղը, լուծումի ո՛չ մէկ լուրջ առաջարկ–, ան որոչած էր իր հարցին բերել անհատական լուծում ու ահա մտած էր ուղիղ ճամբուն մէջ՝ հաւատք ընծայելով չինական այն խմաստութեան՝ թէ հազար քիլոմեթրի ճամբորդութիւնն իսկ կը սկսի առաջին քայլով:

*
**

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 28, երեկոյեան կը հնչէր տանս հեռաձայնը:

Սարգիսն էր: Փոնի մը օրերու դժոխանախութենէն ետք, հիմա տխուր էր, որովհետեւ երկիրը հարուածող ցուրտը կը հարուածէր իր ձեռնարկին ալ, կ'արգիլէր որ մարդիկ դային իր վարդերը տանելու, դատապարտուած՝ անոնք սկսած էին մեռնիլ իրենց եղած տեղն իսկ:

Երկրաչարժի պէս էր ցուրտը, ան կը հարուածէր սեփական «զաւակները», տըխուր էր Սարգիս, սակայն պէտք է ունենար բաւարար տրամաբանութիւն հեռուցնելու՝ թէ եղածը կը մոռնէր գործի վտանգներուն մէջ, թէ ժամանակին հետ պէտք է գառնար առաւել նախատեսող, դիտնար սպիտակ օրերու հացը պահել սեւ օրերու համար:

Սարգիս մտած էր ուղիղ ճանապարհին մէջ, դիտէր, որ անգործին ուղղուած հազարումէկ «Joyeux noël»! մաղթանքը եթէ չանցնէր լոկ խօսքի սահմանէն անդին, ոչ մէկ օգուտ պիտի բերէր գործազուրկին, ու եթէ մարդիկ յատկապէս երիտասարդները, մերժէին ճիգ պահանջող աչխատանքները, եթէ չճեղքէին իրենց ճամբան, անհամեմատօրէն պիտի չատնային անատունիները, մինչեւ որ յայտարարուէր ամբողջ ընկերութեան սնանկութիւնը:

«ՀԱԶԱՐ ԾԱՂԻԿ» կոչած էր Սարգիս իր վաճառատունը, պատահածը ո՛չ թէ անկումն էր այդ հազար ծաղիկներէն մէկուն, չէ՛ր անկումը նոյնիսկ անոնց մէկ փերթին, կը թեւալարէի համբերութիւն:

– Միշտ յաղթանակած է նախաձեռնութեան ոգին եւ չմոռնաս, որ մարդիկ մի՛չտ ալ սիրած են ծաղիկները, – կ'ըսէի, կ'անդրադառնայի որ աւելորդ էր ըսածս, Սարգիս նոյնինքն նախաձեռնութիւնն էր, խօսքս չունէր ցուրտին սաստկութեան մակարդակը, է՛ր հասարակ տեղիք, որուն պէտք ունէր ո՛չ ոք:

– Վերջը կը խօսինք, – կը յարէր Սարգիս յանկարծ, կը յայտնէր թէ յաճախորդ մը մտած էր:

Տխուր էր Սարգիս, անոր վարդերն ու կակաչները, հիբիսկներն ու մարգարիտները, հնհնուքները, հովածաղիկներն ու «չանթերան»ները չուտով պիտի թառամէին, սակայն փորձառութիւնն ալ իր դինը ունէր, պիտի դադրէր ցուրտը, կրկին պիտի ցոլար արեւը, կրկին անձրեւ պիտի տեղար, Երկիրը, Հոլանտան ու Գոլոմպիան, Ափրիկէն եւ աչխարհի բոլոր ցամաքամասերը պիտի չարունակէին պարենաւորել դինք, չուտով պիտի ունենար նաեւ միջոցները իր ծաղիկները պաչտպանելու, սորվէր տիրապետել ժամանակին վրայ, պիտի չրջանցէր բոլոր, բոլո՛ր խոչընդոտները:

Պիտի չրջանցէր ա՛նպայման:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԱԶԱՖՃԵԱՆ

ԿԵԱՆՔԻ ՎԷՊ ՄԸ

Կեանքի մը պատումը որպէսզի որպէս վէպ ընկալուի նաեւ իր սկիզբէն տարբեր ընթերցողներու համար, կ'իմ պէտք է դրական գործի մակարդակ նուաճած ըլլայ, կամ արժէք մը ներկայացնէ պատմական, վաւերագրական առումով: Զարուհի Պահրիի 1995–ին Պէյրութի լոյս տեսած «Կեանքիս վէպը» հայ կեանքի շատ փոթորկուն մէկ շրջանին վկայութիւնը ըլլալու հանգամանքին շնորհիւ, գուրկ չէ նաեւ գրական յատկանիշէ: Այն – հեղինակը – դարասկիզբի հայկական Պոլիսին բարեկեցիկ խաւին պատկանող մըն է որուն շնորհիւ կարեւոր տեղ կը գրաւէ մտաւոր զարգացումը, մշակութային արժէքի դիտակցութիւնը: Եւ ինչ որ հասարակաց է այդ շրջանի յատկապէս իգական տարրին, հանրօգուտ գործունէութեան մարզն է – գպրոց, մամուլ, բարեսիրական աշխատանք, եւայլն–: Սահմանադրութեան հռչակումով եկած ազատութիւնը նպաստաւոր դաշտ ընծայած է այդ բաներուն համար ու պատճառ եղած որ ընկերային գործունէութեան նուիրուած Հայուհիներու խումբ մը հանրային դէմք դառնայ: Այդպէս է պարագան Զապէլ Եսայեանի, Արշակուհի Թէոդիկի, Զարուհի Արշակունիի, Տիրուհի Մխաքեանի, Զապէլ Ասատուրի, Անայիսի, Հայկանոյշ Մուրի եւ ուրիշներու: Ասոնց հետ կը յիշուի Զ. Պահրին ալ:

Իր հարազատներուն խնամքով հրատարակուած հատորին յառաջաբանին մէջ աղջկանը՝ Անահիտ Դաւիթեանի կատարած հետեւեալ մէջբերումը մօրը տողերէն, լաւագոյնս կը բնութագրէ կեանքի այս վէպը. «Չեմ խորհիր ձեզի ներկայացնել կատարեալ գործ մը, այլ կը ներկայացնեմ անկեղծ գործեր»:

Զ. Պահրիի կենսագրական տողերէն քանի մը նշումներ բաւական են պինքը դետեղելու աւելի քան հետաքրքրական տուեալ շրջանին վկայի դիրքին վրայ: Ան ծնած է Պոլիս, 1880–ին: Շատուխղն է կեսարացի ու պոլսեցի երկու դերդաստաններու: Հազիւ աւարտած ուսումը, կը նուիրուի հանրային գործունէութեան, կը դրաղի 1909–ի Ատանայի ջարդին որբուհիներով, 1912 – 1913 Պալքանեան պատերազմի հայ գինուորներու չքաւոր ընտանիքներով, յետոյ հայ կարմիր Խաչի կազմութեամբ, Հ. Մ. Ը. Մ.–ի գործունէութեամբ, Զէյդք տան կազմաւորումով, եւայլն: Իր գրիչին կը պատկանին երկու չարքով տրուած գործեր· «Սէնի ափերուն վրայ» ու «Վոսփորի ափերուն վրայ»: Առաջինները՝ «Լուիզէթ», «Ամպրոպ», «Մոյկերու տակ» կը ներկայացուին որպէս վէպ, մինանները «Տաղրը», «Տայեան Գէորգ պէյ» եւ «Խաւարին մէջ» որպէս «դիրք»: Վերջինը անտիպ է: Առաջին երեքը լոյս տեսած են որպէս թերթօն: Շարքերէն դուրս ունի «Փառանձեմ» խորագրուած դիրք մըն ալ: Բոլորը գրուած են 1942 – 1955 տարիներուն: Աչխատակցած է նաեւ հայ մամուլին:

Պարագաներու բերումով զանազան երկիրներ դանուելէ ետք Զ. Պահրի հաստատուած է Փարիզ ուր 1957–ին կը տօնուի հանրային – դրական գործունէութեան յիսնամեակը: Կը մահանայ 1958 Մայիսին,

«Կեանքիս վէպ»ով գրագիտուհին անցած 28 գլուխներու մէջ կուտայ մօտ ութսուն տարուան իր ճամբուն ամէնէն կարեւոր, յատկանշական դրուագները: 250 էջնոց հատորին Յաւելուած–ի բաժինին մէջ առնուած են վեց այլ դրութիւններ ալ:

Զ. Պահրիի հատորին ընթերցումը նոր մէկ անդրադարձը կը բերէ վերջնական կործանումին նախօրեակին հարազատ միջավայր ու արժէքներ վրկելու ապահովարար ենթադիտակից Ջանքին, կորսըւածին դեղեցկութեան ու օտարութեան դիմելու հարկադրանքին: Այս ընդհանուրով ան կը հետեւի Զ. Եսայեանի, Անայիսի օրինակներուն: Տարուած պահպանելու ջանքին հետ ծանրակշիռ ներկայութիւն է Օսմանեան կայսրութեան վերջնական տարիներուն Պոլսոյ մէջ հայ ըլլալուն անդրահանքը: Սիրտ ու միտք խոցող էջեր են յատկապէս Զէյդք տունին վերաբերող յուշագրութեան բաժինները ուր անկարելի կարծուած վերադարձներ կը պատմուին: Այդ տունը Ա. աչխարհամարտին վաղորդայնին հիմնուած է Պոլիս, Զաւէն Պարոնեարքին նախաձեռնութեամբ. նպատակը եղած է հայուհեան վերադարձնել այն անչափահասները որոնք ծանօթ զանազան պատճառներով ինկած էին օտար անկիւններ ու երբեմն նոյնիսկ կ'ուրանային իրենց բուն աղգութիւնը, ծագումը: Այդ Տան մէջ հայ, ամերիկացի եւ թուրք մէկտեղ կիներէ բաղկացած յանձնախումբ մը կը քննէր խնդրոյ առարկայ երախաները ու կը վճռէր անոնց ազգային պատկանելիութիւնը: Այդ բաժինէն պատառիկ մըն է մեզի հետեւեալ հատուածը:

...«Շատերու մէջէն կը յիշեմ պարագան կնոջ մը որուն ամուսինը – Ամերիկա մեկնած պատերազմէն առաջ,– երջանիկ էր իմանալով որ կինը գտնուած է եւ կ'ուզէր որ գայն ղրկէինք իրեն, նոյնիսկ եթէ թուրքի մը հարկմէն անցած ըլլար, պայմանով սակայն որ զաւակ ունեցած չըլլայ: Սակայն այդ կինը ունէր երեք տարեկան երախայ մը եւ ուրիշի մըն ալ կը սպասէր, կուլար, կ'ողբար, կ'աղերսէր, զաւակներէն բաժնուիլ չէր ուզեր, թէեւ սիրով բաժնուեր էր իր թուրք ամուսինէն եւ եկեր էր մեզի: Կարծեմ վերջ ի վերջոյ յաջողեցանք զինք համոզել ու ղրկել Ամերիկա, խոստանալով յետագային իրեն ղրկել զաւակները երբ յաջողէր հաւանութիւնը առնել ամուսնոյն:

1922–ի տակնուվրայութենէն ետք, Մեղի տրուած ցանկը հետեւեալն է·–

Նախագահ՝ Սարգիս Գասպարեան, ասպարէզով՝ դերձակ:

Փոխ – նախագահները՝ Ժ. Օ. Պալեան, Զ. Մաթոսեան, Ընդհանուր քարտուղար՝ Փիէր Հայրապետեան, Ընդհանուր դանձապահ՝ Ա. Արթինեան:

Ակումբին կը ծառայեն երկու բժիշկներ՝ Ժ. Մ. Էքճէէրեան եւ Մ. Շահինեան:

Կայ համակիրներու խումբ մը իր նախագահով: Ակումբին անդամ են հինգ խաղավարները, ճանչցուած փարիզի – Իլ – տը – Ֆրանսի լիկէն: Անշուշտ խումբերը ունին իրենց մօտիկ վարիչները, հակիչները, մարզական անօրէն մը չափահասներու համար, ուրիշ մը կրտսերներու: Առանց լուրջ կազմակերպութեան մը, կարելի չէ վարել երեք հարիւր խաղացողներ ունեցող ակումբ մը:

***

Պր. Արթինեան, դանձապահ, կը մատակարարէ տարեկան կարեւոր պիւտճէ մը որուն դումարը չէ հրապարակուած: Կարելի է ենթադրել թէ կ'անցնի կէս միլիոն Ֆրանքէն անդին: Ինչպէ՞ս կը հայթայթուի ան:

Ֆաղաքապետութիւնը կ'օգնէ: «Arménienne»ը Իսիի Փութպոլի գլխաւոր ակումբն է, կը ներկայացնէ քաղաքը այդ մարզաճեւին մէջ եւ արժանի կը նկատուի հանրային աջակցութեան:

Կան նուիրատուներ ալ. ակումբին օրագոյցը կը ծախուի: Տարեկան քանի մը հաւաքոյթներ, մարզական կամ մշակութային կը բերեն նաեւ քիչ – շատ հասոյթ ու ակումբը կ'ապրի:

Պր. Հայրապետեան մեզի կ'ըսէ թէ՝ Իսիի սովորութիւն չունի պզտիկ կամ մեծ դումար մը նուիրելու խաղացողներուն յաղթանակի կամ հաւասարութեան պարագային: Չկայ փրիմ...

Ներկայ Փութպոլին մէջ, իսկապէս բացառիկ է այդ, եզակի՝ պատուոյ դասակարգի խումբի մը համար: Որքա՞ն անձնուիրութիւն հանդէպ հայ ակումբին հայ կամ ոչ – հայ մարզիկներու կողմէ: – Անհաւատալի ... Անհաւատալի եթէ ընդհանուր քարտուղարը դրած չըլլար «սեւ ճերմակի» վրայ:

***

Վերջացնելէ առաջ մեր դրութիւնը, տեղին է նշել որ Իսիի Հայ Մարզականը վարժ է հայկական ձեռնարկներ կազմակերպելու: Ցիշենք մանաւանդ 1985 Հոկտեմբեր 25–ի դրեթէ պատմական երեկոյթը երբ զեղարուեստական յայտագրի մը ընթացքին, հանդիսատեսները ու կազմակերպիչները ծափահարեցին ու պատուեցին Ֆրանսական մարզաշխարհին մէջ անուն հանած մարզիկները, ինչպէս՝ Քաֆթանճեան քոյրերը (աթլէթիզմ), Ժաք Հայրապետեան, Ժաք Քէչիչեան (կռփամարտ), Թափոլ Մալեան (քարթէ), Արման Միքայէլեան (ջրադնդակ), Միշէլ Քիթապճեան (փութպոլի միջազգային խաղավար) եւ տասնեակ մը ուրիշներ, նոյնքան արժանի դնահատանքի:

Ներկայիս, դժբախտաբար, կարելի չէ, կը կարծենք, կրկնել նոյն կարգի հաւաքոյթ մը: Այդ մակարդակի նոր անուններ – առաւել կամ նուազ հայածնունդ – չկան մարզական հրապարակին վրայ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ԻՍԻ ՄԻՇՏ ՊԱՏԻՈՒ ԴԱՍԱԿԱՐԳԻՆ ՄԷՋ

Իսի Փութպոլի մեր ակումբներէն միակն է որ կը մրցակցի պատուոյ դասակարգին մէջ: Անկէ առաջ, Վալանս, Ալֆորվիլ եւ Մարսէյլ: Իսի կը մնայ հաստատ իր դիրքին վրայ եւ իր ներկայ դասաւորումը վերջիններէն բաւական հեռու Իլ – տը – Ֆրանսի ախոյեանութեան մէջ, անկումի վախ չի տար, հիմակուհիմա:

***

Ակումբին անունն է՝ «Մագումով Հայ Մարզական Միութիւն – Իսի – լէ – Մուլինօ»: Մայրաքաղաքին մարզական շրջանակներուն մէջ աւելի յանօթի A.S.A. դիրերով, կամ աւելի յաճախ պարզապէս՝ «Arménienne»...կը խաղայ միայն Փութպոլ: Հիմնուած է 1974–ին,

Անկէ ի վեր, չարունակական վերելքներով – անգամ մը երեք տարի առանց ընդմիջումի – մտած է փարիզի լիկէն լաւ կազմակերպուած ակումբներու շարքին մէջ եւ կը նկատուի Հօ – տը – Սէն նահանգի Փութպոլի երեք – չորս մեծ ակումբներէն մէկը, եթէ ոչ մեծագոյնը:

Փիէր Հայրապետեան, ակումբին ընդհանուր քարտուղարը, կը հաւաստէ մեզի թէ Իսի կրնայ դաշտ հանել, ամէն շաբաթ միասնաբար, 11 խումբեր: Բոլորն ալ կը մասնակցին լիկի կամ Տիւթրիքթի (նահանգային) ախոյեանութիւններուն:

Ակումբը ունի պաշտօնապէս արձանագրուած չուրջ երեք հարիւր չափահաս եւ կրտսեր մարզիկներ կամ յատկնորդներ՝ մարզիկ ըլլալու: Կը գործէ Փութպոլի դպրոց մը:

***

Ակումբին ընդհանուր մարզիչն է նախկին արհեստավարժ խաղացող մը, ծնած 1964 Ապրիլին Եուկոսլավիա, անունը՝ Միշէլ Միլոսեւիչ· Ֆրանսա խաղացած է մանաւանդ Պորտոյի ակումբին՝ իբրեւ պաշտպանող: Իրեն կ'աջակցին տասնեակ մը ներկայ կամ նախկին խաղացողներ՝ որոնցմէ ոմանք, առաւել կամ նուազ չափով, հետեւած են Փութպոլի դասընթացքներու, մարզական քնոյթով:

Որքա՞ն է հայածնունդ խաղացողներու թիւը: Պր. Հայրապետեան կը ճշդէ՝ հարիւրին չհասնիլը: Գնահատելի համեմատութիւն մըն է այդ, բաղդատմամբ նոյն կարգի հայանուն ուրիշ ակումբներու:

***

Այդ մեծութեամբ Միութիւն մը կը պահանջէ, բնականաբար, ունենալ վարիչներու բաւական ստուար խումբ մը: Վարչական կազմին մէջն են 32 անձեր:

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

«ՕՔՍԻԺԷՆ» ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

1988 Դեկտեմբեր 7–ի երկրաշարժի վաղորդայնին «Օքսիժէն» Միութիւնը իր հոգածութեան տակ առաւ Մայիսեան պիւղի միջնակարգ դպրոցը: Մայիսեան կը դպրոցի Ախուրեանի շրջանը Գիւմրիէն ոչ – շատ հեռու, եօթը քիլոմէթր դէպի հիւսիս – արեւելք:

Դպրոցը տուժեց աղէտէն: Ցաճախող երկու հարիւր յիսուն աշակերտներէն յիսունը որբացան կորսնցնելով հայր մը, մայր մը երբեմն ալ երկուքը:

Առաջին հերթին «Օքսիժէն» Միութիւնը դասաւ այդ որբերուն համար անհատականամակալներ որոնք մինչեւ այսօր ըրամով, ծրարներով, այցելութիւններով եւ այլ միջոցներով իրենց հոգատարութեան տակ կը պահեն: Ասպա, Միութիւնը ընդլայնեց մարզասիրական իր օգնութիւնը դպրոցին որ կը հաշուէ այսօր չորս հարիւր քսան երախայ, հոգալով յատկապէս դպրոցական պիտոյքները:

1996–ին, Միութիւնը դպրոցին նուիրեց տասնեւերկու հազար տետրակ, նոյնքան դրիչ եւ մատիտ: Երեք դասարաններու համար ղրկեց գիրքեր. նոր բացուած մանկապարտէզի դասարանները օժտեց մանկավարժական խաղալիքներով: Իսկ, մարզական զբաղումներուն համար հայթայթեց անհրաժեշտ սարքաւորումներ:

«Օքսիժէն» Միութիւնը այս գործողութիւններուն նիւթականը ապահովելու համար տարուան մէջ կը կազմակերպէ մի քանի ձեռնարկ եւ կը վաճառէ Հայաստանէն բերուած արհեստաւորներու մեծ թէ փոքր արուեստի գործեր:

Տարեվերջի ձեռնարկը, Դեկտեմբեր 14–ին, տեղի ունեցաւ Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ: Գեղարուեստական յայտագիր մը նուիրուած դասական երաժշտութեան որուն յաջորդեց ճաշ մը: Յայտագրին մաս կազմեցին Մոցարթի «Լէ նոս տը Ֆիկարօ»էն, Ռոսինիի՝ «Լը Պարպիէ տը Սեվիյ»էն, Վերտիի՝ «Աթիլա»էն, Պիզէի՝ «Գարմէն»էն եւ այլ հեղինակներու գործերէն հատուածներ, ինչպէս նաեւ Տիգրանեանի՝ «Անոյշ»էն եւ Կոմիտաս, Սայաթ Նովա, Մ. Աւետիսեան եւ այլն...: Իրենց մասնակցութիւնը բերին այս յայտագրին Սոնիա Պուլանժէ – Հայգազործեան (սոփրանօ), Ֆրետէրիք Լըրուա (պարիթոն), Վարդուհի Մինասեան (Մեցցօ – սոփրանօ), Անդրանիկ Մինասեան (թենոր), Արսէն Ասատուրեան (սէնթէթիզէօր), Ալէքսանտր Շիրինեան (ջութակ) եւ նուագախումբի ծանօթ խմբավար՝ Սերժ Բալոյեան (դաշնակ):

«Օքսիժէն» Միութիւնը 1997–ին առաւել պիտի ծաւալէ իր գործունէութիւնները Մայիսեանի դպրոցին ընդհանուր մանկավարժական պահանջները գոհացնելու համար:

«Օքսիժէն» Միութիւնը ունի հետեւեալ վարչական կազմը: Նախագահուհի՝ Ռիթա Սուլաճեան, քարտուղարուհի՝ Իզապէլ Յակոբեան, դանձապահուհի՝ Էլէն Նորոյեան եւ խորհրդականներ՝ Ժանին Յակոբեան, Նուարդ Սուքիասեան, Վերոնիկ Սինանեան, Միշլին Իրխոքինեան, Զօհրապ Սուքիասեան, Յովհաննէս Սուլաճեան, Քաթիա Ալանօ, Ժանին Սալափեան:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏԱՏԱՆԱՆՔ

ՌՈՊԵՐ ՀԱՏՏԷՃԵԱՆ
Ներաշխարհի գեղարուեստական ֆենոմէնը

Հեղինակ՝ ՍՈՒՐԷՆ ԴԱՆԻԷԼԵԱՆ

Պոլիս, 1996

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԼԼԷՍԻ ՄԷՋ

ԼԻԼԻ ՈՐԲԵՐԵԱՆԻ
ՄԵՆԱՐԱՆՔԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Կլենտէյլի Հայ Կեդրոնին մէջ, Դեկտ. 15–ին, տեղի ունեցած է Լիլի Որբերեանի ասեղնագործութիւններու ցուցահանդէսը եւ արուեստագիտուհիին մեծարումը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Շրջանային Վարչութեան։ Բացումը կատարած է Շրջ. Վարչութեան առենապետ տոքթոր Մհեր Պապեան։ Խօսք առնելով Ափի Շանթ անդրադարձած է Լիլիի Որբերեանի արուեստին, նշելով որ ան իր գործերուն միջոցով անցեալն ու ներկան իրարու կը կապէ։ Մարաշի ասեղնագործութեան վարպետ Լիլի Որբերեանի մասին զնահատական խօսքեր արտասանած են արուեստագիտուհիին աղջիկը՝ Ռիթա Որբերեան եւ Եփրեմ Արք. Թապաղեան։ Յիշենք, որ երկու տարի առաջ Լիլի Որբերեան մրցանակով մը պարգեւատրուած էր Միացեալ – Նահանգներու նախագահին կնոջ՝ Հիլըրի Կլինթընի ձեռամբ։

*
**

ԱԼԻՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ՝
«ՏԱՐՈՒԱՆ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄՇԱԿԸ»

Կլենտէյլի Պրէնտվիու Քոլէճըն սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 8–ին, տեղի ունեցած է Հայ Կրթական Հիմնարկութեան կազմակերպութեամբ ճեռնարկ մը, որու ընթացքին Ալիս Պետրոսեան պարգեւատրուած է «Տարուան Կրթական Մշակը» զնահատագրով։ Ներկայ եղած են դասախօսներ, անօրէններ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ։ Բացումը կատարած է Նորա Սահակեան, չէշտելով՝ «Կրթութեան կարեւորութիւնը Հայու հոգեբանութեան մէջ, որ կը մարմնաւորուի Ալիս Պետրոսեանի կերպարով, որովհետեւ ան իր ասպարէզին մէջ կրցած է հարթել խոչընդոտները եւ իրագործել իր նպատակները»։ Խօսք առած են Րալֆ Թիւֆէնքեան, Շահէն Նազարեան եւ Պերճ Կարապետեան։ Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Ալիս Պետրոսեան։ Հուսկ՝ զործադրուած է զեղարուեստական յայտագիրը մը։

*
**

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԵՏ

Լոս – Անճըլըսի Ֆոր Սիզըն պանդոկին մէջ, Դեկտեմբեր 18–ի առաւօտեան,

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ
ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԱՆԹԻԼԻԱՍ – ԼԻԲԱՆԱՆ

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊԻՏԻ ՀԱՆԴԻՊԻ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՊՕՂՈՍ Բ. ՊԱՊԻՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Ուրախութեամբ կ'ուզենք յայտնել, որ ամիսներ առաջ ճշդուած ժամանակացոյցին համաձայն Զորեքշաբթի, 1997 Յունուար 22–ին Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի տայ Վատիկան, եւ առանձին ու ապա հրապարակային հանդիպումներ պիտի ունենայ Յովհաննէս – Պօղոս Բ. Սրբազան Քահանայապետին հետ։

Վեհափառ Հայրապետին պաշտօնական պատուիրակութիւնը պիտի բաղկանայ հետեւեալ եկեղեցական ու աշխարհական ներկայացուցիչներէն. –

Գերչ. Տ. Արտակ Արք. Մանուկեան (Առաջնորդ Հայոց Թեհրանի Թեմին)

Գերչ. Տ. Սահակ Արք. Այվազեան (Առաջնորդ Հայոց Յունաստանի Թեմին)

Գերչ. Տ. Մեսրոպ Արք. Աշճեան (Առաջնորդ Հիւսիսային – Ամերիկայի Արեւելեան եւ Գանատայի Թեմին)

Գերչ. Տ. Սուրէն Արք. Գաֆարոյեան (Առաջնորդ Հայոց Բերիոյ Թեմին)

Գերչ. Տ. Զարեհ Արք. Ազնաւուրեան (Առենապետ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Կրօնական Ժողովին)

Գերչ. Տ. Օշական Եպիսկոպոս Զոլոյեան (Առաջնորդ Քուէյթի եւ Արաբական Ծոցի Երկիրներու Թեմին)

Հոգչ. Տ. Շահան Վրդ. Սարգիսեան (Տեսուչ Դպրեվանուց)

Մեթր Խաչիկ Պապիկեան (Առենապետ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովին)

Պ. Յակոբ Տէմիրճեան (պետական նախարար, Լիբանան)

Մեթր Շահէ Պարսումեան (պետական նախարար, Լիբանան)

Պ. Պետրոս Գալայճեան (պետական երեսփոխան, Կիպրոս)

Պ. Վարդան Վարդանեան (պետական երեսփոխան, Իրան)

Պ. Սիմոն Լիպարեան (պետական երեսփոխան, Սուրիա)

Պ. Անտրէ Թապուրեան (անդամ Ազգային Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովին)։

Վեհափառ Հայրապետին այցելութեան համար Վատիկանին կողմէ ճշդուած է յատուկ յայտագիր մը՝ չորս օրերու վրայ տարածուող։ Այցելութեան յայտագրին մանրամասնութիւններուն չուրջ տեղեակ պիտի պահենք յառաջիկային։

Վատիկանի ատենդութեան համաձայն, նման պաշտօնական այցելութիւնները պէտք է հրապարակաւ յայտարարուին ամիս մը առաջ։ Հետեւաբար, նոյն այս յայտարարութիւնը այսօր լոյս պիտի տեսնէ նաեւ Վատիկանի Դիւանին կողմէ։

ԴԻՒԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ

Դեկտեմբեր 22, 1996
Անթիլիաս

ԳՕՂՈՒԹԷ ԳՕՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆի մէջ, Հոկտեմբեր 16–ին, նախաձեռնութեամբ թեմին կրթական խորհուրդին հանդիսութիւն մը տեղի ունեցած է նուիրուած Թարգմանչաց տօնին։ Բացումը կատարած է Թ.Հ.Թ.–ի Կրթական Խորհուրդի առենապետ՝ Ժորժիկ Աղաջարեան որ բացատրած է օրան տօնին իմաստը։ Իրեն յաջորդած է Թ. Հ. Թ. խորհուրդի առենապետ՝ Վարուժան Առաքելեան որ ծանրացած է ուսուցչի առաքելութեան վրայ, քանի օրը նաեւ ուսուցչի մեծարման օր էր։ Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Նորայր Էլմայեան որ ուրախալի երեւոյթ զտած է Թարգմանչաց տօնին առթիւ նշել Հայ մշակոյթի եւ Հայ ուսուցչի մեծարանքի օր։ Բանախօսութեան ատարին երկու աշակերտներ, ընթերցանութեամբ ներկայացուցած են յաջող շարադրութիւնները ընտրուած հատուածները։ Խօսք առած է թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք.։ Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիր մը։

*
**

ԹԵՀՐԱՆի Ազգային Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, Հոկտեմբեր 20–ին, մեծարանքի երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նուիրուած թեմին առաջնորդ՝ Արտակ Արք.ի Գէմպրիճի միջազգային կենսագրական կեդրոնի կողմէ տարուան մարդ հռչակուելուն առթիւ։ Բացման խօսքը արտասանած է թեմական խորհուրդի առենապետը Վարուժան Առաքելեան որ անդրադարձած է Առաջնորդին կեանքին ու գործին։ Խօսք առած է նաեւ թեմին 11–րդ Պատգամաւորական Ժողովի առենապետ Տոքթոր Հարմիկ Դաւթեան, հուսկ՝ Սպահանի թեմի առաջնորդը՝ Կորիւն Արք. երկարօրէն ծանրացած է Արտակ Արք.ի վաստակին վրայ։

*
**

Թեհրանի «Ալիէֆ» օրաթերթի խմբագրատունը այցելած է, Նոյեմբեր 26–ին, Սիլվա Կապուտիկեան որու կ'ընկերանայ Հայաստանի Հ. Յ. Դ. Գերագոյն Մարմնի անդամ Վարդան Պետրոսեան եւ արտասանող Սիլվա Իզմիրլեան։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ
ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896–1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Հակառակ լրջութենէ եւ ողջմտութենէ վարպախներով հեռու այս աշխատութեան, տեսակ մը յարգանք կը զգայի այդ ծերունիին հանդէպ, որ առանց իր հիւանդագին վիճակը նկատի առնելու, աննկուն կորովով մը ինքզինք կը սպառէր նպատակը իրագործելու համար։

Փարիզ զտնուած միջոցին ինձ ըսած էր որ Վիէննա հասնելէն ամիս մը եռքը ինք Ռուսիա պիտի մեկնէր իր մեկ ազատականին զործերովը զբաղելու համար եւ թէ երկու ամիս մը հոն պիտի մնար։

– Ես ալ քեզ ամէն բան կը բացատրեմ եւ դուն իմ բացակայութեան զործը առջ կը տանիս, ըսած էր։

Այս հեռագատակերը մանաւանդ զիս քաջալերած էր իրեն հետ մեկնելու եւ անհամբեր կը սպասէի այն վայրկեանին ուր Եանէսքօ պիտի երթար զիս առնձին թողլով։

Ատեն ատեն կը հարցնէի թէ ե՞րբ պիտի մեկնէր Ռուսիա։

– Նամակի կը սպասեմ, կը պատասխաներ։

Օր մըն ալ յանձնարարեալ նամակ մը եկաւ Ռուսիայէն։ Ուրախութեամբ իրեն տարի. յուսալով որ սպասուած նամակն է։

Այդ միջոցին ծերուկը թաղուած էր իր բառարաններուն մէջ։ Նամակը քովը զբաւ առանց բանալու եւ իր գիրը շարունակեց.

Պահ մը սիկառէթ մը ոլորելու համար զրիչը մէկ կողմ զրաւ եւ այդ միջոցին նամակը բացաւ ու կարդալ սկսաւ։

Նշմարեցի որ դէմքը մթագնեցաւ յանկարծ եւ դուշակեցի թէ դուժաբեր թուղթ մըն էր բայց որեւէ հարցում չըրի իրեն։

Երկրորդ անգամ նամակը ուշադիր կարդաց, յետոյ ծալեց պահարանին մէջ զբաւ եւ ըսաւ.

– Ադարակս ամբողջ այրեր է։

– Ի՞նչ կ'ըսէք, զոչեցի։

– Այո՛, չարունակեց, տասը հազար ոսկիի չափ կորուստ կայ...

Սիկառէթը վառեց քանի մը անգամ քաշեց, յետոյ տարօրինակ ուրախութեամբ մը ըսաւ.

– Հիմա ա՛լ Ռուսաստան երթալու պէտք չմնաց, կրնանք հանդարտ զլխով մեր զործին աշխատիլ...

Եւ զրիչը ձեռք առնելով աւելցուց.

– Սանսքրիտի բառարանին մէջ նայէ՛ թէ ագավարա բառը ի՞նչ կը նշանակէ։

Պարզապէս հիանալի էր այդ միջոցին Եանէսքօ, մեղք որ սակայն իր կատարած զործին լրջութեանը վրայ հաւատք չունէր, միայն թէ իր նպատակն էր Եւրոպացի դիւտաններէն խաբել։

– Անոնց աչքերը կապել, ինչպէս ինք կ'ըսէր։

Անգամ մը որ Եւրոպացի դիւտաններուն կլլեցնէինք թէ աշխարհի բոլոր լեզուները հայերէնէն ծագում առած են՝ ա՛լ զործերնիս յաջող էր։

Եանէսքօ, ինչպէս ըսի, անանկ համոզուած էր թէ Հայկական խնդիրը այս կերպով միայն կրնար լուծուիլ։

Այսպէս ուրեմն ինքն ալ, իրեն համար, յեղափոխական մըն էր, միայն սա տարբերութեամբ որ փոխանակ պօմպա ու տինամիթ զործածելու՝ բառարաններով կը փորձէր լուծել Հայկական հարցը։ Ասով Հայերը ջարդուկոտոր ընելու առիթ չէր տար, բայց հայ լեզուն ջարդուփշուր կ'ընէր։

*
**

Վիէննայի մէջ իմ մեծազոյն հաճոյքս էր այցելել Մխիթարեան վանքը, որ, ինչպէս ըսի, մեր քնակարանին մօտերը կը զտնուէր։

Հոն ճանչցայ Հայր Տաշեանը որուն համար մեծ հիացում ունէի, բայց ինչ որ ինձ քիչ մը հիասթափ ըրաւ սա էր որ այդ մեծ ու հոյակապ պիտնականը բուռն հակասեմական մըն էր։ Տզէտ կաթոլիկի մը պէս կ'ատէր Հրեաները։ Նոյն միջոցին Տրէյֆիւսի խնդիրը արդէն սկսած էր յուզուիլ եւ ամէն տեղ թեր ու դէմ վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենային։ Վիէննայի մէջ՝ ուր ընդհանրապէս հակրէական հոսանքը զօրաւոր է, բացի Հրեաներէն, ամէն մարդ Տրէյֆիւսի հակառակ էր եւ այդ հակառակորդներուն մէջն էին, աւա՛ղ, Հայր Տաշեան եւ բոլոր միւս Մխիթարեանները։ Ամէն անգամ որ վանք կ'երթայի երկու դլխաւոր նիւթ ունէինք խօսակցութեան՝ նախ Տրէյֆիւսի խնդիրը եւ երկրորդ Եանէսքոյի բախտախնդրութիւնները։

Մեղմ Մխիթարեանները վախուկ դիրքի մը մէջ կը զտնուէին հանդէպ Եանէսքօի։

Բարեմիտ ծերուկը բնականաբար մեծ յարգանք ունէր Մխիթարեաններու մասին եւ կ'ուզէր որ զանոնք չհաղրդռէ իր ցնորական բառարանովը։

Ամէն չանք կ'ընէր զանոնք սիրաչահելու համար։ Իմ հոն եղած առենս Լառուսի հանրագիտարանը նուիրեց վանքին որ կարծեմ 800 – 1000 Ֆրանք կ'արժէ։ Ասկէ զատ, իր գիրքերն ալ, որոնք բաւական մեծ արժէք մը ունէին, եթէ չեմ սխալիր, Մխիթարեաններուն կտակած էր։

Ասոր վրայ Եանէսքօ կ'ուզէր որ վարդապետները իր զործը զնահատեն եւ նոյն իսկ իրենց աջակցութիւնը նուիրեն անոր, ինչ որ չափազանց պահանջում մըն էր իր կողմէ։

Մխիթարեանները մէկ կողմէ չէին ուզեր բոլորովին երես զարձնել իրմէ եւ միւս կողմէ կը զգուշանային խօսք բանալու իր բառարանին վրայ որուն արժէքը պէտք եղածէն աւելի զնահատած էին։

Ցաճախ այցելութեան կուգային իրեն եւ մէկ քանի փախուստեայ խօսքերով իր աշխատութեանց արդիւնքը կը հարցնէին։

– Կի կարնամ, կի կարնամ, կը պատասխաներ Եանէսքօ, տառը Այբը լմընցնելու վրայ է...

(Շար. 62)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Յունուար 5–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ, առաւօտեան ժամերգութենէն հետք, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի բարերար՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԹՈՒԼՈՒՄՃԵԱՆ–Ի

(Նախկին Դիմադրական, Միսաք Մանուչեանի ընկեր)

մահուան քառասունքին առիթով։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 5, կէսօրէ հետք ժամը 3–ին բոլոր Հայ մանուկները հրաւիրուած են Տէսինի քաղաքապետարանի սրահը Հայկական Ծնունդի առիթով

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ

Տէսինի Կապոյտ Խաչի, Հայ Մշակոյթի Տան եւ հայկական վարժարանի աշակերտութեան կողմէ։ Մանուկները զուարճացնող ծաղրածուներ խաղեր կը կազմակերպեն բոլորին համար։

Կաղանդ Պապան համեղ անուշեղէններ պիտի բաժնէ եւ Մշակոյթի Տան Մանուկները իրենց առաջին պարերը պիտի ցուցադրեն։

LE PERE NOEL

vous attend
à l'ARBRE DE NOEL
de l'*ECOLE TEBROTZASSERE*
le Dimanche 5 Janvier
SALLE DES FETES THIERRY LE LURON
9, Bd du Midi — 93340 LE RAINCY
Spectacle des enfants —
Animation —
Surprise —
Chorale de l'Ecole.
Repas à partir de 11h30
(sangria offerte de 11h30 à 12h30)

Renseignements à l'*Ecole Tebrotzassère* :
Tél. : 01. 43. 81. 01. 72.
Accès Autoroute A3 sortie Villemomble
Accès SNCF : Gare de l'Est —
Villemomble Le Raincy — salle à 200 m.
— Entrée gratuite —

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Եկեղեցւոյ պայծառութեան համար։

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան առիթիւ՝ Տիկին Ազատուհի Ղազարեան 5000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Լէոն Զարզավաճեան 2500 Ֆր., Պր. Սեպուհ Սարեան, Պր. Ալէքսան Ալէքսանեան, Տիկին Արաքսի Թադէոսեան 1000–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Անթուան Ալէքսանեան 500 Ֆր., Տիկին Սոկոնեան 250 Ֆր., Տիկին Ժաքլին Պետրոսեան 300 Ֆր., Օր. Փաշանեան, Պր. Արա Պահատուրեան, Տիկին Նիկողոսեան 200–ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Սոմունեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Հերիոյեան 100–ական Ֆր., Տիկին Մարի Մալումեան 50 Ֆր., Տիկին Մնայեան 1000 Ֆր., Օր. Սիւզիէճեան եւ Տիկին Մնայեան 500 Ֆր.։

Լիոնահայ Տիկնանց Միութիւնը 10·000 Ֆրանք Եկեղեցւոյ, Ոմն՝ 5000 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Պր. Միհէլ 5000 Ֆր. Եկեղեցւոյ, Պր. Տիւրկէրեան, Տիկին Աքսարլեան 200–ական Ֆր., Տիկին Մարդ Մարգարեան 10·000 Ֆր., Պր. Գրիգոր Համզալեան, Տէր եւ Տիկին Գալուստեան 1000–ական Ֆրանք, Պր. Միհէլ Ռաքիճեան 500 Ֆր.։

(Շար.)

*
**

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա – Գոլոմպ – Աբժանթէօյլի Ակնունի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. – Ոմն՝ 2000 Ֆր., Տիկիններ՝ Ծառուկեան, Քէօլէեան, Փափազեան, Սւեհիեան 500–ական Ֆր., Տիկին Հիսայեան 200 Ֆր.։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

– ԾՆՈՒՆԴ –

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ օր, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Ժամը 9–ին՝ Գիշերային եւ Առաւօտեան ժամերգութիւններ։ (Այս առաւօտ պատարագ չի մատուցուիր)։

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ ժամը 4–ին։

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5·15–ին։

Կը պատարագէ՝

ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. – Պատարագէն հետք՝ հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օր, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 8·30–ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԱՐԲ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ

կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի։

ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

Պետական տնօրինութեամբ, բոլո՛ր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օր Յունուար 7

Բ. օր Ծննդեան։ Ցիշատակ Մեռելոց։

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝

ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆԳ. ՊԱԼՂԵԱՆ

Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»։

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 9·30–ին։

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը՝ 16·30–ին։

Պատարագ ժամը՝ 17·30–ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Ս. Ծնունդ։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին։

Պատարագ ժամը 10·30–ին։

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Ցիշատակ Մեռելոց։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին։

Պատարագ ժամը՝ 10–ին։

Պատարագէն հետք հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»։

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեան ժամը 17–ին։

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 17·45–ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9·45–ին

Պատարագ ժամը 11–ին

Պատարագի աւարտին կը կատարուի Ջրօրհնէք,

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ժամը 10·30 Ժամերգութիւն։

Ժամը 16·30 Ընթերցուածներու ընթերցում։

Ժամը 17·30 Ճրագալոյցի պատարագ։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Ժամը 9·30 Ժամերգութիւն։

Ժամը 10 պատարագ Ծննդեան։

Ժամը 12 Ջրօրհնէք։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Ժամը 10 պատարագ։

Ժամը 11·45 հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։

Ժամը 9–ին, մխայն գիշերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւնները կը կատարուին։

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ ժամը 4·30–ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5·15–ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9·30–ին

Պատարագ ժամը 10·30–ին

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք կը կատարուի։

ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանգիստ չի կատարուիր։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Բ. օր Ծննդեան։ Ցիշատակ Մեռելոց։

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ Հոգեհանգիստ։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ս. Ծննդեան։

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 10ին

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը՝ 16ին

Ընթերցուածք ժամը 16·30–ին

Պատարագ ժամը 17–ին

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30–ին։ Պատարագ ժամը 10–ին։

Ցաւարտ պատարագի Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուի։

Օրուան պատարագը կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Եկեղեցւոյս Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Պր. Յովհաննէս Պէրպէրեանի։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Մեռելոց

Ժամը 10–ին պատարագ։

Կը պատարագէ՝

ԻՍԱՀԱԿ ՔՀՆԳ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 10–ին։

Ընթերցուածք ժամը՝ 16·30–ին։

Պատարագ ժամը՝ 17·15–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30–ին։

Հանդիսաւոր պատարագ եւ Ջրօրհնէքի աւանդական արարողութիւն ժամը 10–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐՃԱՆԵԱՆ

Առաջնորդական Տեղապահ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագին կը մասնակցի Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝

Խաչիկ Ելմազեանի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ ժամը՝ 10–ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՊՕՄՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Ս. Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան տօնին առթիւ, Թաղիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ բացառիկ արարողութիւններ տեղի կ'ունենան։

Պատարագը կը մատուցանէ եւ Ջրօրհնէքի կարգը կը կատարէ՝

ՄՈՎՍԷՍ Ա. ՔՀՆԳ. ԳԱԼԷՆՏԷՐԵԱՆ

Երգեցողութիւնք՝ Եկեղեցւոյ Լուսաւորիչ Դպրաց Դաս երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ եւ երգեոնահարու-

թեամբ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր – Սիւզան Աբեղեանի։

Պատարագը կը սկսի ժամը 10–ին, նախընթաց Կիրակի երեկոյ Խթման պատարագ։

ՍԷՆ ԼՈՒ – Ս. ԳԷՈՐԳ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան։

Պատարագ ժամը՝ 10–ին։

Պատարագի աւարտին՝ Ջրօրհնէք։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԳ. ՏԻՏԶԵԱՆ

Ս. ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ ՍԷՆ–ԺԵՐՄ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Հաղորդութիւն ժամը 10–ին։

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ ժամը 17–ին։

Ընթերցուածներ ժամը 18–ին։

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 18·30ին։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 5

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ առաւօտեան ժամը 8·30–ին։

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10–ին։

Հաղորդութիւն մանուկներուն եւ ժողովուրդին 11·30–ին։

Պատարագի աւարտին Ջրօրհնէք։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՎԱՉԻ Ծ. ՎՐԴ. ԻԳՆԱՏԻՈՍԵԱՆ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Ցիշատակ Մեռելոց։

Սկիզբ ժամերգութեանց առաւօտեան ժամը 9–ին։

պատարագ ժամը 10–ին։

Պատարագի աւարտին՝ հոգեհանգիստ վասն համայն հայ ննջեցելոց։

ԻՐՂԱԴԻՆ. – Ամանորի եւ Ս. Ծննդեան առիթներով մի մոռնաք թերել Ձեր նուէրը իրրեւ Իւղազին, որպէսզի վառ մնայ միշտ Լուսաւորչի կանթեղը։

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4
SAMEDI
4 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.019 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.019

«ԱՍՏՈՒԱԾ ԸՆԴ ՄԵԶ» ԵՒ ՄԵՆՔ ԱՒ ԱՍՏՈՒԱԾ

«Ահա կոյս յղասցի եւ ծնցի որդի,
Եւ կոչեսցեն զանուն նորա Էմմանուէլ,
Որ թարգմանի 'ընդ մեզ Աստուած'»
(ՄԱՏԹ. Ա. 23):

Նոր Տարի մըն ալ ահա կը բացուի մեր կենսընթացութեան դարաշրջաց ճամբուն վրայ: 1997 թուանիշով ան պիտի արձանագրուի եւ ճանչցուի թէ՛ մեր անհատական կենսագրութեան եւ թէ մեր ազգի եւ մարդկութեան տարեգրութեան մշտաթաց էջերուն վրայ: Այս օրերուն յատուկ ուշադրութեամբ կ'անդրադառնանք 1997 տարիներ են անցած այն օրէն ատկին երբ երկինքը իջաւ ու միացաւ երկրին հետ, երբ երկրի անչուք մէկ կէտին վրայ, Բեթղեհէմի մէջ, Աստուած ի՛նք խոնարհեցաւ ու մարդացաւ Իր Որդւոյն՝ Բանին Աստուծոյ մարմնառութեամբը եւ մեր մարդկային բնութեան հետ նոյնացումովը, ի սէր այս վերջնոյն աստուածատիպ նկարագրին վերաբերեալ աստուածադրոշմ պատկերին վերականգնումին:

Ս. Ծննդեան տօնն է որ քրիստոնեաները համար կ'ամփոփուի եւ կ'արժեւորէ այսպէս կոչուած «Նոր Տարին» եւ ժամանակի ու նիւթեղէն տարածութեան թելերով հիւսուող մեր կեանքը այս աշխարհի վրայ: Որովհետեւ բացուող ամէն Նոր Տարուայ առաջին մեծ տօնն է ան, որ իր խորհուրդովը կը լիցքաւորէ մէկ նոր հանդրուանը մեր կեանքին, զայն 365 օրերը դրոշմելով Աստուծոյ մեզ հետ ըլլալու զաղափարովը:

Քրիստոնէութիւնը Քրիստոսի անձով է կեանքի կոչուած եւ այդ անձին ներկայութիւնը ունի իր մէջ որպէս իր բուն էութիւնը կազմող գործութիւն: Գաղափարաբանութիւն չէ քրիստոնէութիւնը· ոչ ալ սոսկ վարդապետական ուսուցումներ համակարգ մը· եւ ոչ ալ իշխանութեան մը տիրապետութիւնը: Անձի մը ճառագայթումն է ան: Ատոր համար «արեգակ»ի է նմանցուած Յիսուս: Արեգակը արեգակ է, որովհետեւ կը ճառագայթէ եւ երբեք չի դադրիր ճառագայթելէ եւ չի սպառիր ճառագայթելով: Քրիստոս կ'ապրի եւ չի դադրիր երբեք կեանք ճառագայթելէ: Ոչ խաչը կրցաւ զԱյն զամբուած անշարժութեան դատապարտել եւ ոչ ալ հողը կրցաւ զԱյն պարփակել: Աստուած էր, եղաւ մարդ· Աստուած է, եւ չի դադրիր մարմին ըլլալէ նիւթեղէն մարմինը փոխարինելով «խորհրդական մարմնով», այսինքն՝ եկեղեցիով: Ատոր համար է որ եկեղեցին մեր ծննդավայրն է, իր մարմնին հետ մեր հաղորդութիւնը:

Այս օրերուն քրիստոնէական եկեղեցիները աշխարհի անծայրածիր տարածքին վրայ կը պանծացնեն իրենց հիմնադրին եւ սկզբնատիպին՝ Քրիստոսի ծննդեան դրուագը իրենց հաւատացեալներուն ըսելու համար թէ Քրիստոսի անունը էմմանուէլ է, թէ՝ «Աստուած իրենց հետ է»: Մեր մէջ Աստուծոյ ներկայութիւնն ու ներգործութիւնը մեր հաւատքի ինքնութեան կնիքն է եւ միանգամայն մեր կեանքին հոգեկան զօրութեան աղբիւրը: Ան որ կը կարուի այդ աղբիւրէն՝ չուտով կը ցամքի իր ուժականութեան մէջ: Պատմութիւնը կը վկայէ որ մարդիկ յաճախ երբ հեռացած են Աստուծմէ՝ տկարացած են եւ նաեւ այլասերած՝ իրենց հարազատ մարդկային ինքնութեանը մէջ: Մարդիկ այսօր պիտակեալ եւ ճարտարարուեստական ու ճարտարաշինական այնպիսի հսկայական նուաճումներ են կատարած, որ զիրենք կրնան մղել – ինչպէս երբեմն մղած են եւ այսօր ալ կը մղեն – իրենց ուժերը այնպէս բացարձակութեան ըմբռնումին տանելու որ կարծես իրենք ըլլան արարիչը երկրի եւ երկինի, մեծատիեզերքին (macrocosmos) եւ մանրատիեզերքին (microcosmos) եւ նաեւ ա՛յրը մարդկութեան լինելութեան:

Քրիստոսի ծննդեան տօնը հակադեղն է այդ փորձութեան, եւ զարմանը մեզի քին հիւանդութեան: Անով Աստուած մեզի կ'ըսէ· – ո՛ւր որ ալ ըլլաս, ի՛նչ որ ալ ըլլաս՝ Ես քեզի հետ եմ, քու մէջդ եմ, քեզ համար մարդ եղայ, որպէսզի դուն ճշմարիտ մարդ դառնաս, իմ քու վրայ ներդրած դրոշմը անաղարտ պահես, քու հոգիդ մէջ իմ Հոգիին ճառագայթը չչիջուցանես:

***

Սիրելի՛ք,

Մօտէն հետեւելով ներկայ աշխարհի մէջ յառաջ եկած մտածողութեանց եւ կեանքի յեղաշրջական փոփոխութիւններուն՝ Մենք յատակ կերպով կը տեսնենք հոգեւոր վերաբերմունքի նշանները մարդկութեան կեանքին մէջ: "Դէպի Աստուած", "դէպի աստուածայինը" չարժումը իրական չարժում է մանաւանդ երիտասարդ սերունդին մէջ, որ նիւթական աշխարհի բարիքներովը ինքզինք յագեցած կը զտնէ եւ հոգեւոր ապրումի ծարաւն ու տենչը կը զգայ:

Մեր հայ ժողովուրդն ալ ընդհանուր մարդկութեան կեանքի չրջապտին մէջ իր կեանքն ապրելով, եւ մանաւանդ մեր ժողովուրդի քրիստոնէական պատմութեան եւ մշակոյթին ժառանգորդն ըլլալով՝ աւելի կարիքն ունի հոգեւոր վերազարթօնքին: Այլեւս չսարուինք միշտ ըսելու եւ կրկնելու որ 70 տարիներ մենք Հայաստանի մէջ մնացինք զուրկ քրիստոնէական դաստիարակութենէն: 70 տարիներն ի՞նչ կ'արժեն 1700 տարիներու այնքան լիացած քրիստոնական կեանքի արժէքներուն պատմական փորձառութեան հարստութեան դիմաց...: 70 տարիներու սովը չի կրնար 1700 տարիներու առատութիւնը ջնջել, մոռցնել տալ կամ աւուրերի տակ պղնել...: Եթէ ճշմարտօրէն հաղորդակից եւ հաւատացեալ ենք մեր պատմութեանը՝ պէտք ունինք այսօր այդ քրիստոնէական ինքնութիւնը վերաբերեցնելու, վերարժեւորելու եւ վերազօրացնելու:

Աստուած մեզի հետ եղաւ զարե՛ր դարե՛ր չարունակ, թէ՛ տառապանքի եւ թէ՛ յաղթանակի, թէ՛ խաղաղութեան եւ թէ՛ խռովութեան վիճակներուն մէջ:

Աստուած մեզի հետ եղաւ մեր հաւատքին պերճախօս վկայութիւնն եղող մեր վառակերտ տաճարներուն մէջէն, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տեսիլքովը ներթափանցուած եւ լուսեղինացած:

Աստուած մեզի հետ եղաւ մեր Հայ Գիրին մէջէն, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի տեսիլքովը ձեւ ստացած եւ մեր ճակատին դրոշմուած:

Աստուած մեզի հետ եղաւ Աւարայրի դաշտին վրայ, Ս. Վարդանի կողքին կանգնած Ս. Ղեւոնդի հրաշունչ աղօթքներովը:

Աստուած մեզի հետ եղաւ մեր մատղաշներուն եւ տպաւիր մատեաններուն մէջէն, մեր գրիչներուն եւ գծողներուն տառերով, գիծերով եւ գոյներով:

Աստուած մեզի հետ եղաւ մեր խաչքարերուն մէջէն, մահուան գառնութեան դիմաց անմահութեան չունչը ապրեցնելով մեր մէջ:

Աստուած մեզի հետ եղաւ մեր սուրբերուն եւ նահատակներուն մէջէն, մաքրացուցիչ կեանքի եւ արեան զնով արտայայտուած հաւատքի հաւատարմութեան ըմբռնումը կենդանի պահելով մեր ազգ. գոյութեանը մէջ:

Աստուած մեզի հետ եղաւ «բազում եղանակօք եւ բազում ժամանակօք», բայց ոչ միայն անցեալին, այլեւ այսօր:

Աստուած մեզի հետ եղաւ երբ Արցախի ժողովուրդը եւ Արցախացեալ հայ ժողովուրդի բոլոր զաւակները ի Մայր Հայրենիք եւ ի Սփիւռս աշխարհի հաւատացիմ մնացին Աստուծոյ տուած ազատութեան զաղափարին եւ պարտաւորութեան ու իրաւունքին:

Աստուած մեզի հետ եղաւ մեր Հայրենիքի անկախութեան հռչակումին մէջէն, դեռ հինգ տարիներ առաջ, ազատութեան զաղափարը չջաւիժելի իրականութեան վերածելով:

Աստուած մեզի հետ եղաւ մեր Ս. Եկեղեցւոյ՝ իր Մկրտին Որդւոյն մարմնին վերատողջացումովը, վերակենդանացումովը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի վերածազկումովը եւ ողջ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ յարաճուն պտղաբերութեամբը:

Աստուած մեզի հետ է այսօր: Սա ինձ համար – եւ վստահ եմ ձե՛զ համար – կենդանի հաւատք է, մեր բոլորի գոյութեանը հետ չաղախուած համոզում է եւ ապրում միանգամայն: Աստուծոյ մեզ հետ ըլլալու գիտակցութիւնը առաւել եւս ուժեղ եւ ներգործօն կը դառնայ մեր մէջ երբ մենք յատուկ ճիգով չանանք մեր դերադոյն կարելին ընել որպէսզի մեծ ըլլանք Աստուծոյ հետ: Ըլլա՛նք լիասի՛րտ կերպով եւ ոչ թէ պարագայական եղանակով· ըլլա՛նք վաւերական ապրումով եւ ոչ թէ յիշատակային անդրադարձումով· ըլլանք ճշմարիտ, տաք, անկեղծ, ամբողջական ինքնամխացումով Անոր հետ եւ ոչ թէ ձեւական պատկանելիութեան տարրամ զգացումով:

***

Այս մտածումներով եւ զգացումներով առաջնորդուած՝ սրտագին կոչ կ'ընենք մեր սիրեցեալ ժողովրդեան, որ մարդեացեալ ՅԻՍՈՒՍԻՆ հետ մեր ըլլալը, ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ–ին հանդիպ հաւատարիմ մնալը եւ ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ–ին զօրութիւնը մեր մէջ կենսաբար եւ առողջարար ուժի վերածելը դառնայ մեր կենսընթացի արեւելումը, ուղղուածութիւնը 20րդ դարու այս վերջին տարիներուն երբ կը պատրաստուինք ողջունելու նոր, երրորդ, հաղարամեակ մը քրիստոնէական յաւերժացող պատմութեան մէջ:

Ջերմօրէն կը շնորհաւորենք մեր Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ նուիրապետական միւս Աթոռներու գահակալները եւ մեր սիրեցեալ եղբայրները՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը եւ Երուսաղէմի ու Կ. Պոլսոյ Պատրիարքները, մեր թեմերու Առաջնորդները, մեր Հայրենիքի Հանրապետութեան Նախագահն ու պետական աւագանին, մեր բոլոր կրօնական, եկեղեցական, բարեսիրական, կրթական, մշակութային, ընկերային հաստատութիւններն ու կազմակերպութիւնները ի Մայր Հայաստան եւ ի Սփիւռս աշխարհի:

Մեր աղերսալից աղօթքն է ու սրտալից մաղթանքը որ ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ–ը դառնայ մեզ համար ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ, Աստուած ըլլայ մեզ հետ մեր լինելովն իրեն հետ, վասն չինութեան եւ բարգաւաճութեան ազգիս Հայոց, եւ վասն բարօրութեան համայն մարդկութեան եւ ի փառս Ամենասուրբ Երրորդութեան. ամէն:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Յունուար 1997
ի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՉԻԻՆ-ՉՄԵՌԸ

ԱՀԱԻՈՐ ԻՐԱՐԱՆՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Ֆրանսայի որոշ չրջաններ, գլխաւորաբար Ռոն գետի հովիտը ողբալի պատկեր մը կը պարզեն Ցունուար 1–էն ի վեր, փաստը տալով որ ոչինչ նախատեսուած է երբ ձմեռը, յանկարծ, չատ խիստ է, ձիւնը առատ եւ պատասխանատու իշխանութիւնները ալ՝ անճարկած: Այսպէս Ռոնի հովիտը աղէտալի պատկեր մը կը ներկայացնէր Ցունուար 2–ին, ուր աւելի քան 10.000 ճամբորդներ մկրտուած՝ «Ձիւնի աղէտեալներ» մէջտեղ մնացին եւ բոլոր ճեպընթացները անչարժացան Լիոնի կայարանը կամ չրջանը: Ցաճախ պարելի իսկ չէ եղած պանդոկ գտնել, ուտելիք ալ չէ բաչխուած եւ մանաւանդ ոչ մէկ տեղեկութիւն տրուած ճամբորդներուն: Ցունուար 3–ին, երկաթուղային երթեւեկը դադրած էր Լիոն – Ալփի չրջանը: Ձիւդ այս չրջանին է որ Ֆրանսայի բոլոր կայարանները հսկայ հանրադղեր կը հաստատեն թէ երկաթուղիի տնօրէնութիւնը ընդառաջ երթալով ճամբորդներու դժգոհութեանց, յաջողած է կարգադրել այդ տասնեակ մը հարցերը որոնք ներկայացուած էին, ինչպէս կառախումբերու յապաղումները, տեղեկատուութեան բացակայութիւնը, եւայլն, եւայլն: Որոշ հեղնանք մը կայ այսօր, երբ հաղարաւոր ճամբորդներ ընդվզած էին գոյացած կացութեան պատճառով: 30 ճեպընթաց ճամբան մնացած են:

Կառախումբերէն զատ, նոյն չրջանի ճամբաներն ալ փակ են, մինչ ձիւնի եւ սառած սալայատակներու պատճառաւ: Վերջապէս կացութիւնը այնպէս է որ տեղ – տեղ Ֆրանսա թերաճ երկիր մը կը թուի ըլլալ եւ իշխանութիւններն ալ միակ թելադրանք մը կ'ընեն՝ «տունը նստեցէ՛ք»: Ա. – 7 կառուցին բոլորովին փակ է, բեռնատար կառքեր չեն կրնար ապ–

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՂԸ՝ «ՅԱՌԱՋ» ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (222) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Համագործակ ՅԱՐՈՒԹ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

Les tentatives de réforme de l'église apostolique arménienne : *l'histoire d'un échec* — *A. TER-MINASSIAN*

Աւարտն ու անաւարտը ըստ Յ. Օշականի — ԳՐ. ՊԼԻՏԵԱՆ

Ուղրիէա — Խորխէ Լուիս Պորխէս
Թարգմանութիւն՝ Վ. Մատթէոսեան

ՊԵՏԱԿԱՆԷՆ ԵՏՔ ԱԻԱՏԱՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԸ

«Կաղանդի Թունաւոր Նուէր» ալ կրնայ էր կոչել այդ «Հայերէն»ը որուն չակերտները —այս պարագային— ապահովաբար աւելի՛ արժէք կը ներկայացնեն, քան չակերտեալ մեր մարտիրոսը: Այդ մարտիրոսը մեր մեսրոպաչունչ, վահանական, մեծասքանչ եւ տակաւին ի՛նչինչ ածականներով կոչուած, գարերէ ի վեր որպէս ամենայն սրբութիւն պահպանուած, փայփայուած լեզուն է: Իսկ մարտիրոսացնողը՝ անոր գոյութեան, բարգաւաճման հնոց ընդունուած հայկական զպրոցը (եթէ անշուշտ տակաւին սրբապղծութիւն չնկատուի «հայ զպրոց» կոչել ազգային ամէն նուիրական գոյութիւն բարբարոսաբար ոտնակոխ ընող հաստատութիւն մը):

Ասօրը կը վերաբերի երկվեցու թուցիկ — նամակի մը որ ասնական օրերու տրամադրութիւններէն անմասն չմնալու սովորական փութկոտութեամբ ղրկուած է հայ մարդոց. ենթադրուածը —քանի որ կարելի չէ հոս «հաւնկայ» բառը գործածել—, այն է որ փարիզեան շրջանի հայկական Դպրոցասէր վարժարանը նիւթական նեցուկ կը խնդրէ: Բայց այս նպատակէն առաջ, թնճուկ — նամակը փառաւոր փաստը կը բերէ այն իրողութեան թէ հայ լեզուն, հայկականը արհամարհանքի, վարկաբեկումի ի՛նչ անհատաւարելի ուժգնութեան մը թիրախ են Դպրոցասէրի պատասխանատուներուն համար:

Աւելի քան տարիէ մը ի վեր կը լսէինք թէ նոյն վարժարանը վայր կ'ըլլար տխուր խմորումներու: Սխալ մատակարարումի կարճատեսութիւններուն հետեւանք դպրոցը ձգելու պարտաւորութեան տակ դտնուեր էին հայերէնով գործող լուրջ տարրեր. անոնք որոնք դպրոցին նկատմամբ ցանկալի զուրգուրանքին, հետաքրքրութեան մեծագոյն զրաւականն էին: Կատարուածը անպողակի փակագիծ նը— կատուեցաւ ու տիրեց սպասումի վիճակ մը թէ ի վերջոյ ողմտութիւնը պիտի յաղթանակէր ու կացութիւնը բնականոն դառնար: Ջեղա՛ւ: Ընդհակառակն: Այս վերամուտին դպրոցին վարչութիւնը առնաւղն լռեց նոյն խումբէն հոն մնացած մէկ—երկու անուններու ալ մեկնումին. ապա ամէն առիթով զրեթէ հպարտութեամբ յայտարարուեցաւ որ նոր ուժեր ներգրաւուած էին:

Ինդրոյ առարկայ նամակը զոր առանց լեզուական, ուղղագրական, կէտադրական, եւլն. սրբագրութեան կ'արտատպենք հոս, կը ձգնի խօսիլ Դպրոցասէրին «յարատեւ յառաջդիմութեան» մասին. բայց ի՛նչ «յառաջդիմութիւն» երբ բառը միս մինակը նոր մրցանիշ մը հաստատած է մարզերու ամէնէն տխուրին մէջ, հիւրընկալելով ուղղագրական երեք սխալ: Եւ ըսել որ առանձին չէ ան: Ի՞նչ վերաբերութեամբ կարելի է ունենալ հայկական դպրոցի մը, երբ անոր անունով —այնքա՛ն հպարտութեամբ— հրապարակ իջած— ներու մօտ նոյնիսկ գոյութիւն չէ ունեցած հաստատութեան անունը ճիշդ գրելու նուազագոյն ուշադրութիւնը. ու երկու տասնեակ տողի մէջ խե՛ղճ վարժարանը ներկայացած է երեք տարբեր ըզգեստաւորումով, ճիշդ ծնեահանդէսի մը ծաղրածուին պէս: Ու «նախաբանին» որպէս մտահոգութեան առարկայ, երեք կէտ կը նշէ. «մանկավարժութիւն հայկական եւ ֆրանսական լեզուներով» որուն հայկականին մասին անառարկելի փաստը կը տրուի նոյնինքն այդ նամակով. ապա՝ «ապահովութեան կանոնները համաձայն պահպանել դպրոցին պատերը» որ ամէնէն իրապաշտն է ու միակ հաւասարին, նկատի առած պարզուած կացութիւնը. եւ վերջապէս՝ «մեր զաւակներուն երջանկութիւնը ապահովել» ինչ որ դժուար պէտք չէ ըլլայ լաւ պահպանուած պատերու մէջ ուր հոգ չէ թէ իրենց ծնողքը գիրենք կը ղրկէ հայկական ուսում ստանալու նպատակով...:

Կ'ապրինք չրջան մը երբ իրրեւ թէ մեր ամէնօրեայ մտահոգութիւններուն գլխաւորն է հայկական վարժարանին վերարերողը: Ու ընդհանուր առմամբ լոյս համաձայն ենք այս առաջնահերթութեան, բայց յայտնապէս Դպրոցասէրի պատասխանատուներէն: Այնքան անհեթեթ է կացութիւնը որ նոյնիսկ արտառոց ըլլալէ կ'արդիլէ հարցումը թէ տուեալ պայմաններու մէջ հայկական դպրոց չունենա՞լն է աւելի մեծ ցաւ, թէ ունենալը: «Չունենալը» պիտի պատասխանէն ազիւութեան ու ամբարտաւանութեան այս եզակի միաձուլումէն զայթակղածներ. «ունենա՛լը» պիտի ըսեն անոնք որոնք պատերու պահպանութեան առաքելութեան նուիրուածներ են որպէս ազգային գերագոյն արարք:

Ու երկուքին միջեւ չահողը պիտի ըլլայ նոր, աւատապետական «Դըպրոճասէր»ներն հայերէնը...:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ԴՐՊՐՈՑԱՍԷՐ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
1, BOULEVARD DU NORD
93340 LE RAINCY

16 Դեկտեմբեր 1996

Յարգելի հայրենակից,

Քանի մը տարիներէ ի վեր, Դըպրոցասէր վարժարանը ունեցաւ ի չնորհիւ տեսչութեան, ուսուցչութեան, ազգային դաստիարակութեան նախարարութեան եւ տիկնանց միութեան վարչութեան, յարատեւ հառաչդիմութիւն:

Դըպրոցին եւ իր վարչութեան մտահոգութիւնները հետեւեալներն են.

— Մանկավարժութիւն հայկական եւ ֆրանսական լեզուներով:

— Ապահովութեան կանոններու համաձայն պահպանել դպրոցին պատերը:

— Մեր զաւակներուն երջանկութիւնը ապահովել:

Մեր նպատակներուն չարունակութեան համար, Դըպրոցասէրը ձեր օժանդակութեան սպասք ունի՝:

Ձեր մասնակցութիւնը անհրաժեշտ է:

Ցաջողութեան կարելիութիւնները իրականացնելու համար մխասին պէտք է գործել, որպէսզի մեր դպրոցը պահէ իր հայկական աւանդութիւնները եւ իր կրդութիւնը:

Հայրենասիրական ձեր ղգացումները արտայայտեցէք՝ երբ Դպրոցասէրը կը դիմէ ձեզ:

ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՔԻ «ՆԵՐԿԱՑ»

Ղրկել ձեր նուիրատուութիւնները.

ECOLE TEBROTZASSERE
1, BOULEVARD DU NORD
93340 LE RAINCY

Շնորհակալութիւն կը յայտնենք, մեր պայքարը չարունակելու միջոցները տալով: Կը մաղթենք յարատեւ աջակցութիւն:

Յարգանքներով:

Նախաճահուհի

ԵԹՕՎՊԱՀԱՅ ԳԱՂՕՒԹԸ

(1941-1975 ՇՐՋԱՆ)

ՀԵՂԻՆԱԿ՝ ՄՈՒՇԵՂ ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ

Պատմագիրք մը աւելի յուշամատեան մըն է նուիրուած Եթովպիոյ հայ գաղութին, ճոխացած բազմաթիւ նկարներով եւ գրուած երկու լեզուով՝ հայերէն եւ անգլերէն:

Այս հատորով որ գիւրաւ կը թղթատուի, հեղինակը՝ Մուշեղ Երեւանեան, այժմ հաստատուած Գալիֆորնիա, կ'ուզէ արժեւորել օրինակելի գաղութ մը: Գաղութ մը թէեւ փոքրաթիւ բայց կենսուրախ որ ապրեցաւ աղգային արժանապատուութեան դիտակցութեամբ: Ստեղծեց, կազմակերպեց եւ բոլորուեցաւ իր ինքնութիւնը բնորոշող, պահպանող եւ զարգացնող կառոյցներու չուրջ: Գաղութ մը որ իր աշխատասիրութեամբ եւ ուշիմութեամբ նուաճեց Ատտիս Ապապայի հրապարակը ամէն մարզի մէջ ու վայելեց եթովպական ժողովուրդին եւ արքունիքին համակրութիւնը, ակնածութիւնն ու յարգանքը:

Եթովպիոյ հայ գաղութը երեք տասնամեակ, 1940—ական թուականներէն մինչեւ եօթանասունական տարիները, ունեցաւ իր ամէնէն բեղուն եւ բարգաւաճ ժամանակաշրջանը: Եւ այս ժամանակաշրջանն է որ Մուշեղ Երեւանեան կը նկարագրէ, կը ներկայացնէ հաստատութիւններու, միութիւններու, դէմքերու եւ դէպքերու ընդմէջէն:

Սակայն, գիրքը կը սկսի ամփոփ տեղեկութիւններով անցեալի մասին, հիմնուած Ա. Աբրահամեանի երկու յօդուածներու վրայ «Հայ — եթովպական յարաբերութիւնները» լոյս տեսած «Յառաջ»ի 1973 Հոկտեմբեր 30 եւ 31—ի թիւերուն մէջ: Այս յարաբերութիւնները ըստ Մ. Խորենացիի գրի առած արեւելեան ազանդութեան մը եւ ըստ Անանիա Շիրակացիի «Աչխարհացոյցին», չատ հին եղած են: Ապա, Քաղկեդոնի ժողովին դէմ տարուած պայքարը եւ անկէ բխող կրօնական կապերը, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանի ազդեցութիւնը եւ այլ դէպքեր ու փաստեր կը վկայեն կապերու գոյութիւնը դարերու ընթացքին, ինչպէս Տիմոթէոս Ծ. Վրդ. Սափրիչեանի գիրքը «Երկամեայ պանդխտութիւն ի Հապէշիստան»: 1880—էն 1900, 25 — 30 Հայեր եկած են Եթովպիա եւ բնակած Հարար եւ Ատտիս Ապապա քաղաքները: Բազմացած են 1900—էն սկսեալ: 20—րդ դարու առաջին տասնամեակներու հայ կեանքը լայնօրէն ներկայացուած է Հայկ Փաթմանի «Արդի Եթովպիան եւ հայ գաղութը» գիրքին մէջ:

Եթովպիոյ հայ գաղութը բախտաւոր եղած է որ իր փոքրաթիւ քանակին մէջ ունեցած է մեծ բարերարներ եւ նուիրեալ դէմքեր: Գրիգոր Հ. Հովուեան (1849 — 1924) որ իր մեծածաւալ կալուածը նուիրած է գաղութին: Մկրտիչ — Գէորգ Մուրատեան չինել տուած է Սուրբ Գէորգ Եկեղեցին, հայկական ոճով եւ որուն օծումը կատարուած է 1935—ին: Մաթիկ Գէորգեօֆ 1932—ին կառուցել տուած է Ատտիս Ապապայի Ազգային վարժարանը, երկյարկանի հոյակապ շէնք մը: Այլ դէմքեր՝ Կարապետ Էպէեան արժանացաւ Վաղդէն Ա. Կաթողիկոսի Կոնդակին իր կիսադարեան ծառայութեան, Ժորժ Մինասեան, դնդապետ Յոսրով Պօղոսեան, Ազրաչէս Փէչեմիալճի, Յակիկ Պօղոսեան եւայլն...:

Եթովպիոյ հայ միութիւնները ստեղծուեցան 1926 — 1927—էն սկսեալ:

Առաջին Մարզական Միութիւնը հիմնուեցաւ 1928—ին, «Եթովպիոյ Հայ Երիտասարդաց Մարմնամարզական Միութիւն» որ յետագային մաս կազմեց Հ. Մ. Ը. Մ.—ի: Երկրորդը՝ «Ազաքս» Միութիւնն է որ տեւեց մինչեւ 1941: Երրորդը՝ «Մարմնամարզական Ազարատ Միութիւնը» (Մ.Ա.Մ.) հիմնուեցաւ 1943—ին երբ արդէն գաղութը կը հաշուէր 1100 անձ, մեծ ու պզտիկ: Մ.Ա.Մ.—ը համախմբեց Ատտիս Ապապայի ամբողջ հայ երիտասարդութիւնը, տուաւ անոր նպատակ մը, միջավայր մը: Իր ակումբով եւ մարզադաշտով եղաւ երկրի ամէնէն ներկայանալի մարզական միութիւնը, ոտնագնդակի, պասքէթ — պոլի, վոլէ — պոլի տղոց եւ աղջկաց խումբերով, փինկ — փոնկի խաղացողներով: Տարաբաղում վաչկատուն յաղթանակներ, արժանացաւ երկրի ախոյեանի տիտղոսներու: Ցիսունական թուականներուն հայութիւնը իր բարձրութեան գագաթնակէտին հասաւ շնորհիւ Մ.Ա.Մ.—ին: Սակայն, ժամանակները անցան: 1968ին, Մ.Ա.Մ.ի հիմնադրութեան 25—ամեակը տօնուեցաւ արտասանութիւններէ եւ նուագէ բաղկացած յատուկ դրով մը եւ 1975—ին Մ.Ա.Մ.ը չկար, մնաց միայն անունը:

Գաղութը ունեցած է իր Մուրատեան երդչախումբը, հիմնուած 1928—ին, Ներսէս Նալպանտեանի ղեկավարութեամբ երդչախումբը գարձաւ տիրական:

Ատտիս Ապապա ունեցած է երկու հայկական Տիկնանց Միութիւններ՝ «Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութիւն»ը եւ «Բարեսիրաց Տիկնանց Միութիւն»ը:

Հ. Բ. Ը. Մ.—ը կը հիմնուի 1918—ին: Կը ծաւալէ բարեսիրական եւ կրթական գործունէութիւն: Իր ունեցած գումարը 1975—ին կը գրաւուի եթովպական համայնավար կառավարութեան կողմէ, ինչպէս նաեւ չարք մը հայ ազգայիններու կալուածները որոնք մինչեւ այսօր կը մնան գրաւուած,

Ազգային Գէորգեօֆ վարժարանը եղաւ գաղութին հպարտութիւններէն մին: 1100 — 1200 հոգինոց գաղութը տուաւ 160 — 170 աշակերտ: Տնօրէններէն յիշենք գրպէտ Կարօ Փօլատեանը եւ աւելցնենք որ բարերար Մաթիկ Գէորգեօֆ իր մահկանացուն կնքած է Մարսէյլ, գժուար օրեր ապրելէ յետոյ: Այսօր, հինգ — վեց Հայ աշակերտ կան որ կը յաճախեն Գէորգեօֆ վարժարանը: Դասատուները լեցուած են եթովպացի աշակերտներով:

Սուրբ Գէորգ Եկեղեցին եղաւ գաղութին մէկ կեդրոնը: Հոգեւոր վերին Տեսուչը եղաւ Մամբրէ Սրբ. Սիրունեան, իսկ յաջորդական հոգեւոր հովիւները՝ Յովհաննէս Ս. Քհնյ. Կէվհերեան, Վազդէն Վրդ. Արզումանեան, Կորիւն Ծ. Վրդ. Մանուէլեան, Թորգոմ Քահանայ Կէօվօղլանեան:

Եթովպիոյ հայ գաղութի կեանքին մէջ դրոց յիշատակի արժանի է 1965 Յունուար ամիսը: Ատտիս Ապապայի մէջ տեղի ունեցաւ Օրթոտոքս միաբնակ եկեղեցիներու վեհաժողովը որուն մասնակցեցան Վազդէն Ա. եւ Խորէն Ա. Կաթողիկոսները որոնք արժանացան կայսր Հայլէ Սելասիէի պատիւներուն եւ հայ գաղութի խանդավառ եւ ջերմեռանդ ընդունելութեան:

Մուշեղ Երեւանեան իր հատորը կը վերջացնէ հայ գաղութի ներգրաւումները ներկայացնելով երկրի առեւտրական կեանքին, ինչպէս նաեւ հայկական ընտանեկան եւ ընկերային կեանքը, հայ երիտասարդ սերունդի յաջողութիւնները: Իսկ երախտագիտութեամբ կը յիշէ անունները գաղութի նուիրեալներէն՝ Պերճ Պապայեան, Էլմաս Ձէռռահեան, Պօղոս Եղիայեան, Մանուկ Խուտանեան, Աւետիս Թէրզեանի:

Վերջին գլուխը 1970—ի անուանացանկն է եթովպիոյ Հայերուն, մարդահամար մը պատրաստուած Կորիւն Ծ. Վրդ. Մանուէլեանի կողմէ: Հայերու թիւն է՝ 1191. իսկ 17 Հայերու ցանկ մը որոնք ամուսնացած են օտարներու հետ:

*
**

Եթովպիոյ հայ գաղութին դիմագիծը կը ժժգունի եւ հիմնովին կը փոխուի 1975—ին երբ եթովպական կառավարութիւնը կ'ընդդիմի համայնավար վարչակարգը: Ատտիս Ապապայի հայութիւնը իր լայն զանգուածով կը լքէ երկիրը, հետիոտնակը կ'ըսէ՝ «Հայու ճակատագիր. շինէ, շէնցուր ու ձգէ»:

Ամէն պարագայի մէջ այս հատորը ղրուած պարզ ոճով եւ առանց որեւէ յաւակնութեան կենդանի վկայութիւն մըն է մեր գաղութներու պատկերազարդ պատմութեան եւ անոնց ճակատագրին: Անկասկած նախկին Եթովպահայերը, Միացեալ — Նահանգներէն, Գանատայէն ծըրանան քաղցր յիշատակներով, խոր ժպրումներով պիտի թղթատեն այս հատորը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԷՆ «ՓՈՔՐ ԵՐԳԻՉՆԵՐ»ՈՒ ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Դեկտեմբեր 22–ին Սելանիկի Արիստոտէլեան համալսարանի պաշտօնական հանդիսութեանց սրահին մէջ, 1200 ունկնդիրներու ներկայութեան, Հայաստանի «Փոքր Երգիչներ»ու խումբը՝ խմբավարութեամբ համաշխարհային ճանաչում ստացած Տիգրան Հէքիքեանի, տուաւ իր առաջին երգահանդէսը: Խումբը հրաւիրուած էր մասնակցելու հանդիսութեանց, «Համազգային» մշակ. մխութեան կողմէ եղած ղիմումներուն վրայ, «Սելանիկ 97 – եւրոպական մշակութային մայրաքաղաք» հանդիսութիւններու ծիրէն ներս, որ պիտի տեւէ ամբողջ մէկ տարի:

Նախատօնական եղյթներուն, որոնք սկսան Դեկտեմբերի ընթացքին, Հայաստանի փոքրիկ երգիչներու խումբը, աշխարհի 280 զանազան երկիրներէ թեկնածու խումբերէն որակուած երկուքէն մէկն է, իսկ միւսը «Վիէննայի մանկական երգչախումբը», որ իր համերգը տուաւ Դեկտ. 15–ին:

Սրահը խորապէս տպաւորուած ներկաներով, հեռուեցաւ երգչախումբի ելոյթին, եւ բոլորը ապշահար մնացին, թէ ինչպէս, երկիր մը, որ այդքան դժուարին պայմաններու տակ կ'ապրի, այսպիսի երգչախումբով դուրս կուգայ:

Սելանիկի «Համազգային»ը Շաբաթ, Դեկտեմբեր 21–ի իրիկուան, «Վարդան եւ Վարդուհի Տէր–Զաքարեան» չքեղ սրահին մէջ ընդունելութիւն կազմակերպած ի պատիւ հիւրերուն: Ջերմ մթնոլորտ ստեղծուեցաւ ու նուէրներ տրուեցան փոքրիկ երգիչներուն: Խօսք առաւ «Համազգային»ի առենապետուհի տիկին Տիւրուհի Ղալիլիա–Գալֆայեան, որ նկատեց թէ ինչպէս Սելանիկի «Համազգային»ի ներկայացուցիչները, որոնք ճամբայ ելան Երեւանէն՝ ապահովելով մօտ 40·000 տոլար «Սելանիկ 97 – եւրոպական մշակութային մայրաքաղաք» կազմակերպիչ յանձնախումբին: Տիկին Ղալիլիա–Գալֆայեան պաշտպանեց այն տեսակէտը, թէ պէտք է առիթներ չկորսնցնել եւ օգտուիլ այն բոլոր կարելիութիւններէն, զորս մեր օտար բարեկամները կ'ընծայեն մեզի մեր մշակոյթը ծանօթացնելու աշխարհին:

Խօսք առաւ խումբի ղեկավար պարոն Տիգրան Հէքիքեան, որ չեշտեց, թէ պարտականութիւնն ունինք ծառայելու մեր մշակոյթին, յանձն առնելով բոլոր զոհողութիւնները, որոնք պէտք են առոր համար, եւ ըսաւ, որ աւելի մեծ ապագայ չկայ առոր, եթէ նկատի ունենանք թէ ինչպիսի զժուար պայմաններու մէջ մենք կը յամառինք տակաւին:

Վերջին խօսողն էր Ա.Թ.Էնքի մէջ Ցունաստանի հայկական դեսպանատան մշակոյթի գործերու խորհրդատու՝ Պ. Կաբայետ Գալֆայեան, որ գնահատանքի խօսք ուղղեց «Համազգային»ի վարչութեան, որ չէր բաւականացած ապահովել այս ելոյթը Սելանիկի մէջ, այլ նաեւ Ա.Թ.Էնքի «Համազգային»ին հետ գործակցաբար կազմակերպած էր երգահանդէսները Ա.Թ.Էնքի մէջ ալ:

Վերջացնելով առաջարկեց «Համազգային»ի վարչութեան՝ գործակցիլ դեսպանատան հետ եւ իրագործել 1997 ամբան «Հայաստանի փոքրիկ երգիչներ»ու այցելութիւնը Ցունաստան եւ անոնց հիւրընկալութիւնը ամառնային օդափոխութեան համար Խալքիդիքիի հայկական ամարանոցը:

Խումբը մեկնեցաւ Ա.Թ.Էնք ուր նոյնպէս մեծ յաջողութիւն ունեցաւ իր երգահանդէսներով, նախքան Հայաստան վերադառնալը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԿՆՃԻՌՆԵՐԷՆ

Մօրհրդային Միութեան քայքայումէն ի վեր սահմանային հարցեր, զանգուածային տեղափոխութիւններ, սրբագրութեան կարօտ չատ հարցեր անկայուն ջրհեղեղի մը վերածած են Կովկասը: Հոն հինգ – վեց տարբեր կէտեր կր նմանին միշտ պայթելու պատրաստ կեղրոններու: Ամէնէն ծանօթները Չէչէնիան ու Ղարաբաղն են ներկայիս, բայց անոնց քով կան արխազ, պալքար, օսէթ, լեզղի, կապարտ ժողովուրդներուն պահանջներով, հակադրութիւններով ստեղծուած կնճիռներն ալ: Ասոնցմէ Հարաւային – Օսէթիոյ (Վրաստան) բնակիչները որոնք կը ձգտին Ռուսաստանի տարածքին վրայի Հիւսիսային Օսէթիոյ իրենց ազգակիցներուն միանալ, Նոյեմբերին նախագահական ընտրութիւն կատարեցին: Նոյնպէս Վրաստանի բնակիչ Աբխազները Նոյեմբեր 30–ին ընտրեցին իրենց ղեկավարները:

Նոյն կարգի հարց մըն է լեզգիականն ալ: Ազրբէջանի եւ Ռուսաստանի սահմանին վրայ ապրող այս ժողովուրդը կը

ցոյց չեկայ ատոր, եթէ նկատի ունենանք թէ ինչպիսի զժուար պայմաններու մէջ մենք կը յամառինք տակաւին:

Վերջին խօսողն էր Ա.Թ.Էնքի մէջ Ցունաստանի հայկական դեսպանատան մշակոյթի գործերու խորհրդատու՝ Պ. Կաբայետ Գալֆայեան, որ գնահատանքի խօսք ուղղեց «Համազգային»ի վարչութեան, որ չէր բաւականացած ապահովել այս ելոյթը Սելանիկի մէջ, այլ նաեւ Ա.Թ.Էնքի «Համազգային»ին հետ գործակցաբար կազմակերպած էր երգահանդէսները Ա.Թ.Էնքի մէջ ալ:

Վերջացնելով առաջարկեց «Համազգային»ի վարչութեան՝ գործակցիլ դեսպանատան հետ եւ իրագործել 1997 ամբան «Հայաստանի փոքրիկ երգիչներ»ու այցելութիւնը Ցունաստան եւ անոնց հիւրընկալութիւնը ամառնային օդափոխութեան համար Խալքիդիքիի հայկական ամարանոցը:

Խումբը մեկնեցաւ Ա.Թ.Էնք ուր նոյնպէս մեծ յաջողութիւն ունեցաւ իր երգահանդէսներով, նախքան Հայաստան վերադառնալը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՀՈՐԻԶՈՆ»Ի ԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՈՑԸ

«Հորիզոն»ի գրական աշխատանոցի առաջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ 1996 Դեկտեմբեր 22–ին, Համազգայինի դրադարանը, մասնակցութեամբ 16 ներկաներու: Նուիրուած էր Կոստան Զարեանի «Կղզին եւ մի մարդ» դործի ընթերցումին: Ան լոյս տեսած էր առաջին անգամ «Հայրենիք» ամսագրի 1955–ի թիւերուն մէջ: Վերջերս, Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթը զայն կ'արտատպէր անգամ

պատրաստուի արտակարգ համագումարի մը որ տեղի կ'ունենայ Մոսկուայի մէջ, տարեմուտին: Անոնք ալ կը պահանջեն որ իրենց տարածքը Ռուսաստանի դաշնակցութեան մաս կազմէ ու ապրին Տատըստանի իրենց աղգակիցներուն հետ, վերսին կեանքի կոչելով Լեզգստանը:

Ռուսաստանի հարաւային սահմանին վրայ Վրաստանի ու Հիւսիսային Օսէթիոյ դրացի է Կապարտեւալքարիան: Պալքարներն ալ Նոյեմբեր 17–ին համադումարով մը որոշած են Պալքարիոյ հանրապետութեան մը ստեղծումը որ նոյնպէս մաս պիտի կազմէ Ռուսաստանի դաշնակցութեան:

Լեզգիներուն նման Պալքարներն ալ լեռնային ժողովուրդ են: Անոնց լեզուն կը պատկանի թրքական լեզուախումբին, նման Ազրբէջանցիներուն եւ Ուզբեկներուն. մինչդեռ Կապարտները կը խօսին կովկասեան չատ հին լեզու մը որ մօտ է Չէրքէզներու լեզուին:

Պալքարները որոնք 1921–ի սահմանային քմահաճ ձեւաւորումներուն համակերպութեան պարտադրուած են Կապարտներուն հետ կազմելով մէկ հանրապետութիւն, Գերմանացիներուն հետ դործակցութեան ամբաստանութեամբ 1944–ին աքսորուած են կեդրոնական Ասիա, ինչպէս Չէչէնները, Ինգուշները եւայլն: Կապարտները չեն աքսորուած ու հանրապետութիւնը միայն իրենց անունով կոչուած է մինչեւ որ 1957–ին Պալքարներուն արտօնուած է վերադառնալ: Այս պարագան կարեւոր դեր ունեցած է անջատումի իրենց ներկայի պահանջին մէջ:

Կովկասի ժողովուրդներու բազմազանութեան մասին մէկուկէս դար առաջ Ա. Տիւմա կը դրէր. «հարցուցէ՛ք այս ժողովուրդներուն մեծ մասին թէ ո՛րկէ սերած են, պիտի չկարենան պատասխանել. չեն գիտեր թէ որքան ժամանակէ ի վեր բնակիչներն են իրենց լեռներուն ու ձորերուն: Սակայն բոլորը գիտեն թէ հոն ապաստանած են պահպանելու համար իրենց ազատութիւնը որուն պաշտպանութեան համար պատրաստ են մեռնելու»:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896–1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ես՛ զմարդը կարծեմ մինչեւ իր մահան օրը չկրցաւ «տառը բէնին» անցնիլ եւ միւս բոլոր տառերը կարապետ Բասմաճեանը կլլեց ամբողջովին:

Բացի տաժանակիր աշխատութենէն՝ որմէ կախուած էր Հայ ազգին բախտը, Եանէսքօ, առտուն կանուխ խոշոր աւել մը ձեռքը, տան հոդերովն ալ կը զբաղէր, աւելով բոլոր սենեակները:

Եանէսքօ ինքզինքը կը մխիթարէր ըսելով որ լաւ եւ օգտակար մարմնամարզ մըն է իրեն համար, բայց բուն իրողութիւնը այն էր որ ամիսէ մը ի վեր չէինք կրցած ապահին մը ճարել տան ծառայութեան համար, որովհետեւ ո՛չ ոք կը հաւանէր մեր քով գալու:

Մէկ քանի գործակալութիւններու դիմում ըրինք որոնք օրը մէկ քանի սպասուհիներ կը ղրկէին մեզի՝ բայց հազիւ թէ ներս մտած՝ կը ձգէին կը փախչէին ըսելով.

– Դուք Հրեայ էք, Հրեայի քով չենք կենար:

Ի զուր կը փորձէի խաչակնքել քրիստոնէութենս ապացուցանելու համար. Եանէսքօյի դէմքը կեղծաւորաբար կը մռնչէր մեր հրէութիւնը:

Եւ դժնդակ բան մըն էր մտածել որ այդ մարդը որ աշխարհի բոլոր բառերը հայհոյելէն վերածելու միջոցը գտած էր, կարող չէր եղած իր դէմքը Հայկական դէմքի մը վոխել:

Ի վերջոյ՝ յուսահատ՝ գործակալու-թեան մը ըսինք որ մեզի Հրեայ աղախին մը ղրկէ:

Դժբախտաբար այն օրն ուր Իսրայէլի աղջիկ մը ներկայացաւ մեզի՝ ժանտախտ ուտելու վրայ էինք, այնպէս որ Ռէբէկան, Ցուդիթը կամ Ռաքէլը այս տեսածին պէս՝

– Վա՛յ դուք Քրիստոնեայ էք եղեր, ըսելով փախաւ դնաց:

Երբ միասին դուրս կ'ելլէինք բառարան դնելու համար, որովհետեւ Եանէսքօ ուրիշ բանի համար երբեք առքը դռնէն դուրս չէր դներ, ընդհանրապէս համակիր նայուածքներ չէին ուղղուեր մեզ եւ յաճախ կը լսէինք մեր հասցէին ուղղուած՝

– Եուտի

Եահուտի, խօսքը, զոր չլսելու կը ձեւանէինք:

Օր մը միասին Ս. Ստեփանոսի հրապարակին մօտերը գտնուող մեծ դրամագլուխներէն մէկուն վաճառատունը դացինք Տահօմէրէնի բառարան մը փնտռելու:

Եանէսքօ այնքա՜ն վանդակաւոր, այնքան խեղճուկրակ արտաքին մը ունէր որ հազիւ թէ խանութէն ներս մտած էինք, աչքերը ուղեց մեզ դուրս հանել հրեայ մուրացկաններ կարծելով:

Եանէսքօ որ զերմաներէն լեզուի տեղ-եակ էր լսկոյն փութաց խանութի աչքերը-տին ըսելու որ մենք մուրացկաններ չէինք՝ այլ յաճախորդներ որ գիրք առնելու եկած էինք:

– Ի՞նչ գիրք կ'ուզէք, հարցուց աչքերը միշտ խանութին մուտքը պաշտպանելով մեզի դէմ:

Եանէսքօ Տահօմէրէն լեզուի բառարանի մը անունը տուաւ:

Նոյն միջոցին խանութին տէրը մօտեցած էր մեզի դերադոյն արհամարհանքի կերպարանքով մը:

Երբ լսեց գրքին անունը սրտնեղ դէմքով մը գոչեց.

– Այդ ձեր ուզած գիրքը երեք մեծ հատորներէ կը բաղկանայ:

– Գիտեմ, թոթվեց Եանէսքօ դլխարկը ակնածանքով ձեռքին մէջ բռնած:

– Մէկ օրինակ մը ունինք քովերնիս եւ այն ալ կազմուած է:

– Աւելի լաւ, ես ալ կազմուած կ'ուզէի, կակազեց Եանէսքօ:

– Հատորները անջատաբար չենք ծախեր, պէտք է ամէնքը միասին դնել:

– Արդէն ամէնուն ալ պէտք ունիմ:

– Ամէն մէկ հատորին դինը չիսուն Ֆլորին է···:

– Շատ լաւ:

– Դրամը անմիջապէս պիտի վճարէ՞ք:

– Բնականաբար:

Եւ Եանէսքօ անմիջապէս դրպանէն հանեց իր թղթապանակը որ միշտ պանքնոթներով լեցուած էր եւ որուն մէջ առնուազն 7 – 800 ոսկիի մօտ դրամ ունէր:

Լեցուն թղթապանակին երեւումը վայրկեանապէս հրաշալի ազդեցութիւն մը դործեց:

Գրավաճառատան աշկերտը չանթահար մէկ կողմ քաշուեցաւ ճամբայ տալու համար մեզի, խանութին տէրը այնպիսի խոնարհութիւն մը ըրաւ որ մազ մնաց մէջքէն պիտի կոտրէր:

– Հաճեցէ՛ք ներս մտնել, տէր իմ, մըրմընջեց չվոխուած երեւոյթով մը···:

Հանդարտ դնացքով մը ներս մտանք եւ մեզ բազմեցուցին թիկնաթոռներու վրայ:

Եանէսքօյի ուզած բառարանը այնքա՜ն հազուագիւտ բան մըն էր որ հարկ եղաւ կէս ժամ փնտռել գտնելու համար:

Բոլոր այդ միջոցին խանութին տէրը կատր կատր կ'ըլլար մեր առջեւ որպէսզի յարդանքի պակասութեան մը մէջ չդըտնուի:

Վերջապէս գործերնիս տեսանք, դրամը վճարեցինք ու մեկնեցանք:

Եանէսքօ, հակառակ իր հարստութեան, այսպէս խղճալի ձեւեր ունէր որոնք ծիծաղելի կը դարձնէին զինքը:

Ճաշարանին մէջ, կեղակուր կերած ատեններս, աղախիններ կը մտնէին կ'ելլէին եւ իրենց սովորութեան համեմատ.

– Բարի լոյս տիարք, կամ բարի իրիկուն տիարք, կ'ըսէին:

Որուն իրրեւ պատասխան ներկաները դլխու թեթեւ չարժում մը կ'ընէին:

Իսկ Եանէսքօ այդ քաղաքավարական բանաձեւը լսելուն պէս զսպանակէ մը մղուածի նման ոտքի կը ցատկէր, պատռաքաղ, դանակ կամ դդալ ձեռքէն կը ձգէր, դլխարկը կը հանէր եւ.

– Բարի իրիկուն, տիկին, կը դոչէր ամենայն ակնածանքով:

Բոլոր այդ միջոցին խանութին տէրը կատր կատր կ'ըլլար մեր առջեւ որպէսզի յարդանքի պակասութեան մը մէջ չդըտնուի:

Վերջապէս գործերնիս տեսանք, դրամը վճարեցինք ու մեկնեցանք:

Եանէսքօ, հակառակ իր հարստութեան, այսպէս խղճալի ձեւեր ունէր որոնք ծիծաղելի կը դարձնէին զինքը:

Ճաշարանին մէջ, կեղակուր կերած ատեններս, աղախիններ կը մտնէին կ'ելլէին եւ իրենց սովորութեան համեմատ.

– Բարի լոյս տիարք, կամ բարի իրիկուն տիարք, կ'ըսէին:

Որուն իրրեւ պատասխան ներկաները դլխու թեթեւ չարժում մը կ'ընէին:

Իսկ Եանէսքօ այդ քաղաքավարական բանաձեւը լսելուն պէս զսպանակէ մը մղուածի նման ոտքի կը ցատկէր, պատռաքաղ, դանակ կամ դդալ ձեռքէն կը ձգէր, դլխարկը կը հանէր եւ.

– Բարի իրիկուն, տիկին, կը դոչէր ամենայն ակնածանքով:

(Շար. 63)

Տոքթոր եւ Տիկին Միշէլ Տէրվիշեան եւ զաւակը՝ Թալին,
Տէր եւ Տիկին Ժան – Փիէր Տէրվիշեան եւ զաւակը՝ Սթեֆան
եւ բնտանեկան բոլոր պարագաները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱԹԻԼՏ ՏԷՐՎԻՇԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Ուղուրլեան)

մահը որ պատահեցաւ Դեկտեմբեր 31–ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Յունուար 7, ժամը 15–ին Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, Paris 8e

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա Կառէն – Գոլոմպի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տէր եւ Տիկին Միշէլ Տէրվիշեանի:

(Շար. Ա. Էջէն)

րանք փոխադրել եւ այդ չրջանին մէջ օդի ոչ մէկ բարելաւում կը նախատեսուի հիւսիսէն մինչեւ Վալանս չերմաստիճանը 0–էն վար 7–էն 16 է, հարաւը, սակայն Մարսէյլէն Գորսիքա զերոյէն վեր է 7–էն 11 է: Ամէնէն վնաս կրող նահանգը Տոմն է: Լուսատ գետը արդիլուած է երթեւեկին:

Ստեղծուած այս ողբալի կացութեան առջեւ, լրագրողներն ալ խիստ են, «Լիպերասիոն» «զայթակղութիւն» կ'որակէր (Յունուար 3) իր խմբագրականը: Հոն կ'ըսուէր թէ Ֆրանսացիք տարօրինակ ըմբռնում մը ունին օդերեւութաբանական հարցերու, որովհետեւ բարեխառն կլիմայ ունեցող երկիր մը կ'ապրին: Կը բաւէ որ ընդունուած չերմութիւնը (5–էն 25 աստիճան) խախտի եւ կը հանգիպինք զայթակղութեան: Զերոյէն վար 10 կամ վեր՝ 40, Հանրապետութիւնը ցնցուած է, Պետութիւնը ծիծաղելի դարձած, կառավարութիւնը սպառնալիքի տակ: Ձիւնը, սառը կը խանգարեն սովորական ընթացքը եւ կը հետեւին արկածախնդրութիւնը, ողբերգութիւնը:

× Մեռեալներու թիւը 23 է Ֆրանսայի մէջ, 220՝ Եւրոպայի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍի կեդրոնը, Դեկտ. 31–ին, հանրակառք մը որ Հալէպ կ'երթար, պայթած է եւ առնուազն 15 մեռեալ եւ 44 վիրաւոր կար: Շրջանի չէնքեր ալ վնասուած են: Սուրիա իսրայէլեան Մոսատին կը վերագրէ ահաբեկչական այս արարքը, յայտարարելով թէ անոր դործակալները Ամանորի պատրաստութիւններէն օգտուած են իրենց վատ արարքը գործելու համար: Զանազան այլ վայրկածներ ալ կան՝ Թրքական (Սուրիա ապատան կուսայ ՓՔՔ–ի), լիբանանեան (վերջին օրերը ձերբակալութիւններ դործուեցան Պէյրութ սուրիական մինիպիւսի վրայ յարձակումէն ետք), իսլամական ընդդիմութիւն, թէեւ իշխանութիւնները կրցած են չէզոքացնել գլխաւոր տարրերը:

ՍԵՐՊԻՈՑ Օրթոտոքս եկեղեցին ալ այլեւս դէմ է Միլոսեւիչի եւ Ս. Սինոտոսը խիստ ամբաստանագիր մը հրապարակեց ուր 35 եպիսկոպոսներ կը մեղադրեն Միլոսեւիչը որ «պատակում կը ստեղծէ մէյն իշխանութիւնը իր ձեռքը պահելու համար»:

ՅՈՒՆՈՒԱՐ Մէկին է վեր «հացադործ» մակդիրը կրնան դործածել միայն անոնք որոնք իրենք կը պատրաստեն իրենց ծախած հացը,

Պ. ԹԱՓի 101 միլիոն ֆրանք օդտագործած կ'ըլլայ Մարսէյլի Ֆութպոլի խումբին (ՕՄ) դանձէն «դնելու» համար մրցումներու չաղթանակներ: Դատաւոր Փիլիոնի 250 էջնոց քննութիւնը այս եղրակացութեան յանդած է, ինչ որ կը նչանակէ որ միայն Վալանսիէնի հարցը խնդրոյ առարկայ չէ այլեւս եւ Պ. Թափի (երբ նախագահ էր ՕՄ–ի) եւ 6 այլ պետավարներ կրնան հետապնդուիլ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ահաբեկչական մարդին վերաբերող պիչերային խուզարկութիւնները արտօնուած են այլեւս:

Տիկին Ալիս Երեմեան,
Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Պոյաճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Տանիէլ Երեմեան եւ զաւակները
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՄԱՆՈՒԷԼ ԵՐԵՄԵԱՆ-Ի

(Ծնած Ուշաք, Փոքր Ասիա, 1912, Դեկտ. 5–ին)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շորեքշաբթի, Յունուար 8, ժամը 15–ին, Փարիզի Ս. Յովհ.–Մկրտիչ Եկեղեցին
15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

*
**

Madame Alice Yeremian,
Monsieur et Madame Cétrak Boyadjian et leurs enfants,
Monsieur et Madame Daniel Yeremian et leurs enfants
ont la tristesse et la douleur de vous faire part du décès de leur époux, père et grand-père

MANUEL YEREMIAN

(*né le 5 décembre 1912 à Ouchak, —Asie Mineure—*)

Le service religieux sera célébré en l'église apostolique arménienne Saint Jean-Baptiste, 15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris, le mercredi 8 janvier 1997 à 15 h.

ASSOCIATION CULTUELLE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE PARIS ET DE LA REGION PARISIENNE

MODIFICATION DES STATUTS DE L'ASSOCIATION

En application de l'article 21 des statuts, vous êtes priés de noter que l'Assemblée Générale Extraordinaire des membres de l'Association se tiendra le :

Mercredi 19 Mars 1997 à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Si la proportion des 2/3 des membres de l'Association n'est pas atteinte, une deuxième Assemblée Générale Extraordinaire est convoquée pour le :

Mercredi 9 Avril à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Le Président
du Conseil d'Administration

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ Ազգային Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պայծառութեան համար:

Ժորժ Գայթանեանի մահուան առթիւ՝ Հայկազեան Միօրեայ Վարժարանի ուսուցչական կազմը 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արթիւր Մասլաքեան 250 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Արփինէ Ստեփան Տիւմէճեան, Ֆիլիփ եւ Սեդա Տիւմէճեան, Տիկին Մաուլէն Պասմաճեան եւ զաւակները, Լիոնահայ Տիկնանց Միութիւնը 500–ական Ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ալաժի 200 Ֆր.:

Անդրանիկ Գէրապետեանի մահուան առթիւ՝ Ոմն՝ 950 Ֆր., «Ֆրանս Արմէնի»ի խումբ մը աշխատաւորներ 320 Ֆր., Տիկին Վիրժինի Պօյաճեան 200 Ֆր.:

*
**

Կաթոլիկ Շաչի Շրջ. Վարչութիւնը չըննորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր. Օր. Մարի Գանթարճեանէ եւ 100 Ֆր. Օր. Իզապէլ Նաճարեանէ:

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

– ԾՆՈՒՆԴ –

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ օր, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Ժամը 9–ին՝ Գիչերային եւ Առաւօտեան Ժամերգութիւնները: (Այս առաւօտ պատարագ չի մատուցուիր):

Սկիզբ երեկոյեան Ժամերգութեանց՝ ժամը 4–ին:

Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5·15–ին:

Կը պատարագէ՝
ԺԻՐԱՅՐ Ծ. ՎՐԴ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԾԱՆՕԹ. – Պատարագէն ետք՝ հոգեհանդիստ չի կատարուիր:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օր, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Սկիզբ Ժամերգութեանց ժամը 8·30–ին:

Հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10·30–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՆԱԳԱՇԵԱՆ
կաթողիկոսական Պատուիրակ Եւրոպայի Առաջնորդ Հայոց Փարիզի

Պատարագի աւարտին՝ Զբօրհնէք կը կատարուի:

ԾԱՆՕԹ. – Այսօր հոգեհանդիստ չի կատարուիր:

Պետական տնօրինութեամբ, բոլո՛ր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց զբաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օր Յունուար 7

Բ. օր Ծննդեան: Ցիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆԱ. ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Պատարագի աւարտին հոգեհանդիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 9·30–ին:

Երեկոյեան ժամերգութիւն ժամը՝ 16·30–ին:

Պատարագ ժամը՝ 17·30–ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Ս. Ծնունդ:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին:

Պատարագ ժամը 10·30–ին;

Պատարագի աւարտին՝ Զբօրհնէք:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Ցիշատակ Մեռելոց:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9–ին:

Պատարագ ժամը՝ 10–ին:

Պատարագէն ետք հոգեհանդիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»:

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ժամը 10·30 ժամերգութիւն:

Ժամը 16·30 Ընթերցուածներու ընթերցում:

Ժամը 17·30 Ճրագալոյցի պատարագ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Ժամը 9·30 ժամերգութիւն:

Ժամը 10 պատարագ Ծննդեան:

Ժամը 12 Զբօրհնէք:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Ժամը 10 պատարագ:

Ժամը 11·45 հոգեհանդիստ վասն համօրէն ննջեցելոց:

★ ★ ● ★ ☆ ■

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱՒԻԼԻ ԵՐԿՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ դպրոցի ուսուցիչ՝ Պր. Մեսրոպ Ադամեան կը հրաւիրեն իրենց աշակերտներն ու անոնց ծնողները ու բարեկամները Ամանորի հանդէսին.

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 16–ին Եկեղեցւոյ կից սրահէն ներս:

★ ★ ● ★ ☆ ■

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան:

Ժամը 9–ին, միայն գիչերային եւ առաւօտեան ժամերգութիւնները կը կատարուին:

Սկիզբ երեկոյեան ժամերգութեանց՝ ժամը 4·30–ին, Ճրագալոյցի պատարագ ժամը 5·15–ին:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Տօն Ծննդեան եւ Աստուածայայտնութեան:

Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 9·30–ին

Պատարագ ժամը 10·30–ին

Պատարագի աւարտին՝ Զբօրհնէք կը կատարուի:

Ծանօթ. – Այսօր հոգեհանդիստ չի կատարուիր:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

Բ. օր Ծննդեան: Ցիշատակ Մեռելոց:

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ Հոգեհանդիստ:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Յունուար 5

Ճրագալոյց

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 10–ին:

Ընթերցուածք ժամը՝ 16·30–ին:

Պատարագ ժամը՝ 17·15–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 6

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը՝ 8·30–ին:

Հանդիսաւոր պատարագ եւ Զբօրհնէքի աւանդական արարողութիւն ժամը 10–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՏԱՐՕՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՃԷՐԻՃԵԱՆ
Առաջնորդական Տեղապահ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց

Պատարագին կը մասնակցի Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝
Խաչիկ Եղմազեանի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 7

ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ ժամը՝ 10–ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Le Dimanche 5 Janvier à 10 heures 15, sur AYP FM, écoutez l'émission radio de la Croix Bleue des Arméniens de France, par la section d'Alfortville «Helen Puzant».

LE PERE NOEL

vous attend
à l'ARBRE DE NOEL
de l'*ECOLE TEBROTZASSERE*
le Dimanche 5 Janvier
SALLE DES FETES THIERRY LE LURON
9, Bd du Midi — 93340 LE RAINCY

Spectacle des enfants —
Animation —
Surprise —
Chorale de l'Ecole.

Repas à partir de 11h30
(sangria offerte de 11h30 à 12h30)

Renseignements à l'*Ecole Tebrotzassère* :
Tél. : 01. 43. 81. 01. 72.
Accès Autoroute A3 sortie Villemomble
Accès SNCF : Gare de l'Est — Villemomble Le Raincy — salle à 200 m.

— Entrée gratuite —

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 5
DIMANCHE
5 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 222

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·020 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.020

ԱԻԱՐՏՆ ՈՒ ԱՆԱԻԱՐՏԸ

ԸՍՏ Յ. ՕՇԱԿԱՆԻ

Ե՞րբ եւ ո՞ւր կ'աւարտի երկ մը։

18 Փետրուար 1948, Հալէպ, երբ սրտի կաթուածը կը զգետնէ Յ. Օշականը, սեղանին վրայ կը դանուի նոր վիպաշարքի մը ձեռագիրը։ Կեանքին պէս կոչուածը բազմահատորեակ մըն է, որուն առաջին երկու գիրքերը գրուած են միայն։ Անոնք են որ Վահէ Օշական պատրաստած է հրատարակութեան(1)։ Ժամանակին Պէյրութի «Ակօս»ի մէջ տպուած էր հատուած մը «Օսկի օրան» խորագիրով։ Ըստ Վ. Օշականի նշումին, ատիկա պէտք չէ նկատել վէպին չարունակութիւնը. «"Օսկի օրանը" իր չափազանց ընդարձակութիւնն պատճառաւ, հեղինակը զատած է վէպէն ու վերածած առանձին գործի»։

Ընթերցողը իր առջին ունի բոլորովին անտիպ երկ մը, որուն օրինաւիճակը իսկապէս եզակի է։ Պարզ չէ՞ արդեօք, որ անաւարտ վէպ մը եւ աւարտած վէպ մը նոյն օրինաւիճակը չունին գրականութեան մէջ։ Օշական իր գրութիւնը գրած է հորս անպամ, բայց չէ կրցած այս վերջումի աշխատանքը հասցնել իր աւարտին. վերջին 54 էջերը մնացած են երրորդ տարբերակէն։ Նոյն ատեն, Օշական թեթաղրած է, «ուր որ մեռնիմ հոն կը վերջանայ այս գործը»(2)։ Ահաւասիկ մէկ կողմէն՝ անաւարտ գրութիւն մը, միւս կողմէն՝ վերջացած գործ մը։ Վահէ Օշական ինք ալ անդարդարձած է յարակարծիքին, նկատելով որ "ընդհատուած է պատմութիւնը", պատումը մնացած է առկախ։ Այդ յարակարծիքը լուծարկելու կամ զարգացնելու դուռ "օշականեան" խնդրին կը մօտենամ քիչ անդին։ Նախ՝ երկու խօսքով պատմուածքը(3)։

Գրեց՝
ԳՐԻԳՈՐ ՊՐԼՏԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔԸ

Ամբողջ առաջին գիրքը յատկացուած է մանուկի մը ծնունդին։ Աբամիկին ծնողները՝ Պալիկն ու Օվնիկը գիւղէն Պրուսա հաստատուած զոյգ մըն են։ Օվնիկը հիւանդկախ երիտասարդ մըն է։ Իսկ Պալիկը իր ամբողջ երիտասարդութիւնը կը վատնէ Պրուսայի մանարաններուն մէջ, հոգալու համար պէտքերը վեցեակ մը երախայի, այդ ամուսնին եւ կոյր տալոջ մը։ Նոր յղութիւն մը այնքան ալ ցանկալի չէ կնոջ, որուն վիժումի որոշումը կը բեկանէ Լուսլուս կոչուած, դեղացի, կէս-միսիք, տեսակ մը քաղաքային սուրը կին մը։ Լուսլուսը կը մարգարէանայ որ ծնելիք երախան "մենծ" մարդ պիտի դառնայ։

Երկրորդ գիրքը կը սկսի, երբ Աբամիկը արդէն քանի մը ամսու մանուկ մըն է։ Լուսլուսին թելադրութեամբ՝ մայրը տընտեսական անճուկը բառնալու համար կ'ընդունի դառնալ Պրուսայի հարուստներէն՝ Մաքսուտ Ֆերմանի էֆէնտիին կնոջ՝ Մալվինէ Ֆերմանի նորածին աղջկան սնոտուն... Մեծ վարձատրութիւն ունի սակայն դիւղէն բայց դեղեցիկ կինը այդ աշխատանքէն, որով կ'ապահովուի ընտանիքին ապրուստը։ Կայ սակայն զարհուրելի պայման մը. մինչեւ հարուստի մանուկին դիեցումին վերջը՝ մայրը երբեք տուն պէտք չէ վերադառնայ։ Ահա տագնապը մօր մը, որ զաւակը ապրեցնելու համար պարտաւորուած է գայն լքելու, տագնապը ամուսնի մը հանդուրժող նման նուաստացում, հօրքոյր Վարդէնի մը, բայց մանաւանդ տունը մնացող վեցեակ մը երախաներու, ի մասնաւորի պզտիկ բայց արդէն մահուան ճակատագրուած դեղուհի Աբաքսիին։ Իրենց մօր մեկնումէն եառք՝ կոյր հօրքոյրը կը սառանձնէ երախաները մեծցնելու, մանաւանդ Աբամիկը պիեցնելու գործը։ Եւ մեկնումի առաջին օրը, ցաւը ամոքելու միտումով կը պատրաստուի պատմելու «Օսկի օրան» հէքեաթը, որ չէ առնուած վէպին մէջ։ Գրութիւնը կը մնայ մեկէն առկախ, կառչած Օշականի մահուան, հէքեաթի սեմին։

Այս պատմուածքին չուրջ Օշական կը կառուցէ իր գրութիւնը, փորձելով վերստեղծել դարավերջի Պրուսան, հայկական թաղերէն Մենծ Պարտէզներ աղքատանոցի մթնոլորտը, հարուստներուն փառքն ու զանոնք կրծող ախտերն ու առնարիւնութիւնը, աղքատներուն զրկանքները, եւայլն։ Բարքեր, մարդիկ, տրամներ։ Վէպէն որոշ տարրեր ինքնակենտրոն գրական բնոյթ մը ունէին անկասկած, բայց հակառակ պատմող Օշականի ամենատեղ ներկայութեան, վէպը ինքնակենտրոնացրութիւն չէ։

ՎԷՊ ԹԷ ՀԷՔԵԱԹ

Գրքի խորագրին տակ՝ իբրեւ ենթախորագիր Օշական զետեղած է "հէքեաթ մը մեր ժամանակ" երէն" նշումը, իսկ գրութեան երկայնքին՝ գրեթէ անդադար կը խօսի վէպէ։ Առաջին գրքի առաջին գլուխը ամբողջութեամբ յատկացուած է այս հէքեաթ ու վէպ, իրարու հակադիր թուող եզրերու պարզաբանումին։ Օշական մէկ կողմէն՝ կը նչէ վէպին անունը՝ "կեանքին պէս", միւս կողմէ՝ դիտել կու տայ որ գրածը հէքեաթ մըն է։ Նոր վիպաշարքով փաստօրէն կը ձգտի բռնել "ապրումներու" աշխարհը եւ գայն մատուցանել ընթերցողին։ Գրեթէ էջերը «կեանքն են ու հէքեաթը։ ԿԵԱՆՔԻՆ ՁԱՓ։ Բայց մանաւանդ ԿԵԱՆՔԻՆ ՊԷՍ։ Այսինքն՝ --Բացարձակ պարկեշտութեամբ մը կենալ հեղեղին դիմաց որ օրերն էին քու չիլերուդ եւ իրաւ, իրաւ կ'ըսեմ ձեզի որ մէկ հատիկ մարդու ապրումները չեն սպառիր լման դրականութեան մը դիրքերուն ներսը, այնքան ընդարձակ է աւազանը ուրկէ կը հաւաքուի արցունքի կաթիլ մը...»(էջ 5)։ Օշականի "կեանք" կոչածը անշուշտ ոչ սովորական առօրեան է, ոչ ալ տուեալին իրապաշտ վերարտադրութիւնը։ Բազմաթիւ անդամներ իր քննադատութեան մէջ անիկա որոշադրած է այդ կեանքը իբրեւ սեռի, սերմի, մահուան ու արեան, թէ՛ բնախօսական, թէ՛ հոգեբանական իրականութիւնը, համազօր ապրումի։

Առանց այս որոշադրումին՝ կը խորհիմ որ Օշականի "կեանք" կոչածը անհեթեթութիւն մը պիտի ըլլար, այնքան զուր է գրականութիւնը մատածել կեանքէն անկախ կամ կեանքէն վեր։ Բայց միւս կողմէն՝ այս կեանք կոչուածը կը տրուի իբրեւ հէքեաթ, ոչ թէ իբրեւ մեր մանկութեան հրաշապատումները, այլ կեանքի հեղեղին հպատակող "պատմութիւն"։ Կը զրէ. «Բայց նոր բա՞ն կ'ըսեմ արդեօք երբ ձեզի յայտարարեմ որ անիկա, այսինքն պատմութիւնը --միշտ հէքեաթ է կարծր՝... դաժան իրականութիւնը, ծամուելու տրուած մեր խեղճ ծնօտներուն...»(էջ 3)։ Ըստ երեւոյթին կեանք ու հէքեաթ չեն հակադրուիր իրարու, հէքեաթը վէպին նոր անունն է, վէպին որ ըլլալու է կեանքին պէս, այնքանով որ կը չափուի կեանքին հետ, կեանքը ուղի իբրեւ չափ, իբրեւ միակ կշիռ, եւ ասով կը հպատակի ծանօթ նշանաբանին. «Կարդէ աւելի՝ "անկարդութեամբ", այսինքն՝ կեանքին պէս»(էջ 5)։ Այս հաստատումին միտք բանին բացայայտ է. վէպը պարտի ենթակայ մնալ կեանքի հոսանքին, ասոր անհուն ընթացքին, պարտի մոռնալ կառուցուածքի մտահոգութիւնները, մկրատը, սահմանը, կաղապարը։ Տեսական նկարագիր ունեցող այս հաստատումները գործնականին մէջ այնքան ալ դիւրին իրագործելի չեն, դոնէ Օշականի կողմէ, որուն վէպի յղացքը միշտ ալ հարկատու է դրուագ --անձնաւորութիւն -- պատում երրորդութեան։ Օշական չէր կրնար երեւակայել պատումէ բոլորովին զերծ "վէպ" մը, իր տեսադաշտին ունենալով աւանդը Պալզաքի, Փրուստի, Ճոյսի (Ոդիսեւսի Ճոյսը)։

ԹԵԼԱԴՐԱՆՔՆԵՐ

Ինչպէս այլուր, հոս ալ Օշականի գրութիւնը բանավէճի մէջ կը մտնէ վէպի սովորական ըմբռնումին հետ։ Ո՛չ միայն բանավէճի այլեւ իսկական քննադատութեան։ Մէկ օրինակ բաւ է կը խորհիմ։ Երկրորդ գլուխին մէջ, պատմողը, որ չեմ կրնար չնոյնացնել Օշականի հետ (առանց Օշականը նոյնացնելու Օշականին...) կ'ըսէ. «Այդ կնոջ հագածը պարզ զգեստ մըն է։ Կու տամ այս պզտիկ գիծն ալ, քանի տեղեակ ըլլալով նոր տրամադրութեան։ Արդի, գերարդի վէպին մէջ հագուածք, ներկ, մարմնին չնորհները, օրօրումները տակաւ լռելի մանրամասնութիւններ են։ Կը դիմաւորեմ տակայն, առանց նեղուելու, ձեր առարկութիւնները, նախասիրանքը՝ ու պատմումը քալած տեսնելու ձեր փափաքը յամառելով ըսել անարդի բաներ... Իմ գիրքերը չեն գալու ձեր անօթութիւնը --դէպքերէ-- կշտացնելու, զբաղ ընելու ձեր անզբաղութիւնը, ձեզի ջուրվրայ յուզումներ կամ սոխի արցունքներ հայթայթելու։ Ատոր համար դուք ունիք ձեր մարդերը։ Իմ գիրքերը անցեալի փնտռտուք ալ չէ որպէսզի ինծի ներեմ հնադիտական օգտաւէտ ախորժակներ, ընկերութեան մը փիզիօլոժին փորձել, էջեր յատկացնելով տունի մը, հիւղակի մը, դէմքի մը, զգեստի մը արտաքին թելադրանքներուն, կերպարանքին» (էջ 9)։

Այս երկար մէջբերումը ըրի անոր համար նախ՝ որ "կեանքը" տալու, դրելու այս ճիդը անխափան կերպով կը մտնէ տեսական ոլորտ, դէպի ակնբախ քննադատութիւն, որ ընթացիկ քննադատութեան հետ կապ չունի։ Վիպային խօսքը ինքզինք ըլլալու համար կ'անցնի գտումի աշխատանքէ մը, որով ինքն իրմէ դուրս կը ձգէ այն բոլոր հանգամանքները, որոնք վիպային չեն։ Ապա՝ անկարելի է չնկատել, որ պատումը կը հատուի մէկէն եւ կը յայտնուի ուրիշ խաւ, երկրորդ մա-

●▶

ՀԱՄԱԶԱՐԿ

Ոչ թէ յոյսեր անհնարին,
Այլ գոյութեան, ազատութեան լոկ նշա՛ն՝
Պատուաստելով տենդը՝ բարին,
Աշտարակել իր բարձրութեան լերկ կատարին
Աստուածազեղ ատրուշան։

Արդ ցնծութեան չափ՝ ցասում.
Նոյնիսկ անեղծ ատելութիւն՝ որբան սէր,
Այլագունած հոգիներուն պարտասուն՝
Ջամբել ափսն անվեհեր։

Չի գալիքի եւ մարդկութեան ընդառաջ,
Ռազմերի մէջ վայրենի՝
Լսում եմ գոռ նուագների պէս շառա՛չդ՝
Հզօր բարբառ հայրենի.
Թնդում է բամբ ջրվէժներով յորդահոս՝
Զա՛յնդ – մեծ լոկ արձագանգ –
Գեղեցկութիւնդ հնչեցնում եմ՝ բարբարոս
Վոհմակի դէմ – ահազանգ։
Արձակելով ձայնդ ահա անծանօթ
Աշխարհներին դեռ գալիք,
Ձայնդ՝ ծիծա՛ղ, ձայնդ շեփոր եւ որոտ,
Ձայնդ՝ հեղուկ զերդ ալիք,
Ձայնդ՝ սրինգ, եւ սօսափիւն, եւ մորմոք.
Եւ ձայների մէջ հազար՝
Ձայնդ ժայթքած փայլակեցայտ ու բորբոք.
– Ողջո՛յն ձայնիդ՝ Համազարկ։

ՅԱՐՈՒԽ ԿՈՍՏԱՆԴԵԱՆ

Կիրակի, անհամբերութեամբ մը, ես ալ կ՚երթայի Ազգային Գրադարան։ Ամբողջ շաբաթ մը կարդացած էի Ռուբէն Զարդարեանի ամբողջ գործերը, եւ ինծի համար ամենէն հետաքրքրականը անոր «Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսներ» ուսումնասիրութիւնն էր։ Ուզեցի գիտնալ, թէ ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէին մեր հոգեւոր հայրերը։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Գէորգ Դ. Կոստանդնուպոլսեցին, որ Ռուբէն Զարդարեանի կարծիքով՝ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Մատթէոս Ա. Ջրնեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Գրիգոր Ե. Աբիրատցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս Ժ. Կարնեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս Ե. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ Ե. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԺԱ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս Զ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ Զ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս Է. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԺԲ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս Ը. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ Է. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս Թ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԺԳ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս Ժ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ Ը. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԱ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԺԴ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԲ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ Թ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԳ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԺԵ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԴ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ Ժ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԵ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԺԶ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԶ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԺԱ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԷ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԺԷ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԸ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԺԲ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԸ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԺԸ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԺԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԺԳ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս Ի. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԺԹ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԻԱ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԺԴ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԻԲ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս Ի. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԻԳ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԺԵ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԻԴ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԻԱ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԻԵ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԺԶ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԻԶ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԻԲ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԻԷ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԺԷ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԻԸ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԻԳ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԻԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԺԸ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս Լ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԻԴ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԼԱ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԺԹ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԼԲ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԻԵ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԼԳ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ Ի. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԼԴ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԻԶ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԼԵ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԻԱ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԼԶ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԻԷ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԼԷ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԻԲ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԼԸ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԻԸ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ԼԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԻԳ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս Մ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԻԹ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԱ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԻԴ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԲ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս Լ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԳ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԻԵ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԴ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԼԱ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԵ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԻԶ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԶ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԼԲ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԷ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԻԷ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԸ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԼԳ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԻԸ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԼԴ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԻԹ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԼԵ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ Լ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԼԶ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԼԱ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԼԷ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԼԲ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԼԸ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԼԳ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ԼԹ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԼԴ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս Մ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԼԵ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՄԱ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԼԶ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՄԲ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԼԷ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՄԳ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԼԸ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՄԴ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ԼԹ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՄԵ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ Մ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՄԶ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ՄԱ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՄԷ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ՄԲ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՄԸ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ՄԳ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՄԹ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ՄԴ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս Ն. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ՄԵ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՆԱ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ՄԶ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՆԲ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ՄԷ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յովհաննէս ՆԳ. Եդեսացին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Ստեփանոս ՄԹ. Սալմաստեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազգանուէր» կաթողիկոսն էր։ Ինչպէ՞ս կ՚ընտրուէր Յակոբ ՄԸ. Ջուղայեցին, որ «ամենէն ազգասէր եւ ամենէն ազ

Les tentatives de réforme de l'église apostolique arménienne :

l'histoire d'un échec

par

Anahide TER-MINASSIAN

Au moment où l'Eglise Apostolique Arménienne se prépare à commémorer le 1700e anniversaire de l'adoption du christianisme par l'Etat arménien, au moment où, avec l'approbation du gouvernement de la République d'Arménie elle affirme et revendique la centralité spirituelle d'Etchmiadzine pour les Arméniens vivant en Arménie et dans la Diaspora, au moment où le Catholicos Karékine Ier vient d'illustrer les progrès du dialogue œcuménique entre les chrétiens en signant avec le pape Jean-Paul II une déclaration commune mettant fin à quinze siècles de divergences théologiques et politiques et ouvrant la voie à une réunification des Eglises(1), la publication du livre de *Haçik Rafi Gazer* peut être considérée comme un événement.

L'ouvrage en langue allemande de *Haçik Rafi Gazer* (*Հաչիկ Ռ. Ղազարեան*) intitulé «Die Reformbestrebungen in der Armenisch-Apostolischen Kirche im ausgehenden 19. und im ersten Drittel des 20. Jahrhundertts» (Les tentatives de réforme dans l'Eglise Apostolique arménienne à la fin du 19e siècle et dans le premier tiers du 20 siècle)(2) est une thèse d'histoire des religions soutenue à l'Université de Tübingen (1993). L'auteur, est un Arménien d'Istanbul, engagé dans des recherches au sein de la Faculté de théologie de l'Université de Halle, célèbre pour avoir été l'un des centres de l'*Aufklärung* (le mouvement des Lumières) au 18e s., et pour avoir accueilli, au 19e et 20e siècles, de remarquables érudits qui, tour à tour, ont introduit la «critique historique» dans la théologie académique allemande, professé le «Réveil» protestant ou, plus récemment, la «théologie dialectique».

Couronnant cinq années de recherches le livre de H. R. Gazer est conforme aux normes et aux exigences de la thèse en Allemagne. Une présentation rigoureuse, accentuée par la division en chapitres et sous chapitres numérotés, un appareil critique minutieux appuyé sur une bibliographie nourrie, suggèrent une conception positiviste de l'histoire et excluent toute assimilation à un récit littéraire, un genre auquel pourtant appartient l'histoire. Mais la rigueur et l'érudition de cet ouvrage austère en font un ouvrage de référence.

L'auteur n'a pas voulu écrire une histoire de l'Eglise arménienne, une histoire, au demeurant peu étudiée et mal connue pour l'époque moderne et contemporaine si l'on exclut les travaux remarquables mais aujourd'hui datés de *Malakia Ormanian*(3), mais une histoire des réformes tentées par cette même Eglise pour répondre aux assauts des missionnaires catholiques et protestants dont elle a été la cible durant tout le 19e siècle et pour répondre aux questions que pose le monde moderne.

Les sources utilisées par H. R. Gazer sont essentiellement allemandes et arméniennes. Elles vont des archives de *Martin Rade*(4) déposées à l'Université de Marburg, aux articles publiés dans les grandes revues spécialisées. Du côté allemand on trouve surtout «*Die Christliche Welt*» et «*An die Freunde*». Du côté arménien «*Ararat*» (1869-1918), la revue du catholicossat d'Etchmiadzine, «*Bazmavep*» et «*Handès Amsorya*», les organes des Mekhitaristes de Venise et de Vienne, le journal «libéral» «*Mschak*» de Tbilissi, mais aussi «*Sion*» et «*Hask*», respectivement organes du patriarcat de Jérusalem et du catholicossat de Cilicie. La nature même des sources indique qu'il s'agit pour l'auteur de restituer et d'analyser les termes d'un vaste débat d'idées qui s'est instauré entre les théologiens et les intellectuels arméniens et allemands, et entre les différentes directions spirituelles arméniennes, avant 1914. Lorsque l'on connaît le rôle de la revue «Die Christliche Welt» pour la diffusion du *Kulturprotestantismus* («protestantisme culturel») caractérisé par l'acceptation de la modernité et par la conscience du caractère irreversible des transformations du christianisme qu'elle induit, on est stupéfait de l'intérêt que les porte-parole du «libéralisme protestant», ou «néo-protestantisme» — *M. Rade, P. Rohrbach, A. Harnack* etc. — ont porté à la réformation de l'Eglise arménienne. Un intérêt apparemment désintéressé puisque H. R. Gazer le répète d'un chapitre à l'autre — il ne s'agissait pas de «convertir» les Arméniens et de les arracher à leur communauté d'origine en les soustrayant à la tutelle de l'Eglise Apostolique Arménienne, comme cela avait été le cas dans l'Empire ottoman avec la création du *Millet catholique* (1830) et du *Millet protestant* (1850), un «succès» qui, dans ce dernier cas, est à mettre au compte des missionnaires américains.

Au contraire pour le cercle «libéral» des «*Amis du Monde chrétien*», il existait un devoir de charité: aider les théologiens arméniens à continuer leurs études en Allemagne, apporter une «assistance théologique» à l'Eglise arménienne afin qu'elle réalise les réformes indispensables. C'était, il est vrai, un moyen de favoriser la pénétration de la culture allemande en Orient. Il est vrai aussi que les massacres arméniens de 1895-96, de 1909, de 1915 ravivèrent le zèle des missionnaires allemands. Tel fut le cas du pasteur *Johannes Lepsius* qui prit la tête de la «*Deutsche Orient Mission*» (1897).

***

H. R. Gazer a assigné à son étude des limites chronologiques précises qui vont de 1869 (date de la fondation à Etchmiadzine de l'Académie Kévorkian ou *Kévorkian Djémaran*) à Avril 1938 (date de la disparition tragique, à Etchmiadzine, du Catholicos Khorène Ier).

Ces limites ne sont pas arbitraires, car malgré les épreuves hors du commun traversées par l'Eglise et le peuple arméniens entre 1894 et 1938 —massacres, génocide, guerres, révolutions, indépendance, soviétisation, diasporisation, totalitarisme stalinien— les tentatives de réforme de l'Eglise ont continué. Polycentriques, ces tentatives ont entraîné des discussions entre Etchmiadzine, Constantinople, Jérusalem, Sis puis Antélias, même après les partitions territoriales consécutives à la première guerre mondiale. Intensives ces tentatives de réforme ont touché tous les aspects de la vie religieuse.

En effet, grâce à la continuité d'expérience qui l'unissait à la tradition, l'Eglise arménienne avait des siècles durant symbolisé l'unité nationale et culturelle arménienne; elle avait assuré la transmission des sacrements et la continuité épiscopale (c'est-à-dire le pouvoir d'ordonner des prêtres) et avait affirmé la perennité de l'institution.

A la fin du 19e siècle, elle doit faire face à de nouveaux problèmes. Surveillée de près par l'Etat russe et par l'Etat ottoman, menacée de l'extérieur par l'expansion des missions occidentales dont les meilleurs atouts restent l'école et l'instruction, l'Eglise voit son rôle contesté à l'intéreur de la société arménienne par les progrès de la modernisation, pas l'apparition d'une intelligentsia laïque et par celle des partis révolutionnaires, par le besoin croissant de donner un «sens ethique» à la répartition inégale des richesses entre les hommes.

Pour s'adapter l'Eglise doit se réformer et se moderniser. C'est le catholicos *Kévork IV* (*Metzakortz*) (1866-1882) qui fut le précurseur des réformes lancées par le *Mayr Ator* (Saint Siège) d'Etchmiadzine. Les premières mesures sont la réforme de la musique liturgique et la fondation (1868) de la revue «*Ararat*» qui allait servir de tribune aux réformateurs.

Le problème le plus crucial restait celui du recrutement et de l'instruction du clergé arménien ,mal préparé à ses tâches et accusé, non sans raison, d'ignorance et d'incompétence.

En posant la première pierre (mai 1869) du Grand Séminaire qui va porter son nom, *Kévork IV* va modifier totalement la situation et créer un modèle. La première rentrée eut lieu en Septembre 1874. Recrutés dans les différentes communautés arméniennes, âgés de 14 à 16 ans, les 75 séminaristes admis en première année sont des boursiers astreints à suivre un programme ambitieux (six années d'études secondaires, plus trois années d'études théologiques) qui prévoit outre l'enseignement du grabar, du grec, du latin, de l'hébreu, du russe et de l'anglais, un enseignement scientifique.

D'autres questions qui devaient être débattues durant des années étaient à l'ordre du jour. Le célibat des *vartabeds* et les règles de la vie monastique. La réorganisation de l'administration diocésaine et des finances de l'Eglise. L'ordonnancement des offices et la langue (grabar ou arménien moderne?) du culte. Une nouvelle édition de la Bible et la publication d'ouvrages de rituels. Une refonte du calendrier religieux (calendrier des saints et jours de fêtes) et l'introduction du calendrier grégorien. La question de la participation de laïcs aux offices, l'importance du sermon et de l'instruction religieuse dans les écoles, la refonte du droit canon, la codification d'un nouveau droit de la famille etc...

***

Pour analyser ces débats, H. R. Gazer a adopté dans son livre un plan en trois parties. Il traite successivement du mouvement des réformes lancé à Etchmiadzine de 1869 à 1917, du mouvement des réformes démarré sous l'impulsion du patriarcat de Constantinople, de 1889 à 1914 et enfin du sort des réformes en Arménie et hors d'Arménie (Etats-Unis, Jérusalem, Antélias) de novembre 1917 à avril 1938.

Bien entendu, il est impossible de résumer le contenu d'un ouvrage fourmillant d'informations et, de fait, il serait souhaitable qu'il fut traduit en arménien ou en anglais pour obtenir la large audience qu'il mérite. Mais on peut dégager quelques faits et évidences.

A l'exception de rares laïques, les réformateurs arméniens ont été des prêtres membres de l'Eglise Apostolique Arménienne.

Le mouvement est resté cantonné dans le cercle étroit d'une élite du clergé et n'a pas suscité de mouvement populaire. Les bouleversements politiques violents auxquels l'Arménie et les Arméniens ont été soumis au cours du 20e siècle ont à la fois décapité l'Eglise (génocide, déchristianisation, persécutions soviétiques) et freiné les réformes.

Il faut dès lors citer des noms. Enseigner la théologie à Etchmiadzine supposait qu'il y eut des théologiens arméniens et des ouvrages de théologie. Dans le désert des commencements, une figure d'exception s'impose : celle de *Malakia Ormanian* (1841-1917). Converti au catholicisme, éduqué à Rome dans le Collège des Antonins, docteur en philosophie et en théologie, Ormanian, qui s'était insurgé contre Vatican I, est revenu dans le giron de l'Eglise arménienne en 1879. Coadjuteur de l'évêque d'Erzeroum, enseignant au Collège Sanassarian (1886), sa réputation est parvenue à Etchmiadzine où le catholicos *Makar Ier* (1885-1891) l'invite à enseigner la théologie au Kévorkian, au cours de l'année scolaire 1887-1888.

Cette unique année d'enseignement, car les autorités russes qui viennent de fermer quelques 600 écoles arméniennes, renvoient Ormanian dans l'empire ottoman, aura des conséquences considérables. Aux 27 élèves en théologie qui lui ont été confiés, Ormanian a donné un cours en arménien : il sera repris et commenté par ses successeurs. En l'absence d'ouvrages de théologie il a créé un matériel scolaire, Il a, et, c'est sans doute le plus important, suscité des vocations religieuses et intellectuelles parmi ses élèves en particulier celles de *Karapet Ter-Meguerditchian* (1866-1915) et de *Kévork Tcheurékdjian* (futur catholicos d'Etchmiadzine de 1945 à 1954 sous le nom de *Kévork IV*). La russification de l'Université de langue allemande de Dorpat (1889) où se rendaient traditionnellement les étudiants arméniens du Caucase amène Etchmiadzine à prendre la décision d'envoyer ces deux étudiants en Allemagne pour y étudier la théologie et la musique sacrée, à Halle, Berlin, Leipzig, Marburg.

C'est ainsi que se créent les liens entre le «protestantisme libéral» allemand et les réformateurs arméniens.

A son retour, *K. Ter-Meguerditchian* devient rédacteur de «*Ararat*» (de 1894 à 1899) dont il ouvre les colonnes aux prêtres arméniens de Turquie et de Perse et où il lance une véritable campagne en faveur des réformes. Accordant, sous l'influence des prédicateurs allemands, une place particulièrement importante, au sermon, comme moyen de transmission de la parole de Dieu, il est amené —et c'est exceptionnel— à chercher une *théodicée* de la souffrance et de la mort dans les massacres arméniens de 1895-1896.

Il faut aussi citer les noms des autres réformateurs formés en Allemagne : les *vardabeds Karékine Hovsépian* (1867 - 1952), futur catholicos de Cilicie à partir de 1943, et *Yervand Ter-Minassian*, un des plus grands érudits arméniens reconnu par l'Arménie soviétique. Sans oublier Hagop Toptchian et Ardachès Abéghian.

H. R. Gazer traite plus rapidement, et c'est dommage, des tentatives de réforme de l'Eglise arménienne dans l'empire ottoman où les laïcs ont joué un certain rôle. Celles-ci partent du patriarcat et ont pour principal protagoniste *Malakia Ormanian*, qui est chargé de créer et de diriger le fameux Séminaire d'*Armache*, près de Nicodémie. Patriarche de Constantinople de 1896 à 1908, un patriarcat qui lui vaudra l'inimitié durable du

Daschnaktsoutioun(5). Ormanian abandonne la direction du Séminaire à *Yéghiché Tourian*, une autre figure de réformateur, qui deviendra, à son tour, patriarche de Constantinople (1911-1912) puis patriarche de Jérusalem (1921-1930).

C'est à Armache qu'ont été formés *Babken Kiulécherian*, futur évêque et futur coadjuteur du catholicos de Cilicie, et *Grigoris Balakian*. L'un et l'autre devaient jouer un rôle important dans les colonies de la Diaspora entre les deux guerres.

Par l'ampleur et la complexité du sujet, la troisième partie est un peu décevante. S'agissant de l'Eglise en Arménie soviétique, l'ouverture des archives et les publications récentes sur les événements des années 20 et des années 30, les nombreux articles publiés dans les colonnes mêmes de «*Haratch*» sur les pontificats de *Kévork V Vechdali* (1912-1930) et de *Khorène I Nahadak* (1932-1938) ont rendu le lecteur plus exigeant.

A peine libéré de la tutelle de l'Etat russe (1917) le Saint Siège à subi l'assaut frontal des bolcheviks à partir de Décembre 1920 —nationalisation des églises, des écoles, des musées, de la bibliothèque et de l'imprimerie d'Etchmiadzine, interdiction de l'instruction religieuse aux mineurs, fermeture du Séminaire etc...— avant d'être confronté en 1924 au schisme de l'*Eglise libre* (*Azat yékéghetsi*) et aux violentes campagnes antireligieuses des militants athées et des «*Sans Dieu*». Le pire se produira dans les années 30, lorsque le clergé arménien disparaît presque totalement en URSS et lorsque *Khorène I* sera assassiné dans la nuit du 5 au 6 avril 1938 par des agents du N.K.V.D.

Cependant, ce qui est nouveau, c'est l'intérêt montré par H. R. Gazer à l'*Eglise libre*, qu'il décrit comme l'expression d'une véritable volonté de réforme venue d'en bas, mais dévoyée et instrumentalisée par le pouvoir communiste. De même, il met l'accent sur un aspect souvent ignoré ou négligé du pontificat de *Khorène I:* les quelques réformes relatives au calendrier et à la liturgie que ce dernier a fait adopter peu de temps avant sa disparition.

*
**

En conclusion, le livre de H. R. Gazer aboutit à un constat d'échec. Après 70 ans de discussions entre les différentes directions spirituelles de l'Eglise arménienne, le mouvement s'arrête (définitivement ou provisoirement?) à la veille de la seconde guerre mondiale. Et, en 1952, avec *Karékine Hovsepian* disparaît le dernier représentant de la génération des réformateurs.

Il faut attribuer cet échec aux bouleversements politiques qui ont donné un cours nouveau à l'histoire du peuple arménien (formation de l'Arménie soviétique et des communautés de la Diaspora), à la sécularisation de la société, à la montée des idéologies (nationalisme de la FRA et marxisme des communistes) qui ont réduit l'influence sociale de l'Eglise. Il faut aussi l'attribuer au fait qu'en 70 ans, l'Eglise arménienne n'a jamais été libre; que les réformateurs n'ont constitué qu'un petit cercle de théologiens appartenant à une Eglise orientale isolée et obligée de rechercher l'appui des théologiens et des missionnaires occidentaux. Il est intéressant de noter que cet appui fut recherché auprès des protestants allemands «libéraux» mais non à Rome ou à Moscou, c'est-à-dire là où elle craignait le moins d'être subjuguée. Bien que, depuis 1990, l'Eglise Apostolique Arménienne ait bénéficié de mesures de tolérance et de «libération» en Arménie, bien qu'une Faculté de théologie ait été créée à Erevan, bien que le nouveau catholicos *Karékine I* soit devenu une personnalité médiatique dont la voix résonne dans la Cité, les problèmes qui se posent à l'Eglise en cette fin du 20e siècle, sont les mêmes —en beaucoup plus graves— que ceux qui se posaient un siècle auparavant. L'Eglise se prépare aux commémorations de 2001. Le triomphalisme qui accompagnera ce type de cérémonie convient-il à une Eglise qui se relève à peine des décombres et le peuple arménien, dont elle assure la direction pastorale mérite-t-il d'être appelé aujourd'hui, ce qu'il fut dans le passé, «un peuple chrétien» ?

L'Eglise ne devrait-elle pas plutôt reprendre, et approfondir avec ses fidèles, l'œuvre interrompue des réformateurs ?

ANAHIDE TER-MINASSIAN

---

(1) «*Haratch*», 17 Décembre, 20 Décembre, «*Le Monde*», 17 Décembre 1996.

(2) Ouvrage édité en1996 par Vandenkoeck und Ruprecht, à Göttingen; 231 p.

(3) *M. Ormanian*. L'Eglise Arménienne, Paris, 1910. Azkabadoum (Histoire nationale); Constantinople (à partir de 1912) (une chronique de près de 5000 pages). Publié sous la direction de *F. Heyer*, Die Kirche Armeniens, eine Volkskirche zurischen Ost und West - Stuttgart, 1978, n'accorde que quelques dizaines de pages à la période contemporaine. Le livre récent de *K. Beledian*, Les Arméniens, Ed. Brepols, 1994, est précieux mais reste trop généraliste.

(4) *Martin Rade* (1857- 1940) théologien et pasteur protestant «engagé». L'un des fondateurs en 1886 de «Die Christliche Welt» («Le Monde Chrétien»).

(5) Accusé de «trahison» pour avoir accepté de «collaborer» avec le «Sultan Rouge» Abd-ul-Hamid, il sera blessé au cours d'une action terroriste commanditée par la FRA.

ՈՒԼՐԻՔԱ

Hann tekr sverthit Gram ok leggr
i methal theira bert
Völsunga saga, 27

Պատմութիւնս հաւատարիմ պիտի ըլլայ իրականութեան կամ, ամէն պարագայի, իրականութեան իմ անձնական յիշատակիս, ինչ որ նոյնն է: Դէպքերը տեղի ունեցան վերջերս, բայց դիտեմ՝ գրական սովորութիւնը պարագայական դիծեր աւելցնելու եւ դոյներ խտացնելու սովորութիւն է նաեւ: Կ'ուզեմ պատմել Ուլրիքայի հետ (մականունը չիմացայ եւ թերեւս երբեք չիմանամ) հանդիպումս Երոք քաղաքը: Ժամանակագրութիւնը պիտի ընդդիմէ դիչեր մը եւ առաւօտ մը:

Դիւրին պիտի ըլլար ըսել, թէ առաջին անգամ տեսայ զինքը Երոքի Հինգ Քոյրերուն քով՝ անպատկեր վիքթորները զոռս Քրոմուէլի պատկերամարտիկները յարձակեցին, բայց վաստ է, որ հանդիսեցանք պարիսպներէն անդին՝ «Նորթըրն Ինն»ի փոքրիկ սրահը: Քիչ մարդ կար եւ ան կռնակը դարձուցած էր: Մերժեց իրեն առաջարկուած բաժակ մը:

-- Իզաբաչա եմ, -- ըսաւ: -- Չեմ ուզեր կապկել տղամարդիկը: Իրենց ծխախոտէն ու ալքոլէն չեմ ախորժիր:

Ասօքը հնարամիտ կ'ուզէր ըլլալ եւ դուշակեցի որ առաջին անգամը չէր որ կ'ըսուէր: Ցետոյ իմացայ որ իրեն քնարոչ չէր, բայց մեր ըսածը միշտ չէ որ մեղի կը նմանի:

Պատմեց թէ ուշ հասած էր թանգարանը, բայց, իմանալով իր Նորվեկիացի ըլլալը, արտօնած էին իր մուտքը: Ներկաներէն մէկը յարեց.

-- Առաջին անգամը չէ որ Նորվեկիացիները Երոք կը մտնեն:

-- Այդպէս է -- ըսաւ ան: Անգլիան մերը եղաւ եւ զայն կորնցուցինք, եթէ ճիշդ է որ մէկը բան մը կրնայ ունենալ եւ կամ բան մը կրնայ կորսուիլ:

Ահա այդ պահուն էր որ դիտեցի զինքը: Ուիլիըմ Պլէյքի մէկ տողը կը խօսի քնքոյշ արծաթէ կամ բարկաճայթ ոսկիէ աղջիկներու մասին, բայց Ուլրիքայի մէջ ոսկին ու քնքշութիւնը կը դոյակցէին: Թեթեւ ու բարձրահասակ, սուր դիծերով եւ մոխրադոյն աչքերով: Նուագ քան իր դէմքը, դիս տպաւորեց հանդարտ խորհրդաւորութեան այդ երեւոյթը: Դիւրաւ կը ժպտէր եւ ժպիտը կը թուէր հեռացնել զինքը: Սեւ հագած էր, ինչ որ տարօրինակ է Հիւսիսային երկիրները, ուր կը կանան չըսպասուած դորչութիւնը մեղմացնել դոյներով: Ցստակ ու ճչդրիտ անգլերէն կը խօսէր եւ թեթեւօրէն կ'ընդդծէր ը--երը: Ուշադիր դիտող չեմ. կամաց--կամաց անդրադարձայ այդ բաներուն:

Ծանօթացանք: Ըսի, թէ Պոկոթայի Անտեան համալսարանի դասախօս եմ: Աւելցուցի, թէ Գոլոմպիացի եմ:

Հարցուց, մտախոհ.

-- Ի՞նչ կը նշանակէ Գոլոմպիացի ըլլալ:

-- Չեմ դիտեր -- պատասխանեցի: Հաւաքի արարք մըն է:

-- Նորվեկիացի ըլլալու պէս -- ընդունեցաւ:

Այդ դիչերուան զրոյցէն ուրիշ բան չեմ յիշեր: Ցաջորդ առաւօտ, կանուխ իջայ ճաշասրահ: Ապակիներէն տեսայ որ ձիւն եկած էր. դաշտերը առաւօտեան մէջ կը կորսուէին: Ուրիշ մարդ չկար: Ուլրիքա իր մօտ հրաւիրեց զիս: Ըսաւ, թէ կը սիրէր միւնակը քալել:

Շուիւնհաուըրի մէկ կատակը յիշեցի եւ պատասխանեցի.

-- Ես ալ: Կրնանք միասին ելլել:

Թարմ ձիւնէն քալելով հեռացանք: Մարդ չկար: Առաջարկեցի Թորկէյթ երթալ, զետն ի վար, քանի մը մղոն: Արդէն սիրահարած էի Ուլրիքային. քովս ուրիշ անձ ուզած պիտի չըլլայի:

Ցանկարծ, գայլի մը հեռաւոր ոռնոցը լսեցի: Երբեք չեմ լսած գայլի մը ոռնալը, բայց պիտեմ որ գայլ մըն էր: Ուլրիքա չայլայլեցաւ:

Քիչ ետք, կարծես բարձրաձայն մտածելով, ըսաւ.

-- Երբ Մինսթըր երկկ տեսած քանի մը խեղճ սուրերը զիս աւելի յուզած են քան Օսլոյի թանգարանի մեծդի նաւերը:

Մեր ճամբաները կը խաչաձեւէին: Ցետմիջօրէին, Ուլրիքա կը մեկնէր Լոնտոն, իսկ ես՝ Էտինպուրկ:

-- Օքսֆորտ Սթրիթի մէջ -- ըսաւ ինծի--, պիտի կրկնեմ տը Քուինսիի քայլերը, որ Լոնտոնի ամբոխներուն մէջ կորտուած իր Աննան կը փնտռէր:

-- Տը Քուինսի -- պատասխանեցի -- դարերեաւ փնտռելէ: Ես կը չարունակեմ փնտռել ժամանակի ընթացքին:

-- Թերեւս --ըսաւ ցած ձայնով-- դուած ես:

Հասկցայ որ անսպասելի բան մը արդիլուած չէր ինծի եւ համբուրեցի իր բերանն ու աչքերը: Քնքոյշ կերպով ետ մղեց զիս եւ ապա յայտարարեց.

-- Թորկէյթի իջեւանը քուկդ պիտի ըլլայ: Մինչ այդ, կը խնդրեմ որ ինծի չդպչիս: Այդպէս աւելի լաւ է:

Տարիքը առած ամուրի մարդու մը համար, սէրը չսպասուող պարգեւ մըն է: Հրաչքը պայման պարտադրելու իրաւունքը ունի: Մտաբերեցի Փոփայանի երիտասարդական օրերս եւ Թէքսասի աղջիկ մը՝ Ուլրիքայի նման յստակ ու սրտյիկ, որ մերժած էր իմ սէրը:

Սխալ չդործեցի. չհարցուցի եթէ դիս կը սիրէր: Ո՛չ առաջինն էր, ոչ ալ վերջինը: Այդ՝ թերեւս իմ վերջին արկածախնդրութիւնը, հերթականը պիտի ըլլար Իպսէնի այդ փայլփլող եւ վճռական աշակերտուհիին համար:

Շարունակեցինք, ձեռք ձեռքի տուած:

-- Այս բոլորը երազի պէս է -- ըսի--, եւ ես երբեք չեմ երազեր:

-- Այն թազաւորին պէս -- հակադրեց Ուլրիքա-- որ չերազեց մինչեւ որ կախարդ մը դինքը քնացուց խոզանոցի մը մէջ:

Ցետոյ աւելցուց.

-- Լաւ մտիկ ըրէ: Թռչուն մը երգելու վրայ է:

Քիչ ետք երգը լսեցինք:

-- Այս կոմպերը --ըսի--, կը կարծեն թէ մահամերձները ապագան կը դուշակեն:

-- Իսկ ես մեռնելու մօտ եմ -- ըսաւ ան:

Իրեն նայեցայ, զարմացած:

-- Անտառէն ճամբայ կտրենք --պնդեցի--, աւելի չուտ կը հասնինք Թորկէյթ:

-- Անտառը վտանգաւոր է --առարկեց:

Շարունակեցինք տափաստաններէն:

-- Ես պիտի ուզէի որ այս պահը մշտական ըլլար --չընկայի:

-- Մշտական բառը մարդոց արտօնուած չէ --հաստատեց Ուլրիքա եւ, չեչտը փափկացնելու համար, խնդրեց որ կըրկնէի անունս, զոր լաւ չէր լսած:

-- Խաւիէր Օթարոլա -- ըսի:

Ուզեց կրկնել եւ չկրցաւ: Ես նոյնպէս ճախողեցայ Ուլրիքէի անունով:

-- Սիկուրա պիտի կոչեմ քեզ-- յայտարարեց ժպտուով մը:

-- Եթէ ես Սիկուրան եմ -- պատասխանեցի--, դուն Պրունհիլտ պիտի ըլլաս:

Քայլերը դանդաղած էին:

-- Կը ճանչնա՞ս ասքը -- հարցուցի:

-- Հարկաւ --ըսաւ--: Ողբերդական պատմութիւնը զոր Գերմանացիները մսխեցին իրենց ուշացած Նիպելունկներով:

Զուզեցի վիճիլ եւ պատասխանեցի.

-- Պրունհիլտ, քայլուածքէդ կարծես ուզէիր որ անկողնի մէջ սուր մը մեզ բաժնէ:

Ցանկարծ, իջեւանը հասանք: Անակընկալ չէր որ ան ալ «Նորթըրն Ինն» կոչուէր:

Սանդուխին վերէն, Ուլրիքա պոռաց.

-- Գայլը լսեցի՞ր: Անգլիոյ մէջ այլեւս գայլ չկայ: Սճապարէ՛:

Վերի յարկը ելլելու աւեն, նկատեցի որ պատերը թղթապատուած էին Ուիլիըմ Մորրիսի ձեւով, շատ խորունկ կարմիրով, չաղկապուած պտուղներով ու թռչուններով: Ուլրիքա առաջինը մտաւ: Մուխ սենեակը ցած էր, երկթեք տանիքով: Սպասուած անկողինը կը կրկնապատկուէր տարտամ բիւրեղով մը եւ փայլուն գառպան ինծի յիշեցուց Ս. Գրոց հայելին: Ուլրիքան արդէն մերկ էր: Զիս կանչեց իմ իսկական անունով՝ Խաւիէր: Զդացի ձիւնին աւելի ուժեղ տեղալը: Սրդէն կահոյք ու հայելի չէր մընացած: Երկուքին միջեւ սուր չկար: Ժամանակը ատոդի նման կ'երթար: Դարաւոր՝ չուքին մէջ, սէրը հոսեցաւ եւ, առաջին ու վերջին անգամ ըլլալով, Ուլրիքայի պատկերը ունեցայ:

ԽՈՐԽԷ ԼՈՒԻՍ ՊՈՐԽԷՍ

Սպանիերէնէ թարգմանեց՝

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 7
MARDI
7 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՐ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՀԱՐԱՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·021 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.021

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՐՏԸ, ՋԻՒՆԸ, ՍԱՒՌԸ աղէտալի վիճակ մը ստեղծած էին Ֆրանսայի կեդրոնը, ինչպէս գրած էինք առջի օր, երբ կիրը վերածելով թերաճ երկրի մը: Տասնեակ հազարաւոր մարդիկ ճամբան մնացին կամ կայարաններու մէջ եւ Յունուար 6-ին ալ երկաթուղին չէր կրնար իր ամբողջ երթեւեկը ապահովել: Որոշ նահանգներու մէջ դպրոցներն ալ փակ մնացին: Օդին համեմատական մեղմացումը յոյս կու տար որ ամէն ինչ կանոնաւորուի, բայց, մինչ այդ տասնեակ հազարաւոր անձեր անընդունելի պայմաններու մէջ մնացին:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ընդդիմադիր Սերպերը ամէն օր նոր հնարք մը կը գտնեն կարենալ իրենց ցոյցերն ընելու համար, հակառակ կառավարութեան արգելքին: Յունուար 5-ին (ցոյցերու 49-րդ օրը) ահաւոր խճողում մը ստեղծած են քաղաքին կեդրոնը, անհամար կառքերով որոնք կեցած են խանգարումներ պատրուակելով: Ընդդիմութիւնը, մերժեց Միլոսեւիչի փոքր զիջումները (կ'ընդունէր որ 9 ընտրաշրջանի մէջ թաղապետական ընտրութիւններուն ընդդիմութիւնը յաղթած է): Մոնտի մէջ (Յունուար 5/6) Ալէն Տըզուվ կը գտնէ որ Միլոսեւիչի այդ մանեակի զիջումն ալ կարելի է Ո – ԷՍ – ՍԷ – Ր-ի յաղթանակը նկատել եւ իր գրութիւնն ալ կը խոցոդրէր արդէն՝ «Ո – ԷՍ – ՍԷ – Ր-ն, վերջապէ՛ս», հոն յիշելու համար Եւրոպայի Ապահովութեան եւ Համագործակցութեան այս կազմակերպութեան ցարդ ունեցած ձախողութիւնները ու կը սկսի Ղարաբաղով, որու բանակցութիւնները, կ'ըսէ, անելի մէջ են:

ՀԵԳՐՈՆԻ չուրջ համաձայնութիւն չէր գոյացաւ Յունուար 4/5-ի չաթթաւէրլին, թէեւ Նեթանիահու եւ Արաֆաթ պաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցան որ վեց ժամ տեւած է: Իսրայէլի վարչապետը «անակնկալները» կը խոստանայ սակայն:

ՊԱՆԿԻի մէջ (կեդրոն Ափրիկէ) Փըրանսայի երկու զինուորներու սպանութենէն եաք, Ֆրանսական բանակը հաւզրեց եւ ապստամբներու դէմ գործողութեան մը ձեռնարկեց, որու ընթացքին անոնցմէ տասը սպաննուեցան, 30 ուրիշներ ալ գերի ինկան: Ֆրանսացի սպան եւ ենթասպան սպաննուած էին երբ զէնք չէին կրեր, վատօրէն: Ֆրանսայի համար իր կատարած գործողութիւնը «օրինաւոր պաշտպանութիւն» էր եւ խընդրոյ առարկայ չըներ Ֆրանսայի Ափրիկէ չմիջամտելու քաղաքականութիւնը:

ՊԼԻՏՎԻՑԻ (Սլաւենիա) գաւառը գտնըւող Պենաչուր պիւղին մէջ, նոր սպանդ մը տեղի ունեցած է, երկրորդը մէկ ամսուան մէջ: Յունուար 4-էն 5 լուսնալիք պիչերը, պինեալ խմբակ մը խուժած է քանի մը տուներու վրայ եւ մորթած 16 հոգի, գլխաւորաբար կիներ եւ մանուկներ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ Յունուար 5-ին բողքի ծաւալուն ցոյց մը տեղի ունեցած է, երկրին ամէն կողմէն հասած չուրջ 150 հազար գործաւորներու մասնակցութեամբ: Բազմութիւնը պահանջած է կառավարութեան մեկնումը, սպառնալով պնդուածային գործադուլի դիմել: Ծանր քննադատութիւններու թիրախ եղած է վարչապետ Էրպաքան որ ամբաստանուած է ապօրինութիւններու աչք փակելու եւ Ամթիւրքին սկզբունքները անտեսելու յանցանքով:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ Խորհրդարանի նախկին նախագահ Ռ. Գուլիեւ որ առողջական պատճառներ ցոյց տալով հրաժարած էր իր պաշտօնէն ու Հոլանտա մեկնած, հոն ապաստանեալի օրինավիճակ խնդրած է ու դիմումը ընդունուած: Գուլիեւ հրաժարելէ առաջ քննադատած էր Ալիեւի իշխանութիւնը, անտեսական բարեկեցութիւններու մէջ ձախողելու ամբաստանութիւն ուղղելով: Ալիեւի դէկավարած «Նոր Ազրբէջան» կուսակցութիւնն ալ անոր այս ընթացքը դատապարտած ու դիմում կատարած էր որ թէ՛ կուսակցութեան, թէ Խորհրդարանին մէջ քննութիւն բացուի Գուլիեւի մասին:

ԼԻՄԱՑԻ ճափոնական դեսպանատան մէջ, մէկ 73 պատանդներ կը մնան եւ կացութիւնը անելի մէջ է: Երկու կողմերն ալ որեւէ դիջում չեն ուզեր ընել եւ մաշումի փոխադարձ քաղաքականութիւն մը կը վարեն:

ԿԻՊՐՈՍ համաձայնագիր մը ստորագրած է ռուսական սալ-էր 300 հրթիռներու դնման համար, որոնք պաշտպանողական կ'որակուին, բայց Թուրքիա սպառնալիք մը կը նկատէ: 20 հրթիռներ են որոնք պիտի յանձնուին 6-էն ութ ամիսէն: Անդարա կ'ըսէ թէ այդքան մեծաքանակ զէնքը այդքան փոքր հողամասի մը վրայ յեղաշրջումի մը նշանն է որ կը սպառնայ շրջանի խաղաղութեան: Ցոյն կիպրական իշխանութիւնները կը չեշտեն իրենց զէնքերուն պաշտպանողական բնոյթը եւ կառավարութեան բանբերը կ'ըսէ· – «տեւական օրէն չենք կրնար Թուրքերուն պատանդները մնալ»:

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական ինքնակոչ «Հանրապետութեան» զեկավարը՝ Ռաուֆ

(Շար.ը կարդալ Դ· էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(3 Janvier)

CARZOU: 90 ans d'enthousiasme

Նկարիչ Գառզու տարին սկսաւ առանց փողի եւ թմբուկի, կը դրեն թերթին երկու աշխատակիցները՝ Ժաք Փէսի եւ Ժան-Գլօտ Լամի իրենց զրուցեան ընկերքը, ըսելու համար թէ նկարիչը իր 90-ամեակը տօնեց Յունուար 1-ին:

Չէր փափաքեր, կը դրեն, որ այդ դէպքը մեծ կարեւորութիւն ստանայ: «Երբ այդ տարիքին հասած ես, կ'ըսէ, աւելի լաւ է այդ մասին չմտածել: 15-20 տարեկանին, սիրով կը տօնես տարեդարձդ: Այսօր, կը չնորհաւորեն հարեւաններդ կամ հակառակ կամքիս: Կը խորհիմ որ Ժանն Գալման որ 122 տարեկան պիտի ըլլայ գալ ամիս, պիտի նախընտրէր 100 տարի նուազ ունենալ: Իմ պարագային, նուէրներու լաւագոյնն է առողջ ըլլալ չարունակելու համար նկարել»: Մոնփարնասի իր աշխատանոցին մէջ, Գառզու իր գործը կը չարունակէ նոյնքան հաճոյքով եւ խանդավառութեամբ: Յունուար 18-ին, Գանէի մէջ, Գաննի մօտ, ներկայ պիտի ըլլայ յեսահայեացքի մը որ պիտի տեւէ մինչեւ Մարտ 25: «Թատրոնի պատեհութիւնը պիտ կ'ընդունի սրահի մը մէջ որ Փիէր Պոնարի անունը կը կրէ: Նախընտրած նկարիչս չէ, բայց իրեն համար աշխարհ մը պատած է: Կ'ըսեն թէ պատառաներուն հալումներ կ'ընէր թանգարաններու մէջ: Ինծի համար, ատոր բաղդատած պատառ մը վերջացած է: Բացի վերածնունդի մեծ արուեստագէտներէն, որոնց առջեւ մարդ ինքզինք չատ փոքր կը զգայ, մեծ հիացում ունիմ Պալթիւսին, Տէլվոյի եւ Պաքոնի որ կրցաւ մարդուն անատնական ուժերը արտայայտել: Երբ սկսայ նկարել, կ'աւելցընէ, կը խորհէի որ արդիական ըլլալու համար թանձրութիւն պէտք է պատառին: Շատ ծանր ծաղկեփունջ մըն էր, զոր թէեւ պահեցի» :

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԿՐՕՆԱՄԷՏ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻՆ

Թուրքիա տարին բոլորեց իսլամական իշխանութեան որ առաջին անգամ գործի գլուխ կուգար հանրապետութեան հռչակումէն ի վեր: Ներկայի վարչապետ Ն. Էրպաքանի կուսակցութիւնը որ քուէներու առաւելագոյնը (21%) ստացաւ 1995 Դեկտեմբեր 24-ին, խոստացած էր արդար իրաւակարգ մը, ինչ որ մեծ յոյս ներշնչած էր յատկապէս արուարձաններու ղրկուած բազմութիւններուն: Անոնք տարի մը ետք միշտ կը սպասեն սակայն որ կատարուած խոստումները յարգուին:

Քաղաքական գլխաւոր գիծերուն մէջ եւս Էրպաքանի իշխանութիւնը չէ արդարացուցած յոյսերը. քրտական հարցին, Եւրոպայի Միութեան, Ուաշինկթընի եւ նոյնիսկ Իսրայէլի հետ յարաբերութիւններու մարզերուն մէջ նոր վարչապետը մոռցած՝ խոստումները, կը չարունակէ իր նախորդներուն քայլերուն հետեւիլ: Սակայն չյարգուած խոստումի մասին Ռէֆահ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը պատրուակ ցոյց կու տայ Թ. Զիլլէրի «Արդար Ուղի» կուսակցութիւնը որուն հետ կազմած են կառավարութիւնը: Ճիշդ է որ անտեսութեան բնագաւառին մէջ իսլամականները դիմեցին ժողովրդավարական քայլերու. 50% յաւելում կատարուեցաւ պաշտօնէութեան աշխատավարձին վրայ, ազատ գործածուած ինքնաշարժի նեղածումը, հակառակ տեղական արտադրիչներու բողոքին, եւլն.:

Էրպաքան նաեւ յատուկ չանք կը թափէ Թուրքիան իսլամական աշխարհի զեկավարի դիրքին բերելու համար: Ատոր ուղղուած էին Լիբիոյ եւ Իրանի հետ յարաբերութիւններու աշխուժացումը: Բայց պէտք է ըսել որ մեծ բան ձեռք չձգուեցաւ այդ նախաձեռնութիւններէն. Թրիփոլիի մէջ Էրպաքան բուռն կերպով քննադատուեցաւ Գատաֆիի կողմէ, Քիւրտերու դէմ վարած քաղաքականութեան համար: Իսկ Իրանի պատուիրակութեան դիւրին չեղաւ բացատրել Թել Ավիվի հետ զինուորական գործակցութեան համաձայնութիւնը: Այս ու անյաջողութեան այլ պարագաներ օրէ օր աւելի քննադատութեան նիւթ կ'ըլլան նոյնիսկ կրօնամէտ մամուլին մէջ որ չատ ծաղկուն պատկեր մը կը պարզէ:

Երկրին մէջ աշխարհականութեան ու աթաթիւրքեան սկզբունքներու հաւատարմութեան հիմնական երաշխաւորը կը չարունակէ մնալ բանակը որ ՕԹԱՆ-ի հարաւ-արեւելեան հուժկու թեւը կը նըկատուի, կէս միլիոնոց ներկայութեամբ: Դեկտեմբերին 60-ի չափ պինուորականներ արտաքսուեցան անկէ, կրօնական հակումներու տիրութեան համաստանութեամբ: Զինուորական բարձրաղոյնատեանը որուն վճիռները անվերաքննելի են, որոշումը տուաւ վարչապետ էրպաքանի ներկայութեամբ դումարուած նիստի մը ընթացքին: Այսուհանդերձ, Սպայակոյտը թօթափած չէ բանակի կարգապահութեան չարքերէն ներս կրօնամէտ տարրերու ներթափանցումին վախը:

Թրքական բանակը որ վերջին 35 տարուան ընթացքին երեք անգամ (1960, 1972, 1980) պարտաւոր մնացած է միջամտելու երկրին զեկավարութեան, այսօր հակառակ զրեթէ ընդհանուր սպասումներու, կը խուսափի այդ քայլին դիմելէ: Ատոր գլխաւոր պատճառը կը նկատուի միջազգային հաւանական վարկաբեկումը: Ամէն պարագայի մէջ, ուղղակի միջամտէ կամ ոչ, Թրքական բանակը քաղաքական կեանքին անհրաժարելի ներկան է ու հակառակ որ տեսանօրէն խորհրդակաի դեր միայն կը կատարէ, անոր խօսքը միշտ որոշիչ կ'ըլլայ:

Էրպաքանի իշխանութեան լուրջ ըսպառնալիք մըն է Պեռութեան վերին խաւը թափանցած մաֆիան: Յանկարգական դայթակղութիւններ ատոր վկայութիւնը բերին. ատոնց գլխաւորը եղաւ ինքնաշարժի այն արկածը որ յանկարծ մաֆիայի պարագլուխներու եւ պետական դէմքերու միջեւ բաւական սերտ կապեր:

Մամուլին համաձայն, յատկապէս Թրեցուցիչի մաքսանենգութեամբ ըղբաղող մաֆիան կը բազկանայ քանի մը հարիւր անձերէ: Անոնք կը զբաղին նաեւ քիւրտ մարտիկներու, կամ մարդկային իրաւանց պաշտպաններու առեւանգումով: Անոնք մեծ չահեր ունին նաեւ Քիւրտերու դէմ մղուած պատերազմին մէջ ու չեն ուզեր որ ան վերջ գտնէ:

Մաֆիային կապերը պետական կառոյցներու հետ, կը յայտնուին առաւել չափ վերջերս երբ վարչապետ ու Արտաքին նախարար Թ. Զիլլէրի «Արդար Ուղի» կուսակցութեան ուղղութեամբ, ինչ որ բաւական նեղացուցիչ է էրպաքանի համար: Ան վերոյիշեալ արկածէն եաք միայ մը լուռ մնալէ եաք խոստացաւ որ Պեռութենէն ներս թափանցած այդ խըմբաւորումներուն մասին ամէն կէտ պիտի լուսաբանուի: Սակայն, հակառակ որ թէ՛ իր կուսակցութեան չարքերը եւ թէ հանրային կարծիքը «մաքուր ձեռքեր»ու դործողութեան մը կը սպասեն, էրպաքան կը վարանի վճռական քայլը առնելու, քանի որ նման կեցուածք մը չատ հաւանական խզում մը պիտի պատճառէ իշխանութեան իր ընկերակից Զիլլէրի հետ: Կերպով մը ձգձգումը կը նըպաստէ երկարաձգելու համախոհական անոր կառավարութեան ու իր իսկ իշխանութեան կեանքը:

Դեկտեմբեր 22-ին Հանրապետութեան նախագահ Ս. Տէմիրէլ կացութիւնը չատ ծանրակշիռ նկատելով, խորհրդարանականներու բոլոր կուսակցութիւններուն պատգուխները ժողովի մը հրաւիրեց, անոնց փոխանցելու համար բանակին վըրդովումը՝ Պեռութիւնը տակարացնող քայլերու հանդէպ: Ան նաեւ երեսփոխաններէն ուզեց որ դիւրացնեն հարցաքննիչ իշխանութիւններու գործը, օրինակ՝ արտօնելով որ անձեռնմխելիութիւնը ջնջուի քիւրտ պարագլուխ Ս. Պուճաքի ու Ներքին նախկին նախարար Մ.Էմէտ Սաղարի որոնք երկուքն ալ Զիլլէրի կուսակցութեան անդամ են:

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ԺԲ.

Մայիս 9, Հինգշաբթի:

Այսօր պատմական հսկայ նշանակութիւն ունեցող երկու դէպքերու ոգեկոչումը տեղի պիտի ունենայ — Բ. Աշխարհամարտի աւարտին եւ Շուշի քաղաքի ազատագրումին, 1992–ին: Անշուշտ վախ է համալսարանը ինչպէս նաեւ բոլոր ղըպրոցները, պետական հաստատութիւնները եւ ինչ որ կը ձգտի, օրին մէկը, «չուկայի» վերածուիլ: Աղջային ոճն է եւ հպարտած — չքուած բայց ցանցառ բազմութիւն մը կը լեցնէ լայնկեզ փողոցներն ու մայթերը: Արեւածագիկի կուտ ու ծաղիկ ծախող տարեց կիները իրենց տեղերը անշուշտ գրաւեր են առտուն կանուխէն, անսահման համբերութեամբ ու լաւատեսութեամբ:

— Ի՞նչ կը շահին սա կիները ափ մը կուտ ծախելով, — հարցուցած եմ Արմիտային:

— Օհօ՛, ինձմէ քեզմէ աւելի կը շահին Պր. Վահէ, հոգդ մի ըներ դուն:

Անշուշտ կը պակսի երիտասարդութիւնը, բնակչութեան այն տարրը որ կեանք ու չէնութիւն կը բերէ քաղաքին: Մեծ մասը ճակատն են կամ զօրանոցները, կան որոնք Ռուսիա արտագաղթած են ընտանիքին ապրուստ ճարելու համար: Անոնց տեղը առած են միջին տարիքի մարդիկ ու կիներ, անխօս եւ չճաշակուած՝ որոնք դանդաղ քայլերով, հին բայց մաքուր հագուած, ծունկն ծունկը կը չարժին վեր դէպի Շուշի, տասը քիլոմեթր հեռու, երկու հարիւր մեթր բարձր: Տարեկան «մարաթոն»ն է որ տեղի կ'ունենայ այսօրուան ընթացքին, Ստեփանակերտ — Հրոսայլի կայան — Շուշի ճամբուն երկայնքով եւ որուն առաջնութիւն չահողները կը վարձատրուին դրամական պարգեւներով: Տաք է օդը ու տղաքը քրտինքներու մէջ թաթխուած, լեղուն ու չապիկները դուրս ինկած կը վազեն լեռն ի վեր, կանգ կ'առնեն, պուտ մը ջուր՝ ու նորէն ճամբայ կ'ելլեն, ճամբուն եղերքէն, ձորերու մէջէն, լերան կողն ի վեր···: Ցուղիչ է առարանը, որ չատ աւելի մարդկային բան մը ունի քան դուրսի աշխարհի վազքի մրցումները:

Լեցուած ենք ապարանցի Պաւլիկի կարքը, որ հազար ճիգ կը թափէ մազլցելու լեռն ի վեր: Այսօր լուռ է Պաւլիկը, անկասկած ներսը վիրաւորող յիշատակներու աղէեցութեան տակ: Ինքը մասնակցած է ռազմական այդ զարմանալի գործողութեան, որ Շուշիի բերդին ու պարիսպներուն մէջ դիրք բռնած ու մինչեւ ակռաները զինուած Թուրքերը յանկարծակիի բերած ու վախուստի մատնած է Քարին-տակի զինակէտէն Շուշիի լերան ցից մակերեսը մազլցնելով եւ անտիկ կարծուած ճակատը ճեղքելով: Քանի մը անգամ կը փորձեմ քակել անցեալի կծիկը, բայց ինք միշտ կը մերժէ: Սակայն որքան կը մօտենանք քաղաքին, այնքան կը թեթեւնայ տրամադրութիւնը, կը սկսի խօսիլ, կատակել սակաւախօս Գագոյին հետ:

Շուշիի կէս ճամբուն կը գտնուի նշանաւոր հրապայլը, որ քաղաքին վրայ հայկական յարձակումի առաջին ալիքին գլուխը անցած, լերան կողը զարճած պահուն կը տանուար ազերի թնդանօթներու ուղիղ հարուածը ու կը պայթէր, մէջի տղոց մահ պատճառելով: Երեք տարի առաջ կատարած այցիս, հոն, ճամբուն եզերքին էր մահացած մեքենան, ժանգոտած ու քանդուած, բայց արդէն փոխուած յուշակայքի եւ ծաղկեփունջերով զարդարուած: Առկէ ի վեր պետութիւնը այդ հրապայլն ու այդ վայրը ճարտարապետական պատշաճ համալիրով ուխտատեղիի վերածած է ու զետեղած է հրապայլը լերան կողին բարձրադիր վայր մը: Ցաւ ու հպարտութիւն, անցեալն ու ներկան, իրականութիւնն ու դիւցազներգութիւնը հոս իրարու կը հանդիպին եւ զիրար կ'ամբողջացնեն: Այդ կոթողով կարծես Ղարաբաղը եւս Պատմութեան մէջ մտած է, իր արիւնով եւ քաջութեամբ ստեղծուած Պատմութիւն մը, վկայ ու խորհրդանշան նոյն տեն երկրին ու ժողովուրդին ինքնութեան:

Ինծ բաղմութիւն մը հաւաքուած է ճամբուն եղրին, զինուորական ջոկատ մը պատրաստ կը սպասէ: Տօնական եռուզեռ ու տրամադրութիւն: Քիչ յետոյ կը հասնի պետական աւագանին, փայլուն ու սեւ ապակիներով ինքնաշարժերու մէջ: Կ'իջնեն կառքերէն, ղռնակները ուժգին դոցելով, պետական ֆանֆարը արցախեան քայլերգը կը նուագէ, ծափահարութիւն ·· ·եւ աւագանին կը բարձրանայ նեղ սանդուխներէն մինչեւ հրապայլը ուր տեղի կ'ունենայ կրօնական կարճ արարողութիւն մը: Տպաւորիչ է պահը իր պարզութեան, բնականութեան մէջ, ժողովուրդ ու զեկավարութիւն լրար միացած ոչ միայն արիւնակցական ու ցեղային ցանցերով այլ՝ կենցաղի ոճով ու դասակարգային յատկանիշներով: Բայց նորէն կ'այցուիմ առաջին օրերու տպաւորութենէս — հայերէն լեզուի պահանջէն, Ոչ մէկ բառ արտասանուած է ցարդ պաշտօնական անձերու կողմէ եւ ինծի պէս Հայերուն համար, որոնք հայերէնը կը դործածեն ոչ միայն հաղորդակցելու համար այլ իբր նշանն ու խորհրդանշանը մեր ինքնութեան ասիկա մէջս պարապ մը կը ստեղծէ ու զիս մասամբ կ'օտարացնէ, աւելի կը սիփւռքացնէ: Հին մտածումներ ետ կուգան, «ինքնութիւն ըսուածը տարբեր իմաստ ունի հոս» կը մտածեմ «աւելի մարմնական է, չօչափելի է, արմատ է հողին ու ջուրին մէջ, հարկաւ մենք ենք մեր սարերը, ու եթէ սարերը լեզու ունենային պիտի ըսէին մենք ենք մեր Ղարաբաղցիները ··· ի՞նչ գործ ունիմ ես սա տեղերը ··· նոյն լեզո՞ւն է որ կը խօսինք»:

— Ընկեր Վահէ, երթանք:

— Ո՞ւր:

— Ի՞նչ պիտի ընես ուրը, երթանք:

— Լմնցա՞ւ հոս:

— Այո:

Նուրիջանը նորէն անցեր է իր տեղը, զեկին ետին, Տաք արեւը կը խաչէ ամէն ինչ:

— Ո՞ւր կ'երթանք կոր:

Կը խնդայ Նուրիջանը ու ճամբայ կ'ելլենք: Եւ ամբողջ կէսօրէ ետք մեր պըզտիկ կառքը պիտի ցատկէ, լչնայ, ելլէ, դրեթէ տապալի, հրաչքով չորս անիւնեբուն վրայ մնայ, յետոյ երեքի, տասնեներ երկուքի···: Գիւղ գիւղի եւեւէ կ'անցնինք, աղմուկ ու փոշի, ցեխ ու ժայռ, անվերջանալի խորտուբորտ, ծուռիկ գիւղական ճամբայ մը: Ռուսերը չատ նըշանաւոր չեն թէքնոլոժիի մէջ սակայն ստիպուած պէտք է հիանամ իրենց «ճիպ»երու տոկունութեան վրայ···:

— Ո՞ւր եկանք ընկեր Պաւլիկ:

— Հիմա կը հասկնաս:

Աս պատյտը կ'ըսէայ թէ՛ ի պատիւ ըսփռուքէն եկած հիւրին, որ ես եմ եւ թէ ալ մաս կը կազմէ Պաւլիկին զինակէտներու տղոց ըրած պարբերական այցելութիւններու ծրագրին: Առաջին նշանակալից վայրը ուր կանգ կ'առնենք Աղդամն է: Տարածուն քաղաք մըն է, անթիւ տուներով ու պարտէզներովը եւ որ պատերազմէն առաջ Դաշտային Ղարաբաղի գըլխաւոր քաղաքը եղած է, հարիւր հազարի հասնող բնակչութեամբ: Զինուորական իմաստով սակայն չատ աւելի կարեւոր էր որովհետեւ հոնկէ էր որ Լեռնային Ղարաբաղի, Շուշիի եւ Թրքական այլ գիւղերու զինամթերքը կը հայթայթուէր: Հոնկէ նաեւ որ «Կրատ» կոչուած հեռազնայց հրետանին կը ռմբակոծէր Ստեփանակերտը եւ հայկական անթիւ գիւղեր: Փուչ մը, մեր բանակի կռնակին:

Շուրջս կը նայիմ — ահաւոր է աւերածութիւնը: Հազարաւոր տուներէն մէկ հատ բնակարան կամ շինութիւն, դեղի համար՝ չէ խնայուած; Բնակիչներուն հրահանգած են հեռանալ տունէն, դըրած են հրապայլը չէնքին դիմաց ու մէկ երկու հարուածով կործանած: Ամէկ ետք՝ ինչ դուռ, պատուհան, տանիք, ելեկտրական սիւն, ապրանք, կարասի եւ չինանիւթ որ կայ՝ բռնած է Ստեփանակերտի ճամբան···: Մնացած են հիմա մերկ, ապսիւրա ու անպէտք՝ պատերը: Տխուր է անշուշտ մահուան այս տեսարանը, հիմա որ անցած է կռուի եւ վրէժխնդրութեան կիրքը: Բայց ղարաբաղի ըլալու է մարդ ու ճանչցած ըլալու է Թուրքին վայրագութիւնը եւ Թրքութիւն կոչուած հոգեբանական Թոյնը՝ իրապէս արժեւորելու համար կացութիւնը: Ինծի պէս մէկը, Պուլկարիա ծնած, նախակրթութիւնը՝ հայերէն, երկրորդական ուսումը՝ անգլերէն, համալսարանականը՝ ֆրանսերէն, վեց անցագիր փոխած, տասը տեսակ ժողովուրդի մէջ ապրած — ինչպէ՞ս կրնամ այս Ղարաբաղցիներուն մորթին մէջ մըտնել եւ զգալ իրենց մշակոյթին ոգին, իրենց քարդ ու նոյն տեն պարզ հոգեբանութիւնը: Երեւակայութիւնս իմ փրկութիւնն ու պատուհասն է:

Կանգ կ'առնենք հայ զինուորական պահականոցի մը առջեւ, Մեծ յարգանք կայ Պաւլիկի հանդէպ: Երիտասարդ տղաք են բոլորը ու կը ճանճրանան վաստօրէն: Տասը վայրկեան միայն ու Պաւլիկը կատարած է իր բարոյական պարտաւորութիւնը: Ետ կառքին մէջն ենք: Առջեւնիս կ'երկարի անվերջանալի, քարքարուտ, անտրամաբանական ճամբան, Ղարաբաղի ճակատագրին նման:

Դեկտեմբեր 20, 1996

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

ՎԻՒՆ ԿԸ ՁԳՏԻ ՎԵՐԱԳՏՆԵԼ ԻՐ ՆԱԽԿԻՆ ՏԵՂԸ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՖՈՒԹՊՈԼԻՆ ՄԷՋ

Վիւնի մեր մարզական մխութիւններուն պատմութիւնը հին է, 70 տարիներու պատմութիւն մը···

Սկիզբը, մեծ խանդավառութիւն. տըղաք՝ հրաչքով փրկուած սպանդէն, տագտապուած վերջապէս որբանոցներէ, վազած էին կեանքին, անյագօրէն կը վազէին ազատութիւնը, կ'երդէին, կը խաղային, կը կազմակերպէին:

Կը յիշենք, Վիւն, աթլէթիզմի մրցահանդէս մը մարզադեանի մը մէջ, խոտի վրայ՝ ուր ոչ վազքուղի կար եւ ոչ ոստումի կանոնաւոր փոս; Խաղերը տեղի ունեցան սակայն, առանց առարկութեան:

Մարզիկներու տրամադրութեան տակ դրուած ներկայ դիւրութիւնները անծանօթ էին այն ժամանակները, քառանակեան, երեսունական թուականներուն: Կը պատմուի որ երիտասարդ մը, Նորայր Մարդարեան, քանի մը անգամներ, Լիոնէն Վիւն եկած է հեծանիւով, ֆութպոլ խաղալու համար, ամբողջացնելու համար իր ակումբին կազմը: Լիոն — Վիւն երեք տասնեակ քիլոմեթր ճամբայ, ուր կային զառիվերներ ··· ներկայիս, դըժուար է երեւակայել այդպիսի անճնուութիւններ ի սպաս ակումբին:

***

Վերեւ յիշուած մարզահանդէսը կազմակերպուած էր Հ. Մ. Ը. Մ.–ի մասնաճիւղին կողմէ, հիմնուած 1927–ին առաջնորդութեամբ Տիգրան Փափազեանի՝ նախագահ, Ահարոն Տիգրանեանի՝ քարտուղար, Յակոբ Մաթոսեանի, տպաւորիչ բերդապահ մը, եթէ լաւ կը յիշենք եւ անշուշտ՝ քանի մը ուրիշներու, ինչպէս Համբիկ Զախարեան, Արսէն Կարապետեան, նուիրեալ սկաուտութեան: Հանրաբար ամէնքն ալ մեկնած արդէն մեր աշխարհէն: Զկրցանք ստուգել մէկ առ մէկ···

Մասնաճիւղին գլխաւոր զբաղումն էր ֆութպոլը: Նշենք անցողակի որ այդ օրերուն էր որ Վիւն բերաւ իր եղբայրական աջակցութիւնը Կրընոպլի Հ.Մ.Ը.Մ.–ին, գայն յաղող ճամբու մէջ դնելու համար: Այդ ճամբան սակայն չուտով փակուեցաւ: Խաղալ, մանաւանդ մարզուիլ փափաքողներու թիւը անչեզն էր Կրընոպլի մէջ:

***

Հ. Մ. Ը. Մ. Վիւն կը մասնակցի, 1927 — 1928–ին, չորրորդ կարգի ախոյեանութեան եւ տարուէ տարի կը յաջողի քանի մը աստիճան բարձրանալ, միշտ նահանգային մակարդակի վրայ:

Այդ տարիներուն Հ. Մ. Ը. Մ. մարզական միակ հայ ակումբը չէ սակայն Վիւնի մէջ: Ունի մրցակիցներ եթէ ոչ հակառակորդներ, չըսելու համար թշնամիներ: Կը կոչուին՝ Արարատ, Արծիւ, Թերեւս մէկ — երկու ուրիշներ ալ, չենք յիշեր. կուսակցական հակառակութիւնը մտած է հոն ալ, մարզիկներու շրջանակին մէջ ու եղած են բաժանումներ, անջատումներ:

Ամէն ինչ կը դադրի անշուշտ, երբ կը սկսի Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը:

Վիւնի Հայ Երիտասարդութիւնն ալ մըտաւ ֆրանսական բանակին մէջ, ունեցաւ իր զոհերը, պատերազմի ընթացքին եւ Դիմադրական չարժումի շարքերուն մէջ: Անոնցմէ մէկուն անունով մկրտուած է քաղաքին մարզադաշտերէն մէկը: կը կոչուէր Ժան Պէրլաթեան: 18 տարեկան էր· պատանի մը և արդէն զիմադրութեան մէջ զբաղած բանակին ի վնաս: Գնդակահարուած է 1944 Յուլիս 10–ին, Լիոնի մօտ, Շաթիլեոն տ'Ազէրկ, ուրիշներու հետ:

***

Պատերազմէն վերջ, Վիւն չէր կրնար երկար մնալ առանց հայ մարզական ակումբի:

1945–ին կը ծնի Հայ Մարզական Միութիւնը, USA, Մասրչ Ալթունեանի նախագահութեան տակ: Ուրիչ մարզասէրներ պիտի յաջորդեն հետզհետէ ակումբին վարչական կազմերուն մէջ: Շատեր, Վիւնի մէջ, աչխատած են ի սպաս մարզական խումբերու: կարելի չէ յիշել եւ նշել հոս բոլորն ալ:

Ըսինք՝ խումբերու, յոգնակի: Հայ Մարզական Միութեան կողքին, Հ. Մ. Ը. Մ. եւս, 1945–ին վերստին կը յայտնուի Տիւթրիքթ տիւ Ռոնի Ֆութպոլի ախոյենութիւններուն մէջ:

Ու կը պատահի որ երկու հայկական խումբեր, մեծ մասամբ հայ խաղացողներով — այդ օրերուն հայ տղաք կը սիրէին Ֆութպոլ խաղալ ··· — իրարու դէմ ելնեն ախոյենական դծով: Բնականաբար, մարզադաշտին չուրջ, բազմաթիւ հանդիսատեսներ, կրքոտ համակիրներ՝ մէկուն կամ միւսին···

***

Հետզհետէ ակումբներուն կեանքը դըժուարացաւ: Պակսեցաւ հայ խաղացողներու թիւը, վարիչները յոգնեցան, ոմանք քաշուեցան. ի վերջոյ երկու խումբերը որոշեցին միանալ:

«Ամուսնութիւնը» տեղի ունեցաւ 1961–ին, հովանաւորութեամբ Սեպուհ Սարեանի, այդ թուականներուն ընդհանուր քարտուղար Ֆրանսայի Ֆութպոլի Դաշնակցութեան կարեւոր բաժանումներէն մէկուն, Ռոն — Ալփի լիկին:

Փոքր զոհողութիւններ երկու կողմէն ալ, Հ. Մ. Ը. Մ. կը պահէ իր սկզբնատարրերը, բայց «Մարմնակրթական»ը կը վերածուի «Մարզական»ի ու միացեալ ակումբը կը կոչուի Վիւնի Հայ Մարզական Ընդհ. Միութիւն (ԻԻ–ԼՍ–Ժ–Ա): Նախագահն է Մարսէլ Անտոնեան: Վարչութիւնը բաղկացած է ամբողջովին «հան»երէ, բայց խումբերուն մէջ տեղ կը բռնեն քանի մը «ոչ — հան»եր՝ որոնց թիւը կը բարձրանայ հետզհետէ, տարիներու ընթացքին:

Առաջին խումբը տեղ ունի Տիւթրիքթի բարձրագոյն դասակարգին մէջ, քանի մը տարիներ: Ցետոյ կը սկսի անկումը: Պահ մը Միութիւնը դադրեցուց իր գործունէութիւնը, բայց երկու մրցաշրջան է արդէն, վերստին մտած է ախոյենական խաղերու մէջ, առաջին դասակարգ, նախկին դասակարգէն երեք աստիճան վար:

***

Ակումբին ներկայ նախագահն է Էմմանուէլ Զաուիկեան, արհեստով դերձակ:

Սիլվէն Միչաէլեան, քարտուղար, մեղի տուած է հետեւեալ տեղեկութիւնները·

● Ակումբը ունի 36 արձանագրուած խաղացող, 16–ը հայածնունդ: Երկու խումբեր կը մասնակցին ախոյենութիւններու, կը ձգտին բարձրանալ: Ներկայ դասաւորումը քաջալերական է:

● Խումբին մարզիչն է Ժան — Մարկ Պրէմի՝ որ խաղացած է Ֆրանսայի ախոյենութեան 3–րդ բաժանումին մէջ:

● Տարեկան պիւտճէն երեսուն հազար ֆրանք: Բնականաբար ոչ մէկ խաղացող կը ստանայ դրամական վարձատրութիւն:

● Քաղաքապետութեան նպաստը՝ հազար ֆրանք: Պիւտճէին մնացեալը կուգայ վոքր սփոնսորներէ, նուէրներէ եւ մանաւանդ տարեկան պարահանդէսէն:

Ուրիչ խօսքով՝ նախագահ Զաուիկեան եւ իր ընկերները պէտք է քիչ չատ չարչարուին, ապրեցնելու համար իրենց սիրելի ակումբը:

Վերջացնենք յիշելով — պատմութեան համար — որ Վիւնի մեր Մարզականը խաղացած է Պէրլինի մէջ···

1980–ին, Անթուան Աւետիքեանի ղեկավարութեան տակ, Միութեան պատա-

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՄԵՂԱՑԱԿԱՆԸ

Պապը որոշած է 1997–ը ինքնաքննադատութեան ու մեղայականի տարի մը ընել: Եպիսկոպոսներ ու կարդինալներ պիտի խոնարհին կոպեռնիկեան փիլիսոփայ Ճորտանօ Պրունոյի ողջակիզման վայրը որ Հռոմի մէկ հրապարակն է: Ան ողջակիզուած էր 1600–ին, եկեղեցական հրովարտակով:

Ցեղոյ տեղի պիտի ունենայ մինչազգային համագումար մը, նուիրուած՝ հակասեմականութեան ուր նիւթ պիտի ըլլայ այս մարզին մէջ եկեղեցիին հին ուանդութիւնը: Թղթածրարները պիտի բացուին հակասեմական մղումով կատարուած հալածանքներուն, Հրեաներու կոտրածներուն որոնք գործուած են յանուն կաթողիկէ վարդապետութեան: Սմէն եպիսկոպոսի թելադրուած է այս մեզայականը կազմակերպել իր ծառայած թեմին մէջ: Աւելի առիթ պիտի տայ խորհրդածութեան նիւթ ընելու բոլոր ոճիրները: Գերմանիոյ մէջ ողջակիզուած վհուկները, Ֆրանսայի մէջ կոտորուած քաթարները, Սպանիոյ կաթողիկէ թագաւորներուն կողմէ հալածուած Հրեաները, Իտալիոյ մէջ սպաննուած հերետիկոսները այդ ոճիրներուն զոհերը եղած են:

Այս պատահարներուն մէջ եկեղեցին արդարացնողներու թիւը մեծ է: Կը պաշտպանուի այն թէզը որ Հաւատաքընութիւնը որոշ երաշխիքներ կ'ընծայէր ամբաստանեալներուն: Ցեղոյ պետութիւններն ալ ունէին մեղքի իրենց բաժինը. բայց լաւ պետութիւն մը ինքզինք անախալական չի նկատեր ոչ ալ անախալական պատմութեան մը ժառանգորդը: Յովհաննէս–Պօղոս Բ.ի մեղայականի փափաքը եկեղեցւոյ զարաւոր ընթացքին դէմ մարտահրաւէր մը կը նկատուի: Ինքնաքննադատութեան տրամադրութիւնը կրնայ խոնարհութեան դաս մը ու իր ծոցին մէջ բազմատարբերութիւնը ընկալելու առիթ մը ըլլալ եկեղեցական նուիրապետութեան համար: Շատ մը հաւատացեալներ վստահ են որ երրորդ հազարամեակին բանավէճը օրինաւոր բան մը պիտի ըլլայ եկեղեցական չրջանակին մէջ ուր այլեւս խարոյկներու տեղ չկայ, նոյնիսկ խորհրդանշական:

ՔԱՂՀԱՆ

նեկան (Քատէ) կազմը մասնակցած է մրցաշարքի մը, զերմանական խումբերու հետ: Ցաճախ չէ որ Ֆրանսահայ փութպոլի խումբ մը հրաւիրուած է արտասահման: Այդ ենթադրել կու տայ թէ ազգը ունէր եւ ունի բարեկամներ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՄՔՃԵԱՆ

ՄԵԾԱՐԵՆՑԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՊՈԼՍՈՑ ՄԷՋ

Պոլսոյ Կեդրոնական Սանուց Միութիւնը երկու յաջորդական ձեռնարկներով ոգեկոչած է Միսաք Մեծարենցի յիշատակը անոր ծննդեան 110–րդ տարեդարձին առթիւ:

Նախ, Դեկտեմբեր 21–ին, Գումգաբուի Պէզճեան սրահին մէջ, Կեդրոնական Սանուց Միութեան նախաձեռնութեամբ հանդէս մը տեղի ունեցած է լեցուն սրահի մը ներկայութեան, որոնց մաս կը կազմէին Գարեգին Պատրիարք, Ռուման Հայոց թեմի առաջնորդ՝ Տիրայր Արք., Մեսրոպ Արք. եւ այլ հոգեւորականներ: Հանդէսը վարած են Ցակոբ Մամիկոնեան եւ Գարոլին Սարըպօյաճեան: Բանաստեղծին կեանքին ու գործին մասին արտայայտուած են Կեդրոնականի անօբէնուհի՝ Սիլվա Գուլումճեան եւ ուսուցչուհի Արմինէ Եազտանեան: Այս երկու բանախօսութիւններէնետք, թեմը յանձնուած է Սիլվա Կոմիկեանի որ յաջորդաբար արտասանած է՝ «Ձմրան պարզ դիչեր», «Աքսախաներու չուքին տակ», «Հիւղը», «Իղձեր», «Անանուն», «Հովը», «Սիրերգ», «Արեւին», «Կիրամուտք»: Տիկին Ո. Գալչնտէրի երգերէն ետք, կեդրոնականի երկու աշակերտներ կարդացած են իրենց երկու ընկերներուն կողմէ գրի առնուած ուղերձ նամակներ՝ Մեծարենցին ուղղուած, Հուսկ Բանքը արտասանած է Պատրիարքը, որ անդրադարձած է Մեծարենցի իւրայատուկ ոճին:

Շատ աւելի ինքնատիպ է երկրորդ ձեռնարկը որ տեղի ունեցած է Դեկտեմբեր 24–ին: Կեդրոնական վարժարանէն ժամը 10–ին յիշատակութեան գնացքը ճամբայ ելած է ծովեղերեայ ճամբով դէպի Նաստը գաբու՝ Դալրեվանքի Սանուց Միութիւն: Ժամը 12–ին, քալողները հասած են Սանուց Միութեան հաւաքատեղին ուր տեղի ունեցած են բանախօսութիւններ: Խօսած են Սիլվա Գուլումճեան, Արմինէ Եազտանեան, Կարպիս Խորասանճեան: Եղած են արտասանութիւններ: Կարճ դադարէ մը ետք, խումբը ժամը 13–ին ուղղուած է դէպի Պալըքլըի Հայոց գերեզմանատունը: Ճամբան, խումբին միացած են Մեսրոպ Արք եւ Երեւանի Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Վարուժան Քահանայ Տէրտէրեան:

Ժամը 14–ին, խումբը հասած է գերեզմանատուն եւ Մեծարենցի չիրիմին առջեւ, միաբերան արտասանած է «Հիւղը»: Ապա, ելոյթ ունեցած է Մեսրոպ Արք.: Ներկաները ծաղիկներով ծածկած են վերոյիշեալ քանաստեղծին չիրիմը, կատարուած է հոգեհանգիստ ու ներկաները միաբերան երգած են «Հայր Մեր»ը:

Կեդրոնական, Դալրեվանք եւ Սահակեան լիսէներու աշակերտութեան գնացքին մաս կազմած են նաեւ Արամեան ու Տատեան վարժարաններու աշակերտները:

1700–ԱՄԵԱԿ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿՐՕՆ ՀՒՋԱԿՄԱՆ

ՍԱՆԱՀԻՆԻ ՎԱՆՔԻ ՎԵՐԱՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊԱՀՈՎՈՒԱԾ

Քրիստոնէութեան Հայաստանի մէջ պետական կրօն հռչակման 1700–ամեակի նշման Գործադիր Մարմնի վարիչ քարտուղար՝ Տ. Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս Աշճեան, Կիրակի, 1996 Դեկտեմբեր 15–ին, Մոնրէալի մէջ ծանօթ, որ Մոնրէալի մեր ծանօթ ազգայիններէն Տէր եւ Տիկին Հարի Մարզարեան, մղուած Հայ եկեղեցւոյ եւ ազգին հանդէպ իրենց խորունկ սէրէն, եւ ի յարգանս իրենց սիրելի ծնողաց՝ Գրիգոր եւ Արմինէ Մարզարեանի, 200·000 դանատական տոլարի իշխանական նուիրատուութեամբ մը յանձն առին Սանահինի հռչակաւոր վանքի ընդհանուր նորոգութեան, բարեկարգութեան եւչրջապատի պահպանութեան ծախքերը:

Սանահինի վանքը, Հայաստանի Լոռիի մարզի Ալավերդի չրջանին մէջ կը գտնուի, եւ հանդիպակաց Հաղբատի վանքին հետ, կը հանդիսանայ Հիւսիսային Հայաստանի զոյգ զոհարներէն մին: Հիմնադրուած է 10–րդ դարուն, Բաղրատունեաց Հարցատութեան օրով եւ անոնց հովանաւորութեամբ: Ս. Ամենափրկիչ, գլխաւոր եկեղեցին, կառուցուած է Խոսրովանոյշ Թագուհիին կողմէ, 967 – 972 թթ.: Ունեցած է բարձրադոյն կարգի համալսարան, դրադարան – մատենադարան: Այնտեղ գործած են Գրիգոր Տաւթեորդին, Յովհաննէս Խաչենցին, Գրիգոր Բաբուենապետը: Վերջին դարերուն այնտեղ ապրած են Արղութեան – Երկայնաբազուկ իշխանազուն ընտանիքը, որոնց սերունդէն էր նաեւ Յովսէփ Արք. Արղութեան:

Սանահինի վանքի համալիրին մէջ, Ս. Ամենափրկիչ Մայր եկեղեցւոյ կողքին, կը գտնուի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, երեք դաւիթ, դրատուն, զանգակատուն, ակադեմիան եւ Ս. Գրիգոր մատուռը: Վանքը մեծ վնասներ կրած էր 17–րդ դարուն երկրաշարժէն, եւ թէեւ պարբերաբար նորոգութիւններու ենթարկուած էր, այժմ ալ անհրաժեշտ են հետեւեալ նորոգութիւնները. –

Ա. – Զանգակատուն – 13–րդ դարէն: Քանի եւ ինդ մեթր բարձրութեամբ եռայարկ կառոյց է:

Բ. – Գրատուն – կառուցուած է 1063 թուականին Դաւիթ Անհողի զուսար Հրանոյշ Թագուհիի միջոցներով:

Գ. – Ս. Աստուածածին եկեղեցին, որ համալիրի հնագոյն չինութիւնն է եւ կը դայ 10–րդ դարէն:

Վստահ ենք, որ Սանահինի վանքի նորոգութիւնը, իր չրջապատի մշակումով եւ բարեզարդութեամբ, զեղեցիկ վկայութիւնը պիտի ըլլայ Հայ Եկեղեցւոյ կեանքի ներկայութեանը մեր կեանքէն ներս, եւ չերմ օթեւան մը Սանահինի պիւղի եւ չրջակայքի Հայերուն համար:

Սրբազան Հայրը սրտագին չնորհակալութիւն յայտնեց Տէր եւ Տիկին Հարի Մարզարեանի, իրենց բարի եւ զեղիկ մտածումին համար: Որքա՜ն ուրախ ըլլալու են Գրիգոր եւ Արմինէ Մարզարեան, երբ կը տեսնեն թէ իրենց զաւակները, իրենց այս նուիրատուութեամբ, իրենց որդիական յարգանքին մէջէն ցոյց կուտան նաեւ այն՝ որ ի զուր չեն անցած իրենց դաստիարակիչ ճիգերը: Ու վաղը, երբ Մարզարեան ամուլի զաւակները Քրիստինէ ու Արմէնը Հայաստան երթան եւ տեսնեն իրենց ծնողաց միջոցաւ նոր կեանք ստացած Սանահինի վանքը, վստահաբար պիտի խոստանան տէր եւ պաշտպան կանգնիլ Սանահինին՝ յաջորդ սերունդներուն կեանքին մէջ:

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՑ ժամանակակից Լրագրողներու Միութեան կեդրոնատեղիին մէջ «Գրաւումի պատմութիւն մը» խորագիրով ցուցահանդէս մը կազմակերպուած է որուն բացումին խօսք առած է Թանկը Աքչամ: Ցուցահանդէսը յատկացուած է հայ բողոքականներու Թուղլայի երբեմնի մանկական ճամբարին: Ան 25 տարի գործելէ ետք գրաւուած է 1979–ին, Վաքըֆներու անօբէնութեան կողմէ: Թ. Աքչամ բացման իր խօսքին մէջ ցուցահանդէսը ժողովրդավար պայմաններու գրաւական մը նկատած է: Իսկ կէտիկիճաչայի հայ բողոքական եկեղեցւոյ վարչութեան առենապետը իր կարգին ըսած է թէ երկրին մէջ ամէն բանի պատճառ ցոյց կը տրուին փոքրամասնութիւնները ու աստիճանաբար կը գրաւուին անոնց ապրանքները, կալուածները, լեզուն, մշակոյթը:

***

ՊՈԼՍՈՑ Պատրիարքարանին Այվազովսկիի պատառներուն մաքրութեան ու վերանորոգութեան գործը յանձնուած է գրիմցի վարպետի մը որ այդ նպատակով յատկապէս հրաւիրուած է Պոլիս: Պոկրեպեցկի որ նաեւ մասնագէտ մըն է Այվազովսկիի գործերուն, ըսած է թէ Տոլմապահչէի պալատին մէջ նկատած է թէ կեղծ է նոյն նկարիչին ստորագրութիւնը կրող պատառներէն մէկը:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԵՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Քաղաքավարական այս ծայրայեղութիւնը կ'երեւակայէք թէ ի՞նչ ծիծաղելի կացութեան մը կը մատնէր մեզ ճաշարանին մէջ, մանաւանդ որ ամէն մէկ ճաշի տեւողութեան այդ տեսարանը երեք չորս անգամ կը կրկնուէր:

Մինչ Եանէնգօ դիս կը տանիպէր կրցայ դիս չափ ուտել խմելու, ինք ամենաժուժկալ ճաշ մը կ'ընէր: Նախ՝ ցերեկները միայն կերակուր կ'ուտէր, այն ալ ապուր մը եւ ճուկ մը սովորաբար, իսկ դիշերները մէկ քանի գաւաթ թէյով, զոր ինք կը պատրաստէր, կը զոհանար:

Ոգելից ըմպելի բնաւ չէր գործածեր եւ ըստ իր բառադննական պիտութեան ալքօոլ կը նշանակէր՝ խոնաւութիւն, հիանդութիւն, ապականութիւն, չուայտութիւն, եւայլն:

Եւ սակայն հազիւ ամխունկէս մնալէ ետքը, ա'լ տեսայ որ անկարելի էր ապրիլ Եանէնգօյի հետ:

Այն չիմարական աշխատութիւնը որուն կը նուիրէինք մեր օրուան ամբողջ ժամերը, տաժանելի կը դառնար ինծի համար:

Կը զգայի որ այդ փախուկ ու բարեմիտ ծերուկին այլամերժ ընկերակցութեան մէջ կամաց կամաց ողջախոհութիւնս խոյս կուտար իրմէ եւ ատեն ատեն ինծի այնպէս կը թուէր թէ իրացնէ դիտական գործի մը կ'աչխատէի եւ թէ ճշմարտապէս աւ արմատէն ծնունդ առած են աչխարհի բոլոր բառերը, ինչպէս կը հաւատար Եանէնգօ:

Իրիկուն մը տեարակներ կարելու մասին վէճ մը ունեցանք միասին: (Որովհետեւ մեր աչխատութեանց տեարակները մենք կը պատրաստէինք եւ Եանէնգօ մասնաւոր ձեւ մը ունէր թերթերը բրակ չուանով մը իրար կապելու, առանց հանգոյց ձեւացնելու եւ այդ ձեւը սորվեցուցած էր ինծի՝ բայց, տակաւին անվարժ, երբեմն կապը սխալ կ'ըլլար):

Այդ տեսակ սխալ կապով մը պատրաստած էի, այդ իրիկուն, տեարակները:

Եանէնգօ դիտողութիւն ըրաւ:

Համբերութիւնս արդէն սպառած ըլլալով՝ քիչ մը խստօրէն պատասխանեցի իրեն ահա՛ վիճաբանութիւնը սկսաւ երկուքնուս միջեւ, վիճաբանութիւն մը որ հետզհետէ լեզի ու թթու դարձաւ:

– Ալ բաւ է որքան որ այս չիմարական գործովը զբաղեցայ, գոչեցի:

Բայց այսքանով ալ չդոհացայ եւ սկսայ երկար խրատական մը տալ Եանէնգօյի, ըսելով որ վոխանակ իր կեանքը սպառելու գործի մը համար որ ամէնուն ծիծաղը իր վրայ հրաւիրելէ զատ ուրիչ արդիւնք մը պիտի չունենայ, լաւագոյն է որ հանգիստ իր քէֆը նայի քանի որ նիւթական կարողութիւնը կը ներէ:

Խօսքս լմնցուցի երեսն ի վեր դոչելով.

– Պարզապէս խենթ մըն ես դուն...

Անչուշտ պէտք չէր որ այսպէս վարուէի իրեն հետ եւ յետոյ, զրեթէ անմիջապէս, զղջացի ըրածիս, բայց զրեթէ երկամսեայ զլուխ գլխի կենակցութիւնը իրեն հետ, փարիզի եռուզեռուն կեանքէն եռքը, տեսակ մը չգազդուութիւն բերած էր վրաս եւ ա'լ զրեթէ ինքզինքիս տէրը չէի:

Եանէնգօ չպատասխանեց, հասկցաւ որ խզումը վերջնական էր եւ պահ մը լուռ մնալէ ետքը, ըսաւ.

– Արդէն մեր պայմանագրութիւնը այնպէս է որ եթէ չուզես հոս մնալ պարտաւոր եմ քեզ փարիզ վերադարձնելու, ուրեմն հաչիւդ տամ:

Եւ իսկոյն թղթապանակը զրպանէն հանելով ճամբու ծախքի զրամը վճարեց:

Իրիկուան ժամը վեցն էր, չիտակ նըստելասենեակս գացի, պայուսակս կապեցի եւ եկայ մնաս բարով ըսելու:

Իր հետ անցուցած միջոցիս, ինքզինքս իր գործին սիրահար ցոյց տալու համար, օր մը ըսած էի որ գաւառական բառեր ունիմ հաւաքած: Եանէնգօ այդ բառերը ուղած էր ունենալ: Պատասխանած էի թէ փարիզ թողած եմ ուրիշ թուղթերու հետ: Եանէնգօ դիս ստիպած էր որ փարիզ զրեմ ու հաւաքած գաւառական բառերուս տետրակը բերել տամ: Նամակ մը իրը թէ՝ զրած էի ու տակաւին պատասխան չէր եկած:

Երբ պայուսակս ձեռքս եւ արդէն իմ անկիրթ վարմունքէս զղջացած ու զրեթէ խղճի խայթով զացի իրեն մնաս բարով ըսելու, եանէնգօ յարգանքով ոտքի ելաւ, դիս մինչեւ դուռը առաջնորդեց եւ դուրս ելած միջոցիս ըսաւ.

– Եթէ կի կարնաս՝ գաւառական բառերուդ հաւաքածոն զրկէ՛, ինչ որ պէտք է կը վճարեմ.

– Կի կարնամ, ըսի ու առի քալեցի:

Շունչս ուղղակի Մխիթարեաններու վանքը առի ուր մէկ քանի բառով պարզեցի կացութիւնը:

– Մենք արդէն առաջին օրէն հասկցանք որ պիտի չկրնաս այդ մարդուն հետ երկար աւեն մնալ, ըսին վարդապետները:

Վիչնա հասնելէս ի վեր մեծագոյն փափաքս էր անգամ մը ներկայանալ Մխիթարեանց վանահօր Հ. Աբսէն Այտընեանի, այն հոյակապ դիտնականին որ զրած էր աչխարհաբար լեզուի քննական քերականութիւնը եւ որուն այսօր ամէն Հայ զրող, ուղղակի կամ անուղղակի, քան մը կը պարտի: Դժբախտաբար այդ միջոցին հիւանդ էր պատկառելի ծերունին եւ կարելի չէր եղած փափաքիս գոհացում տալ:

Երբ վերջին անգամ վանք գացի՝ Հ. Այտընեանը տեսնելու փափաքս կրկնեցի.

– Բժիչկները արգիլած են որեւէ այցելութիւն, պատասխանեցին վարդապետները. մանաւանդ որ հիւանդը ինքզինք չի կրնար զսպել եւ կ'ուզէ անպատճառ երկարօրէն տեսակցիլ իրեն քով զացողներուն հետ:

(Շար. 64)

Շուշանիկ, Սոնիա եւ Նաւարա ձէնտէրճեան

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՁԷՆՏԷՐՃԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ՝ Բարիս Գարպեան)

մահը, որ պատահեցաւ Ցունուար 1-ին։

Ցուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շորեքշաբթի, Ցունուար 8, ժամը 10-ին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր եկեղեցին՝

15, rue Jean-Goujon, 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Անիէռի Նոր Գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իրրեւ այդ ընկատել։

33, rue Bourdarie-Lefure
92600 Asnières

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Ա. Թադէոս-եան» մանուճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Ցունուար 11, կէսօրէ ետք ժամը 16-ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը՝

17, rue Bleue, Paris 9e, M° Cadet.

կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

***

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մանուճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Շորեքշաբթի, Ցունուար 8, ժամը 15-ին, եկեղեցւոյ կից սրահը։

Բոլոր ընկերուհիները ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՒԹՒԻ

ՓԱՐԻՋ – ՈՒՆ՝ 10·000 Ֆր.։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Քոսայեան 500 Ֆրանք կը նուիրեն «Ցառաջ»ին Այրի Տիկին Մարիամ Պօղոսեանի յիշատակին եւ 500 Ֆր. Տիկին Էփսիա Գարօղլուի յիշատակին անոր մահուան տարելիցին առթիւ։

ԷՍԱԵԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Միութեան Բաժակի Պահը այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Ցունուար 19, ժամը 13-ին՝

« Restaurant Diamentaires »
60, rue La Fayette, 75009 Paris

Ներկայիս կը հրաւիրենք ձեզ ընտանեօք ներկայ ըլլալու այս աւանդական հանդիսութեան, հաւաքաբար բաժակ բարձրացնելու մեր Խաեանին եւ բոլոր հայ վարժարաններուն կենացը։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

01 46 32 35 42 կամ 01 47 80 42 76

Թիւերուն։

Ճաշադին՝ 175 Ֆր.,
Ուսանողներու՝ 120 Ֆր.։

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՅՑ

Ս· ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օր Ցունուար 7

Բ· օր Ծննդեան։ Ցիշատակ Մեռելոց։

Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ԱՒԵՏԻՍ ՔՀՆԱ· ՊԱԼԸԳԵԱՆ

Պատարագի աւարտին հոգեհանգիստ կը կատարուի «Վասն համօրէն ննջեցելոց»։

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ցունուար 7

Ցիշատակ Մեռելոց։
Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9-ին։
Պատարագ ժամը՝ 10-ին։
Պատարագէն ետք հոգեհանգիստ «Վասն համօրէն ննջեցելոց»։

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ցունուար 7

Ժամը 10 պատարագ։
Ժամը 11·45 հոգեհանգիստ վասն համօրէն ննջեցելոց։

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ցունուար 7

Բ. օր Ծննդեան։ Ցիշատակ Մեռելոց։
Ժամը 10-ին պատարագ կը մատուցուի, որու աւարտին՝ Հոգեհանգիստ։

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԱԻԼ

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ցունուար 7

ՄԵՌԵԼՈՑ

Պատարագ ժամը՝ 10-ին։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱԻԻԼԻ ԵՐԿՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ ղպրոցի ուսուցիչ՝ Պր. Մեսրոպ Ադամեան կը հրաւիրեն իրենց աշակերտներն ու անոնց ծնողներն ու բարեկամները Ամանորի հանդէսին։

Կիրակի, Ցունուար 12, ժամը 16-ին եկեղեցւոյ կից սրահէն ներս։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՓՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱԶ

Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր մանուճիւղերով կը ծանչ՝
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
Կիրակի, Ցունուար 19, ժամը 14·30-ին
CENTRE VALEYRE — 22, rue Rochechouart, Paris 9e
Ճոխ յայտագիրը կապոյտ Խաչի դպրոցներու կողմէ։
Բոլոր երախաները հրաւիրուած են դիմաւորելու
ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ
եւ ծափահարելու հայ կախարդը։
— Ճոխ պիւֆէ —

(Շար· Ա· Էջէն)

Տէնքթաշ յայտարարած է որ զինեալ բախում մը հաւանական է կիպրոս, չեշտելով որ «փոքրագոյն միջադէպը թուրք կիպրացիներու եւ յոյն կիպրացիներու միջեւ կրնայ ամբողջ կիպրոսը պայթեցնել հրաբուխի մը պէս»։ Ըսած է նաեւ որ «իր Հանրապետութեան» (հիւսիսային կիպրոսի) կցումը կը փափաքի Թուրքիոյ, եթէ այս վերջինը անդամակցի Եւրոպական Միութեան։

36 ԼՐԱԳՐՈՂՆԵՐ սպաննուած են 1996ի ընթացքին ըստ Մամուլի Միջազգային Հիմնարկի տեղեկագրին, որու կեդրոնը Վիէննա է։ Ամէնէն ծանր հաշուկշիռը, կրկին, Ալժերիա է (11 մեռեալ)։

ՄԻԹԵՐՄԱՆԻ մահէն ետք, այս անգամ տարելիցն է որ հրապարակ կը նետէ կրկին հատորներ եւ յայտնութիւններ։ Պենամու գիրք մը լոյս կ'ընծայէ՝ «Վերջին Միթերանը», ուր յայտնութիւններ կ'ընէ անոր վերջին օրերուն եւ վերջին խօսքերուն մասին, Ա· Տիւհա-մէլ կ'անդրադառնայ Արուեստագէտին, եւլն·, եւլն·։ Ոչ մէկ մեռել, հաւանաբար, այսքան օգտակար եղած է գրիչ չարժողներուն, սկսելով իր բժիշկէն։

ՉԵԽԻՈՑ նախագահը՝ Վաքլաւ Հաւէլ որ վերջերս Թուրքի գործօղութեան են-թարկուեցաւ խլիրդի հեռեւանքով, մտերիմ չրջանակի մէջ, ամուսնացած է դերասանուհի Տագա Վէսքրնովայի հետ։ Տարի մը առաջ կորսնցուցած էր իր կինը, զոհ խլիրդի եւ որ ամբողջ կեանքը նեցուկը եղած էր իր ամուսնոյն ա-նոր դժուար օրերուն։ Մեռած ատեն ը-սած էր ամուսնոյն որ սուգ չպահէ։

ՊԱՊԸ կարզաթող ըրած է սրիլանքա-կի քահանայ մը՝ Թխսա Պալասուբիա որ հատորի մը մէջ՝ «Մարիամ եւ մար-դուն ազատագրումը», խնդրոյ առարկայ ըրած էր եկեղեցւոյ կարգ մը հա-ւատալիքները, ինչպէս Քրիստոսի մօր կուսութիւնը, մկրտութիւնը եւ սկզբ-նական մեղքը։

Imprimé sur les presses du Journal «HARATCH» 83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Commission Paritaire : N° 55935 SIRET : 51027317 A R.C. Paris

ՀԱՅՑ· ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻՋԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

Կանոնագրի 21-րդ յօդուածի հետեւողութեամբ, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Շորեքշաբթի, Մարտ 19, 1997,
ժամը 20-ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, rue Jean-Goujon, 75008 Փարիզ

Այն պարագային երբ խրաւասու անդամնե ուն թիւին 2/3-րդ համեմատութիւնը չգոյանայ այդ օր, հրաւիրուած էք երկրորդ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Շորեքշաբթի, Ապրիլ 9, 1997
ժամը 20-ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, rue Jean-Goujon, 75008 Փարիզ

Ատենապետ
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական Խորհուրդի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'HIVER
à
BELLEFONTAINE

La *CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE* organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (Jura) du 11 au 18 février 1997 pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 15 ans,

Prix : 2 600 F. comprenant :

- *Transport*
- *Hébergement*
- *Location et cours de skis*
- *Remontées mécaniques*
- *Assurances*

Renseignements et inscriptions :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration:
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 24 46 57.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son camp d'hiver à Bellefontaine du 11 au 18 Février 1997

— **Animateurs diplômés BAFA ayant minimum 18 ans et bon niveau de ski.**

Date limite de candidature : 10 JANVIER

Ecrire à C.B.A.F. —
Conseil d'Administration :
17, rue Bleue, 75009 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjour Familial à Bellefontaine

La Croix Bleue des Arméniens de France Section de Paris organise une semaine de séjour familial à Bellefontaine (Jura) du Mardi 4 Février au 11 Février.

Pour tous renseignements et inscriptions :

Téléphoner à Mme Sayagh :
01. 64. 03. 53. 05

ou le Samedi à partir de 14h30 :
01. 42. 46. 88. 36 au bureau de la section de Paris.

ՅՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 8
MERCREDI
8 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.022 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.022

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Տարեւիջի Մը Առթիւ

On entre dans la vie des morts comme dans un moulin.
Bertrand POIROT-DELPECH

Մէթերան եզակի անձ մը եղաւ մէկէ աւելի ճակատներու վրայ: Եղաւ նաեւ այն անձը որու մահը աւելի ճոխ դրամականութեան մը առիթ տուաւ քան իր կեանքը:

Մահուան վաղորդայնին իսկ եւ այսօր տարեվիջին առիթիւ հատորները զիրար կը հրմշտկեն դրավաճառներու ցուցափեղկերուն մէջ:

Կարելի չէ անախորժ տպաւորութիւն մը չունենալ ի տես երեւոյթի մը, ուր կը տողանցեն Մէթերանի մտերմութիւնը վայելած անձեր, հրապարակելու համար անոր վերջին խօսքերը, վերջին խորհրդածութիւնները, վերջին խորհրդապահութիւնները, մէկ խօսքով՝ վերջին կտակը: Տգեղ երեւոյթը պարզուեցաւ մահուան յաջորդող օրերուն, երբ արհեստով իսկ դաղտնապահութեան պարտաւորանքի տակ գտնուող իր բժիշկը հրապարակ նետեց հատոր մը որ տաք տաք կը սպասէր հրատարակիչին «փուռը»: Իրարու յաջորդեցին այլ հատորներ որոնց, անկասկած, ամէնէն դիպուկն ու սրամիտն էր չունին յուշերը:

Տարի մը անցաւ ու այսօր տարեվիջ մըն է որ կը չահագործուի նոյն ձեւով: Պէնամու լոյս կ'ընծայէ «Վերջին Մէթերանը», հոն ըսելու համար ցարդ չըսուածը: կը նկարագրէ նախագահին ամանորեան վերջին դիչերը, բացայայտ տառապանքը, պայքարը ցաւին դէմ, ուր կարելի չէ անտեսել վատառողջ վուայէօրիզմ մը: Ահաւասիկ մարդ մը, Մէթերան, որու –դրեթէ– բոլոր մտերիմները մրցակցութեան ելած են համոզելու համար հրապարակը որ իրենք քաղած են անոր վերջին մտածումները, իրենց վստահած է գաղտնիքները:

Փ. Մօրուա ձայնասփիւռի կայանէ մը կ'ըսէ թէ 1981-էն իսկ գիտէր թէ Մէթերան խլրտէ կը տառապի, մինչ յաջորդ օրն իսկ երեկոյեան օրաթերթի մը մէջ կը հղէ որ գիտէր թէ հիւանդ էր, բայց չէր գիտեր անոր հիւանդութեան բնոյթը: Պէնամու այլ յայտնութիւններ կ'ընէ: Մղուած իր հակապալատիւրեան զղայնամներէն, Մէթերան բանագնաց մը կը ղրկէ Շիրաքի որպէսզի ժամ առաջ յայտարարէ իր թեկնածութիւնը, Փարիզէն այլ քաղաքի մը մէջ: կը խոստովանի լըրագրողին.– «Հիմա յստակ կը տեսնեմ Պալատիւրը: Իրեն հետ, օսմանեան խեղդոցին քեֆնիֆն է: Շատ անոյշ է, կը սպրդի, ձեզ կը չեզոքացնէ, յետոյ, երբ պահը հասաւ՝ քուիք...»:

Ըսո՞ծ է: Չէ՞ ըսած: Ո՞վ կրնայ ստուգել: Վաղուն ոչինչ աւելի դիւրին է քան մեռելները խօսեցնել: Հերքումէ վախ չկայ: Մեռելները չեն խօսիր: Ու երբեմն, ինչպէս Մէթերանի պարագային, լաւ ծախու ապրանքի կը վերածուին: Ու վատառողջ հետաքրքրութիւնը կը չարաշահուի, դատապարտելի երեւոյթներ պարզելով:

Բայց, հարց մըն ալ կարելի է տալ, երբ խնդիրը կը վերաբերի Մէթերանի նման առեղծուածային անձի մը: Թերեւս, ուզածն ալ այս էր: Այսինքն, հարիւրաւոր հատորներով եւ յօդուածներով, յետ մահու ալ չփոթութիւն մը ստեղծել իր անձին չուրջ: Հարցականները մնային առանց ճշդիւթ պատասխանի: Ո՞ր հեղինակին վերաբտադրած խօսքերը իր հարազատ խօսքերն էին: Ո՞ր մտածումը իրն էր, իսկապէս: Թող ոչինչ յստակ ըլլար, ինչպէս էր ինք՝ Մէթերան եւ զոր թերեւս լաւագոյնս կը բնորոշէ Ալէն Տիւամէլ իր հատորը խորագրելով՝ «Portrait d'un artiste»:

«ՅԱՌԱՋ»

ՀԱՑԱՍՏԱՆ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԼԱՒԱՏԵՍ Է

Գիւղատնտեսութեան նախարար Վ. Մովսիսեան Դեկտեմբեր 27-ին մամուլի ասուլիս մը տուած է, խօսելու համար իր գլխաւորած մարզին կացութեան մասին: Ժխտած է տարածուն այն կարծիքը թէ Հայաստանի գիւղատնտեսութիւնը ապագայ չունի:

Վ. Մովսիսեանի տեղեկատուութեան համաձայն, մօտ մէկ միլիոն մարդ կ'ապրի գիւղը ու աստր մեծ մասը կ'աշխատի հողին վրայ, ինչ որ լուրջ ներուժ է եւ կրնայ յաջողութեան առաջնորդել եթէ արդիւնաւոր ձեւով օգտագործուի: Նոյնիսկ առանց աստր, ան կ'ըսէ թէ այսօր մէկդի ձգելով հացահատիկն ու կաթնային արտադրութիւնը, երկիրը կըրնայ բնակչութեան պահանջները գոհացնել սեփական արտադրութեամբ:

Այսուհանդերձ, նախարարը չէ ժխտած որ կան լուրջ հարցեր· գլխաւորը դրամականն է: Մէկ կողմէն կայ տեղւոյն վրայ նիւթականի պահանջը, միւս կողմէ փոքր չէ նախարարութեան համակարգին պարտք ունեցող կառոյցներու թիւը: Անոնցմէ է օրինակ, հացի բերնաւառը: Անոր զանազան չերտի ձեռնարկութիւնները –ջաղացք, գործատուն, խանութ– 1 միլիառ 720 միլիոն դրամի չափ պարտք ունին: Իսկ երբ մուտքի բաժինը այսքան բաց ունի, նախարարութիւնը չի կրնար պէտք եղած յատկացումները, եւլն· ընել:

Գիւղատնտեսութեան գլխաւոր խոչընդոտն է նախ վարելի հողին լրիւ չօգտագործուելու պարագան: Այս տարի 70 հազար հեկտարի տարածք պարապ ձգուած է: Պատճառը այն է որ այդ հողերը սահմանամերձ գօտիին մէջ կը գըտնուին ու թշնամիին կրակը կամ անոր հանանականութիւնը անկարելի կ'ընեն վարուցանը: Աստր քով, Վ. Մովսիսեան կ'ըսէ նաեւ թէ կան օգտագործելի հողեր ալ որոնք պարապ ձգուած են եւ որոնց համար ոչ մէկ վտանգ կայ: Այդ նպատակով հարկաւոր կը նկատէ բաժնետիրական ընկերութիւններու ստեղծումը եւ երկրին կլիմայական առանձնայատկութիւններուն օգտագործումը:

Հայաստան ունի 321 հազար հողատէր ու 410 հազար հեկտար սեփականաշնորհուած հող· ատիկա կը նշանակէ որ ամէն մէկուն 11.2 հեկտար հող բաժին կնկած է: Այդ կացութիւնը մտածել կու տայ որ ձեռնտո՞ւ է իւրաքանչիւրին տրբակտոր ունենալ տարին մէկ քանի օր աշխատցնելու համար: Վ. Մովսիսեանի համոզումով աւելի խնայողական պիտի ըլլայ հողամշակներուն մատչելի դինով կեդրոնական սպասարկում կատարել:

Դանդաղ կ'ընթանայ հողի սեփականաշնորհման իրաւունքի վկայականներուն բաշխումն ալ: Տակաւին միայն 63 հազար հողի ունեցած են անոնցմէ: Իսկ այն որ հողատէր ըլլալու փաստաթուղթ չունի, չի կրնար ի հարկին հողը վաճառել:

Ինչպէս ուրիչ մարզերու, հողամշակումի համար ալ շատ են ընելիքները: Այսուհանդերձ, գոհունակութիւն կը պատճառէ կարդալ որ միջոցները ունենալու, հարկաւոր ծրագրաւորումով աշխատելու պարագային, հացահատիկին ու կաթնեղէնը բացառած, Հայաստան կըրնայ իր բնակչութիւնը կերակրել:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻԱ խաղաղութեան սպառնալիք նկատելով Կիպրոսի կառավարութեան ռուսական «Լ 300» հրթիռներու գնումը, խիստ աղաղարարութիւններ ուղղած է Նիկոսիոյ եւ Մոսկուայի: Աղաղարարութիւններուն հետ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ Ցոյներու սպառազինումին դէմ իր երկիրը եւս կրնայ զինուորական լուծումներու դիմել· ան ըսած է· «եթէ այս սպառազինումը թիրախ ունի կիպրոսի քրիստոնեայ բաժինը, չափազանց շատ է· իսկ եթէ թիրախ ունի Թուրքիան, շատ քիչ է»: Ան ընդգծած է թէ Անգարա կատարուածը թշնամական արարք մը կը նկատէ եւ թէ Թոյլ պիտի չտայ որ արեւելեան Միջերկրականի զինուորական հաւասարակշռութիւնը փոխուի Թուրքիոյ աննպաստ ձեւով:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ, Ցունուար 6-ին, օրթոտոքս Ծնունդի նախօրեակին 200 հազար հոգի կրկին ցոյց մը ըրին եւ բանակը չմիջամտեց: Պայթում մըն ալ պատահած է եուկոսլաւ ճախի կեդրոնատեղիին առջեւ: Այս կուսակցութիւնը կը ղեկավարէ Միլոսեւիչի կինը եւ մաս կը կազմէ կառավարական համախմբումին: Զոհ չկար:

ԱԼԺԻՒի մերձաւոր գիւղի մը մէջ, նոր ջարդ մը տեղի ունեցած է Ցունուար 5-էն 6 լուսնալիք գիչերը: Իսլամական խմբակ մը առնուազն 18 հոգի մորթած է: Զոհերու մէջ, կրկին կիներ եւ մանուկներ կան:

ԵԼՑԻՆ կրկին հիւանդ է եւ Ցունուար 6-ին ընդունեցան իր բոլոր ժամադրութիւնները: Սկզբունքով եւ պաշտօնապէս կան աղբիւրներու համաձայն պաղ առած է եւ հարբուխ է, այլ խօսքով ներկայ վիճակը ոչ մէկ կապ ունի վիրաբուժական սրտի իր գործողութեան հետ: Բայց, բոլորը համոզուած չեն, կը բաւէր արդէն գինք տեսնել Քոհլի քով, հեռատեսիլէն, հաստատելու համար որ հաղիւ կրնար ոտքի մնալ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ միջամտութիւնը Պանկի (Կեդրոն Ափրիկէ) խիստ կերպով կը քննադատուի կեդրոնափրիկեան եւ նաեւ Ֆրանսական ընդդիմութեան կողմէ: Լիոնէլ Ժոսփէն յայտարարած է այս առնչութեամբ որ «Ֆրանսա ոչ ներքին ապահովութեան ուժի ոչ ալ նախագահ Փաթասէի նախագահական պահակազօրքի պէտք է վերածուի»:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԱՓՐԻԿԵՅԻՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱՆԿԻՒՆԷՆ

Ափրիկեան երկիրներու քաղաքացիները սկսած են լրջօրէն դժգոհիլ Ֆրանսական օգակայաններու, յատկապէս Ռուասիի մէջ իրենց ցոյց տրուած ոչ բարեացակամ վերաբերումէն: Պատճառը այն է որ արտաղաղթողներու բոյն նկատուած երկիրներու (Մալի, Սենեկալ, Մորիթանիա) քաղաքացիները կասկածելիներ կը նկատուին ու կ'ենթարկուին մանրակրկիտ, յաճախ վարկաբեկիչ քննութիւններու: Այս վերաբերումէն զերծ չեն պահուած նոյնիսկ Տաքարէն ժամանած պաշտօնական դէմքեր որոնք եկած են ԻՒՆԷՍԿՕ-ի ձեռնարկներու ներկայ գըտնուելու: Առաջին քննութենէ մը ետք ոստիկաններ իրենց կարգին կը քննեն եկուորներու անձնաթուղթը, երկիր մուտքի արտօնագիրը, եւլն· յաճախ բազմաթիւ հարցումներ ուղղելով անոնց· Ինչ՞ու Ֆրանսա եկաք, փաստեցէք ձեր մեջոցները, եւլն·:

Այնքան չեշտուած է այս կեցուածքը որ չաւուկներ կը չրջին թէ Ռուասիի ոստիկանները բաւական լարուած չրդերով կը կատարեն իրենց պարտականութիւնը երբ հասնող օդանաւը ափրիկեան երկրէ մը կու գայ: Անոնք պատրաստ կ'ըլլան Ֆրանսա ապօրինի մուտքի խոչընդոտներ կամ կեղծ թեկնածուներ որսալու: Արդէն սպասման սրահներուն մէջ գտնուողներուն համար դժուար չէ տեսնել երիտասարդ սեւամորթներ, յաճախ Մաղրէպցիներ որոնք ոստիկաններով չրջապատուած, ձեռնակապով կ'անցնին սրբահներէն, ճամբորդներու ծաղրական կամ արդահատանք յայտնող նայուածքներուն տակ:

Տաքարցի լրագրողին յօդուածը կը մէջբերէ Թոկոցիի մը պարագան· որպէս դերման կառավարութեան հրաւիրեալ, ան ամբողջ ժամ մը խիստ հարցաքննութեան կ'ենթարկուի Ռուասիի մէջ· այդ պատճառով ալ կը փախցնէ Գէօլնի օդանաւը: կ'ըսէ թէ առաջին անգամը չէ ատիկա եւ բողոք պիտի ներկայացնէն Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան: կը դանդատի որ Ֆրանսացի սահմանային ոստիկանները ոչ դերմանական վիզա կը յարգեն, ոչ ալ ուրիչ մը:

Մտասեւեռումները այնքան սուր են որ կը դրէ ափրիկեցի լրագրողը, Ֆրանսացի ոստիկանները ամէն սեւամորթի մէջ կասկածելի մը կը տեսնեն: Կինեցի կնոջ մը հետ էի որ պատակը բուժելու կը բերէր, կ'ըսէ մէկը, ոստիկանները անդադար անոր հարց կու տային թէ Ափրիկէ հիւանդանոց չկա՞ր: Կինը մուտքի արտօնագիրը ունէր: Բայց ատիկա մեծ բանի չի ծառայեր, կ'եզրակացնէ լրագրողը: Պարզապէս միջոց մըն է, հանրեւ համար, մինչեւ Ֆրանսայի սահմանը:

ԳԻՒՏ ԱՐՔ. ՊԱՏՈՒԻՈՑ ԼԵԳԷՈՆԻ ՍՊԱՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի պիտութիւն մեր ժողովուրդին՝ ուրախութեամբ կը յայտնենք թէ՝ Եւրոպայի Հայոց Կաթողիկոսական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ՝ բարձրաչնորհ Տ. ԳԻՒՏ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՆԱԳԱՇԵԱՆ, Ֆրանսական Պետութեան կողմէ՝ Նոր Տարուայ անուանումներու շարքին՝ արժանացած է ՊԱՏՈՒԻՈՑ ԼԵԳԻՈՆԻ ԱՋԳԱՑԻՆ ԿԱՐԳԻ ՍՊԱՑՔ Ասթիճանին —Officier dans l'Ordre National de la Légion d'Honneur—:

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ
ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵԼԵՑԻՈՑ
ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Ցունուար 5

ԻՆՉՊԷՍ ՎԵՐՋԻ ՄԻ ՏՐՏՈՒՆՋ...

ԿԱՐՊԻՍ ԶՐԲԱՇԵԱՆ

1896 ... Այդ տարին արմատական (ամբողջական) Հայաստան ո՛չ անկախ էր ոչ էլ սովետական: Վատպուրական մեր աշխարհը վայելո՞ւմ էր Օսմանեան կայսերութեան գորովա՛լի պաշտպանութիւնը ... բնականաբար, կողոպուտ, թալան, ոճիր, չահել աղջկանց բռնաբարում, դրբանք էլ Թրքական հոգատարութեան պահանջած փրկագինն էին, որոնք տեւում էին վեց դարերից ի վեր...

Վատպուրականցին դիմանում էր այդ «գուրգուրանքին», տքում եւ ... երազում: Երազում էր մեծ քեռու փրկարար «այցելութեան» ... Իսկ երբ ուշանում էր այդ «այցը», ճարահատ նա բռնում էր զարիւրութեան ճամբան, զինք նետելով կախարդիչ Պոլիսի գիրկը: Կամ էլ նա չէում էր Ամերիկա գաղթականների երազած արքայութեան տանող նախավերջի իջեւանը ... Այնուամենայնիւ զանգուածը բաղեղի նման մնում էր կառչած հարազատ հողին: Մասամբ ենթարկուելով իր զառն ճակատագրին:

Սակայն կային մի բուռ երիտասարդներ, Խրիմեան Հայրիկի չունչով թրծըւած, որոնք կատաղիօրէն մերժել էին ենթարկման այդ ստորնացուցիչ ճակատագիրը: Նրանք երդուել էին պայքարել մեր ժողովուրդի ազատագրման համար:

Արդէն այդ գաղափարապաշտ երիտասարդներն էին որ ժամանակին, Վանում, ծնունդ տուել էին «Սեւ Խաչ» գաղտնի կազմակերպութեան, որ յետագայում դառաւ Արմենական չարժումը՝ ազգային ազատագրման պայքարի նուիրուած հայ անզրանիկ կազմակերպութիւնը:

Ահա այդ երիտասարդներից էր Զըչու Աբշակը, (Հայկանոյշ մեծ մօրս, առաջի աչերը, առաջի ամուսին, եւ ... առաջի վիշտը) որի հանդէպ Թուրքերը, այնքան ջերմ հիացում ունէին, որ խոստացել էին մեծ դումարով պատուել ոչ որ ձեռք ձըգէր նրա գլուխը...:

Այդ տարին ուրեմն, Այգեստանում, Յունիս ամսին, կնոր Տար կոչուած թաղամասում, մուտք գործեց Թուրք զինուորների մի ջոկատ, պաշարելով Զըչու Աբշակի տունը: Իսկոյն յայտորդեց մի բուռն հրացանաձգութիւն: Մեծ մայրս անձամբ մասնակցել է այդ բախտորոշին եւ 1946–ի Դեկտեմբեր 20–ի նամակով, պատասխանում է Արտակ Դարբինեանի դիմումին, գրում է.

«Ահա ինչպէս սկսեց կռիւը: Թուրքերը պաշարեցին մեր տունը: Տիգրան եւ Աբշակ արդէն պատրաստ կը սպասէին: Առտուանէն սկսեցին կրակոցները: Բայց Աբշակի հայրն ու հօրեղբայրը չէին ձգի որ Աբշակ թշնամու կրակին պատասխանի՝ «Թող մեր տունից ձէն չելնի» ըսելով: Ցանկարծ դնդակներից մէկը հօրեղբօրն զարկեց: Առանց խօսք մը խօսելու մեռաւ: Սկսեց դնդակների մի հեղեղ: Ին տեղերէն դիրք բռնած, Աբշակ կը կրակէր: Տեսարանը անպատմելի էր: Եղբայրը Տիգրան մէկ ժամի չափ կռուեց եւ ծանրօրէն վիրաւորուեց: Աբշակ մնաց մենակ, անօգնական: Եղբայրը կսկծալով կը պոռար՝ «Աբշակ ինձ ճար, ես կը մեռնեմ»: Աբշակ անմիջապէս մօտիկացաւ, եղբօրը համբուրեց, երեք ափ արիւն խմեց նրա հոսող վէրքից եւ նորէն պատանեկութեան զգացումը զինք մղեց կռուին: Իսկ միւս սենեակի մէջ ալ Աբշակի ծնողքը վիրաւոր, մահամերձ վիճակի մէջ բաժակ մը ջուր կը խնդրէին: Ես ալ չուարած կացութեան մէջ էի, վիրաւորների ճայնը որ կսկծալով ջուր կը խնդրէին, երբ հազար կսմերէն զնդակները կը տեղային տունի վրայ: Աբշակ ինձ զգաստութեան բերաց, պոռալով «Հայկանոյշ, վիրաւորներին միայն օղի տուր»: Բայց ո՞ւր էր օղին, ի՞նչպէս ճարեմ, երբ տունը կրակոցների տակ է: Հազիւ կրցայ բաժակ մը ջուր տալ Տիգրանին եւ այդ բաժակ ջուրը ուշքի բերեց իրեն: Տունի մէջ հինգ հոգի վիրաւոր պառկած էին: Աբշակ նորէն պոռաց՝ «Հայկանոյշ ամբողջ սենեակները պարպի, որ կրակը չբռնկի»: Ամբողջ եղած կարասինները բակ լեցուցի: Մնացինք մէկ սենեակի մէջ: Թշնամին տեսնելով որ չի կրնար իր մուրադին հասնել, փայտ բերին եւ սկսեցին տանիքը վառել: Անհաչիւ դոյլերով ջուրի բերի վարէն, ուրիշի մը օգնութեամբ եւ կրակը մարեցինք:

Աբշակ իր ձեռքում ունէր 2 «մարթին» հրացան եւ չուտ – չուտ կը փոխէր «Հայկանոյշ հրացանս պաղեցուր եւ փամփուշտ դիր» ու այդ գործողութիւնը կը կատարէի մեքենայի արագութեամբ: Չեմ կանայ մոռնալ Աբշակի ջղային վիճակը եւ նրա անճնուէր կռիւը: Նրա հոսող քըրտինքին թաշկինակ չէր բաւէ, գոնոցովս կը սրբէի նրա ճակատը: «Կաթիլ մը ջուր Հայկանոյշ» երեսը կը դարձնէր դէպի ինձ, ջուր կը խմէր, իսկ ձեռքը հրացանին կը կրակէր:

«Երեկոյեան ժամը տասին Թուրք զինուորները հեռացան: Տունը կրակների մէջ կ'այրուէր: Ցուսահատ, պատռտուած հագուստներով փախանք ժամկոչենց տունը, մեզ հետ տանելով վիրաւորները: Աբշակ ինձ առաջարկեց՝ «Հայկանոյշ ես Տիգրանի հետ կը մտնենք պահարան, երբ քեզ հարցնեն մեր մասին ըսէ որ լուր չունեմ անոնցմէ»: Տունէն հեռացանք ահու – սարսափ մեզ վրայ: Թուրքերը ամէն վայրկեան ներս կը խուժէին պահանջելով՝ «Աբշակ եւ իր ընտանիքը կ'ուզենք» կիներէն մէկը անվհերօրէն դուրս եկաւ ըսելով՝ «կիներէն ի՞նչ կ'ուզէք, իսկ Աբշակ մնացել է իր տունին կրակների մէջ ու այրուել» բացի Տիգրանից, Թուրքերը բոլոր վիրաւորներին կոտոր – կոտոր ըրին, մեր ներկայութեամբ: Թշնամուն անկարելի եղաւ խօսք հասկացնել: Թուրքերը պահանջեցին որ բոլոր կիները դուրս լինեն, դիմացի տուն անցնեն, պոռալով՝ «Աբշակ դանք կը զարնենք, չերթանք ձեզ կը սպաննենք» ինձ ցնցոտիներ հագցուցին, կեսուր մայրիկի հետ (որի երկու ոտքերէն վիրաւորուած էր) տուն տուին հեռացանք:

«Գիշեր, Աբշակ կ'ըսէ՝ «Տղաներ պահարանէն դուրս լինենք, դուցէ հայութիւն մնացել է: Եթէ ոչ կը կռուենք, ուր որ զարնուենք հոն թող մեռնենք»: Պահարանից հինգ հոգի դուրս կը լինեն որ այդիներով փախչեն: Աբշակ այդիի մէջ կը գտնէ իր մեռած սիրելիները, որ չուները սկսած էին լափել: Աբշակ բոլորի դիակները կը դրկէ, կը բերէ սենեակ կը դնէ: Ցետոյ իրենք կ'երթան Փոխան Թովմասենց տունը եւ վերջ կ'անցնեն Թըղթըխանենց դիրքը: Ընկերները չատ կը համոզեն «Աբշակ մի երթար, հանդիստ ըրէ այսօր» անկարելի կը լինի եւ ան կը պատասխանէ՝ «ինձ այլեւս հանդիստ չկայ, կինս եւ զաւակս են տարել: Մայրս չկայ, հայրս կոտոր – կոտոր ըրին, վրէժ ունեմ առնելու»: Այսպէս իրարմէ լուր չունէինք եւ ինք ալ յուզուած սրտով բոլոր դիշերը կը կռուէ: Առաւօտ դիմում կ'ընէ Ամերիկացիներին թէ՝ «Կոր Տարի կինները մնացել են Թուրքերի մէջ: Տոքթոր էչեր կը դիմէ անգլիացի քոնսուլին, քոնսուլը Թուրքերից պինուր կը պահանջէ: Երեկոյեան ժամը 4–ին, հայ երիտասարդի մը հետ, բոլոր կանանց հաւաքեցին, տարան Աբարիւց դպրոցը: Ժամանակ ուշ լինելու պատճառով, քոնսուլը մեզ յանձնեց Թուրք մեծաւորի մը: Բոլոր դիշեր դուռները զոցուած, սենեակի մը մէջ մնացինք, անօթի – ծարաւ: Առաւօտուն ծանօթ ունէր գնաց նրա տուն, ուր չունէր գնաց Ամերիկացիների տուն: Կեսուրս եւ ես գնացինք Փոխանի Թովմասենց մօտ:

«Աբշակ երբ մեր գալը կ'իմանայ, քանի մը ժամուան համար, կը հեռանայ դիրքերէն, Հանդիպումի առաջի խօսքը կը լինի՝ «գացէք Փոզդարան»: Որովհետեւ բարքի եւ կամ սովորութեան բերմամբ մենք մանուկ կամ պատանի Վազըֆըլուղի տղաք Կաղանդի Ծառի իրախճանքը կը ուշնէինք ոչ թէ Դեկտեմբեր 31–ի գիշերը՝ այլ Յունուար մկկի առաուն կանուխ, երբ դեռ Թիլըկները –չնազայլերը– կ'ողջունէին արեւածագը արեւելքի:

Աւտր պատրաստութիւնը մեզ կրտսերներուս համար կը սկսէր օրեր առաջ: Ես, երեխայ կամ մանուկ, գիշերնե՛ր չէի կրնար քնանալ կանուխ՝ ցնորք, երազ, երեւակայութիւն, անապատի ովասիսներ հոգւոյս մէջ: Պատճառը կնճիռ, հանդոյց եւ կամ առեղծուած չէր: Բացայայտ էր, հեշտ չէր տղու մէջ դանել ամենասիրուն, ամենաուղիղ՝ նետաձիգ կաղանդի Ծառը, որ կը պատրաստուէր կասլիի – դափնի – ծառէն:

Դիւրին գործ չէր երկայն, ուղիղ, ծայրը նուազագոյն կէս մեթրի չափ առատ տերեւներով պճնուած վարդագիկ –երկայն ճող, գաւազան – մը դանելը: Պատուիրէ հարց էր. կը մրցէինք յիսուն տղաք ամենալաւն ու դեղեցիկը դանելու համար: Այդ հոյակապ առաւօտէն օրեր առաջ ես՝ փոքր մանուկ, դաշտ, ձոր, անտառ, պուրակ կը թափառէի ամէն տեղ: Միակ փափաքս էր դանել՝ այն հոյակապ առտուան հրաշալի վարդագիկը: Առաջնութենէ, մրցում, մրցանակէ լուր չունէինք: Ամէնէն քիչ երեք – չորս օր կը թափառէինք դրնելու համար այն խոչոլ վարդագիկը: Մարդ մարդու բան չէր ըսեր՝ գաղանօրէն, խելացիօրէն, ճարպիկօրէն կը դործէինք:

Զոր օրինակ ես՝ ինձմէ տարեց երկու եղբօրմէս մարպարէի բծախնդրութեամբ կը պահէի ո՞ւր երթալս՝ ո՞ր ձորը, ո՞ր վտակի կամ առուի եղերքը դանուող կասլիի ծառերը քննելու: Կը պատահէր որ դանէի այդ երկայն եւ ուղիղ գաւազանը – վարդագիկը – առաջին ժամուն եւ կամ Դեկտեմբեր 31–ի իրիկնամուտին, քանի որ քէֆը՝ առանց կերակուրի ու խմելիքի հանդէս մըն էր յաջորդ այդին: Երբ զըտնէինք այդ նոյնիսկ պաշտամունքի առարկայ ձողը, ուշադրութեամբ ու բծախընդրօրէն կը կտրէինք զայն փոքր մանդաղով – գալէշ (արաբերէն) – մը, չէինք կտրեր, մե՛ղք էր: Ուրեմն հիմակ ալ պատ էի տեսլական Կաղանդի Ծառս: Բայց չէր վերջացած գործը տակաւին, այդ սրբազան գաւազանը պահել պէտք էր ամուր ու վստահելի տեղ մը, որպէսզի խայտառակ եղբայրներս չգողնային զայն: Մարդը, մանաւանդ առնական ու քաջ մարդը պէտք էր տէր կանդնէր իր ունեցածին: Աղջկան գործ չէր տակա, արդէն ըստ սովորութեան աղջիկները չէին կրնար մասնակցիլ այս հաճելի հանդէսին, սակայն սա ալ ըսելու չմոռնամ որ այդ

լինք լուր ունէր որ Թուրքերը թնդանօթով սլիտի ամբակոծեն: Գացինք Փոզդարան ու այդ եղաւ մեր վերջի տեսութիւնը»:

«Պր. Արտակ, չգիտեմ թէ որչափ կըրցայ այս երկտողովս ձեզ գոհացում տալ: Նկատի առէք որ 50 երկար տարիներ են անցել: Ինչպէս գրած էի առաջի նամակովս, Աբշակից նկար չունեմ»:

Մարսէյլ, Դեկտեմբեր 20, 1946 –

*
**

1896–ին, Յուլիս ամսին, Զըչու Աբշակ, Վասպուրականի 800 անձնուէր ու գրեթէ անզէն երիտասարդների հետ գոհուեց Ս. Բարթողիմէոսի վանքի մօտերը: Սա մեր ազգի ողբերգութիւններից մէկն է որի միակ պատասխանատու եղաւ անգլիական հիւպատոսը, որը գաւազրաբար Թուրքերին տեղեկագրեց այդ երիտասարդների դէպի Պարսկաստան ապատոան դանելու ծրագիրը:

Անչիրիմ գոհեր, խոնարհ հերոսներ, որոնք «եարի փոխան գէնք գրկեցին» եւ պիտի երկրորդ անգամ մեռնեն, մոռացութեան փոսում...:

(Շար. 1)

ՄԵՐ ՎԱԳՐՖԳՒԻՂԻ ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԸ ՏԱՐԲԵՐ ԷՐ ՈՒՐԻՇՆԵՐԷՆ

ԱՑԳ ԵՐԿԱԹԵՆՑ

Բարքի եւ կամ սովորութեան բերմամբ մենք մանուկ կամ պատանի Վազըֆըլուղի տղաք Կաղանդի Ծառի իրախճանքը կը ուշնէինք ոչ թէ Դեկտեմբեր 31–ի գիշերը՝ այլ Յունուար մկկի առաուն կանուխ, երբ դեռ Թիլըկները –չնազայլերը– կ'ողջունէին արեւածագը արեւելքի:

Աւտր պատրաստութիւնը մեզ կրտսերներուս համար կը սկսէր օրեր առաջ: Ես, երեխայ կամ մանուկ, գիշերնե՛ր չէի կրնար քնանալ կանուխ՝ ցնորք, երազ, երեւակայութիւն, անապատի ովասիսներ հոգւոյս մէջ: Պատճառը կնճիռ, հանդոյց եւ կամ առեղծուած չէր: Բացայայտ էր, հեշտ չէր տղու մէջ դանել ամենասիրուն, ամենաուղիղ՝ նետաձիգ կաղանդի Ծառը, որ կը պատրաստուէր կասլիի – դափնի – ծառէն:

Դիւրին գործ չէր երկայն, ուղիղ, ծայրը նուազագոյն կէս մեթրի չափ առատ տերեւներով պճնուած վարդագիկ –երկայն ճող, գաւազան – մը դանելը: Պատուիրէ հարց էր. կը մրցէինք յիսուն տղաք ամենալաւն ու դեղեցիկը դանելու համար: Այդ հոյակապ առաւօտէն օրեր առաջ ես՝ փոքր մանուկ, դաշտ, ձոր, անտառ, պուրակ կը թափառէի ամէն տեղ: Միակ փափաքս էր դանել՝ այն հոյակապ առտուան հրաշալի վարդագիկը: Առաջնութենէ, մրցում, մրցանակէ լուր չունէինք: Ամէնէն քիչ երեք – չորս օր կը թափառէինք դրնելու համար այն խոչոլ վարդագիկը: Մարդ մարդու բան չէր ըսեր՝ գաղանօրէն, խելացիօրէն, ճարպիկօրէն կը գործէինք:

Զոր օրինակ ես՝ ինձմէ տարեց երկու եղբօրմէս մարպարէի բծախնդրութեամբ կը պահէի ո՞ւր երթալս՝ ո՞ր ձորը, ո՞ր վտակի կամ առուի եղերքը դանուող կասլիի ծառերը քննելու: Կը պատահէր որ դանէի այդ երկայն եւ ուղիղ գաւազանը – վարդագիկը – առաջին ժամուն եւ կամ Դեկտեմբեր 31–ի իրիկնամուտին, քանի որ քէֆը՝ առանց կերակուրի ու խմելիքի հանդէս մըն էր յաջորդ այդին: Երբ զըտնէինք այդ նոյնիսկ պաշտամունքի առարկայ ձողը, ուշադրութեամբ ու բծախընդրօրէն կը կտրէինք զայն փոքր մանդաղով – գալէշ (արաբերէն) – մը, չէինք կտրեր, մե՛ղք էր: Ուրեմն հիմակ ալ պատ էի տեսլական Կաղանդի Ծառս: Բայց չէր վերջացած գործը տակաւին, այդ սրբազան գաւազանը պահել պէտք էր ամուր ու վստահելի տեղ մը, որպէսզի խայտառակ եղբայրներս չգողնային զայն: Մարդը, մանաւանդ առնական ու քաջ մարդը պէտք էր տէր կանդնէր իր ունեցածին: Աղջկան գործ չէր տակա, արդէն ըստ սովորութեան աղջիկները չէին կրնար մասնակցիլ այս հաճելի հանդէսին, սակայն սա ալ ըսելու չմոռնամ որ այդ հրաշալի վերջին արարողութիւնը դիտող քոյրիկներուս ու մօրս խօսք ըսող չէր ըլար: Ուրիշները չեմ դիտեր, բայց ես մեծ հաճոյքով կը դիտէի՝ ականատես հեզաճկուն Հայ աղջիկները, այն օրերուն արդէն չէի դիտեր թէ ինչո՞ւ անոնք ալ չէին վայելեր այդ քէֆը – խնջոյքը առանց աղանդերի:

Օ՛ն ուրեմն ընկերներ, ալ չերկարենք: Տղոց կաղանդի ծառերը պատրաստ էին Դեկտեմբերի վերջին օրուան իրիկնամուտին: Այդ դիշեր քնանալը դժուար գործ էր. կը հրճուէի, դեռ չեմ դիտեր թէ ինչո՞ւ: Յաջորդ առաւօտը չուան մըն էր երկայն, անհուն, անսահման: Աչքս կը դոցէի քնանալու համար. կէս դիշեր, կ'ելլէի ի չեռ – միզել, ջրել – ժամանցի համար:

Փա՛ռք քեզ կ'ըսէի հաւատքով, բայց ինչուն չէի դիտեր, փոքր տղայ մը ինչպէ՞ս դիտնար այդ ժամանակին: Չերկարենք ալ. Յունուար մկկի առտուն, արեւածագէն նուազագոյն մկկ – երկու ժամ առաջ, կը չտապէինք դէպի ժամին – Եկեղեցի – բակը, ուր տեղի կ'ունենար մեր՝ տղոց հրաչակերտ հանդէսը, կաղանդի ծառերը վառելու – այրելու – արարողութիւնը: Նախորդող երեկոյին եւ կամ, ամսուն մկկի այդին, երբ դեռ մութ կ'ըլար, մենք տղաքս, ամէնքս պարտաւոր էինք հաւաքել, ժողվել ցախեր, թուփեր, բարակ չորցած ծառերու ճիւղեր առատօրէն: Կը կազմէինք հսկայ կոյտ մը ցախերու, չատ հսկայ լինձի համար, լերան չափ հսկայ դէզ մը զոր մենք կը կոչէինք քումայ դէզ, կոյտ: Շնազայլերու հաշիւը զադրելու մօտ եւ կամ քիչ վերջ, արեւածագէն քանի մը վայրկեան առաջ, լինձ համար զալիք հանդէսը՝ հրաչք մըն էր հոյակապ, զգլխիչ դերբնական իրողութիւն մը: Աղբար մը եւս կուզար վարէն դարիվեր՝ չալակը թերեւս ամէնէն երկայն, ամէնէն դիւթիչ, ամէնէն ուղիղ կաղանդի Ծառը: Ամէն տղայ՝ մանուկ կամ պատանի երկայն հասակով, կը քննէր միւսներուն կաղանդի վարագիկը՝ քովընտի հայեացքով: Ալ ամէն մարդ պատրաստ էր խնջոյքի:

Կամ փանոս, կամ փարամազ, կամ Արեւն աղբարներէն մին կայծը կուտար թուփերուն, ցախերուն՝ կամ լուցկիով եւ կայծքարով մը: Ցետոյ բոլորս սրինդ փչելու պէս՝ կը փչէինք ամենայն ուժով ու զօրութեամբ: Անդաստանի արարողութիւն մըն էր ատիկա: Անդաստան՝ խաղաղութիւն, եղբայրութիւն, սէր սիրեալներու, առատութիւն չքաւորներու, բալասան վշտահարներու, ժուժկալութիւն սիրահարներու, խելք ու չնորհք անբաններու, արեւու լոյս տգէտներու, դահիճներու, վաչխառուներու, մութին մէջ ապրողներու: Բոլորս միաբերան կը պոռայինք, կը կանչէինք, կ'ողջունէինք չորս ծագերը, մասնաւորաբար արեւելքը՝ լոյսը, արեւը, արեւչաուութիւնը, խորհրդանչան քնութեան առաուութեան՝ բարեբաստիկ եւ ունեւոր, ուռճացած հարստութեան:

Վերջ գտած էր հանդէսը, արարողութիւնը, երգն ու պարը, խնջոյքը սիրով ու կարօտով՝ դէպի լոյս, դէպի յոյս, միշտ յառաջ, առանց նայելու յետին՝ անցեալին, մութ օրերուն, վշտին, ցաւին, դժբախտ եղերերգութեանց միշտ դէպի արեւածագ առանց ուրանալու մեր փառաւոր անցեալը, Ոսկեղբը, Նարեկացին, Սայաթ Նովան, Մեծարենցն ու Զարենցը: Ահա հոս վարագոյրը կ'իջնէր: Որովհետեւ մենք բոլորս պիտի երթայինք մօրս պատրաստած Հայր Աբրահամի Սուրբ սեղանը:

Այդ օրերուն փոքր տղայ մը՝ ի՛նչպէս դիտնար անդաստանի արարողութիւնը: Մի խօս մի՛չտ քէֆ ընելու կ'աշխատէր, ես պարզամիտ, համեստ տղայ՝ կը չտապէի դէպի տուն, առանց սպասելու եղբայրներուս: Մի խօս հաւատար էր փորիս՝ մօրս Հայր Աբրահամի սեղանը Թոնրիտան մէջ կը սկսէր:

«Ակօս», (Պոլիս)

ՓԼՈՎՏԻՒԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

ԷՐԵՒՈՒՆԻ ԽՈՒՄԲԻՆ 25–ԱՄԵԱԿԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Արձակուրդի շրջանի զաղարէն եաք փլովտիւի հայ ընկերային ու մշակութային կեանքը նոր թափով դործունէութեան վերսկաւ։ Նոյեմբեր 16–ի երեկոյեան նշուեցաւ Էրեբունի ձայն – նուագարանային խումբին 25–ամեակը։ Խումբը որ հիմնուած է 1971–ին, ունի չուրջ երկու տասնեակ անդամներ։ Խմբավարն է Սարդիս Սարգիսեան։ Հայկական ժողովրդական ու էսթրատային երգերու յայտագիրով մը, Հ. Էրնիասեանի ղեկավարութեամբ, ներկաները խանդավառ պահեր ապրած են։ Մենեղրած են Թովմաս Թումայեան, Սիմոնա Փաչաճեան, Արմէն Շիրինեան։ Առաջին անդամ նուագուած է Ց. կիլիկեանի բնադիրով Էրեբունի խումբին 25–ամեակին նուիրուած յօրինումը։

*
**

Հ.Բ.Ը.Մ.–Ի 90–ԱՄԵԱԿԸ

Նոյեմբեր 29–ին Փլովտիւի համերդնեան սրահին մէջ քաղաքին հոդեւոր հովիւ Գէորգ Ա. Բհնյ. Խաչերեանի ողջոյնի խօսքով բացուած հանդիսութեամբ մը նշուած է Հ.Բ.Ը.Մ.–ի 90–ամեակը։ Բարեգործականի տեղւոյն ատենապետը Յակոբ Տայճանեան համառօտ կերպով անդրադարձած է կազմակերպութեան ըմփիւքի եւ Հայաստանի մէջ տարած դործունէութեան, յատկապէս կրթական – մշակութային շրջանակներուն մէջ։ Գեղարուեստական բաժինին մասնակցութիւն բերած է Փլովտիւի սենեկային նուագախումբը որուն յայտագիրը ունենալով Կոմիտաս – Ասլամազեանի լարային մէկ կտորը։ Համադգայինի պարախումբը՝ «Արեւ» Աւլին Գասպարեանի ղեկավարութեամբ ժողովրդական պարեր պարած է, ապա հանդէս եկած են «Ճկոյթիկ» մանկական երգչախումբը, «Էրեբունի» խումբը։ Թաւջութակով Սեդա Պալթայեան, դաշնակով Սոնա Ճէլճեան, մէներգներով Սիլվա Տոլմայեան եւ Վարդի Սարգիսեան մասնակցած են յայտագրին։ Երկու դաշնակի վրայ նուագած են Կարօ Պալթայեան եւ Արթուր Գէորգեան։

*
**

Յ. ՊԱՐՈՆԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԻՆ ՇՐՋԱՆԸ ՍԿՍԱԾ

Խումբը թատերական շրջանը բացած է «Պառյա մը Պոլսոյ թաղերուն մէջ» խաղով որ պատրաստուած է Յ. Պարոնեանի ու Ե. Օտեանի գործերէն առնուած մասերով, Հաչիկ Նազարէթեանի կողմէ։ Ներկայացումին մասնակցութիւն բերած են Լիմա Գասպարեան, Ռիթա Ճէլիլեան, Տիւի ու Սիմոն Խաչմանեան, Մարտիկ Փիլիպոսեան, Խաչօ Բարսեղեան, Սերջօ Անդրէասեան եւ Արմենա Տէմիրճեան։

*
**

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՁԵՌՆԱՐԿ

Դեկտեմբեր 6–ին Վ. ու Գր. Թիւթիւնճեան վարժարանի կողմէ պատրաստուած աշակերտական հանդիսութեամբ մը Հայ Մշակոյթի Տան սրահին մէջ ներկայացուած է Կոմիտասի կեանքն ու գործը։ Յայտագիրը բաղկացած է վարժարանին «Ճկոյթիկ» երգչախումբին երգերով, Պ. Սեւակի «Անվեհեր զանգակատուն» գործին արտասանութեամբ, երգերով, պարերով։ Կոմիտասի կեանքին ու գործին մասին խօսած է Գէորգ Ա. Քահանայ Խաչերեան։ Նոյն առիթով քսան էջնոց պրակ մըն ալ հրատարակուած է վարժարանին տնօրէնութեան կողմէ ուր տեղ գտած էին Կոմիտասի մասին հայերէն եւ պուլկարերէն գրութիւնները, բանաստեղծութիւնները, «Կռունկ» երգին նոթագրութիւնն ու խօսքերը։

ՎԱՆԱՏՈՒՐ

ԳԱՂՈՒԹԸ ԳՈՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԶՄԻՌՆԻԻ (Ճունաստան) Էսթիա սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 11–ին, տօնուած է Հ.Ց.Դ. Դաշնակցութեան 106–րդ տարեդարձը, կազմակերպութեամբ Գոքինիոյ եւ Փիլքսի կոմիտէներուն։ Հանդէսին բացումը ներկայացուած է Հ.Ց.Դ. Դաշնակցութեան 100–ամեակի առիթով պատրաստուած պատմագրութեամբ մը որ կ'ընդդրկէր Դաշնակցութեան ծնունդէն մինչեւ զարթարշեան ազատագրական պայքարի սկսումը։ Բացման ճառը արտասանած է Յակիկ Կարինեան որ ծանրացած է կուսակցութեան յեղափոխական գործունէութեան վրայ։ Ողջոյնի խօսքերով հանդէս եկած են Ազգային վարչութիւնը, Հ.Ց.Դ. Երիտասարդական Միութիւնը։ Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Միհրան Քիւրտօղլեան։ Գործադրուած է զեղարուեստական յայտագիրը։

*
**

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ (Պուլիս) նորակառոյց Գաղաղ Յարութիւն Ամիրա Պէղճեան հայ մերդասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 21–ին նուագահանդէս մը տուած է դաշնակահար Սայաթ Զաման, որ ներկայիս երաժշտական իր ուսումը կը շարունակէ Փարիզի Ազգային Երաժշտանոցը։ Համերգը կազմակերպուած էր ի յիշատակ դաշնակահար Տիկին Վիքթորիա Ակինեանի։ Բացման խօսքով հանդէս եկած է Սթեփանիա Մայր Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդի ատենապետը որ բացատրած է օրուան նպատակը։ Ս. Զաման կոկիկ յայտագիր մը պատրաստած էր ուր տեղ գտած էին Պրահմսի, Անսո Բաբաջանեանի, Արամ Խաչատրեանի, Ռախմանինովի, Կոմիտասի գործերը։ Հուսկ Բանքը արտասանած է Մեսրոպ Արք.։ գնահատելով Ս. Զամանի տաղանդը։

Հայուհին եւ ծովը

«Մոպետ»ի Դեկտեմբեր 15 – 16–ի թիւը ամբողջ էջ մը յատկացուցած է Անիթա Գարագոչեան – Գոնթիի որուն դրեթէ հարիւրամեայ կեանքը լեցուած է ծովուն սիրով։ Եղած է հարուստ ընտանիքի մը զաւակը. քալելէ առաջ լողալ սորված է։ Մանկութիւնը անցած է տեւական ճամբորդութիւններով։ Նոյնիսկ ամուսնութիւնը չէ յաջողած զինք նստակեաց դարձնել։ Անցած է նաւահանդիստ նաւահանգիստ, Սկովտիա, Իսլանտա, Կրէօնլանտ, միշտ աւելի ու աւելի հեռուն։ Մանչ – աղջիկ մը կը նկատէին զինքը չաստեր։ Ինք կը սրբագրէ. «յաջողած աղջի՛կ մը, բնդհակառակը»։

Կը հետաքրքրուի, կը զբաղի ովկիանադիտութեամբ, յօդուածներ, հատորներ դրի կ'առնէ։ Յետոյ, 1946–ին, չանաճուկերու պահածոյացման դործատուն մը կը հիմնէ Գոնաքրիի մէջ։ Այդ ձուկերուն միսը ապխտելու համար կը զարգացնէ հիւսիսային թէքնիք մը որ կը պահպանէ կենսանիւթերը։ Օր մըն ալ երբ նահանդապետին փոփոխութեամբ կը կորսնցնէ վայելած նեցուկը, կը մեկնի դէպի հիւսիս։ Հետը առած է կէս թոն վառելանիթ, 750 հազար քիլօկրամ աղ, վաթսուն աշխատող եւ քառասուն չափիկ։ 53 տարեկան է։ Նաւը վերածած է ծիւնէ դործատան մը ուր ձուկ կ'աղեն ու կ'ապխտեն։ Կը հետաքրքրուի դործին ամէն մէկ մանրամասնութեամբ. կը դիտէ թէ ինչպէս ձկնկիթը ձեռք կը ձգեն, ինչպէս չերտերու կը վերածեն միսը, ինչպէս կը լուան, եւայլն։

1954–ին այդ նաւով տարուած դործունէութեան մասին իր դիրքը Վիքինկ մըրցանակը կը տանայ Փարիզի մէջ։ Անիթա հանդիսութեան ներկայ կ'ըլլայ վիդին չուրջ ոլորուած օձով մը։ Քաջալերուած՝ ուրիշ հատորներ ալ դրի կ'առնէ։ Նաեւ նաւահանգիստ նաւահանգիստ կ'անցնի, հետը տանելով նոթագրութեան տետրերը, բանաստեղծութիւնները, լուսանկարներու ֆիլմը որոնք տպել տալու համար ժամանակ չի յատկացներ։ Ութսուն տարեկանին երբ իրեն կը թելադրեն որ քանի մը չաբաթ մնայ լուսանկարները, բանաստեղծութիւնները, փաստաթուղթերը դասաւորէ ու ժամանակ գտնէ գրելու, ան կը պատասխանէ. «այո, այո, առնք պիտի ընեմ երբ ծերանամ»,

Այսօր 97 տարեկան է։ Ֆէքան կ'ապրի։ Երիտասարդի մը դլխաւորութեամբ ընկերակցութիւն մը կազմուած է անոր վաստակին տէր կանգնելու համար։ Բայց Անիթա առաջին անդամ ըլլալով յոգնութիւն կը զդայ, աւելորդ կը նկատէ անցեալին անդրադառնալ։ Կ'ուզէն որ պատմէ, բայսարէ լուսանկարները. պէտք է դանոնք ցուցադրել։ Ինք գոհունակութիւն կը յայտնէ ցոյց տրուած հետաքրքրութեան։ Այո, կեանքը պեղեցիկ էր, բայց բացատրելիք բան չկայ, ոչ ալ հասկնալիք. ինք հովերուն դէմ ամուր արարած մը եղած է, այդքան։

ՔԱՂՀԱՆ

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Գայեանէ Ցովհաննիսեան, Երեւանի օպերային բեմին գնահատուած երգչուհիներէն, երեք տարիէ ի վեր կ'ապրի Մարսէյլ։

Առաջին տարին տուաւ յաջորդական համերգներ որոնք փաստեցին իր արուեստին մակարդակը։ Փորձեց չարունակել իր ասպարէզը երգարուեստի եւ երաժշտութեան աշխարհին մէջ, սակայն բախտեցաւ անխուսափելի դժուարութիւններու։ Այլուհանդերձ, Գայեանէ Ցովհաննիսեան չհրաժարեցաւ, մնաց «իր մթնոլորտին» մէջ։ Շուրջը հաւաքեց երիտասարդները ու անոնց փոխանցեց սէրը երգին եւ երաժշտութեան։

Այսպէս, իր աշակերտներով կազմակերպեց երգահանդէս մը Ս. Գրիգոր Մը–չակութային եւ հովուական կեդրոնին մէջ։

Առաջին բաժնին մէջ դաշնակի վրայ ելոյթ ունեցան վեց երիտասարդ մեկնաբաններ՝ Լիւսի Պետրոսեան, Գարլօ Պետրոսեան, Գարին Մինասեան, Պաթիսթ Պետրոսեան, Շորեր Պասմաճեան, Արվի Պասմաճեան, որոնք նուագեցին Մոպարթի, Պախի, Պէթովէնի, Խաչատրեանի, Տիւրանեանի ... դործերէն հատուածներ։ Երիտասարդ մեկնաբաններու մօտ ակնյայտ էր նուագելու հաճոյք մը։ Անոնք երգեցին հայկական մեղեդիներ, առանձին, խումբով կամ երկուքով։

Երկրորդ բաժինը նուիրուած էր երգերու քաղուած Սարաղելլայի, Փերկոլեզիի, Սքարլաթիի, Կոմիտասի ... դործերէն։ Երիտասարդ երգիչները ցոյց տուին իրենց յատկութիւնները եւ մանաւանդ Ջանասիրութիւնն ու լրջութիւնը։

Գայեանէ Ցովհաննիսեան փակեց երեկոյթը չորս երգերով, Հ. Փըրսէլէն «Էհ տը Տիւոն», Ճ. Վերտիէն՝ «Էհ տը Լէոնարա», Ա. Ցարութիւնեանէն՝ «Երդիր ինձ համար» եւ Պելլինիէն՝ «Էհ տը Նորմա»։ Արուեստագիտուհին ցոյց տուաւ թէ միշտ կը տիրապետէ երգի թեքնիքին։ Իր ուժեղ եւ ջերմ ձայնը արժանի է այլ ունկնդիրներու, երգասէր եւ երաժշտասէր։

Հաստարակութիւնը, որ լեցուցած էր սրահը, խանդավառ ծափահարութիւններով քաջալերեց բոլոր մասնակցողները, աշակերտները եւ մանաւանդ անոնց ուսուցչուհին՝ Գայեանէ Ցովհաննիսեան որ դաստիարակիչ աշխատանք մը կը տանի եւ դեղարուեստի տեսակէտէն, եւ՛ ապդային ըմբռնումով։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Այն առեն խնդրեցի որ գոնէ իր ննջասենեակի գոնէն ցոյց տան ինձ մեծ ծեր–բունին. ինչ որ չկրցան մերժել ու այսպէս հեռուէն, իր անկողնին մէջ պառկած, տեսայ «Քննական քերականութեան» հեղինակը իր մահուընէն դրեթէ քանի մը չաբաթ առաջ։

Վանքէն մեկնելով ուղղակի դացի կայարան եւ դիշերը մեկնեցայ Վիէննայէն ու փարիզ հասայ երեք օր եռքը Զուիցերիոյ ճամբով։

Այս անդամ հազիւ մէկ – երկու օր մընացի Փարիզ, ճամբաս չարունակեցի մինչեւ Լոնտոն, ուր կը գտնուէին Արփիար եւ Լեւոն Բաշալեան։

Երբ կառախումբը կանդ առաւ Վիքթորիա Սթէյշըն, հա՞րկ է ըսել որ վար իջայ վակոնէն եւ ուղղուեցայ կայարանին առջեւ գտնուած ընդարձակ հրապարակը, պայուսակս ձեռքս բռնած։

Նախապէս ո՛չ Արփիարի, ո՛չ ալ Բաշալեանի ծանուցած էի ժամանումս, հետեւաբար ո՛չ ոք եկած էր զիս դիմաւորելու,

Փոլիմէնի մը դիմելով ցոյց տուի «Նոր կեանք»ի հասցէն։

Մարդը անդլերէն բաներ մը ըսաւ եւ երբ տեսաւ որ բան մը չեմ հասկնար իր ըսածներէն հասկցաւ որ օտարական մըն եմ եւ անմիջապէս ինծի ընկերացաւ քառորդ ժամու չափ, յետոյ զիս յանձնեց ուրիշ ոստիկանի մը՝ որ բաւական զիս քալեցընելէ եառքը յանձնեց երրորդի մը ու այսպէս յաջորդաբար զիս 6հոo ընելով, վերջապէս երկու ժամ եառքը, յոգնած զաղթած հասայ փոքրիկ տան մը առջեւ։

– Ահաւասիկ ձեր փնտռած հասցէն, ըսաւ վերջին փոլիսմէնը զիս բարեւելով ու հեռանալով։

Տան դուռը զարկի. մանկամարդ անձ լուհի մը եկաւ բանալու։

Իսկոյն հասկցաւ որ հայ մըն էի ու ներս հրամցուց եւ առաջնորդեց տան գետնայարկը, ուր կը գտնուէր «Նոր կեանք»ի տպարանը, կամ աւելի ճիշդ ու համեստօրէն խօսելով աղտոտ ու մութ գետնափոր մը ուր գրուած էր քանի մը քառատ հայերէն տառ, տպարանի մէջ ուրուականի մը պէս կը չրջէր նիհար ու ժպտուն գրաչար մը։

Ինքզինքս ծանօթացուցի իրեն եւ Արփիարը հարցուցի։

– Ես ալ իրեն կը սպասեմ կոր, առտըւընի ի վեր ձեռագիր պիտի բերէր ու տակաւին մէջտեղ չելաւ, պատասխանեց։

Ցետոյ աւելցուց.

– Քովդ ձեռագիր մը ունի՞ս չարելու։

Քիչ մը վերջը Արփիար եկաւ ու զիս տեսնելով զարմացաւ։

Կը կարծէր թէ Վիէննայի մէջ վերջնականապէս հաստատուած էի։

Իր զարմացումը հազիւ թէ անցած՝ ինքն ալ զբաչարին հարցումը կրկնեց։

– Քովդ ձեռագիր մը ունի՞ս չարել տալու համար,

– Չէ՛։

– Ուրեմն ինչո՞ւ եկար մինչեւ հոս։

Միտքին զացինք Լեւոնը տեսնելու, զոր Պոլիսէն մեկնելէն ի վեր չէի տեսած. յետոյ անմիջապէս սենեակ մը պատնք ինծի համար տպարանին մօտերը, Սէնթ Մէրի Ռօա փողոցը, ուր կը բնակէին նաեւ Բաշալեան եւ Արփիար, թէեւ տարբեր տուներու մէջ։

Նոյն միջոցին բացի «Նոր կեանք»էն որ տասնեւհինգ օրը անդամ մը կը հրատարակուէր, կար նաեւ «Մարտ» ամսօրեայ թերթը, որ Հնչակեան կուսակցութեան պաշտօնաթերթն էր։ Այդ երկու հրատարակութիւններուն ձեռագիր հասցնել, փորձերը սրբագրել, հասցէները դրել, ծրարները պատրաստել ու թղթատուն տանիլ բաւական գործ մըն էր ոչուն հաղիւ կը բաւէինք երեքիս։ Եւ «Նոր կեանք»ն ալ հազիւ կը բաւէր մեզ երեքնիս ու զրաչարը ապրեցնելու, խնայողական արտասովոր միջոցներով։

Լոնտոնի մէջ բաւական մեծ կամ հայ գաղութ մը կար գործաւորներէ ու ուսանողներէ բաղկացած։

Ուսանողներուն մէջ կը գտնուէին մեծանուն վիպասան Րաֆֆիի երկու զաւակները, որոնք երեսնց մօր Տիկին Րաֆֆիի հետ, հաստատուած էին Լոնտոն մէկ քանի տարիէ ի վեր եւ կարծեմ տակաւին հոն կը գտնուին մինչեւ այսօր։

Րաֆֆիներու տունը Լոնտոնաբնակ Հայերու ժամադրավայրն էր, ուր կ'երթայինք յաճախ թէյ խմելու։

Տիկին Րաֆֆի գործունեայ կին մըն էր եւ դրեթէ իր նախաձեռնութեամբ կազմուեցաւ «Լոնտոնի Հայ գործաւորաց եւ ուսանողներու միութիւնը», որուն նպատակն էր անդլիական մայրաքաղաքին մէջ գտնուող Հայերուն միջեւ կապ մը հաստատել, չարթական դասախօսութիւններ ու զանազան հանդէսներ սարքելով։ Այդ միութեան նախագահ ընտրուեցաւ փրոֆէսէօր Յակոբեան, առեւնպէս եղաւ Լեւոն Բաշալեան, իսկ ես՝ առեւտրական։

Միութեան անդամները կը վճարէին ամսական փոքրիկ դումար մը, որմէ դոյացած հասոյթով կը հոդացուէր Միութեան երկու սրահներու վարձքը եւ մէկ քանի թերթերու բաժանորդագրութիւնը։

Չմոռնամ ըսելու որ այդ վարձքը կը տանար Տիկին Րաֆֆի, որ մեղի յատկացուցած էր իր բնակած տան ստորնայարկի սենեակները։

(Շար. 65)

Պ. Աբրահէս Տէր – Ներսէսեան,

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Վարդանեան, զաւակները, Թոռները՝ Կարինէ, Ժան – Փիէր եւ Պրիժիթ,

Տէր եւ Տիկին Ժակ Գուզինեան, զաւակները ու Թոռները՝ Փասքալ եւ Իզապէլ,

Պր. Գէորգ Ուզուրլեան,

Այրի Տիկին Նազօ Թեմին,

Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ուզուրլեան եւ զաւակները

ցաւով կը ծանուցանեն իրենց վշոջ, մօր, մեծ – մօր, նանիին եւ աղգականին՝

ՏԻԿԻՆ

ՄԱՆՆԻԿ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ Թորոսեան, Չանաֆֆալէ)

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 5–ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունուար 10, ժամը 14·15–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին
4, rue Komitas, 94140 Alfortville

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի տեղւոյն գերեզմանատունը, 184, rue Etienne Dolet, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Ըստ ողբացեալին փափաքին, ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ, փոխան ծաղիկի նուէրները՝ Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին:

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայիս իրենց այդ ցկատել:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԾՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՒԹԻԻ

ՓԱՐԻԶ. – Պր. Փիէր Թերկանեան 1500 ֆրանք յայողուածեան մաղթանքներով:

***

ՎԵԼԻԶԻ. – Տէր եւ Տիկին Հրայր Հրաչեան 500 Ֆր.:

REMERCIMENTS

L'association CHENE tient à remercier tous ceux, journaux, associations, sociétés et particuliers, qui par leur soutien ont permis que cette année encore sa Grande Braderie de Noël soit un succès.

Le Bénéfice s'élève à 110 000 F.

Le résultat du tirage de la tombola de la Braderie est :

Billet n° 491 -	Billet A/R EREVAN
Billet n° 181 -	Oeuvre d'Assadour
Billet n°581 -	Tapis

Շէն Ֆրանս լաւագոյն օրեր կը մաղթէ իր բոլոր բարերարներուն, Հնորհաւորեալ Նոր Տարին եւ Ս. Ծնունդը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Ա. Թադէոսեան» մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունուար 11, կէսօրէ ետք ժամը 16–ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
17, rue Bleue, Paris 9e, M° Cadet.
Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

***

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի «Նայիրի» մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Զորեքշաբթի, Յունուար 8, ժամը 15–ին, եկեղեցւոյ կից սրահը:
Բոլոր ընկերուհիներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Գարոյեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Պր. Կ. Թորոսեանի (Նիս):

ԻՍԻ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Սիրելիներ,

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 15–ին Իսիի Եկեղեցւոյ Միջոցեայ Դպրոցի աշակերտութեան Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան հանդիսութիւնն է:

Աշակերտները պիտի երգեն ու պիտի պարեն ու արտասանեն:

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Գլամառի Սոսիօ–Գիւլպիւրէյ սրահին մէջ, 44, route տու Փավէ Պլան, Գլամառ:

Ծնողքներ ու բարեկամներ, մեծ թիւով եկէք ու քաջալերեցէք աշակերտներն ու կրթական մարմինը:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

•

Chers Parents,

C'est avec un grand plaisir que l'Ephorie de notre Eglise, ainsi que le Père MURONE, vous invitent à la fête de NOEL de l'Ecole de mercredi qui aura lieu le Dimanche 12 Janvier à 15 heures, au CENTRE SOCIO-CULTUREL DU PAVE BLANC,
44, route du Pavé Blanc à Clamart.

Votre présence est indispensable, afin d'encourager les responsables de l'école, les institutrices, et surtout vos enfants.

Venez nombreux

Le Comité de Parents d'Elèves

★ ★ ● ★ ☆

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱԻԻԼԻ ԵՐԿՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ դպրոցի ուսուցիչ՝ Պր. Մեսրոպ Ադամեան կը հրաւիրեն իրենց աշակերտներն ու անոնց ծնողներն ու բարեկամները Ամանորի հանդէսին:

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 16–ին եկեղեցւոյ կից սրահն ներս:

★ ★ ● ★ ☆

ASSOCIATION CULTUELLE
DE L'EGLISE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE DE PARIS
ET DE LA REGION PARISIENNE

MODIFICATION DES STATUTS DE L'ASSOCIATION

En application de l'article 21 des statuts, vous êtes priés de noter que l'Assemblée Générale Extraordinaire des membres de l'Association se tiendra le :

Mercredi 19 Mars 1997 à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Si la proportion des 2/3 des membres de l'Association n'est pas atteinte, une deuxième Assemblée Générale Extraordinaire est convoquée pour le :

Mercredi 9 Avril à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Le Président
du Conseil d'Administration

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'HIVER
à
BELLEFONTAINE

La *CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE* organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (Jura) du 11 au 18 février 1997 pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 15 ans,
Prix : 2 600 F. comprenant :

- *Transport*
- *Hébergement*
- *Location et cours de skis*
- *Remontées mécaniques*
- *Assurances*

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration:
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 24 46 57.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE

La Croix Bleue des Arméniens de France recherche pour son camp d'hiver à Bellefontaine du 11 au 18 Février 1997

— **Animateurs diplômés BAFA ayant minimum 18 ans et bon niveau de ski.**

Date limite de candidature : 10 JANVIER

Ecrire à C.B.A.F. —
Conseil d'Administration :
17, rue Bleue, 75009 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjour Familial à Bellefontaine

La Croix Bleue des Arméniens de France Section de Paris organise une semaine de séjour familial à Bellefontaine (Jura) du Mardi 4 Février au 11 Février.

Pour tous renseignements et inscriptions :

Téléphoner à Mme Sayagh :
01. 64. 03. 53. 05

ou le Samedi à partir de 14h30 :
01. 42. 46. 88. 36 au bureau de la section de Paris.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները:

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն, Ժաք Գուսինեան, Բաֆֆի Արաքս, Միհրան Տէմիր, Ոմն 1000–ական Ֆր., Միշել Սիւքի 800 Ֆրանք, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւն, Արմենուհի Բեհլիվան, Գէորգ Տէյիրմէնճաչ, Ալֆորվիլի Մշակոյթի Տուն, Օր. Տէր – Պարսամեան, Տալպա, Գրիգոր Սիմոնեան, Արսէն Գայա, Ֆաչիկ Սարհօշօղլու, Կարապետ Սանկոսեան 500–ական Ֆրանք, Սիլվի Գարուն 400 Ֆր., Գալուստ Գարաթեփէ, Սօնա Պօղոսեան, Ռէմոն Թաչճիօղլու 300–ական Ֆր.:

(Շար.)

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 9
JEUDI
9 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·023 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.023

ՆԱԽԱԳԱՀ Լ. ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԱՄԱՆՈՐԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Այս տարի ձեզ այնքան ենք ձանձրացը-րել անցեալի ու ներկայի քաղաքական դիմահատականներով, նախընտրական ծը-րագրերով ու խոստումներով, որ Ամա-նորի չեմին կարծես թէ աւելորդ է դը-րանք կրկնելը:

Ամէն ինչ թւում է ասուած. հաւատա-ցողը հաւատացել է, թերահաւատը մը-նացել է թերահաւատ:

Ասելն անզօր է համոզելու բոլորին: Բոլորին համոզել կարող է միայն իրա-կանութիւնը:

Իսկ քանի որ իրականութիւնը դեռեւս չատ հեռու է մեր ժողովրդի ակնկալա-ծից, ես այսօր էլ չեմ յաւակնում խօս-քով համոզել բոլորիդ:

Տօնական այս առիթով պարզապէս հարկ եմ համարում անել մի քանի ան-հրաժեշտ նշումներ, որոնք կարող են նպաստել իրականութեան ճիշդ ըն-կալմանը եւ նրա բարեբաստիկ ուղղուած մտադրութիւնների իրականացմանը:

Վերջին շրջանում որոշ փորձեր են ար-ւում հեռուղականօրէն սերմանել նա-խագահական ընտրութիւնների արդիւն-քում մեր ազգի պատակառածութեան մը-տայնութիւնը:

Այդպէս դատելու դէպքում պէտք է ընդհանրապէս հրաժարուել ժողովր-դավարութիւնից, քանի որ ժողովրդավա-րական հասարակութիւնները ստիպուած են չորս-հինգ տարին մէկ անցկացնել նա-խագահական ու խորհրդարանական ըն-րութիւններ եւ ստուգել ժողովրդի նա-խապատուութիւնները:

Այդպէս դատելու դէպքում նաեւ պա-տակառած պէտք է համարել աշխարհի բոլոր ժողովրդավարական պետութիւն-ները, քանի որ ընտրութիւնների ընթաց-քում ժողովրդի ձայները ամէնուրեք բա-ժանւում են 40–ից 60 տոկոսի սահման-ներում:

Ուստի չատ հանդիստ ու առնասիրտ պէտք է վերաբերուել այն փաստին, որ ընտրութիւնների ժամանակ ժողովրդի ձայները մօտաւորապէս կիսւում են: Ժողովրդավարական հասարակութիւննե-րի համար դա թէ՛ բնական է, թէ՛ ան-հրաժեշտ, որ ամենեւին, սակայն, ազ-դի պատակառում չի նշանակում: Որով-հետեւ ընտրութիւններն անցնում են, կրքերը հանդարտւում, եւ ազգը վերա-դառնում է իր բնականոն կենսագործու-նէութեան հունը՝ մինչեւ յաջորդ ընտ-րութիւնները, եւ այդպէս չարունակ:

Ինչ վերաբերում է, սակայն, ընտրը-եալ իշխանութիւններին, ապա նրանք, ի հարկէ, պարտաւոր են լուրջ հետեւու-թիւններ կատարել ընտրութիւնների նը-պատակից եւ յատուկ ուշադրու-թիւն դարձնել մանաւանդ ժողովրդի այն մասի ակնկալիքներին, որը նախապատ-ուութիւն է տուել մրցակիցներին:

Ցամենայն դէպս, որպէս Հանրապե-տութեան վերընտիր նախագահ, ես ինձ հատասարապէս պատասխանատու եմ ըզ-գում թէ՛ ինձ կողմ, թէ՛ դէմ քուէարկած քաղաքացիների առջեւ եւ պատրաստ եմ ամէն ինչ անել հասարակութեան անդորրն ու բնականոն կենսագործունէութիւնը վերականգնելու ուղղութեամբ:

Ամանորի առթիւ, աւելորդ չեմ հա-պարտում նաեւ կրկնել իմ վճռական հա-ստատակամութիւնը՝ յատկապէս տարում ի-րականացնելու այն բոլոր ծրագրուած միջոցառումները, որոնք ուղղուած են Հանրապետութեան բարօյա – իրաւական մթնոլորտի բարելաւմանը, կեդրոնային քաղաքականութեան կատարելագործմա-նը, կաշառակերութեան եւ վարչական ա-նօրինականութիւնների դէմ պայքարի ծաւալմանը, հարկային կարգապահու-թեան ապահովմանը, վճարումային պար-տաւորութիւնների կարգաւորմանը:

Ցոյց տալու համար, որ սրանք դա-տարկ խօսքեր չեն, յիշեցնեմ, որ վերջին երկու ամիսների ընթացքում այս ուղ-ղութեամբ արդէն իսկ լուրջ միջոցներ են ձեռք առնուել: Զգալի փոփոխութեան է ենթարկուել կառավարութեան կազմը, հասարակութեան կողմից դրականօրէն են ընկալուել նոր նշանակուած վարչապե-տի եւ մի շարք նախարարների գործու-նէութեան առաջին քայլերը: Զեռնարկը-ւած հրատապ միջոցառումների շնորհիւ բազմաթիւ ձեռնարկութիւններ կատա-րել են իրենց հարկային պարտաւորու-թիւնները: Ներքին գործերի նախարա-րութեան եւ հարկային տեսչութեան հա-մակարգերում բազմաթիւ աշխատակից-ների նկատմամբ յարուցուել են քրէական գործեր: Հարկային պարտաւորութիննե-րը չկատարած տասնեակ պետական ձեռ-նարկութիւնների տնօրէններ ազատուել են աշխատանքից, իսկ հարիւրից աւելի մասնաւոր ձեռնարկութիւնների գործեր յանձնուել են դատարան: Մի քանի օրից այս մասին մամուլում ընդարձակ հա-ղորդագրութիւն կը հրապարակուի:

Զգէտք է կարծել, թէ այս միջոցա-ռումները ժամանակաւոր կամպանիայի բնոյթ են կրելու: Ո՛չ. սա դառնալու է մեր կառավարութեան ամէնօրեայ պա-տասխանատուութեան առարկան, քան-զի ժողովրդի սոցիալական վիճակի բա-րելաւումն ու արդար հասարակութեան դիտակցութեան ձեւաւորումը մեծապէս կախուած են նման կարգի միջոցառում-ների իրականացման հետեւողականու-թիւնից:

Նոր կառավարութիւնն իր գործունէ-ութիւնն սկսում է նաեւ արտադրութեան խթանման, օտարերկրեայ ներդրումների ներգրաւման, արտաքին առեւտրի զար-գացման լուրջ մտադրութեամբ: Այս առ-թիւ ուզում եմ ուրախութեամբ ձեզ տե-ղեկացնել, որ 1997 թուականի առաջին կիսամեակին Հայաստանում իրենց գոր-ծունէութիւնը կը սկսեն մանր ու միջին գործարարութեան վարկաւորման մէկ – երկու միջազգային ընկերութիւններ: Ֆայլեր են ձեռնարկւում նաեւ խոշոր ձեռնարկութիւնները պետական երաշ-խիքների տրամադրմամբ շրջանառու մի-ջոցներով ապահովելու ուղղութեամբ:

1997 թուականն, այսպիսով, մեզ պատ-կերանում է որպէս Հանրապետութեան տնտեսական կեանքի աշխուժացման, ժո-ղովրդի սոցիալական վիճակի մասնակի թեթեւացման եւ օրինականութեան ու կարգուկանոնի հաստատման տարի:

Եթէ այս ամէնին գումարենք նաեւ չըր-ջափակումները յաղթահարելու եւ Արցա-խի հարցում միջազգային ճնշումները դիմակայելու անհրաժեշտութիւնը, ապա կարելի է պատկերացնել, թէ իշխանու-թիւններից ու ժողովրդից դեռեւս ինչ-պիսի ճիգեր են պահանջուելու երկրի բը-նականոն զարգացումը ապահովելու հա-մար:

Որքան էլ դժուարին թուացող, բայց ես սա համարում եմ լուծելի խնդիր, ե-թէ մենք կարողանանք ապահովել մեր ժողովրդի համերաշխութիւնն ու երկրի ներքին կայունութիւնը, որի համար խոս-տանում եմ չխնայել ոչ մի ջանք:

Իսկ այժմ ես ուզում եմ մեր ողջ ժողո-վրդին մաղթել ամենայն բարիք, ցան-կանալ խաղաղութիւն, երջանկութիւն ու բարօրութիւն:

Շնորհաւոր Նոր տարի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՑԵՏ ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ ՆՈՅԵԱՆ ՏԱՊԱՆԻ ՏԱՐԲԵՐԱԿՈՎ...

«Յառաջ»ի Դեկտեմբեր 27–ի թիւին մէջ գրած էինք թէ «Պարմանիի» անունով կազ-մակերպութիւն մը, ի՛նչ հանճարեղ մար-տավարութեամբ, հայրենասիրութեան մեր սահմանները անդենականի մէջ եւս երկարաձգելու գաղափար յղացած էր («Ցանկամ ընդել ի հայրենիա···»): Հա-յաստանէն հասած թերթերու նոր տրցա-կին մէջ տեսանք որ նոյն կազմակերպու-թիւնը նոյն թուականի «Հայաստանի Հան-րապետութեան» մէջ ներկայ է իր գոյու-թեան չորս տարուան վաստակով ու Սիփւորի ծերունիներուն երկարած կար-գով որուն թելերը ինչ մը աւելի հաս-տըցած են: Նախ կը խօսուի ուսանողու-թեան տրամադրուած կրթաթոշակներու, եւայլնի մասին ինչ որ շատ գովելի գոր-ծունէութիւն է եւ վերջապէս կ'արդարա-ցընէ կազմակերպութեան «Պարմանիի» ա-նունը. այլապէս, բուականէ արտառոց գդակ էր ան, հայրենի հողէն գերեզման ձեւելու եւ Սիփւորցիներու կարօտը պա-տանեբելու գաղափարը ծնած գլուխներու համար:

«Պարմանիի» տեղեկատուութեան վերջին սիւնակը յատկացուած է «*օտարութեան մէջ միայնակ հայ մարդկանց*»: Հոն կը կրկնուին նոյն միտքերը, աւելի ճոխացած տարբերակով: «Պարմանիի»ն միշտ նոյն զանգուածին ընկատմամբ իր գործովանէին ծնած ծրագիրները կ'ափոփէ հետեւեալ տողերով. «*Ներանց համար կը կառուցուի միջազգային չափանիշներին համապա-տասխանող չինութիւն՝ առաջնակարգ ծառայութիւններով: Մատչութիւն կայ քրիստոնէութիւնը Հայաստանում պետա-կան կրօնք հռչակելու 1700–ամեակի կա-պակցութեամբ արհեստական լճի կամ ջրատարանի մէջ կառուցել Աստուածա-շընչեան Նոյեան տապանի տեսքով հիւ-րանոց, Արարատ լերան դիմաց*»: Չէ մոռցուած փաստն ալ թէ «Պարմանիի»ի պատասխանատուները որքա՜ն լաւ կը ճանչենաց մեր աղայական փառամոլու-թեան ջիղը: Պարբերութիւնը կ'աւարտի հետեւեալ հաւաստումով. «*Հովանաւոր – բարերարների անունները պատշաճօրէն կ'արձանագրուեն «Նոյեան տապան»ի չքա-մուտքում*»···:

Անուշադրութի՞ւն, թէ անկեղծութեան երեւոյթ պէտք է նկատել Սիփւորի միայ-նակ ծերունիները հայրենասէր մեռեալ-ներ համարելու կեցուածքէն ետք, զանոնք նորօրեայ տապանի մը բնակիչներուն վե-րածելու տրամադրութիւնը···: Ցստակ է մէկ բան. եթէ այս խայծով ալ կազմա-կերպութիւնը նպատակին չհասնի, յա-ջորդ հրապարակումով վստահաբար Աստ-ուածաշունչական իր ուղղութեան վրայ էայլ մըն ալ պիտի առնէ ու Նոյեան տա-պանէն ետք, դրախտը խոստանայ Սիփւո-րի մեր ծերուկներուն: Չէ՞ որ Նոյեան տապանէն ալ առաջ, Արարատեան երկիրը եղած է Ադամին ու Եւային բնակավայ-րը, ըստ աւանդութեան:

Ամէն պարագայի, Սիփւորի բոլոր միայնակ ու հայրենակարօտ մեր ծերուկ-ներէն կը խնդրուի չմեռնիլ մինչեւ 2001 թուականը, արժանանալու համար երկ-նայինէն առաջ, երկրային դրախտին, եթէ մինչ այդ դիմադրած ըլլան տապանի բը-նակիչի վերածուելու փորձութեան:

Թ. ԱՐՓԻ

ԵՐԵՒԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 8)

ԾՆՈՒՆԴԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Յունուար 6–ին, էջմիածնայ մայր տաճարին մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթո-ղիկոսը պատարագած եւ քարոզած է: Արարողութեան ներկայ եղած են նախա-գահ Լ. Տէր–Պետրոսեան, Ազգ. Ժողովի նախագահ Բաբգէն Արարքցեան, Սահ-մանադրական Դատարանի նախագահ Գագիկ Յարութիւնեան, նախարարներ, եպիսկոպոսներ, դեսպաններ, կազմակեր-պութիւններու ներկայացուցիչներ, հիւ-րեր:

***

ՏԱՔ ՕԴԸ ԿՂ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Հայաստանի մէջ միշտ տաք օդը կը չարունակուի: Դեկտեմբեր 24–էն ցայ-սօր, ջերմութիւնը զերոյէն վեր 12 աս-տիճանի չուրջ է:

***

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ Է

Պաշտօնական այցելութեամբ Աթէնք գացած է Արտաքին նախարար Ալէք Ար-զումանեան: Յունուար 7–ին հանդիպում ունեցած է Յունաստանի իր պաշտօնա-կիցին՝ Թէոտորոս Փանկալոսի հետ: Յօսակցութեան նիւթ եղած են երկու եր-կիրներու գործակցութեան սերտացու-մը, Ղարաբաղի կնճիռին քաղաքական կարգաւորման, սեւծովեան տնտեսական Համագործակցութեան եւ այլ հարցեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՑ ՄԷՋ անխնայ չարդը կը չարունակուի սարսափ տարածելով ժողո-վուրդին մէջ: Յունուար 7–ին, Ալժէի կեդրոնն է որ թիւրախ եղած է, երբ ա-կանուած կառք մը պայթած է համալ-սարանին մօտ: Մեռեալներու նուազա-գոյն թիւը 13 էր եւ աւելի քան 100 վիրա-ւորներ կային, բայց ստեղծուած խու-ճապը ծանր հետեւանքներ ունի բնակ-չութեան մօտ, որ հոգեկան տագնապի մէջ կ'ապրի: 1991–էն ցայսօր մեռեալ-ներուն թիւը 80 հազար է:

ՄԻԹԵՐԱՆԻ մահուան տարելիցը (Յու-նուար 8) նշուեցաւ զանազան տեղեր եւ զանազան ձեւերով: Թղթատարը 3 Ֆր.ի դրոշմաթուղթ մը հրապարակ հանեց: Հանրապետութեան նախագահը ծաղկե-պսակ մը դնել տուաւ Ժարնաք, իր հերի-մին, ուր տիկին Միթերան կ'երթայ Շա-բաթ օր: Դաւառի մամուլը աւելի լայն տեղ կու տայ այս տարելիցին, քան փարիզեան օրաթերթերը: Լիպերասիոն նեղսի երկու էջեր կը տրամադրէ, պար-դարուած նկարներով օրինաւոր կնոջմէն զատ վերջին երկու ծանօթ կիներն ալ, ինչպէս Մազարինի մայրը եւ յետ մահու հրապարակ ելած Շուէտուհի մը որ դար-նան հրապարակ կը հանէ դիրք մը, պատ-մելու համար «երկար բարեկամութիւն

(Շար.ը կարդալ Դ· էջ)

ԻՆՉՊԷՍ ՎԵՐՋԻ ՄԻ ՏՐՏՈՒՆՋ...

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Մի գուցէ ծիծաղելի համարուի 21–րդ դարի սեմին, վերյիշել կլոր Տարի այս դէպքը՝ Արեւմտահայերի կրած հազարաւոր մէկ կռիւներից մին, որոնք այլեւս դրեթէ չեն յիշւում, կռիւներ՝ որոնք ի վերջոյ յանգեցին Արեւմտահայաստանի ամայացման: Բայց քայքայուած, անդամահատ մեր ժողովուրդը վերապրեց, շատ բունական վկրսկող հրաշքներով: Թէ Austerlitz–ի, Verdun–ի ու վերջապէս Stalingrad–ի ճակատամարտների մօտ, կլոր Տարի այս կռիւը, իրականում պարզ մի դէպք է, իր՛նչ փոյթ: Մանկութեանս տարիներին այս կռիւը էութեանս մէջ շաղախուել է, ոնց որ անձամբ մասնակցած լինէի Զըչու Արչակի եւ մեծ մօրս կողքին:

Մեծ մայրս ինձ հէքեաթներ չէր պատմում: Երեւի չէր էլ գիտեր: Հայոց պատմութիւնը ինձ համար սկսում էր 1896–ի Մեծ դէպքի կռիւներով, չարունակուած էր զաղթի ողբերգական օրերով, մինչեւ Եկանդերինտարի զարիբութեան առաջի կայանը ուր տիրում էր արդէն, բոլշեւիկեան ... «հոգատարութիւնը»:

«Դէ՛հ պատմիր մեծ մա, նորի՛ց պատմիր»...

Լսելով կլոր Տարի դէպքը եւ Թուրքերի կատարած այլ վայրագութիւնները, պարզ է որ մանկութիւնից մի խորչանք առաջաւ մէջս Թուրքի հանդէպ: Եւ այդ խորչանքը վերածուեց ատելութեան (թող ինձ ներեն բարոյականի պահապան վիճապները...) երբ 1970–ին Արտամետի դերեզմաննոցում, անձամբ տեսայ փորուած – պղծուած մեր հիւրմները, ջարդուած դամբանաքարերը: Մինչ Վանում ողջ Հայ չէր մնացել, Թրքական առհասարակ վայրագութիւնը ուղղուած էր դէպի Հայոց հիւրմները:

Իրաւ է որ մեծ մօրս գրածին մէջ կայ մի ցնցող վկայութիւն, երբ Զըչու Արչակը «...եղբօրը համբուրեց, երեք ափ արիւն խմեց նրա հոսող վէրքից եւ...» բնականաբար այսպիսի խոստովանանք սարսափ է պատճառում նրբազգած ու բարոյախոս Dupont-Lajoie–ների մօտ: Ի՛նչ բարբարոսութիւն Աստուած իմ ... Սակայն ամենաբարի – աղնիւ մահկանացուն, երբ տեսնի իր ծնողների դիակները զառած շների կեր, մի՛թէ նրան չպիտի գրկի Զըչու Արչակի նոյն վրէժի բնազդը մասամբ նա զաղթի մարդ լինելուց...:

Եթէ մեծ մայրս ինձ չի տնել մանկական հէքեաթներով սակայն սիրում էր երգը: Ցուղիչ եւ ինքնատիպ ձայնով երգում էր մեր բոլոր ժողովրդական ու յեղափոխական ծանօթ երգերը: Ճաշախ ինձ կըրկնում էր՝ «Երգ սիրի, երգի՛ր արեւուդ մեռնեմ: Վով չի երգի, անսիրտ է, սրտի փոխան ժամացոյցի նման մի թխթխկոց ունի»:

Մի օր հաւաքուել էինք Անկէն լէ Պէնի մի բարեկամի այգիում: Ամառուան խնկան շոգ եղանակ էր: Երախաներով մօտ 50 հոգի էինք: Տանտէրը սարքել էր պատաճեւ մի երկար սեղան, ծանրաբեռնուած տեսակ – տեսակ «արմատական» համ ու հոտ բարիքներով: Բացի դինճով համեմուած թանապուրից, քիմքու դոհարներ էին՝ պետ – պետ բայլայ, բռնած սոխուկ եւ էրէժնակ, դանդախորիկ: Էլ ո՞ր մկկը միտս բերեմ: Ու այս բոլոր որակորդ բարիքների ճամբայ բացող ո՛չ օղին էր, ոչ էլ դինին այլ անզուգական «կըրըմասթը» (թան): Սեղանակիցների տրամադրութիւնը սկսել էր բաւականի ջերմանալ, երբ հասան անխուսափելի խորովածի չամփուրները, որոնք աւելի թափ տուին կատակների եւ զուարթ բացատչութիւնների: Ցետոյ յանկարծ լսուեց տան տիրոջ հրամայական ու բամբ ձայնը՝ «Դէ՛հ, Տիկին Հայկանոյշ, քէֆ մեռնեմ, մի երգով քաղցրացուր մեր էսօրուայ կերուխումը»:

Մեծ մայրս մի պահ կեդրոնացաւ, կոկորդը քերուրտեց ու բաց թողեց մեզ միշտ սրտամօտ պանդուխտի ծանօթ ողբերգը՝ Կռունկ: Սեղանակիցները չունչերնին բռնած, անշարժացան: Պնակների ու բաժակների ոչ մի ձայն: Ոչ ոք հազաց կամ փռշտաց: Տան պահապան շունը իսկ, քարացած իր ((յետոյքի)) յետսակողմին վրայ, յուզուած լսում էր: Երդի աւարտին, տան տէրը, արցունքոտ աչքերով, մեծ մօրս տուեց իր զնահատական՝ «Տիկին Հայկանոյշ, ես քէ մատաղ, պայծառ ու քրխթթալ ձայնդ Աստուած պահի երկար տարիներ, մենք էլ ապրենք երկար տարիներ որ միշտ քէ լսենք»:

– Է՛հ, Պր. Արմենակ, պատասխանեց մեղմ ձայնով Մեծ մայրս, մաղթենք որ Աստուած էլ ձեր ձենը լսի: Տարիները չոթ – չոթ անցան գնացին: Ախլայ (հիւծուեցի), փէյվբուայ (քայքայուեցի) էլ վերես քաղամ (վիճակ) չմնաց:

Այս խօսքերի վրայ Պր. Հայկ մեզ հրամցրեց մեր անփոխարինելի «Տըլէ Եամանը», որ ահազանդի նման թնդաց: Ամանց այդ երգի սեղանակիցները հաւանաբար սուված պիտի մնային...:

Որքան ինձ մօտ էր կլոր Տարի կռիւը, Զըչու Արչակը, Այգեստանի կլկլացող առուները, երբ լսում էի մեծ մօրս երգերը, իր ինքնատիպ չեշտով: Հարազատ երկրից հեռու, մեր երգերը հարազատ հողի համն էին տալիս: Հէնց այդ նը–կատմամբ, տարիներ առաջ, Շաւարշ Միսաքեան դիպուկ գրչով գրել էր «Մշոյը՝ ուշ – կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ մեր արեւահամ երգերուն»: Բայց թէւում է որ այդ մշուշը բաւականի դանդաղ է փարատւում, երբ ճաշակում ենք պորտաչունչ սաղարկութիւններ կամ ականջ խլացնող վայրագ զռոցներ:

*
**

Պուա – Լիւզի արուարձանից – ուր ապրում էր մեծ մայրս քեռիներիս հետ – մինչեւ Պօմոնի թաղամասը – ուր մեր նորակառոյց առանձնատունն էր – մօտ մի ժամ քալել պէտք էր: Շաբաթ չէր անցնի որ մեծ մօրս հետ այդ ճանապարհը միասին չկարէինք: Ես դժուարութեամբ էի հետեւում իր արագ քայլերին.

– Դէ՛հ, թափ – թափ քելի այ աղայ, քոքաչ – քոքաչ ոտերդ մի թաւ: Մակատուզ (խղունչ) ե՞ս, ինչ ես

– Ցոգնել եմ մեծ մա

– Աւա՛ղ յոգնելս ո՞րն է, դէ՛հ քելի, բոյիդ մեռնեմ, քելի, չուտով կը հասնենք:

Քալում էր ու պատում, երբեմն էլ չընչաւսող կանդ էր առնում:

Մանկութեանս անհոգ տարիներին, կլոր Տարից զատ, ականջներս լցուում էին վանայ կեանքից, Սխքեաւու Չաղդենի անոյշ օրերից, հարուստ այդու անմոռան պատուղներից՝ մալաղի տանձեր, որոնք հասուն – հասուն, պոկուում էին ծառից (կաթուք), մեղրահամ ծիրանները. խչխչուն – հոտաւէտ խնձորները, որոնք խնամքով պահուում էին վերնայարկում մինչեւ գարնան: Կախարդիչ չեշտերով, մեծ մայրս ինձ նկարագրում էր ինչպէս դիչերները, լուսնի մասնակցութեամբ, առուակներով ոռոգում էին այդիները: Նա չէր մոռանում ինձ նշել թոնիրից դուրս բերուած բարիքները՝ «Թոնիրի մեր խաց, կերակուրները ուրիշ խամ – խոտ ունէին: Մկավայ փուռը, կազ վերես գրի»:

Այնպէս որ երբ մեծ մօրս հետ էի, վանից դուրս չէի գայ: Նոյնիսկ լինում էին պահեր որ անընդունելի ու անարդար էր ինձ թւում վանում չծնուելս:

Մի օր էլ, ինքնաղլուխ, որոշեցի Պօմոնի մեր այգիում մի փոս փորել որ մենք էլ օգտուէինք Թոնիրի բարիքներից: Ու եռանդով էի փորում – քրտնում, կիրակի մի օր, երբ յանկարծ հայրս առջեւս տրնկուեց խժռոտ աչքերով:

– Այ տղայ, էդ ի՞նչ կ'անես:

– Փորում եմ որ մի Թոնիր ունենանք:

– Թոնի՛ր, ի՞նչ Թոնիր:

Ու հայրս մի որոտաձայն ծիծաղով դիմաւորեց ձեռնարկս: Մնացի չմած: Ամ–ռաջի անգամն էր որ նրա ծիծաղը այդպիսի բարձր չերմութիւն ունէր:

Փոսը բաւականի խորունկ էր ու այդպէս էլ մնաց: Թոնիրի համար փոսից զատ, վարպետ էր պէտք: Կամ աւելի ճիշդ մենք այնքան էլ զրա կարիք չունէինք, երբ կար կազի դիւութիւնը: «Անցեալը հետ չես բերի»...

Պօմոնի մեր այգիում, ճիշդ է որ մեր կերած հացը Թոնիրում չէր եփել, «պանուացո՛ղ»: Մեր այգու տանձը, ծիրանը, չարաշաղուկը (դեղձ), չունէին Այգեստանի պտուղների համն ու հոտը, ըստ մեծ մօրս: Բայց մեր տունը կարծես մի քերդ լինէր, կլոր Տարի մի մանիկ, մեծ մայրս էլ բերդապահը՝ խիստ ու վճռական: Դրսում սպառնացող թուրք զինուորներ չկային, կար մի այլ վտանգ ... Երբ պատահէր որ անուշադրութեամբ քրոջս հետ կամ ընկերոջս, Ֆրանսերէն խօսէինք, իսկոյն նա մեզ սաստում էր, «ՓնոԹում» (յանդիմանել) մեզ վրայ՝ «է՛հ, խիրիկ ի խալխի լեզուն խօսէք, տան մէջ մե՛ր լեզուն, միայն մե՛ր լեզուն»:

– Բայց մեծ մա մեր ընկերը Ֆրանսացի է, հայերէն չդիտէ.

– Զիկ ինչ, դուրս էլեք փողան, ձեր ուզածի չափ տատռացէք:

Մեսրոպ Մաշտոց մեր տան պատուաւոր ու մնայուն հիւրն էր...

(Շար. 2)

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

Հ.Մ.Մ.-ՖՐԱՆՍ՝ ՀԱՄԵՍՏ ԲԱՅՑ ԿԵՆՍՈՒՆԱԿ

Հ. Մ. Մ. 75 տարեկան է. ոչ թէ մայրաքաղաքի «Հ. Մ. Մ. Ֆրանս»ը, այլ՝ մայր կազմակերպութիւնը: Տարեդարձը տօնուեցաւ վերջերս Փարիզի մէջ ալ:

Հ. Մ. Մ., Հ. Մ. Ը. Մ.–ի զուգահեռ – ու մրցակից ալ – մարմնակրթական, մարզական կազմակերպութիւն մըն է՝ որ ծնունդ առած է քսանական թուականներուն եւ իր մասնաճիւղերը տարածած Մերձաւոր – Արեւելքի մէջ:

Հայաստանի անկախութենէն վերջ, մուտք է գործած նաեւ Երեւան: Ցուքսպոլի Ազգային ախոյենութեան համար, մրցած է Ֆ.Ի.Մ.Ա.–ի: Խորհրդային շրջանին, Ֆ.Ի.Մ.Ա. Երեւանի ուսանողական խումբն էր: Ներկայիս Հ. Մ. Մ. միջակ ելոյթներ կ'ունենայ Հայաստանի ախոյենութեան մէջ: Նոյնը չէ պիչբուլ՝ ուր Հ.Մ.Մ.–ի ներկայացուցչական կապը միշտ լաւագոյններէն մէկն է երկրին առաջնութեան մէջ: Այսքան՝ մայր կազմակերպութեան մասին:

*
**

Անշուշտ, մեծ յաւակնութիւններու անձնատուր չէին եղած հիմնադիրները երբ կազմեցին «Հ. Մ. Մ. Ֆրանս»ը: Պաշտօնական անուն՝ «Union Sportive Arménienne Française - HOMENMEN France». Նպատակը՝ պարզապէս, մայր միութեան արդէն ծանօթ տղաք եւ քանի մը ուրիշներ քով քովի բերել եւ օգտակար ժամանակ անցընել, ընկերակցաբար, մարզաշխարհ վրայ կամ հաւաքոյթներու ընթացքին:

Հ. Մ. Մ. ակումբը, Փարիզի շրջանին մէջ, հիմնուած է 1986–ին: Տասը տարեկան, ուրեմն:

Ցուքպոլի միակ խումբով մը կը մասնակցի Վալ ոը – Մառնի կիրակի առաւօտներու ախոյենութեան՝ ուր մրցակցութեան զաղափարը կը կարծենք թէ նուազ հարկադրիչ է քան սովորական առաջնութեան մը մէջ: Այսուհանդերձ, հոն ալ կայ դասատուրում եւ վերելքի ճամբայ:

Հրայր – Ցակոբ Ղազարեան որ Միութեան գլխաւոր վարիչներէն մէկն է եւ՝ մարզիչն ալ պատասխանելով մեր հարցարանին, կը տեղեկացնէ թէ Հ. Մ. Մ., նահանգային առաջին դասակարգին յաւակնորդներու խմբակին մէջ, առաջին տեղը կը դրաւէ:

Ցուքպոլէն զատ, Հ. Մ. Մ.–ի անդամները փինկ – փոնկ ալ կը խաղան:

*
**

Երկու մարզաձեւերուն համար, Հ.Մ.Մ. ունի պաշտօնապէս արձանագրուած 32 մարզիկներ կամ մարզուիլ փափաքողներ: Որքա՞նը հայածնունդ: Չէ ճշդուած:

Ի՞նչ է ակումբին տարեկան պիւտճէն: Այդ ալ կը մնայ մեզմէ գաղտնի: Այդ հարցումին՝ «joker» կը պատասխանեն վարիչները ... Հաւանաբար փոփոխական է եւ որոշ գումար մը նախատեսուած չէ իրրեւ պիւտճէ:

Ձկայ քաղաքական նպատակ: Անհրաժեշտ ծախքերը կը հայթայթուին անդամավճարներու եւ նուէրներու հասոյթներով:

Ակումբին նախագահն է Բաֆֆի Մելքոնեան:

Համեստ ակումբ մը որ իր տեղը ունի ֆրանսահայ մարզական ակումբներու շարքին մէջ: Կը գործէ տասնեակ մը տարիներէ ի վեր, ինչ որ ըսել է թէ ունի եռանդ եւ կենսունակութիւն: Կը տեւէ...

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՊԱՇՏՕՆԷՈՒԹԵԱՆ ԱՄԱՆՈՐԻ ՁԱՇ-ԽՐԱԽՃԱՆՔԸ

Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ տօնացոյցը, տարեվերջի օրերուն կը նշէ «Աւագ տօն»երու չարք մը.– «Տօն սրբոցն Դարձի մարգարէին եւ Ցակոբայ Տեառնեղբայր առաքելոյն», «Տօն սրբոյն Ստեփանոսի նախավկային եւ առաջին մարտիրոսին», «Տօն սրբոց առաքելոցն Պետրոսի եւ Պօղոսի» եւ «Տօն սրբոյ Որդւոցն Որոտման՝ Ցակոբայ առաքելոյն եւ Յովհաննու աւետարանչին»: Սուրբ Ստեփանոս Նախավկայ քրիստոնէական առաջին դարուն, Յիսուսի առաքեալներէն սարկաւագական ձեռնադրութիւն առնալով, կը հանդիսանայ քրիստոնէական եկեղեցւոյ առաջին սպասաւորը՝ «պաշտօնեան», որ իր անխախտ հաւատքի խոստովանութեամբ, կ'արժանանայ մարտիրոսութեան դափնեպսակին:

Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին, Ս. Ստեփանոս Նախավկայ տօնը կը նկատէ իր պաշտօնէութեան՝ եկեղեցական հայրերուն, դպրաց ու սարկաւագաց դասուն, եկեղեցւոյ մաքրութեան ու բարեզարդման համար ծառայողներուն, յարդանքի, սիրոյ ու երախտիքի օրը:

Արդարեւ, Կիրակի, Դեկտեմբեր 29–ին, յետ պատարագի, Փարիզի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահէն ներս, եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը, օժանդակութեամբ Տիկնանց Յանձնախումբին, կազմակերպած էր ճաշ – խրախճանք մը, ի յարգանս եկեղեցւոյ պաշտօնէութեան: Եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝ Աւետիս Քահանայ Պալըճեան բացման խօսքով ողջունելէ եւ ներկաները, ըսաւ.– «Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին մշտական ներկայութիւն մըն է իւրաքանչիւրիս կեանքին ներս: Բոլորս ալ յանձնառու ենք Անոր վերելքին: Քանի՛ – քանի սերունդներ եկան ու անցան այս ճամբով եւ ծառայեցին Անոր հզօրացման: Գործի մը յաջողութիւնը բոլորին նուիրումին ու զոհողութեան կը կարօտի»: Ապա կոչ ուղղեց ներկաներուն, որ յաճախակի ներկայութեամբ մասնակցին եկեղեցւոյ կեանքին: Խօսք առնելով եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան տեսնապետ՝ Պր. Գեղամ Թորոսեան յանուն հոգաբարձութեան շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր դպիրներուն ու սարկաւագներուն ըսելով.– «Դուք էք որ եկեղեցին չէն կը պահէք, չունչ կուտաք անչունչ քարերուն եւ զարկ կուտաք վերարժեւորելու մեր հոգեւոր երաժշտական դարաւոր արժէքները»:

Ամանորի այս խրախճանքը ունէր նաեւ իր զեղարուեստական բաժինը: Եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցի աշակերտները պեղեցկօրէն ու համարձակութեամբ արտասանեցին հետեւեալ ոտանաւորները.– «Սիրելի Ծնողքիս»՝ Օշին Աբրահամեան, «Կլորիկ մըլորիկ խնձոր»՝ Հուրիկ Ցակոբեան, «Շնորհաւոր Նոր Տարի»՝ Ծովինար Ցակոբեան, Մուշեղ Իշխանի «Նամակ Կաղանդ Պապային»՝ Գայեանէ Պալըճեան, «Կաղանդ Պապա»՝ Ռիթա Պալըճեան:

Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ նորընտիր հոգաբարձու, Պր. Բիւզանդ Ֆընտըկեան կլթաւոր ընկերակցութեամբ երգեցողութեան ու հաղորդական ձայնով մեկնաբանեց հայ ժողովրդական ու հայրենասիրական

երգեր· – «Ով դու զեղեցիկ», «Երեւան՝ Հին էրեբունի», եւայլն:

Ժիրայր Ծ· Վրդ· Թաշճեան, իր ուրախութեան զգացումները արտայայտեց ժողովրդական առած մը վկայակոչելով· «Ուր որ մարդիկ հաց կը բաժնեն, այնտեղ սէրը եւ հասկացողութիւնը կ'աւելնայ»: Ան յայտնեց որ առենն է զօրակոչի են– թարկելու մեր ուժերը, որպէսզի եօթը մլլիոն ժողովուրդ, մէկ սիրտ մէկ հոգի, համախմբուած Հայրենիքի մայր հողին վրայ, արժանավայել ձեւով պանծացնենք Հայ Եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 1700– ամեակը: Ապա խոր ապրումով արտասանեց «Մանուկ Յիսուս» ոտանաւորը:

Եկեղեցւոյ երգչախումբի խմբավար՝ Պր· Կոմիտաս Գէորգեան, դաշնամուրի վրայ նուագեց «Սեղանն է առատ» եւ «Կիլիկիա» երգերը, որոնք մխրճեան երեւելի ներկաներուն կողմէ: Տիկին Անահիտ Տիւզեան, իր մեղմոյշ ու թովիչ ձայնով մեկնաբանեց Ազնաւուրի «Ավէ Մարիա» ստեղին ու Կոմիտասի «Հով արէգ» երգը: Կարօ Կարապետեան, Թորոմ, Նանոր եւ Լոռիկ, մխանաքար բազմաձայն երգեցին «Ով մեծասքանչ դուռ»: Պր· Արմէն Բարսեղեան, թաւջային ձայնով մեկնաբանեց Կոմիտասի «Հայաստան»ը, «Արփա, Սեւան»ը եւ Հայաստանի վառերգ՝ «Մեր Հայրենիք»ը, ներկաներու ջերմ մասնակցութեամբ:

Ճաշի աւարտին, վարման խօսքով, Գիւտ Արք· իր դնահատանքի խօսքը ուղղեց եկեղեցւոյ անձնուէր հոգաբարձուներուն, ժրաջան Տիկնանց Յանձնախումբին, եկեղեցանուէր եկեղեցականներուն, ծառայասէր զոլիրներուն ու սարկաւագներուն եւ բոլոր անոնց որոնք անվերապահ նուիրումով կոչուած են եկեղեցւոյ լոյսը անշէջ պահելու, Ան ըսաւ որ, քրիստոնէական եկեղեցւոյ առաջին մարտիրոսին յիշատակի ոգեկոչումը, այսօր կը առանձնայ սարբեր բովանդակութիւն, երբ կ'իմաստաւորուի պաշտօնի ու յանձնառութեան գիտակցութեամբ: Բոլորս պարտինք առանց կոչի, ինքնամատոյց ապրումով, պարտական զգալ եկեղեցւոյ կողքին ըլլալու: Ան մաղթեց որ սիրոյ սեզանը, սիրոյ ճառագայթ արձակէ, որպէսզի սէրը առատանայ եւ Աստուծոյ ծառայութիւնը, դառնայ վերակաղ հոգեկան բաւարարութիւն:

Ներկաները տակաւին երկար առեն մը– նային սիրոյ սեզաններուն չուրջ, երգելով եւ Ամանորի նախօրեակին իրարու երջանիկ ու արեւշատ օրեր մաղթելով:

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ· ԹԱՇՃԵԱՆ

ՏԱՃԱՐԱՆ

ՀԱՄԲՈՅՐ

Հեղինակ՝ ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

Սիտնի, 1996

Հրատարակութիւն՝ Համազգայինի Սըդնէյի Շանթ մասնաճիւղի:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ (Լիբանան) Ց· Տէր– Մելքոնեան սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 19–ին տօնուած է Հ· Ց· Դաշնակցութեան 106–րդ տարեդարձը, ներկայութեամբ պետական եւ կրօնական, միւնիճիպալական անձնաւորութիւններու եւ հոծ բազմութեան մը: Բացման խօսքը արտասանած է Վ· Եպրուպեան, հակիրճ կերպով անդրադառնալով Հ· Ց· Դ·–ի ծնունդ տուող պայմաններուն: Գլխաւոր բանախօսն էր Հայաստանի Հ·Ց·Դ·–ի Գերագոյն մարմնի անդամ Արտաշէս Շահպազեան: Իրեն յաջորդած է Կարօ Յովհաննէսեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Նախորդ օրն ալ, Լիբանանի Հ· Ց· Դ· կեդր· կոմիտէն ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր, նոյն առթիւ, Ռիվիէրա պանդոկին մէջ: Բազմաթիւ այցելուներ եկած ու չնորհաւորած են կուսակցութեան տարեդարձը: Դեկտեմբեր 20–ին ալ, Հ· Ց· Դ· Լ·Ե·Մ·–ը երիտասարդական ոճով նչած է Հ· Ց· Դ·–ի 106–րդ տարեդարձը, նաեւ Պուրճ Համուտի Ց· Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ:

***

ԹԵՀՐԱՆի «Ալեք» օրաթերթի հրաւէրով իրանեան մայրաքաղաքը տուած իր այցելութիւններու չարքին, Սիլվա Կապուտիկեան Դեկտեմբեր 9–ին այցելութիւն տուած է Իրանահայ Գրողներու Միութեան կեդրոնատեղին: Հաւաքոյթին բացումը կատարելով Ի· Գ· Մխիթեան վարչութեան նախագահ Ժորժ Մարտիրոսեան հրաւիրած է վարչութեան անդամ Սարօ Բարսումեանը որ հանդիսութիւնը վարէ: Ան անդրադարձած է միութեան պատմականին եւ ներկայացուցած է ներկայ պատկերը: Ապա, Վ· Վարանդ իր կարգին նախ ներկայացուցած է հիւրերը, ու ծանրացած գլխաւորաբար Սիլվա Կապուտիկեանի վրայ: Բանաստեղծուհին դարձերէն արտասանած է Սիլվա Իւշքաչեան: Հուսկ խօսք առած են Սիլվա Կապուտիկեան եւ Կորիւն Արքեպիսկոպոս:

***

ԹԵՀՐԱՆի «Ռուդաքի» դահլիճին մէջ, Դեկտեմբեր 5–ին, համերգ մը տեղի ունեցած է ուր ելոյթ ունեցած է Իրանի երաժշտական Միութեան երգչախումբը, ղեկավարութեամբ երաժշտագէտ Գուրգէն Մովսիսեանի: Յայտագրին ընթացքին լսուած են Պիզէի, Մոնթեվերտիի, Ռախմանինոֆի եւ իրանեան Ֆոլֆլորի պատկանող գործեր:

***

ԳԻՄՊՐԻՃի (Գանատա) Հայ կեդրոնի սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 15–ին, տօնական ոճով նչած է Հ· Ց· Դ·–ի 106–րդ տարեդարձը, նաեւ Պուրճ Համուտի Ց· Տէր – Մելքոնեան սրահին մէջ:

ՇԱՐԹ

Դեկտեմբերի ընթացքին, Շարթի գործերը ներկայացուցեցաւ Պելճիոր (հին Պելճոտարի ցուցասրահը) եւ այս առթիւ տեղական մամուլն ալ լայն արձագանգներ տուաւ:

«Լոթ Ռեփիւպլիքէն» (Դեկտեմբեր 13) «Շարթի ջերմ իւղանկարները» խորագրին տակ կը խօսի նկարչին արուեստին մասին նոյնքան ջերմ խօսքերով: Կ'արձանգէ Շարթի մէկ խօսքին. – «Արուեստագէտները ձկնիկներ են որոնք կ'ուզեն Նիակարայէ Լուվէժներէն բարձրանալ», ապա կ'արտայայտուի նկարիչին գործերուն մասին, անդրադառնալով ոմանց: Կը գրէ ի մէջ այլոց· – «Շարթի, ամօթխածութեամբ կը հարցապնդէ բնութիւնը, յաճախ կը խորհրդածէ, ամէն պարագայի մէջ, դոնէ մեզի յայտնաբերելու աշխարհի դանճերը»: Այդ պատճառով իսկ զօրութեամբ եւ պարզութեամբ, արտայայտչականութեամբ եւ անդորրութեամբ, պիտի նկարէ գիւղ մը եւ իր եկեղեցին, ձկնորսներու նաւահանգիստ մը եւ հանդստացող ձկնորսները եւայլն:

***

«Իւնիվէր տէ գ'Ան»ի մէջ (Դեկտեմբեր 1) Ի· Մասոն կը խօսի Շարթի «ներքին կրակին մասին: Մանկութեան յիշատակներու եւ ներկայ պահին, երջանիկ բանաստեղծութեան եւ անձերու սիրոյ մէջ, Շարթ նիւթը համայիչ գործերու կը վերածէ:

ուած է Հ· Ց· Դաշնակցութեան 106–րդ տարեդարձը կազմակերպութեամբ տեղւոյն Արամ – Դրօ Կոմիտէութեան: Բացման խօսքը արտասանած է Կարօ Սարմաղեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է Հ· Ց· Դաշնակցութեան Բիւրոյի անդամ՝ Վիգէն Յովսէփեան:

***

ՍԵԼԱՆԻԿի (Յունաստան) մէջ, Նոյեմբեր 26–ին իր մահկանացուն կնքած է Կոմիտաս երգչախումբի երկարամեայ խըմբավար՝ Արթիւր Մորճիկեան: Ծնած էր Սելանիկ 1923–ին, առաջին առթիւ մտած է Հ· Մ· Ը· Մ·–ի չարքերը, բայց, իր բուն ձիրքերը երաժշտական էին եւ կատարելագործած է այդ արուեստը, երեք ծանօթ երաժշտագէտներու՝ Սփաթիս, Քարանիքաս եւ Փոդէլիսի չունչին տակ:

ԳԱՍՊԱՐՈՎ - ԳԱՐԲՈՎ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՄԸ 1997-ԻՆ

Ճատրակի աշխարհը երկու մեծ ունի· Գասպարովը եւ Գարբովը: Առաջինը համաշխարհային ախոյեանն է Արհեստավարժ ճատրակի ընկերակցութեան, մինչ Գարբով նոյն տիտղոսին տէրն է Ճատրակի միջազգային դաշնակցութեան համար: Այս կացութիւնը այնքան բարդ մըցակցութեան մը հետեւանք է որ չատեր զայն ճատրակի դիցուհիին գործը կը նկատեն: Երկու ախոյեանները 1984 – 1990 անդիջող պայքար մղեցին իրարու դէմ, ճատրակի գահուն տիրանալու համար: Հինգ մեծ մրցաշարքերով 144 խաղեր դէմ յանդիման բերին զանոնք: Ցեւոյ, մինչ ամբողջ աշխարհ մեծ հետաքրքրութեամբ վերջնական արդիւնքին կը սպասէր, աւարտի հանդիպումին նախօրեակին որով 1993–ի ախոյեանը պիտի որոշուէր, Գարբով քաշուեցաւ եւ Գասպարովի մրցակիցը եղաւ անգլիացի Նորը: Երբ կը սպասուէր Գասպարովի յաղթանակին, երկու մրցակիցները յայտարարեցին որ կը քաշուին Դաշնակցութենէն, ստեղծելու համար ճատրակի միջազգային դաշնակցութիւնը: Անոնց մեկնումով Գարբով տիրացաւ ճատրակի գահուն, առանց մեծ դժուարութեան յաղթելէ եաք Հոլանտացի Ժան Թիմմանի: Գասպարով ալ իր կարգին պարտութեան կը մատնէր Նորթը ու աշխարհ կ'ունենար ճատրակի երկու արքայ:

Անկէ վեր երկուքն ալ յաղթանակներով պահպանեցին իրենց տիտղոսները: Երբ հարցնողներ կ'ըլլային թէ հաւանա՞կն էր երկուքին նոր մէկ հանդիպումը, երկուքն ալ կը խուսափէին պատասխանելէ:

Այս հետաքրքրութիւնը նորութիւն մը արձանագրեց երբ ճատրակի աշխարհը իջաւ նոր անուն մը· ան կը կոչուէր Քիրսան Իլիումժինով· Նախագահն էր Քալմուքիոյ Հանրապետութեան եւ ճատրակի մեծ սիրահար մը: Ան անցեալ տարեվերջին երբ ճատրակի դաշնակցութեան նախագահ եղաւ, յայտարարեց թէ գլխաւոր նպատակներէն մէկը աշխարհի բացարձակ առաջնութեան համար մըրցում մը կազմակերպել էր: Անկէ եաք այս ուղղութեամբ նոր քայլեր չառնուեցան, մինչեւ որ Սեպտեմբերի վերջաւորութեան Երեւանի ճատրակի ախոյեանութեան աւարտին ռուսական դաշնակցութեան նախագահը յայտնեց թէ ճատրակի միջազգային դաշնակցութեան նոյն չրջանին նոյնպէս Երեւանի մէջ դումարուած ժողովին գաղտնի համաձայնութիւն մը ստորագրուած էր երկու «Գ»երու միջեւ ու ճշդուած էին հանդիպումի մը կանոնները: Երկու վարպետներն ալ ստորագրած էին զայն:

Այսկէ կը հետեւի որ նոր հանդիպում մը հաւանական է· կրնայ տեղի ունենալ յառաջիկայ աշնան: Սակայն Գասպարով բաւական մտահոգ է համակարգիչին դէմ Մայիսին խաղալիք փոխ – վրէժի մրցումէն: Ան կ'ըսէ թէ եթէ մասնագէտները համակարգիչին սորվեցնեն պէտք եղած ձեւով խաղալ, մարդ արարածը պիտի պարտուի: Զի բացառեր աշխարհի վերջին մարդ ախոյեանը ըլլալու հաւանականութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ամէն չաբաթ, դիշերը, վոխն ի վոխ բանախօսութիւնները կը կատարէին հոն եւ ունկնդիրները իրաւունք ունէին բանախօսէն լուսաբանութիւններ ուզելու իր խօսած նիւթին վրայ, այնպէս որ երբեմն երկար վիճաբանութիւններ կը բացուէին որմէ կ'օգտուէին ամէնքն ալ:

Կը յիշեմ որ ես մէկ քանի բանախօսութիւններ ըրած եմ հրէական իմաստասիրութեան եւ ամբոխի հոգեբանութեան վրայ, որոնք ընդունելութիւն գտած են:

***

Արփիար կատարեալ տէրվիշի կեանք մը կը վարէր Լոնտոնի մէջ: Գիշերները իր սենեակը կ'առանձնանար յօդուած գրելու համար, առտուն կանուխ կ'ելլէր հանրային ընթերցատուները վազելու, ուր ցուցադրուած են օրուան թերթերը դրամի վրայ, զոր հարկ է կարդալ ոտքի վրայ կեցած: Արփիար այսպէս յաճախ չորս – հինգ ժամ կը կենար թերթ կարդալու համար: Անգլերէն բաւական սորված էր եւ կարդացածը լաւ կը հասկընար, բայց գրեթէ բնաւ չէր կրնար խօսիլ: Ընթերցումէն եաքը կ'երթար ճաշ չելու, եթէ նիւթական միջոցները ներէին, իսկ հակառակ պարագային թէյով մը կը գոհանար, այն մխիթարութեամբ որ իրիկունը անպատճառ պիտի ընթրէր Լեւոնին սենեակը, որովհետեւ գոնէ իրիկուան կերակուրը դիպուածի քմահաճոյքներուն ենթարկուած չէր:

Հոն դանուած միջոցիս Թրանավալի պատերազմը տեղի կ'ունենար եւ ամէն օր անգլիական պարտութիւններու լուրերը կը հասնէին: Անգլիացիները, հակառակ իրենց պաղարիւնութեան չատ դերագրգռուած էին:

Ցաւալին այն էր որ Արփիար իր սեւուլիկ դէմքովը, երկար մազերովն ու լայնեզր թաղեայ գլխարկովը Պօէրի կը նմանէր եւ չատ ուշադրութիւն կը գրաւէր փողոցը գացած միջոցին, մանաւանդ որ իրեն պէս թափթփած մարդ չատ չկայ Լոնտոնի մէջ ու թուխ մարդիկն ալ հազուագիւտ են:

Տղաք եռեւէն՝ «պլէք մէն, պլէք մէն» (սեւ մարդ) կը պոռային ու կը փախչէին: Իսկ հայրենասէր, եւ անչուշտ քիչ մըն ալ գինով, Անգլիացիները գինքը Պօէր մը կարծելով բռունցքին ցոյց կուտային սպառնագին, Նոյնիսկ օր մը մազ մնացեր էր որ չոգեկառքին մէջ ծեծ մը ուտէր:

Իր մեծագոյն հաճոյքն էր գիրք մը կամ թերթ մը առնելով երթալ նստիլ Հայդ Փարք կամ Գէնսինկթըն Փարք ու կարդալ:

Ցետոյ անխոնջ քալող մըն էր, գրեթէ ամէն օր Նօթինկ Հիլլէն, ուր կը բնակէինք, մինչեւ Սիթի կ'երթար ոտքով «Մաթէն» կամ «Ժուռնալ» գնելու եւ այս երթուդարձը կը տեւէր ամբողջ չորս ժամ:

Լոնտոն նոր հասած էի երբ առտու մը ուզեց զիս պալտցինել: Իրեն սովորական սահմաններէն բաւական հեռացանք եւ յանկարծ գտնք թաղի մը մէջ:

Արփիար՝ որ կը յաւակնէր Լոնտոնը իր գրպանին պէս ճանչնալ, ինչ որ մեծ ու կնճռոտ գիտութիւն մը չէնթադրեր, նըկատի առնելով իր գրպանին վիճակը, չուզեց անցորդի կամ փոլիսմէնի մը դիմել Նօթինկ Հիլի ճամբան գտնելու համար:

– Եթէ Լոնտոնի մէջ իսկ ճամբան կորսընցնեմ ու չկրնամ գտնել՝ ալ ի՞նչ երեսով յեղափոխական կուսակցութիւն մը պիտի վարեմ, ըսաւ:

Եւ չարունակեցինք մեր ըստ բախտի գնացքը.. մինչեւ որ՝ դիպուածով՝ ծանօթ հրապարակ մը հասանք որմէ անդին դիւրաւ կրցանք մեր տան ճամբան գըտնել:

Բայց երբ հասանք Բաչլեանի քով ժամը իրիկուան ութը անցած էր:

Տանըմէկ ժամ անընդհատ քալեր էինք:

***

Լոնտոնի իմ գտնուած միջոցիս հոն էր նաեւ Արտաւազդը կամ Արթիւր Օհանեանը, որու մասին խօսեցայ այս յիշատակներուս սկիզբը:

Արթիւր որբեւայրի եւ մէկ քանի զաւակներու տէր Անգլուհիի մը հետ ամուսնացած էր եւ մեր թաղը կը բնակէր: Ցաճախ իրիկունները կուգար մեզի հետ ժամանակ անցընելու: Հնչակեան կուսակցութեան չէր պատկաներ այլեւս, բայց նորէն կը չահագրգռուէր անով եւ յաճախ բուռն վիճաբանութիւններ կ'ունենար Արփիարի հետ:

Արթիւր բաւական դժնդակ պայմաններով կը ճարէր իր ապրուստը, այսուհանդերձ միչտ կատարեալ ճկնթըմէնի մը պէս մաքուր հագուած էր (hop Ֆօրմ) գլխարկ, սեւ գգեստ, վայլուն կօշիկ ու ձեռնոց:

Իր զբաղումն էր նախ ռուսերէն դասեր տալ ապնուական հարուստ Անգլիացիի մը, որ կը պատրաստուէր Ռուսիոյ մէջ դիւանագիտական պաչտօնի մը կոչուելու եւ յետոյ Արեւելեան լեզուներէ թարգմանութիւններ ընել անգլերէնի: Այս վերջին գործը բաւական տարօրինակ ու զարմանալի էր:

(Շար. 66)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ժան – Փիէր Պիւբթէ եւ զաւակները կը ծանուցանեն, որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունուար 12, Փարիզի Ս. Յովհ. – Մկրտիչ եկեղեցին իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՓԻԷՐ ՊԻՒՐԹԷ-Ի

(Ծնեալ՝ Շահան կարապետեան)

մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները:

Յակոբ Պօյաճեան, Յակոբ Աղաճանեան 250–ական Ֆր., Յակոբ Յարութիւնեան, Հայկուհի Քէչէճեան, Ալէքս Ալթունեան, Էլմաս Գայեա, Թորոս Գիւմա, Արշալոյս Պատուականեան, Անոյշ Քարաթեփէ, Գէորգ Շիրինեան, Սարոյեան, Կարպիս Տիւզեան 200–ական Ֆր., Բերկրուհի Ալթունեան 150 Ֆր., Արապաճեան, Քիւլաք, Էլմաս Գակլայեան, Իրմա Ազմանօղլու, Կարապետ Զատոյեան, Հայկան Էլիչթէօղլու, Ոմն՝, Լուսիա Էնսիօղլու, Ալիս Գահվէճիօղլու, Սիրարփի Էրսեն, Վարուժան Գիրէ, Հայկուհի Տիրացուեան 100–ական Ֆր., Արէգնազ Գէպէլեան, Կիւլիզ Մենեքչէ, Արշալոյս Մուրթլուօղլու, Արշալոյս Քապաք, Վարդանոյշ Պաղտաք 50–ական Ֆր.:

★ ★ ● ★ ☆ ■

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱԻԻԼԻ ԵՐԿՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ դպրոցի ուսուցիչ՝ Պր. Մեսրոպ Ադամեան կը հրաւիրեն իրենց աշակերտներն ու անոնց ծնողներն ու բարեկամները Ամանորի հանդէսին.

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 16–ին Եկեղեցւոյ կից սրահէն ներս:

★ ★ ● ★ ☆ ■

(Շար. Ա. էջէն)

մը»: Ընկերվարական կուսակցութիւնը հրաւիրած է յիշատակը յարգողները որ վարդ մը տանին 9, ռիւ Ֆրէտէրիք Լը Փլէ, ուր մեռաւ Միթերան, ապա այդ վարդերը պիտի դրուին իր շիրիմին վրայ: Միթերանի այրին ծառ մը պիտի տնկէ Շաթօ–Շինոն, ծաղիկները պիտի դրուին նաեւ Սոլիւթրէի ժայռին վրայ:

ՄՈՆԱՔՕ իր 700–ամեակը կը տօնէր Յունուար 8–ին մեծ հանդիսութիւններով: 1297 Յունուար 8–ին է որ Ֆրանսուա Կրիմալտի ձեռնվայէն վտարուած ժիպըլէններու կողմէ (միջնադարեան Իտալիոյ մէջ, ռոմկն–ժերմանիք կայսեր կողմնակից) տէր կը դառնար Մոնաքոյի բերդին, վանականի կերպարով: Տօնակատարութիւնը կը սկսէր պատարագով մը Մոնաքոյի մայր տաճարին մէջ: Ցիշենք որ Մոնաքօ կը տարածուի երկու քառակուսի քիլոմեթրի վրայ, ՄԱԿ–ի մաս կը կազմէ 1993–էն ի վեր, տուրքերու համար դրախտ մը կը նկատուի, եկամուտի վրայ ուղղակի տուրք գոյութիւն չունի: Ներկայ իշխանը՝ Ռենիէ Գ. իշխանապետութիւնը կը վարէ 1949–էն ի վեր, 1956–ին ամուսնացած էր ամերիկուհի դերասանուհի՝ Կրէյս Քելլիի հետ որ չօշափելի օժիտ մը բերած էր, այսինքն ամերիկեան ընտրանիի մը ներդրումները: Կառքի արկածի մը զոհ գնաց 1982–ին: Երկու աղջիկները՝ Գարոլին եւ Սթեֆանի «զգայացունց»ի մասնագէտ մամուլի մը ամէնօրեայ նիւթ կը հայթայթեն, մինչ զահաժառանգ իշխանը կին կը փնտռէ...:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ցուրտը կը չարունակէ զոհեր խլել թշուառներու մօտ: Յունուար 7–ին 4 հոգի եւս մեռած են, մեռելներու ընդհանուր թիւը 30–ի բարձրացնելով:

ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՒՐԻԹԻ

ԳԱՇԱՆ. – Պ. Ներսէս Մխճեան 400 Ֆրանք:

***

ՓԱՐԻԶ. – Պ. Ռուբէն Գրիգորեան 400 Ֆրանք:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տոքթ. Գուրգէն Մեծատուրեանի թարմ յիշատակին, Տիկին Սօնա Փանոսեան 500 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԻՍԻ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Սիրելիներ,

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 15–ին Իսիի Եկեղեցւոյ Միօրեայ Դպրոցի աշակերտութեան Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան հանդիսութիւնն է:

Աշակերտները պիտի երգեն ու պիտի պարեն ու արտասանեն:

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Գլամառի Սոսիօ–Դիւլթիւրէլ սրահին մէջ, 44, ռութ տիւ Փավէ Պլան, Գլամառ:

Ծնողքներ ու բարեկամներ, մեծ թիւով եկէք ու քաջալերեցէք աշակերտներն ու կրթական մարմինը:

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

•

Chers Parents,

C'est avec un grand plaisir que l'Ephorie de notre Eglise, ainsi que le Père MURONE, vous invitent à la fête de NOEL de l'Ecole de mercredi qui aura lieu le Dimanche 12 Janvier à 15 heures, au CENTRE SOCIO-CULTUREL DU PAVE BLANC, 44, route du Pavé Blanc à Clamart.

Votre présence est indispensable, afin d'encourager les responsables de l'école, les institutrices, et surtout vos enfants.

Venez nombreux

Le Comité de Parents d'Elèves

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ալնուվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Հ. Ց. Դ. Նոր սերունդի կառավարնոց խումբը երեկոյթ մը կը կազմակերպեն՝

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15–ԻՆ

Մանրամասնութիւնները յետագային:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjour Familial à Bellefontaine

La Croix Bleue des Arméniens de France Section de Paris organise une semaine de séjour familial à Bellefontaine (Jura) du Mardi 4 Février au 11 Février.

Pour tous renseignements et inscriptions :

Téléphoner à Mme Sayagh :
01. 64. 03. 53. 05

ou le Samedi à partir de 14h30 :
01. 42. 46. 88. 36 au bureau de la section de Paris.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օր, Յունուար 13

Ը. օր Ծննդեան: Աւուրանակոչութիւն Տեառն, տօն Յայտնութեան եւ Թլփատութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի:

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆԱ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանի Տնօրինէքը կը կատարուի:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, Յունուար 14

Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու Կարապետին, աւուրանակոչութեան տօն՝ առաջնորդանիստ Մայր Տաճարին:

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆԱ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ժամը 11·30–ին Հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ Եկեղեցաչէն բարերար՝

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ

եւ

ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ

ընտանիքի հանգուցեալներուն համար:

***

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 13

Տօն է անուանակոչութեան:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի եպիսկոպոսարանի Տնօրինէքը կը կատարուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Ա. Թադէոսեան» մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունուար 11, կէսօրէ եւք ժամը 16–ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը՝

17, rue Bleue, Paris 9e, M° Cadet.

Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'HIVER à BELLEFONTAINE

La *CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE* organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (Jura) du 11 au 18 février 1997 pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 15 ans,

Prix : 2 600 F. comprenant :

- *Transport*
- *Hébergement*
- *Location et cours de skis*
- *Remontées mécaniques*
- *Assurances*

Renseignements et inscriptions :

C.B.A.F. — Conseil d'Administration:
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 24 46 57.

ՃՇԴՈՒԽՄ

«Եթովպահայ դպրութիւն» յօդուածին մէջ (Յունուար 4, Բ. էջ) երկրորդ սիւնակին 5–րդ պարբերութեան մէջ, հոդուածի հովիւներու երկրորդը պէտք է ըլլայ՝ վազգէն Վրդ. Քէշիշեան (եւ ոչ՝ Արզումանեան):

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE
POUR LA COLONIE DE VACANCES

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour le mois de Juillet 1997 à Bellefontaine :

- **DIRECTEUR TITULAIRE du BAFD.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris.

■

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour les mois de Juillet et Août 1997 à Bellefontaine :

- **Animateurs avec BAFA ayant 18 ans et ne passant pas d'examens en Juillet;**
- **Infirmiers (ou étudiants en 2ème année de médecine);**
- **Economes.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

ASSOCIATION CULTUELLE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE PARIS ET DE LA REGION PARISIENNE

MODIFICATION DES STATUTS DE L'ASSOCIATION

En application de l'article 21 des statuts, vous êtes priés de noter que l'Assemblée Générale Extraordinaire des membres de l'Association se tiendra le :

Mercredi 19 Mars 1997 à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Si la proportion des 2/3 des membres de l'Association n'est pas atteinte, une deuxième Assemblée Générale Extraordinaire est convoquée pour le :

Mercredi 9 Avril à 20 heures
au siège de l'Association
15, rue Jean-Goujon, 75008 PARIS

Le Président
du Conseil d'Administration

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

☆ ★ ■ **ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ** ■ ★ ☆

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Շրջանային վարչութիւնը փարիզեան իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14·30–ին

CENTRE VALEYRE — 22, rue Rochechouart, Paris 9e

Ձոխ յայտագիր կապոյտ Խաչի դպրոցներու կողմէ:

Բոլոր երախաները հրաւիրուած են դիմաւորելու

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

եւ ծափահարելու հայ կախարդը:

— Ձոխ պիւֆէ —

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 10
VENDREDI
10 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·024 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 72e ANNEE — N° 19.024

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԽՕՍՔԻՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի Ամանորի ուղերձը, նպատակը ուղղակի ատիկա չըլլալով հանդերձ, կ'ամփոփէ երկրին տարեկան հաչուեփակին զլուխները: Տնտեսական, ընկերային լուրջ անհատապարութիւններուն օրէ օր աւելի չեզոռող մով զարդացող յուսահեկութիւնը զլխաւորն է անոնց: Որքա՞ն ընդունելի ձեւ է ամէն միջոցով հարստացողները «ճարպիկ գործի մարդիկ», իսկ միւսները՝ անկարողներ նկատել ու աչք փակել ընդհ. զժգոհութեան:

Այս պարագան ակներեւ է որ անտեսութեան մասնուած չէ նախագահին կողմէ, քանի որ անոր ուղերձը կը սկսի խոստումներ չընելու հաւաստումով: Պէտք է ըսել որ այդ կեցուածքը նորութիւն չի մատներ Լ. Տէր – Պետրոսեանի պարագային. իր ելոյթները ընդհանրապէս կը յատկանշուին ամբոխավարականը, լոզունգային մէկդի դրած մօտեցումով մը: Ամանորեան ուղերձը ասոր հետ առաջին խօսքն զեղչած է համոզելու ջանքն ալ: Հոս անկարելի է չնշմարել ծաւալուն զժգոհութիւնը նկատի առնելու անոր տրամադրութիւնը: Այլ ձեւով, արդէն, ուղերձին ունկնդիր մեծ թիւով ականջ ունենալու հեռանկարի մը խօսքը պիտի չըլլար: Մանաւանդ որ չատ ժամանակ անցած չէ նախագահական ընտրութեան յաջորդած փոթորկումէն ի վեր որով ոչ արհամարհելի ուժգնութեամբ զժգոհութիւն մը պոռթկաց:

*Նախագահն ալ մոռցած չէ Սեպտեմբերի վերջին չարթուան պատահարները, անոնց արձագանգները, երբ անմիջապէս խօսքը կ'առնէր այդ նիւթին; կ'ըսէ թէ ընտրութեան արդիւնքներով ժողովուրդէն պառակտումի պատկեր մը տալու զաղափարը ինդրոյ առարկայ է. ատիկա կը կապէ ժողովրդավարութենէ հրաժարելու երեւոյթի մը, այն բացատրութեամբ որ այդ պիտակին արժանացած երկիրներու մէջ քնական է քուէներու կէս առ կէսի մօտիկ բաշխումը: Ուղերձին տկար կէտն է այս մէկը, քանի որ թէեւ անուղղակի, ժողովրդավարութեան մակարդակին չհասած լուռ ամբաստանութեան մը թիւրախ կ'ընէ բազմութիւնը. ու ատիկա՝ մանաւանդ պատահարներու ոչ ամբողջական նկատառումով: Սեպտեմբեր 25 – 26–ի ցոյցերուն տասնեակ հազարաւոր մասնակիցները փողոց իջեցնողը վստահաբար ո՛չ այնքան Լ. Տէր – Պետրոսեանի ու Վ. Մաուկեանի արուած քուէներուն համեմատութիւնն էր, որքան՝ արդիւնքներուն ղեղծուած ըլլալուն, հետեւաբար գործուած անարդարութեան մասին հաւաքը: Ու այլ անիրաւութեան մը տպաւորութիւնը կը գործէ ժողովրդավարութենէն հրաժարողի ամբաստանութիւն ուղղել զանգուածներու որոնք սա կամ նա ձեւով դիտցան տիրապետել իրենց զայրոյթին, չվերածուիլ խուժանի, մինչ պաշտպանութեան նախարարն իսկ կը խոստովանի որ պահ մը քաղաքացիական պատերազմի վախը ունեցած է: Հետաքրքրական է որ պառակտումէ դաղափարին ու ժողովրդավարութենէ հրաժարելու մասին խօսելով հանդերձ, Լ. Տէր – Պետրոսեան յառաջիկայ հինդ տարուան իր պարտականութիւնը կը նկատէ ապահովել ժողովուրդին համերաշխութիւնը, երկրին ներքին կայուն վիճակը: Բաներ որոնք ուշադրութեան, գործունէութեան յատելեալ մարդ են իրեն համար որ առաջին հնդամեակին զերծ էր այդ պարտքէն:

Ուղերձին չարունակութիւնը եւս կը մատնէ թէ նախագահը անտարբեր չէ մեծամասնութեան վրայ ծանրացող բեռներուն հանդէպ; Բան մը որով չատ անգամ ամբաստանուած է ան: Կ'ըսէ թէ պիտի բարելաւուին բարոյա – իրաւական մթնոլորտը, քաղաքական քաղաքականութիւնը, պիտի սաստկանայ կաշառակերութեան, վարչական անօրինութեան դէմ պայքարը, եւայլն: Բաներ որոնք նպատակ ունին հանրութեան ընկերային վիճակին բարւոքումը: Կը հաւաստէ նաեւ թէ տնտեսական աշխուժացում կ'արձանագրուի:

Ուղերձի մը չընդունակին մէկ լաւ կը հընչեն այս բոլորը. բայց բուն հարցը հոն է որ զժգոհներու բազմութիւնը ամանորեան ելոյթի մը տուեալներով սիրտ ունի՞ տակաւին: Պիտի չուզէ՞ գործնական փաստերը ունենալ ըսուածին, արժեւորումներու նորովի մօտեցումին համար:

Նախագահին խօսքին մէջ ինչ որ ընդհանուրէն կ'անջատուի, չընչափակումը յաղթահարելու եւ Արցախի խնդրին մէջ միջազգային ճնշումները դիմակայելու անհրաժեշտութիւնն է: Յատկապէս այս վերջին պարագային, տնտեսական ու ընկերային վիճակէն ամէնէն զժգոհ Հայաստանցին ալ որեւէ պիղումի համաձայն չըլլար չատ հաւանօրէն: Իսկ Արցախի խնդրին մէջ զանազան կողմերու ճնշումները ամէն ժամանակ աւելի չեզոռած են այս օրերուն: Աւոր հիմերուն կարգին կը զտնուին Բաքուի քարիւղին զրաւարկը, Ռուսաստանի չէչէնական փուչը, Ադրպէյճանի ծանօթ դիրքին այս երկու ազդակներով աւելի՛ եւս չեզոռումը: Բաներ որոնք նոր ու բաւական վտանգաւոր հեռանկարներ հաւանական կ'ընեն, առնչուելով Ղարաբաղի Հանրապետութեան նախագահ Ռ. Քոչարեանի փարիզի մէջ ունեցած արտայայտութեան թէ պատերազմը անպայման կը վերսկսի երբ մենք մոռնանք զայն:

Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի ելոյթին մեծ բացակն է ընդդիմութիւնը, որպէս քաղաքական ներկայութիւն: Ատիկա կը նշանակէ թէ ժողովուրդին հաւատարմութիւնը եւ երկրին կայունութիւնը ապահովելու մէջ գործակցութեան կամ դերերու բաշխումի հաւանականութիւն խնդրոյ առարկայ չէ: Մինչդեռ, քուէներու մօտաւորապէս կէս առ կէս բաշխումի երեւոյթ մը ճապկումի մեծ կարելիութիւններ կրնար ու կրնայ ընծայել զեկավար տարրին, յատկապէս միջազգային բանակցութիւններու սեղանին վրայ: Ի վերջոյ, տարբեր բան է քուէներու աւելի քան 80%–ին տիրացածի հանդամանքը եւ զրեթէ իր մրցակիցին չափ քուէ ստացած նախագահի մը պարագան: Մանաւանդ որ պատկառելի բազմութիւն մը վստահ է թէ չի վարանիր կարելի ձեւով պաշտպանելու ընդդիմութեան քուէները:

Տարեմուտ է ու Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի նախագահութեան Բ. հնդամեակին սկիզբը. ներսին ու դուրսին, իշխանամէտին ու ընդդիմադիրին զլխաւոր ակնկալութիւնը պիտի ըլլայ տարին փակել առաջադրութիւններու, խոստումներու իրագործումին չօշափելի ապացոյցներով:

Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒԻՆ

ՀԵՏ

ՄՈՆԱՔՕ 700

Մոնաքոյի իշխանապետութիւնը հանդիսաւոր կերպով նչեց իր հիմնադրութեան եօթներորդ դարադարձը: 30 հազար բնակիչով, Միջերկրականի Սինկափուրը նկատուած այս մանրիկ իշխանապետութիւնը ոչ մէկ զործազուրկ ունի. ոչ ոք տուրք կը վճարէ չհաած դրամին վրայ. անտեսութիւնը խաղաղարհներէն յաջողութեամբ անցած է պերճաշուք չինութիւններու մարզին: Այսուհանդերձ, ներկայի իշխողներուն ամէնէն մօտիկ մարդիկն անգամ չեն կրնար չխոստովանիլ որ անոնք քանի մը տարուան մէջ սպառելու վտանգին ենթարկած են եօթը զարու ընթացքին կուտակուած զրամադլուխը:

700 տարի առաջ, 1297 Յունուար 8–ին Ֆրանչեսքինօ Կրիմալտի որ Ֆրէգոզիք Ա. կարմրամօրուսին եւ Մարոքի էմիրին դեսպան եղած ճէնովացի Կրիմալտիի մը չառաւիղն էր, վանականի զգեստաւորութով ծպտուած, Մոնաքոյի բերդին դուռը կը բախէր: Ցետոյ, սպաննելով պահակները, կը տիրանար վայրին: Անոր այս յաջողութեան յիշատակը յարգելու համար է որ Կրիմալտիներու զինանշանին վրայ զծագրուած են զինեալ երկու վանականներ:

Ֆրանչեսքինոյի ներկայի վերջին չառաւիղը՝ Ալպէր իշխանը զրեթէ հակապատկերն է իր այդ պապին: Ամէն օր որոչ մամուլ մը նշանածներ, սիրուհիներ կը վերագրէ անոր, բայց ամէն մարդ զիտէ թէ անոնց մեծ մասը երեւակայութեան պտուղն է նոյն այդ մամուլին: Նոյնքան նիւթ հայթայթող տիպարներ են անոր երկու քոյրերը՝ Գարոլինն ու Սթեֆանին:

Ամերիկացի պատմաբան Սթանլէյ ձէքսըն Կրիմալտիներու զերդաստանին կը վերագրէ բիրտ մահերու, զլխատումներու, լքումներու, խեղդամահութեան պարագաներու, վախուտներու իւրայատուկ հաւաքածոյ մը: Անոնց անցեալին ներկայէն միակ տարբերութիւնը այն է որ չատ ու չատ պատահարներ սեղմ չրջանակի մէջ մնացած են, լրատուիւններու չատ

ՀՐԵԱՆԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ելցինի հիւանդանոց փոխադրուած է, երբ պարզուած է որ ոչ թէ հարբուխէ այլ՝ թոքաբորէ կը տառապի: Կրեմլինի մամուլի սպասարկութիւնը այս լուրը հաղորդեց ճշդելով որ «քանի մը օր» հիւանդանոց պէտք է մնայ, որպէսզի բուն ախտաճանաչումը ըլլայ եւ համապատասխան բուժումը տարուի: Ելցին 66 տարեկան կ'ըլլայ Փետրուարին: Լեբեդ կրկին իր հրաժարումը կը պահանջէ:

Միլոսեւիչ, ընդդիմութեան 52 օրերու չարունակական ցոյցերէն եաք, զիջում մը եւս ըրաւ: Կառավարութիւնը դիմեց Նիչի (Սերպիոյ երկրորդ կարեւոր քաղաքը) ընտրական յանձնախումբին որ ընդունի ընդդիմութեան յաղթանակը թաղապետական ընտրութիւններուն (Նոյեմբեր 17):

Մատրիտի մէջ, Յունուար 8–ին, սպանուած է յամաքային բանակի զնդապետ մը, մահափորձի մը հետեւանքով որ ԷԹԱ–ի զլուխը կը կրէ: 49 տարեկան, զնդապետը զլխուն զնդակ մը ստացած է, երբ իր բնակարանը կ'երթար: Փիչ անդին ալ երկու ահաբեկիչները կառք մը օգը հանած են մեծ վաճառատան մը մօտ: Պայթումէն անցորդներ վիրաւորուած են:

Պաղտատի մէջ, պարսիկները ահաբեկչական արարքներու կը դիմեն իրենց իշխանութեան ընդդիմադիր մուճահետեւորուն դէմ: Երեք հրադունդներ նետուած են Յունուար 7–ին դէպի կեդրոնատեղին, մէկը փողոցը ինկած է, ուրիշ մը իրաքցի Գրողներու Միութեան չէնքին վրայ, երրորդ մըն ալ օդը պայթած է (ամէն մէկը՝ 200 քիլօ): Մէկ մեռեալ եւ եօթը վիրաւոր կայ:

Ալժիի կեդրոնը զործուած վերջին ոճրափորձին (Յունուար 7) հաչուեկչիռը չատ աւելի ծանր է քան ինչ որ ըսուած էր սկիզբը: Մեռեալներու թիւը 23 է եւ աւելի քան 100 վիրաւորներ կան:

Իւնսալ Էօզթիւրք, քրտամէտ հրատարակիչը կրնայ բանտը մնալ մինչեւ 21–րդ դարու կէսը: 30 տարեկան, Էօզթիւրք Եուրթ – Եայըն հրատարակչատան անօրէնն էր եւ Պետութեան Ատեանին կողմէ ամբաստանուած էր «ահարեկչական եւ անջատողական քարոզչութեան» համար եւ դատապարտուած մէկ տարի բանտարկութեան եւ 1·1 միլիառ թրքական ոսկիի (չուրջ 55·000 Ֆրանք) տուգանքի: Դեկտեմբերին պէտք է ազատ արձակուէր; Բայց, էէ ուզած կամ էէ կրցած վճարել տուգանքը, ուրեմն պէտք է դեռ 11·000 օր բանտը մնայ (մէկ օր բանտարկութիւնը կը համապատասխանէ 10·000 թրքականի): 1991–էն 62 դատեր բացուած են Եուրթ – Եայըն հրատարակչականին դէմ:

Հրեաները չատ բարկացած են Զուլեկերիոյ որու դրամատուները չատ տրամադիր չեն թուիր վերադարձնելու նոյներու զոհերուն հարստութիւնը: Յունուար 6–ին, Դաշնակցային Խորհուրդը առաջարկած էր Ողջակիզման զոհերուն եւ անոնց ժառանգորդներուն ի նպաստ հիմնադրամ մը ստեղծել, որովհետեւ իսրայէլեան կազմակերպութիւնները կր բսպառնան պօյքոթի ենթարկել զուիցերական հատատութիւնները: Արդարեւ հրէական կազմակերպութիւնները կը պահանջեն, ըստ իրենց գնահատումին, չուրջ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԻՆՉՊԷՍ ՎԵՐՋԻ ՄԻ ՏՐՏՈՒՆՋ...

ԿԱՐՊԻՍ ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Զըչու Աբշակ եւ մեծ մայրս հազիւ երկու տարի ամուսնական կեանք ունեցան, որից ծնուեց Անոյշը: Եթէ նկատի առնենք այն բազմաթիւ ու երկար բացակայութիւնները որոնց ընթացքին Աբշակ սարերն ու ձորերն էր չափում, Սալմաստից դէնք ու ռազմամթերք տեղափոխելով, Վանի ինքնապաշտպանութեան համար, երեւի երեք ամիս էլ միասին կեանք չունեցան: Հայկանոյշ դիւերը – ցերեկ ապասում էր Աբշակի վերադարձը, հաւատարիմ ու համբերատար, ինչպէս Փենելոփ: Ու մինչեւ իր կեանքի վերջ, նա մնաց սիրահարած Աբշակին:

Տարիները անցան, Անոյշ հասակ նետեց, դառաւ պեղեցիկ մի աղջիկ, սեւաչեայ դրաւիչ դէմքով ուր թաքնուած էր մի որոշ տխրութիւն: Ճետագայում նա ամուսնացաւ եւ ամուսնուն հետ չուեցին դրախտաշող Գալիֆորնիա: Անոյշից բաժանուել չատ դառն զրկանք եղաւ մեծ մօրս համար: Բայց ծովերը բաժանող այդ հեռաւորութիւնը, արդեօք չեղաւ որ մայր ու աղջիկ կապը պահեն կանոնաւոր ու յարատեւօրէն: Հէնց այդ նկատմամբ էլ, մեծ մայրս խանդով սովորեց հայերէն գրել կարդալ ու նամակագրութեամբ կապուած մնաց իր աչքի լոյս՝ Անոյշին: Այդ նամակագրութիւնը տեւեց երկար տարիներ: Ամէն անգամ երբ Անոյշից նամակ առնայինք, այդ օրը մեծ մայրս սովորականից աւելի արագաշարժ էր գործում, աւելի տրամադրուած խօսում: Երեկոյեան բոլորս հաւաքուած սեղանի չուրջ, մայրս կարդում էր դանդաղօրէն Ֆրէզնոյից եկած նամակը: Մեծ մօրս համար, Անոյշով էր չարունակւում Աբշակի կեանքը...:

Եօթանասուն անձ տարիքով, դառն ու ծանր տարիներ կրելով հանդերձ, մեծ մայրս մնացել էր բարեձեւ, «չրուխ»ի նման սլացիկ, աշխոյժ եւ ճկուն, երբեք չէր ասի «յոգնած եմ», այլ երբեմն չընչաւսպառ էր լինում ու մի պահ նստում: Երբ կարեւոր կամ բացառիկ հիւրեր պիտի ընդունէինք ճաշի, ինձ արթնացնում էր առտուան փարթամ մի ժամի, որ միասին – ոտնածալած կաթսան մեր միջեւ առած – խարխոյ կոճենիֆ: Նա այնպիսի լարուած արագութեամբ էր կոճում, որ կարծես կլոր Տարի կուռի դիրքի վրայ, Զըչու Աբշակի հրացաններն էր «մեքենայարար» զինում: Իսկ ես, անկեղծ ասած, չէի կարող նրան հետեւել, յոգնում էի եւ ձեռքերս արդէն սկսել էին այրուցքներով (cloques) զարդարուել, արիւնոտել:

– Դէ՛հ, մեծ մա, եղաւ, հերիք է

– Չէ՛, կտորմն էլ, արեւուդ մեռնեմ, կտորմն էլ:

Պայման էր որ խարխան, ճկոյթով քաշուած պահին, թելի պէս երկարէր: Այնպէս որ յիշում եմ ի՛նչ սքանչացումով, հիւրերը լափում էին ու գովում այդ օրուան խարխան: Իսկ ես էլ, մանեցրիս կիպիչ այրուցքներից, մաքրամս մըտրում էի՝ «զար – պիքում»...,

Մեծ մօրս զգեստները միշտ մուգ էին, խնամուած եւ զուսպ: Սպիտակ մազերը պարզ սանտրուած, գլխին վայելուչ մի թագ էին: Դէմքին ոչ մի զոնեւոր չպարթաքցնում էր նրա չարատանջ տարիների կնճիռները: Մանուկին ու վշին ոչ մի չողացող զարդ: Իսկական եւ տարաբախտ մեծ մայրիկների վերջի սերունդից էր: Հիմա կարծես կորել են մեծ մայրերը: Նրանց մազերը յամառօրէն մնում են խարտեաշ կամ սեւ «կոիկ»ի (ազռաւ) նման: Չեն ուզում հաշտուել իրանց ծերունդեան թուականի հետ...:

Այո՛, խիստ էր մեծ մայրս եւ անզիջող՝ ազգային սկզբունքների նկատմամբ: Բայց եւ այնպէս զգայուն եւ հեզահամբոյր մի անձնաւորութիւն էր, ինչպէս վայել է հայ մեծ մայրերին: Ինձ ոչ մի անգամ չի ծեծել, իմ կատարած անառակութիւնների առթիւ: Երբ չափ կ'անցնէի, նա աչքերը խոժոռում էր, ցուցամատը տանում չուրթերին ու մի խիստ նայուածքով ինձ դիտում: Դա արդէն բաւական էր որ կարմրէի ու լինէի զինաթափ:

***

Մտքումս է նաեւ պատերազմի վերջի տարին: Քեռիները չնորհիւ, ընտանիքով ապաստան գտել էինք ալպեան լեռների խորքում, Laragne կոչուած մի գիւղաքաղաքում: Ամէն տեսակէտով ապահով էինք եւ որոշ չափով անհոգ: Մասնաւորաբար այն օրուանից երբ գերմանական «անպարտ» բանակը, Սթալինգրատի ճակատամարտից յետոյ, սկսել էր պարտութեան «զգուշքիները»ը ճաշակել ... Այդ տարին ուրեմն, գերմանացի զինուորները սկսել էին նահանջել, գրեթէ բոլոր ճակատներից: Զուգահեռօրէն Փըրանսացի փարթիզանները աշխուժացել էին եւ թշնամի կոկատների վրայ յարձակումներ էին կատարում: Մի օր էլ, մեր ապաստանած փառաւոր առանձնատունում, խուժեցին վեց զինուած երիտասարդ «Ֆետայիներ», պատճառաբանելով որ եկել են տունը խուզարկելու: Քեռուս մէկը, որ օրէնքապաշտ եւ հպարտ բնաւորութեան տէր մի անձնաւորութիւն էր, ընդդիմացաւ այդ ինքնակոչ այցելութեան ու արհամարող մի չեչոով յայտնեց՝ «Մէջազգային օրէնքով դուք իրաւունք չունէք ո՛չ խուզարկելու ոչ էլ տուն մըտնելու»: Փարթիզանները եւ մէջազգայի՛ն օրէնք ... Այս բարձրաձայն վիճաբանութեան ընթացքին, յանկարծ երեւաց մեծ մայրս, հպարտ ու սոյնիկ դիմաստուերով: Իսկոյն նա դուշակեց այս անթաքալի այցելութեան դրդապատճառը ու, առանց այլեւայլի, սպառնացող ցուցամատի չարժումով սաստեց «վերջի անձրեւի» այս հերոսների վրայ՝ «եա՛, էս ի՞նչ բան ի, դիւք գո՞վ էք: Ի՞նչ ի, Թիւրքի արած խերիք չէր, մկայ էլ դիւք էկա՞ք, Ձեր քըլէխ թաղեմ, «մուսիօ» Չայնուէք մեր անից», Փարթիզանները յանկարծակիի եկան, չչմեցին մեծ մօրս յարձակողական վարմունքից, իրար մի քանի խօսքեր փոխանակեցին, նրանցից մէկն էլ պահանջ զդաց բաց թողնել մի քանի հայհոյանք ու վերջում նրանք տրտուել հեռացան, մի բաժակ էլ կոտրելով:

Մարսէյլի գաղթականի նուաստացուցիչ կեանքը մեծ մօրս չէր տկարացրել: Կլոր Տարից օժտուած խիզախութիւնը նրանից չէր հեռացել:

Ի միջի այլոց, յիշում եմ որ նա ինձ պատմել է նման մի դէպք որ պատահել էր 1912 – 1913–ին Այդեսատնում: Մի քանի Ֆետայիներ մտնում են բրտօրէն Ճովհաննէս Տէր – Պօղոսեանի տունը: Զէնքերը ձեռին պահանջում – սպառնում՝ «Ճովհաննէս աղա փարայի կարիք ունենք, պիտի տաս անմիջապէս թէ ոչ...», ճիշդ այդ պահին ներս է մտնում մեծ մայրս ու հանդարտ – պաղարիւն չեչոով միջամտում է՝ «Հայրենակիցներ էդ ինչ խօսելուն ձեւ ի, ամօ՞թ չի, նստէք մարդավարի խարար տանք, իրար հասկնանք թէ ձեր ուզածը ի՞նչ ի, ամօթ ի ամօթ դէնքով խօսել» մտուղէրները վերապահման ի բանց պատեհանում, Ֆետայիները յանձնուեցին նստարաններին ու սկսուեց զրոյցը: Էլ չիմացայ մեծ մօրիցս, թէ այդ օրը ինչ դումարով «թեթեւացաւ» մեծ – հայրս՝ Ճովհաննէս աղան...:

***

Անցեալ տարի Երեւանում, բախտ ունեցայ բարեկամիս տունը, հանդիպել մի խումբ մարտնչող երիտասարդների: Նրանց զինակից ընկերներից մէկի տարեդարձն էին տօնում, այն ընկերոջ որի աջ ձեռքը, Շուշիում, անջատել էր Ադրբեջանցու ձեռնառումբը: Ուրախ մթնոլորտ էր սեղանի չուրջ, երգում էին յեղափոխական ու ժողովրդական երգեր, երբեմն էլ Ռուբէն Երեւանցու դայլայլիկները, կամ Ցարուքի մլաւումները: Երգում ու կատակում էին: Սեղանը զարդարուած չէր անցեալի չռայլութեամբ: Բայց եղածը բաւական էր ուրախ ու հայաբոյր մթնոլորտ ապահովելու համար: Երիտասարդներից մէկը որ բաւականի ներչըշուել էր թթի օղու բարիքից, պահանջեց լռութիւն ու հարց տուեց՝

– Իսկ ես ի՞նչէի երանի պիտի տամ էն որ կը զոհուի հայրենիքի համար: Ախր ես վռազ չեմ մեռնելու: Ես ուզում եմ ապրել, պսակուել եւ 10 երեխու հայր լինել,

– Մի կնոջից 10 հատ մի քիչ չատ չի՞, հարց տուեց կողքի ընկերը:

– Դէ՛հ, լա՛ւ Համօ ջան, գարդ մի անի, քեզ չուտով պսակելու ենք, ցաւդ տանեմ, մարդ մի անդամ կը մեռնի:

– Ի հարկէ մի անդամ, չարունակեց սպիտակաչող մազերով տան տէրը, եթէ մի քանի անդամ մեռնենք, վայ թէ վարժուենք:

Արցախի սահմանապահ երիտասարդները «վռազ» (ճամպարուած) չէն մեռնելու, ինչպէս այս մոլորակի բոլոր մահկանացուները, ցանկանում են հասնել կեանքի վերջի կայանը ամենաերկար ճամբով ... Ի վերջոյ, կռուի պահին, իսկական հերոսները ողջ մնացողները չե՞ն: Այնուամենայնիւ, այսօր այդ երիտասարդներն են կուրծք տուող թշնամու դնդակներին ու ամէն մէկի խորքում, նստում է մի Զըչու Աբշակ...:

***

Մեծ մայրս, մի հանդրուան էր համարում Մարսէյլ քաղաքը, այլ բնաւ իր վերջի ապաստանը: Մինչեւ իր վերջի օրերը նա տարուած էր բազմաթիւ ծրագիրներով: Ու ամէն իր յայտնած ծրագիրը սկսում էր՝ «երբ ճամբա բացուի եւ վերադառնանք մեր երկիր, պիտի...» Նա յաջողեց ինձ փոխանցել վերադարձի այդ խոր ցանկութիւնը:

«Ճամբան»ը չբացուեց ... ու նա մեզանից բաժանուեց առանց արժանանալու այն հրճուանքին որ եղաւ անկախ Հայաստանի վերածնունդը՝ այդ առաջի սրբազան հանդրուանը արմատական Հայկի արժանիքներն ու բարեմասնութիւնները: Զորըրդ դասախօսութիւնը գրաճեալ կը պատկանի Վարդան Օզինեանի, որ վեր կը հանէ Մկրտիչ Չաճեանի անճնաւորութիւնն ու բազմաթիւ արուեստներու տալանդով օժտուած չնորհները:

Այս դասախօսութիւնները կը ձգտին անչուշտ, մէկ կողմէ յաւերժացնել՝ մշակութային մեծ գործիչներու ու վարժարանի կատարած ու դեռ կատարելիք կարեւոր դերը, միւս կողմէ՝ անոնց արժանիքներու մէջէն խմկ, հրահրել հայեցի դաստիարակութեան եւ հայերէն լեզուի ուսուցման սէրը, դէպի Եւրոպականացում դիմող հայ զանգուածներուն: Անիկա, աւելի քան երբեք, այժմէական եւ անյետաձգելի պարտականութիւնն է՝ իբրեւ քաջանչիւր դաստիարակչական եւ ընդհանրապէս մտաւորական աշխատանքի նուիրուած Հայու: Սակայն, զայրոյը դարմնելու համար իրական ուսուցման վայրի, հասնելու համար չօշափելի արդիւնքի, պէտք չէ հրաւէր ուղղել առանձին հանդիպողի, այլ պարտադրել, դասաւանդելու կարող, մանուկներն ու պատանիները խանդավառելու ատակ ուսուցիչներ: Վարժարանային կեանքի մէջ եկած, փորձառութիւն ձեռք ձգած կեդրոնականի Սանուց Միութեան անդամները՝ Փարիզէն Նիս, համոզուած են, որ այդ ձեւով միայն կարելի կ'ըլլայ զայրոյները հասցնել մշակութային ցանկալի մակարդակի մը:

Այս մեհենյն մտահոգութեամբ եւ առաջադրանքով է որ՝ կեդրոնականի 110րդ եւ Բեզալոցցիի 250–րդ տարեդարձին առթիւ հրատարակուած է Պօղոս Գէորգեանի «Բեզալոցցի» խորագիրը կրող հատորը: Ցայտնի է որ՝ Զուիցերիոյ մէջ, 1996–ը յայտարարուած է Բեզալոցցիի տարի: Պօղոս Գէորգեան, կեանքի քանի մը տարիները՝ երբեմն ուսանող եւ ուսուցիչ, անցուցած Զուիցերիա, մօտէն հետեւած է «կիրարական ուսուցման հիմնադիր» Բեզալոցցիի կեանքին ու գործունէութեան, խորապէս ուսումնասիրած, իւրացուցած եւ գործադրութեան դրած անոր դաստիարակչական եւ ուսումնական մեթոտները: Սակայն մեծ տարբերութիւն մը կայ այդ երկուքի հարցերու մօտեցման եւ մտայնութեան մէջ:

Բեզալոցցի ապրած դրեթէ աւատապետական վաչխառու չրջանի կեանք, բայց անած քրիստոնէական ներողամտութեան եւ ողորմածութեան սկզբունքներով, թշուառ դիւղացիութեան, օգտակար ըլլալու, չքաւոր մանուկներն ու պատանիները կրթելու եւ դաստիարակելու համար, նուիրուածութիւնն ու զոհողութիւնը հասցուցած է ծայրայեղութեան եւ անհերետակայելի չափերու, որոնց հետեւանքն իսկ է անկողին խլնալը, ինչ որ ո՛չ մէկը կը նպաստաւորէ, ոչ ալ միւսը: Մինչդեռ Պօղոս Գէորգեան, իբրեւ իրապաշտ մարդ, կ'ընդհանրացնէ այն միտքը թէ՝ բարութիւնն է մեր սխերխի թշնամին...:

Քանի որ կլոր Տարի կուրը, Զըչու Աբշակի հետ պիտի կորչէին մտացութեան ովկիանոսում, թող այս գրութիւնս, իբրեւ վերջի տրտունջ, դառնայ պատգամ կրող մի չիշ, «թաւած» ծովում ... Ու նաեւ կապուտածաղիկ մի փունջ, քաղուած՝ Շուշանց դիւղից, մեծ մօրս՝ Հայկանոյշի, թառամող յիշատակին...

Փ ա ր ի զ
Դեկտեմբեր 1996

(Շար. 3 եւ վերջ)

ԳԻՐՔ ՄԸ ԵՒ ԳՐՔԻ ՊՐԱԿ ՄԸ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՑՈՑ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 21, 1996

× Բողոքական Եկեղեցւոյ Մխիթարեան Միաբանութեան Ընկերակցութեան կողմէ Թուրքիոյ քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններու մասին կազմակերպուած եռօրեայ սեմինարին (1996 Հոկտ. 18 – 20 թուականներու միջեւ), հրաւիրուած էր նաեւ Գերմանիոյ Հայոց առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պեքճեան, 1996 Հոկտեմբեր 20, կիրակի առաւօտ կաճառի մատեան մէջ կատարեց կարճ արարողութիւն մը եւ հոգեհանգստեան մաղթուր պաշտօն, իր կողքին ունենալով Սերովբէ վրդ. Խաչանեան, Կարապետ Աբեղայ Յարութիւնեան, Կարապիս Սրկ. Գարագաշեան ու Յակոբ Սրկ. Նալպանտեան:

Գարեգին Եպիսկոպոս յետ արարողութեան զերմաներէն լեզուով քարոզեց, հայ ժողովուրդի պատմութեան դաժանութիւններէն կրած տառապանքը նոյնացնելով Քրիստոսի խաչին հետ, չեչտեց, թէ խաչէն կ'անցնի միայն յաւիտենական կեանքի ճամբան քրիստոնեայի մը համար: Արարողութեան ներկայ էին քաղաքական պաշտօնեաներ եւ ունկնդիրներ:

× Այս տարի Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան հիմնումին 5–րդ տարին վերջացաւ արդէն: Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս, 1996 Նոյեմբեր 16–ին նշուեցաւ Առաջնորդութեան տարեդարձը չքեղ պարահանդէսով մը Ֆրանքֆուրթի Ֆըրանքֆուրթէր Հօֆ հիւրանոցին մէջ, երգիչ Մարթէն Եօրկանցի մասնակցութեամբ:

Հանդիսութեան ընթացքին յաջորդաբար խօսք առին՝ Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Պր. Տոքթոր Սարգիս Քէհեաեան, ՀՀ Գերմանիոյ դեսպանութեան կցորդ Պր. Ռուբէն Սաֆրաստեան, Առաջնորդ Սրբազան Հայրը, որոնք անդամ մը եւս յիշեցին Գերմանիոյ Առաջնորդութեան հինգ տարիներու կտրած ճամբան, ընդգծեցին ներկայացած հարցերն ու անոնց լուծումները եւ անդրադարձան ապագայ ծրագիրներուն, որոնք կը ներդրուին կազմակերպչական ու շինարարական աշխատանքները:

× Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդը ընդառաջելով Նիւրնպէրկի հայ համայնքի հրաւէրին, 1996 Նոյեմբեր 23–ին պատարագ մատոյց տեղւոյն Ս. Քրիստոս Եկեղեցւոյ մէջ, ուր իրեն սպասարկեցին Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեան, Կարապետ Աբեղայ Յարութիւնեան եւ Յակոբ Սրկ. Նալպանտեան: Ան տեղւոյն հոգեւոր հովիւ Կոմիտաս Հայր Սուրբի դիմումը նկատի ունենալով համայնքի երգչախումբի դեկավար Պ. Արման Սիւզլեանին չնորհեց դպրութեան աստիճան, կոչելով զինքը առաւել նուիրական ծառայութեան:

Ճեմ պատարագի եկեղեցւոյ սրահին մէջ ներկայ չուրջ 250 հոգիներուն մերուեցաւ սիրոյ սեղան մը, որուն կը մասնակցէին նաեւ Աւետարանական, Եկեղեցւոյ հոգեւորականներ եւ ներկայացուցիչներ: Գարեգին Եպիսկ. իր Հուսկ Բանին մէջ չնորհաւորեց Արման զպիր Սիւզլեանը ու ընդգծեց Աստուծոյ նուիրուած ծառայութեան կարեւորութիւնը, մաղթելով որ ան վարակիչ ըլլայ նաեւ համայնքի միւս անդամներուն ալ: Շնորհաւորեց երգչախումբը, որ կազմուած էր Հոգեւոր հովիւ Կոմիտաս Հայր Սուրբի ջանքերով եւ նոր վարչութեան անդամները, քաջալերեց ղիրենք իրենց պարտականութիւններուն մէջ:

× 1996 Նոյեմբեր 24–ին Քէօլնի հայ համայնքի մատաղօրհնութեան եւս ներկայ գտնուեցաւ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս մատուցանելով օրուան պատարագը, չուրջ 400 հաւատացեալներու ներկայութեան: Պատարագի ընթացքին իրեն սպասարկեցին Կարապետ Աբեղայ Յարութիւնեան, Կարպիս եւ Յակոբ Սարկաւագները: Երգեցողութիւնները կատարուեցան Կոմիտաս երգչախումբի կողմէ դեկավարութեամբ Արխա Պեքճեանի:

Առաջնորդը քարոզեց մատաղի նշանակութիւնը նիւթ ունենալով եւ զայն կապեց մեզի համար մատաղուած Քրիստոսին, որ առանց մատաղուելու եւ տանջուելու կարելի չէր որ մեզի փրկութիւն չնորհէր: Նոյնպէս ալ, ըսաւ Գարեգին Եպիսկոպոս առանց տանջուելու եւ մատաղուելու չենք կրնար երջանկութիւն ձեռք ձգել ոչ մեր անձերուն, ոչ մեր ընտանիքներուն եւ ոչ ալ ընկերային ու համայնական մեր կեանքին:

Ճեմ պատարագի համայնքի սրահին մէջ տրուած սիրոյ ճաշին մեծ բազմութիւն մը ներկայ գտնուեցաւ՝ հաղորդակից գտնուելով Հոգեւոր հովիւ Սերովբէ Վրդ. Խաչանեանի սրտապնդիչ խօսքերուն եւ չնորհաւորութիւններուն՝ վարչութեան բոլոր անդամներուն եւ դպիրներու հասցէին, որոնք իր կողմէ պարգեւատրուեցան նաեւ Ս. Էջմիածինէն բերուած Միւռոնօրհնէքի առթիւ պատրաստուած մոմերով:

× 1996 Նոյեմբեր 26–ին Առաջնորդը այցելեց Պիլէֆէլտ քաղաքը, կեդրոնական հիւանդանոցին կապուած եւ այս վերջինի կողմէ հայ համայնքին առաջարկուած մատուռ մը աչքէ անցընելու: Սրբազանը իր հետ ունենալով ճարտարապետ Պր. Արմէն Չախնաղարեանը տուաւ մատուռը այցելեց եւ ապա եկեղեցւոյ պատասխանատուներէն ստացաւ մատրան յատակագիծն ու հայ համայնքին տրամադրուելու պարագային առաջարկուած պայմանները, որպէսզի զայն ատանձնելու վերջնական պատասխան մը կարենայ տալ:

Գարեգին Եպիսկ. նոյն դիւերը տեղւոյն ազգայիններուն հետ ժողով մը դումարելով անոնց պարզեց տրամադրելի մատրան հանգամանքները: Նոյն ժողովին Պիլէֆէլտի համայնքին համար ընծրուեցաւ նոր վարչութիւն մը հետեւեալ անձնաւորութիւններէ. –

Տոքթոր Այհան Թուրանօղլու (Ատենապետ), Պ.Պ. Գարբրիէլ Աչըզպաչ (Փոխ – Ատենապետ), Զաուիկ Վարդանեան (Ատենադպիր), Յակոբ Տէմիր (Գանձապահ), Բենիամին Չէլիքէլ (Փոխ – Գանձապահ):

× Գարեգին Եպիսկ. Առաջնորդարանին մէջ 1996 Նոյեմբեր 28–ին ընդունեցաւ Աւետարանական Եկեղեցւոյ արտաքին առաքելութեան եւ Ուղղափառ Եկեղեցիներու հետ յարաբերութիւններու ներկայացուցիչ Հայր Հայնց Քլաուէքէն, որ վերջերս այս պաշտօնին կոչուած էր: Հայր Քլաուէքէ չուրջ երկու ժամ տեւողութեամբ ծանօթացաւ Գերմանիոյ Առաջնորդին հետ, ծանօթացուց իր գործունէութիւնը եւ նոր առաջարկութիւններ բերաւ Հայ Եկեղեցւոյ հետ յարաբերութեանց նոր շրջան մը սկսելու: Կ'արժէ ընդգծել նաեւ, որ իր միջոցաւ Գերմանիոյ Առաջնորդարանին մէջ հաւաքուած են բազմաթիւ աստուածաբանական նիւթերով գիրքեր, որոնք պիտի ուղարկուին Երեւանի Պետական Համալսարանին մէջ նոր բացուած աստուածաբանութեան ֆաքիւլթէի դրադարանին, Շահէ Արք. Ասճեմեանի դեկավարութեամբ:

× Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդութեան կազմակերպչական աշխատանքներու ծիրին մէջ Առաջնորդը հրաւիրուած էր Միւնխէն, 1996 Դեկտեմբեր 7–ին, ուր ան ներկայ գտնուեցաւ տեղւոյն համայնքին տարեկան ընդհանուր ժողովին:

Ժողովի բացումէն առաջ, տեղի ունեցաւ յիշատակի կարճ հանդիսութիւն մը նկատի առնելով Դեկտեմբեր 7–ի թուականը, որ կը զուգադիպէր Հայաստանի երկրաշարժի 8–րդ տարելիցին: Այս առթիւ տեղւոյն Բարեկամական Միութիւնը կարճ յայտագիր մը իրագործեց մահացողներու յիշատակը խորհրդանշող մոմերով յարդարուած բեմի մը վրայ, որու ընթացքին զպրոցականներ արտասանեցին Տիկին Օհոյեանի առաջնորդութեամբ եւ Սիամանթօ թատերական խումբի դեկավար Պր. Օննիկ Սատէթեան ճառով մը յիշատակեց երկրաշարժի չարաշուք պահը:

Յիշատակի այս պահէն ետք ներկաները դումարեցին ընդհանուր ժողովը եւ ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն մը հետեւեալ անդամներէ բաղկացած.

Տիկին Ալիս Խաչատուրեան (Ատենապետ), Պր. Կարօ Աբրահամեան (Փոխ – Ատենապետ), Պր. Օննիկ Սատէթեան (Ատենադպիր), Տիկին Հայտեմարի Գալըշճեան (Գանձապահ), Պր. Արման Թիւթիւնճեան (Փոխ – Գանձապահ), Տիկին Նուարդ Սէյրէք (Գործակատար), Տիկին Ասլան Օհոյեան (Գործակատար), Պր. Անդրանիկ Տէմիրճիօղլու (Պահեստի), Պր. Յարութիւն Թաչեան (Պահեստի), Տիկին Ալիս Սըվաճը (Հաշուեքննիչ), Պր. Յովսէփ Սէյրէք (Հաշուեքննիչ):

Ժողովի ընթացքին Գարեգին Եպիսկոպոս պատասխանեց ներկաներու հարցումներուն մանաւանդ Առաջնորդութեան մայր կանոնադրութեան մասին, որուն համապատասխան վերատիսուեցաւ նաեւ Միւնխէնի հայ համայնքին հին կանոնադրութիւնը:

× Այս տարի կը լրանար նաեւ Կէօթինկէնի Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ օծման 13–րդ տարեդարձը: Աւետարանական Եկեղեցւոյ պատկանող պատմական եկեղեցին հայ համայնքին տրամադրուած էր եւ անոր մէջ ներքին փոփոխութիւններ կատարուելով օծուած էր Գերմանիոյ նախկին Հայրապետական Պատուիրակին կողմէ:

1996 Նոյեմբեր 14–ին հանդիսաւոր պատարագը մատոյց Գարեգին Եպիսկոպոս, որուն Ս. Սեղանին վրայ սպասարկեցին Հոգեւոր հովիւ Կոմիտաս Վրդ. Յովնանեան եւ Յակոբ Սրկ. Նալպանտեան: Իսկ երգեցողութիւնը կատարուեցաւ Նիւրընպէրկի Հրեշտակապետաց Հրեշտակաւոր կողմէ Արման Զըպիր Սիւզլեանի դեկավարութեամբ:

Տարեդարձի այս հանդիսութեան ներկայ գտնուեցաւ բացառիկ բազմութիւն մը, որուն ղէմաւոր պատճառը հաւանաբար այն էր, թէ որոշ ժամանակ մը առաջ կէօթինկէնի հայ համայնքը միանալով Շթութկարթի հայ համայնքին հետ, որ չատ հեռու չէ վերջինէն, կազմած էր միացեալ վարչութիւն մը: Ինչպէս դովելի եւ օրինակելի այս միացումը իրականացած էր երկու համայնքներու ատենապետներու ջանքերով՝ Արման Սրկ. Փիլիպոսեանի եւ Բենիամին Այնալի եւ ինքնաբերաբար օրակարգի վրայէն վերցուցած էին բազմաթիւ բարդութիւնները: Այս միացումը նաեւ առիթը ստեղծած էր միացեալ վարչութեան կեդրոնացած ու շինարար աշխատանքին:

Գարեգին Եպիսկոպոս ընդգծելով այս դովելի արարքը իր քարոզին մէջ չեչտեց միացեալ ջանքերու բարիքները եւ մանաւանդ հոգեշինութեան ուղղուած գործունէութիւնը, որ միակ գնահատուող աշխատանքն է Աստուծոյ կողմէ:

Պատարագին եւ յետոյ ընդարձակ սրահի մը մէջ տրուած սիրոյ ճաշին ներկայ էին Կոմիտաս եւ Սերովբէ Վարդապետները, ինչպէս նաեւ համայնքի կողմէ յատկապէս Պոլիսէն հրաւիրուած «Մարմարա» օրաթերթի արտօնատէրը Ռոպէր Հատտէճեան իր ամուսնոյն հետ ու երդիչ Ալէքս:

Հանդիսութեան խօսք տրուեցաւ յարգարժան Պր. Ռոպէր Հատտէճեանին, որ չնորհաւորելէ ետք հանդիսութեան կազմակերպիչները ջերմ մաղթանքներ ըրաւ անոնց յաջողութեան եւ քաջալերեց վրիպած մշտական պահել հաւատքն ու եռանդը: Ապա Գարեգին Եպիսկոպոս ողջոյնի խօսք ուղղեց ու չնորհակալութիւն յայտնեց Պր. Հատտէճեանի արտայայտութիւններուն, ինչպէս նաեւ օրհնեց ներկաները ու չնորհաւորեց նոր վարչութիւնը:

Նոր վարչութիւնը կը բաղկանայ հետեւեալ անդամներէ.

Պ.Պ. Յակոբ Աւետիքեան (Ատենապետ), Սաեփան Բարիւլսեան (Փոխ – Ատենապետ), Պերճ Օհանօղլու (Ատենադպիր), Մանուկ Քէօսէ ((Փոխ – Ատենադպիր), Խաչիկ Փիլիպոսօղլու (Գանձապահ), Սրբամ Փիլիպոսօղլու (Փոխ – Գանձապահ), Մասիս Օհանեան (Գործակատար):

ԴԻՒԱՆ
ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ՝ ՄԵԿՆՈՂՆԵՐՈՒ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՂՆԵՐՈՒ ՓԱՌՈՒՂԻՆ

Արտադաղթի ու նաեւ ներգաղթի իւրայատուկ չարժումներու բեմ է յետխորհրդային Ռուսաստանը: Աւելի ուշադրաւ է երկրորդը: Նախկին խորհրդային պարանեակ հանրապետութիւններու մէջ ապրող 9 միլիոն գաղթողներու դոնէ մէկ երրորդը փոխադրուած է Ռուսաստան: Անոնք յոյս ունէին գաղթի ծաւալուն չարժումներէն օգտուելու, ինչպէս դարասկիզբին Ստոլիպինի բարեփոխումներուն շրջանին: Այն օրերուն ալ աւելի քան 3 միլիոն հոգի Ուրալներէն անդին ապրելու մեկնած էին, իրախուսուած՝ որոշ ընձեռուած առաւելութիւններէ: Անոնց պարտքերը ջնջուած էին, կարելիութիւն տրուած էր հողամշակութեան անհրաժեշտ նիւթեր, միջոցներ ունենալու, առանց տոկոսի վարկ կամ փոխառութիւն ստանալու: Ա. աշխարհամարտին նախօրեակին Սիպերիան կ'արտածէր կարագ, հացահատիկներ եւ տասը տարուան մէջ 14 հազար քիլոմեթր ճամբայ չինուած էր:

Ստալինեան շրջանէն ետք գաղթականները մասնակցութիւն բերին երկրին ճարտարարուեստականացումին, մշակեցին կոյս հողեր, եւայլն:

Ռուսաստան Խորհրդային Միութեան տարածքին աւելի քան երեք չորրորդը ժառանգեց: Բայց տնտեսական ու ժողովրդավարական կարողութիւնը այդ միութեան էկսին կը հասնի միայն: Երկրին կեդրոնական շրջանին մէջ բնակչութեան խտութիւնը միջին հաշուով հաւասար է Եւրոպային, բայց ասիական մասին մէջ այդ խտութիւնը դրացի երկիրներէ 70 անգամ նուազ է: Մասնագէտներու կարծիքով, յառաջիկայ 10 տարուան մէջ 16·5 միլիոն պիտի պակսի ռուս բնակչութեան թիւը: Այդ առումով ճակատագրին մէջ նուէրը կը նկատուին ներգաղթողները:

Արեւմուտքի մասնագէտներու արժեւորումով ուղեղներու կորուստին, արտագաղթին Ռուսաստանի պատճառած վնասը անոր տրուած ամերիկեան վարկերու առ նուազն 40 անգամն է: Բարեբախտաբար, որոշ ուղեղներ կը վերադառնան: Կը վերադառնան նաեւ նախկին խորհրդային երկիրներու մէջ գործող մասնագէտներ: Անոնք խորհրդային իշխանութիւններու կողմէ ղրկուած էին զարգացնելու երկրին ծայրամասերը: Մեծ կարողութեան տէր այդ անձերը միջին Ռուսէ մը 3·5 անգամ աւելի բարձր ուսման տէր են: Անոնց հարկը զգալի է յատկապէս գեղջկական շրջաններու մէջ: Կը պակսին ուսուցիչներ, բժիշկներ, չինութեան գործաւորներ: Նորեկները կ'երթան Սիպերիա, Վոլկայի, Դոնի շրջանները եւ կեդրոնական Ռուսաստան. նաեւ Ուրալի հարաւակողմը, Ռուսաստանի ամբոստաքը, Սանուրպուրկի շրջանը:

Ռուսաստան վերադարձողներու մէջ կարեւոր թիւ մը կը ներկայացնեն Զէչէնիայէն գաղթողները: Կ'ըսուի թէ 600 հազարի կը հասնի անոնց թիւը, հակառակ որ ենթադրութիւնները կը մնային 400 հազարի չուրջ:

1996–ի պետական պիւտճէին գաղթականներու համար 2000 միլիառ ռուբլիի յատկացում կը նախատեսէր: Մինչեւ հիմա 368 միլիառը տրուած է, որուն 30–ը Զէչէնիայէն ապաստանողներու՝ որպէս իրենց քանդուած բնակարաններուն հատուցում: Ինչ որ ալ ըլլան դժգոհութիւնները, դանդատները, ելոյթնի խակ հաւաստումով, Ռուսաստան ներգաղթողներէ ոչ մէկը պիտի մերժէ: Անոնք կը նկատուին աշխատող յաւելեալ բազուկներ եւ ոչ թէ կերակրելի աւելորդ ներկայութիւններ: Ներգաղթողները ինչպէս դրեթէ ամէնուր ժամն աշխատանքի տղրիւր են, չատ անգամ լաւ պատրաստուած ու պատրաստ ամէն բանի:

ՔԱՂՀԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Օր. Դանիա եաբար իր մեծ – հօր եւ մեծ – մօր՝ Արսլան եաբարի եւ Ֆիտան եաբարի յիշատակին 200 Ֆր. կը նուիրէ «Ծառայ»ին։

FRANCE - CULTURE
FM 93.5

Երկուշաբթի, Յունուար 13, ժամը 12 – 12·30 հայկական յայտագիր։

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

նիւթ՝
«Հայ թատերգութեան խաղացանկ»
Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Ալեք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjour Familial à Bellefontaine

La Croix Bleue des Arméniens de France Section de Paris organise une semaine de séjour familial à Bellefontaine (Jura) du Mardi 4 Février au 11 Février.

Pour tous renseignements et inscriptions :

Téléphoner à Mme Sayagh :
01. 64. 03. 53. 05

ou le Samedi à partir de 14h30 :
01. 42. 46. 88. 36 au bureau de la section de Paris.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը չը-նորհակալութեամբ առացած է. – Օր. Վերոնիք Նահապետեանէ 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սարգիս Եալնըզեանէ 1000 Ֆր., Օր. Սիլվի Եալնըզեանէ 1000 Ֆր.։

(Շար. Ա. էջէն)

7 միլիառ տոլար (36 հազար ֆրանք) եւ տոկոսները։ Ընդհանրապէս անանուն կամ միայն Թիւ կրող հաշիւներ են։ Նախքան իր պաշտօնէն հեռանալը, Զուիցերիոյ նախագահը «չանթաժ» եւ փրկագին որակած էր պահանջը ինչ որ «հակահրէութեան դրդում» նկատուած էր։ Հրեայ Գործակալութեան նախագահը՝ Ալբրահամ Պուրկ թուած է այն միջոցները զորս կրնան առնել։ Աւոնց կարգին անտեսական պոյքոթ, դատական հետապնդում եւ արշաւ մը արգիլելու համար զուիցերական ղրամատուներուն որ կարենան գործողութիւններ ընել Միացեալ – Նահանգներու մէջ։ Զուիցերիա կը ջանայ մաքերը հանդարտեցնել։

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ձերբակալած է հինգ անձեր որոնք առեւանգած, տարիուկէս արգելափակած, ապա խեղդած եւ բրդուի մէջ լուծած են 11 տարեկան մանչուկ մը, որովհետեւ մաֆիոզ հայրը, 1993–էն, սկսած էր գործակից ոստիկանութեան հետ։ Գոտա Նոսթրայի մէկ պետը առեւանգել տուած էր մանչուկը որպէսզի հայրը դադրեցնէ իր գործակցութիւնը։

OFFRE D'EMPLOI

Cherche employée de maison à plein temps pour garde enfant de 18 mois et entretien pavillon.

Poste situé à Nogent-sur-Marne, (proximité RER), disponible en Février 1997.

Références et situation administrative en règle exigées.

TEL. : 01. 48. 73. 25. 85 après 18h.

SEMINAIRE

du PROF. GERARD DEDEYAN

(Equipe de Recherche «Juifs et chrétiens d'Orient»,
Université de Montpellier)

sur

«Ani, capitale des Bagratides dans la mémoire arménienne»

(Projections)

Lundi, 13 Janvier 14h - 17h,
Salle du Conseil, 2e étage
(Equipe de Recherche "Sociétés, idéologies, croyances au Moyen Age")
Faculté des Lettres,
29, ave Robert Schuman,
Aix-en-Provence

★ ★ ● ★ ☆ ■

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ ՇԱԻԻԼԻ ԵՐԿՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնն ու երկօրեայ դպրոցի ուսուցիչ՝ Պր. Մեսրոպ Ադամեան կը հրաւիրեն իրենց աշակերտներն ու անոնց ծնողները ու բարեկամները Ամանորի հանդէսին.

կիրակի, Յունուար 12, ժամը 16–ին եկեղեցւոյ կից սրահէն ներս։

★ ★ ● ★ ☆ ■

ԻՍԻ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Սիրելիներ,

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 15–ին Իսիի եկեղեցւոյ Մխօրեայ Դպրոցի աշակերտութեան Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան հանդիսութիւնն է։

Աշակերտները պիտի երգեն ու պիտի պարեն ու արտասանեն։

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Գլամառի Սոսիօ–Գիւլթիւրէլ սրահին մէջ, 44, ռուտ տիւ փավէ Պլան, Գլամառ։

Ծնողքներ ու բարեկամներ, մեծ թիւով եկէք ու քաջալերեցէք աշակերտներն ու կրթական մարմինը։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Chers Parents,

C'est avec un grand plaisir que l'Ephorie de notre Eglise, ainsi que le Père MURONE, vous invitent à la fête de NOEL de l'Ecole de mercredi qui aura lieu le Dimanche 12 Janvier à 15 heures, au CENTRE SOCIO-CULTUREL DU PAVE BLANC, 44, route du Pavé Blanc à Clamart.

Votre présence est indispensable, afin d'encourager les responsables de l'école, les institutrices, et surtout vos enfants.

Venez nombreux

Le Comité de Parents d'Elèves

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Շրջանային վարչութիւնը փարիզեան իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14·30–ին
CENTRE VALEYRE — 22, rue Rochechouart, Paris 9e
Ձոխ յայտագիր Կապոյտ Խաչի դպրոցներու կողմէ։
Բոլոր երախաները հրաւիրուած են դիմաւորելու
ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ
եւ ծափահարելու հայ կախարդը։

— *Ձոխ պիւֆէ* —

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օր, Յունուար 13
Ը. օր Ծննդեան։ Աւուրաճակոչութիւն Տեառն, տօն Յայտնութեան եւ Թլփատութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։
Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ԲՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Պատարագի ատենին Առաջնորդարանի Տնօրինէքը կը կատարուի։
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, Յունուար 14
Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու կապտիսին, աւուրաճակոչութեան տօն՝ առաջնորդանիստ Մայր Տաճարին։
Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԲՀՆՑ. ԹՈՇՃԵԱՆ
Ժամը 11·30–ին Հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ եկեղեցաչէն բարերար՝
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ
եւ
ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ
ընտանիքի հանգուցեալներուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 13
Տօն է անուանակոչութեան։
Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։ Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տնօրինէքը կը կատարուի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի «Ա. Թադէոսեան» մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, Յունուար 11, կէսօրէ ետք ժամը 16–ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը՝
17, rue Bleue, Paris 9e, M° Cadet.
կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'HIVER à BELLEFONTAINE

La *CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE* organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (Jura) du 11 au 18 février 1997 pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 15 ans,

Prix : 2 600 F. comprenant :

- *Transport*
- *Hébergement*
- *Location et cours de skis*
- *Remontées mécaniques*
- *Assurances*

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration:
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 24 46 57.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

SABERATOURS
SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
3700F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES
STUDIO VICKEN PARIS 92

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE
POUR LA COLONIE DE VACANCES

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour le mois de Juillet 1997 à Bellefontaine :

- **DIRECTEUR TITULAIRE du BAFD.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris.

■

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour les mois de Juillet et Août 1997 à Bellefontaine :

- **Animateurs avec BAFA ayant 18 ans et ne passant pas d'examens en Juillet;**
- **Infirmiers (ou étudiants en 2ème année de médecine);**
- **Economes.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 11-12
SAMEDI - DIMANCHE
11-12 JANVIER
1997
LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19.025 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.025

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 9 / 10)

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՈՒԱՇԻՆԿՕՆԻ ՄԷՋ

Վարչապետ Ալմէն Սարգսեան, Հայաստանի Դրամատան եւ Արժոյթի միջազգային Հիմնադրամի հետ բանակցութիւններ վարելու համար Միացեալ Նահանգներ գացած է։ Յունուար 7-ին ան հանդիպումներ ունեցած է նաեւ Փինանսական միջազգային Մարմնի ղեկավարութեան եւ EXLM դրամատան տնօրէնութեան հետ։

Վարչապետը տեսակցութիւն ունեցած է նաեւ ԱՄՆ-ու ռազմածովային հետազօտութիւններու կեդրոնի ղեկավար, փոխ-ծովակալ Փօլ Քաֆֆնիի հետ, որ ընդունած է Հայաստան այցելելու վարչապետին հրաւէրը։ Հայաստան ՀԱՊ-ի այն մշակ երեք երկիրներէն է որ արդիւնաւէտ փոխ-յարաբերութիւններ հաստատած են ամերիկեան այս կեդրոնին հետ։ Վարչապետը կարճատեւ հանդիպում մըն ալ ունեցած է ամերիկեան Գոնկրէսի հայկ. հարցերու յանձնախումբի նախագահ Ճոն Փորթըրի հետ։ Տեղւոյն հայ/համամիքին ներկայացուցիչներուն հետ ալ Հայաստանի դեսպանատան մէջ տեղի ունեցած հանդիպումին Ա. Սարգսեան խօսք առնելով չեշտած է յատկապէս Հայաստան-Սփիւռք յարաբերութիւններու եւ գործակցութեան սերտացման անհրաժեշտութիւնը եւ ապագայի անհրաժեշտութիւնը։

Վարչապետը կարեւորած է նաեւ որ կարելի կ'ըլլայ կուսակցութեան գործունէութիւնը արտօնել նմանատիպ այն պայմանով որ կատարի դատարանի վճիռը՝ այսինքն կուսակցութիւնը վերանայի օտար քաղաքացիներու անդամակցութեան կարելիութիւնը իր կազմին մէջ այնպէս ինչպէս սահմանուած է «հանրային – քաղաքական կազմակերպութիւններու մասին օրէնք»ով։

Իսկ Հ. Ց. Դ.-ի դերադոյն մարմնի քաղաքական ներկայացուցիչ Ռուբէն Յակոբեան պնդած է որ դումարուած ժողովով եւ վերստին խմբագրուած կանոնադրութեամբ խոչընդոտ հանդիսացող այդ կէտերը սրբագրուած են։

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ «ԱՐՏԱԾԱԾ» ՄԱՐԶԻՉՆԵՐԸ

Ներկայիս Հայաստանէն դուրս կը գործեն մարզանքի Հայաստանի վեց մասնաձիւղեր։ Եղիպտոս կ'աշխատին ազատ եւ յունահռոմէական ոճի ըմբշամարտի մարզիչներ Շահէն Ճանեան եւ Ազուան Եղիազարեան, Թայլանտ՝ սեղանի թէնիսի եւ ֆութպոլի մասնագէտներ Համլէտ Յակոբեան եւ Սուրէն Մելքոնեան, Պրազիլ՝ մարմնամարզութեան մարզիչ Վահէ Տէր – Մելիքսէթեան եւ Յունաստան՝ ըմբշամարտի ծանօթ մասնագէտ Ստեփան Ղազարեան։ Նախնական պայմանագիր կնքուած է նաեւ Սուրիոյ հետ ուր կը մեկնին հինգ հայաստանցի մարզիչներ։ Արտասահմանի մէջ կը գործեն նաեւ հայաստանցի չորք մը այլ մարզիչներ, որոնք առանց Հայաստանի մարզանքի վարչութեան միջոցով պայմանագիրներ կնքելու մեկնած են այլ երկիրներ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԳԱՐԱ – ՆԻԿՈՍԻԱ – ԱԹԷՆՔ ԼԱՐՈՒԱԾՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿՐՆԱՅ ԿԱՆԽԱՐԳԵԼԻԶ ՀԱՐՈՒԱԾՆԵՐՈՒ ԴԻՄԵԼ

Կիպրոսի կողմէ 20 «Էս-300» հրթիռներու գնումը Ռուսերէն, օրէ օր քիչ մը աւելի կը լարէ մթնոլորտը ոչ միայն Անգարայի եւ Կիպրոսի, այլեւ Անգարայի եւ Աթէնքի միջեւ։ Պաշտպանութեան նախարարը՝ Թուրհան Թայան կ'ըսէ թէ վճռած է ձեռք առնել բոլոր անհրաժեշտ միջոցները Կիպրոսի Թուրք համայնքին ապահովութեան համար, թէեւ Տէնքթաշ Կիպրոսի «Թուրք Հանրապետութեան նախագահը» դոհ չէ Անգարայէն զոր թոյլ կը դնէ եւ կ'ըսէ։ – «Եթէ Թուրքիա ձեռքը սեղանին զարկած ըլլար այն օրը երբ առաջին հրթռայլերը կղզի հասան, յոյն Կիպրացիները չէին կրնար այսքան առաջ երթալ»։

Թուրքերը դոհ են սակայն միջազգային հաւաքականութենէն, ի մասնաւորի –Նորութիւն չէ– Միացեալ – Նահանգներէն որոնք խիստ կերպով յանդիմանած են Կիպրոսի իշխանութիւնները։ Ուա չինկթըն չի վարանիր ըսելու։ – «Կիպրական որոշումը նոր եւ անկայունացնող տարր մը կը բերէ կղզիին եւ շրջանին մէջ, այն պահուն երբ միջազգային հաւաքականութիւնը միջոցներ կ'որոնէ քաղաքական գործակցութեան նպաստելու համար»։ Այլ խօսքով, երբ Թուրքիա 1974 Օգոստոսին զինուորական ցամաքահանումով զրաւեց կղզիին հիւսիսային չորսանը, «նոր եւ անկայունացնող» արարք մը չէր զոր գործեց եւ կը շարունակէ գործել մօտ 23 տարիէ ի վեր։ Թուրքիոյ վարչապետը՝ Էրպաքան կ'ըսէ թէ իր երկիրը «Էնոսիս» (կղզւոյ Յունաստանի) թոյլ չի տար։

Յունուար 3-ին ալ, Թուրքիա անտեսական գործակցութեան նոր համաձայնագիր մը ստորագրեց «Թուրք Հանրապետութեան» հետ 250 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը չնորհելով։

Արեւմտեաններն ալ այն յոյսն ունին եղեր որ 1997-ը Կիպրոսի հարցին լուծման տարին պիտի ըլլայ։ Յունաստանի ընկերվարական նախարարապետը կոչ կ'ընէ իր ժողովուրդին որ պաղարիւնը չկորսնցնէ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԵՐՊԻՈՑ ակադեմականներն ալ ընդդիմութեան կը միանան։ Բայ նամակով մը՝ ուղղուած հանրային կարծիքին, 52 ակադեմականներ (կաճառին կէսը), կ'ըսեն, իւ մէջ այլոց։ – «իշխանութեան անհեթեթ քաղաքականութեան պատճառով, եւ միայն ու միայն անոր պատճառով, քաղաքացիական պատերազմի սեմին ենք»։ Յարդ, Միլոսեւիչի փոքր դիջումները փոխանակ հանդարտեցնելու կիրքերը աւելի լարած են։ Ընդդիմութիւնը կը պահանջէ բանալիները այն բոլոր քաղաքներուն ուր յաղթած է։

ԼԵԲԵԴ կը չարունակէ պահանջել եկեղեցիի հրաժարումը եւ սա տարաղը զործածած է։ – «Եթէ նախագահը հիւանդանոցի մը անկողինն է, երկրին բոլոր գործերն ալ իրեն հետ պառկած են»։

ԹԵԼ-ԱՎԻՎԻ մէջ երկու ռումբեր պայթած են Յունուար 9-ին, հին կայսրական չրջանին մէջ։ 13 վիրաւորներ կան։ Ներքին ապահովութեան նախարարը կանխահաս նկատած էր անպայման պատժիչ դեսպինոյիներուն վերադրելը։ Ոճրային արարքի մը վարկածն ալ չէր բացառուած։

ԼԻՄԱՅի ճափոնական դեսպանատան մնացեալ 74 պատանդներու հարցը չէր լուծուած Յունուար 10-ին։ Ըստ Լա Ռեփուպլիքա թերթին, կառավարութիւնը առաջարկած կ'ըլլայ թողուլ որ առեւտրական զօրագունդը ապատօրէն մեկնի երկրէն պատանդներու ազատ արձակման փոխարէն։

ՎԱՐԱԿՈՒԱԾ ԱՐԻՒՆԷՆ եաք, նոր դայթակղութիւն մը երեւան եկած է Փըրանսայի մէջ որ ահի հորմոններու կը վերաբերի։ 1985-ին, հրապարակ զրուած են եւ վաճառուած ահի կասկածելի հորմոններ որոնք կրնային Գրէօյֆելտ-Յակոբի անզարմանելի հիւանդութիւնը փոխանցել կարճահասակ, թերաճ մանուկներու, որոնց կը յանձնարարուէր որպէս զարմանում։ Այս նոր հարցը հրապարակ հանուած է էմփրէս չարաթաթերթին կողմէ։ 20 մանուկներ մեռած են։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՇԱՏ ՅԱՐԳԵԼԻ ԲԱՑԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչ կը պատահի երբ մահացու հայ թերթի մը ընթերցողը որուն աւունը կրող բարտը դեղնած է անցնող տասնամեակներուն փոշիով։

Եթէ նոյն աւունը կրող աւելի սպիտակ բարտ մը մինչ այդ տեղ գրաւած չէ նոյն դարակին, կամ ուրիշի մը մէջ, դժուար չէ գուշակել հարցումին պատասխանը։ ընդհանրապէս փրանսերէն երկու տող կամ հեռաձայնի կանչ մը կը հրահանգեն։ *«Հայրս մեռաւ, թերթը դադրեցուցէ՛ք, տան մէջ հայերէն կարդացող չկայ»*։ Հաւանօրէն, Սփիւռքի ամէն ծագերու հայկական թերթերուն հասարակաց այս հրթռահանգը, ամէնէն տխուրներէն է բոլորին համար։ Ոչ միայն ընթերցողի մը նուազումին պատճառով։ Նիւթը շատ անգամ որպէս որոշ դառնութեան մը արտայայտիչ, տուն տուած է յօդուածներու, բրոնիկներու, եւայլն։ Բոլորն ալ ափսոսանք յայտնած են այդ հրահանգով հայկական աշխարհին իւրայատուկ մէկ մասնիկին հետ խզուած կապին համար։

Այսուհանդերձ, պէտք է ըսել որ կա՛յ մետալին միւս երեսն ալ։ կը պատահի որ մահացողին հարազատները թերթը փոխանցեն ուրիշի մը որ շատ հաւանօրէն մինչեւ այդ օրը ընթերցող եղած է, առանց բաժանորդ ըլլալու։։։ Կայ նաեւ աւելի հազուադէպը։ հօր մը, կամ մօր մը մահէն ետք կ'ըլլա՛ն թերթը շարունակողներ։

Բացառութեան կարգի այս պարագան որ ամէնէն քնականը պիտի ըլլար քնականոն պայմաններու մէջ, երբեմն խանդավառող, երբեմն յուզող յատկանիշով կը ներկայանայ։ Ինչո՞ւներու, ի՞նչպէսներու իւրաքանչիւրը շերտ մը Հայոց պատմութիւն կը ներփակէ. հազար անգամ կրկնուած, բայց միշտ թարմ։

Այս կարգի նորագոյն դրուագ մը մատնեց Դեկտ. 17-ին Նազարէթէն «Յառաջ»ի խմբագրութեան ղրկուած նամակ մը։ Ան ստորագրուած էր ընթերցողի մը զաւկին կողմէ։ կը յայտնէր որ հայրը մահացած է Նոյեմբեր 27-ին։ Մէկ – երկու էջի մէջ կ'ամփոփէր 1915 ապրած այդ հօրը կեանքը։ Սկիզբ մը՝ շատ ուրիշներու նըմանօ։ Ուրֆա ծնած, 1910-ին, եղեռնին հայրը կախաղան հանուած, իսկ մայրը եփրատ նետուած, փրկուելու համար թուրք զինուորներու ձեռքը իյնալէ։ Նըմանի նախաբանէ մը ետք ոչ ոք դժուարութիւն պիտի ունենայ այդ հօր՝ Յովհաննէս Գապպէնճեանի կեանքին մնացած 80 տարին պատկերացնելու։ Զաւակը շատ անկեղծ տողերով կը շեշտէ հայկական կեանքին ծառայելու, հայ լեզուին ու մշակոյթին զինուորը ու ծառան ըլլալու անոր անշեղ կեցուածքը։ Ան կը գրէ։ *«Հայրս մեր տան մէջ (Հայֆա) դպրոց բացած էր, կռնակը չալկած ծանր դրամագրեղանները ու գրեատախտակը։։։ Տուն տուն գացած, աղաչանքով, պաղատանքով մանուկները հաւաքած, ծնողները համոզած, վարժուհի կանչած էր որպէսզի հայ եւ թախանձեր հայերէն սորվին»*։

Կը խօսի «Յառաջ»ի հետ անոր տարիներու սերտ մտերմութեան մասին, զոր կը տեսնի փոխանցել իր աղջկան։ *«Իսկ ես չէի կարդար, դրացած՝ իմ ուրիշ դործերով։։։»* կը խոստովանի այդ աղջիկը։ Ցետոյ, տարի մը առաջ երբ աչքերը կը դաւաճանեն հօրը, աղջիկը ինքզինք կը գտնէ նոր դերի մը մէջ։ ան կը գրէ։ *«երբ այլեւս ոչ մէկ ակնոց կ'օգնէր իրեն ու ես դիտէի թէ թերթը հօրս օդն ու ջուրն է, որոշեցի ես ըլլալ հօրս աչքը ու ամէն օր բարձրաձայն կարդալ թերթը։ սկիզբը շատ դժուար էր։ բառերը երկար ու դժուար էին։ յետոյ վարժուեցայ եւ սիրեցի, համոյք ու հպարտութիւն զգացի։ Իսկ հայրս ուրախ էր որ երազը իրականացաւ»*։

Այսօր երբ մահացած է այդ հայրիկը, նամակագիր զաւակը կ'ըսէ թէ յաճախ թերթին մէջ կարդացած է հօր մը մահէն ետք բաժանորդագրութիւնը կեցնելու խնդրանքով խմբագրութեան դիմող զաւակներու մասին։ Ինք վճռած է մաս չկազմել անոնց։ *«իմ շատ սակաւ հայերէնովս չեմ կրնար հօրս արժանի ձեւով արտայայտուիլ։ Ինչ էր ուսուցիչս։ ինչ էր մեր վիթխարի ծառը։ Ես պիտի շարունակեմ կարդալ «Յառաջ»ը, ու իմ հօրս, հեռո՛ս հօրս պատգամը պահեմ»*, կ'ըսեն նամակին վերջին տողերը։ Կը յաջորդէ ներողութեան գրեթէ ամօթխած պարբերութիւն մը *«չատ տառապեցնեցուն»* համար որուն կ'ընկերանայ թերթին ընթերցումով բարելաւման յոյսը։

Երբ դառնութիւնը, ընդվզումը արձագանգելու կը մղէ *«Հայրս մեռաւ, թերթը դադրեցուցէ՛ք»*ի պարագաներուն, անիրաւութիւն պիտի ըլլար լռութեան մատնել այս մէկն ալ։ Անիրաւութիւն՝ նախ հերոս այդ անծանօթ հայրիկին յիշատակին, ապա նաեւ այն շատ յարգելի բացառութեան նկատմամբ որ կը կազմէ եազարէթարնակ, *«Յառաջ»*ի նոր բաժանորդ անոր աղջիկը։

Թ. ԱՐՓԻ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՑ» Ր. Ա.Ի ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԱՍԱԼԱ-Ի ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ Սուսուրլուքի չրջանին մէջ ինքնաչարժի արկածով մը բացայայտուած մաֆիա – պետութիւն կապերը կը շարունակեն մեծապոյն տեղը դրաւել տեղական մամուլին մէջ։ Այդ կապերուն առընչութեամբ պարբերաբար նիւթ կ'ըլլան ԱՍԱԼԱ-ն, հոն տեղի ունեցող խմբումները եւ յատկապէս անոր ղեկավար նկատուած Ց. Ցակոբեանի սպանութեան պարագան։ Պատճառը այն է որ շատ մը մութ արարքներու հեղինակ կամ հրահանգող նկատուած ղէմք՝ Ա. Զաթըլի կը վերադրուին ՄԻԹ-ի (Լրահաւաք Ազգային Սպասարկութիւն) թելադրանքով հակահայ գործողութիւններ։ Անոնց գլխաւորն է Ց. Ցակոբեանի սպանութիւնը։

Յունուար 8-ի «Հիւրրիյէթ»ը մօտ լման

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ՝

«ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ՄԵՐԸ ԿԸ ԼԻՆԻ»

*Հայկական բանակ։ Քանի՛ քանի սե-րունդներու զարաւոր այս երազը այսօր իրականութիւն է։ Ոչ միայն պարզ իրա-կանութիւն, այլեւ ան նուաճած է «յաղ-թանակ»ի արդար տիտղոսն ալ։ Ասոր գով-ասակն, պարբերաբար մատանոյզ լու-րեր կը հասնին այդ նոյն բանակին մա-սին։ Կարգապահական հարցեր կան. վե-րաղաստիական հարցեր կան. վե-րաղաստիական հարցեր կան. վե-րաղաստի

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Հ.Ե.Մ.-Ը ԿԸ ԳՈՐԾԷ 60 ՏԱՐԻՆԵՐԷ Ի ՎԵՐ

Ալֆորվիլի Հայ Մարզական, ինչպէս դաշտի ակումբներէն ոմանք, ունի երկար անցեալ մը: Ներկայիս, ակումբին սկզբնատառերն են U.J.A., դրեթէ Հ.Մ.Ը.Մ. (U.G.A.)· կապ չունի սակայն Հ.Մ.Ը.Մ.-ի հետ:

Լրիւ անունն է՝ Union de la Jeunesse Arménienne et Alfortvillaise: Այդպէս արձանագրուած է վաղ — որ — Մառնի Նահանգապետութեան մօտ: Թուական՝ նամակագրութիւնը կը նչէ 1937:

Մեր ղրկած հարցաթուղթին ի պատասխան, մեզի կ'ըսուի թէ ակումբը հիմնուած է 1926-ին: Այդ թուականներուն, քանակն թուականներուն, սկիզբ դաշտախաղութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.-ը, կամ ուրիշ անունով խումբ մը ծնունդ առած է անկասկած Ալֆորվիլի մէջ: Թերեւս մէկէ աւելի:

Այդ տարիներուն ,երբ հինգ — վեց Հայ ազգ իրարու քով կուգային, կը ծնէր մարզական միութիւն մը ու կը մկրտուէր յաղթապանծ անունով մը՝ Տորք, Սասուն, Արարատ, Արաքս կամ Արծիւ: Ընդհանրապէս կարճատեւ կեանքով եւ վարկաբեկիչ՝ իրեն տրուած անունին հանդէպ: Անարժան այդ կարգի անուններու:

***

Այդ չէ «Հայ Երիտասարդութեան» պարագան: Լուրջ ակումբ մը վաթսուն տարիներէ ի վեր: Ան եղած է առեն մը քաղաքին Ֆութպոլի դվխաւոր կազմակերպութիւնը, հասած ու մնացած է քանի մը տարիներ Փարիզի լիկին պատուոյ դասակարգին մէջ յիսունական թուականներուն, չատ առաջ քաղաքին միւս ակումբին՝ որուն անունն է «Lions» ... Այժմ «Առիւծները» առաջատար են դասակարգի տեսակէտով:

Հ.Ե.Ը.Մ.-ը ունեցած է ելեւէջներ այս վերջին ժամանակները· 1996 — 1997 մրցաշրջանին, կը խաղայ նահանգային ախոյեանութեան մէջ, վաղ — որ — Մառնի առաջին դասակարգ՝ ուր, Ֆրանսական խումբերու կարգին, կայ նաեւ Փորթուգալցիներու ակումբը:

***

Հակառակ քանի մը մրցաշրջաններու ընթացքին իր ցոյց տուած տկարութիւններուն U.J.A. կը մնայ, ֆութպոլի մարզաձեւին մէջ, կարեւոր կազմակերպութիւն մը: Ունի 350 արձանագրուած անդամներ. խաղացողներուն տասը առ հարիւրը միայն Հայ: Գլխաւոր մարզիչին անունը՝ Ռոժէ Քէլլէր:

Ակումբին նախագահն է մարզասէր դործավար մը՝ Ժիլ Պօտիւ, հայածին մօրը կողմէ:

Որքա՞ն տարեկան պիւտճէն. Պ. Լըհիւ, գլխաւոր վարիչներէն մին, մեզի կ'ըսէ թէ չուրջ 450·000 ֆր·ի դումար մը ծախսուած է անցեալ մրցաշրջանին: Պիւտճէ՝ դրեթէ կէս միլիոն, ուրեմն:

Այդպիսի դումար մը հաւաքելու համար վարիչները կը տանին, հաւանաբար, չատ լուրջ եւ յողնեցուցիչ աշխատանք՝ դիմումներ, ձեռնարկներ:

Կան «սփոնսոր»ներ. քաղաքապետութիւնն ալ միութեան գործունէութիւնը արժանի կը նկատէ քաջալերանքի, կը յատկացնէ տարեկան հարիւր հազար ֆրանքի նպաստ մը:

Տանտէրէ մը խումբեր կը պայքարին դանազան ախոյեանութիւններու մէջ: Ըլլայ առաջին խումբը, ըլլայ ժիւնեորները յոյս կը ներշնչեն վերելքի համար, յառաջիկայ մրցաշրջանին:

Ֆրանսայի հայանուն ակումբներուն մէջեւ, Ալֆորվիլի «Հայ Երիտասարդութեան Միութիւն»ը ամենակարեւորներէն մէկն է իր գործունէութեամբ, մանաւանդ իր պատանեկան կազմերով:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

"ՈՉՆԻ„ի արամատութիւններէն

■

— Գիշերը հաւանաբար փոթորիկ կը լինի, — ասում է ամուսինը:

— Եթէ ժամանակին տուն դաս, չի՛ լինի, — պատասխանում է կինը:

***

— Կապիտան, տեսնում եմ տրամադրութիւն չունես, ի՞նչ է պատահել:

— Ես չահել եմ հեռատեսիլի գլխաւոր մրցանակը:

— Դրանից էլ լաւ բա՞ն:

— Նայած՝ ումի համար: Երկրորդ եւ երրորդ մրցանակները դրամական էին, իսկ գլխաւորը՝ տուրիստական ուղեւորութիւն մեր հոգենաւով...

***

— Մայրիկ, գնա՞մ դուրս, պիտերի հետ խաղամ:

— Ո՛չ, նա լաւ տղայ չէ:

— Այդ դէպքում՝ թող գնամ նրան ծեծեմ:

ՍՈՎԻ ՀԵՌԱՆԿԱՐԸ ԼԱՒԱՏԵՍԻՆ ՈՒ ՅՈՒԵՏԵՍԻՆ ՀԱՄԱՐ

Երկրագունդը պիտի կարենա՞յ շարունակել մեզ բոլորս սնուցանել յաջորդ դարուն ալ: «Ֆայնէնշըլ Թայմզ»ը այս հարցումին պատասխանները երկու խումբի կը բաժնէ, անոնց ակերուն համաձայնականն լաւատեսներու պատասխանները եւ յոռետեսներունը: Վերջիններուն գլխաւոր տեղը կը գրաւէ Ուաշինկթընի բնապահպանութեան խումբը: Ակնարկելով ասիական հողմասին վրայ հացահատիկներու ամէն օր աճող պահանջին ու ձկնեղէններու նման այլընտրական աննդեղէններու նուազումին, անոնք համոզուած են որ առաւելութեան 50 տարիներէ ետք մարդկութիւնը հացահատիկներու անբաւարարութեան ու գիներու մեծ յաւելումի չըրջան մը պիտի ապրի: Կը թելադրուի որ հարուստ երկիրները նուազ մսեղէն սպառեն որպէսզի կարելի ըլլայ անասնարուծութեան համար գործածուած հացահատիկէն մաս մը խնայել ու որպէս մարդկային աննդեղէն գործածել:

Իսկ լաւատեսները կ'ըսեն թէ հացահատիկներու բերքը 1950-էն 1980 դրեթէ կրկնապատկուած է. ատիկա կը մղէ մարդկային միտքը թէքնոլոժիք նորութիւններ հնարելով, անընդհատ չուհան ալ ոտք յարմարցնելով երկրագունդի տուեալներուն, կացութիւնը կը փրկուի: Իսրայէլէն մասնագէտ մըն ալ որ լաւատեսներու խումբին մաս կը կազմէ, կը ծանրանայ ծնաբանական փոփոխութեան ենթարկուած սերմնացուներու դերին վրայ, որոնցմով հողամշակները կրնան կրկնապատկել բերքը:

Անգլիայէն ուրիշ փրոֆէսէօր մը ժամանակի կորուստ կը նկատէ լաւատեսներու — յոռետեսներու վէճ մը. կ'ըսէ թէ 25 տարիէն աշխարհի բնակչութիւնը 3 միլիառ թոն հացահատիկի պահանջ պիտի ունենայ· այսօր այդ թիւը 1·9-ն է: Այս յաւելումը կարդ մը խնդիրներ կը յարուցանէ. կայ ջուրի անբաւարարութեան հարցը, մշակելի հողերու լաւագոյն ձեւով գործածութիւնը, մանաւանդ երր այս տարածքներն ալ տարուէ տարի մակերես կը կորսնցնեն: Կան տակաւին թէքնոլոժին հարաւային երկիրներ փոխադրելու ծախքը, չուհայական բարեփոխումները որպէսզի կարելի ըլլայ հակառակ ամէն բանի, գիներու կայունութիւնը պահպանել: Երկրագունդին ապագային մասին մտահոգութիւնները տեղին ըլլան կամ ոչ, կան բազմաթիւ այլ հարցեր ալ որոնք յապաղում չեն թոյլատրեր:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Պէյրութի ամերիկեան համալսարանի «Լսըմպլի Հոլ»ի մէջ, Դեկտեմբեր 6-ին, նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան նուագահանդէս մը տուած է դաշնակի արուեստի իսկ մեծ վարպետ՝ Վարդան Մամիկոնեան: Արուեստագէտը նուագած է Շաքոնը (Պախ), տօ մաժէօր սոնաթը (Մոցարթ), 6 էթիւտներ (Շոփէն), Վարիասիոն (Զայքովսկի), Նոքթիւրն (Լիսթ), Մէֆիսթօ վալս (Լիսթ), խորտակէս տպաւորելով հանդիսականները,

***

ԱՅՆՃԱՐի (Լիբանան) մէջ, Դեկտեմբեր 22-ին, հինգ նորաշէնները մատած են Հ·Ց·Դաշնակցութեան չորքերը, կնքահայրութեամբ Արտաշէս Շահպազեանի:

***

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Խաչ Դպրեվանքին մէջ, Դեկտեմբեր 26-ին, համախմբուած են աշակերտներ, ուսուցիչներ, հրաւիրեալներ, բարերարներ, Սանուց Միութեան անդամներ ողջունելու համար Կաղանդ Պապան: Ամանորեան սեղանին նախագահած է Պատրիարքական Փոխանորդ՝ Շահան Արք·: Բացման խօսքը արտասանած է Դպրեվանքի տնօրէն՝ Հայկ Նշան: Ելոյթ ունեցած է նաեւ խնամակալութեան ատենապետ՝ Թորոս Աբիկ: Դպրեվանքին փոքրիկները ներկայացուցած են «Հնարամիտ վարձակալը», նաեւ անդրբերէն թատերախաղ մը: Օրուան հանդիսավարները՝ Նաթալի Համբարձումեան և Բաֆֆի Զաքէչ ներկայացուցած են յայտագիրը: Հուսկ Բանքը արտասանած է Շահան Արք·,

***

ՊՈԼՍՈՑ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի երդիքին տակ, Դեկտեմբեր 27-ին տօնուած է Ամանորը: Ներկայ եղած են Պատրիարքը, Մեսրոպ Արք· եւ այլ անճնաւորութիւններ: Խօսք առած է Գարեգին Պատրիարք եւ յիշած Վահան Թէքէեանի մէկ տողը՝ «Կեանքն ինծի ի՞նչ մնաց, ինչ որ տուի ուրիշին տարօրինակ այն միայն»: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիրը մը, երգերով եւ նուագով:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896-1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Լոնտոնի մէջ հաստատութիւններ կան, որոնք աշխարհի ամէն լեզուներէ թարգմանութիւններ կ'ընեն: Օրինակի համար ճափոներէն նամակ մը կը ստանաք, լեզուն չէք գիտեր, իսկոյն կը դիմէք սոյն հաստատութեան եւ ձեր նամակը թարգմանել կուտաք ինչ լեզուի որ ուզէք:

Այս հաստատութիւնները սակայն քիչ գործածական լեզուներու համար մնայուն պաշտօնեաներ չունին. այլ անոնք որ որեւէ օտար լեզու մը գիտեն կ'երթան կ'արձանագրուին այդ հաստատութեանց եւ երբ առիթը ներկայանայ իրենց լուր կը ղրկուի եւ իրենց կատարած գործին կարեւորութեան համեմատ վարձք մը կը ստանան:

Արդ, Արթիւր Օհանեան այդ հաստատութիւններու դիմած ու իր անունը արձանագրել տուած էր իրրեւ հմուտ ռուսերէնի, հայերէնի, յունարէնի, սերպերէնի, պուլկարերէնի, Թրքերէնի, պարսկերէնի եւ արաբերէնի, մինչ այդ լեզուներէն միայն առաջին երկուքը գիտէր, իսկ միւսներուն համար յոյսը դրած էր բարեկամներու վրայ:

Երբեմն արաբերէն, պարսկերէն կամ Թրքերէն լեզուներէ թարգմանութիւններ կուտային անոր, ինչպէս նաեւ ռուսերէնէ, որոնք աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը կը հասնէին: Օհանեան Թուղթը կ'առնէր մեզի կուգար. բայց դժբախտաբար Արփիարին, Լեւոնին ու իմ միացեալ կարողութիւնները չէին կրնար լուծել հանելուկը:

Նախ պէտք է հասկնալ Թէ գրութիւնը արաբերէ՞ն, Թրքերէն Թէ պարսկերէն էր ու յետոյ իմաստը գուշակել:

Շատ անգամ Արթիւր կը յաջողէր իմանալ նիւթը՝ հաստատութեան պաշտօնեաները հարցուփորձելով:

— Կ'երեւայ որ ճէնթլմէնի մը մեկ ապրանքը բարեկամը չնորհաւորական նամակ մը գրած է իր ամուսնութեան առթիւ, կ'ուզէ որ բառացի կերպով նամակը անդլերէնի Թարգմանուի, կ'ըսէր պաշտօնեան:

Այն ատեն մեր գործը կը դիւրանար: Հարկ էր պարզապէս «Հաղար ու մեկ գիշերներ»ու ոճով բան մը չարադրել:

«Ո՛վ հոյակապ եւ աստուածահաճոյ ծաղիկ երանութեան եւ փառքի» եւայլն:

Եւ հաւանօրէն Անգլիացին ալ նամակին Թարգմանութիւնը իր բարեկամներուն ցոյց կուտար իբրեւ նմոյշ արաբական Թղթակցութեան:

Օր մը Օհանեան Թանկագին ափսէ մը բերաւ, որուն վրայ արաբական վերտառութիւն մը քանդակուած էր:

Հարկ էր առեղծուածը լուծել: Այդ հը նամենի զարդագիրներուն մէջէն ելլել անկարելի էր:

— Ինչ կրնայ գրուած ըլլալ արդեօք, կը հարցնէր մատանեջօրէն խեղճ Արթիւր, ճակատը չփելով:

— Ընդհանրապէս կարծեմ Մուրանէն խօսքեր կը դնեն պատասխանեց Արփիար:

Լուծումը գտած էինք:

«Լաի լահ հիլ Ալլահ» էր վերտառութիւնը:

Հետեւեալ օր Օհանեան իր այդ մտացածին Թարգմանութեան համար երկու ոսկի կը ստանար:

***

Լոնտոն գանուած միջոցիս միջադէպ մը պատահեցաւ որ յանդեցաւ իմ եւ Պր. Մինաս Զերպոի միջեւ մենամարտի մը, որ տեղի չունեցաւ սակայն:

Օր մը նամակ մը ստացայ Արտաւան Հովուեանէն, որով ինծի իմաց կուտար Թէ տարօրինակ լուրեր կը շրջէին իմ մասիս, Թէ կ'ըսուէր որ Ահմէտ ձէլալէտտին փաշան Փարիզ գտնուած միջոցին հետը տեսակցութիւն ունեցած եմ, Թէ հաւանօրէն իրմէ դրամ ստացած եմ որեւէ ծառայութեան մը փոխարէն, եւայլն:

Այդ լուսաւնները որքան ալ անհեթեթ՝ սակայն դիս յուզեցին, մանաւանդ դիտէի որ զրպարտութիւնները որքան չատ ու դիւրին կերպով արմատ կը ձգեն մեր մէջ:

Իսկոյն Արտաւանէն աւելի մանրամասն բացատրութիւններ ուզեցի եւ պատասխան ստացայ որ այդ խօսքերը լսած էր Արտաւազդ Հանըմեանէն, իմ մտերիմ եւ սիրելի բարեկամներէս մին, որ այդ միջոցին քիմիագիտութեան ուսանող էր եւ որ հիմա Եգիպտոս, պետական վարժարանի մը մէջ ուսուցիչ է: Արտաւազդ Հանըմեան մին է նաեւ մեր լաւագոյն բանաստեղծներէն եւ որ սակայն դրեթէ բոլորովին անծանօթ մնացած է Պոլսահայ դրականութեան՝ իր քերթուածները միայն արտասահմանի մամուլին մէջ լոյս տեսած ըլլալով:

Դիմեցի Հանըմեանին, որ ինծ պատասխանեց Թէ այդ լուրը՝ որուն ինք չէր հաւատացած՝ բխած էր Մինաս Զերպոյէն, որ պայն մէկ քանի հոգիի պատմած է:

Ենթադրելով որ աուտին բուն հեղինակը դուած եմ, անմիջապէս նախատական նամակ մը ղրեցի Պ. Մինաս Զերպոյին ու միեւնոյն առեն Տոքթոր Պօղոս Քօլօլեանը եւ Վահէ Արզուեանը, որ այդ միջոցին փարիզ կը գտնուէր, Զերպոյին ղրկեցի որպէս զի բացատրութիւն պահանջեն եւ Թէ գոհացուցիչ հատուցում մը չտայ՝ մենամարտի հրաւիրեն զինքը:

Բանակցութիւնները բաւական երկար տեւեցին եւ ի վերջոյ Պ. Մինաս Զերպոյ յայտարարած էր որ այդ լուրը իմացած է Տոքթոր Ռոպէնսոնէն որ իրեն հաստատած է Թէ ինք աչքովը տեսած է Շան — գ'ելիղէի Բալաս՝ Ահմէտ ձէլալէտտինի քով երթալս:

Հասկցայ որ այդ զրպարտութեան դործին մէջ Պ. Մինաս Զերպոյ բոլորովին անմեղ էր, միայն Թէ չափազանց դիւրահաւան գտնուած էր Տոքթոր Ռոպէնսոնի հաստատական հաստատումէն խաբուելով:

Եւ իսկոյն գուշակեցի Թէ ի՞նչպէս այդ զրպարտութիւնը ծնունդ առած էր...:

Վիէննա չգացած՝ երբ Փարիզ կը գտնուէի, օր մը, Պուլվառներուն վրայ, հանդիպեցայ Տիրան Քէլէկեանին, զոր տարիներէ ի վեր, այսինքն Պոլիսը ձգելէս ի վեր, չէի տեսած, բնականաբար համբուրուեցանք ու սրճարան մը մտանք խօսակցելու համար:

(Շար. 67)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՋ

Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր մասնաճիւղերով կը ծանչ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14·30–ին

CENTRE VALEYRE — 22, rue Rochechouart, Paris 9e

Ճոխ յայտագիրը կապոյտ Խաչի զբօսնդներու կողմէ։

Բոլոր երախաները հրաւիրուած են դիմաւորելու

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

եւ ծափահարելու հայ կախարդը։

— Ճոխ պիւֆէ —

Le Centre Culturel SAINT MESROB

CONFERENCE

Dans le cycle de ses conférences le Centre Culturel St-Mesrob recevra

Le PROF. JEAN-PIERRE M A H E
Directeur d'Etudes à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes à Paris,

qui donnera une conférence sur le thème suivant :

LES SAINTS TRADUCTEURS ARMENIENS AU Ve SIECLE

le Jeudi 16 Janvier à 20h45

dans les locaux du Centre,
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝
«Հայ թատերգութեան խաղացանկ»

Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Ալեք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԱՐՈՒ ԱՍԱԿԱԳԻՆԸ

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանառւթ	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս դիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՕՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՒԹՈՒԻ

ԳԼԱՄԱՐ. – Պ. Մտեփան Տամլամեան 400 ֆր.։

⁂

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. – Պ. Ա. Գուլումճեան 100 ֆրանք։

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Հայկական Միօրեայ Վարժարանի

Վարչական Խորհուրդը

կը հրաւիրէ

ԱՄԱՆՈՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ
ՏՕՆԵՐՈՒՆ ՈՒՐԱԽ ԱՒԻԹՈՎ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 15–ին

ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ Մչակ. Կեդրոնի «Արծրունի ԶՐԲԱՇԵԱՆ» սրահին մէջ
339, ave du Prado — Marseille 8e

— Մուտքը ազատ է —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE POUR LA COLONIE DE VACANCES

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour le mois de Juillet 1997 à Bellefontaine :

- **DIRECTEUR TITULAIRE du BAFD.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris.

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour les mois de Juillet et Août 1997 à Bellefontaine :

- **Animateurs avec BAFA ayant 18 ans et ne passant pas d'examens en Juillet;**
- **Infirmiers (ou étudiants en 2ème année de médecine);**
- **Economes.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ԿԱՐԻՔ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օր, Յունուար 13

Ը. օր Ծննդեան։ Աւուրանակոչութիւն Տեառն, տօն Յայտնութեան եւ Թլփատութեան Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի։

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Պատարագի աւարտին Առաջնորդարանի Տիօրհնէքը կը կատարուի։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ օր, Յունուար 14

Տօն Ծննդեան Սրբոյն Յովհաննու կարապետին, աւուրանակոչութեան տօն՝ առաջնորդանիստ Մայր Տաճարին։

Ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։

Կը պատարագէ՝
ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՔՀՆՑ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Ժամը 11·30–ին Հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ եկեղեցւոյ բարերար՝
ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ ՄԱՆԹԱՇԵԱՆԻ
եւ
ՄԱՆԹԱՇԵԱՆ
ընտանիքի հանգուցեալներուն համար։

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Յունուար 13

Տօն է անուանակոչութեան։

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին պատարագ կը մատուցուի։ Յաւարտ պատարագի Եպիսկոպոսարանի Տիօրհնէքը կը կատարուի։

ԻՍԻ

ԱՇԱԿԵՐՏԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Սիրելիներ,

Կիրակի, Յունուար 12, ժամը 15–ին Իսիի եկեղեցւոյ Միօրեայ Դպրոցի աշակերտութեան Նոր Տարուան եւ Ս. Ծննդեան հանդիսութիւնն է։

Աշակերտները պիտի երգեն ու պիտի պարեն ու արտասանեն։

Հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Գլամարի Սոսիօ–Դիւլթիւրէլ սրահին մէջ, 44, route տու փավէ Պլան, Գլամար։

Ծնողքներ ու բարեկամներ, մեծ թիւով եկէք ու քաջալերեցէք աշակերտները ու կրթական մարմինը։

ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

•

Chers Parents,

C'est avec un grand plaisir que l'Ephorie de notre Eglise, ainsi que le Père MURONE, vous invitent à la fête de NOEL de l'Ecole de mercredi qui aura lieu le Dimanche 12 Janvier à 15 heures, au CENTRE SOCIO-CULTUREL DU PAVE BLANC, 44, route du Pavé Blanc à Clamart.

Votre présence est indispensable, afin d'encourager les responsables de l'école, les institutrices, et surtout vos enfants.

Venez nombreux

Le Comité de Parents d'Elèves

ՅԱՒԻՏԱՆԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՒՄ

(Շար. Ա. էջէն)

էջ մը յատկացուցած է նոյն նիւթին, այս անգամ հրատարակելով ԱՍԱԼԱՍ–ի համակիր ներկայացուցած «ծագումով հայ» դործի մարդու մը ըսածները այդ կազմակերպութեան անցած ճամբուն, Ց. Յակոբեանի սպանութեան, եւայլն մասին։

Այդ անձը՝ Ր. Ա. կը հերքէ Ա. Զաթլըի կապը Ց. Յակոբեանի սպանութեան առթիւ հետ։ Կ'ըսէ թէ այդ սպանութիւնը գործած է ԱՍԱԼԱՍ–ի մէջ իրեն ընդդիմադիր Մելքոնեանի խմբակը։ Կը բացատրէ թէ ընդդիմութեան պատճառը այն էր որ Յակոբեան լիբիամէտ ընթացք մը ունէր որուն համար չարութեան կը քննադատուէր։

Ր. Ա. կ'ըսէ թէ ԱՍԱԼԱՍ–ի վերապրուած արարքներուն ամէնը գործուած չէ անոր կողմէ, այլ՝ Մ.Ի.Թ.–ին։ Առանց օրինակ կը արուի 1986–ին Պելժիոյ Թուրք կցորդին, Հոլանտայի մէջ Նուպար Եալըմի սպանութիւնները։ Պատասխանելով ԱՍԱԼԱՍ–ի երկուքի բաժանումին մասին հարցումին, Ր. Ա. կը բացատրէ թէ առիկա հետեւանքը եղաւ Օռլիի օդակայանին մահափորձին որ անհամաձայնութեան պատճառ էր կազմակերպութեան մէջ։ Որպէս ընդդիմացող դէմքաւոր անուն կը յիշուի Արա Թորանեանը։

ԱՍԱԼԱՍ–ի վերապրուած 43 արարքներու միայն 12–ը, այս աղբիւրին համաձայն, գործուած է այս կազմակերպութեան կողմէ, իսկ մնացածը հեղինակ ունի հայկական այլ կազմակերպութիւններ ու թրքական Մ.Ի.Թ.–ը։ Հայկական այլ կազմակերպութիւններու (Հնչակեան ու Դաշնակցական) արարքներուն մասին Ր. Ա. կ'ըսէ թէ անոնք վարժ չէին ու ճախողութիւններ արձանագրեցին։ Առանց որպէս օրինակ կը յիշէ Լիզպոնի դէպքը, «այս գործին լաւատեղեակ չէին, նախաձեռնեցին ու չյաջողեցան» կ'ըսէ։

Եւրոպայի մէջ գործող ներկայի թըրքահայ կազմակերպութիւններէն ամէնէն վտանգաւորը կը նկատէ ծայրայեղ ճախակողմեան եւ կրօնամոլ խումբերը։ Կ'աւելցնէ թէ անոնց գործունէութեան մասին փաստաթուղթեր կան եւ թէ Թուրքիա պէտք է ուշադրութիւն դարձնէ անոնց։

⁂

Նոյն թերթին նոյն թիւին մէջ յօդուածի մը նիւթ եղած է Հայերու ցեղասպանութիւնը։ Է. Պալճը որպէս անաչառ պատմաբան Պ. Լէուխի տեսակէտները կ'ամփոփէ, ըսելու համար, ո՛վ պիտի քանիերորդ անգամ, թէ եղածը տարագրութիւն էր եւ ոչ ցեղասպանութիւն, եւ թէ երկու կողմն ալ խժդուժութիւններ կատարած, զոհեր տուած են, եւայլն։

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ կապոյտ Խաչի Շրջանային Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պալապանեան եւ Հիւսեան ընտանիքներուն, Տէսլինի մասնաճիւղի նուիրեալ անդամներէն՝ Սոնա Պալապանեանի մահուան առիթով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Արնուվիլի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Հ.Ց.Դ. Նոր սերունդի կառավարիչ խումբը երեկոյթ մը կը կազմակերպեն՝
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15–ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յետագային։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjour Familial à Bellefontaine

La Croix Bleue des Arméniens de France Section de Paris organise une semaine de séjour familial à Bellefontaine (Jura) du Mardi 4 Février au 11 Février.

Pour tous renseignements et inscriptions :

Téléphoner à Mme Sayagh :
01. 64. 03. 53. 05

ou le Samedi à partir de 14h30 :
01. 42. 46. 88. 36 au bureau de la section de Paris.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

SEJOUR D'HIVER à BELLEFONTAINE

La *CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE* organise un séjour d'hiver à Bellefontaine (Jura) du 11 au 18 février 1997 pour les enfants de 8 ans révolus à moins de 16 ans.

Prix : 2 600 F. comprenant :

- *Transport*
- *Hébergement*
- *Location et cours de skis*
- *Remontées mécaniques*
- *Assurance*

Renseignements et inscriptions :
C.B.A.F. — Conseil d'Administration:
17, rue Bleue, 75009 PARIS
Tél. : 01 48 24 46 57.

Date limite d'inscriptions :
20 JANVIER

ԱՐԵՔԶԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 14
MARDI
14 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·026 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.026

ԵՐԵՒՈՒՅԹ ՀԵՌԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 11 / 13)

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԼԻԵԻ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱԻ

«ՈՍԿԻ ԾՈՐԱԿՆԵՐՈՒ ՄԱՐԴԸ»

ԼԱՅՆ ԻՆՔՆԱՎԱՐՈՒԹԻԻՆ Կ'ՈՒԶԷ ՏԱԼ ԱՆԿԱԽ ՂԱՐԱԲԱՂԻՆ...

Ինչպէս եղած էր նախագահ Լեւոն Տէր-Պետրոսեանի պաշտօնական այցելութեան նախօրեակին, կրկին «Ֆիկառօ»ն է (մեր տեսած օրաթերթերէն միակը) որ հարցազրոյց մը կատարած է Ադըրբեջանի նախագահ՝ Ալիեւի հետ Բաքուի մէջ: Հարցազրոյցին գլուխը, Թերթին թղթակիցը՝ Արնօ տը լա Կռանժ կը ներկայացնէ մարդը որու նոր անունն է՝ «Ոսկի ծորակներու մարդը»:

Լրագրողը կը դրէ· – մարդը որ այսօր Փարիզ կու գայ ողջ պատմութեան էջ մըն է: Ասպարէզը սկսած է Մոսկուայի օրով էն-ԿԱ-Վէ-Տէ-ի մէջ, 1945-ին անդամակցած է համայնավար կուսակցութեան, դպաթը հասած խորհրդային իշխանութեան եւ վերապրած՝ կայսրութեան սնանկութեան:

Ի դէպ, Ալիեւ միշտ ճօճած է չուքի եւ լոյսի միջեւ: Շուք՝ երբ կը վարէ Բաքուի ԿԱ-ԿԸ-Պէ-ն 60-ական թուականներու վերջերը, լոյս՝ երբ 1982-ին Խորհ. Միութեան 14 հզօրագոյններէն մէկը կը դառնայ Անդրոբովի կողմէ Պոլիտբիւրոյի անդամ նշանակուելով: Կրկին չուք, երբ կը հեռացուի Գորբաչովի կողմէ, լոյս վերջապէս երբ իշխանութեան կը վերադառնայ Ադրբեջան, 1993-ին, Էլչիպէյի տապալումէն ետք:

Տարի մըն է, կ'ըսէ Ֆիկառօ-ի թղթակիցը, երկաթեայ ձեռքով կը բռնէ այս պզտիկ Հանրապետութիւնը որ կ'ուզէ քարիւղային էլտորատօ մը դառնալ: 7 միլիոն բնակիչով, Ադրբեջան Իրանի ու Թուրքիոյ միջեւ կը նեղուի ընդարձակ տարածք մը ունի, ի ծնէ քաղաքական հոտառութիւն մը եւ խիստ ու արդիւնաւէտ մեթոտներ:

Իր խորհրդային փայլուն ասպարէզէն –բացառիկ մահմետական Հանրապետութեան մը անդամին համար– միջազգային բեմին վրայ ամուր դիրք մը պահած է: Կ'ըսուի թէ լինք ոաքի դրած է Իրանի եւ ամբողջ Միջին-Արեւելքի Խորհ. Միութեան տեղեկատուութեանց ցանցերը:

Մոսկուայի համար, այսօր Կովկասի խանդարիչն է, յարդ կը մերժէ ռուս զօրքերու ներկայութիւնը իր հողամասին վրայ, փառաւոր պայմանագրութիւններ ալ կը կնքէ քարիւղային արեւմտեան կերպութիւններուն հետ:

Ալիեւ կ'ուզէ գլուխ հանել դարուս վերջին երկու մարտահրաւէրները· – դոցել բաց վէրքը Լ. Ղարաբաղի, Ադրբեջան դանուող հայ մեծամասնութեամբ այդ հողաշերտը որու հակակշիռը կորսընցուց Բաքու դժնդակ կռիւ մը եաք եւ մատակարարել քարիւղային հարստութիւնը:

Հարցազրոյցը կը վերաբերի դանազան հարցերու որու սկիզբէն իսկ կ'արծարծուի Ղարաբաղի խնդիրը, քարիւղի վերաբերող հարցումին իսկ առթիւ: Լրագրողը կ'ըսէ· – «Քարիւղային պայմանագրութիւններու բազմազանութիւնը, ամէն բանէ առաջ, միջոց մը չէ՞ միջազգային նեցուկ մը ապահովելու Ղարաբաղի հարցին ու Ալիեւ կը պատասխանէ· – «Այս պայմանագրութիւնները, ամէն բանէ առաջ, պէտք է ծառայեն տրնտեսական զարգացման: Բայց, անշուշտ, զանազան Պետութիւններու շահը գրգռել կրնայ օգնել մեզի որոշ հարցեր լուծելու»:

Երկրորդ հարցումն է· – Ֆրանսա, զոբացած իր առանձնաշնորհեալ յարաբերութիւններէն Հայաստանի հետ, կրնա՞յ յաւուրդ դեր մը խաղալ կնճիռին լուծման առընչութեամբ: Ու Ալիեւ կ'ըսէ· –

«Ֆրանսա Մինսկի խումբի անդամ է (*Հիմնուած 1992ին, Օ-ԷՍ-ՍԷ-ի ծոցը*) եւ կ'ուզենք հարցը հոն լուծել: Յատելեալ լաւ յարաբերութիւններ ունի Հայաստանի հետ, ուրեմն կրնայ ազդել անոր վրայ: Դեկտեմբերին, Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի վեհաժողովը Լիզպոն քոյլ տուաւ որ բանակցութեաց հիմ մը հաստատուի: Հիմնական սկզբունքները վերահաստատուեցան: Հայաստան պէտք է ճանչնայ Ադրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը: Իմքնավարութեան լայն կանոնագիր մը –Ադրբեջանի ծոցին մէջ– կը շնորհուի Ղարաբաղի»:

Լրագրողը կ'ընդմիջէ· – «Այդ յառաջխաղացքը չօշափելի դարձա՞ւ»:

Ալիեւ կը պատասխանէ· – «Լիզպոնէն ի վեր շփում չունեցանք»:

Լրագրողը հարց կու տայ թէ էթէ խաղաղ ճամբան անելի մէջ ըլլայ, կը նախատեսէ՞ ուժի գործածութիւնը:

«Կարելի չէ ըսել, *կը հաղորդէ Ալիեւ*, թէ ի՞նչ կը պատահի ապագային: Բայց, ամէն մարդ պէտք է գիտնայ որ երբեք պիտի չհանդուրժենք որ հողամասը գըրաւուած մնայ: Եթէ ձախողի, բոլոր միջոցները կրնան ի գործ դրուիլ»:

Այն հարցումին թէ արդեօ՞ք կնճիռին բանալին Մոսկուա չի գտնուիր, Ալիեւ կը պատասխանէ. – «Շատ բաներ Մոսկուայէն կախում ունին: Ռուսերը շատ կ'օգնեն Հայաստանի: Միշտ ուժեղ ունին հոն, ուրեմն մեծ ազդեցութիւն ունին: Բայց ամէն բան նախ եւ առաջ Հայաստանէն կախում ունի որ յարձակումը գործեց»:

Աւելորդ է, անշուշտ, խորհրդածել Ալիեւի այս խօսքերուն առթիւ որոնք նոր բան չեն: Ալիեւ կ'ակնարկէ նաեւ դոյութիւն ունեցող ընդդիմութեան մը Ադրբեջանի մէջ· փորձեր կան, կ'ըսէ, պետական հարուածի, բայց, կարելի է թէ չկայ· խենթեր կան Ադրբեջանէն դուրս, որ ժամանակ չըրջանի սխալ կը դործեն: «Ադրբեջանէն դուրս» բացատրութեան առթիւ, լրագրողը հարց կու տայ որ արդեօք Ռուսաստանի՞ կ'ակնարկէ եւ Ռուսաստան կրնա՞յ արդելք հանդիսանալ անկայունացման այս փորձերուն, Ալիեւի պատասխանը դրական է: Թուրքիոյ եւ Ռուսաստանի միջեւ Ադրբեջան իր տեղն ունի, անկախ երկիր մըն է:

Ամէնէն կարեւորը Ալիեւի այն խօսքն է որ խորհուրդ ալ կը ծառայէ· – «Երկրորդ պայմանագրութիւն մը կը բերեմ Էլֆիճ»:

Այս պայմանագրութիւնը աւելի ալ կարեւոր է, կ'ըսէ եւ անոր կը միանայ նաեւ Թոքալ:

Այս խօսքերուն քով, պարզ է որ որեւէ արդար դատ ոչ մէկ նշանակութիւն կ'ունենայ...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ ՀԵՏԵՐՆ-ՀԱԼԻԼ, դրագէտ, բայց մանաւանդ բանավիճող, մեռաւ Կիրակի, Յունուար 12-ի առաւօտեան Տօվիլի Նորմանտի պանդոկին առջեւ, հեծանիւով պատյտէ վերադարձին, զոհ ուղեղային արիւնահոսութեան: Կը թուի որ անկումը հետեւանք էր մահուան իսկ: Հակասական տիպար մը, ոմանց համար մեծ դրագէտ, ուրիշներու՝ պարզ դրգռիչ մը, ստախօսէ բռնուած: Ամէն պարագայի մէջ, կարելի չէ ուրանալ տաղանդը: 1992-ին, վենետիկ, կուրցած էր եւ Լուտա գացած ուրկէ վերադարձին կ'ըսէր թէ հրաշք պատահած է եւ սկսած է տեսնել: Անցեալին ձախ եւ մի-թերանիթ, ոխերիմ թշնամին դարձած էր երբ չէր դարձած անոր «Մալրօ»ն եւ դառնացած, հատոր մը դրած էր Թոյնը Թափելով Միթերանի դէմ («Ֆ. Միթերանի կորսուած պատիւը» խորագրուած): Ծնած էր 1936-ին Սէն Ժերմէն-ան-Լէյ, 1960-ին հիմնած էր «Թել Քէլ» պարբերաթերթը: Բայց 1963-ին բաժնուած էր Ֆիլիպ Սոլէրսէն: 1963-ին կը հրատարակէր իր առաջին վէպը՝ «Պարմանուհիի մը արկածախնդրութիւնները», 1969-ին կը հիմնէր Լ'Ինթօ էն-թէրնասիոնալ, 1977-ին ձայնասփիւռի ազատ կայան մը, 1979-ին ժիւքարի դէմ պարբաւադիր մը կը հրապարակէր՝ Լէքր ուվէրթ ա էօն ֆոլէն ֆրուա: Վերջերս որոշած էր միայն գըրականութեան նուիրուիլ:

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉ օրէ օր քիչ մը աւելի պիջամ կ'ընէ, բայց, ընդդիմութիւնը չի գոհանար խոստումներով: Նիւթի ընտրական յանձնաժողովը մերժեց սակայն ընդառաջել կառավարութեան դիմումին եւ ընդունիլ որ թաղապետական ընտրութիւններուն յաղթողները ընդդիմադիրներն էին:

ՍՈՖԻԱՅի մէջ, կացութիւնը բաւական ծանր է եւ չարաթ մըն է ցոյցերը կը չարունակուին պահանջելով որ ընկերվարական (նախկին համայնավար) վարչակարգը հրաժարի եւ կանխահաս ընտրութիւններ տեղի ունենան: Յունուար 12-ին, 50 հազար էր ցուցարարներու թիւը: Յունուար 10-ին միջազգեր պատահած էին եւ ապահովութեան ուժերուն հետ բախումներէն 250 հոգի վիրաւորուած էին:

ՄԻԼԱՆՕ – ՀՌՈՄ ճեպընթացը՝ փեն-ատլինօ դիծէն ելած է Յունուար 12-ին Փիէչէնցայի կայարանին մօտ: 8 մեռեալ կար եւ աւելի քան 30 վիրաւոր: Արկածին պատճառները ճշդուած չէին,

(Շար.ը կարդալ Դ· էջ)

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ԺԷ·

Կատղած լեռներու եւ ջղային, դիւրաբորբոք դաշտերու ղարաբաղեան բնակարը մեզ կը քաշէ դէպի առաջ: «Առաջ» անշուշտ ըսելու ձեւ մըն է, որովհետեւ չեմ ղառը թէ «առաջ» կամ դէպի տեղ մը կ'երթանք, մանաւանդ որ ճամբան ճամբայ չէ, այլ՝ տարտամ հետք մը, յիշատակ մը որ մարդ, անասուն ու կառք ձգած են հողին ու ժայռերուն վրայ: Փաստօրէն, Ղարաբաղը հանդարտ ջիղերու, խաղաղ տրամադրութեան երկիր չէ, այլ բոցավառ երեւակայութեան ու պայքարող խառնուածքի տարածութիւն մը, մը-նայուն մարտահրաւէր մը ճամբորդը-դին ղայարանքներուն եւ մարմնական ուժին նետուած: Մեր կառքը կանգ կ'առնէ զանազան վայրեր ու ամէն անգամուն նոյն տեսարանն է — Պաւլիկի ու իր ընկերներու միջեւ տաք, անյետաձգելի յուշերու եւ կարօտի խօսքերու պոռթկում, օղիի սրուակները հրաշքով կը բուսնին, պանիր ու հաց, մաղթանքներ ու կենացներ կը լեցնեն պահը այնքան բնական բիւմով որքան «բարի լոյսը»: «Մարդ մարդով կ'ըլլայ» խօսքին բուն իմաստը հիմա է որ կը հասկնամ: Եւ սակայն չեմ կրնար հարց չտալ ես ինծի, թէ այս մարդիկը «պահեստի» կամ «պատրաստի» անձ մը չունի՞ն իրենց մէջ, պաշտպանութեան դօսի մը, «նո մէն'ղ լէնտ» մը իրենց ու դուրսէն նոր եկած կատարեալ անծանօթի մը միջեւ: Ցստակ է որ ինծի պէս քաղաքներու մայթերու սալերուն արանքին կամ պատուհանի թաղարի մէջ բուսած մարդիկ չեն կրնար մաս կազմել այս ոգեկան բնակարին: Ի ծնէ օտար՝ ինծի պէս մարդոց համար միակ բնակարը՝ արուեստականն ու անբնականն է — «այդ ալ ձեւ մըն է հայ ըլլալու» կը խորհիմ, մխիթարելով ինքզինքս:

Կը դիտեմ Պաւլիկը ու կը փորձեմ հասկընալ այդ անսովոր էակը: Բացարձակ ծայրայեղութիւններու միջեւ ձգտուած բնաւորութիւն մը, որ պողպատի պէս կարծր ու դաժան ֆեատայիի անզսպելի խնդութիւնէն ու բառերու բուռն համարկէն կ'անցնէր, երկվայրկեանի մը մէջ, մարդկային էն քաղցր, բարի ու բարեկամական տրամադրութեան, անշեղ եւ անբեկանելի հրահանգէն՝ ընկերական ջերմ համակերպութեան: Մեքենայ ու մարդ նոյն առեն եւ որ իրեն սրտակից ընկերոջ սիրոյն պատրաստ է կեանքը զոհելու առանց երկվայրկեան մը վարանումի, բայց որ կրնայ զայն զոհել կամ սպաննել նոյն պատրաստակամութեամբ, եթէ ազդին չահը պահանջէ: Մարդ կը զգայ անոր խղճմտանքին վրայ իշխող հըսկողութիւնն ու զինուորական կարգապահութիւնը, բայց նաեւ ամէն ինչէ վեր՝ ուրիշ անդորմ օրէնքի մը տիրապետութիւնը: «Հերոսը միշտ ընթացիկ բարոյականութեան անտեսումով ու չրջանցումով է որ կը հասնի իր գաղթումի կարճ պահին», խորհեր եմ միշտ, «մխիթիք խառնուածքի չատ մօտիկ ըլլալու է»:

Արդէն դիւերը եկած է: Կառքը կանգ առած է համատարած ու փայտրճակ խաւարին մէջ: Տառացիօրէն՝ լոյսի ոչ մէկ նշոյլ: Լեռներ ու դաշտեր ըլլալու են որովհետեւ առոյգ հով մը կը փչէ դուրսը: Ձանի մը աստղեր:

— Ո՞ւր ենք:

Անշուշտ պատասխան չկայ: Դուրս ելած են, ու կը հետեւիմ իրենց: Շան հաջոց, վայոցի նման արջառի ձայն, բայց մանաւանդ հոտ, մուխին մէջէն չարժող մարդկային ձեւեր ու խօսքի եւ զարաբաղեան բարբառի փշրանքներ: Պաւլիկին ձայնը կը լսեմ, հրահանգները կուտայ, մէկը լոյս մը վառած է, վիպային փնոյթ մը ունի պահը···: Օտար, կորսուած, անպէտք, մինակ եւ առանձին, անօգուտ — այս բոլորն եմ, դիտեմ, բայց կը փորձեմ բոլորին պէս բնական թուիլ, անծանօթ կացութեան ակերը:

Կը մօտենամ լոյսին՝ չուրջը խմբուած մարդոց: Երկու հոգի ոչխար մը քաշելով կը բերեն ցիցի մը տակ, յետոյ կը վերցնեն ու ոտքերէն կը կախեն: Մէկը կը մօտենայ դանակ մը ձեռքը ու կը պատրաստի մորթել ոչխարը: Կենդանիին աչքին մէջ կը չողայ լապտերին լոյսը ու անոր սարսափը կը տեսնեմ որ չատ աւելի զարհուրանք ունի անասուններուն քան թէ մարդոց մէջ: Անդին կը դառնամ, անկարող՝ տեսարանը դիտելու: Ու նոյն վայրկեանին ծիծաղելի կը դանեմ ինքզինքս, կայծած իմ ազգիս պատմական հայրենիքին մէջ, ուր հազարաւոր հայրենակիցներս մորթուած, սպաննուած, ողջ — ողջ խարոյկներու վրայ դրուած են այս Ազերիներուն կողմէ ու եաքն ալ կերուած, Սումգայիթի մէջ ողջ հայ կնկան սրտին մէջ խողովակ մխրճած եւ արիւնը խմած են···: «Մատուռականի հիւանդութիւնն է» կը խորհիմ, «մահուան աչքերուն մէջ չիտակ նայելու այս դժկամութիւնը ··· իրականութիւնը երկու դիմակ ունի, մէկը դեղեցիկ՝ միւսը տգեղ ու վայ անոր որ տգեղին նայելու քաջութիւնը կամ յստակամտութիւնը չունի»: Մինակ եմ կ'երթամ կառքին իմ ապահով անկիւնս նստելու ու միտքս կուդայ Մարսէլ Մարսոյի մկն մինչ խաղը, ուր երկու տարբեր դիմախաղեր, մէկը խնդացող, միւսը ողբացող, փոխն ի փոխ դիմակներու նման կը դնէ կը հանէ իր երեսէն, մինչեւ որ յանկարծ մէկը, խնդացողը՝ կը փակի կը մնայ դէմքին վրայ ու ալ չելլեր···:

Քիչ մը յետոյ ոչխարը կտոր — կտոր կը բերեն կը տեղաւորեն կառքին ետին ու ճամբայ կ'իյնանք դէպի Սաեփանակերտ: Եթէ ցերեկը լոյս աչքով Ղարաբաղի դիւղական ճամբաները անացանելի են տրամաբանօրէն, բայց մարդիկ ձեւով մը կը յաղողին երթեւեկել, դիւերուան խաւարին մէջ պարզապէս ամէն վայրկեանի մարտահրաւէր է անկարելին եւ անծանօթը փորձելու, կառչած կառքին երկաթներուն եւ անձնական ճակատագրի վրայ գրուած կոյր հաւատքին:

Ձգաստա ու յոգնած, ուշ առեն կը հասնինք Սաեփանակերտ: Ուղղակի ընկեր Պաւլիկի տունը անշուշտ, ու չեմ փորձեր իսկ յիշեցնելու թէ ես ալ տուն մը ունիմ ուր դիւերելու վարժութիւնը ունիմ: Ամբողջ ընտանիքը արթնցած է, կրակարանները կը վառին ու երկու — երեք մեծ կաթսաներու մէջ կը սկսին խաշել միսը: Օղի եւ գոնեակ մէկտեղ եւած են ու ծայր կուտայ նորէն խմելու, ուտելու եւ կենացներ առաջարկելու ծիսակատարութիւնը: Որ անկիւնէն որ նայիմ իրենց, սովորական ու պարզ մարդիկ են, առողջ հոգիներով, քաջ սրտերով, մաքուր խիղճերով ու չկայ տեղ մը աշխարհի երեսին ուր մարդ աւելի բնական, անբարդոյթ եւ ինքնաբուխ կրնայ զգալ որքան այս հաճետ յարկին տակ, այս ֆեատայիներու անմիջական մտերմութեան մէջ: Սակայն միշտ ու նորէն՝ յանցաւորի դիտակցութիւն մը կայ մէջս: Ո՞ւր է Սփիւռքի քաղքենի դրացիին տեղը այս հում կեանքէ եւ ջինջ, բնազդական քան քարաթ զգացումներով ապրող մարդոց մէջ: Սրուեստը կեղծիք է, բանականութիւնը հակելին մէջ իր պատկերէն հիբնոսացած է, լեզուն խեղճ ու կրակ «քամուֆլաժ»ն է իրականութեան, մարդիկ անհասցէ գիւերաշրջիկները են հէքեաթի ճամբանեբուն, զգայարանքները զինով ու զառանցող թարգմաններ են եւ այս բոլորը՝ անհեթեթ թատերզուբիւն մը կը խաղան ամայի եւ անխմաստ տիեզերական թատերդի մը մէջ···: Այս ահաւոր խօսքերը լսելէ եաք, ի՞նչ կը մնայ ընելիք ուրեմն: Կը մնայ մէկ բան՝ որ կեանքի աղիւսակին ամենադժուար դորոճզութիւնն է ապրիլը···: Կը նայիմ ֆեատայիին որ իր մէկ տարեկան տղան բարձր բռներ է օդին մէջ, դէնքի մը նման եւ հայրական անեղծ դուրգուրանքը կը պոռթկայ անոր աչքերէն ու երդին մեղեդիէն, որ հիմա ան կը սկսի երգել: Երգ մըն է հողին, ընկերներուն, ընտանիքին սիրոյն մասին, որ անոր արեան մէջ կը վրվրայ եւ որուն տաքութիւնը կ'անցնի ինծի, մեղի: Մոմի լոյսով խոնուեր ենք նեղ սենեակին մէջ, նստեր քոնեակին պարապ արուակը ձեռքիս չեմ դիտեր ինչ ընեմ կեանքովս: Ղարաբաղի այս մարտիկները ուրիշ տեսակ Հայեր են, որ հիմա կը միանան Պաւլիկի երգին, դաժան ու միամիտ, պողպատեայ եւ զերզպայուն տղաք, ամէն մէկը թուրք սպաննած եւ դիակներուն չուրջ պարտնած: Բայց այդ մասին ոչ ոք կը խօսի, բառի ու նախադասութեան նիւթ չէ այդ: Գերիրապաշտ իրականութիւն մըն է, այդ ֆեատայիներուն հոգեկան աշխարհը ուրիշ մոլորակի վրայ է եւ մեր այս սովորական մոլորակի օրէնքները ի զօրու չեն հոն: Չեմ դատեր զիրենք, մանաւանդ որ ոչ ոք կը յօժարի ինծի պէս դուրսէն եկած մարդուն պատմել ատիկա: Չեն վստահիր լեզուին ու տրամաբանութեան, չեն վստահիր մանաւանդ իմ կարողութեանս ըրպէս ընկալելու եւ ապրելու իրենց պատմութիւնը: Դիմացս Գադոն լուռ նստեր կը ծխէ, նայուածքը զարճած ներս, իր կտրած ճամբուն եւ ապրած կեանքերուն: Քանի՞ փարա կ'արժէ փիլիսոփայութիւնը: Միտքս կուդայ ալեկոծ դեռ կարող նաւավարին եւ վրոֆէսօրին պատմութիւնը: «Բայց ասիկա միայն խելքի կամ դիտնալու հարց չէ, ոչ ալ կրթութեան կամ տարիքի, բարեբախտաբար», կը խորհիմ, «ասիկա ղգայական ուժի ու ստեղծագործ երեւակայութեան հարց է»:

Առտուան երկուքն է ու կ'երթամ պառկիլ, մարդկային սրտին քիչ մը աւելի մօտեցած ըլլալու գոհունակութեամբ:

Դեկտեմբեր 23, 1996

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԱՐԴԱՆՔ...

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻ «ՀՈԳԻՍ ԱՔՍՈՐԵԱԼ»Ը ԵՒ «ՎԵՐՋԻՆ ԲԱԺԱԿԸ»

«Երկեր» — Երբ այլեւս չեն սիրեր, Հոգիս Աքսորեալ, Մելիհա Նուրի Հանըմ — Տպարան Շիրակ, Պէյրութ, Լիբանան

«Վերջին Բաժակը» — «Գառնիի» Մատենաշար, Ուսանողութեան Թիւ 2 — Տպարան Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս, Լիբանան

Քանամեկերորդ դարու սեմին երբ հոգեկան արժէքներ ծաղրի առարկայ դարձած են նիւթական չահու արշաւին դիմաց, Զապէլ Եսայեանի (1878 — 1943) «Վերջին Բաժակը» եւ «Հոգիս Աքսորեալ»ը խորին ճշմարտութեամբ մը կը վերահաստատեն որ կեանքի լիութիւնը միայն նիւթականով չէ որ կ'ապահովուի: Եսայեան թափացելով ղրական խորքը մարդուս հութեան, կը ցուցադրէ որ կեանքը աւելի ճոխ ու նշանակալից է երբ անհատին ընծայուի կարելիութիւնը իր հոգեկան մղումներուն գոհացում տալու:

Այս տեսակէտով Եսայեան երդիչն է մարդուս էնթակայական աշխարհին: Հոս սակայն Նիցչէական այլամերժ, ինքնակեդրոն անհատապաշտութեան հարց չկայ: Եսայեանի գործը կը ցոլացնէ վերահաս անհատականութիւն մը որ նախ կ'առնէ ընկերային պահանջ ու բարոյականութիւնը իբր նախապայման անհատին իրաւ ծաղկումին: Իր լաւագոյն գործերը կը ներկայացնեն մարդասիրական հակակշիռ մը, մեր օրերու ինքնակեղրոն, անձնասպաշտ զաղափարաբաղձութեան,

Ա·

«Վերջին Բաժակը» եւ «Հոգիս Աքսորեալ» ընթացիկ հասկացողութեամբ վէպ / վիպակ չեն: Գործողութիւն, հանդոյց, դրուագի մը պարզաբանում, տիպարներու մշակում եւ զարդացում դրեթէ բոլորովին կը բացակային: Դասական վէպ — վիպակի տուեալները փոխանակուած են զեղարուեստական—իմաստասիրական չքեղ պատկերներով որոնք մարդու հոգեկան աշխարհը արտայայտող հրաշալի պատառ մը կը կազմեն: Զոյգ աշխատութիւններու կեդրոնական տիպարները — «Վերջին Բաժակ»ի Ատրինէն եւ «Հոգիս Աքսորեալ»ի Էմման — ուժգնօրէն զիտակից են իրենց հոգեկան ապրումներու եւ զգայութիւններու հարատութեան եւ անսահման կարողութիւններուն: Իրենց բաղձանքն է ապրիլ այս ճոխութիւնը եւ այսպէսով ըլլալ, որքան որ կարելի է, լիակատար եւ ազատ մարդ — էակ:

Ատրինէն, հակառակ որ զոհ է անհէր ամուսնութեան մը, ինքն իր մէջ կ'որոնէ «այն գանձը, որ կեանքս պիտի զարդարէր պերճաճոխ, լոյսով ու փառով»: *Ինքը կը զգայ որ* «ամէն ինչ որ ուրիշի մը մէջ տափակ ու գռեհիկ պատահար մը պիտի ըլլար, իմ մէջս, շնորհիւ բնական տրամադրութեան մը, դարձաւ հրաշագեղ երազ մը, կամ հրահրուած բոց մը, կամ շողշողուն երկնակամար մը»: *Գիտէ որ կրնան գոյութիւն ունենալ մարդիկ ոտոնց ...* «հոգին խրտչելով չէ ապաստանած իրենց էութեան մէկ անկիւնը, այլ մակերեսն է բարձրացած ··· կ'երգէ ու կը ժպտի անիկա եւ մարդ անասունը կը բարձրացնէ իր բարձրադոյն ոլորտին...»:

Էմման՝ պայծառ ապագայով նկարիչ արուեստագէտ, Եւրոպայէն Պոլիս նոր վերադարձած, կը պատրաստէ իր պատառներու առաջին ցուցահանդէսը: Ան կը խոստովանի որ ··· «Սթանլիի սպասումի մը խռովքը կայ իմ մէջս» եւ «կը զգամ որ հոգիս աճսորի մէջ է եւ ակնդէտ կը սպասէ իր ազատագրման»: Ան հարցին թէ ո՞ւրկէ իր ներշնչումը՝ Էմման կը պատասխանէ ··· «հոգւոյս խորքին մէջ է որ, ինչպէս անսպասելի եւ անծանօթ գանձարանէ մը, կը բաղեմ իմ ներշնչումս»: Քիչ մը հետո ալ կը հաստատէ. «Ես պիտի հետապնդեմ իմ երազս ամէն ճանապարհներու վրայ եւ հոգիս պիտի ստանայ իր ազատութիւնը»:

Մարդու այս հոգեկան ներաշխարհը, իր երազովը, թաւալով ու թռիչքովը Եսայեանի մօտ երբեք բնապանցական կամ «մխսթիքական» նկարագիր չունի: Հոգին կրնանք ապրեցնել միայն երբ յաղողինք տալ անոր արտաքին, ընկերային հանդամանք: Կ'իրականայ մարդկային մաքուր, անեղծ յարաբերութիւններու ընթացքին: «Վերջին Բաժակը» եւ «Հոգիս Աքսորեալ»ի մէջ այսպիսի երանելի պահեր արդիւնք են սիրահարութեան փորձառութեան: Հարկ է չմոռնալ որ հոս աչքը ընթացիկ «ռոմանթիկ» սահմանումէն չատ աւելին կ'ընդգրկէ. խորհուրդ է մարդկային առողջ յարաբերութիւններու, զերծ՝ աօրհաս կեանքը բնութագրող աղտերէն:

Ատրինէի եւ Էմմայի հոգեկան «զատագրումը» այսպիսի սիրոյ միջոցաւ առանցքը կը կազմէ այս վիպակներուն: Բուռն սիրոյ ընթացքին է որ Ատրինէն կը զգայ պահեր երբ «հրաշալիօրէն իմ հոգւոյս տաճարներէն մէկուն մէջ, տարօրինակ եւ գեղեցիկ ծաղիկ կը ծաղկի...», կամ «հոգիս գարնանային պարտէզի մը նման կը ծաղկի բոլոր ծաղիկներով»: Էմմայի համար սիրահարութեան «օրերուն հոգիս զգացի ազատած, որովհետեւ այդ օրերուն միայն զգացի սերտ հաղորդակցութիւնը անսահմանին եւ անծանօթին հետ ··· երջանկութիւնը եւ ուրախութիւնը վերցուցին իմ մտքի հայեցողութենէս չափի եւ միջոցի սահմանները»:

Սիրոյ ուժեղ զգացումը, կը կարծէ անհատականի եւ անձնականի սահմանները, ու կը ներշնչէ նաեւ մարդասիրական *զգացումները: Ատրինէն Մեծարենցեան թռիչքով կը բացատրէ որ···* «երբ առաւօտուն արթնցայ ... *ճաղցրահամ ճաշակը կեանքին զգացի շրթներուս վրայ: Ուզեցի դուրս ելլել իմ սովորական շրջանակէս ու իմ երջանկութիւնս տանիլ ուրիշ մթնոլորտներու մէջ, զայն սերմանել ամէնուրեք ու կայծ մը, ցոլք մը թողուլ թերեւս տրտում եւ ձանձրացած մարդոց սրտերուն մէջ»:*

Ըմբռնելով սիրոյ անձնական եւ մարդասիրական այս իրականութիւնը Եսայեան հաղորդ է այն ճշմարտութեան որ անհատական գոհացում նուաճելու իրաւունքը երբեք բացարձակ չէ· կաղապարուած է ընկերային եւ բարոյական մարդամէջ սկզբունքներով: Անտարակոյս, Ատրինէ իր անձնական գոհացումը կը ցանկայ: Բայց վերջ ի վերջոյ զայն կը ստորադասէ մարդկային զեղեցիկ եւ ընկերային առողջ կարգ ու սարքի անհրաժեշտ սկզբունքի մը ··· «Անկարելի է ուրիշներու դժբախտութեան գնով երջանկութիւն կազմել»:

«Ուրիշներ», այս պարագային, իր երկու զաւակներն են: Ատրինէ հակառակ իրեն ժամանակակից օրինակներուն, փոխանակ լքելու ամուսինը, տունը եւ զաւակները, սիրականին, Արշակին, կը բացատրէ ··· «Երբ ես կը խօսիմ ... դէմ այդ կնոջ, որ տունը եւ զաւակները թողեր ու գացեր է իր սիրականին ··· ոչ Միխայէլին (այսինքն իր օրինական ամուսինը) համար է, ոչ դրացիներուն եւ ոչ այն օրէնքներուն, որ այդպէս սահմանած են կարգ որ սարքը, այլ որովհետեւ իմ զաւակներուս ժպտուն աչքերը կը տես-

ՀԱՅԿԱԶՆ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ներ, որոնցմէ արցունքի ամպեր կրնային անցնիլ իմ սեփական երջանկութեանս պատճառով, որովհետեւ չեմ ուզեր որ ես ըլլամ մայրը իրենց վիշտերուն...»:

Մինչեւ տաղանդի մը մօտ Ասրինէն եւ Էմման տափակ, ապրումէ զուրկ եւ իրականութենէ խզուած խրտուիլակներ պիտի ըլլային. տեսակ մը որբացած անդոյ էակ՝ ապամարդկային բարոյական նուաճեան մը խօսափողին վերածուած: Եսայեանի տաղանդով ընդհակառակն՝ կ'արտացոլէն իրական գոյութիւն ունեցող, թէեւ առհասարակ ճնշուած, մարդու ըրական եւ աղնիւ նկարագիրը: Եսայեան խորաթափանց գեղարուեստականութեամբ յաջողած է կերտել ճշմարիտ մարդկային տիպարներ որոնք կ'ապրին իրական, հաւատալի միջավայրի մը մէջ ու իրական եւ հաւատալի ներքին ապրումներով եւ հակասութիւններով: Ասրինէն, օրինակի համար, սուրբ չէ: Աբչակը կը լքէ վերադառնալու համար իր զաւակներուն. բայց ո՛չ առանց ուժգին ներքին պայքարի... «Ու հարկ եղաւ քաժնուիլ, ու դուն չես գիտեր սիրելիս, որ երբ համակերպած իմ որոշումիս, հրաժեշտի համբոյրովը շրթներդ կը ծանրանայինն ձեռքերուս վրայ... այդ պահուն կարծես բան մը գահավիժօդէն կործանեցաւ իմ մէջս, եւ եթէ գիս տանէիր հետդ, այլեւս կուրօրէն, խելայեղօրէն ամէնուրեք կը հետեւէի քեզի...»:

Այսպիսի սեւեռումով Եսայեան իրարու կը շաղախէ իբրեւ առողջ ամբողջութիւն մը անհատին ներաշխարհը, անձնական խզձերու զոհացումը, ընկերային հիմնական պահանջները եւ մարդապաշտ բարոյականութիւն մը: Եսայեան յաջողած է գեղարուեստականօրէն ընկալել մարդու ճշմարիտ հոգեկան եւ հասարակական էութիւնը: Լեւոն Սոփոկլեան Եսայեանի վերաբերեալ չահեկան փորձին մէջ այսպէս կը պարզէ հարցը... «Որքան ալ անհատական զգացումներու դրսեւորումի եւ յորդումի արտայայտութիւն, վերջին բաժակը սակայն պիտի մնայ գեղարուեստական գեղեցիկ ստեղծագործութիւն: Որովհետեւ հասարակութիւնը համախմբումն է անհատներու եւ իւրաքանչիւր անհատ, անխուսափելիօրէն կ'ապրի հոգեկան այդ անզուսպ խռովքներու, ըմբռնշման եւ երանութեան պահերը» (Ճշմարիտ տարիները– Գիրք եւ Հեղինակ, էջ 166–185):

Բ.

Իբր մարդասէր մտածող Եսայեան գիտակից է որ մարդկային բնապարզեւ հոգեկան զանձերը եւ իղձերը ու անոնց զոհացում տալու կարողութիւնները յատուկ անհատներու առանձնաշնորհեալ պարգեւ չեն: Ամէն մարդ «իր հետ աշխարհ կը բերէ» «մարդկային հոգին»: Կեանքի ողբերգութիւնը կը կայանայ անոր մէջ որ առհասարակ մարդոց հոգեկան զանգուածները կարելիութիւնը չունին ըմբռնելու իրենց հոգեկան ճոխութիւնը: Պատճառը պիտի որոնենք ոչ թէ սեփական անճարակութեան մէջ, այլ ընկերային ճնշումին, որուն հետեւանքով հոգին կը «խեղանդամուի մանկութեան ժամանակէն իսկ»:

Եսայեան անողոք քննադատն է հոգի ու սիրտ խափանող ընկերային յարաբերութիւններու: Ընկերային աղճատուած կարգ ու սարքը մարդս կը վերածէ անդիտակից էակի մը... «մարդիկ, այր թէ կին՝ ընդհանրապէս այն չեն ինչ որ են ի բապէս» եւ կ'ապրին «կեղծ հանդերձանքով»: Այսպէս կը մնան «ինքզինքին անծանօթ» եւ համարձակութիւնն իսկ չունին «իրենց հոգիին անսահմանութեանը նայիլ»: Հանրութեան մեծ մասը կ'ապրի «փոխ առնուած զգացումներով, փոխ առնուած սկզբունքներով. դուրսէն ստացած ձեւերով ու կերպերով. եւ, ոչինչ, բայց ոչինչ չի բխիր իրենց ներքին աշխարհէն, իրենց էութենէն, իրենց հոգիէն»:

Վիպակներուն մէջ բացայայտ է, թէեւ անուղղակիօրէն, որ աղքատութիւնը եւ առօրեայ անմիջական հոգերու տաժանալի բեռը աւերիչ գործօններ են: Էմման կը խոստովանի որ ինքը պատեհութիւնը ունի «սլանալու դէպի վերացական ոլորտները երազներուն» քանի «գիս մեծցուցեր են իբրեւ իշխանուհի, պահպանելով գիս իրական կեանքի բոլոր կարծրութիւններէն»: Ասրինէն նոյնպէս բախտաւոր է անդամ ըլլալով բարեկեցիկ ընտանիքի մը: Անիրաւ ընկերութիւն մը հոծ զանգուածներուն կը զրկայ բարեկեցիկ նիւթական կեանք որ նախապայման է մարդուս հոգեկան ծաղկումին:

Մարդկային հարազատ էութիւնը հեռաւորապէս քօղարկուած է նիւթական չահ հետապնդող նկատառումներէ: Ասրինէին պարագային ան վազուց հասկցեր էր որ երբ մարդիկ գինք ամուսնութեան կ'ուզէին, նկատի ունէին ոչ գինքը իր հոգիով ու մարմով, այլ հօրը հարստութիւնը և դիրքը... «գիտէի որ իմ թեկնածուներս յաճախ կը տեսնէին այսինչին աղջիկը եւ ոչ թէ գիս: ... Ոմանք մեծ յոյս կը դնէին իմ հօրս ազդեցութեանս վրայ, իրենց առպարէզին մէջ յառաջանալու համար»: Այսպիսի ընկերային մթնոլորտի մէջ Ասրինէին հոգիին «ուժեղ թափերը» «անգործ եւ ապարդիւն» կը մնան եւ իր «հոգեկան կորովն սպառելու» առիթը կը բացակայի:

Եսայեան Պալզաքի մը, կամ Օսքար Ուայլտի մը կորովով կը պատկերացնէ անհատին փճացումը... «Մեծամասնութիւնը մեզ շրջապատողներուն, մարդկային երեւոյթներ են, ոչ մարդեր. տեսակ մը կանգուն եւ շարժուն դիակներ, որոնք կեանքի նմանութիւն մը փոխ առած են դուրսէն, իրենց էութենէն օտար աղբիւրներէ»: Մարդկային հոգին չի մահանար բայց «խրտչած, կը կծկուի ու կը պահուըտի անկիւն մը ու այլեւս երբեք չի համարձակիր յայտնուելու»: Քանի հոգին չէ մահացած սակայն մարդս պիտի պայքարի զայն ազատագրելու եւ դնելու կեղրոնը առօրեայ կեանքի բեմին:

Գ.

Կարելի չէ կարդալ «Հոգիս Աքսորեալ»ը եւ չնկատել գործին հմուտ կարծիքները կեանքի եւ գեղարուեստի արուեստագէտին ստեղծագործութիւնը պիտի ըլլայ աչքը, ականջը եւ ըմբռնումը անոնց որոնք բնականօրէն չեն օժտուած գեղարուեստական ձիրքերով: Էմմային մէկ բարեկամը կը պնդէ որ ...«մարդիկ, որ իրենց սեպհական աչքերով չեն կարող տեսնել այդ (կեանքի եւ աշխարհի) հրաշքները, բեզմով կ'արտասուեն ու կը ժպտին, եւ ահա այդ է արուեստը»: Գեղարուեստը բացարձակ անհատական հարց չէ. հանրային, ընկերային բնոյթ կը կրէ: Արուեստին պատրաստ ամէն մարդ պէտք է ճաշակէ: Էմման իր պատասխաններով կը փափաքի... «յոյսս եւ հաւատիս ներշնչել ամէնուն, առանց տպաւորութիւն ստեղծելու ամէնուրեք»: Կ'ուզէ ...«գտնել մարդոց հոգիներուն ճամբան, դառնալ հաղորդական, իմ երազիս եւ յուզումիս կշռոյթը տալ իրեն անծանօթ զգացումներուն, դառնալ ղեկավար՝ գրուած եւ առանձին հնչող երգերուն...»:

Գեղարուեստի չուրջ Եսայեանի դիտողութիւնները դիպուկ կերպով կը պարզաբանեն գեղարուեստի եւ ընկերութեան առընչութիւնը եւ նոյնիսկ կը մատնանշեն մեր ժամանակակից եւ նաեւ հայ մշակոյթի տպնապային պրպիւրները: Գեղարուեստը մեկուսացած անհատին սեփական ջանքերուն արդիւնքը չէ: Վաւերական արուեստագէտը պէտք է «հաւաքական կեանքի ալեկոծ ծովը եւ ազատ հորիզոնը» ունենայ, որոնք միայն պիտի չնորհեն «մեզ ստեղծագործութեան զօրեղ չունչը»:

Պատմական պարագաներու բերումով հայ արուեստագէտներ իրենց «ծննդավայրին մէջ աքսորեալներ» են որովհետեւ «ցրուած են այն մթնոլորտին, որ մեր ժողովուրդը իր հաւաքական կեանքով պիտի ստեղծէր» իր չուրջը: «Դիւրաբեկ եւ ցանցառ թելերով միայն կապուած ենք մեր բնաշխարհին»: Այս իրողութիւնը «հաւաքական ծովէն» արդիւնք էր անշուշտ Օսմանեան բռնատիրութեան, եւ մեր պատմութեան անողոք հոլովոյթին: Պարագան տարբեր է արդի եւրոպացի մտաւորականին եւ արուեստագէտին որ տարուած ծանծաղամիտ այն յատկանիշեամբ որ արուեստը միմիայն սեփական մղումներ գոհացնելու պիտի ծառայէ, կամաւոր կերպով խզած է կապը իր եւ հասարակութեան միջեւ: Արդիւնքը ակներեւ է ժամանակակից մշակութային ճահիճին մէջ ուր երիտասարդ տաղանդներ կը սպառին առանց արտադրելու նըշանակալից գործեր:

Հանճարեղ գերման խմաստասէր Հէկէլ «Գեղագիտութեան մասին Դասախօսութիւններ» հատորին մէջ կը բացատրէ որ «Արուեստագէտը որքանով որ տիրանայ իր ասպարէզին, այնքան ալ աւելի բազմահմուտ կերպով պիտի ներկայացնէ խորքը թէ՛ սրտին եւ թէ մտքին»: Հէկէլի կարծիքով գեղարուեստը նման խմաստասիրութեան, միջոց մըն է նուաճելու վաւերական մարդկային ինքնագիտակցութիւն մը եւ ըմբռնելու մեր հոգեկան եւ մտաւորական կարողութիւնները: Զատկէ Եսայեան այն հեղինակներէն է որոնց լաւագոյն երկերը, իրենց այլ բազմազան եւ հոս նկատի չառնուած երեսներով, կը կրեն այս հէկէլեան գեղագիտական – խմաստասիրական դրոշմը: Ընթերցումը եւ ընկալումը իր գործին, հաչելուվ կամ թարգմանաբար, անտարակոյս որ կրնան օժանդակել թէ՛ մարդուս անհատական մշակման եւ թէ հանրային մշակութային վերածնունդի մը:

ԺԻՐԱՅՐ ՔԼՇԻՇԵԱՆ

Լոնտոն, Յունուար 3

"ՈՉՆԻ"ի սրամտութիւններէն

■

Դասախարակչուհին սենեակ մտնելով հարցնում է Զոնին:

– Իսկ ո՞ւր է Մայքըը:

– Մենք խաղում էինք, թէ 12–րդ յարկի պատուհանից ո՞վ կարող է կախուել:

– Եւ ի՞նչ...

– Նա յաղթեց:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Քէլէկեան բացատրեց թէ Պոլսէն կուդար Ահմէտ ճէլալէտտինն վաշային հետ եւ քանի մը օրէն Քօնթրէքտվիլ պիտի երթային, ըստ յանձնարարութեան բերիկներու, որովհետեւ վաշան իր հիանդութիւնը դարմանելու եկած էր Եւրոպա:

Քէլէկեան աւելցուց թէ վաշային կ'ընկերանար նաեւ տոքթոր Հէքիմեան՝ հօրս եւ մեր ընտանիքին բարեկամը:

Ցետոյ աւելցուց.

– Հայրդ տոքթոր Հէքիմեանին յանձնարարեց որ Փարիզ գտնուած միջոցին անպատճառ քեզ տեսնէ ու քու մասիդ լուր տանի իրեն:

– Լա՛ւ, ո՞ւր կարելի է գինքը տեսնել, հարցուցի:

– Առաուն Շան դ'Էլիզէ Բալաս եկուր անպատճառ գինքը հոն կը գտնես, ըսաւ:

Հետեւեալ առաու գացի Շան դ'Էլիզէ Բալաս: Դռնապանին քով չարուած էին մէկ քանի վախտական թուրք երիտասարդներ, որոնք հաւանօրէն կ'ուզէին վաշային հետ բանակցութեան կամ սակարկութեան մտնել Պոլիս վերադառնալու համար:

Իրենց հետ կը գտնուէր նաեւ տոքթոր Ռոպէնսոնը:

Սպասուորի մը՝ Ահմէտ ճէլալէտտինն վաշայի յարկաբաժինը հարցուցի, որովհետեւ Քէլէկեան լսած էր որ վաշան իր եւ իր հետեւորդներուն համար ամբողջ յարկաբաժին մը վարձած էր այդ հոյակապ օթեւանին մէջ:

Սպասուորը գիս առաջնորդեց վեր, ուր թուրք ծառաներ կեցած էին: Ըսի իրենց որ տոքթոր Հէքիմեանը տեսնել կ'ուզէի եւ իսկոյն գիս իր մօտը տարին: Ցետոյ գացի տեսնել Քէլէկեանն ալ ու ժամի մը չափ հոն մնալէ ետքը վար իջայ տեսայ որ թուրք երիտասարդները եւ տոքթոր Ռոպէնսոն տակաւին կը սպասէին:

Անկէ ետքը տակաւին երկու անգամ գացի Շան – դ'Էլիզէ Բալաս Քէլէկեանը տեսնելու եւ երկու անգամին ալ տեսայ տոքթոր Ռոպէնսոնը, որ ունկնդրութեան կը սպասէր վարը, դռնապանին քով:

Կ'երեւայ որ այս այցելութիւններս ոմանց միջոցին նոյնիսկ անգամ մը առիթ չունեցայ Ահմէտ ճէլալէտտինն վաշան հեռուէն տեսնելու, իբրեւ առաղձ ծանօթացած էին ամբողջ ղրղըրտական սուլթին:

Զուարճալին այն է որ, տարի մը ետքը, Թունիսի պահանջքներու խնդրին առիթով երբ Ֆրանսա Թշնամական դիրք մը բռնեց Ապտիւլ Համիտի կառավարութեան հանդէպ եւ իր մարտանաւերը ղրկեց Միտիլլի, Ֆրանսական կառավարութիւնը ա՛լ աւելի ազդեցիկ ճնշում մը բանեցնելու համար Ապտիւլ Համիտի վրայ՝ փարիզէն աքսորել առաւ բոլոր թուրք դեսպանատան լրտեսները:

Այդ արտաքսուած լրտեսներու ցանկին մէջ, ղոր Լոնտոնի «Տէյլի Մէյլ» թերթը հրատարակեց, կը գտնուէր նաեւ տոքթոր Ռոպէնսոնի անունը, սակայն տոքթորը յաջողած էր վերջին վայրկեանին փարիզ մնալ, մինչեւ կայսրան առաջնորդուելէ եառքը: Այսպէս ուրեմն գրպարտիչը իր պատիժը չուտով գտած էր:

***

Հինգ – վեց ամիսէ ի վեր Լոնտոն կը գտնուինք, երբ օր մը յանկարծ Ցովհաննէս Շահնազար եկաւ մեզ գտաւ:

Իտալիայէն կուգար՝ Ժընեւէն ու Փարիզէն անցնելով: Այսպէս ուրեմն պահ մը ամբողջ Հայրենիքի խումբը հաւաքուեցաւ Լոնտոնի մէջ, երեք – չորս տարուան բաժանումէ մը ետքը:

Շահնազար մասնաւոր նպատակով մը եկած էր Լոնտոն, այն է՝ Դաշնակցական եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները իրարու հետ միացնել:

Այս կուսակցութիւններու միացումը փիլիսոփայական բարին կամ յաւիտենական շարժումին պէս խնդիր մըն էր, որուն վրայ չատեր միտք յոգնեցուցած էին առանց արդիւնքի մը հասնելու:

Շահնազարէն առաջ ու իրմէ ետքն ալ չատեր փորձեցին այդ միացումը՝ առանց յաջողցնելու:

Ցեղափոխականներու մէջ «միանանք ու հայաստանը փրկենք» վարդապետութիւնը այնքա՞ն կը հեղհեղուէր որ օր մը Սուրէն Պարթեւեան «Վաղուան Ձայն»ին մէջ գրեց.

«Աստուածնիդ սիրէ՛ք միացէ՛ք ու մեզ ձենէ փրկեցէ՛ք»:

Պէտք է ըսել որ այն առեն Պարթեւեան ո՛չ Հնչակեան, ո՛չ Վերակազմեալ, ո՛չ Սահմանադրական – Ռամկավար, ո՛չ Հըրաժարեալ Սահմանադրական – Ռամկավար, ո՛չ Դաշնակցական մըն էր, ինչպէս հետզհետէ եղաւ «Հոսանք»էն տարուելով:

Բայց Շահնազար իրրեւ յեղափոխական մը չէր գործեր, ինք ո՛չ Հնչակեան, ո՛չ ալ Դաշնակցական էր, այլ հայրենասէր մը, որ կ'ուզէր օգտակար գործ մը տեսնել: Անմեղ յաւակնութիւն մը որ չատ հայրենասէրներ ունեցած են:

Կ'երեւայ որ նախ Ժընեւ հանդիպելով հոն չօչափած էր Արեւմտեան Բիւրոյին տրամադրութիւնները այս մասին:

Բիւրոն ամենայն սիրով տրամադիր էր միանալու, միայն թէ մէկ քանի պայմաններ ունէր. եթէ այդ պայմանները ընդունուէին, յանուն հայրենասիրութեան ամէն զոհողութիւններու յանձնառու պիտի ըլլար միութիւնը իրագործելու համար:

Շահնազար այդ պայմանները կը բերէր Լոնտոն, որոնց դլխաւորներն էին.

Ա.– Արեւելեան պիտի քաշուէր կուսակցութենէն:

Բ.– Վահէ Սրդուեան պիտի քաշուէր կուսակցութենէն:

Գ.– Լոնտոնի Հնչակեան հրատարակութիւնները պիտի դադրէին:

Դ.– Հնչակ անունը պիտի ջնջուէր եւ Դաշնակցական անունով պիտի գործէին ամէնքը:

(Շար. 68)

(Շար. Ա. Էջէճ)

բայց կը կարծուէր որ արագութիւնը կրնար անոնցմէ մէկը ըլալ։

ԱՐԱՖԱՒ երիտասարդ մը ըրաւ փաթիլ եւ ընդունուեցաւ Շիրաքի կողմէ։ Պեղատեղեան Իշխանութեան պետը «տոքթ.» Շիրաքին ըսաւ թէ Նեթանիահու կը ձախողեցնէ Օսլոյի համաձայնութիւնները, այլեւս վստահութիւն չունի, մանաւանդ երբ ան երկու տարիով կ'ուզէ յետաձգել Հեպրոնի պարպում մը։ Արաֆաթ մաս կը կազմէր այն հիւրերուն որոնք եկած էին ոգեկոչելու Միթերանի մահուան տարելիցը, զոր կազմակերպած էին ողբացեալ նախագահին անունը կրող Հիմնարկը եւ ԻՒՆԷՍՔՕ-ն։ Վերադարձէն եաք, սակայն, յոյսեր կը ծնէին Հիւսէյն թագաւորի միջամտութեան շնորհիւ եւ Յունուար 13-ին հաւանական կը նկատուէր որ նոյն օրը համաձայնութիւն մը գոյանայ։

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ» բաւական հեղնական ոճով կ'անդրադառնայ Ելցինի հիւանդութեան։ Առաջին էջին վրայ կ'ամփոփէ կացութիւնը. — «Նախագահը հիւանդ է, նախարարապետը արձակուրդի մէջ է։ Երկիրն ալ իր գլխուն ճարը կը տեսնէ», իսկ «Մոսկովսկի Կոմսոմոլեց» յիշելով պաշտօնական այն լուրերը որոնք հաղորդուեցան վիրաբուժական դործողութեան վաղորդայնին, ինչպէս՝ «երկու ամիսէն նախագահը աշխատանքի կրնայ ընթացքը կր վերսկսի, վեց ամիսէն թէնիս կը խաղայ», կ'աւելցնէ. — «Տարիէ մը անդլերէն կը խօսի» եւ «մէկ չարաթէն ջուլթակ կը նուադէ»։ Հուսկ՝ «Նեզաւիսիմայա Կազետա» յայտնելով թէ Ելցին կրկին հիւանդանոցն է, ծաղրանքկարով մը, խորհրդածութիւն մը կը կըցէ. — «Նախագահը եւ Ռուսաստան։ Երկուքէն ո՞րը աւելի հիւանդ է»։

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐԷՆի Վրաստանի դեսպան նատան թիւ 2-ը՝ Գէորգի Մախարաձէ ղրկուեցաւ դիւանագիտական իր անձէռնմխելիութենէն եւ այդ ուղղութեամբ առաջինն է Միացեալ-Նահանգներու մէջ։ 35 տարեկան, դինով վիճակի մէջ եւ 120 քմ. արագութեամբ կը վարէր իր կառքը, Յունուար 3-ի գիշերը երբ կառքը բախած է ուրիշներու եւ 16 տարեկան աղջիկ մը մեռած է։ Շվարնաձէ որոշեց որ պէտք է դատուի, ինչ որ կը փաստէ որ Վրաստանը Զայիր չէ որու դեսպանը երկու տղաք սպաննեց իր կառքով, բայց, Ֆրանսայի Արտաքին նախարարին դիմումները արդիւնք չտուին։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Ազգային Ապահովութեան մարմինը Հանրապետութեան նախագահին, Սպայակոյտի նախագահին ու Արտաքին նախարարին հետ խորհրդակցած որոշած է չարք մը միջոցներու ձեռնարկել Կիպրոսի մէջ, եթէ յունական կողմին դնած հրթիռները կղզի փոխադրուին։ Շաբաթավերջի թուրք մամուլը կը յայտնէ թէ այդ որոշումներուն ուղղութեամբ չի բացառուիր հրթիռներու կղզի փոխադրութեան պարագային հարուածել զանոնք։ Թուրքիոյ վարչապետը այս որոշումները յայտնած է նաեւ ԱՄՆ-ու Անդարայի դեսպանին։ Նոյն մամուլը կ'ըսէ՝ նաեւ թէ Արեւմուտքը Թուրքիոյ կողմէ այս խնդրին տրուած մեծ կարեւորութիւնը ձեւ մը կը նկատէ քաղաքական մարզի գայթակղութիւններ հանրային կարծիքէն ծածկելու եւ ուշադրութիւնը այլ տեղ կեդրոնացնելու։

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԻՍԱՅի մէջ, գործադուլները կը շարունակուին եւ սենտիքաները յայտարարած են որ Յունուար 14-ին եւ 15-ին գործակոչը աննախընթաց պիտի ըլլայ։ Շարժումը սկսած էր Դեկտ. 26-ին եւ ցարդ չէ ակարացած։ Բանթողները կը պահանջեն որ ընդունի այն օրէնքը որ 2002-ին կը ձգէ սենտիքալ ազատութիւնը, կը դիւրացնէ պաշտօնազրկումները եւ կ'արտօնէ գործատէրերուն որ նոր աշխատող առնեն կտրելու համար գործադուլները։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. —

Սէն — Շարոմի Ս. Սահակ — Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտայ կիրակի, Յունուար 19, յետ պատարագի իր եկեղեցւոյ բարերար եւ հոգեշունչ հովիւին՝

ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՅԵԱՆ-Ի

հոգւոյն, իր մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սէն Լու Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները 1996-ի Յունիսէն Դեկտեմբեր ամիսներու ընթացքին։

Պր. Անտրէ Եսիպարատչեան 10.000 ֆրանք, Պր. Ռուժէ Գալեան 500 Ֆր., Պր. Ալպէր Հարոյեան, Պր. Փիէռ Քէօսէյեան 300-ական Ֆր., Պր. Ռըպէ Ազապէկեան 200 Ֆր., Տիկին Սիրանոյշ Սարաֆեան (Եսայեան) 300 Ֆր., Տիկին Նուարդ Պօյաճեան 600 Ֆր., Պր. Մանուտեան, Պր. Զաքարեան, Պր. Յովսէփեան 200-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ներսէս Շահինեան 1000 Ֆր., Պր. Մարք Զելվէյեան 300 Ֆր., Տիկին Բիւէր 1000 Ֆր., Ոմն՝ 5000 Ֆր., Պր. Գլօտ Քոթիր 700 Ֆր., Ոմն՝ 1900 ֆրանք։

(Շար.)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE
POUR LA COLONIE DE VACANCES

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour le mois de Juillet 1997 à Bellefontaine :

- **DIRECTEUR TITULAIRE du BAFD.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris.

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour les mois de Juillet et Août 1997 à Bellefontaine :

- **Animateurs avec BAFA ayant 18 ans et ne passant pas d'examens en Juillet;**
- **Infirmiers (ou étudiants en 2ème année de médecine);**
- **Economes.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

«ԾԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք-Նշանուխ	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս. վաճառքի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վարչութեան։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պ. Իփլիքճեան եւ զաւակները իրենց հնոջ եւ մօր՝ Սոնա Իփլիքճեանի մահուան 7-րդ տարելիցին ի յիշատակ 1000 ֆրանք կը նուիրեն «Ցառաջ»ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 3400 Ֆր. Պր. Մկրտիչ Իսկիճեանէ եւ 400 Ֆր. Պր. Յակոբ Մելէմէճեանէ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՐԻ ԱՒԹԻՒ

ԳԱՆՆ. — Պր. Արշամ Սիմսարեան 1000 ֆրանք անմոռանալի Շաւարշին յիշատակին։

***

ԱՆԻՒՈ. — Տիկին Թագուհի — Ցաբէթ Յարութիւնեան 1000 Ֆր.։

☆ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ☆

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏԱԶ

Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14·30-ին

CENTRE VALEYRE — 22, rue Rochechouart, Paris 9e

Ձոխ յայտագիր կապոյտ Խաչի գլխաւոր կողմէ։
Բոլոր երախաները հրաւիրուած են դիմաւորելու
ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ
եւ ծափահարելու հայ կախարդը։

— Ճոխ պիւֆէ —

Dîner annuel
des Amis de la Fondation Marie Noubar

au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur : **Monsieur Jean-Michel THIERRY**

Samedi 25 Janvier à 20 heures, au YAN'S CLUB
5, avenue Reille — PARIS 14e

Tirage de la tombola au cours du dîner.

— Tél. : 01. 47. 81. 28. 66 —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝
«Հայ թատրոնի խաղացանկ»
Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30-ին, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Ալեք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

★ ★ ● ★ ☆

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ Ա. ԲՈՎԵԱՆ»
Հայկական Միօրեայ Վարժարանի
Վարչական Խորհուրդը
կը հրաւիրէ
ԱՄԱՆՈՐԻ ԵԻ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ
ՏՕՆԵՐՈՒՆ ՈՒՐԱԽ ԱՈՒԹՕՎ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 15-ին

ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ Մշակ. կեդրոնի «Արծրունի ՋՐԲԱՇԵԱՆ» սրահին մէջ
339, ave du Prado — Marseille 8e

— Մուտքը ազատ է —

★ ★ ● ★ ☆

Le Centre Culturel SAINT MESROB

CONFERENCE

Dans le cycle de ses conférences le Centre Culturel St-Mesrob recevra

Le PROF. JEAN-PIERRE M A H E
Directeur d'Etudes à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes à Paris,

qui donnera une conférence sur le thème suivant :

LES SAINTS TRADUCTEURS ARMENIENS AU Ve SIECLE

le Jeudi 16 Janvier à 20h45

dans les locaux du Centre,
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգային Փարիզ
ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Կիրակի, Մարտ 30

***

Արնուվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Հ.Ց.Դ. Նոր սերունդի կառավարնոց խումբը երեկոյթ մը կը կազմակերպեն՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15-ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յետագային։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 15
MERCREDI
15 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՍՏԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1.100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1.400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1.250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19.027 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.027

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱԼԻԵԻ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ՀԱՅ ԱԶԳԱՅՆԱՄՈԼ ՏԱՐՐԵՐԸ ՈՐ ԴՐԴԵՐ ԵՆ ՂԱՐԱԲԱՂՅԻՆԵՐԸ

Հպիւ յայտարարուած Օ-ԷՍ-ՍԷ-Ը-ի նախագահութեան Ռուսաստանի հետ Ֆը-րանսայի յանձնառութիւնը, Փարիզ կը մեծարէր Ադրբեջանի հանրապետութեան նախագահ Հ. Ալիեւը: Ան նախկին խորհրդային կովկասեան երկրի մը ղեկավարէն ու շրջանի միջազգային ուշադրութիւն գրաւած կնճիռին մէկ կողմը ներկայացնելու հանդամանքէն աւելի, կարգ մը որպէս քարիւղի հարուստ պաշարներու տէր երկրի մը պետը: Այս պարագան բաւական էր որ ոչ միայն Հայաստանի, կամ նոյն գօտիին ուրիշ մէկ երկրին, այլ նաեւ շատ մը ուրիշ երկիրներու նախագահէն տարբեր, աւելի աչքառու հետաքրքրութիւն մը արթննար անոր նկատմամբ: Ի վերջոյ, Ադրբեջանը ոչ առաջին, ոչ ալ վերջին օրինակը կ'ըլլար քարիւղի աշխարհակալ հզօրութեան:

Ֆրանսայի նախագահին, Փարիզի քաղաքապետին, Արտաքին առեւտուրի նախարարին եւ այլ դէմքերու հետ հանդիպումներէն եռք Յունուար 13-ի երեկոյեան Միջազգային յարաբերութիւններու հիմնարկին աւելի քան 200 հոգինոց սրահը բերնէ բերան լեցուցած բազմութիւնը եւս Հ. Ալիեւի անձին մէջ եկած էր տեսնելու եւ լսելու ամէնէն աւելի մեծ քարիւղատէրը: Այդ մարդին Միջազգային Ընկերութիւններու ամէնէն ծանօթներուն պատասխանատուները, մամուլի բազմաթիւ ներկայացուցիչներ, աղբրեջանական պահակառէլի պատուիրակութիւն մը ներկայ էր հոն. մեծ մասը հաւանօրէն որոշ յուսախաբութեամբ մը հեռացաւ սրահէն երբ քարիւղը, անոր արտադրութեան հեռանկարները հազիւ հարեւանցի պարագայական արտայայտութիւններու նիւթ եղան Հ. Ալիեւի ելոյթին մէջ:

Ան խօսք առաւ հիմնարկին անօրէն թիւրի տը Մոնպրիալի ողջոյնի քանի մը նախաղասութենէն եռք: Աւելի քան ժամ մը տեւած ղեկուցումին մէջ Ադրբեջանի նախագահը նախ յաւելեալ կենսագրական մանրամասնութիւններով կարելի չափով չհետեց իր պաշտօնավարման մէջ 1988-էն եռք Մոսկուայէն տեղ զատ հեռաւորութիւնը, անկախութիւնը. ապա երկարօրէն, ամբողջ ելոյթին չուրջ 80%-ը յատկացնելով, խօսեցաւ Ղարաբաղի հարցին մասին: Եթէ սակաւաթիւ հայ ներկաներու, նաեւ մաս մը ուրիշներու համար ալ նորութիւն չկար հոն, այդ նիւթին բոլորովին անտարբեր, օրինակ՝ քարիւղի ընկերութիւններու ներկայացուցիչներուն համար ալ ոչ մէկ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէր անոր ղեկուցումը: Բացի անկէ հաւանաբար թէ վաստը կուտար ղարաբաղեան կնճիռին բաքուի համար ներկայացուցած մեծ ու կարեւոր տեղին, խմաստին:

Հ. Ալիեւ առանց ձանձրանալու կրկնեց թէ խորհրդային շրջանին ըլլալով Ադրբեջանի ինքնավար մէկ մարզը, Ղարաբաղ բաւական լաւ զարգացում արձանագրած էր, այսուհանդերձ, հայ ծայրայեղական, ազգայնամոլ տարրեր — ի մասնաւորի Հ.Ճ.Դ.-ն — դրդած էին Ղարաբաղցիները որ Հայաստանին կցուելու պահանջ ներկայացնեն: Պարբերաբար կըրկնելով նաեւ թէ կը խօսի պատմական արժանահաւատ վաւերաթղթերու հիմով, ըսաւ թէ չարժուման մեկնակէտը Ս. Աղանպէկեանի 1987-ին «Հիւմանիթէ»ին տուած մէկ հարցազրոյցը եղած էր, Այսօր հայկական դրաման տակ էր իր երկրին 20%-ը, աւելի քան մէկ միլիոն տեղահաններ վրանի տակ կ'ապրէին, եւայլն, եւայլն: Այս «արժանահաւատ» ելոյթին զուգահեռ Ալիեւ չմոռցաւ ժողովրդավար, մարդկային իրաւանց յարգանքի, ազատութիւնները եւ բազմատարբութեան յարգանքին տէր ու խաղաղ լուծումի փափաքով երկրի մը պատկերը տալու: Ամէն բան լաւ պիտի ըլլար եթէ Հայաստան չյամառէր ու ընդունէր իր զօրքը քաշել «դրաւեալ» շրջաններէն, ճանչնար Ադրբեջանի հողային ամբողջականութիւնը, հրաժարէր Ղարաբաղի անկախութենէն: Բացառ ամենալայն ներքին ինքնավարութիւնը պիտի տար Ղարաբաղի, երաշխաւորէր ապահովութիւնը ու երկու երկիրները պիտի բարդաւաճէին խաղաղ դրացնութեան մը բարիքները վայելելով...:

Հ. Ալիեւ քարիւղի ֆրանսական ընկերութիւններու՝ էլֆի ու Թոթալի հետ 25 տարուան համաձայնագիր ստորագրած էր որուն տարողութիւնը 1.5 միլիառ տոլար էր: Իսկ 11 այլ երկրի 16 ընկերութիւններուն հետ ստորագրուած համաձայնագիրներուն գումարը մինչեւ այսօր հասած էր 15 միլիառ տոլարի: Այս հիմնականը իրաւունք կուտար ժամանակակից իր պատմութեան մէջ Սումգայիթ, Կիրովապատ ու այլ սարսափներ արձանագրած երկրին նախագահին արտայայտուելու Ֆրանսայի հետ մշակութային, տնտեսական, գիտական դործակցութեան փափաքի տէր, Եւրոպայի անդամակցութեան թեկնածուի դիրքերէ:

Ռուսերէնէ Ֆրանսերէնի թարգմանութեամբ բոլորովին երկարած ղեկուցումը որ սկսած էր աւելի քան կէս ժամու յապաղումով, ժամանակ չձգեց հարցումներու: Միայն երեք հարցում ուղղեց Թ. տը Մոնպրիալ որոնց պատասխանելով Հ. Ալիեւ ըսաւ թէ ծրագրուած առաջին կառտարը Բաքուէն Նովոռոսիսկի (Սեւ ծով) ռուսական նաւահանդիստը պիտի հասնէր, իսկ երկրորդը Վրաստանի Սուսիա նաւահանդիստը: Երրորդ եւ մեծագոյն կապտարին երթուղին տակաւին որոշուած չէր որքան ալ կը խօսուէր Միջերկրականեան Թրքական ձէյհան նաւահանդիստին մասին: Մէկ — երկու այլ հարցումէ եռք, ապահովութեան խստապոյն միջոցներով Հ. Ալիեւ հրաժեշտ առաւ լսարանէն որ մէկ քառորդով թեթեւցած էր արդէն:

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ՔԱՐԻՒՂԸ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱ

Նախագահ Ալիեւ, Յունուար 13-ի ցերեկին հիւրը եղած էր Էլիզէ, նախագահ Շիրաքի: Զանազան պայմանագիրներ ստորագրուած են: Առանց կարգին էլֆ-Աքիթէն երկրորդ պայմանագրութիւն մը կնքեց, կասպից ծովի օֆ շոռ քարիւղային դաշտին չահագործման համար: Լենկորանի այս դաշտին տարողութիւնը 50 միլիոն թոն կը նկատուի:

Ֆիկարօ -Յուն. 14- (նաև անտեսական յաւելուածը) լայն տեղ կուտար Ալիեւի այս այցելութեան, նկարով մըն ալ ուր Ալիեւ ձեռքը կը սեղմէ Թոթալի տնօրէն-նախագահին, Շիրաքի ժպտադէմ հովանաւորութեան ներքեւ, էլֆի տնօրէնին ներկայութեամբ:

Թերթը իր ենթախորագիրով ալ կ'ըսէ թէ համայն աշխարհի քարիւղի գործատէրերուն համար խորհրդային նախկին Հանրապետութիւնը նոր «Ֆար Իսթ» մը դարձած է: Փոքրիկ Հանրապետութիւնը, կը գրէ թերթին աշխատակիցը, կունակ կը դարձնէ շրջանին տաղնապներուն, կովկասի փուէյթը դառնալու համար (բաւական մտահոգիչ հեռանկար մը, եթէ յիշենք Աֆղանստանի «սէրը» փուէյթի հանդէպ...):

Լրագրողը կ'ոգեկոչէ նաեւ անցեալը: 1910-ին արդէն, Ադրբեջան աշխարհի արտադրութեան կէսը կ'ապահովէր, 1941-ին՝ խորհրդային արտադրութեան երեք քառորդը: 1991-էն ի վեր, արտադրութիւնը տարեկան մէկ միլիոն թոն համեմատութեամբ կը նուազի:

Դէպի սեւ ոսկի այս արշաւին մէջ, Ֆրանսացիները եռ մնացեր են, առաջին արշաւողները Ամերիկացիք ըլլալով: Առաջին փորձերն ընողը եղած է Թոթալ, բայց Ազերիներուն ականջին ըսուեր է.- «Ուշադրութիւն անօրէն-նախագահը Հայ է» (այն ատեն Սերժ Զիւրիւքն էր), ապա խօսուեր է Պարսկաստանի մասին, Թոթալ լաւ յարաբերութիւններ ունենալով Թեհրանի հետ, ինչ որ անհանդուրժելի էր Ուաշինկթընի համար: Ասոր հետեւանքն այն եղած էր որ 1994 Սեպտ. 20-ին, ոչ էլֆ ոչ ալ Թոթալ մաս կը կազմէին «դարուս պայմանագրին», Սոհարի եւ Ա-Ի-Օ-Սի-ի միջեւ (11 ընկերութիւններ համախմբող fոնսորսիում մը, որոնց հինդը՝ ամերիկեան):

Ֆիկարօի աշխատակիցը կը կրկնէ որ Ադրբեջանի իշխանութեան համար քարիւղը մանանայ մըն է ապահովելու համար միջազգային նեցուկը Ղարաբաղի հարցին առընչութեամբ:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԼԻՏՈՑԻ մօտ (Ալժերիա) է այս անդամ որ Ջարդ մը դործուած է, Յունուար 12-էն 13-ի լուսնալիք դիշերը: Առաւօտեան ժամը 3-ին է որ ԺԻՍ-ի խմբակ մը յարձակում դործած է 3 ընտանիքներու վրայ եւ մորթած 14 հոգի: Երախաները միայն կրցած են փրկուիլ: Խմբակին պետը՝ Պենֆրեհա անուն իսլամապաշտ մըն է ըստ ականատեսներու:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ մինչեւ իսկ աւելի քան 300 հազար կը նկատուի այն նոր ցոյցը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 13-ին օրթոտոքս Ծնունդին առթիւ: 56 օր է որ ընդդիմութեան ցոյցերը դադար չունին: Ընդդիմութեան պարագլուխներէն մէկը՝ Տիկին Վեսնա Փեսիք որ Փարիզ էր առջի օր, յայտարարած է որ վարչակարգին վերջին դիջումները խաբկանք են, Միլոսեւիչ դիւրին դիւրին տեղի չի տար, մանաւանդ Պելկրատի թաղապետութիւնը ձեռքէ չի հաներ, խորհրդանիշ մըն է: Բայց, արեւելեան — եւրոպայի մասնադէտներու համաձայն, ուղէ — չուղէ, ի վերջոյ տեղի պիտի տայ:

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ, իշխանութիւնները ըսկսած են դիջումներ ընել: Նախկին Համայնավարները հաւանեցան կանխահաս ընտրութիւններ ընել, բայց՝ զալ տարի եւ որոշ պայմաններով: Կ'ուզեն նախ դրծադրել անտեսական ծրադիր մը: Ընդդիմութիւնը չի դոհանար խոստումներով, ճշդրիտ թուական կ'ուզէ եւ ընդհանուր դործադուլի կոչ ըրած է Յունուար 15-ին համար:

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԿՈՉՈՒԻ 55 տարեկանին հարց մըն է որ իրաւ անցուցած է ամբողջ քաղաքական շրջանակները: Ֆրանսացիներու 61%-ը կողմնակից է, այն պատճառով որ այդ դրութիւնը կընայ աշխատանք ստեղծել երիտասարդներու, բայց, մեծամասնութիւնը եւ ընկերվարականներն ալ անկարելի կը դանեն նման որոշումի մը դործադրութիւնը: Այս հարցը ծագեցաւ բեռնարար կառքերու վարորդներու դործադուլէն եռք, երբ անոնք ձեռք ձգեցին իրենց այդ պահանջին հաւանութիւնը: Պարզ է որ կարելի չէ տարածել բոլոր ճիւղերուն, քանի անընդունելի կացութիւն մը կը ստեղծուի ուր աշխատող տարրին բեռը ահաւոր համեմատութիւններու կը հասնի:

ԿԻՊՐՈՍԻ հրթիռներու հարցին առընչութեամբ, որու հետեւանքով Անդարա սպառնալիքներու դիմած էր, կարելի եղած է միջին ճամբայ մը դտնել: Ամերիկացի բանադնաց յայտարարած է որ կիպրական կառավարութեան կողմէ ապահովութիւն ստացած է որ այդ հրթիռները 16 ամիսէն միայն կրնան բերուիլ: Աւելցուցած է թէ չէ պահանջած որ ապսպրանքը չընջուի:

ԻՒՆՍԱԼ ԷՕԶԹԻՒՐՔ ազատ չարձակուեցաւ, ինչպէս դրած էինք առջի օր, քանի որ մերժած էր տուդանքը վճարել (1.1 միլիառ Թրքական, չուրջ 55 հազար Ֆրանք) եւ օրական 10 հազար Թրքականի փոխարէն բանտը պիտի է մնայ մինչեւ 2001: Նոյն ճակատագրին կրնայ ենթարկուիլ Տիկին Զարաքօլու որ դատապարտումներ դիպած է եւ ներկայիս Պարամփաչայի բանտն է, Պոլիս: Ինք ալ յայտարարած է թէ կը մերժէ տուդանքն ալ վճարել: Տիկին Զարաքօլու դատապարտուած է հրատարակած ըլլալով Իվ Թերնոնի դիրքը նուիրուած Հայոց ցեղասպանութեան: Կրկին պիտի դատուի (Յունուար 17), այս անդամ թարգմանութեան եւ հրատարակութեան համար տեղեկագրի մը դոր պատրաստած էր մարդկային իրաւանց Հիւմընըն ռայց Ուաչ կազմակերպութիւնը դէնքի փոխադրութեան եւ պատերազմի իրաւունքներու բռնաբարումներու մասին; Նիքոլ Փոփ որ «Մոնտ»ի մնայուն թղթակիցն է, կը դրէ թէ նման պարադաներ առանձին չեն եւ ամէն տարի տասնեակներով լրագրող թէ դրող եւ հրատարակիչ դատի կը քաշուին: 1996 Յունուարին, լրագրող մը՝ Մեթին Կէօքթէփէ ձերբակալուած էր, երբ բախումներու ընթացքին մեռած բանտարկեալներու յուղարկաւորութեան կը հետեւէր: Քանի մը օր եռք մեռած դտնուած է: Մամուլի ճնշումին տակ, իշխանութիւնները ստիպուած եղած էին ընդունիլ որ ծեծի տակ մեռած էր:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ 56 շրջաններու տասնեակ հազարաւոր դատախազներ գործադուլի դիմած են պահանջելով որ վճարուին իրենց աշխատավարձերը, որոնք 6.500 միլիառ ռուբլիի կը հասնին: Այս չարժուժին կը մասնակցին չուրջ 437 հազար դասախօսներ որոնք կը դասաւանդեն 10.260 վարժարաններու մէջ, աւելի քան երեք միլիոն աշակերտի:

ԵԼՑԻՆ հիւանդանոցը պիտի մնայ, առնուազն մինչեւ ամսուս վերջ, երկու թոքերն ալ վարակուած ըլլալով: Անկողինէն, սակայն, կը չանայ դեռ կառավարել երկիրը եւ Յունուար 13-ին, առաջարկած է դարկ տալ Բելառուսիոյ հետ միացումին:

ԵՕԹ. ՏԱՐԵԿԱՆ մանչուկ մը սպաննած է իր մայրը որ կը չանար դինքը խեղդել: Կինը, 40 տարեկան, կը խնամուէր ջղային դրութեան խանգարման համար եւ տղեկը խոհանոցի դանակով մեռցուցած է մայրը, ապա հեռաձգնած է հօրը լուրը հաղորդելու համար: Մանուկը խեղդումի հետքեր կը կրէ վիղին վրայ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅ ՄԱՄՈՒԼ

ՎԱԽԻ ՏԻՐՈՅԹՆԵՐՈՒՄ

ԾԱՆՕԹ. ԽՄԲ. — Դեկտեմբեր 13–ի «Ազգ» օրաթերթին մէջ այս խորագիրով էջ մը կայ որ դուրս եկած է Ազգ. Ապահովութեան արխիւներէն: Ան կը վկայէ որ 1930–ական թուականներու վերջերէն իսկ հակախորհրդային տրամադրութիւններ արտայայտուղներ կային Հայաստանի մէջ, մինչ Մոսկուայի մեծերը կը կարծէին թէ ստեղծուած վախի մթնոլորտով ճնշած էին ազատ միտքի ամէն խոյանք: Հաւանօրէն, ժամանակի ընթացքին նոյն դիւանները պրպտումով նման այլ պարագաներ ալ լոյսին պիտի գան:

*
**

1942 թ. Յունիսի 3–ին եւ Հոկտեմբերի 10–ին ԽՍՀՄ ՆԳԺԿ յատուկ խորհրդակցութիւնը խիստ պատիժների է դատապարտում մի խումբ երիտասարդների, այդ թուում 11 հոգու ընդհակառակը, 18–ին տասը տարուայ եւ մէկին՝ ութ տարուայ ազատազրկման, որոնց գլխաւորում էին Երեւանի պետական համալսարանի պատմութեան ֆակուլտետի 4–րդ կուրսի ուսանող Ռոլան Լիսիցեանը եւ նոյն ֆակուլտետի 5–րդ կուրսի ուսանող Շաւարշ Սմբատեանը:

Ինչպէս նշուում է մեղադրական եզրակացութեան մէջ, 1940–ական թթ. Հայաստանում գործել է հակայեղափոխական ընդյատակեայ երիտասարդական կազմակերպութիւն, որը խնդիր էր դրել դինուած ապստամբութեամբ տապալել խորհրդային իշխանութիւնը եւ Հայաստանում հաստատել «բուրժուա–ազգայնական» կարգեր: «...Նշուած հակայեղափոխական կազմակերպութեան անդամներն անց էին կացնում ընդյատակեայ հաւաքներ, որտեղ յետագայ հակայեղափոխական աշխատանքների համար նախատեսում էին պրակտիկ միջոցառումներ, այն է՝ կատարել զանգուածային հաւաքագրումներ խորհրդային իշխանութիւններից դժգոհ տարրերից, հ/յ (հակայեղափոխական – Ա. Մ.) թռուցիկներ պատրաստելու եւ տարածելու համար՝ ստեկլոգրաֆ ձեռք բերելու, կուսակցութեան եւ կառավարութեան գործավարներից նկատմամբ ահաբեկչութիւններ կատարելու համար ահաբեկչական խումբ առանձնացնելու ուղղութեամբ...

1940 թ. Հոկտեմբերի 5–ին կազմակերպութեան ղեկավար Ռոլան Լիսիցեանի կողմից կազմուել է կազմակերպութեան ծրագիրը, որտեղ նա հակայեղափոխական դիրքերից քննադատութեան է ենթարկել խորհրդային իշխանութեան քաղաքականութիւնը յերիւրելով ստալինեան Սահմանադրութիւնը եւ խորհրդային պետականութիւնը...

Այդ հակայեղափոխական երիտասարդական դաշնակցական կազմակերպութիւնը իրեն անուանեց «Ազգային փրկութեան կոմիտէ»:

ԱՓԿ–ն կարճ ժամանակահատուածում իր մասնակիցներով ստեղծեց զուտ զաղտնապահ ճիւղաւորուած կազմակերպութիւն, իր առջեւ խնդիր դնելով ռազմական գործողութիւնների ընթացքում դասալքութեամբ եւ զինուորական ծառայութիւնից խուսափելով «պահպանել» հայ երիտասարդութեանը, որպէսզի թաքնուելով Հայաստանի սարերում, զինուեն ու զերմանական զօրքերի Հայաստան ներխուժման դէպքում զինուած ապստամբութիւն բարձրացնեն կարմիր բանակի թիկունքում ու նրանց օգնութեամբ տապալեն խորհրդային իշխանութիւնը...

ԱՓԿ–ն մտադիր էր 1941 թ. Օգոստոսի կէսերին Երեւանում հրաւիրել կոնֆերանսիա (ընդյատակեայ), որպէսզի վերջնականապէս ձեւաւորի եւ հաստատի կազմակերպութեան ղեկավարութիւնը, ինչպէս նաեւ քննարկի կազմակերպչական հարցեր...,

1959 թ. եւ 1987 թ. Հայաստանի Գերագոյն դատարանը արդարացրել է վերոյիշեալ խմբի բոլոր անդամներին, բացի Ռոլան Լիսիցեանից: Զխորանալով խնդրի դատաիրաւական նրբութիւնների մէջ, նշենք, որ Ռ. Լիսիցեանի տան խուզարկութեան ժամանակ գտնուել են նրա որոշ գրառումները, որոնք հնարաւոր է, վաստացի վկայութիւն եւ հիմք են դարձել նրա չարդարացման համար:

Այդ գրառումները իւրայատուկ վկայութիւն են, որ երիտասարդութիւնը միանշանակ չէր մօտենում երկրում տիրող քաղաքական իրադրութեանը, եւ ժողովրդի մէջ չէին խեղդուել ազատ մտածողութիւնն ու քննադատական մօտեցումները իրականութեանը: Այդ իմաստով աւելորդ չէ ծանօթանալ մէկ աշակերտական տետրի մի քանի էջերում արուած այդ գրութիւնների բովանդակութեանը: Ահա թէ ինչ էր նա գրում ծրագրի «Գրութիւնը ԽՍՀՄ–ում» ենթավերնագրի տակ.

«23 տարի անցել է Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան ժամանակուանից, եւ այս 23 տարիները մեզ թոյլ են տալիս պիտել այն ամբողջ տարափոխութիւնը, որը տեղի է ունեցել մեր երկրում այդ 23 տարուայ ընթացքում: Եւ այդ 23 տարուայ փորձը ցոյց տուեց, որ համամարդկային ազատագրման առաջին փորձը բացարձակ իդէալական կարգեր կոմունիզմ ստեղծելու առաջին փորձը, անյաջողութեան մատնուեցաւ: Ինչո՞ւ:

1) Մարքսիստեան դաղափարախօսութիւնը առաջնորդների ասածները դարձրին դոգմա: Պատմական իրադարձութիւնների նոր պայմաններում, երբ եւրոպան յղի է հաղար ու մի հասարակարգերի նախապայմաններով, երբ ծնունդ է առել ֆաշիզմը, մենք ծամծմում ենք «Իմպերիալիզմը որպէս կապիտալիզմի վերջին աստիճան» թէորիան...

Մեր ամբողջ քաղաքական մտածողութիւնը թերթելով, կը նկատենք, որ ամէն մի արտայայտութիւն՝ "նա մարքսիստ չէ", "ազգայնական տենդենցներին յարող է", "մանկարանական սուտ գիտութիւն", նման է միջնադարեան "նա հերետիկոս է" արտայայտութեանը: Տիրում է մտածողութիւնը ճնշում թէ դեղարուեստի, թէ գիտութեան բնագաւառում...

2) Այժմ ճորտացնելով ամբողջ ժողովրդին եւ դնելով նրան անտանելի դրութեան մէջ, քայլերում են նրան հաւատով, որ նրա թոռները կը լինեն երջանիկ: Այս գրութիւնը գործել է սիստեմ եւ դա վերացնելու համար հարկաւոր է նոր յեղափոխութիւն:

3) Մեր պետութեան թուլութիւնը արտայայտուել է ֆինլանտական պատերազմում: Մեր տերիտորիալ նուաճումները ոչ թէ յեղափոխական նուաճումներ են, այլ նոյն տիպի, ինչպէս ցարի ժամանակ...»:

Այնուհետեւ Լիսիցեանը եզրայանգում է, որ ԽՍՀՄ–ը բանուորների ու գիւղացիների սոցիալիստական պետութիւն չէ, այլ «սոցկատիրութիւն է պետական (բոլշեւիկատիրութիւն + ճորտատիրութիւն + կապիտալիզմ)», որ «Աշխատաւորների մասնակցութիւնը պետական գործերի մէջ սահմանափակում է ծափահարութիւններով», ընտրութիւնները մեխանիկական են, ժողովները հարկադրական, առանց դէմ խօսելու իրաւունքի: Եւ վերջապէս, նա գրում է. «Այժմեան խորհուրդներով եւ առհասարակ սահմանադրութեամբ վերջանում է ԽՍՀՄ–ի պատմութեան նախորդ շրջանը եւ սկսւում է մի նոր շրջան մասսաների դիմազրկման, դեսպոտիզմի շրջան»:

Ցիշեցնենք, որ այս մտածողութիւնը արտայայտուել է 1940–ական սկզբներին, եւ դրա կրողը մէկ անհատ չէր, այլ 28 հոգուց բաղկացած երիտասարդների խումբ: Եւ այս փաստը մէկ անգամ եւս հաստատում է այն իրողութիւնը, որ բռնութիւններով հնարաւոր չէ ոչընչացնել ազատ միտքն ու խօսքը:

Յետագայ տարիները եւ, ինչքան էլ տարօրինակ հնչի, հէնց պատերազմը իր բոլոր չարիքներով հանդերձ, նպաստեցին խորհրդային մարդու միջից վախի հոգեբանութեան վերացմանը: Դա մի երեւոյթ էր, որն, անկասկած, նկատել էր նաեւ երկրի ղեկավարը՝ Ստալինը, եւ որով կարելի է բացատրել նաեւ 1949 թ. սանձազերծուած զանգուածային աքսորը՝ փորձը կրկին ժողովրդին մղելու վախի թաւալուրթիւն: Պատմութեան յետագայ ընթացքը մի անգամ եւս ցոյց տուեց, որ բռնութիւնների միջոցով հնարաւոր չէ պահպանել կայսրութիւնները, ինչքան էլ յառաջդիմական դաղափարներ առաջնորդեն նրանց:

ԱՐՄԵՆԱԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

ՄՈՆԹՐԷՕՅԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՄՆՈՒԱԾ Է 1989-ԻՆ

Եթէ Փարիզի եւ շրջակայքի մեր ընթերցողները գիտեն թէ ո՛ւր է Մոնթրէօյ, Մոնթրէօյ – Սու – Պուա, այդպէս չէ ուրիշներու համար: Ձշդենք ուրեմն. Մոնթրէօյ Փարիզի մէկ արուարձանն է: Արուարձան, բայց քաղաք, Սէն–Սէն Տընի նահանգին մէջ: Շուրջ հարիւր հազար բնակիչ:

Հայերը ալ կան անոնց մէջ: Նախապէս լսած կարդացած չէինք թէ հայանուն ֆութպոլի խումբ մը կը գործէ հոն: Զի խօսեցներ իր մասին: Հ. Մ. Ը. Մ.–ի տարածուն շրջանին իսկ, ըստ մեր մօտ եղած տեղեկութիւններուն, չկար մասնաճիւղ Մոնթրէօյ: Կազմակերպութեան դանազան հրատարակութիւններուն մէջ չէ յիշուած այդ քաղաքը:

1989–էն ի վեր, կայ ֆութպոլի միութիւն մը. կը գործէ երկու խումբերով նահանդային ախոյենութեան մէջ, համեստ աստիճանի մը վրայ: Արժանացած է սակայն քաղաքապետութեան ուշադրութեան: Կը ստանայ տարեկան երեք հազար ֆրանքի նպաստ մը: Խումբերուն մնացեալ ծախքերը՝ վարիչներուն եւ համակիրներուն վիղին...

Միութեան անունն է Հայ Մշակութային Միութիւն Union Culturelle Arménienne de Montreuil (U.C.A.M.):

Նախագահն է Պր. Եղիկեան, արդէն հանդուստեան կոչուած մարզասէր մը՝ որ իր ազատ ժամերուն հաւանաբար մեծ մասը կը յատկացնէ Միութեան ի սպաս աշխատանքներու: Նոյնիսկ փոքր մարզական միութիւն մը վարելը դիւրին չէ, ներկայիս, ինչպէս անցեալին:

Ֆութպոլի երկու խումբերուն մէջ կան, հաւաքաբար, երեք Հայ խաղացողներ. երեք երեսունի վրայ...

*
**

Ըսինք՝ ախոյենական խաղեր համեստ աստիճանի վրայ: Մոնթրէօյի հայանուն ակումբը կը մրցակցի նահանդային երրորդ դասակարգին մէջ: Ունեցած է յաջող շրջան մը – վերելք – 1994–ին: Ներկայիս առաջին խումբը իր խմբակին մէջ չէ բարձրութեան վրայ կը տարուբերի, կ'իջնէ, կ'ելլէ:

Զենք կարծեր որ Հայ Մշակութային Միութիւնը ունենայ մարզական լուրջ յաւակնութիւններ նահանդի մը մէջ՝ ուր մրցակցութիւնը խիստ է. ֆութպոլի խումբեր՝ չատ ու դոյզնզոյն: Կան նոյնիսկ թրքականներ:

Կարեւորը մասնակցիլն է, քարոզած է նոր օրերու ոլիմպիականներու հիմնադիր Փիէր տը Քուպէրթէն:

Մոնթրէօյի Հայ Մշակութայինը կը մասնակցի:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ԲՈՒՐԳԵՐՈՒ ՈՍԿԵԴԱՐԸ ԵՒ...

ԱՇԽԱՐՀԸ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ԿՐՆԱՅ ՏԵՍՆԵԼ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԲԱՐԻ ԹԱԳԱՒՈՐ ՍՆՈՓՐՈՒԻ ԿԱՌՈՒՑԱԾ ԲՈՒՐԳԵՐԸ՝ ԱՆՈՆՑ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԷՆ 4600 ՏԱՐԻ ԵՏՔ

Զարմանալի չէ, որ Հին Եգիպտոսի փառաւորները ցանկացած են ամէն ինչ իրենց հետ տանիլ անդենական՝ իրենց յետ մահու ուղեւորութիւնը կատարելով վիթխարի բուրգերու ընդմէջէն: Ն. Ք. 3–րդ հազարամեակին Եգիպտոս խաղաղութեան եւ առատութեան դրախտավայր մըն էր: Ազնուականները կը հաղնէին ճերմակ բթանիչ (լինըն) չրջազգեստներ՝ զարդարուած թանկագին քարերով, խնճոյքներ կը սարքէին՝ ճաշակելով Նեղոսի վարար արօտավայրերուն մէջ անած սագեր, եւ կը պարէին սրինգի ու տաւիղի մեղեդիներուն վրայ: Գերեզմանութեան եւ պատերազմի չարիքները տակաւին չէին թափանցած Եգիպտոս. հետեւաբար փարաւոնները կարիքը չէին զգացած մնայուն բանակ պահելու: Աստուածներ եւ աստուածուհիներ կը պաշտպանէին կեանքը: Անոնց մեծամասնութիւնը կենդանակերպ էր եւ ունէր կախարդական զօրութիւն. Թաուեերէթը՝ դետաձին կը պաշտպանէր յղի կիները, Սոպէքը՝ կոկորդիլոսը ապահով անցք կը չնորհէր ճախճախուտներէն, իսկ ամէն ինչի կը հսկէր գերադոյն արեւ աստուածը՝ Ռա:

Մահուան մէջ, ինչպէս կեանքի, կը սպասուէր, որ իշխանաւորները հոգային իրենց ժողովուրդը: Եւ որպէսզի փարաւոնի մը ընտանիքը, բարեկամները եւ ծառաները ընկերակցէին անոր հոգին դէպի յաւիտենութիւն, ստորագաս մահկանացուներու մարմինը եւս կը զմռսուէր եւ կը թաղուէր բուրգերուն շուրջ տարածուղ ճամբաներուն տակ: Անոնց գերեզմանները կը կոչուէին մաստաբաներ: Հնադարեան այս մեհեանքաղաքներէն ամէնէն կարեւորը ցարդ կորսուած կը մնար աչխարհին համար: Տահշուրի բուրգերու շրջակայքը մինչեւ վերջերս միայն քանի մը առանձնաշնորհեալ հնագէտներու տարածք մըն էր գահիրէէն 30 քմ. դէպի հարաւ գտնուղ գինուորական խրիսխ մը ըլլալուն պատճառով: Այժմ ամէն ինչ փոխուած է: Յուլիսի վերջին չաբաթը Եգիպտոսի Հնագիտական Գերագոյն Խորհուրդը երկար ժամանակ թաքուն պահուած այս փառքը ի սպաս դրաւ հանրութեան: Տասնամեակներ չբունակ անիկա թաքնուած էր փշաթելերու եւ դիտարաններու ետին:

ՏԱՀՇՈՒՐԻ ԳԱՆՁԵՐԸ

Ցարդ Եգիպտոս այցելող զբօսաշրջիկները իրենց հասցուցութեան սահմաններուն մէջ ունէին 86 բուրգեր: Այժմ հետաքրքրական նոր տարածք մը կը բացուի առնոց դիմաց: Տահշուրի հորիզոնին կ'իջնեն 3 բուրգեր: Անոնցմէ երկուքը կառուցուած են Եգիպտոսի թագաւորական չորրորդ հարստութեան իշխանաւորներէն՝ Սնոֆրու փարաւոնին կողմէ, շուրջ 4600 տարի առաջ, Սնոֆրուի Ծուռ կամ տարանկիւն բուրգին ձեւը եզակի է: Նոր կարմիր բուրգը Եգիպտոսի երկրորդ մեծագոյն բուրգն է եւ ճանչցուած է իր երկաթի թթուվիդով հարուստ քարերուն կարմրաւուն երանգով: Երրորդ բուրգը՝ Սեւ կամ Աչտարակ բուրգը կառուցուած է ցեխէ կդմինտրով, շուրջ 750 տարի հաք, Եգիպտոսի միջին թագաւորութեան շրջանին, Ամինեմհէթ Գ. փարաւոնին օրով: Հնագէտներ Տահշուրի տարածքէն յայտնաբերած են 11 բուրգերու եւ քանի մը տասնեակ մաստաբաներու մնացորդներ: Անոնց մեծամասնութիւնը քանդուած եւ կողոպտուած է աւազակներու կողմէ կամ բնութեան պատճառով: Այսուհանդերձ ցարդ գոյատեւող կոթողները տակաւին պահած են իրենց հմայքը:

Տահշուրի տարածքին մէկ մասը առնչին անգամ հետազօտուած է 101 տարի առաջ, ֆրանսացի հնագէտ ժաք տը Մորկանի կողմէ: Սակայն տակաւթիւ այցելուները երբեմնէ տեսած են այս շրջանը, եւ ներկայ գարուն չնչին աշխատանք տարուած է չարունակելու համար ֆրանսացի հնագէտին գործը: Հետեւաբար Տահշուրը լքուած մնացած է: Իսկ այսօր

անիկա վերահին կը պեղուի երեք երկիր– ներէ եկած հնագէտներու կողմէ: «Ցը Մորկանի ի գործ դրած աշխատանքը շատ կոպիտ էր: Ան հետաքրքրուած էր միայն գանձերով եւ փարաւոններու անունները– րով», կ'ըսէ Նիւ – Եորքի Արուեստի Մեթրոփոլիթըն Թանգարանին հնագէտը: Իրօք, ոը Մորկան յայտնաբերած էր հա– րուստ գանձեր, որոնց չարքին՝ ա՛յն գո– հարեղէնը, զոր կրած են հին Եգիպտոսի մէջ թաղուած այրերն ու կիները: Անոնց վերեւմաննելէն լոյս աշխարհ բերած է նաեւ երկու թագեր. մէկը՝ հիւսուած ծաղիկներով եւ սկերով, ինչպէս նաեւ՝ Նեղոսի խեցիներուն պատկերով չինուած ոսկեայ մանեակ մը եւ առիւծի ոսկեայ գլուխներով եւ մեղեսիկ քարերով (ամե– թիսթ) կազմուած գօտի մը:

Սակայն ոը Մորկան երեւան չէ հանած Տահչուրի բոլոր գանձերը: Շուրջ մէկու– կէս տարի առաջ Մեթրոփոլիթըն Թանգա– րանին հնագէտները մէկը ի յայտ բերաւ թաղուհիի մը զմռսուած մարմինը եւ ա– նոր գոհարեղէնին մէկ մասը: «Այնքան վարժուած ենք պեղելու կողոպտուած դամբարաններ, որ չենք ակնկալեր գան– ձեր յայտնաբերել· ճամբ քան մը պար– զապէս կը շանթահարէ», կ'ըսէ հնագէ– տը: Ան յաջողած է գտնել հետքը գոհա– րեղէնի աւարի մը, որ կը բաղկանար ոս– քի եւ ձեռքի ապարանջաններէ, չինուած՝ ոսկիով, կիսաթանկագին լազուարիթ քա– րերով, փերուզով եւ կարմիր սարդիոնով (քառնելիրը): Այս գանձը գաղտ ծեփուած եւ պահուած էր գերեզմանի մը խոռոչին մէջ: Հնագէտին գործակիցներէն մէկը ամբողջ չաբաթ մը մաղած է անոր չուրջ գտնուող աւազը եւ ի յայտ բերած է 6500 թանկագին քարեր: Ցը Մորկանի յայտ– նաբերած ոսկեղէնը եւ այլ յայտնաբե– րումներ օգտագործելով՝ ան յաջողած է վերադասաւորել գմռսուած թագուհիին զարդարանքը: Այժմ Մորկանի եւ հնա– գէտ Տիեթըը Ադնոլտի գանձերը, Տահ– չուրի տարածքէն յայտնաբերուած այլ իրերու հետ, կը ցուցադրուին Գահիրէի թանգարանին մէջ:

ՍՆՈՖՐՈՒ ՓԱՐԱՒՈՆԻՆ ԿԵՐՏԱԾ ՓԱՌՔԸ

Եգիպտոսի հին թագաւորութիւնը, որ տեւած է Ն. Ք. 2700–էն 2150, բուրգերու կառուցման ոսկեդարն է: Իսկ գերագոյն կառուցողը եղած է Սնոֆրուն, Եգիպտոսի թագաւորական չորրորդ հարստութեան հիմնադիրը, որուն իշխանութիւնը սկսաւ Ն. Ք. 2613–ի չուրջ: Սնոֆրուէն առաջ եւ վերջ իշխած թագաւորներուն մեծ մասը բաւականացած է միայն մէկ բուրգ կա– ռուցելով: Իսկ Սնոֆրու կառուցած է 5 բուրգ, որոնց չարքին՝ Ծուռ բուրգը, կարմիր բուրգը եւ աստուածութեան մը նուիրուած աւելի փոքր բուրգ մը, որոնք տակաւին կանգուն կը մնան Տահչուրի տարածքին: Սնոֆրու իր երկու մանչերը Ռա'հոթփին եւ Նեֆերմա'աթը յիշատա– կած է իրրեւ ճարտարապետներ, Նախա– պէս Եգիպտոսի տարածքին կը կառուց– ուէին միայն աստիճանաբար բուրգեր (ո– րոնց նմանը յետագային երեւցած է Հա– րաւային Ամերիկայի եւ Միջագետքի տա– րածքին): Աչխարհի տարածքին ոչ մէկ այլ տեղ բուրգի կառուցումը եղափոխ– ուած է այնպէս, որ ունենայ ողորկ կող– մեր, ինչ որ աւելի դժուար իրագործելի է, եւ ձեւ մըն է՝ յղացուած յատկապէս Սնոֆրուի կողմէ: «Ան կատարած է մը– տաւորական ոստումը՝ ողորկ բուրգի գա– ղափարը յղանալով», կ'ըսէ Գահիրէի մէջ Հնագիտական Գերմանական Հաստատու– թեան անօրէնը՝ Ռայներ Շթաատելման, որ 16 տարիէ ի վեր կը պեղէ Տահչուրի տա– րածքը:

Այսուհանդերձ Սնոֆրուի համբաւը ձե– ւով մը չուքի մէջ մնացած է անոր զա– կին եւ յաջորդին՝ Քէօփսի պատճառով: Կիզիկի մէջ Քէօփսի Մեծ բուրգը դիւրա– մատչելի ըլլալով՝ դարձած է աչխարհի տարածքին ամէնուր ճանչցուած կոթող մը: Քէօփսի բուրգը Եգիպտոսի մեծա– գոյն բուրգն է եւ դրեթէ յար եւ նման է Սնոֆրուի կարմիր բուրգին: Կիզիկի հնա– գիտական ժառանգութեան պատասխա– նատուն՝ Զաքի Հաուաս կ'ըսէ, թէ Տահ– չուրը կրնայ դերազանցել Կիզէն՝ իրրեւ պատմական հետաքրքրութիւն չարժող վայր: «Ժամանակն է, որ հայրը ճոյնիսկ հռչակաւոր դառնայ, որքան զաւակը: Հայրը աւելի կարեւոր դէմք էր», կը բա– ցատրէ ան: Իրօք, Սնոֆրու կը նչանակէ «գեղեցկութիւն բերող». բաւական յար– մար ընտրութիւն մը՝ երկարակեաց եւ ժողովրդականութիւն վայելած թագաւո– րի մը համար, որուն առասպելը փոխան– ցուած է դարէ դար: Տահչուրի Ծուռ բուրգին յայտնաբերուած քարէ կոթողի մը վրայ արձանագրուած են Սնոֆրուի տիտղոսները. «Բոլոր Արդարութեան Տէ– րը», «Վերին եւ Վարին Նեղոսի Իշխա– ճաւորը»: Անոր արքայական չառաւիղին պատկանող բոլոր նախնիները իրենք գի– րենք համարած են լոյսի բաղէ աստուած Հորասի երկրային վերամարմնաւորումը՝ ամբողջական աստուածութեան հասնե– լով մէյն մահուամբ: Սակայն Սնոֆրու ինքզինք հռչակած է ապրող արեւ աստ– ուած Ռան:

Ան նոյնիսկ իր դամբարանը կա– ռուցել տուած է դէպի արեւելք – արե– մուտք առանցքի մը վրայ՝ քայլ պա– հելու համար արեւածագին եւ արեւամա– րին հետ: Սնոֆրու չատ աւելի յառաջ գա– ցած է, քան՝ նախորդ թագաւորները, նաւերով մայրերի փայտ բերելով Լիբանա– նէն, ոսկի՝ Նուպիայէն եւ փերուզ՝ Սի– նայէն: Ան նաեւ կատարելագործած է հսկայական քարեր դիզելու ձեւ մը՝ հո– ղաթումբեր օգտագործելով (բուրգին կա– ռուցումէն ետք հողը կը պարպուէր՝ մէկտեղ բերելով անոր ներքնամասը): Շուրջ քսան հազար աչխատաւորներ աւե– լի քան 15 տարի աչխատած են կառուց– ման համար Ծուռ եւ Կարմիր բուրգերը: Անոնք ապառաժներ գլորած են մօտակայ քարի հանքերէ եւ Նեղոսէ միւս ափէն՝ Թուրայէն բերած են աղնուագոյն սպիտակ կրաքարերը՝ բուրգերուն արտաքին ծած– կոյթին համար: Այս աչխատաւորները գերիներ չեն եղած, այլ՝ վարժ արհեստա– ւորներ: Անոնց զմռսուած մարմիննե– րուն ուսումնասիրութենէն ի յայտ կու– գայ, թէ չինարարական վայրերու չուրջ բժիչկներ նչանակուած են, բուժելու հա– մար կոտրած ոսկորները եւ խնամելու՝ վիրաւորները:

Պատմագէտները կը հաւատան, թէ բուր– գերուն չուրջ աչխատաւորներուն համար դամբարաններ կառուցելը կրօնական պարտաւորութիւն մը եղած է, համաձայն՝ միջնադարեան Եւրոպայի մէջ մայր տա– ճարներու կառուցումին· անոնց տակը եւ չուրջը թաղուած են չինութեան առընչա– կից մարդիկ: «Եգիպտացի փարաւոնի մը ամէնէն կարեւոր պարտականութիւնը իր բուրգն ու մեռելաթաղը կառուցելն էր: Ատոր իրականացումը յետմահու կեանք կ'ապահովէր իրեն եւ իր ժողո– վուրդին: Երբ թագաւորի մը զմռսուած մարմինը պաշտպանուած ըլլար, անոր հոգին եւս կը պաշտպանուէր, եւ ան ի վի– ճակի կ'ըլլար հոգալու իր հպատակները: Հետեւաբար փարաւոնները իրենց ապա– գան կ'ապահովէին բուրգեր կառուցե– լով», կ'ըսէ եգիպտական Տինա Ֆոլթինկ: Տահչուրի Ծուռ բուրգը Եգիպտոսի մէջ ամէնէն լաւ պահպանուած արտաքին ծածկոյթը ունեցող բուրգն է, հաւանա– բար որովհետեւ այս կոթողին վարի կէ– սը չափազանց չեզակի եղած է եւ գողերը չեն կրցած մագլցիլ վրան: Ստորոտէն դիտուած՝ Ծուռ բուրգը կը ստեղծէ այն անհանդիստ տպաւորութիւնը, թէ անիկա որեւէ վայրկեանի հսկայական կոհակի նման փուլ պիտի գայ այցելուներուն վը– րայ: Արդեօք ինչո՞ւ Սնոֆրու հաւատ կերպով նուաղեցուցած է պատիժին անկիւնի չափը բուրգին կառուցումին ըն– թացքին. հարցումը երկար ատենէ ի վեր լարած է հնագէտներու ուշադրութիւնը եւ գեր– մանացի հնագէտ Շթաատելման կ'են– թադրէ, թէ պատճառը: Անոր համաձայն, չինութեան ընթացքին բուր– գին տակ գտնուող կաւային տակը հողը սկսած է սահիլ, հարկադրելով ձեւափո– խումի փոփոխութիւն մը: Սնոֆրու չա– փազանց հզօր փարաւոն մը ըլլալով՝ պի– տի չընդունէր իր յաւիտենական հան– դիստը ապրիլ թերի բուրգի մը մէջ: Փո– խանակ Ծուռ բուրգը լքելու իրրեւ տգեղ դանդուած մը, զայն ամբողջացուցած է չեչտակի զառիթափով մը եւ 1·5 քիլոմեթր անդին սկսած է կառուցել կարմիր բուր– գը: Այս անգամ ան արդէն յաջողած է կառուցել աչխարհի առաջին ողորկ կող– մերով բուրգը:

Սնոֆրու եւ անկէ ետք Քէօփս իրենց թաղման սենեակները կառուցած են ոչ թէ բուրգերուն յատակին ընդերքին, այլ՝ անոնց մէջ բաւական բարձր տեղ մը: «Թագաւորը իր մահէն ետք այլեւս արեւ ատուած Ռայի ներկայացուցիչը չէր, այլ նոյնիսկ արեւն էր», կը բա– ցատրէ Շթաատելման: Տահչուրի մէջ Սնոֆրուի կարմիր բուրգը կը պարունա– կէ փարաւոնին թաղման ծառայած հրա– շակերտ երեք սենեակներ, որոնք ամէնէն դեղեցիկներն են Եգիպտոսի հին թագա– ւորութեան ժամանակաշրջանի կառոյց– ներէն: Անոր գերանածածկ ձեղունը կը պտնուի բուրգին յատակէն 15 մեթր բարձ– րութեան վրայ: Ճակատագրի տարօրի– նակ բախտով այս դամբարանը կառու– ցած փարաւոնին մարմինը այժմ անհետա– ցած է: 1948–ին կարմիր բուրգին դամ– բարանէն յայտնաբերուած գմռսուած մարմին մը, որ կը կարծուէր, թէ Սնոֆ– րուինն է, կորուսած կը համարուի: Շեթա– տելման, առանց յուսահատելու, գայն կը փնտռէ եգիպտական բժչկական ուսում– նարաններու մէջ, ուր Եգիպտոսի տա– րածքէն յայտնաբերուած գմռսուած մար– միններ յաճախ կը տարուին զանոնք պահ– պանելու համար, Հետեւաբար մոմիան տակաւին իր հանգիստը չէ գտած: Սա– կայն եթէ ապրող մարդոց ակնածանքն է, որ մեծերը անմահ կը դարձնէ, ապա եգիպտոսի մէջ բուրգեր կառուցող ամէ– նէն բեղուն այս փարաւոնին վերահենդա– նացում մը կը սպասէ···

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ

«Ագդակ»

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Նիւ–ՅՐՔԻ մէջ, Դեկտեմբեր 23–ին, իր մահկանացուն կնքած է զօրավար Արամ Գարամանուկեան: Ողբացեալը ծնած էր Ա.Յնթեպ 1910–ին, տեղահանութենէն վե– րադարձին նախնական ուսումը ստացած է Ա.Յնթեպի Ազգնական վարժարանը, ապա ընտանիքով փոխադրուած են Հա– լէպ: 1932–ին մտած է Սուրիոյ պինուա– րական վարժարանը, 1938–ին կառավա– րութեան կողմէ ղրկուած է Ֆոնթէնպլօ (Ֆրանսա) ուր ստացած է պինուորական բարձրագոյն ուսումը հրեաններէ ճիւղին մէջ մասնագիտանալով: 1945–ին փարիզի մէջ, հետեւած է սպայակոյտ դասըն– թացքներու եւ ստացած է սպայի աստի– ճան: 1949–ին, սուրիական բանակին մէջ, աստանձնած է հրեաններէ ընդհանուր հրա– մանատարի պաչտօնը զոր վարած է մի– չեւ 1957, երբ նչանակուած է պինուորա– կան կցորդ Սուրիոյ Ուաչինկթընի դես– պանատան մօտ: 1961–ին անդամ ընտըր– ուած է սուրիական Ժողովրդարանին եւ սահմանադիր ժողովին: Հանգստեան կոչուած է 1964–ին: Վերջերս «Կիլիկեան Իչխան»ի չքանչանը ստացած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսէն:

այլ ճոյնիսկ աստուածն էր», կը բա– ցատրէ Շթաատելման: Տահչուրի մէջ Սնոֆրուի կարմիր բուրգը կը պարունա– կէ փարաւոնին թաղման ծառայած հրա– շակերտ երեք սենեակներ, որոնք ամէնէն դեղեցիկներն են Եգիպտոսի հին թագա– ւորութեան ժամանակաշրջանի կառոյց– ներէն: Անոր գերանածածկ ձեղունը կը գտնուի բուրգին յատակէն 15 մեթր բարձ– րութեան վրայ: Ճակատագրի տարօրի– նակ բախտով այս դամբարանը կառու– ցած փարաւոնին մարմինը այժմ անհետա– ցած է: 1948–ին կարմիր բուրգին դամ– բարանէն յայտնաբերուած գմռսուած մարմին մը, որ կը կարծուէր, թէ Սնոֆ– րուինն է, կորուսած կը համարուի: Շեթա– տելման, առանց յուսահատելու, գայն կը փնտռէ եգիպտական բժչկական ուսում– նարաններու մէջ, ուր Եգիպտոսի տա– րածքէն յայտնաբերուած գմռսուած մար– միններ յաճախ կը տարուին զանոնք պահ– պանելու համար, Հետեւաբար մոմիան տակաւին իր հանգիստը չէ գտած: Սա– կայն եթէ ապրող մարդոց ակնածանքն է, որ մեծերը անմահ կը դարձնէ, ապա եգիպտոսի մէջ բուրգեր կառուցող ամէ– նէն բեղուն այս փարաւոնին վերահենդա– նացում մը կը սպասէ···

Պատրաստեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ

«Ագդակ»

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896–1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ինչպէս կը տեսնուի՝ Դաչնակցութիւնը միութիւն ըսելով կը հասկնար պարզա– պէս ճուլում:

Հա՞րկ է ըսել որ միութիւնը չկատարե– ուեցաւ եւ Շահնազար Թողուց Լոնտոնը եւ ղնաց Մանչեսթըը:

Շահնազար Լոնտոն եկած առեն մտա– դիր է եղեր չոտով փարիզ վերադառնա– լու, հաւանօրէն եթէ միութեան բանակ– ցութիւնները յաջողէին: Ասոր համար երթուղարձի տոմսակ մը առած էր:

Երբ որոչեց Անգլիա մնալ, տոմսակին դարձի կտորը մնաց քովը: Այդ տոմսակը պարապը չերթալու համար՝ Թողուցի Լոնտոնը եւ Փարիզ վերադարձաւ:

ՈՒԻԹԵՐՈՐԴ ԳԼՈՒԽ

Տրէյֆիւսի խնդիրը եւ Հայերը·– Փը– րանսական խնդավառութիւն եւ անգլիա– կան պաղարիւնութիւն·– Գուիտոն Լու– սիենեան եւ իր բառարանը·– Իշխանին պատուանշանները·– Շահաբեր առեւտուր մը·– Օրհոռդ Մարկրիք·– Լուսինեան տոհմին զանազան ճիւղերը·– Իշխան Վի– թալվալ·– Հոլանտայի Վիլհելմին թագու– հին եւ Մելիւզինի պատուանշանը·– Լու– սիենեան իշխանի ազատամտութիւնը·– Եգիպտահայ ասպետը·– Խզում եւ դա– տավարութիւն:

⁂

Տրէյֆիւսի խնդիրին ամէնէն տագ միջո– ցին էր երբ Փարիզ վերադարձայ:

Ամէն օր ցոյց, ամէն օր իրարանցում, ամէն օր ծեծ փողոցներուն մէջ:

Մենք՝ Հայերս, դրեթէ ամբողջու– թեամբ, Տրէյֆիւսի կողմն էինք, բայց կը զգուշանայինք ցոյցերու մէջ զործօն մասնակցութիւն մը ունենալէ, որովհե– տեւ Ֆրանսական կառավարութիւնը իր ներքին գործերուն խառնուող օտարա– կանները խիստ դուրս կը հանէ երկրէն: Այսուհանդերձ քանի մը Հայեր գտնուե– ցան՝ որոնք Տրէյֆիւսի ի նպաստ ագա– զակներ արձակած ըլլալնուն համար ծեծ կերան ամբոխին կողմէ:

Նոյն միջոցին Փարիզի մէջ հարիւրէ ա– ւելի Հայեր կային որոնք փողոցները պիս– տակ եւ քաքաւէթ (ամերիքան Փըսթրզը) ծախելով կ'ապրէին: Ասոնց մէջ կը գըտ– նուէին կեղբոնականի չրջանաւարտներ, յեղափոխական գործիչներ, նախկին տէ– րօրիներ, ապագայ մէպուտացուներ, եւայլն որոնք օրական 10 – 15 ֆրանք կը չահէին այդ գործով: Ցետոյ Հրեաներ ալ խառնուեցան իրենց, բայց այդ առեւտու– րը նախապէս Հայերն էին հնարած:

Ֆրանսացիները, որ սրճարանը նստած առեն բան ուսելու սովորութիւն չունէին՝ սկսան կամաց կամաց վարժուիլ: Քա– քաւէթը մանաւանդ մեծաքանակ կը ըս– պառէր· Ֆրանսուհիները կը դնէին տա– սընեակ բաֆէբներով իրենց պապկաներուն կերցնելու համար:

Եւ ահա՛ օր մը ազգայնական թերթ մը գրեց որ քաքաւէթ ծախողները բոլորն ալ Հրեայ էին եւ պէտք չէր անոնցմէ ա– ռուաեր ընել:

Հակատրէյֆիւսեան ջերմ չրջանի մէջ այդ գրուածքը անմիջական ազդեցութիւն ըրաւ: Ո՛չ թէ միայն գնորդները բոլորո– վին պակսեցան՝ այլ նոյն իսկ ժողովուր– դը սկսաւ փողոցներուն մէջ նախատել խեղճ վաճառողները:

Որովհետեւ իրենցմէ չատեր բաբեկամ– ներս էին եկան գանգատիլ եւ լնէ խընդ– րել որ ճար մը մտածեմ:

Գացի Լիպոը Բառօլին խմբագրատունը եւ Խուսար Տրիւմօնը տեսայ եւ իրեն բացատրեցի խնդիրը, ըսելով որ քա– քաւէթը ծախողները Հայեր, այսինքն քրիստոնեաներ էին, որոնք իրենց քիթէն զատ որեւէ նմանութեան եղր մը չունէին Հրեաներուն հետ:

Խուսար Տրիւմօն ջերմ կաթոլիկ ու կատաղի հակասեմական, այսուհանդերձ մեծ հայասէր մըն է որ միչտ մեր դատը պաչտպանած է Ազատիլ Համխի դէմ:

Ինձա համակրութեամբ մտիկ ըրաւ ինձ եւ հետեւեալ օրն իսկ իր թերթին մէջ բացատրեց սխալմունքը եւ հրաւիրեց ժո– ղովուրդը որ չնախատեն քաքաւէթ ծա– խողները որոնք քրիստոնեայ մարտիրոս ցեղի մը կը պատկանէին:

Հալածանքը խոհոյն դադրեցաւ···

⁂

Գիշեր մը, Ռիւ Քատէ, Ֆրանմասոննե– րուն մեծ սրահին մէջ, ի նպաստ Տրէյ– ֆիւսի մրճինկ մը կար ու պիտի բանա– խոսէին Փրէսանսէ, Փիէր Քիյար եւ ու– րիչներ:

Մենք ալ, չատ մը Հայեր գացինք ներ– կայ գտնուելու, մանաւանդ որ պիտէինք թէ Քիյար, իր բանախոսութեան մէջ, հայկական կոտորածներն ալ պիտի յիչա– տակէր:

Մրճինկը լմնալէ ետք, երբ բազմու– թիւնը դուրս ելաւ՝ նախատական հայ– հուչերով ընդունուեցաւ դուրսը սպա– սող հակատրէյֆիւսեան ահագին ամբոխին կողմէ:

Ես կը քալէի Սեդրակ Ամպարեանի հետ, որ մրճինկին ճառերէն զրզռուած՝ չկրցաւ ինքզինքը զսպել եւ

– Vive les Youpins (կեցցե՛ն Հրեանե– րը) գոչեց:

Այդ միջոցին ամէնէն ջերմ ու կատաղի Տրէյֆիւսեանը Փարիզի փողոցներուն մէջ չէր համարձակեր այդպիսի աղաղակ մը արձակել:

Տեսայ որ ղմայի մայթին վրայէն քա– նաի չափ կատաղած հակասեմականներ իրենց գաւազանները բարձրացուցած մեր վրայ կը խուժէին:

(Շար· 69)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տոքթոր Աւետիս Իյնէճեան իր ծնողաց՝ Յակոբ եւ Ագնէս Իյնէճեանի յիշատակին կը նուիրէ 1000 Ֆր. «Հայաստան» հիմնադրամին 1000 Ֆր. Շէն – Փրանսին (բառանալ՝ «Ցառաջ»էն) եւ 500 Ֆր. «Ցառաջ»ին:

***

Երիտասարդութեան Հ. Մ. Ը. Մ.–ի օրերու իր ընկերոջ՝ Համազասպ Մոմճեանի յիշատակին, Պր. Աչոտ Սերճանեան 200 Ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԻ ԵՒ ԲԱՖՖԻ
ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 16·30–ին Սալ Կավոյի (*) մէջ, Անի եւ Բաֆֆի Պետրոսեան նուագահանդէս մը կուտան: Ցայտադրին մէջ տեղ պտած են Շուխէնի, Ռախմանինոֆի, Չայքովսկիի եւ Կլանցպերկի գործերը:

(*) 45, rue La Boëtie, 75008 PARIS

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE
MARSEILLE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE
Région MARSEILLE
organise un
«THEYASSEGHAN»
et présente
une pièce de théâtre
par le groupe EDOUARD DERIKLIAN
le Samedi 18 Janvier à 15 heures
à la M.A.J.C. — 12-14, rue St-Bazile
—— *Entrée gratuite* ——

« ԽԱՉԱՏՈՒՐ
ԱԲՈՎԵԱՆ »
Հայկական Միօրեայ Վարժարանի
Վարչական Խորհուրդը
կը հրաւիրէ
ԱՄԱՆՈՐԻ ԵԻ Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ
ՏՕՆԵՐՈՒՆ ՈՒՐԱԽ ԱՌԻԹՈՎ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ
ՏՕՆԱԾԱՌԻ
ՀԱՆԴԻՍԱԽՕՐԵԱՆ
Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 15–ին
ՍԱՀԱԿ–ՄԵՍՐՈՊ Մշակ. կեդրոնի
«Արծրունի ՋՐԲԱՇԵԱՆ» սրահին մէջ
339, ave du Prado — Marseille 8e
—— *Մուտքը ազատ է* ——

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ-ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Վեհափառ Հայրապետի Փարիզեան Շրջանի կեցութեան ծրագիրը ընդհանրապէս հետեւեալն է.–

Նորին Սրբութիւնը Փարիզ կը ժամանէ Հինգշաբթի օր, 23 Յունուար 1997–ին, առաւօտեան կանուխ՝ ժամը 7–ի չուրջ, Երեւան – Փարիզ հերթական թռիչքով եւ կ'ընդունուի Օդակայանի Պատուոյ թիւ 200 սրահը՝ պետական, եկեղեցական եւ համայնքային ներկայացուցիչներէն:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 6–ին, «Հրաշափառ»ով մուտք կը դործէ Առաջնորդանիստ Սուրբ Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճար:

Ուրբաթ, 24 Յունուար

— Ժամը 10·30–ին, մատոյց պատարագ Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Առաջնորդարանի սրահին մէջ:

— Ժամը 17·30–ին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի ընդունուի Ֆրանսայի Բողոքական Եկեղեցիներու Դաշնակցութեան կեդրոնը, 47, rue de Clichy, 75009 Paris:

Շաբաթ, 25 Յունուար

— Ժամը 10–էն ժամը 14, Վեհափառ Հայրապետը կ'այցելէ Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանը, Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին եւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանը:

— Ժամը 15·30–էն 19, Վեհափառը այցելութիւն կու տայ Իսիի Քաղաքապետարանը, Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին եւ կ'օրհնէ Իսիի Ս. Թարգմանչաց նորակառոյց վարժարանը:

— Ժամը 17–էն 19 կը հանդիպի Իսիի Համապատասխանութեան Հանդիսասրահը, 25, avenue Victor Cresson, ուր պեղարուեստական յայտադրի մը առնթեր՝ Վեհը կը խօսի առհասարակ կրթական առաքելութեան եւ ուսումնական կեանքին մասին:

Կիրակի, 26 Յունուար

— Ժամը 10–ին, Վեհափառ Հայրապետը հանդերձեալ է Սուրբ Պատարագ մատուցանել մեր Մայր Տաճարին մէջ, որուն հրաւիրուած են Հոգեւոր Պետեր եւ Պետական պաշտօնական Անձնաւորութիւններ:

— Ժամը 13–ին, Վեհափառին ճաշի հիւրը կ'ըլլան մասնաւորաբար հրաւիրուած Հոգեւոր եւ Պետական Անձնաւորութիւններ:

Երկուշաբթի, 27 Յունուար

— Ժամը 9·30–էն 14, Վեհափառը կ'այցելէ Առնուվիլ–լէ–Կոնէսթ քաղաքապետարանը, Վարպետ Ս. Խաչ Եկեղեցին, Կոնէսթ Հանդստեան Տունը, ինչպէս նաեւ Բէնոիլի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը:

— Ժամը 17–էն 18·30, Վեհափառը կ'ընդունուի Ցունաց Մեթրոփոլիտին՝ Ժէրէմիի կողմէ, Ցունաց Մայր Տաճարին մէջ, 7, rue Georges Bizet, 75016 Paris:

— Ժամը 20·30–ին, հանդիպում Հայ Համայնքին հետ, Salle Gaveau, 45, rue La Boëtie, 75008 Paris.

Երեքշաբթի, 28 Յունուարէն մինչեւ Երեքշաբթի, 4 Փետրուար, Վեհափառը կը դանուի Գաւառի Շրջաններըը:

Չորեքշաբթի, 5 Փետրուար

— Ժամը 10–ին, Վեհափառը կը վերադառնայ Փարիզ:

— Ժամը 11–ին, Վեհափառը կ'այցելէ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մեր Եկեղեցին:

— Ժամը 17·30–ին, Վեհը կ'ընդունուի Նոթրը Տամ ը փարիի մէջ՝ կարդինալ Ժբքեպիսկոպոս Ժան–Մարի Լիւսթիժէի կողմէ:

Հինգշաբթի, 6 Փետրուար

Վարդանանց Տօնն է եւ Անուանակոչութեան Տօնն է նաեւ Նորին Սրբոյ Օծութեան Վեհափառ Հայրապետին: Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ կը պատարագէ Իր Գաւազանակիրը եւ Վեհը կը քարոզէ:

Աւարտ Նորին Սրբութեան Ֆրանսա այցելութեան:

ՎԵՀԱՓԱՌԻ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՇՈՒՐՋԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները 1996–ի Յունիսէն Դեկտեմբեր ամիսներու ընթացքին:

Տիկին Մարի Գոչունեան 200 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թերէպոճ 1000 Ֆր., Տիկին Ժոզէֆին Գասարեան 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Նորատունկեան 3000 Ֆր., Պր. Ռուժէ Զրբաչեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ֆրանսիս Քլաւ 700 Ֆր., Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն 2000 Ֆր., Պր. Ալպէր Մակարեան 3000 Ֆր., Պր. Հրաչեայ Զուլաքեան 6000 Ֆր., Պր. Ֆիլիփ Սեմերճեան (Ֆէպիւս) 300 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժոզէֆ եւ Ժիլպէռ Ռասին 1000 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Փիէռ Շամփելու 600 Ֆր.:

ՀՈԳԵՇԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷԼ. –

Սէն – Ժերոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ կիրակի, Յունուար 19, յետ պատարագի իր եկեղեցւոյ բարերար եւ հոգեշունչ ակնառու դէմք՝

ԱՐՇԱՄ ՊԱՊԱՅԵԱՆ–Ի

հոգւոյն, իր մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սէն Լուի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ս. ԿՀՆԾ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

Պր. Աչոտ Սերճանեան 500 Ֆր. կը նուիրէ Թէռ Է ֆիլթիւռ կազմակերպութեան (ստանալ՝ «Ցառաջ»էն):

ԷՍԱԵԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Միութեանս Բաժակի Պահը այս տարի տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 13–ին՝

« Restaurant Diamentaires »
60, rue La Fayette, 75009 Paris

Ներկայիս կը հրաւիրենք ձեզ ընտանեօք ներկայ ըլլալու այս աւանդական հանդիսութեան, հաւաքաբար բաժակ բարձրացնելու մեր Էսաեանին եւ բոլոր հայ վարժարաններուն կենացը:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝

01 46 32 35 42 *կամ* 01 47 80 42 76

թիւերուն:

Ճաշադին՝ 175 Ֆր.,
Ուսանողներու՝ 120 Ֆր.:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝
«Հայ թատրոնի խաղացանկ»
Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Ալեք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Le Centre Culturel
SAINT MESROB

CONFERENCE

Dans le cycle de ses conférences
le Centre Culturel St-Mesrob recevra

Le PROF. JEAN-PIERRE MAHE
Directeur d'Etudes à l'Ecole
Pratique des Hautes Etudes à Paris,

qui donnera une conférence sur le thème suivant :

LES SAINTS TRADUCTEURS ARMENIENS AU Ve SIECLE

le Jeudi 16 Janvier à 20h45

dans les locaux du Centre,
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

—— Entrée libre ——

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգային Փարիզ
ՁԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Կիրակի, Մարտ 30

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14·30–ին
CENTRE VALEYRE — 22, rue Rochechouart, Paris 9e
Ձոխ յայտագիր կապոյտ Խաչի դպրոցներու կողմէ:
Բոլոր երախաները հրաւիրուած են դիմաւորելու
ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ
եւ ծափահարելու հայ կախարդը:
—— *Ձոխ պիւֆէ* ——

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 16
JEUDI
16 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· — Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·028 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.028

ԱԼԻԵԻ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

«Ադրբեջան խարխուլ զեւիլը պիտի գործածէ Ղարաբաղի կանոնագրին համար»

«ԾԱԳՈՒՄՈՎ ՀԱՅ ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐ ԲԱՐՁՐ ՄԱԿԱՐԴԱԿԻ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐ ՈՒՆԻՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԾՈՑԸ, ՄԵ՛ՂՔ»

Երեքշաբթի, Յունուար 14-ին, Ալիեւ նոր սպառնալիքներ ըրած է Ղարաբաղի առընչութեամբ, յայտարարելով մամուլի ֆրանսական Գործակալութեան (Ա. Ֆ· Փէ·)· –

«Կը խորհիմ որ դիւրացնելու համար Լ· Ղարաբաղի կնճիռին կարգադրութիւնը, պէտք է օգտագործենք բոլոր գործօնները, ներառեալ բարիւղը»: *Այսքան նով չի գոհանար Ալիեւ եւ դեռ ինչե՛ր կ'ըսէ·*– «Մեծ պետութիւնները որոնք կը շահագործեն մեր բարիւղը նաեւ անդամ են միջազգային կազմակերպութիւններու ուր գործօն դեր ունին: Այդ հանգամանքով, կրնաց օգտագործել իրենց ազդեցութիւնը՝ համոզելու համար Հայաստանը որ բանակցի: Հայաստան պէտք է հասկնայ որ Լ· Ղարաբաղի հարցը ուժով չի կարգադրուիր»: *Ալիեւի համար, նոյնիսկ, Ալիեւ չի վարանիր մէջամուխ ըլլալու Ֆրանսայի ներքին հարցերուն եւ ըսելու, «ծագումով հայ ֆրանսացի ներկայացուցիչներ բարձր մակարդակի պաշտօններ ունին ֆրանսական Պետութեան ծոցը· մե՛ղք»:*

Trop, c'est trop, կ'ըսեն Ֆրանսացիք, ըստ երեւոյթին քարիւղը չա՞տ մեծ իրա-ունքներ տուեր է Ադրբեջանի նախագահին: Էլֆ-Աֆիթենի եւ Թոթալի պայմանագրերը կը բաւե՞ն այսքան անընդունելի յանդգնութեան համար...:

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՎԵՐՅԻՇԵԼՈՎ

«ՊԶՏԻԿ ԳԼԽՈՎ ԵՒ ՄԵԾ ՍՐՏՈՎ»

ՓԸԹԻԹ ԼԻԶԸ

Տասնեօթը տարի է Gare de Lyon-ը իր մաերմիկ տեղը ունի կեանքիս մէջ, ըրած է ան, կայարանս, կ'ողջունենք զիրար ամէն օր, կը հայիմ վրան ուղած պահուս, բայց անոր մուտքը ներաշխարհիս ներս իրապործուած է Փարիզը ճանչնալէս շատ առաջ, քառասուն տարի, այն օրէն երբ «Նահանջ»ին մէջ կը կարդայի՝

«Փարի՛զ: Gare de Lyon-էն դուրս ելած պահուն տեղատարափը սկսայ իյնալ, բաւական վերջ համբերութիւնը սպառելով Պետրոս սկսաւ վագել որպէսզի չքրջի: Ահա այդպէս ամէն գաղթական Փարիզ հասնելուն առաջին րոպէին իսկ կը վագէ, կը վագէ»:

«Կը վազէ, կը վազէ», Շահնուրէն յիսուն տարի եաք ե՛ս ալ կը հասնիի Փարիզ, ե՛ս ալ կը սկսի վազել, կը շարունակեմ վազել մինչեւ այսօր ալ, հրաշալին ա՛յն է որ չկայ հասնելիք հանգրուան, հիմա պահ մը կ'անցնիմ յարկաբաժնի պատուհանին առջեւ, նայուածքս կ'անցնի Պանթէոնէն կեդրոնանալու համար մայրաքաղաքի համայնապատկերին մէկ նոր բաղկացուցիչին վրայ: Ձախին, դիմացս է կոթողական կառոյց մը, աշխարհի մակարդակով աշխարհի մեծագոյն մատենադարանը: Արդէն կատարուած է բացումը, պէտք է չուտով թափանցեմ անոր չորս «աշտարակ»ներէն ներս, չէ՞ որ «ամէն գրագէտ սնապարծ է եւ յաւակնոտ», չէ՞ որ այդտեղ տեղափոխուած միլիոնաւոր գիրքերուն մէկ պէտք է գտնուի սեփական կողերէս արտահանուած քանի մը էջ:

«Ֆրանսուա Միթերան» կը կոչուի մատենադարանը, նախագահին առաջին տարեվիցն է, ան չեղաւ թերեւս աշխարհի մեծագոյնը, սակայն պատմաբաններ արդէն մանրակրկիտօրէն կը զբաղին իրմով, իր ատենով, ինչպէս Գոլոմպոն՝ իր «ճգնաժամ»ով եւ անոր «ոճիր»ով:

Կը վերադառնամ ներս, ձեռք կ'առնեմ «Հարիզոն»ի Ամանորի նոր հասած թիւը, ուր կը վերագտնեմ «Ցառաջ»ի մէջ, անցեալ ամիս լոյս տեսած Աշճեան Սրբազանի անսովոր անմիջականութեամբ գրուած «Մերին Պոլիսը» խորագրուած էջերը:

Մինչեւ 1967 ե՛ս ալ քանի մը անգամ գացած եմ Պոլիս, ե՛ս ալ գտնուած եմ յիշուած եկեղեցիներուն եւ գերեզմանատուներուն մէջ, ե՛ս ալ անած եմ Պոլսոյ գրականութեամբ, աննախընթաց է, ինծի համար, կարզալ գրութիւն մը, ո՛չ միայն կարդալ այլ հոտոտել, ու անոր մէջ գտնել այն բոլոր բաները զոր պիտի ուզէի անձնապէս ըսած ըլլալ, ըսած ըլլալ պարզին վսեմութեամբ, վսեմին պարզութեամբ, ինչպէս ըրած է Սրբազանը:

Բայց ահա կանգ կ'առնեմ հարց տալու, թէ կատ որ Լիոնէն սկսած, աշխարհի խոշորագոյն մատենադարանէն անցած, «Մերին Պոլիսը» կայք հաստատած սա տողերը ի՞նչ նպատակի համար յաղորդեցին իրարու, ինչո՞ւ չարուեցան մէկը միւսին եաեւէն, հարց կու տամ, կը խուզարկեմ:

Շահնուր՝ անկրկնելի ոսկերիչ մեր լեզուին, Միթերան՝ անտեղիտալի պաշտպան իր մայրենիին, Մեսրոպ Սրբազան՝ հետաղօտող մեր հոգիի քարտէսին, երեքն ալ երկրպագու նո՛յն մեհեանին, ահա գտնուած է մոզական, մագնիսական բառը:

– Հապա զրպարտաճա՞ռը, – հարց կու տամ ինքզինքիս:

Մտամարզանք, նո՛ր համազարկ, որոնում, նո՛ր հարցադրում:

Արեւմտահայերէնին վրայ գործուած անարդ յարձակո՞ւմը, «անբուժելի ախտէ մը վարակուած հիւանդ մը», իրաքանչիւր Արեւմտահայու արժանապատուութեան ուղղուած վիրաւորա՞նքը, «me révulsent ces Arméniens de la Diaspora»:

Կրնայ ըլլալ, բայց աւելորդ պիտի ըլլայ պատասխանել այդ խօսքերու հեղինակին՝ որքան ալ դժուարինք իրաւունքի դիրքերուն վրայ:

Զեմ ուզեր անունը արտասանելով նոր կեանք տալ անոր, այլ ըսել միայն որ ենթէ ոեւէ մէկը կը համարձակի ծաղրել մեր լեզուն, միայն մե՛նք ենք անոր պատասխանատուն: Երբ այդ լեզուն չի պաշտպանուիր իր իսկ տէրերուն կողմէ, երբ երկրագունտի իւրաքանչիւր առաւօտէն մինչեւ իւրաքանչիւր երեկոյ կը նուաղի թիւը զայն իրենց հայրենիքը դաւանողներուն, երբ ամէն անգամ նուաղ թիւով ընթերցող կ'ունենայ անով հրատարակուող իւրաքանչիւր գիրք, այս բոլորէն ետք ինչո՞ւ երկինք բարձրացընել գլուխը ու ապշիլ՝ որ այդտեղ ազատներ սկսած են հաւաքուիլ:

Դարերով նախանձախնդիր տէրեր ունենալէ, քանի մը տասնեակ տարի առաջ ժողովուրդին հետ իր հողերէն արտաքսուելէ, նախ վերածուելէ ետք հայրերու, ապա մեծ-հայրերու լեզուին, որ նախ է որ ան չատ չուտով վերածուի անդրշիրիմեաններու լեզուին, դառնայ անդրշիրիմներէն:

«Կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն, կը նահանջէ լեզուն»:

Զեմ ուզեր, բայց հիմա առած մըն է որ կենդանի դրուագի վերածուած՝ կը դրաւէ մտածումիս բեմը: Ծերացած գայլ մը կայ այդտեղ եւ զայն ծանակի ենթարկող քանի մը հոներ: Սրտնեղած՝ այլեւս անկարող՝ գայլը կը հառաչէ· «Էհ, երբ սկսինք ծերանալ, ձեզի պէս քէօփէքներուն ծաղրանքի առարկան կը դառնանք»:

Իրերը կոչել իրենց անուններո՞վ: Բայց ի՞նչ ըրինք դպրութիւն ընել փորձող, իրերը իրենց անուններով կոչել յաւակնող դրողին դէմ, ի՞նչ կ'ընենք՝ քանի մը դանդաղ, մէկ-երկու բողոքի քրթմընջիւններէ անդին:

«– Դուն, Հայու լակոտ, դուն ամէնէն շուտը կը փոխուիս աճասունի, եթէ օր մը իսկ մնաս առանց վիշտի»:

Այստեղ հասնելու համա՞ր ելայ ճամբայ: Վստահ չեմ: Այն է՝ որ կը սրբե՞մ դիրքի պատմութիւնները: Մ՞յն՝ որ երբ կը նայիմ դիրքերու աշխարհին, կը զգամ մօրմո՞ք մը՝ թէ պիտի մեկնիմ աշխարհէն՝ յիմարներու բանակներուն ձգելով ընթերցուելու սպասող անմխիթար դիրքերը:

Կորսուած եմ: Մինչ համակարգիչս պատասխանը կը սպասէ մատներուս հպումին, նոր օրերու դիպուկի մը՝ Ophélie Winter հեռատեսիլէն կը ներկայացնէ իր վերջին երգը՝ «Shame on u»ն՝ փրկութիւն մըն ալ բերելով ինծի:

«Shame on u!»; այո՛ «U» եւ ոչ թէ «you», անգլերէն դիտցողներուն համար՝ «Ամօ՛թ քեզի», անգլերէն չգիտցողներուն համար՝ նո՛յնպէս:

Անտեսելով բովանդակութիւնը, հիմա հարցն այն է՝ թէ ո՞ր կողմը աւելի արժանի պիտի նկատուի երգի ամօթանքի բաժնին:

Կը վերադառնամ պատուհանիս մօտ, կը սեւեռեմ Gare de Lyon-ին ժամացոյցը, կը խառնեմ ժամանակները, ապա կը վերաբանամ «Նահանջ»ը եւ կը յանձնուիմ պատումի հեշտանքին, վերջապէս հարց տալու, թէ ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ բացատրել սիրաբանութեան էութիւնը կամ «Պանթէոնէն ան դին, Մուֆթարի կողմերը բնակող, "պզտիկ գլխով եւ մեծ սիրտով" փըթիթ Լիզին» սիրային յուսախաբութիւնը՝ գօս ներքինիին:

ՄՈՎՍԷՍ ՊԶՈՒՔՃԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԵՊՐՈՆԻ չուրջ համաձայնութիւն մը գոյացած էր Յունուար 14-էն 15 լուսնակի գիշերը Արաֆաթի եւ Նեթանիահուի միջեւ երկու ժամուան նոր բանակցութենէ մը եաք, էրէզի մէջ: Կը նախատեսուի որ երկու ամիսէն (Մարտին) բանակցութիւններ սկսին որոնք վերջնական լուծումի մը պէտք է յանգին Գազայի եւ Այծյորդանանի համար 1999 Մայիսէն առաջ: Մինչ այդ, հինգ օրուան ընթացքին խորայէլեան զօրքերը պէտք է մասամբ քաշուին եւ Հեպրոն պաղեստինեան իշխանութեան ենթարկուի: Առկախ հարցեր կը մնան սակայն, ինչպէս պատրիարքներու դամբարանին պահպանումը, վայրը նոյնքան նուիրական ըլլալով մահմետականներուն եւ Հրեաներուն համար: Գոյացած համաձայնագրէն դժգոհ են թէ Պաղեստինցիները եւ թէ Խորայէլացիները: Առաջինները կ'առարկեն որ չեն յաջողուիր Օսլոյի համաձայնագրերը եւ ուրիմն ձեռք ձգուածը քիչ է, Խորայէլացիները կը գտնեն որ Նեթանիահու ընորուած չէ նման զիջումներ ընելու համար:

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉ կը շարունակէ իր գիջումները եւ այս անգամ կ'ընդունի որ Պելկրատի մէջ ալ ընդդիմութիւնը յաղթած է: Ցուցարարները, սակայն, ասով ալ չեն գոհանար եւ ամբողջական անձնատուութիւն մը կը պահանջեն:

ԼԻՄԱՅի ճափոնական դեսպանատան մէջ մինչ 74 պատանդներ կը մնան եւ կը թուի որ որեւէ յոյս չկայ անմիջական լուծումի մը: Արդէն ամիս մըն է որ կացութիւնը կը տեւէ եւ անել վիճակ մը կը տիրէ: Օր չանցնիր որ նախարարապետը կամ «պաշտօնական խօսակիցը» յայտարարութիւն մը չընեն, բայց, կողմերը կը մնան իրենց դիրքերուն վրայ: Իշխանութեան համար անընդունելի է որ ահաբեկչութեան համար բանտարկեալներ ազատ արձակուին: Ուժի դիմում պիտի չըլլայ եթէ պատանդներու ապահովութիւնը վտանգուած չէ: Հուսկ՝ դիմանոն ատրօրէն կրնայ այլ երկիր մը երթալ երբ ազատ արձակէ պատանդները եւ զէնքերը վար դնէ:

ԵԼՑԻՆԻ հիւանդութիւնը կրնայ լուրջ տաղնապ մը ստեղծել Ռուսաստանի մէջ: Դումային (Երեսփոխանական ժողով) դիմում եղած է որ Ելցին պաշտօնանկ ըլլայ առողջական պատճառներով: Պատրաստուած քնադիրը ներկայացուած է Դումայի իրաւագիտական մասնագէտներուն: Կ'առաջարկէ թուական մը ճշդել նախահաշիւ կանխահաս ընտրութեան համար եւ կը հրաւիրէ նախարարապետը՝ Չերնոմիրդին որ «ժամանակաւոր կերպով առանձնէ նախագահական պաշտօնը»:

ԿԻՊՐՈՍի հրթիռներու հարցը պատճառ եղած է որ Պելժիա առկախէ խօսակցութիւնները ինչ կը վերաբերի հակօդային դործածուած 10 Հոք սիսթէմներու վաճառքին Թուրքիոյ:

ԹԵՐԹԵՐՈՒ առաքման ծախքերը յաւելում պիտի կրեն Թղթատարական նախարարութեան որոշումով: Մամուլին եւ Թղթատարին միջեւ գոյացած համաձայնութիւնը կը նախատեսէ 50%-ի յաւելում մը հինգ տարուան վրայ: «Իւմանիթէ»ի վարչական պատասխանատուն կը գտնէ որ ազատագրումէն ի վեր ամէնէն ծանր

(Շար·ը կարդալ Դ· էջ)

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆ ԴԷՊԻ ՓԱՐԻԶ (*)

1913 Հոկտեմբեր ամիսը՝ կեանքիս տասերեքրումեակն մէկ կարեւոր էջը կը բանայ, առաջին հանդրուանը ըլլալով Եւրոպայի հետ հաղորդակցութեանս:

Այդ թուականին, որուընկնք մեր անդրանիկը, Գրիգորը Փարիզ ղրկել ուսանելու, հսկողութեանը տակ մօրս՝ որ հոն էր, եւ եղբօրս՝ որ նոր անհոհեմ քայլով մը, անգամ մը եւս իր առեւտրական վայելուն գործը ձգած Եգիպտոսի մէջ, գացած էր իրաւաբանութիւն ուսանելու, Փարիզ, իր նորապսակ կնոջ հետ: Առաջին տարին յաջողութեամբ աւարտելէետքը, այդ Հոկտեմբերին արդէն երկրորդ տարին կը սկսէր, երբ Փարիզ հասայ Գրիգորիս հետ:

Անկեղծ ըլլալու համար ինքզինքիս հետ, պէտք է ըսեմ որ առաջին հանդիպումս եղբօրս ընտանիքին հետ չատ չհանդուրւեցաւ զիս: Անմիջապէս տեսայ՝ որ զգալիօրէն տարբեր էին ընտանեկան կեանքի հասկացողութեան խոշոր տարբերութիւնները իրարմէ մը կը բաժնէին երկու կողմերուն միջեւ: Ատիկա պատճառ մը չէր, որ սիրալիր վերաբերումէ չարժանանայի այն մէկ – երկու ամսուան ընթացքին, զոր պիտի անցընէի Փարիզ, դեղեցկութեան, պերճանքի, լոյսի ոտան քաղաքը այցելելով, այնտեղ մօրս ու Գրիգորիս կեանքը կազմակերպելու համար:

Անգամ մը պանդոկի, առժամեայ բնակութեան խնդիրս կարգադրելէ անմիջապէս եաք, երեսակա՞ն չէ, երբ պիտակից խանդով մը նետուեցայ «Փարիզ»ը ճանչնալու անդուստ փափաքիս զոհացում փնտռելու, ամբողջ էութիւնովս ցանկացող ուխտաւոր՝ աչուներուս եւ մտքի լոյսի ճառագայթումին:

Առաջին օրէն իսկ, եղբայրս տարաւ զիս՝ զմայլել տալու Թիւիլըրիէն մինչեւ Էթուալի հրապարակը, երկու յաղթական կամարներու մէջտեղէն երկարող հրաշալի հեռանկարը, Թիւիլըրիի պարտէզները, Գոնդորտին, Շան ղ'Էլիզէին, մինչեւ Էթուալի յաղթական կամարը, որ պանծացումն է Նափոլէոնեան Էփոփէին:

Իրեն, Բարսեղին հետ, կազմակերպեցինք ընելիքներս: Ամէն առաւօտ, մինչեւ ցերեկ, յետ միջօրէները՝ մինչեւ թանգարաններուն փակուիլը, առաջնորդ – պիրք մը ձեռքս այցելեցինք այդ բոլոր պատմական վայրերը, թանգարանները, Լուվրը, Քլիւնին, Միւզէ Ռոտէնը, Քարնավալէն, Վերսայլը՝ մեծ ու պզտիկ Թրիանոններով: Գիշերները չատ յաճախ թատրոն, օփերա, Փարիզի մեծ Օփերան, ուր յայտնուեցայ ինծի համերգային երաժշտութիւնը, Գոմեդի Ֆրանսէզի՝ ուր ճաշակեցի դասական դրականութեան գլուխ – գործոցները, տեսայ Թաննհաուզերը, տեսայ Շէյքսփիրի «Միջ – ամառնային Գիշերուան Երազ»ը, տեսայ Սառա Պէրնարը՝ անմոռանալի Սառան իր ասպարէզին ու կեանքին վերջալոյսին, տեսայ Քոքըլէնը, տեսայ Սեսիլ Սորէլը՝ այն տաճն իր ամբողջ փառքին մէջ, ու խանդավառուեցայ ազգի մը ճշմարիտ մեծութեան գաղափարով, երբ այցելեցի Վերսայլի հայելիներու կալերին, զոր Պուրպոնեան բարի թագաւորը, Լուի – Ֆիլիփ՝ կազմել տուած է, պանծացնելու համար իր արքայական ազգատոհմին հակառակորդ, այլ Ֆրանսայի մեծ կայսր Նափոլէոն Պոնապարթը:

Կը տեսնէի, կը զգայի որ միտքս կը հրահանգուէր այն համեմատութեամբ որով հոգիս կը հրճուէր: Երբեմն, եղբօրս փափաքով, կ'ընկերանայի իրեն իրաւաբանական ֆուռերու: Լսեցի ողբացեալ վարպետ Մեթր Կարսոնի ոճրաբանութեան դասերը՝ էրիմինոլոժիի, այնքան հետաքրքրական որ արցունքներ կը խլէր եղբօրս աչքերէն, իրեն յատուկ պատճառներով:

*
**

Հետաքրքրական նորութիւն մըն էին նաեւ ինծի համար, եղբօրս յարաբերութիւններն ու գործունէութիւնը՝ ազգային քաղաքական մարզին մէջ: Զըսխ տակաւին, որ Բարսեղը կը զբաղէր այդ միջոցին, Միքայէլ Վարանդեանի հետ, հրատարակութիւնովը՝ Փիէը Քիյարի հիմնած Փրօ Արմենիա թերթին, Ֆրանսիա Փրեսանէի վերին հսկողութեան տակ:

Այդ թերթը մեծ ընդունելութիւն գտած էր հայ թէ միջազգային լայն շրջանակներու մէջ: Անոր կ'աշխատակցէին Տընի Քոչէն, ձէյմս Պրայս անգլիացի հայասէրը, զայն կը կարդային Գլեմանսօ, Ժան Ժօրէս եւ ուրիշներ:

Իրիկուն մը, սենեակս քաշուած, օրուան տպաւորութիւններս կ'արձանագրէի՝ լմինելուն ղրկելու համար՝ Պոլիս, երբ երկու հարուած արուեցաւ դրան, եւ ներս մտան եղբայրս ու Միքայէլ Վարանդեանը: Առաջին անգամ կը հանդիպէի այդ պարոնին: Ներկայացում, եւ այլն, եւ հաղիւ քանի մը բառ արտասաներ էի, երբ Վարանդեան, զարմացած, հարցուց· «Բայց դուք ի՞նչ բարբառ էք խօսում, Տիկին»: Նախ, չհասկցայ թէ ինչ կը հարցնէր, երբ բացատրեց, լսի թէ մեր պոլսահայ բարբառն էր ամէնուն խօսածը: Հաւատալը չէր գար· «Այնպէ՛ս քաղցր, այնպէ՛ս ներդաշնակ, այնպէս մեղմ» կը գտնէր մեր լեզուն, զոր կ'երեւի բնաւ չէր լսած, մանաւանդ կնոջ մը բերնէն:

Եւ այն իրիկունը միայն անդրադարձած եմ, որ մեր պոլսահայ, 1880–էն ետքի՝ Բաշալեանի, Զօհրապի, Սիպիլի, Հրանդ Ասատուրի աշխարհաբարը՝ իրաւ նուրբ ու չնորհալի լեզու մը եղած էր, այսօր աղճատուելու վրայ արտասահմանի մէջ, եւ վաղն ալ կորսուելու դատապարտուած, ափսո՛ս:

Բայց ... կը մխիթարուիմ: Ինչքան ալ հակառակ խօսին չարամիտները կամ յոռետեսները, տեսնելով Մ. Հայաստանի պետական պաշտօնական օրկաններուն մէջ օտարամուտ բառերու մուտքը, Իսահակեանէն եաք՝ նորագոյն գրողներու, մանաւանդ Թանկպզին սիրելի՝ Սիլվա Կապուտիկեանի ջինջ ու մաքուր լեզուն, զորովագին սէրն ու պաշտամունքը՝ մեր լեզուին, ամէն հաւաստիք կուտան մեզի, մեր սիրական լեզուին անկորնչելիութեան:

*
**

Այս պզտիկ միջանցքէն եաքը հասկցայ որ այդ պարոնները եկած էին զիս հրաւիրելու հայանպաստ հաւաքոյթի մը, Քաֆէ Վոլթէրի վերնայարկը, ուր պիտի խօսէր հայասէր Վիքթոր Պերար:

Գացինք: Բացումի մէկ քանի խօսքերէ եաք, բանախօսը բեմ բարձրացաւ: Իր պոռոտ հռետորութենէն (ասիկա յետագային յանդած եղրակացութիւնս է) այն իրիկունը՝ իրեն եւ բազմաթիւ ներկաներուն չափ ես ալ խանդավառուած էի եւ a+b մաթեմաթիքական ցուցմունքներուն եղրակացութիւնն այն եղաւ որ Թուրքիան, «Հիւանդ մարդը», այնքան քայքայուած է, որ կարտուած ու առասանով կապկըպուած խորոված հնդկահաւի մը կը նմանի: Կամ եւրոպական պետութիւնները դանակի հարուածը պիտի տան առասներին, եւ կտորները պիտի բաժնուին, կամ՝ եթէ հարուածը ուշանայ, խորովածը պիտի փտի եւ ինքնին պիտի քայքայուի: Այս մարդարէութենէն հաղիւ վեց ամիս ետքը, 1914–ի ամառը, եւրոպական պետութիւնները դանակին հարուածը տուին նախ իրենք իրենց, յետոյ Թուրքիոյ, որ ճիւաղային դիւանագիտութիւնով հարուածը իրմէ վրիպեցուց, դարձնելու համար զայն Հայերուս...:

Եւ Պր. Վիքթոր Պէրարը ուրիշ քան չզտաւ ընելու, եթէ ոչ զայլին բերանը նետել հէք Բարսեղս, որ իր վերջին միամտութիւնովը զոհ գնաց իր «հայասէր» բարեկամին թելադրանքին:

Դեռ վերջերս, երբ օր մը կը խօսէինք մեր այդ «հայասէր» բարեկամներուն քաղաքականութիւններուն մասին, մէկը –Գ. Պ.– ըսաւ, չատ ճիշդ· «Մեր միամտութիւնը եղած է հաւատալ այդ խօսքերուն, առանց մտաբերելու որ առանք ամէնքն ալ լսուած են՝ կառավարութեան ընդդիմադիր, պաշտօնի վրայ չեղող տարրերու կողմէ, տեսակ մը ամբոխավարութիւն, որ այդ անձերուն խօսքն ու գաղափարները կը փոխէ, անմիջապէս որ գործի ղլուխ գան...»:

ՋԱՐՈՒՀԻ ՊԱՀՐԻ

(*) Հատուած մը վերջերս լոյս տեսած «կեանիիս վէպը» հատորէն, տե՛ս՝ Ա. Թոթոյեանի գրախօսականը «Ցառաջ», Յունուար 3:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՖՈՒԹՊՈԼԷՆ

Քանի մը չաբաթուան ընդհատումէ յետոյ – ձմրան արձակուրդ խաղացողներուն – Ֆրանսայի արհեստավարժ խումբերու Ֆութպոլի ախոյեանութիւնները կը վերսկսին Յունուար 25–ին:

Օրուան – իրիկուան – յայտագրին մէջն է երկու մեծերու հանդիպումը՝ Մոնաքօ – Փարի Սէն – Ժէրմէն, մրցում մը՝ որ կրնայ որոշել ապագայ ախոյեանը:

Ներկայիս, 23 խաղերէ վերջ, Մոնաքօ առաջատար է, չորս կէտերու առաւելութեամբ մայրաքաղաքի խումբին վրայ: Խաղը տեղի պիտի ունենայ Միջերկրական ափին: Ցիշենք՝ յաղթանակը կ'արժէ երեք կէտ, հաւասարութիւնը՝ մէկ:

Այս տարի Մոնաքօ, աւելի քան երբեք, տօներու մէջ է: Եօթը հարիւր տարիներ առաջ, ճիշդ 1297 Յունուար 8–ին, Կրիմալտիները – այժմու իշխանին դերդաստանը – կուգային մօտակայ Ճենովայէն ու կը դրաւէին այդ երկրամասը, «Ժայռ»ը: Կ'լսուի թէ Ճենովացիները ծպտուած էին: Ներկայացած են իբրեւ վանականներ, բերդին դրան առջեւ...

Անկէց ի վեր, Մոնաքօ – տարածութիւն՝ երկու քառակուսի քիլօմեթր – աւելի կամ նուազ անկախ, համաճայն ժամանակներու իրազարձութիւններուն, պահանջներուն, կը մնայ Կրիմալտի ընտանիքին դերիշխանութեան տակ:

1997–ին ուրեմն, յոբելենական տարի, Ֆութպոլի ախոյեանի տիտղոս մը չատ հաճելի պիտի ըլլայ անկասկած Ռէյնիէ Գ. Իշխանին՝ որուն անմիջական ու նիւթական ճոխ հոգատարութեան տակ կ'ապրի մարզական ակումբը:

Թէեւ կարեւոր, Յունուար 25–ի մըրցումը չի կրնար սակայն նկատուիլ վերջնականապէս վճռական: Պիտի մնան տակաւին 14 ուրիշ խաղեր՝ որոնց ընթացքին Պորտօ կամ ուրիշ մը կրնայ վերիվայր ընել այժմու նախատեսութիւնները:

*
**

Արհեստավարժներու երկրորդ դասակարգին մէջ, Վալանսի Հայ Մարզականը պիտի վերսկսի հիւրասիրելով զօրաւոր խումբ մը, Թուլուզի կազմը՝ որ լուրջ թեկնածու է վերելքի, այսինքն դասուելու, մրցաշարքին վերջաւորութեան, երկու առաջիններուն մէջ:

Վալանս չունի այդ կարգի յաւակնութիւններ, բայց կրնայ, Յունուար 25–ին, Շաբաթ երեկոյեան, խանգարել Թուլուզի յառաջընթացը:

Ցիշենք որ Վալանս 17–րդ է ներկայիս, երկու աստիճանով միայն հեռու վերջին չորս տեղերէն՝ որոնց մէջ մնացողները, ի վերջոյ, պիտի իջնեն «Նասիոնալ 1» դասակարգին մէջ: Մրցաշարքը կ'աւարտի Մայիս 24–ին:

*
**

Մինչ այդ, Վալանս պիտի խաղայ ի հաշիւ Ֆրանսայի բաժակին 32–րդ աւարտականին՝ ուր մրցակցութեան մէջ կը մտնեն արհեստավարժներու բարձրագոյն դասակարգի խումբերն ալ: Հանդիպումները յայտագրուած են Յունուար 17 կամ 18–ի համար:

Վալանս պիտի խաղայ իր համակիրներուն առջեւ, «տունը»: Իր մրցակիցը՝ Նիս, բարձրագոյն դասակարգէն խումբ մը: Դասակարգին վերջինը սակայն:

Թէեւ չատ ճախրող այս մրցաշրջանին, Նիսի ակումբը ունի վտանգաւոր անցեալ մը: Շահած է Ֆրանսայի ախոյեանի տիտղոսը, բաժակն ալ: Այդ տարին, 1954–ին, խումբին բերդապահն էր Հայրապետեան:

Անցողակի յիշենք որ տուած ենք կարդ բերդապահներ Ֆրանսական Ֆութպոլին, նախ քան պատերազմը եւ՝ յետոյ ալ: Անուններ՝ Հայրապետեանէն առաջ, Եռեւանեան՝ որ հասած է Ֆրանսայի բաժակին աւարտականին Սէթ քաղաքի խումբին մէջ: Այդ տեներները Սէթ Ֆրանսական Ֆութպոլին մեծ անուններէն մէկն էր:

Ուրիշ մը, ձօլաքեան, պաշտպանած է, արհեստավարժներու բարձրագոյն դասակարգի ախոյենութեան ընթացքին, Փարիզի Ռասինկին եւ յետոյ Սթրազպուրգի բերդերը: Սոլաքեան ալ, Նիսէն, պահմը անդամ էր Լիոնի Օլիմփիքին: Ներկայիս Վալանսի բեղդապահներէն մէկն է Վէնսան Եաղմաճեան, 30 տարեկան, ծնած Փարիզ:

*
**

Վալանսի ժիւնիոր խումբն ալ բաժակախաղ ունի իր վերամուտի յայտագրին մէջ: Պիտի երթայ Գուլոմիէ քաղաքը մրցելու ի հաշիւ 64–րդ աւարտականին:

Անակնկալ մըն է տեսնել նաեւ, Ֆրանսայի բաժակի այդ հանդրուանին, Հ. Մ. Ը. Մ. Լիոն – Տէսինի ժիւնիոր խումբը՝ որ պիտի չկրնայ յաղթել Սէն – Փրէյթի ու մտնել 32–րդ աւարտականին մէջ՝ ուր յաճախ չէ որ կը տեսնուի հայանուն ակումբ մը: Վալանսի եւ Լիոն – Տէսինի վարիչները դիտեն, կ'երեւի, քաջալերել իրենց ակումբին պատանի մարզիկները:

*
**

«Ֆրանս Ֆութպոլ» չաբաթաթերթը հրատարակեց Եւրոպայի Ազգային խումբերու 1996–ի դասաւորումը:

Այս դասաւորումը պաշտօնական հանգամանք չունի: Թերթին խմբագրութիւնը կ'որոշէ զայն, նկատի առնելով տարուան ընթացքին իւրաքանչիւր Ազգ. խումբին ձեռք բերած արդիւնքները, ըլլայ ախոյեանական գծով, ըլլայ բարեկամական հանդիպումներու ընթացքին:

Բնականաբար, Գերմանիա, Եւրոպայի ախոյեան, կը գրաւէ այս դասաւորումին մէջ ալ, առաջին տեղը: Երկրորդ՝ Ֆրանսա որուն կը հետեւին Անգլիա, Սպանիա եւ Չեխ Հանրապետութիւնը: Թուրքիա՝ 23–րդ է: Հայաստանի տրուած է 26–րդ տեղը, 51 երկիրներու միջեւ, Հունգարիայէ եւ Լեհաստանէ առաջ ու չատ առաջ՝ Ադրբէնանէ (37–րդ) եւ Վրաստանէ (42–րդ):

*
**

Անշուշտ անտեղի կ'ըլլայ հետեւութիւններ հանել այս կարգի դասաւորումէ մը եւ հաւատալ թէ Հայաստանի Ֆութպոլը աւելի բարձր է, իր որակով, քան հունգարականը: Ծիծաղելի պիտի ըլլար այդ ձիշդ է, հունգարական Ֆութպոլը չէ այլեւս այն ինչ որ էր, երբ կը յաղթէր Անգլիոյ, Լոնտոնի մէջ իսկ, բայց ունի տակաւին, ինչ որ Ֆրանսացիք կ'որակեն «de beaux restes»:

Գոհանանք տեսնելով որ Հայաստան նաեւ մտած է Եւրոպայի Ֆութպոլին մէջ, արժանացած օտարներու դնահատութեան եւ իր գրաւած տեղը, արդէն «վատ» չէ, եթէ ուզենք գործածել այդ բառը հայաստանեան իմաստով:

*
**

Քառասուն տարիներէ ի վեր, «Ֆրանս – Ֆութպոլ», Դեկտեմբերի վերջաւորութեան կը հրատարակէ նաեւ Եւրոպայի լաւագոյն խաղացողներու ցանկը:

Դասաւորումը կը կատարուի եւրոպացի Ֆութպոլի մասնագէտ լրագրողներու քուէներով: Մէկ լրագրող իւրաքանչիւր երկրէն:

Այս անգամ Գերմանացի մը ստացաւ ոսկի բաժակը, մկրտուեցաւ թիւ 1 Եւրոպացի խաղացողը: Անունը՝ Մաթիաս Զամմըր, Տորթմունտի ակումբին պաշտպանողներէն մէկը, «լիպերօ»ն: Մեծ էր եղած իր դերը Եւրոպայի ախոյենութեան ընթացքին, Անգլիա, Գերմանիոյ վերջնական յաղթանակին մէջ: Տորթմունտի ակումբն ալ Գերմանիոյ ախոյեանն է:

Դասաւորումին վրայ էրիք Գանթոնա, 7–րդ, առաջին Ֆրանսացին է: Եուրի Ձորքայէֆ 9–րդ է: Հայաստանցի լրագրողը Սուրէն Պաղտասարեան միայն առաջին տեղը տուած է Ձորքայէֆի ... ուրիշ մը, պելժիացի Միչել Տիւպուա Ձորքայէֆը կը նկատէ Եւրոպայի երկրորդը: Մակեդոնացի լրագրողին համար Եուրի Ձորքորդ է:

Նկատեցինք նաեւ որ իտալացի լրագրողը չէ դրած զայն լաւագոյն հինգ խաղացողներուն մէջ: Բնականաբար Իտալացին ալ առաջին տեղը տուած է հայրենակիցի մը Տէլ Փիէրոյի՝ որ ի վերջոյ դասուած է Ձորքորդ: Ֆութպոլի մասնագէտներն ալ ձերբազատած չեն ազգային նկատումներէ: Աւելի ճիշդ՝ ազգայնական հակումներէ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԿՃԵԱՆ

ՋԿՆԿԻԹՆ ԱԼ ԻՐ ՄԱՖԻԱՆ ՈՒՆԻ

Կասպիխկը Կասպից ծովու ափին տա-ղըստանեան վոքր քաղաք մըն է: Հոն ոչ ակներեւ, բայց աշխոյժ գործունէութիւն կը տարուի ապօրինի կերպով ձկնկիթ ձեռք ձգելու: Ծովափի եղէգնուտներուն մէջ հիւղակներ պահուռտած են ուր կ'ապրին ու կը գործեն այդ գործով զբաղողները: Անոնք հոն վոքր գործատուներ ալ յարմարցուցած են ուր սեւ ձկընկիթի առաջին պատրաստութիւնը կ'ընեն:

Այդ գործով ապրողներու առաջին խումբը կը կազմեն այն ձկնորսները որոնք թառափը կ'որսան ու ոչինչ պինով մը կը ծախեն: Ուրիշներ որպէս միջնորդ կը գործեն գնորդներու հետ կապը հաստատելով. կայ խումբ մըն ալ որ բանակցութիւն կը վարէ տեղական իշխանութիւններու հետ: Այս բոլորը ունին իրենց յատուկ պահակախումբերը: Անոնց կողմէ արտադրուած ձկնկիթը կը զրկուի մեծ կեդրոններ, ճաշարաններու, կամ վաճառատուներու մէջ գտնելու համար սպառողները:

Ձկնկիթի այս մաֆիան ոչ մէկ հարց ունէր մինչեւ այն օրը երբ երկու տարի առաջ Ադրբէջանէն հոն փոխադրուեցան ռուս սահմանապահ ուժեր: Սկիզբի շրջանին անոնք գոհացան հըսկողութեան գործով ու չպայքարեցան մաքսանենգներուն հետ: Այս վերջիններն ալ շատ կարեւորութիւն չտուին օրինքի այդ մարդոց:

Կացութիւնը փոխուեցաւ երբ հոն հաստատեցաւ էլխոհեւ ու փորձեց արգելք ըլլալ ձկնկիթի մաքսանենգութեան: Իր նպատակութեան նպատակով, ան ծովափի չորք քան քիլոմեթր երկայնքով զօրքի մը մէջ գործողութիւններու ձեռնարկեց: 1996 Փետրուարին իրեն յաջորդեց ուրիշ գնդապետ մը Մորոզով որ չարունակեց պայքարը:

Տասը ամսուան մէջ կասպիխկի սահմանապահները յաջողեցան գրաւել յիսունի չափ նաւակներ, աւելի քան 30 քիլոկրամ թմրեցուցիչ եւ տասնեակ քիլոկրամով մաքսանենգուած ձկնկիթ: Այս գործունէութեան հետ անոնք կը սպասէին վրէժի արարքներու: Արդէն գնդապետը բազմաթիւ սպառնալիքներ ստացած էր· քանի քանի անգամներ ըսած էին իրեն թէ պիտեն իր բնակած վայրը, ընտանիքին, զաւակներուն ապրած տեղերը եւ եթէ չարունակէ, պիտի զղջայ: Նոյեմբեր 16-ին կասպիխկի մէջ պայթումով մը քանդուած ութ յարկնոց չէնքը որուն փլատակներուն տակ մնացին 54 սահմանապահներ, գնդապետին ընտանիքը եւ ուրիշներ, այդ սպառնալիքներուն լուրջ ըլլալու փաստն էր:

Սահմանային պինուրդական ուժերու հրամանատարը ներկայի ամէնէն վտանգաւոր չէջանը կը նկատէ կասպից ծովու ափը եւ Ադրբէջանի հետ սահմանը, զոնոնք Չէչէնիոյ սահմանէն աւելի սարսափելի գտնելով: Ան գիտէ թէ տաղտանցի մաֆիականներու համար անմարսելի ոսկոր են իրենք, քանի որ առաջ այդ մաքսանենգները իրենց կամքին ենթարկած էին ամէն բան: Բայց կ'աւելցնէ թէ վըճռած են չարունակել պայքարը եւ արգելել Ձկնկիթի ապօրինի արտադրութիւնը:

ՔԱՂՀԱՆ

Հ. ԵՂԻԱ ՓԷՋԻԿԵԱՆԻ 100-ԱՄԵԱԿԸ ՋԱԻԱԽՔԻ ԱԼԱՍՏԱՆ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

Նոյեմբերի 28-ն է, 1996: Աչնանային արեւի կիտրոնադոյն ճառագայթները ողողել են Ալաստանի գիւղմիջեան հոյակերտ եկեղեցու ընդարձակ գաւիթը: Հաւաքուել են համադիւղացիներ, մտաւորականներ, հիւրերը···:

Տօնախմբութիւնը՝ նուիրուած քանքարեղէն բանաստեղծ, դրականագէտ ու բանասէր, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսուչ, Մխիթարեան Միաբանութեան Ակադեմիայի քարտուղար, «Բազմավէպ»ի խմբագիր Հ. Եղիա Փէջիկեանի ծննդեան 100-ամեայ յոբելեանին, բայց է անուն Ալաստանի գիւղական խորհրդի նախագահ Սիմոն Մանուկեանը:

«Տիեզերական բարձունքներից կրկին հնչում են հայրենաշունչ մեծ բանաստեղծ Յովհաննէս Շիրազի խօսքերը, – Հայր Եղիա Փէջիկեանի կեանքի ու գործունէութեան մասին իւր դեկուցման նախաբանում՝ ասում է վաստակաւոր մանկավարժ Ալէքսանդր Կոթոլեանը:

«Օտար ջրերում հայեցեալ կղզի,
Հայոց հին լոյսն է ճեզնով ճոռանում,
Գիտեմ, տնեռում ես, այս էլ դարից դար,
Հայրենիքից դուրս, հայրենեաց համար»:

– Այո՛, – չարունակեմ է նա, – Հայրենիքից դուրս, հայրենեաց համար ապրեցաք 100-ամեայ Հայր Եղիան այսօր կրկին մեզ հետ է, Ջաւախքում, իր հայրենի Ալաստան գիւղում»:

Այնուհետեւ ողջոյնի ջերմ խօսքերով հանդէս են գալիս վաստակաւոր ուսուցիչ Սարգիս Դաւրիճեանը, ՀՀՎարչութեան անդամ Նորիկ Տէվոյեանը, զրոյց ու բանաստեղծ Գալուստ Սմոյեանը եւ ուրիշներ:

Հաւաքին մասնակցում էին Հայր Եղիայի հարազատները՝ հօրեղբօր թոռներ Գրիգոր եւ Վանիկ Փէջիկեան:

Ընդունուեց որոշում. ամէն տարի Ալաստանում նշել Հայր Եղիա Վարդապետ Փէջիկեանի ծննդեան օրը: Ի յաւերժացումն նրա 100-ամեակի, ծննդավայրում կանդնեցնել կիսանդրին եւ հարց բարձրացնել Հայաստանի, Վրաստանի եւ Արեւելեան Եւրոպայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանի առջեւ՝ Հայր Եղիայի անունը կրող հիւանդանոց կառուցելու իր ծննդավայրում:

ՏԵԼԵՄԱՔ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
Ալաստանի տնտեսութեան տնօրէն

«Փարոս», 1996 Դեկտեմբեր 11, էջ 3

Ախալքալաքի Շրջանային Թերթ (Վրաստան) որ լոյս տեսնում է 1931 Թուականից

ԾԱՆՕԹ. – Հարիւրամեակի այս նուիրական առիթով, յիշեալ «Փարոս» թերթի մէջ (Նոյեմբեր 1996, էջ 3 – 4), լոյս տեսած է երկարաշունչ յօդուած մը, Հայր Եղիա Վրդ. Փէչիկեանի կեանքին ու գրական ժառանգութեան մասին, ստորագրութեամբ՝ Վ.Հ մշակոյթի վաստակաւոր աշխատող, բանաստեղծ ու գրող Գալուստ Սմոյեանի, որ ամուսնացած է լուսահոգի Հ. Եղիայի էրոջ՝ Իսկուհիի աղջկան հետ: Յօդուածին մէջ շատ հետաքրքրական դրուագներ կը պատմէ Հ. Եղիայի Հայաստան կատարած ուղեւորութեան մասին (1962 թ.), եւ յատկապէս՝ Ջաւախք ու Ալաստան՝ հայրենի գիւղին տուած այցելութեան մասին, ա-կանատեսի խանդավառ վկայութիւններով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՋԱՐԵՆՑ 100

Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի ղեկավարութեամբ յատուկ յանձնաժողով մը կազմուած է, պատրաստելու համար Զարենցի 100-ամեայ յոբելեանը: Մաս կը կազմեն վարչապետ Ա. Սարգսեան, Երեւանի քաղաքապետ Վ. Սիրադեղեան, նախարարներ՝ Ա. Ամբարեան, Ա. Պետրոսեան, ինչպէս եւ Ազգային Ժողովի յանձնաժողովի նախագահ Ռ. Պապայեան, Գիտութեան ակադեմիայի նախագահ Ֆ. Սարգսեան, Գրողներու Միութեան նախագահ Հ. Մաթեւոսեան, Երեւանի համալսարանի ռեկտորը, գիտութեան մարդիկ, դրականագէտներ, արուեստագէտներ եւ Զարենցի աղջիկը՝ Արփենիկ Զարենց:

վայրում կանդնեցնել կիսանդրին եւ հարց բարձրացնել Հայաստանի, Վրաստանի եւ Արեւելեան Եւրոպայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանի առջեւ՝ Հայր Եղիայի անունը կրող հիւանդանոց կառուցելու իր ծննդավայրում:

ՏԵԼԵՄԱՔ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆ
Ալաստանի տնտեսութեան տնօրէն

«Փարոս», 1996 Դեկտեմբեր 11, էջ 3

Ախալքալաքի Շրջանային Թերթ (Վրաստան) որ լոյս տեսնում է 1931 Թուականից

ԾԱՆՕԹ. – Հարիւրամեակի այս նուիրական առիթով, յիշեալ «Փարոս» թերթի մէջ (Նոյեմբեր 1996, էջ 3 – 4), լոյս տեսած է երկարաշունչ յօդուած մը, Հայր Եղիա Վրդ. Փէչիկեանի կեանքին ու գրական ժառանգութեան մասին, ստորագրութեամբ՝ Վ.Հ մշակոյթի վաստակաւոր աշխատող, բանաստեղծ ու գրող Գալուստ Սմոյեանի, որ ամուսնացած է լուսահոգի Հ. Եղիայի էրոջ՝ Իսկուհիի աղջկան հետ: Յօդուածին մէջ շատ հետաքրքրական դրուագներ կը պատմէ Հ. Եղիայի Հայաստան կատարած ուղեւորութեան մասին (1962 թ.), եւ յատկապէս՝ Ջաւախք ու Ալաստան՝ հայրենի գիւղին տուած այցելութեան մասին, ականատեսի խանդավառ վկայութիւններով:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ» ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՀԱԳՈՐԾՄԱՆ ՅԱՆՁՆՈՒԵՑ ԳԻՒՄԸՐԻԻ ԹԻՒ 1 ԴՊՐՈՑԸ

Անցած տարի «Հայաստան» Համահայկական Հիմնադրամը Ամերիկայի հայ աւետարանչական ընկերակցութեան (AMAA) ֆինանսաւորմամբ սկսեց Գիւմրիի թիւ 1 դպրոցի եւ կից մասնաշէնքի վերականգնման ծրագիրը:

Գիւմրիի թիւ 1 դպրոցը կառուցուել է դարասկզբին: Եղել է անգլիական որբանոց, վարժարան եւ տարիներ չարունակ ծառայել է որպէս դպրոց: Այն մաս է «Կումայրի» պատմամշակութային արգելոցի եւ պահպանւում է պետութեան կողմից:

Անցած տարուայ սեպտեմբերին աւարտուեց դպրոցի հիմնական մասնաշէնքի վերականգնումը: Դեկտեմբերի երեսունին աւարտելով նոր՝ կից մասնաշէնքի շինարարութիւնը, Հիմնադրամը եւ ծրագրի ֆինանսաւորողը՝ Ամերիկայի հայ աւետարանչական ընկերակցութիւնը (AMAA) հրաշալի ամանորեայ նուէր մատուցեցին Գիւմրեցիներին: Շահագործման յանձնուեց Գիւմրիի թիւ 1 դպրոցը, որտեղ երկհերթ ուսանում են 540 աշակերտներ:

Նոր՝ կից մասնաշէնքը նախագծուել ու կառուցուել է ճարտարապետական ոճի պահպանումով, հին մասնաշէնքի հետ դառնալով ամբողջական կառոյց:

Շինարարութիւնն իրականացրել է Գիւմրիի «Հայլուրալսիրչին» տրեստի «Ռոսխա» դուստր ձեռնարկութիւնը:

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»
ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄԻ
ԳՈՐԾԱԴԻՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 8

"ՈՋՆԻ"ի ԱՐԱՄՏՈՒԹԻՒՆԵՒՐԷՆ

■

Զբօսաշրջիկներին ծանօթացնում են Ղրիմի տեսարժան վայրերին.

– Այժմ մենք անցնում ենք դիներզորական յայտնի «Մասանդրա» կոմբինատի կողքով:

Զբօսաշրջիկները՝ խմբով.

– Իսկ ինչո՞ւ կողքով···

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 - 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ես որ խոհեմաբար լուռ կեցած էի՝ զոհ պիտի երթայի ընկերոջս անհարկի ցոյցին···:

Այն առեն անձնապահպանութեան բնազդէն մղուած՝ երկու վառուռ ապտակ իջեցուցի Սեդրակի երեսին.

– Sale Juif (պղտոտ Հրեայ) պոռալով:

Որուն յաջորդեց թոռքերուս բոլոր զօրութեամբը, պայմանագրական աղաղակը·

– Vive l'armée (կեցցէ՛ բանակը):

Այս դրեթէ վատութեան մօտեցող ընթացքս ինծի վրկեց· իսկ Սեդրակ քանի մը հարուածներ ընդունեց գլխուն:

Ցետոյ սակայն, կամաց կամաց Տրէյֆիւսեանները մեծամասնութիւն կազմել սկսան եւ փողոցին տէր դարձան, այնպէս որ կրնայինք հանդարտ սրտով «Օ՜ոօ», «Տրէա՛ տը լ'Օմ» եւ այս տեսակ թերթեր կարդալ փողոցներուն եւ կամ սրճարաններուն մէջ, մինչ առաջ ստիպուած էինք գաղտուկ կարդալ կասկածելի չերեւալու համար:

կարելի չէ երեւակայել թէ այդ խըմբողոքական հովիւներ:

Մարդը անգամ մըն ալ աղաղակեց.

– Աստուած չկա՛յ···:

– Բայց ապացո՞յցը, հարցուց ներկայ բողոքական հովիւներէն մին:

– Ապացոյցը անմիջապէս պիտի տամ, պատասխանեց անհաւատ բանախօսը զըրպանէն խոշոր ժամացոյց մը հանելով:

Ցետոյ ժամացոյցը ժողովուրդին ցոյց տալով ըսաւ.

– Տեսա՛ք ժամը տասը՝ տասը վայրկեան անցած է, մինչեւ ժամը տասը քսան անցած՝ այսինքն տասը վայրկեան, պայմանաժամ կուտամ Աստուծոյ որ եթէ գոյութիւն ունի՝ յայտնուի ու զիս կեցած տեղս չախչախէ···

Այս ըսելով՝ ժամացոյցը ամպիոնին վըրայ դրաւ, թեւերը ծալեց եւ աչքը ատեղին վրայ ուղղած՝ խրոխտաբար սպասեց:

Ամբողջ բազմութիւնը լուռ ու հանդարտ կեցաւ:

Երբ տասը վայրկեանը լրացաւ՝ մարդը յաղթականօրէն պոռաց:

– Տեսա՞ք որ Աստուած գոյութիւն չունի. ասիկա՝ առաջին ապացոյց: Հիմա տեսնենք միւս ապացոյցները···

Եւ իր խօսքը չարունակեց ամբողջ ժամ մը ուղղակի իր ունկնդիրներուն հաւատքին ու համոզումներուն դէմ խօսելով:

Ոչ ոք փորձեց խանգարել բանախօսը:

Ուրիշ անգամ մը, պէօրներու յաղթութիւններու շրջանին, երբ ամէն Անգլիացիներու հայրենասիրութիւնը այնքա՛ն դժնդակ փորձութեան մը ենթարկուած էր, ուրիշ անգլիացի ճառախօս մը, Հայասիրաց Միութեան հրաւէրով, հաղարաւոր բազմութեան մը առջեւ, ամբողջ երկու ժամ խօսեցաւ ըսելով որ Անգլիացիները երբեք յաղթութիւն մը չէին տարած, թէ անոնք միայն վայրենի Զուլուներու եւ Սուտանցի տէրվիշներու դէմ կրնային կռուիլ ու յաղթել եւայլն:

Ամենայն պաղարեամբ մտիկ ըրին ղինքը, միայն մարդ մը, իր կեցած տեղէն դիտողութիւն մը ըրաւ ըսելով·

– Կարծեմ թրաֆալկարի նաւամարտին մէջ Ֆրանսացիներուն յաղթած ենք···:

– Այն ալ դիպուածի եւ Ֆրանսական ծովակալին մէկ սխալմունքին արդիւնքն էր, պատասխանեց անողոք քննադատը:

Երեւակայեցէ՛ք որ Ֆրանսացի մը պատերազմի, նոյնիսկ խաղաղութեան ժամանակ այդպիսի նախատական ոճ մը գործածէ՝ հրապարակով՝ բանակին կամ նաւատորմին հանդէպ: Ապահովաբար վայրկեանի մը մէջ ղինքը կտոր կտոր կ'ընեն:

Ուրիշ իրողութիւն մըն ալ աչքիս զարկած է· որ ցոյց կուտայ երկու ազգերուն նկարագրի տարբերութիւնը:

Ամէն անգամ որ ամբոխային մեծ հաւաքոյթ մը ըլլայ Փարիզի փողոցները, հազարաւոր ոստիկաններ հարկաւոր են բարեկարգութիւնը պահպանելու համար: Նոյնիսկ հեռաւոր ոստիկանները բաւական չըլլալով՝ հեծեալ ոստիկաններ մէջտեղ կը հանուին: Իսկ Լոնտոն հարիւր հազարաւոր բազմութեան մէջ հազիւ մէկ քանի տասնեակ ոստիկաններ կ'երեւան:

(Շար· 70)

(Շար. Ա. էջէն)

վնասն է մամուլին : Փարիզեան մամուլի սենտիքան չէ վաւերացուցած այս համաձայնութիւնը :

ԳԱՀԻՐԷի երկու ժողովրդական թաղամասերը իրարու միացնող Ռոա–ալ–Ֆարակ կամուրջէն Նեղոսը լինկած է ծայրէ ծայր լեցուն հանրակառք մը, վարորդին սրտի սուր տագնապին հետեւանքով : Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 38 մեռեալ կար եւ 37 վիրաւոր, քայց, այս թիւերը վերջնական ընոյթ չունէին :

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆի նախագահ ընտրուեցաւ սպանացի պահպանողական մը՝ Խոսէ Մարիա Ժիլ Ռոպլէս 515–ի վրայ 338 ձայնով : Գաթրին Լալիւմիէռ, Եւրոպական Հարցերու նախկին ենթանախարարը յաջողած էր սակայն 177 ձայն հաւաքել :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ միջոցները ձեռք կ'առնէ սահմանափակելու համար օտարականներու մուտքը : Այսպէս Թուրքիայէն, Մարոքէն, Թունուզէն եւ նախկին Եուկոսլաւիայէն գաղթողներու 16 տարեկանէն վար զաւակները պէտք է վիզա ունենան Գերմանիա մտնելու համար, ինչ որ ցարդ պայմանագրութիւն չունէր : Այս կարգադրութիւնը ծանր հետեւանքներ կ'ունենայ Գերմանիա ծնած զաւակներու համար որոնք այլեւս ստիպուած են կեցութեան արտօնութեան դիմում ընել :

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE» *Publicité*

(15 Janvier)

AU PRESIDENT DE LA REPUBLIQUE D'AZERBAïDJAN EN VISITE EN FRANCE.

MONSIEUR ALIEV

Paix et sécurité
pour le peuple arménien
du Haut-Karabagh

Լը Մոնտ 5–րդ էջին կէսը կը գրաւէ ծանուցումի ձեւին տակ հրատարակուած ուղերձ մը ուղղուած Հ. Ալիեւի եւ ուր կ'ըսուի թէ Ֆրանսայի հայ գաղութի հիմնարկներն ու միութիւնները վտանգի պահեն իրենց յիշողութեան մէջ եւ երբեք պիտի չմոռնան. –

—հակահայ պոգրոմները զորս Ադրբեջան գործեց, 1988–էն իսկ,

—հայ բնակչութիւններու տեղահանութիւնները,

—Լ. Ղարաբաղի քաղաքներու եւ գիւղերու ամբակոծութիւնները,

—Լ. Ղարաբաղի Հայերը բնաջնջելու փորձերը :

Ու կը պահանջէն.–

—ճանչնալ Լ. Ղարաբաղի ինքնորոշման օրինաւոր իրաւունքը,

—հրաժարիլ վերջնապէս ուժի դիմելու որեւէ փորձէ՝ լուծելու համար կրնճիռը,

—վճռապէս մղել երկիրը խաղաղութեան բանակցութիւններու, արագօրէն թոյլ տալու համար բոլոր գաղթականներու վերադարձին,

—վերջ տալ չրջափակման որ անարդարօրէն կը վնասէ Հայաստանի բնակչութեան,

—չխանգարել Ֆրանսայի չանքերը՝ յանգելու համար խաղաղ կարգադրութեան մը :

Վերջին տողն է՝ «Այլեւս երբեք ցեղասպանութիւն» :

Ագդը ստորագրած են Համակարգումի կոմիտէն, հիմնարկներ եւ հայ գաղութի միութիւններ :

REMERCIEMENTS

Le Conseil d'Administration de la Croix Bleue des Arméniens de France remercie la S.A.R.L. D.A.D. pour son don de 3.000 F.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE
POUR LA COLONIE DE VACANCES

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour le mois de Juillet 1997 à Bellefontaine :

- **DIRECTEUR TITULAIRE du BAFD.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris.

■

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour les mois de Juillet et Août 1997 à Bellefontaine :

- **Animateurs avec BAFA**
- **Infirmiers (ou étudiants en 2ème année de médecine);**
- **Economes.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

★ ★ ● ★ ☆

— MARSEILLE —

Ecole Arménienne
« Khatchadour ABOVIAN »

Fête de l'Epiphanie
Arbre de Noël

Dimanche 19 Janvier à 15 heures

dans la salle A. Tcherpachian
339, ave du Prado, Marseille 8e

Fête de l'Ecole
avec la visite du Père Noël

Venez nombreux encourager nos élèves

— Entrée libre —

★ ★ ● ★ ☆

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի Տ. Սէրգէնկիւլեան մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.–

Տէր եւ Տիկին Ժագ Ալլահվերտեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Թորիկեան 300–ական ֆրանք, Օր. Անահիտ Դարբինեան 250 Ֆր., Տիկին Փիլոմէն Տաղլեան 500 ֆրանք, Պր. Առաքել Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Համբարձումեան 200–ական ֆրանք, եւ Տիկին Արաքսի Մանուկեան 200 ֆրանք իր ամուսնոյն յիշատակին,

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
MARSEILLE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Région MARSEILLE
organise un

«THEYASSEGHAN»

et présente
une pièce de théâtre
par le groupe EDOUARD DERIKLIAN
le Samedi 18 Janvier à 15 heures
à la M.A.J.C. — 12-14, rue St-Bazile
— Entrée gratuite —

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգային Փարիզ
ՉԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Կիրակի, Մարտ 30

Le Centre Culturel SAINT MESROB

CONFERENCE

Dans le cycle de ses conférences le Centre Culturel St-Mesrob recevra

Le PROF. JEAN-PIERRE MAHE
Directeur d'Etudes à l'Ecole Pratique des Hautes Etudes à Paris,

qui donnera une conférence sur le thème suivant :

LES SAINTS TRADUCTEURS ARMENIENS AU Ve SIECLE

le Jeudi 16 Janvier à 20h45

dans les locaux du Centre,
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Entrée libre —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝
«Հայ թատրոնի խաղացանկ»

Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Ակեք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՀԱՅՑ· ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻԻՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆԱԳՐԻ

Կանոնագրի 21–րդ յօդուածի հետեւողութեամբ, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամական Ատենագրդ Ընդհանուր ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Շորեքշաբթի, Մարտ 19, 1997,
ժամը 20–ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, rue Jean–Goujon, 75008 Փարիզ

Այն պարագային երբ իրաւասու անդամներ ուն թիւին 2/3–րդ համեմատութիւնը չդոյանայ այդ օր, հրաւիրուած էք երկրորդ Անդամական Ատենագրդ Ընդհանուր ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Շորեքշաբթի, Ապրիլ 9, 1997
ժամը 20–ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, rue Jean–Goujon, 75008 Փարիզ

Ատենապետ
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական Խորհուրդի

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

☆ ★ ■ ## ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ■ ★ ☆

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Շրջանային Վարչութիւնը փարիզեան իր մասնաճիւղերով կը տօնէ՝
ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14·30–ին

CENTRE VALEYRE — 22, rue Rochechouart, Paris 9e

Ձոխ յայտագիր կապոյտ Խաչի գլխոցներու կողմէ :
Բոլոր երախաները հրաւիրուած են դիմաւորելու
ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ
եւ ծափահարելու հայ կախարդը :

— Ձոխ պիւֆէ —

ԹՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԴԻՄԵԾԷ'Ք «ԾԱՌԱՉ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ձոխ խաթաղոկ

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 17
VENDREDI
17 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. — Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօդեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) — Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 19·029 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.029

Ալիեւ կ'ուզէ կղզիացնել Հայաստանը կը գրէ «Լիպերասիոն»

ԻՍԿ «ՖԻԿԱՌՕ» ԿԸ ԽՈՐԱԳՐԷ. –

«La plaie ouverte du Karabagh»

Յունուար 16–ին է միայն որ «Լիպերասիոն» կ'անդրադառնար Ալիեւի այցելութեան եւ Ֆրանքեւաձերի քարիւղային համաձայնագրին: Այս մասին տալէ եառ ընթացիկ ծանօթ տեղեկութիւնները, որոնց հետեւանքն այն է որ Ֆրանսա փոքրիկ ներկայութիւն մը կ'ապահովէ քարիւղային ազերի չուկային վրայ, թերեւս կը նկատէ. – «Ալիեւ որ այս հարստութիւնը կը մատակարարէ անճամբ ընտանեկան կարգ մը պարագաներու դործակցութեամբ, կը հսկէ նաեւ քաղաքական հետեւանքներուն: Իր նպատակը կրկնակ է. – պաշտպանուիլ Ռուսաստանի վերադարձէն, շլացնել քարիւղ – առլարներով դանդուածներ, կղզիացնելու համար Հայաստանը»:

Ալիեւ, կը շարունակէ թերթին թղթակիցը, բանաղնացի մը խօսքով՝ «համեմատաբար դժուար յաձախորդ մըն է» հատնական է որ քարիւղի Ֆրանսայի գործակիրներուն նետուած «ծաղիկները» նպատակ ունին դլխաւորաբար ծակ մը բանալ Ֆրանքեւհայկական յարաբերութիւններուն մէջ: Բայց, որպէս նման չջհաձախեայ եւ խորամանկ մարդ, Ալիեւ առաւելաբար Ամերիկացիներուն վրայ կը հաշուէ որ դինք պաշտպանեն Մոսկուայէն եւ ճնշում բանեցնեն Երեւանի վրայ: Այսպէս Բաքու յօժարած է Ֆրանսական համանախադահութեան Ռուսաստանի հետ Մինսկի խումբին դլուխը, այն պայմանաւ միայն որ երբորդ նախադահութիւն մը ստեղծուի Ամերիկացիներուն համար: Այս խումբին (Մինսկի) ժողովը երբեք չէ դումարուած, բայց, սկզբունքով պէտք է վարէ Հայաստանի հետ խաղաղութեան ընթացքը եւ որու եղրակացութիւնը մօտալուտ չէ, կողմերու դիրքերը այնքան հակառնեայ են, եւ յետոյ նաեւ անոր համար որ Ադրբէջան բանակ չունի: Այս պարադան կրնայ փոխուիլ քարիւղի բերած դրամին չնորհիւ:

***

«Ֆիկարօ»ի երկու աշխատակիցներ կ'անդրադառնան կրկին Ալիեւի այցելութեան, մէկը՝ Փարիզէն (Լօր Մանոըվիլ), միւսը՝ Բաքուէն (Արնօ տը Լա Կռանժ):

Առաջինը կ'անդրադառնայ քարիւղային պայմանագրերուն, որոնք սակայն թոյլ պիտի չտան, որ Ֆրանսա խաղայ այն դերը զոր կը յուսար խաղալ Լ. Ղարաբաղի հարցին կարդաւորման համար: Արդէն Ալիեւ ալ որոշ հեղնանքով կ'ակնարկէ Ֆրանսական համանախադահութեան հարցին Մինսկի խումբին գլուխը. – «Ֆրանսա, կ'ըսէ, Մինսկի խումբին մաս կը կազմէ անոր ստեղծումէն ի վեր, բայց, երբեք հետաքրքրութիւն մը ցոյց չէ ուսած այդ թղթածրարին հանդէպ, Նորայայս վախճաքը զոր այսօր կը ցուցաբերէ մեծ յարդանք կը նեղնէ մեզի, բայց մենք զօրավիդ եղանք ամերիկացի Թալոթի նախադահութեան: Մի խօք չունինք դիրք փոխելու»:

Ա. տը լա Կռանժ կը խօսի Բաքու ապաստանած ազերի գիւղացիներու մասին: Սդրբէջան, կը գրէ, 20 հազար մեռեալ ունեցած է եւ հոդմասին 20%–ը կորնցուցած: Կը նկարադրէ դաղթականներու վիճակը. ջերմութիւն չունին եւ չատ քիչ ջուր: Բաքուի բնակիչները ընդունած են իրենց եղբայրները բայց կը դանդատին որ ադատ են (ադբերը պատուհանէն կը թափեն), Ղարաբաղ մեռած Ազերիներու պաշտամունքը մշտական ներկայութիւն մըն է: Դերեզմանատուն մը վերապահուած է անոնց, կողքին ալ Թուրքիա մզկիթ մը նուիրած է անոնց յիշատակին: Բաքուի համար՝ յարձակողը՝ Հայն է, բայց, Մոսկուան է որ կը վարէ «այս մահացու խաղը»: Վրաստանի մէջ, Խոր. Միութիւնը, ապա՝ Ռուսաստան հրչէջ – հրձիգի դերը կատարեցին: Ադրբէջանի համար, Ղարաբաղը եղերական ապդարարութիւն մը եղած է երեք «տաք» թղթածրարներու համար. – ՀԱՊ–ի անդամակցութիւնը եւ ռուս զինուորներու ներկայութիւնը, կասպից ծովի քարիւղի չահադործումը եւ արտադրութիւնը փոխադրող նաւթուղիներու անցնելիք ճամբան: Ալիեւ իր յոյսերը կը դնէ Լիզպոն ընդունուած սկզբունքներուն վրայ (ոչ՝ յայտարարութեան մէջ, այլ նախադահին յաւելուածին), այսինքն Ադրբէջանի հողային ամբողջականութիւն եւ լայն ինքնավարութիւն Ղարաբաղի, բնակչութիւններու ապահովութեամբ: Բայց, կէս–բերան չի բացառեր որ ուժի դործածութիւնը կայ: Արտաքին նախարարը, Հասանով, կը դրէ Լա Կռանժ, դիւանադիտական լեզու չի դործածեր, կ'ամբաստանէ Հայաստանը «ցեղային մաքրադործումով», «ցեղասպանութեամբ»: Երբ իրեն խօսուի ջրջափակման մասին որու զոհ է Հայաստան, կը բարկանայ.– «Երբ Գերմանիան եւրոպան կը դրաւէր, կարելի՞ էր ամբաստանել ադատադրման չարժումները որոնք չրջափակումի ենթարկած են Գերմանիան»:

Ադրբէջանի մէջ, քարիւղի դրամին կը սպասուի տարւոյս վերջ: Ի՞նչ պիտի ըլլայ: Կամ Ազերիներու վրէժխնդրութեան կամեցողութիւնները կը հալին այդ մանանային մէջ, կամ Բաքու կ'օգտագործէ այդ հարստութիւնը նուաճումի ուժ մը ոտքի հանելու համար: Զինուրական դեռնի վրայ, դեռ չատ բան կայ ընելիք: Մարդ մը կը հառաչէ.– «Ճակատը, տղաս պէտք է որ քնանայ կօշիկներ դատատակներուն կապած, թէ ոչ սպաները կրնան դողնալ ծախելու համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱՖԱԹԻ ԵՒ ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒԻ համաձայնութենէն եառ, Յունուար 15–ին, պաղեստինեան դեկավարութիւնը եւ Իսրայէլի կառավարութիւնը վաւերացուցին համաձայնադիրը, թէեւ ոչ՝ սրտանց: Իսրայէլի նախարարապետը 11 ժամուան վիճաբանութիւններէ եառ 18–ի վրայ 11 նախարարներու հաւանութիւնը ձեռք ձգեց: Գիտութեանց նախարարը իր հրաժարականը տուաւ մեղադրելով Նեթանիահուն որ «Իսրայէլի հոդմասին մէկ մասը տուած է եւ ոչինչ առած Արաֆաթէն»: Տակաւին Քնէսէթն ալ (Իսրայէլի Ժողովրդարան) պէտք է վաւերացնէր համաձայնագիրը Յունուար 16–ին: 400 Իսրայէլացիներ տուն տեղ եղած են Հեբրոն, ուր 120 հազար Պաղեստինցի կ'ապրի եւ ոմանք բաւական ծայրայեղ են ու չեն ընդունիր որ քաղաքը Պաղեստինցիներու ձեռքն անցնի: Հրեայ մայր մը, օրինակ, կ'ըսէ.– «Պաղեստինցիք թող ձգեն երթան, ինչո՞ւ Իսրայէլ կը մնան: 22 երկիրներ ունին արդէն իրենց տրամադրութեան տակ»:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ, դիլումներ ընելով հանդերձ, իշխանութիւնները մաքրագործումներու դիմած են: Մայրաքաղաքին ընկերվարական քարտուղարը պաշտօնազրկուած է, մինչ հրաժարեալ քաղաքապետը Զ. Ճինճիք հրաւիրած է ընդդիմադիրները որ աշխուրջ ըլլան, յիշեցնելով.– «վարչակարդը խուճապի մէջ է եւ անոնք որոնք խուճապի մէջ են վտանդաւոր են»:

ՇԻՐԱՔ երկօրեայ այցելութիւն մը կը կատարէ Պուտափեշտ: Հոս ալ պիտի կրկնէ, ինչպէս ըրաւ Լեհաստան, որ Ֆրանսա կողմնակից է Հունդարիոյ անդամակցութեան Եւրոպական Միութեան եւ վերանորոգուած ՕԹԱՆ–ին:

ՋԻՋԻՆԻՈՑ պատերազմի առաջին հաւանեկիւռի մը համաձայն, ոչ զինուորական կաններու մէջ, 1994 Դեկտեմբերէն 1996 Օգոստոս մեռեալներու թիւը 50 հազարի մօտ է, որոնց 30 հազարը՝ Գրոզնի: 4379 ուս զինուոր մեռած է, 703 ուրիշներ ալ անհետացած կամ դերի են, 705–ն ալ՝ դասալիք են:

ՕԴԻ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ մեծ համամատութիւններու հասած է Փարիզ եւ Լիոնի չրջանը ուր աչակերտներու բացօթեայ մարդանքներն ու պատյանները առկախուած են մինչեւ չարթուան վերջ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ԴՈՒՄԱՅԻ իրաւապետական դեկավարութիւնը յայտարարած է որ երեսփոխանները չեն կրնար պաշտօնանկ ընել Ելցինը առողջական պատճառներով: Նախագահին վիճակը ծանր կը մնայ եւ բարդութիւններ ալ անհաւանական չեն:

ԿԻՊՐՈՍԻ հրթիռներուն հարցով դրացող ամերիկացի բանաղնացը՝ Գարէ Վանօ յայտարարած է որ ի վերջոյ Նիկոսիա հրաժարած է ռուսական հրթիռներու դնումէն: «Ո՛չ ակնկալեմ, ըսած է, որ այդ հրթիռները երբեք կիպրոս չհասնին»: Հակառակ այս հաստատումին, երկու կողմերն ալ կը հերքեն որ տարնաշրջանը վերջ դտած է:

ՄԵԾՆ–ԲՐԻՏԱՆԻՈՑ մէջ դործադրկութիւնը կր չարունակէ նուազել կանոնաւոր համեմատութիւններով: Ներկայիս միայն 6,7% է եւ ձոն Մէյճըր չատ զոհ է, թէեւ աչխատաւորականները համաձայն չեն ներկայացուած վիճակագրութիւններուն:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Անգարացի քրտական վեչաժողովը

Քրտական երկու մրցակից կուսակցութիւններու՝ Իրաքեան Քիւրթիստանի ժողովրդավարներուն եւ Քիւրթիստանի հայրենասիրական միութեան մչտական հաղորդութիւնները հարթելու նպատակով եռօրեայ վեհաժողով մը դումարուած է Անդարայի մէջ: Նախաձեռնողները եղած են Միացեալ – Նահանգները, Անգլիա եւ Թուրքիա: Ժողովին դլխաւոր նիւթը եղած է Հալապուրի սահմանադրութիւնէն ապահովուած եկամուտին բաժանումը, տեղական դեկավարութեան մէջ կողմերու մասնակցութեան համեմատութիւնը, ընտրութիւններու ժամանակացոյցը, եւայլն:

Թուրք մամուլին տեղեկատուութեան համաձայն, օրակարդի ոչ մէկ կէտին վրայ համաձայնութիւն դոյացած է: Իսկ փՔՔ–ի դէմ պայքար մղելու Միացեալ – Նահանգներու եւ Թուրքիոյ յայտարարութիւնը ընդունելի չէ դնուած Պարզանիի դլխաւորած կուսակցութիւնը (Իրաքեան Քիւրթիստանի Ժողովրդավար Կուսակցութիւն) ներկայացնող պատուիրակութեան կողմէ: Նոյն կողմը որ յիշեալ սահմանադրութեան եկամուտին 90%–ին կը տրանայ, չէ համաձայնած անկէ բաժին հանելու մրցակից կողմին:

Երկու կուսակցապետերուն՝ Պարզանիի եւ Թալապանիի վեհաժողովէն բացակայութիւնը սկիզբէն իսկ մեծ յոյսերու տեղ չէ ձգած. արդարեւ, ժողովը աւարտած է առանց դրական որեւէ արդիւնքի:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Թանսու Չիլլէր, Պողազլեանի քաչմաքամը եւ «Պողազլեանան քաչմաքամը»

«Մարմարա» (Դեկտեմբեր 30) կ'արձակագլուխ նախորդ օրուան «Հիւրրիյէթ»ի մէկ յօդուածին նուիրուած Թ. Չիլլերի պատմական «ծանօթութիւններուն»:

***

«Հիւրրիյէթ»ի մէջ պատմաբան Մուրատ Պարտաքճը չարաթական իր յօդուածը նուիրած էր Պողազլեանի քաչմաքամ Քէմալ Պէյի նիւթին: Յօդուածագիրը այս նիւթը կը մչակէր յատակացնելու համար փոխ – վարչապետ Թանսու Չիլլէրի մէկ սխալը, քանի որ Թանսու Չիլլէր անցեալը խօսակցութեան մը ընթացքին Պողազլեան գաւառակին անունը անպիտանալով, փոխանակ Պողազլեանի քաչմաքամ ըսելու «պողազլեանան Քաչմաքամ» (Քաչմաքամ որ խեղդամահ եղած է) ըսած էր Քէմալ Պէյին մասին:

Ստորեւ Մուրատ Պարտաքճըլի այդ յօդուածը կուտանք ամբողջութեամբ.

Ֆարեանաչ Տիկինը որ ամպիոնին վրայ տկար թրքերէնով մը կը խօսէր, պահ մը լռեց, յետոյ նայեցաւ այն թուղթին որ իր առջեւ կը գտնուէր ու աւելի չղայնոտ ոճով մը ըսաւ. «Ասոնք կ'ուզեն դարձեալ Թուրքիոյ վրայ դրոչմել խեղդամահ եղած քաչմաքամ Քէմալ Պէյին ամօթը»:

Պողազլեանի քաչմաքամ Քէմալ Պէյ որուն կեանքը 1919–ի Ապրիլին Տամատ Ֆէրիտ Փաչայի կառավարութեան կողմէ իբր մատաղ տրուած էր այդ չրջանի բրտնապրաւիչներուն, 77 տարի վերջ ահաւասիկ այս կերպով Թանսու Չիլլէրի չնորհիւ դարձաւ «Պողազլեանան քաչմաքամ»:

Քէմալ Պէյ Ա. աչխարհամարթի տարիներուն եոզկատ կը գտնուէր: Ան եոզկատի «Մութասարըրըֆքի Տեղակալ» էր եւ միաժամանակ Պողազլեան գաւառակի քաչմաքամը: Հայկական դէպքերու հրատապ օրերն էին:

Առաւ մը Քէմալ Պէյ Ներքին Գործոց նախարարութենէն հեռադրով ծածկադիր մը ստացաւ: Ծածկադրին մէջ կրուած էր հետեւեալը. – «24 ժամուան մէջ տեղահան պիտի ընէք ձեր գաւառի բոլոր Հայերը»: Իթթիհատականները գործադրել սկսած էին տեղահանութեան նշանաւոր օրէնքը եւ Հայերը կը փոխադրէին դէպի կայսրութեան այլ չրջանները:

Քէմալ Պէյ գործադրեց հրահանգը, յետոյ տարիներ անցան, համաձայնութեան օրերը հասան: Խաթանպուլ քաղաքը, նոյնիսկ եթէ ոչ պաշտօնապէս, գոնէ գործնապէս դաչնակիցներու գրաւման տակ կը գտնուէր: Պատերազմէն յաղթական դուրս եկած պետութիւնները կը պահանջէին որ պատերազմական յանցաւորներէն հաչիւ պահանջուէր, Հայերու գրգռութեամբ ալ ցեղասպանութեան պնդումներ մէջտեղ կը դնէին եւ Պապը Ալիէն կը պահանջէին որ այս ցեղասպանութեան պատասխանատուները անմիջապէս երեւան հանուին:

Կառավարութիւնը Քէմալ Պէյը ընտրեց որպէս զոհ: Հակառակ որ աւելի առաջ դարձեալ Հայերու ճնշումներով Եոզկատի մէջ գատուած ու անպարտ արձակուած էր, ան այս անդամ Խաթանպուլի մէջ գատի տրուեցաւ: Ջերբակալուեցաւ եւ այդ չրջանի նշանաւոր Պէքիրաղա բանտին մէջ արգելափակուեցաւ: 1919 Փետր. 5–ին գատարան հանուեցաւ: Դատարանին նախագահն էր Սաքալը Հայրէթ

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄԱՐԴՈՑ 1996-Ի ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄԸ

«Հայաստանի Հանրապետութիւն» օրաթերթը տարուան վերջին օրուան թիւով ղիմած է քաղաքական հինգ դէմքերու, խնդրելով որ արժեւորեն հայաստանեան 1996-ը: Այդ հինգ դէմքերը պատասխանները — նախագահ կամ փոխ — նախագահ — են կուսակցութիւններու. ԱԺՄ, ԱԻՄ, ՀՀՇ, Համայնավար եւ Ռամկավար — Ազատական: Անոնց ընտրութեան մէջ յարգուած է զանազանութեան սկզբունքը: կարմէն Դաւթեան առանց հարցումները ուղղելու, ուզած է որ Վազգէն Մանուկեան, Ռուբէն Վարդանեան, Տէր Յուսիկ Լազարեան, Սերգէյ Բաղալեան եւ Յակոբուքիւն կարապետեան քաղաքական ակնոցով ամփոփեն անցնող տարուան տարածն ու բերածը:

Անակնկալ չէ որ հինգ պատասխաններն ալ նախագահական ընտրութիւնը ու անոր կապուած ծանօթ դէպքերը կը դառնան 1996-ի ամէնէն կարեւոր պատահարներն 1996-ը: Նկատի առած կարծիք յայտնողներու քաղաքական կեցուածքները, դժուար չէ ենթադրել անոնց արժեւորումին ուղղութիւնը: Նախագահական ընտրութեան կը յաջորդէ նոր վարչապետի նշանակումն ու նոր կառավարութեան կազմը: Յետոյ կուգայ Լիզպոնի վեհաժողովը: Այս ընդհանուրէն կ'անջատուի Ռամկավար — Ազատական կուսակցութեան վարչութեան առենապետը Յարութիւն կարապետեան, տարին դիտելով առաւելաբար իր կուսակցութեան տեսանկիւնէն: Արժեւորումներու առիթանաչելին վրայ նախագահական ընտրութիւնը մեծ մասով կը նկատուի տարուան բացասական անցքը, իսկ Արմէն Սարգսեանի վարչապետ նշանակումը՝ դրական:

Վ. Մանուկեան այս ընդհանուրէն զատ բացասական կը նկատէ Սահմանադրական դատարանին պատճառած յուսախաբութիւնը, տեղական ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութիւնները եւ չարին չպատժուելու երեւոյթը: Ան կ'ըսէ թէ կը հաւատար որ սահմանադրական դատարանը պիտի է առիթ տար աւելի հաւասարակշռուած արժեւորումի մը Հայաստանի քաղաքական ապագային, բայց չեղաւ: Առկէ զատ, տեղական ինքնակառավարման մարմիններն ալ կրկնած են առջի տարուան (1995) Յուլիս 5-ի խորհրդարանական ընտրութեան եւ 1996ի նախագահական ընտրութեան «պատկերը»: Ինչ կը վերաբերի երրորդ յուսախաբութեան, «ժողովուրդն ակնկալում էր որ չարը պէտք է պատժուի, դա տեղի չունեցաւ»: Այս ըսածին որպէս անուղղակի ակնարկութիւն, կը յիշէ Ներքին նախարար Վ. Սիրադեղեանը որ Երեւանի քաղաքապետի պաշտօնին անցաւ, եւ Վ. Սարգսեանը որ մնաց Պաշտպանութեան նախարար: Այս երկու պարագաները իրեն ըսել կուտան. «այստեղ որեւիցէ դրական բան ես չեմ տեսնում»:

Ինչ որ իրեն համար դրականն է, այն է որ «թւում էր որ մեր ժողովուրդն արդէն վերջնականապէս ամորփացել է եւ այլեւս երբեք ոտքի չի կանգնի արդարութեան հասնելու համար, պարզուեց որ այդպէս չէ»; Վ. Մանուկեան այս փաստը ունեցած է նախագահական ընտրութեան յաջորդող դէպքերուն զորս կը նմանցնէ «ժողովրդական շարժման»: Ան կ'ըսէ կուտայ իրեն նաեւ թէ «մեր ժողովուրդն իսկապէս ազատատենչ է եւ այդպիսի ժողովուրդը միշտ էլ ապագայ կ'ունենայ»:

Ռ. Վարդանեանի («ԱԻՄ») դատումն ալ նոյն կէտերը նկատի ունի, աւելի չէշտ երանգով. նախագահական ընտրութեան պարագաները իրեն ըսել կուտան թէ «այսօրուայ իշխանութիւնները մնացին 20 ական թուականների մակարդակին երբ ասւում էր որ ուժն է ծնում իրաւունքը»:

Տ. Յուսիկ Լազարեան (ՀՀՇ), բնական է որ միւս անուններէն տարբեր արժեւորում տայ տարուան դէպքերուն: Ան 1996-ը նոր հանրապետութեան ամէնէն դժուար տարիներէն կը նկատէ, ներքին քաղաքական լարուած վիճակով: Նաեւ կը նկատէ անկիւնադարձային տարի մը, քանի որ Հայաստանի ժողովրդավարութիւնը, ազատ շուկայական յարաբերութիւնները այլեւս յետ-դարձ չունին: Տարբեր է իր արժեւորումը տեղական ինքնակառավարման մարմիններու ընտրութեան մասին ալ. անոնք իրեն համար հրաժեշտն էին խորհրդային համակարգին տրուած: Այսուհանդերձ, թէեւ ընդդիմութեան վերադրուած ակնարկութեամբ մը, ան կը խօսի «ստուերային տնտեսութեան մափիոզ եւ կլանային համակարգի ներկայացուցիչներ»ու մասին: Յոյս կը յայտնէ որ յաջորդ տարիներուն սըբբագրութիւնները կ'ըլլան ու յառաջիկայի ընտրութիւնները «քնականոն — քաղաքական»ի որակումին կ'արժանանան:

Համայնավար կուսակցութեան պետը Ս. Բաղալեան «հակասական տարի» կը չեղով 1996-ը, որոշ մեղադրանք կ'ուղղէ նաեւ ընդդիմութեան, զոր «ալ» կ'որակէ: Երկիրը կրնայ վերածնիլ «եթէ ընթանայ սոցիալիստական ուղիով»: Երկրին մեռած ըլլալու լռելեայն այս խոստովանութենէն եաք, Ս. Բաղալեան իր արժեւորումը կը տարածէ ամբողջ մարդկութեան ալ վրայ. իր յայտնութիւնը մարդոջ մարդկութեան համար ԻԱ. դարը կը բնորոշէ սոցիալիզմի դար: Նախագահական ընտրութեամբ առացուած «սառը ցնցող»ը արդեօք չէ որ քաղաքական մարդին մէջ դրականներ ալ նչմարէ. անոնց որպէս օրինակ կուտայ նոր վարչապետին կողմէ ներկայացուած ծրագիրը «որ իր մէջ կը պարունակէ շատ լուրջ եւ հետաքրքրական դրոյթներ»: Կ'ակնկալէ որ 1997-ին լուրջ փոփոխութիւններ կը կատարուին Սահմանադրութեան եւ տնտեսական քաղաքականութեան մարզին մէջ:

Յ. Կարապետեան (ՀՌԱԿ) կ'ափսոսայ որ 1996-ը եղած է «հետաքրքիր ժամանակ»: Այսինքն, տարի մը որուն պատմութիւնը ձանձրալի տպաւորութիւն չի ձգած է: Միագիծ չէ եղած տարուան ընթացքը: Քաղաքական ներքին, արտաքին ծանօթ պատահարները ու անոնց հետ իր կուսակցութեան, մամուլին դէմ արարքները՝ թերթին («Ազգ»), «Սեփականաշնորհման» անփառունակ փորձը եւ զբաղեցնելիք «քնականոն — քաղաքական» որակումին կ'արժանանան:

Ժխտականներէն աւելի միանշանակ է դրականներու արժեւորումը: Անոնք երկու գլխաւոր յենակէտ ունին. ժողովուրդին առողջ բնազդը եւ Արմէն Սարգսեանի վարչապետ նշանակումը: Առաջինը նորութիւն չէ, ոչ ալ անոր միակ ցուցանիշը Սեպտեմբեր 25 — 26-ի դէպքերն էին: Այդ ժողովուրդը նաեւ առողջ բնազդին ապացոյցը տուած էր մեծ հասունութեամբ անցնելով փորձութիւններու, դրդռումներու, ընդմիջէն, որոնցմէ զերծ չեղան յետ ընտրական օրերն ալ:

Իսկ նոր վարչապետին նկատմամբ միակ կասկածը յայտնուած է Վ. Մանուկեանի կողմէ. ան ընդունելով հանդերձ Ա. Սարգսեանի փոլոր բարի ցանկութիւնները, չատ վստահ չէ որ կը յաջողի իրականացընել իրավիճակի փոփոխութիւնը:

Այս կէտերէն անդին, ուշադրաւ է որ խօսելով 1997-ի մասին, քաղաքական այս հինգ դէկավարներէն ոչ մէկը իր պատկանած խմբաւորումին չօշափելի նպատակներուն մասին խօսք ունի, ինչպէս՝ 1996-ի արժեւորումին ընթացքին արձանագրուած սեփական յաջողութիւններուն եւ ձախողութիւններուն:

ԱՐՓԻ ԹՈՒԹՈՑԵԱՆ

ՏԱՏԱՆՔ

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՍՊԵՆԴԻԱՐԵԱՆ
կեանքն ու գործը

ՀՐԱՆԴ ԱՃԵՄԵԱՆ

Լոս — Անճըլըս, 1996

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՐՆԱՒՆՔ ԱՅՍՔԱՆ ՄԵՂԱՒՈՐ ԸԼԼԱԼ

Համաշխարհային դրականութեան մէջ կա՞յ արդեօք մէկը, մինչեւ իսկ ամէնէն սրբակենցաղ գրողը, կամ հոգեւորականը, որ Աստուծոյ դիմաց լինքզինք այնքան մեծ զատ ու նզովեալ զգայ, որքան կը զգայ Նարեկացի: Նարեկացի աշխարհի բոլոր մեղքերն ու թերութիւնները կը վերապրէ իրեն ու թախանձագին կ'աղերսէ որ Տէրը ներէ իր աններելի յանցանքները:

Այնուհետեւ մեզ պահ մը անդին հրենք բանաստեղծական այն չքեղ վարագոյրը, որ մեր աչքերուն առջեւ կը պարզուի երբ Նարեկացին իր սրտին այնքան խորերէն կ'արձակէ իր մեղանները, այն աստեն թեւեւս կրնանք հարց տալ թէ մարդ էակը գոյութեան դատած չըլլա՞ր արդեօք, եթէ իր անձին վերագրէ այդքան չատ մեղք ու յանցապարտութիւն: Ինքզինքը դատնէ դեռին զարնել, ողբալ հազարումէկ մեղանչումներու համար, յուսահատօրէն ապաչխարանք խնդրել Տիրոջմէ, այս բոլորը մեզի այսօր կրնան թուիլ անտրամաբանական ու անընդունելի: Մանաւանդ երբ այդ ողբը կուգայ Գրիգոր Նարեկացիի նման սրբակենցաղ հոգիէ մը որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կողմէ Սուրբ հռչակուած է: Այնուհետեւ մեր այս հարցումին փոխարէն կարելի է ըսել որ Նարեկացին, աքանչելագործ աղօթագրքին հեղինակը, աչխարհի բոլոր մեղքերը իրեն կը վերագրէ որովհետեւ կը խօսի բոլոր մարդոց անունով: Ան կը խօսի համայն մարդկութեան մեղքերուն համար է որ թողութիւն կը խնդրէ երբ կը խօսի իր անձը մէջտեղ դնելով, երբ կը խօսի առաջին դէմքով,

Բայց, նոյնիսկ եթէ այս տեսանկիւնէն նայինք, մեր դարաշրջանին կրնանք հարց տալ. Աստուած իսկապէս պիտի ուզե՞ր արդեօք որ մենք զմեզ այսքան նուաստացընէինք, զմեզ այսքան արժեզրկէինք՝ Զինքը անվերջ բարձրացնելով հանդերձ: Աստուած պիտի ուզե՞ր մեզ տեսնել դառնաքարշ, այնքան չնորհազուրկ, այնքան անփառունակ, այնքան լալագին կերպով ողջացող:

Երբեմն ես ինծի հարց կուտամ թէ սովորական մարդ մը օրուան մէջ քանի՞ անգամ կրնայ մեղանչել եւ թէ այսօրուան կեանքի պայմաններու մէջ ի՞նչ բան կրօնական իմաստով մեղանչել, մեղք գործել կը նկատուի: Մի՞նչդարեան խաւարագուն ու նեղմիտ չրջաններէն մինչեւ այսօր չատ բան փոխուած է մարդոց ապրելակերպին եւ մտածողութեան մէջ: Այսօր բոլորովին տարբեր հասկացողութիւն մը կրնանք պատկերացնել եթէ մեղանչելու, մեղք գործելու մասին խօսինք: Ուրեմն քանի՞ մեղք կրնանք գործել մէկ օրուան մէջ եւ մենք որքա՞ն կրնանք զմեզ նոյնացնել Սուրբ Գրիգոր Նարեկացիին հետ, երբ ան կը խօսի իր եւ մեր բոլորին անհամար մեղքերուն ու յանցանքներուն մասին:

Այսօր մենք կրնանք տարուիլ մտածելու, եւ արդէն պէտք է տարուինք մտածելու, թէ ինչ որ եկեղեցական իմաստով մեղք կը կոչուի, Աստուծոյ նկատմամբ գործուած յանցանք մը չէ, այլ յանցանք մըն է մարդկութեան նկատմամբ գործուած: Եթէ Նարեկացին իր մեղքերուն մէջ կը տեսնէ բոլոր մարդոց կողմէ գործուած մեղքերը, Աստուածն ալ իրեն դէմ գործուած յանցանքներուն մէջ ամէն բանէ առաջ կը տեսնէ բոլոր մարդոց նկատմամբ գործուած յանցանքները: Աստուած այստեղ Ի՛ր իրաւունքներուն պաշտպանը չէ, այլ համայն մարդկութեան իրաւունքներուն պաշտպանը: Ի՛ր վիրաւորութեան ու անհասանելիութեան փաստաբանը չէ, այլ բոլոր մահկանացուներու մարդկային իրաւունքներուն փաստաբանն ու իրաւարարը: Այսպիսի մեկնաբանութեամբ է որ Աստուածաբանութեան դպաւիարը կը վրկենք եսակեդրոն ու եսապաչտ դպաւիարախօսութիւն մը ըլլալէ: Աստուծոյ սպասածը արդեօք մի՞այն Իրե՞ն նկատմամբ ցուցաբերելի անսակարկ ու անչեղ, մաքրամաքուր ու անբիծ պաշտամունք մըն է: Ո՛չ, պիտի պատասխանենք, որովհետեւ Աստուած չի կրնար այդքան եսակեդրոն ըլլալ: Աստուծոյ մտահոգութիւնը ուղղուած է ո՛չ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱԼՊԱՆԱՁԻՆԵՐՈՒ ՇԱՀՈՒ ԱՂԲԻՒՐԸ

Հաշիւի մշակումը վերջին երկու տարուան ընթացքին մեծ չափերու հասած է Ալպանիոյ մէջ. երկիրը այս մարզին մէջ եաին ձգած է արեւելեան Եւրոպայի միւս երկիրները: Թմրեցուցիչի դէմ պայքարի ոստիկանութիւնը բազմաթիւ գործողութիւններով վճռացուցած է այնքան չահաբեր այդ բոյսին ցանքերը. բայց չատ են անոնք որոնք այդ հարուածը կրելով չեն վհատիր, կը վերսկսին մշակումը:

Հաշիւի մշակումը սկսած է 1993-ին, Յունաստանէն ներածուած մեթոտներով. առաջին չրջանին փոքր քանակութեամբ ցանուած է ան, բայց բերած մեծ չահը չուտով արհամարհել տուած է բոլոր վտանգները: 1994-էն ասդին դիւղացիները մեծ բանակ մը լծուած է հաշիւի մշակումին: Կլիմայական յարմարագոյն պայմաններու տէր չրջաններ հսկայական չահեր ապահոված են չատ կարճ ժամանակի մը մէջ:

Ոստիկանական լայնածաւալ գործողութիւնները առժամեայ կասեցնելով հանդերձ հաշիւի մշակումը, չեն յաջողած հիմնապէս արգիլել զայն: Ամէնէն աւելի թիրախ են յունական սահմանակից չրջանները: Թմրեցուցիչի առեւտուրը մեծ մասով կ'ընդգրկէ Յունաստանը, բայց նաեւ Իտալիոյ արեւմտեան չրջանը: Այս երկու երկիրներուն բանտերուն մէջ ներկայիս տասնեակներով երիտասարդ Ալպանացիներ կը գտնուին, այդ առեւտուրին պատճառով:

Յունական ազբիւրներու համաձայն հաշիւին դինը որ 1200 տոլար էր, այդ գօտիին մէջ չնորհիւ ալպանացի մշակողներու իջած է 800-ի: Սերմնացուն կը բերուի Յունաստանէն ու Թուրքիայէն. կ'ըսուի թէ թրքական հունտերը աւելի լաւ որակ ունին: Ալպանացիներու մեծամասնութիւնը դիտէ այսօր թէ որոնք են հաշիւի մշակումին լաւագոյն պայմանները, որքան պէտք է ջրել բոյսը, եւայլն:

Կը կարծուի որ բազմահազար դիւղացիները կը զբաղին հաշիւի մշակումով. նոյնքան մըն ալ անոր վաճառքով: Տակաւին հազիւ երկու ամիս առաջ Թիրանայի մօտիկ դիւղի մը մէջ մշակումի լայնատարած գետիններ յայտնաբերուած են: Այս բոլորը ըսել կուտան թէ թաղարներու, տնկարաններու եւ արտերու մէջ հաշիւը առանց մեծ վտանգներու կը ծլի ու կը ծաղկի ամբողջ Ալպանիոյ մէջ:

ՔԱՂՀԱՆ

թէ իր չահերուն, այլ բոլոր մարդոց չահերուն:

Վերջին հաշուով, օր մը եթէ արքայութիւն պիտի երթանք, առիկա պիտի ըլլայ ո՛չ թէ անոր համար որ Աստուած պաշտեցինք միայն Աստուածմէ վախնալով, այլ անոր համար որ պաշտեցինք մարդասիրութիւնն ու մարդկային ամէնէն վեհ զգացումները եւ առով իսկ հաճոյ թուեցանք Աստուծոյ:

Ես կ'ըսեմ որ ոչ մէկ կրօնք գոյութիւն ունենալու իրաւունք կ'ունենար, եթէ մեզ չհրաւիրէր մեր նմաններուն նկատմամբ ուղղամիտ, պարկեչտ, ծառայասէր, օրինական, սիրալիր ու գուրգուրալից, հաստատակամ ու բարեկամական, զոհաբերող ու բարեսէր ըլլալու: Ո՛չ մէկ կրօնք գոյութեան իրաւունք կ'ունենար եթէ միայն երկինքի մէկ մեզի երջանկութիւն ապահովելու նպատակով ու խոստումով զոհանար: Ո՛չ: Կրօնքին նպատակն է երջանկութիւն ստեղծել նախ ե՛րկրին վրայ եւ այդ երջանկութիւնը պիտի ըլլայ ո՛չ թէ լոկ մեր սեփական երջանկութիւնը, այլ բոլորին եւ մանաւանդ ուրիշներուն երջանկութիւնը: Ես իմ հաւատքով հպարտանալու, եկեղեցիի մը մէջ վերանալու ու երկնքին հետ հաղորդուելու այնքան իրաւունք պիտի ունենամ, որքան չատ մարդ պիտի երջանկացնեմ այս երկրագունտին վրայ:

Ռ. Հ.

301 - 2001

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ 1700–ԱՄԵԱԿԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԿԻՆՈՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՍՑԵՆԱՐՆԵՐՈՒ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Քրիստոնէութեան Հայաստանի Պետական Կրօն Հռչակման 1700–ամեակի Գործադիր Մարմնի որոշումով Հայաստանի եւ Սփիւռքի մամուլին մէջ յայտարարուեցաւ մրցանք երեք բաժնով վաստակաւոր կինոնկարի մը սցենարին համար: Մրցոյթի յաղթողները պիտի առնային առաջին տեղի համար 3000 տոլար, երկրորդ տեղի համար 2000 տոլար, իսկ երրորդի համար նկատի առնուած էին երկու տեղեր, իւրաքանչիւրին 1000 տոլար: Սցենարները յանձնելու ժամկէտն էր 1996 Հոկտեմբեր 31, եւ սցենարներու քննարկման եւ մրցանակաբաշխման համար նշանակուած էր յանձնաժողով մը: 1996 Դեկտեմբեր 24–ի երեկոյեան ժամը 5–ին, Երեւանի Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ Առաջնորդարանին մէջ սոյն յանձնաժողովը ընթերցեց ներկայացուած սցենարները եւ խորհրդակցական ժողովի մը ընթացքին կազմեցին փոխանակում տեղի ունեցաւ: Յանձնաժողովը իր երկրորդ նիստը գումարեց Դեկտեմբեր 29–ին, Հայաստանի Գրողներու Տան մէջ: Ժողովի անդամներն էին. – Մեսրոպ Արք. Մուշեղեան, Ասողիկ Եպիսկ. Աբրահամկէսեան, Հրանտ Մաթեւոսեան, Ֆրունզէ Տովմասեան, Ռուբէն Գէորգեանց, Յարութիւն Խաչատրեան, Ռուբէն Յովսէփեան, Սուրէն Յամալեան, Դաւիթ Մուրատեան: Ժողովին կը նախագահէր Գործադիր Վարիչ՝ Մեսրոպ Արք. Աչճեան, իսկ քարտուղարութիւնը կը վարէր Աշոտ Արեւոյ Մնացականեան: Ժողովի աւարտին յանձնաժողովը հրապարակեց հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.

ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Քննարկելով մրցոյթին ներկայացուած սցենարները, յանձնաժողովը կը նչէ հետեւեալը.

Յատօք, սցենարներու փոքրաթիւ ըլլալը կը դժուարացնէ ընտրութիւնը: Ներկայացուած գրական կտորներէն նիւթի բովանդակութեան եւ գեղարուեստական մեկնաբանման տեսակէտէն կ'առանձնանան Յովհաննէս Գրչի «Հաւատ, Յոյս, Սէր» եւ Ճղնաւորի «Սուրբ Լերան Հովտում» սցենարները, որոնք հնարաւորութիւն կուտան ֆիլմի սահմաններուն մէջ ներկայացնել Հայոց Քրիստոնէութեան պատմութիւնը Հայոց Պատմութեան հետ շաղկապուած:

Մանրակրկիտ քննարկումներէ յետոյ յանձնաժողովը բաց քուէարկութեամբ որոշեց հետեւեալը.

Ա. – Առաջին մրցանակ չշնորհել

Բ. – Երկրորդ մրցանակը 2000 տոլար (երկու հազար տոլար) շնորհել «Հաւատ, Յոյս, Սէր» սցենարին:

Գ.– Երրորդ մրցանակ մը՝ 1000 տոլար (հազար տոլար) շնորհել «Սուրբ Լերան Հովտում» սցենարին:

Նկատելով որ սցենարները տակաւին ամբողջական չեն եւ չեն լրացներ ապագայ ֆիլմի սցենարներու ոչին, յանձնաժողովը որոշեց հետեւեալը.

Ա. – Յանձնաժողովը իր դիտողութիւններն ու առաջարկները գրաւոր պիտի ներկայացնէ եւ չորս ամիս ժամանակ պիտի տայ որպէսզի սցենարի հեղինակները վերամշակեն սցենարը եւ կրկին ներկայացնեն յանձնաժողովին:

Բ. – Չորս ամիսներու ընթացքին յանձնաժողովը իրաւունք ունի Հայաստանէն եւ Սփիւռքէն ներկայացուող այլ հեղինակներու սցենարներ ընդունելու եւ քննարկելու, մինչեւ 1997 Ապրիլ 30:

Գ. – Յանձնաժողովը լաւագոյն սցենարի ընդունման վերջնական իր վճիռը պիտի տայ 1997 Մայիս 30–ին:

Դ. – Յանձնաժողովը կ'առաջարկէ Մայր Աթոռէն Հայոց Դարձի մասին խաղարկային սցենարի նոր մրցոյթ մը յայտարարել:

Նոր սցենարները Ս. Էջմիածնի դրասենեակ պէտք է հասնին մինչեւ 1997 Ապրիլ 30: Արտասահմանէն մրցոյթին մասնակցողները կրնան իրենց սցենարները ուղարկել Մեսրոպ Արք. Աչճեանին, Նիւ – Եորք, առաւելագոյնը մինչեւ 1997 Ապրիլ 30, հետեւեալ հասցէին.

Grand Central Station
P. O. Box 3141
New York, NY 10163
Tel./Fax: (212) 286-0360.

1700–ԱՄԵԱԿԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Դեկտեմբեր 30, 1996 Թ.
Ս. Էջմիածին

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

1996-Ի ԼԱՒԱԳՈՑՆ 10 ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԸ

«Մարզական Հայաստան» թերթին կազմակերպած մրցումով ընտրուած են Հայաստանի 1996–ի 10 լաւագոյն մարզիկները: Մարզական լրագրողներու ընտրութիւնը որպէս հիմք ունենալով ճշդուած է հետեւեալ ցանկը. —

1.– ԱՐՄԷՆ ՆԱԶԱՐԵԱՆ, յունահռոմէական ոճի ըմբիշ, Աթլանթայի ոլիմպիականներու արծաթէ մեդալակիր (Արարատի մարզ, «Հայաստան» մարզական միութիւն, մարզիչ՝ Ռ. Ասրեան):

2.– ԱՐՄԷՆ ՄԿՐՏՉԵԱՆ, ազատ ոճի ըմբիշ, Աթլանթայի ոլիմպիականներու արծաթէ մեդալակիր, Եւրոպայի ախոյեան Բ. մրցանակակիր (Արարատի մարզ, բանակային, մարզիչներ՝ Եու. Բաբայեան եւ Յ. Ենոքեան):

3.– ԱՐՄԷՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍԵԱՆ, եռաստաքորդ, Աթլանթայի խաղերու 5–րդ մրցանակակիր, մարզասրահի մէջ Եւրոպայի ախոյենութեան պրոնզէ մեդալակիր (Գիւմրի, «Հայաստան» ՄՄ, մարզիչ՝ Յ. Ստեփանեան):

4.– ԱՐԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, ազատ ոճի ըմբիշ, Աթլանթայի ոլիմպիական խաղերու 5–րդ մրցանակակիր, Եւրոպայի ախոյենութեան արծաթէ մեդալակիր (Արարատի մարզի Ֆազըրաչէն գիւղ, «Սեւան» մարզական ընկերութիւն, մարզիչ՝ Ռ. Գոլեցեան):

5.– ԳԱԳԻԿ ՂԱԶԱՐԵԱՆ, սամբիստ, աշխարհի ախոյեան (Վանաձոր, «Դինամօ» մարզական ընկերութիւն, մարզիչ՝ Բ. Սարոյեան):

6.– ՎԼԱԴԻՄԻՐ ՅԱԿՈԲԵԱՆ, ճատրակ, միջազգային կրոսմայսթեր, արագ ճատրակի Եւրոպայի ախոյենութեան Գ. մրցանակակիր, Լինարէսի, Պարչելոնայի եւ Պէռլինի միջազգային մրցաշարքներու յաղթական (Երեւանէն):

7.– ԳՈՀԱՐ ԳԷՈՐԳԵԱՆ, սամբիստ, աղջիկներու համաշխարհային ախոյեան, Եւրոպայի ախոյենութեան պրոնզէ մեդալակիր (Երեւան, Սամբոյի եւ ժիւտոյի դպրոց, մարզիչ՝ Թ. Շահբազեան):

8.– ՍՕՍ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ, ծանրաբարձութիւն, երիտասարդներու համաշխարհային ախոյեան, Եւրոպայի երիտասարդներու Բ. մրցանակակիր («Հայաստան» ՄՄ, մարզիչ՝ Փ. Ալավերդեան):

9.– ՄԽԻԹԱՐ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, յունահռոմէական ոճի ըմբիշ, Եւրոպայի ախոյենութեան պրոնզէ մեդալակիր, Աթլանթայի ոլիմպիականներուն՝ 7րդ (Գիւմրի, «Աչխ. ռեզերվներ», մարզիչ՝ Եու. Կազապետեան):

10.– ԱՐՄԷՆ ԽԱԶԱՏՐԵԱՆ, քիքպոքսինկ, Եւրոպայի ախոյեան (Երեւան, «Արսէնալ» մարզակումբ, մարզիչ՝ Ա. Հայրապետեան):

ՄԱՐՏԱԿԵՐՏԻ ՇՐՋԱՆԻ ԹԱԼԻԹ ԳԻՒՂԸ ԿԸ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՆԱՅ

Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան շրջանի եւ Գանատայի Թեմը 1994 թուականին նախաձեռնած էր «Տունէ – Տուն» հանգանակային արշաւի մը, որուն նպատակն էր միանակաս ճիգերով հիմնովին նորոգել Ղարաբաղի Մարտակերտի շրջանի Թալիշ գիւղը, որ սահմանամերձ գիւղի իր դիրքով մեծամեծ վնասներու ենթարկուած էր Ղարաբաղեան կռիւներու ընթացքին:

Ուրախ ենք յայտնելու, որ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան փոխ – վարչապետ Ժիրայր Պօղոսեան, ընդառաջելով Մեսրոպ Եպիսկոպոսի փափաքին, 1996 Դեկտեմբեր 14 թուակիր նամակով մը քաջալերական լուրերը կուտար Թալիշի վերանորոգման աշխատանքներու մասին եւ զրոյ ստորեւ կը փոխանցենք ընթերցողներուն: Յայտնենք նաեւ, որ տասը վայրկեան վիտէօ – ժապաւէն մըն ալ ունինք, ուր բազմաթիւ անձեր հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտան Թալիշի մասին եւ ուր կրնաք տեսնել վերանորոգուած դպրոցը, այնտեղ յաճախող մեր մանուկները եւ առհասարակ Թալիշի առօրեան:

Թալիշ ծրագրով ցարդ դիւղ տեղափոխուած են 140 ընտանիք, 470 բնակիչ: Վերականգնուած դպրոցին մէջ կ'ուսանին 86 աշակերտներ: Կրնանք ըսել, որ ապահովուած է գիւղի բնակչութեան կայուն աճը, չնորհիւ վերադարձող ընտանիքներուն:

Աւերուած անհատական տուներու նորոգութիւնը յառաջ կ'երթայ դանդաղ կերպով եւ տակիկա նպատակային է: Շինարարութիւնը կը կատարուի տեղացի բանուորներու միջոցաւ, որով մէկ կողմէ աշխատանքը կը կատարուի աժան ձեւով, միւս կողմէ աշխատանք կ'ապահովուի գիւղացիներուն համար: Ուրիշ գիւղերէ եւ քաղաքներէ եթէ գործաւորներ բերուին Թալիշ՝ կը նշանակէ անգործութիւն տեղի բնակչութեան համար:

Գիւղի Հոռեկայ վանքի վերականգման հաշուարկները կատարուած են եւ վանքը պիտի վերանորոգուի 1997–ին: Գիւղի մէջ պատրաստուած է սղոցարան մը, որ կը գոհացնէ տեղական պահանջները: Ցատուկ կարիք կայ սակայն վերանորոգելու գիւղի ելեկտրական ջրագիծը, որ պիտի արժէ 18·000 տոլար:

Մինչ այդ, արդէն իսկ նորոգուած են եւ կը գործեն Քոլատակ գիւղի ջրագիծը՝ Շուշիկ Յակոբեանի անունով, Հաղրութի Ակնաղբիւր գիւղի ջրագիծը՝ Սմբատ Եպիսկոպոս Սաատէթեանի յիշատակին եւ Ասկերանի շրջանի Ակնաղբիւր (Ղարաբուլաղ) գիւղի ջրագիծը՝ Նարդիկ Փափազեանի յիշատակին: Աւելցնենք նաեւ որ «Թալիշ» ծրագրի միջոցաւ ելեկտրականն մատակարարման համար անցուած է 30 քիլօմեթր ցանց, հեռախօսի համար 30 քիլօմեթր թել, 2 քիլօմեթր ջրամատակարարման համար, գնուած է մէկ բեռնատար կառք, 100 խոշոր եղջերաւոր անասուն եւ 1000 հաւազգի:

Անգամ մը եւս չնորհակալութիւն մեր բոլոր նուիրատուներուն, որոնցմէ յատկապէս կ'ուզենք յիշել Տոքթոր եւ Տիկին Ռաֆֆի եւ Շողակ Յովհաննէսեան, որոնց նուիրատուութեամբ պիտի նորոգուի Հոռեկայ վանքը եւ Տէր եւ Տիկին Գարլ եւ Էմմա Սողոյեան, որոնց նուիրատուութեամբ արդէն իսկ հիմնապէս վերանորոգուած է գիւղի երկրորդական դպրոցը, եւ որուն մուտքին գետեղուած է հետեւեալ դրութիւնը. –

«Թալիշի դպրոցը վերակազմված է
Տէր եւ Տիկին Սողոյեաններու
Նուիրատուութեան հաշվին»

«Անոնք որոնք կը փափաքին ստանալ «Թալիշ» վիտէօյէն օրինակ մը, կրնան դիմել Ազգային Առաջնորդարանի գրասեղանին, հեռաձայնելով (212) 689 – 7810 թիւին եւ կամ դրել հետեւեալ հասցէին.–

Armenian Prelacy Bookstore
138 East 39th Street
New York, NY 10016.

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Թրանսվալի պատերազմին ժամանակ վիքթորիա թագուհին Ուինձսորի դղեակը կը մնար եւ ամիսներէ ի վեր Լոնտոն չէր եկած: Երբ յաջորդական պարտութիւններէ ետքը՝ վերջապէս Անգլիացիները կրնային յաղթութիւն մը տարին՝ ծանուցուեցաւ թէ թագուհին Լոնտոն պիտի գար:

Իր գալստեան օրը Բաթիկթօնի կայարանին մինչեւ արքայական պալատը, թաւթօրին անցնելու ճամբաները լեցուած էին անհամար բազմութեամբ մը, առանց ամենափոքր անցք մը թողլու կառքերու կամ հանրակառքերու համար, որոնց երթեւեկը դադրած էր:

Ո՛չ մէկ ղինուոր, ո՛չ մէկ ոստիկան կը տեսնուէր փողոցներուն մէջ: Բայց երբ թագուհիին կառքը երեւցաւ, որուն առջեւէն միայն երկու ձիաւոր կ'երթային, ամբոխը ինքնաբերաբար մէկ կողմ քաշուեցաւ ու ճամբայ բացաւ արքայական ընտանիքը բերող կառքերուն:

Եւ ոչ իսկ ամենափոքր արկած մը, մի՛ջադէպ մը, կրնայ մը տեղի ունեցած այդ ահագին բազմութեան մէջ. որ մէկ մի՛լիոնէ աւելի էր, ինչպէս թերթերը ծանուցին:

Փարիզ՝ նմանօրինակ առիթներու մէջ, ինչպէս նախագահ Ֆէլիքս Ֆոռի յուղարկաւորութեան, զնդապետ Մառշանի ու Թրանսվալի նախագահ Քրիւգէրի գալստեան օրերը, որոնց ներկայ գտնուեցայ, հակառակ ոստիկանական բացառիկ միջոցներու՝ ընդհարումներ, արկածներ եւ նոյնիսկ մահեր պակաս չեղան:

***

Լոնտոնէն Փարիզ հասնելէս քիչ ետքն էր՝ երբ իրիկուն մը ճաշարանին մէջ տեսայ Պ. Տիգրան Տօղրամաճեանը, կամ ինչպէս կ'անուանէինք՝ Տիգրանիկ աղան, իշխան Գուլիտոն Լուսինեանի դրաշարապետը, որ ըսաւ.

– Կ'ուզե՞ս Լուսինեան իշխանին քարտուղարը ըլլալ:

– Ի՞նչ պիտի ըլլայ գործս:

– Ցրանսահայ բառգիրքին աշխատիլ ու փորձերը սրբագրել:

– Ուրի՞շ:

– Նորին Արքայական Բարձրութեան ուղղուած հայերէն նամակներուն պատասխանել:

– Շատ նամակ կը ստանա՞յ:

– Հազիւ ամիսը քանի մը հատ:

– Ո՞ւր պիտի աշխատիմ:

– Իր վիլլային մէջ. ուր մասնաւոր սենեակ մը պիտի յատկացուի քեզի:

– Լա՛ւ, կ'ընդունիմ:

– Ուրեմն վաղն առտու միասին երթանք իրեն քով, որպէս զի պայմաններու մասին համաձայնինք:

Առաջին անդամն էր որ Լուսինեան իշխանին պիտի ներկայանայի, իր անունը յաճախ լսած էի թէեւ, բայց երբեք առիթ ունեցած չէի զինքը տեսնելու:

Հետեւեալ առտու Տիգրանիկ աղայի հետ գացինք Ավընիւ ը Նէօյլի, ուր կը բնակէր իշխանը:

Խոշոր չէնքի մը խորը երկյարկ տաղաւար մըն էր իր վիլլան 5 – 6 սենեակէ բաղկացած:

Առջեւը փոքրիկ պարտէզ մը կը տարածուէր մէկ քանի ծառերով:

Պարտէզին դրան վրայ տախտակ մը կար, ուր կը կարդացուէր սա բառերը.

«ՎԻԼԼԱ ԼՈՒՍԻՆԵԱՆ»

Իշխանին աշխատութեան սենեակը կը գտնուէր պարտէզին վրայ եւ դուռով մը կը հաղորդակցէր պարտէզին հետ:

Տիգրանիկ աղա ուղղակի դէպ առաջնորդեց այդ սենեակը, ուր կը գտնուէր ծերունի իշխանը, խոշոր այլ խիստ պրասեղանի մը քով նստած:

Երբ ներս մտանք՝ հոլանի խարտեաշ մանկամարդ կին մը, գիրուկ ու բաւական պեղեցիկ, դաւաթի մէջ դեղ մը կուտար անոր:

(Շար. 71)

ՄԱՐՍԻԼԻԱ. — ՊՕՄՈՆ. —

Պր. Սահակ Տօրումեան եւ զաւակները,
Օր. Մարի Տօրումեան,
Օր. Մարի Աբրահամեան,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր, մեծ — մօր եւ ազգականին՝

ՌՈԶԱ ՏՕՐՈՒՄԵԱՆ-Ի

որ պատահեցաւ Յունուար 15-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունուար 17-ին, ժամը 16-ին Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին:

Մարմինը կ'ամփոփուի Լա Վալանթինի գերեզմանատունը ընտանեկան դամբարանին մէջ:

«ՅԱՌԱՋ». — Մեր ցաւակցութիւնները Պր. Տօրումեանի եւ զաւակներուն:

(Շար. Ա. էջէն)

փաշա: Իսկ զառաւորներէն մէկն էր Աբթին Էֆէնտի անուն Հայ մը:

Քէմալ Պէյ իր ձեռքէն եկածը ըրաւ իր անմեղութիւնը փաստելու համար, բայց որոշումը նախապէս տրուած էր արդէն: Կառավարութիւնը Հայերու ու Անգլիացիներու ճնշումներուն տակ պիտի զոհէր Քէմալ Պէյը: Գործը հասաւ այնպիսի վճռակի մը որ զառտարանի նախագահ Հայրէթ Փաշան իսկ չկրցաւ հանդուրժել ու իր հրաժարականը տալով հեռացաւ: Անոր տեղ կառավարութեան կողմէ պաշտօնի կոչուեցաւ Նէմրութ Մուսթաֆա Փաշա, որ իր զուլումներով նշանաւոր էր արդէն: Մուսթաֆա Փաշա գործադրեց իր սպառնացած հրահանգը եւ որոշեց կախաղան հանել Քէմալ Պէյը, եւ ահա 35 տարեկան քսմաքամը 1919 Ապրիլ 9-ին Պէյազըտի հրապարակին վրայ կախուեցաւ արեւմուտին: Պատասխանատուները վախցած էին ժողովուրդին հակազդեցութենէն եւ ոտնակոխ ընելով սովորութիւնները, առաջարանքով իրիկնամուտին կախաղան հանած էին Քէմալ Պէյը, փոխանակ զայն կախելու առտուան ժամերուն: Կառափնատի չուրջ անպիտացի ու ֆրանսացի պինուորներ կային: Իր վերջին խօսքերը եղան հետեւեալները. — «Ձիս կը կախեն օտարականներու հաճելի թուելու համար: Եթէ ասիկա արդարութիւն է, անկէ՛ այսպիսի արդարութիւն մը: Իմ զաւակներս որը կը թողում աղէտս սիրոյն: Աստուած օգնական ըլլայ հայրենիքին եւ ազգին: Ամէն»:

Տասնեակ հազարաւորներ տէր կանգնեցան անոր մարմնին: Իրենց դրօշակները կիսով իջեցուցին բոլոր այն պահականոցներն ու չէնքերը, որոնք չարուած էին Գուչխիլիէն գերեզմանատուն գացող ճամբուն վրայ:

Չեմ գիտեր թէ Քէմալ Պէյին ընտանիքէն վերապրողներ կա՞ն: Բայց եթէ կան, ես չատ լաւ կը զգամ թէ անոնք ինչեր պիտի զգան, Տամատ Ֆէրիտ Փաշայի կառավարութեան ձեռամբ իրենց մեծ հօր նահատակուելէն 77 տարի վերջ անգամ մըն ալ Թանսու Չիլլէրի ձեռամբ պատմութեան ալկիտնոսին մէջ խեղդամահ եղած ըլլալը տեսնելով:

*
**

ՊՈՂԱՋԼԵԱՆԻ ՔԱՅՄԱՔԱՄԻՆ ԱՂՋԻԿՆ ՈՒ ԹՈՌԸ ԿՐԱԿ ԿԸ ԺԱՅԹՔԵՆ ԹԱՆՍՈՒ ՉԻԼԼԷՐԻ ԴԷՄ

«Միլիյէթ»ի Թղթակից Սրզու Թուբան Իզմիրէն կը տեղեկացնէ, թէ Պողպէանի քսմաքամ Քէմալ Պէյի աղջիկը Մուչէրրէֆ Կիւրէնճի (82 տարեկան) կրակ ժայթքած է Թանսու Չիլլէրի դէմ, որ իր հօրը մասին դործածած է «Ազգային դաւաճան» որակականը: Կիւրէնճի դիտել կուտայ, որ իր հայրը հերոս մըն է: «Ցարդիլի Չիլլէր չի կրնար պատմութիւնը փոխել: Պէտք է որ իր այս խօսքը սրբագրէ տեղւոյն վրայ», ըսած է Քէմալ Պէյին աղջիկը: Իսկ իր որդին՝ Քէմալ Կիւրէնճի յայտնած է որ Թանսու Չիլլէրի դէմ դատ պիտի բանայ եթէ ան իր այս խօսքը չսրբագրէ: Կիւրէնճի յայտնած է որ այս դէպքին մասին լսած է իր ազգականներէն եւ տպիտութեամբ ամբաստանած է Թանսու Չիլլէրը:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉ

Շրջանային վարչութիւնը փարիզեան իր մասնաճիւղերով կը ծանչ՝

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կիրակի, Յունուար 19, ժամը 14·30-ին

CENTRE VALEYRE — 22, rue Rochechouart, Paris 9e

Ճոխ յայտագիրը կապոյտ Խաչի զպրոցներու կողմէ:

Բոլոր երախաները հրաւիրուած են դիմաւորելու

ԿԱՂԱՆԴ ՊԱՊԱՆ

եւ ծափահարելու հայ կախարդը:

— *Ճոխ պիւֆէ* —

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Պերճ Գաւաֆեան 400 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ին իրենց ծնողաց՝ Սարգիս եւ Մարիամ Սելքէկեանի եւ եղբօր՝ Յակոբ Սելքէկեանի յիշատակին:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝
«Հայ թատրոնի խաղացանկ»

Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30-ին, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Ալէք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE
POUR LA COLONIE DE VACANCES

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour le mois de Juillet 1997 à Bellefontaine :

- **DIRECTEUR TITULAIRE du BAFD.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris.

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour les mois de Juillet et Août 1997 à Bellefontaine :

- **Animateurs avec BAFA**
- **Infirmiers (ou étudiants en 2ème année de médecine);**
- **Economes.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

MARSEILLE

Ecole Arménienne
« *Khatchadour ABOVIAN* »

Fête de l'Epiphanie
Arbre de Noël

Dimanche 19 Janvier à 15 heures

dans la salle A. Tcherpachian
339, ave du Prado, Marseille 8e

Fête de l'Ecole
avec la visite du Père Noël
Venez nombreux encourager nos élèves
— *Entrée libre* —

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիեննի Սեւան մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Յունուար 26, կիրակի, ժամը 15-ին Վիեննի քաղաքապետարանի թատրոնը:

Հանդէսը խնամքով պատրաստուած է կապոյտ Խաչի զպրոցին, աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն կողմէ:

Ցայտագիրը. — Խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, տոհմիկ պարեր եւ տրամախօսութիւն:

Հանդէսի վերջաւորութեան կաղանդ Պապան կուգայ եւ նուէրներ կը բաշխէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր մանուկներուն:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
MARSEILLE

LA CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Région MARSEILLE
organise un
«THEYASSEGHAN»
et présente
une pièce de théâtre
par le groupe EDOUARD DERIKLIAN
le Samedi 18 Janvier à 15 heures
à la M.A.J.C. — 12-14, rue St-Bazile
— *Entrée gratuite* —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Séjour Familial à Bellefontaine

La Croix Bleue des Arméniens de France Section de Paris organise une semaine de séjour familial à Bellefontaine (Jura) du Mardi 4 Février au 11 Février.

Pour tous renseignements et inscriptions :

Téléphoner à Mme Sayagh :
01. 64. 03. 53. 05

ou le Samedi à partir de 14h30 :
01. 42. 46. 88. 36 au bureau de la section de Paris.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Համազգային Փարիզ
ՉԱՏԿՈՒԱՆ ՁԱՇ
Կիրակի, Մարտ 30

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ ԱՄԱՆՈՒՐԻ ԱՒՐՔԻ

ՓԱՐԻԶ. —

Ա.Թ.Թ.Ի.Ւ.Ր Տէր-Բանեան 200 Ֆր.:

A LOUER

Loue 2/3 pièces à Issy-les-Moulineaux (près métro).

Refait neuf — cuisine équipée — chauffage individuel.

4000 F. charges comprises.

Tél. : 01 46 48 75 79 après 19h.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ — ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆԶՆԱԽՕՍՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Մտաւորական եւ գրագէտ

Դասախօս՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Շաբաթ, Յունուար 29,
երեկոյեան ժամը 8·30-ին,

Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ՝
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

SABERATOURS SEVAN VOYAGES

PARIS·EREVAN·PARIS
VOLS HEBDOMADAIRES

- ASSISTANCE A L'AÉROPORT
- ORGANISATION D'ACCUEIL ET DE TRANSFERT
- RÉSERVATION D'HÔTEL
- LOCATION DE VOITURE AVEC CHAUFFEUR
- EXCURSIONS GUIDÉES
- VOYAGES ORGANISÉS EN GROUPE

PRIX
PARIS-EREVAN-PARIS
A PARTIR DE
3700F
RENSEIGNEMENTS ET RÉSERVATIONS SUR SIMPLE APPEL

PARIS·EREVAN
VOL CARGO MENSUEL

SABERATOURS
31, RUE D'ARGENTEUIL - 75001 PARIS
TEL 42 61 51 13 - FAX 42 61 94 53

SEVAN VOYAGES
48, COURS DE LA LIBERTÉ - 69003 LYON
TEL 78 60 13 66 - FAX 78 60 92 26

EREVAN
37, RUE HANRABEDOUTIAN - EREVAN 10
TEL 52 85 48 - FAX 52 54 48

EN COLLABORATION AVEC
ARMENIAN AIRLINES

STUDIO VICKEN - PARIS 96

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 18-19
SAMEDI - DIMANCHE
18-19 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթաթերթի առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·030 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.030

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Ա. ՍԱՐԳՍԵԱՆԻ
ԱՄԵՐԻԿԱ
ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻԻ

ԴԱՐՁԱԿԷՏ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

Հայաստանի նոր վարչապետ Արմէն Սարգսեան մինչ բեմէն կը խօսէր դինք ունկնդրելու եկած Պոսթընհայերու հաւաքին, մեր առաջին մտածումը եղաւ թէ նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան ընտրած է ճիշդ մարդը՝ ճիշդ ժամանակին իր նախագահական Բ. շրջանի որպէս նախարարապետ: Երկրորդ մտածումը եղաւ թէ լուրջ տուեալներ կան խորհելու թէ հիմնական փոփոխութիւնները տեղի պիտի ունենան Հայաստանի ներքին կեանքին մէջ:

Արմէն Սարգսեան կը պատկանի այն մարդոց խումբին որոնք առանց մեծ ճիգ ընելու համակրանք կը ներշնչեն ու ապա նաեւ՝ վստահութիւն: Այդ ղեկավարը կ'արթննայ անոր դրսեւորած չատ մը դիծերէն. – անձը երիտասարդ է, կ'երեւի պարզ եւ ուղղամիտ՝ դիտական առարկայականութեամբ, զերծ է հայրենի չարք մը հանրային անձնաւորութիւնները բնորոշող չատախօսութիւններէն որոնց ճոռոմ խօսքերը առաւելաբար կը միտին ճշմարտութիւններէն հեռանալու, կը մըչակէ ծրագիրներ որոնց անմիջական կենսական կարիքը ունի հայրենի ժողովուրդը եւ որոնց իրագործումը մտածումն եւ իղձն են նաեւ Սփիւռքահայութեան: Վարչապետը խուսափեցաւ ազդայնչունչ հռետորական յայտարարութիւններէ, եթէ նկատի չառնենք «մենք յաղթական ժողովուրդ ենք, մենք յաղթութիւն տարած ժողովուրդ ենք» թերեւս անխուսափելի արտայայտութիւնը:

Անշուշտ այդ ծրագիրներըը ուղղութիւնն եւ ցուցմունքներն են վերընաիր նախագահին, Այսուհանդերձ, այդ ուղղութիւնը հաւատարմօրէն գործադրողը կրնայ ըլլալ այն պատասխանատուն՝ որ լիովին կր հաւատար անոր, կը բաժնէ եւ իրը կը նկատէ ծրագիրները եւ կը դրսեւորէ անհրաժեշտ կամքն ու քաղաքական խմաութիւնը գանոնք իրագործելու: Ահա այդ անձն է որ առաջին հայեացքով կ'երեւայ Հայաստանի վարչապետը որ պաշտօնի կոչուեցաւ չուրջ երկու ամիս առաջ, եւ որուն վերջին երեք տարիներու ձեռք ձգած քաղաքական փորձառութիւնը՝ որպէս Անգլիոյ եւ միաժամանակ եւրոպական այլ երկիրներու մէջ Հայաստանի դեսպան ակներեւաբար իր բարերար օգուտը ունեցած է իր կազմաւորման մէջ:

Ուշադրութենէ չէր վրիպեր վարչապետին խօսքերուն եւ Լ. Տէր – Պետրոսեանի Նոր Տարուան ուղերձին բովանդակութեան հանդիսութիւնը: Հայաստանի նախագահական վերջին ընտրութիւններուն արդիւնքները եւ անոնցմով ժողովուրդին արտայայտած դժգոհութիւնները լուրջ նկատառման ենթակայ էին նախագահին կողմէ: Ամանորի առթիւ նախագահը իր վճռական հաւաստիացումը կուտար «յառաջիկայ տարում իրականացնելու այն բոլոր ծրագրուած միջոցառումները, որոնք ուղղուած են հանրապետութեան բարոյա – իրաւական մթնոլորտի բարելաւմանը, կաղբային քաղաքականութեան կատարելագործմանը, կաշառակերութեան եւ վարչական անօրինակութիւններ դէմ պայքարի ծաւալմանը, հանրային կարգապահութեան ապահովմանը, վճռական պարտաւորութիւնների կատարմանը»:

Վարչապետը աւելի յստակ եւ չեչտակի կ'արտայայտէր վերի մխքերը: Ի մաի ունենալով ընտրական դասերը եւ Հանրապետութեան ժողովրդավարական դրոյթին տուեր տածող դէպքերը, որոնք վտանգաւոր համեմատութիւններ ստացան անպատասխանատու պոռթկումներով, Սարգսեան իր կառավարական ծրագիրը կ'ամփոփէր երեք գլխաւոր բաժիններու մէջ. – Դեմոկրասի, Դեմոկրասի եւ Տնտեսական աճում ու բարեփոխութիւններ:

Այս «դեմոկրասին» որպէս բանալի բառ եւ ծրագիրը մը կը դրսեւորէր, քանի որ Հանրապետութեան նոյնիսկ տնտեսական անարդել զարգացումը կը պայմանաւորէր անով: Անշուշտ թէ «ժողովրդական նութիւնը բան մըն էր, որ ամէնօրեայ աչխատանք կը պահանջէր: Ան բան մը չէր, որ առաւօտ մը կ'արթննաս եւ կը դտնես կամ չես դտներ»:

Ամերիկահայ ունկնդիրներէ բաղկացած յորդուն հանդիսատրահի մը համար, ուր ներկայ էր նաեւ Երեւանի մօտ Միացեալ – Նահանգներու դեսպան Փիթըր Թոմսըն (ի դէպ, այս վերջինը խօսք առնելով նաեւ ըսաւ թէ «Հայաստան կը դտնուէր ճի'շդ ուղղութեամբ եւ ճիշդ դեկավարութեամբ»), աւելի քան հաճելի էր լսել նման հաստատում մը: Սակայն այդ «Դեմոկրասի» կրկնակ ծրագիրը – բառերը չէին նպատակադրեր ունկեր չոյելու: Ժողովրդավարութեան, զարգացումին եւ անոր արմատաւորման հետապնդումը կը նկատուի Հայաստանի վոխանցման չրջանի այս երկրորդ փուլին գլխաւոր մտկ ծրագիրը: Այս կէտը աւելի եւս չեչտուեցաւ երբ վարչապետը յայտարարեց թէ որոշած էր ջնջել Տեղեկատուութեան Նախարարութիւնը. «Լրասփիւռը պէտք չէ հակակշռուի պետութեան կողմէ», ըսաւ ան: Ժողովրդավարական երկիրներու մէջ Տեղեկատուութեան նախարարութիւնները որակուած են Ստախօսութիւններու նախարարութիւն: Պետական իշխանութիւն մը իր խօսքը ըսելու համար ունի բազմաթիւ միջոցներ, որոնց կարղին՝ պաչտօնական բանբերը: Սակայն երբ հարկ կը տեսնուի առանձին նախաբարութեան մը ստեղծումին անոր համար, ապատեղեկատուութիւնը կը ստանայ պաչտօնական հանգամանք:

Վարչապետ Սարգսեան երկխօսութեան ջերմ պաչտպան մըն է: Ան արդէն յարաբերութեան մէջ մտած է Հայաստանի կուսակցութիւններուն եւ նոյնիսկ փոքր կազմակերպութիւններու հետ: Նկատելի իրողութիւն՝ սրահին առաջին չարքին նստած էին Հ. Յ. Դաչնակցութեան ղեկավարներ, ներառեալ Բիւրոյի անդամ մը՝ Ռուբինկիրընէն: Անոնց հետ էր Հայաստանի Հ. Յ. Դ.–ի քաղաքական ներկայացուիչ՝ Ռուբէն Յակոբեան, որ երկու օր առաջ ելոյթ պիտի ունենար նոյն սրահին մէջ: Վարչապետը իր երկխօսութեան կողմնակցութիւնը վկայող երկու նչանավոր ակնարկութիւններ ըրաւ Ռուբէն Յակոբեանի ուղղութեամբ:

Յատակ է որ Երեւանի իչխանութիւնները դուռը բաց ձգած են Հ. Յ. Դ.–ի հետ ձգտուածութիւնը մեղմացնելու քայլերու առջեւ: Այս առընչութեամբ նչանակելի է ԴՐՕ խումբին դատավարութեան ելքը, որով կ'անջատուէր ահաբեկչական կազմակերպութիւնը Դաչնակցութենէն: Այդ կապը իրողական թէ ենթադրեալ ըլլար, որոշ է որ քաղաքական վճիռ մըն է որ դատարանը կ'արձակէր փակելու համար մնայուն տադնապ պատճառող եւ ընդդիմութեան կողմէ երեւանի դէմ գործածուող թղթածրար մը: Քաղաքական մթնոլորտի ընդհանուր մեղմացումը չափելի դարձնող արտայայտութիւն մը կ'ընէր նաեւ վարչապետը երբ կ'ըսէր թէ «ցոյցերը դադրած են Երեւանի մէջ»:

Սփիւռք – Հայրենիք կապերը եւ գործօնները նաեւ փոփոխութիւն կը կրեն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԻՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ԳՆԱՑ

Ինչպէս ծանօթ է, վարչապետ Ա. Սարգսեան չաբթուան մը այցելութիւն կատարեց Միացեալ – Նահանգներու զանազան քաղաքները, չարք մը կարեւոր տեսակցութիւններ ալ ունենալով:

Ճունուար 13–ին Սպիտակ Տան մէջ ընդունուած է ԱՄՆ–ու փոխ–նախագահ Ալ Կորի կողմէ: Վարչապետը ընդառաջելով իր խօսակիցին խնդրանքին, ներկայացուցած է Հայաստանի իրավիճակը՝ իր նչանակումէն ի վեր, չեչտելով մակրօտնտեսութեան կայունութեան պահպանման, սեփականաչնորհման գործընթացի զարգացման, կաշառակերութեան վերացման եւ բարեփոխումներու իրագործման ուղղուած օրէնքներու կարեւորութիւնը: Նչած է նաեւ կուսակցութիւններու հետ, առանց զանազանութեան, երկխօսութեան դիմելու կառավարութեան պատրաստակամութիւնը: Վարչապետը ամփոփելով ըսած է թէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը հիմնուած է ժողովրդավարական սկզբունքներու եւ տնտեսական բարեփոխումներու վրայ եւ այս առթիւ չնորհակալութիւն յայտնած է ԱՄՆ–ու իչխանութիւններուն, Հայաստանի իրենց ցոյց տուած օգնութեան համար: Իսկ Ալ Կոր ընդգծած է իրաւական բարեփոխումներու կարեւորութիւնը Հայաստանի տնտեսութեան մէջ օտար ներդրումներ հրապուրելու տեսանկիւնէն: Ան յայտնած է նաեւ իր զօրակցութիւնը եւ խոստացած նեցուկը՝ Առեւտուրի Համաչխարհային կազմակերպութեան Հայաստանի անդամակցութեան հարցին մէջ:

***

«Ռիճընթ Պէվըրլի Ուիլչայր» պանդոկին մէջ տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին ալ վարչապետը հակիրճ կերպով ներկայացուցած է կառավարութեան յառաջիկայ հնգամեայ ծրագիրը, աւելցնելով որ անցած հինգ տարիներուն դրծուեցան սխալներ: Կոչ ըրած է Սփիւռքահայութեան, մասնաւորաբար ԱՄՆ–ու հայ համայնքին որ կամուրջ հանդիսանայ ամերիկեան կառավարութեան եւ Հայաստանի իչխանութիւններուն միջեւ:

(Շար.ը կարդալ Դ· էջ)

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՄԷԹՐ ՀՐԱՉԵԱՅ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

Թէքէեան Մչակութային Միութեան կեդրոնական Վարչութիւնը կը դուժէ Միութեան հիմնադիրներու Մարմնի վեթերան անդամ եւ ազդային գործիչ Մէթր Հրաչեայ Սեդրակեանի մահը որ պատահած է Պէյրութի իր բնակարանին մէջ, Հինդչաբթի, Ճունուար 16–ին:

Ողբացեալը ծնած էր 1916–ին Եողկաթ: Իր ուսումը ստացած է նախ Ճխտուսեան Հայրերու Պէյրութի Ս. Գրիգոր Ճեմարանը, ապա՝ նոյն Հայրերու Սէն – Ժողիֆ համալսարանը, որու իրաւաբանական ճիւղը աւարտած է 1940–ին եւ նետուած փաստաբանական ասպարէզ:

55 տարիներու երկայնքին ունեցած է ազդային, քաղաքական եւ կուսակցական բեղուն գործունէութիւն: Նախ մտած է Հ. Բ. Ը. Միութեան երիտասարդական ընկերակցութեան մէջ, ապա, յաջորդաբար եղած է Անդրանիկ ակումբի վարչական եւ կրտսերներու վարիչ եւ 25 տարի անդամ, յետոյ փոխ – ատենապետ Ընկերակցութեան Կեդրոնական Վարչութեան: 1940–ին գլխաւոր հիմնադիրը եղած է Հ. Ե. Ը.–ի համալսարանական Ուսանողաց Միութեան, մչակած անոր ծրագիրը – կանոնադիրը: Վեթերան անդամ է Հ. Բ. Ը. Միութեան եւ երկար տարիներ եղած է ատենադպիրը Լիբանանի Շրջանակային յանձնաժողովին եւ կեդրոնական վարչական ժողովի որոշումով դարձած է Պատուակալ անդամ Միութեան եւ Միութեան Լիբանանի Շրջանակային յանձնաժողովին: Շրջան մը անդամ եղած է Լիբանահայոց թեմի Ազգ. Գաւառական եւ քաղաքական ժողովներու: 1947–ին ան եղած է հիմնադիրներէն Թէքէեան Մչակութային Ճիութեան: Ատենադպիրն էր Միութեան Հիմնադիրներուն Մարմնին: Իր գլխաւորութեամբ եւ դաղափարակից ընկերներու ջանքերով 1951–ին բացուած են Պէյրութի Թէքէեան Վարժարանի դուռները, որու պետական արտօնատէրն է: Ան կանուխէն անդամակցած է Ռամկավար Ազատական Կուսակցութեան եւ վարած պատասխանատու պաչտօններ: Աչխատակցած է «Զարթօնք»ի եւ Ռամկավար մամուլին, ընդհանրապէս:

***

Մէթր Հրաչեայ Սեդրակեանի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Կիրակի, Ճունուար 19–ին:

Սփիւռքահայուն հանդէպ մօտեցումը ըսած կ'ըսած է նոր երանգաւորում ստանալ, անկախութեան առաջին տարիներուն քիչ մը այլամերժ – ինչ կը վերաբերի մանաւանդ քաղաքական կառոյցներուն – դիրքաւորումէ մը եւ կոչ: Սարգսեանի համար նոյնիսկ խորթ կը հնչէ «սփիւռքահայ» բառը: Իրեն համար Հայերը մէկ եւ նոյն ընտանիքին անդամներն են, որոնց մէկ մասը կ'ապրի Հայաստանի մէջ իսկ միւսը՝ Հայաստանէն դուրս, եւ որոնք բոլորը օր մը, հոգ չէ եթէ ոչ չուտով, «դառնալու են, ուր որ ալ ապրեն, Հայաստանի լիարժէք եւ լիիրաւ բաղադացի»:

Ազատութեան այլապէս մէկ դրաւականը կը կազմէ բազմերես արդարութիւնը եւ քաղաքացիներու հաւասարութիւնը օրէնքի առջեւ: Անոնց եւ արծարծուած այլ նիւթերու մասին արտայայտութիւնը, սակայն, մաս չի կազմեր ներկայ յօդուածին:

Վարչապետ Արմէն Սարգսեանի մասին մեր վերջին մտածումը եղաւ, ինչ որ եղած էր սկիզբը. – ճի'շդ մարդը, որ օժտուած է ոչ միայն հարատած պատգամաբերը ըլլալու նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեանի, այլ նաեւ անոր ծրագիրները նոր ոգիով եւ միջոցներով իրագործող պետական գործիչը, իսկ մեր երկրորդ մտածումն էր թէ հայրենի ներքին քաղաքականութիւնը կը դառնայ դարձակէտի մը սեմին: Անշուշտ ընթանալիք ճամբան երկար էր, «սակայն դիտենք թէ ո'ւր կ'երթանք»:

Ծրագիրներ որոնք իրագործելի են եթէ – ու կը մէջբերենք դարձեալ Լ. Տէր–Պետրոսեանի ուղերձէն վերջին պարբերութիւն մը–, «մենք կարողանանք ապահովել մեր ժողովուրդի համերաչխութիւնն ու երկրի ներքին կայունութիւնը, որին համար խոստանում եմ չխնայել ոչ մի ջանք»:

Պոսթըն, Ցունուար 16

ՋՐՈՅՑ ՄԸ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԶԻՆ ՄԱՍԻՆ

Անկախութեան առաջին հնգամեակին քաղաքական բնագաւառի պատահարնե-րուն առօրեայ հեւքին ու մտահոգութիւն-ներուն մէջ բաւական մէկկի ձգուեցան այլ մարզեր։ Գիտութիւնը եղաւ անոնց գլխաւորներէն։ Պարբերաբար զրուեցաւ այս մասին. նորանկախ պետութիւնը չէր կրնար բնականաբար խորհրդային չոր-Ջանի հզօրութիւնը տալ այլ ոլորտին որ առաջ ամէնէն աւելի պատրաստուած, յաճախ միջազգային վարկի տիրացած գիտնականներու մեկնումով։ Միշտ որոշ ցաւով արձագանգ տրուեցաւ այդ մեկ-նումներուն ու անոնք կազմեցին թերեւս միակ պարագան երբ երեւոյթին համար քննադատուողը, մեղադրուողը այդ քայ-լը առնողները չեղան։ Երկրին նոր իշխա-նութիւնը պտնուեցաւ թիրախի դիրքին վրայ, քանի որ ուղեղներու արտագաղթին դէմ լուրջ միջոցներու չէր ձեռնարկած, կամ չէր կրցած ձեռնարկել։ Իսկ ամէ-նուն համար յստակ էր որ գիտնականը չէր կրնար երկար տեղ աշխատանքի պայմաններէ զուրկ նստիլ ձեռնածալ ու առանց ժանդոտելու սպասել լաւագոյն օրերու։ Ու մեկնեցան յստակագէտ անոնք որոնք ամէնէն արժանիներն էին այդ կո-չումին, անոնք որոնք իրենց դիրքն ու վկայականները չէին պարտեր ԽՍՀՄ-ի (խնամի, ծանօթ, բարեկամ) միջամտու-թեան կամ աղեցութեան։

Նոր պայմաններուն ծանրութիւնը կրե-ցին հասատատութիւններն ալ։ Մատենա-դարան ու Ակադեմիա, դրադարան ու համալսարան տուժեցին կարեւոր չափե-րով։ Ցաւակցէս առաջին չրջանին, հա-յատանեան մամուլէն անպակաս էին արտունչները, օժանդակութեան կոչերը։ Կային չէնքերու, ջեռուցումի, դրական պահեստներու պահպանութեան, Մոս-կուայէն գիտական մամուլը փոխադրե-լու, եւայլն այլազան հարցեր։ Ցետոյ, ժամանակին հետ դտնուեցան կամ ստեղ-ծուեցան միջոցներ, կամ հաւանօրէն յաղ-թանակեց համակերպելու երեւոյթը ու այսօր նոյնքան տրտունջ — եթէ նոյնիսկ կը բարձրանայ,— չի լսուիր գիտութեան մարզէն։

Գիտութեան Ակադեմիայի նախագահ Ֆաղէյ Սարգսեանի հետ այս բնագաւառին մասին կատարուած զրոյց մը պատճառ եղաւ այս անդրադարձին։ Ան վերջերս արժանացաւ «տարուան մարդը» կոչու-մին եւ պարգեւատրուեցաւ ոսկի մետա-լով։ Այդ առիթով դինք չնորհաւորած է ու զրոյց ունեցած՝ Եդուարդ Շահիրեան («Հայաստան», Յունուար 1)։ Հետաքըր-քրականը այն է որ Ֆ. Սարգսեանի պա-տասխաններուն մէջ դժգոհութիւններէ, ժխտականներէ չատ աւելի է գոհունա-կութեան եւ դրականներու բաժինը։ Երկ-րին գիտական Թիւ 1 հաստատութիւնը գլխաւորողի դի՞րքն է որ դեր ունի այս երեւոյթին մէջ, «տարուան մարդը» կո-չումին եւ ոսկի մետալի՞ն պղեցութիւնն է, թէ իսկապէս Հայաստանի գիտու-թեան բնագաւառը կրցած է որոշ կա-յունացումի մը հասնիլ ու նայիլ ապա-գային։ Ձիշդ է որ Ֆ. Սարգսեանի պա-տասխանները անթերի պատկեր մը չեն դծեր, բայց գոհունակութեան չեչտ մը կը կրեն, սպասումներու, յոյսերու ներ-կայութեան զուգահեռ։

Ան նախ կ'ամփոփէ 1996-ի ընթացքին ձեռք ձգուածները. հետազօտութեան մարզին մէջ կան յաջողութիւններ։ Բա-ցատրութիւններէն յայտնի կ'ըլլայ որ բնապահպանութիւնը որոշ տեղ մը կը գրաւէ տարուած աշխատանքին մէջ։ Ցատկապէս Սեւանի հարցերուն մարզը։

Ակադեմիայի նախագահը այս չրջանա-կին մէջ կը խօսի ընկերային գիտութիւն-ներու մէջ արձանագրուած յաջողութիւ-ներու մասին ալ։ օրինակ, Պատմութեան հիմնարկը հրատարակութեան պատ-րաստած է «Հայ ժողովրդի մանուկցու-թիւնը հայրենական մեծ պատերազմին» աշխատութիւնը։ Տնտեսագիտութեան չրջանակին մէջ մշակուած է անցման չրջանի ազգային տնտեսութեան կազմա-կերպումի հարցը։ Կ'ըսէ նաեւ թէ որոշ արդիւնքներ ունին փիլիսոփայութեան եւ իրաւունքի, դրականութեան, արուեստի հիմնարկները. որոշ աշխատանք կատար-ուած է ցեղասպանութեան թանգարան — հիմնարկին կողմէ։

Ցատուկ կերպով կը յիշէ Ակադեմիա-յին գիտական համակարգիչի ցանցը որուն չնորհիւ հայ գիտնականներ կարելիու-թիւնը կ'ունենան հեռակայ գիտաժողով-ներու, դասախօսութիւններու մասնակ-ցելու, չատ ուրիչ երկիրներու գիտնա-կաններուն հետ։ «Մեր գիտնականները այդ սպասարկութեան օգնութեամբ էն-թէրնէթի միջոցով գտնում են համագոր-ծակիցներ, միջազգային նախագծերն ի-րականացնելու համար» կ'ըսէ ան։

Ֆ. Սարգսեան մինչեւ հիմա հնչող մե-ղադրանքներուն հակասելով, արձանա-գրուած դրականներուն մէջ կարեւոր պ-ղակ կը նկատէ «իշխանաւորիւնների դրա-կան դերը եւ մօտեցումները գիտական ներուժի պահպանման եւ զարգացման նը-կատմամբ»։ Ասոր գլխաւոր ապացոյց կ'ընդունի նախագահ Լեւոն Տէր — Պետ-րոսեանի 1993 Մարտ 9-ի հրամանագիրը որով «Ակադեմիայի համար ամենածանր ժամանակահատուածում ամրագրեցին նրա դերն ու տեղը»։ Պատրաստութեան փուլին մէջ են «Գիտութեան մասին» եւ «Գիտութեան ակադեմիայի մասին» օ-րէնքներուն նախագիծերը որոնցմով ա-ւելի եւս կը կանոնաւորուի մարդը։

Ընդուով որ երկիրը խորհրդային միջոց-ները չունի թիկունք կանդնելու համար գիտութեան մարզին, Ֆ. Սարգսեան կա-րեւոր կը նկատէ գրաղիլ միայն այն աս-պարէզներով որոնց մէջ կան յաջողելու կարելիութիւններ։

1997-ի համար ակադեմիայի կարեւո-րադոյն խնդիրը պիտի ըլլայ գիտական ներուժին պահպանումը, անոր զարգա-ցումը եւ ներդրաւումը երկրին հիմնական հարցերը լուծելու գործին։ Եթէ կարելի չըլլայ այդ ներուժին նոյնութեամբ պահ-պանումը, հայաստանցի գիտնականը չատ չատ թէկնիք աւելի ցած մակարդա-կով պիտի կրկնէ համաչխարհային գի-տական նուաճումներով ստեղծուած ար-ժէքները որոնք միջազգային չուկային վրայ մրցակցութեան տակ լալու նիչ պիտի չունենան։ Հոգածութեան յատկան բաժին մըն ալ կ'երթայ գիտա-կան դպրոցներուն, ուղղութիւններուն որոնք ստեղծուած են Հայաստանի մէջ ու համաչխարհային ճանաչումի արժա-նացած։ «Դրանիք մեր հարստութիւնն են եւ կորցնելու իրաւունք չունենք» կ'ըսէ Ֆ. Սարգսեան, յոյս յայտնելով որ 1997-ի ընթացքին այս ուղղութեամբ դրական քայլեր կ'առնուին։

Ինչ կը վերաբերի ակադեմիային ունե-ցած համագործակցութեան եւ միջազգա-յին կապերուն վիճակին մասին, նախա-գահը կ'ըսէ թէ աշխոյժ էր մանաւանդ հայեւփրանսական գործակցութիւնը։ Ա-ռոր գլխաւոր պեղը եղած է Բիւրականի աստղադիտարանը, ապա ճշդուած է Գե-ղամայ լեռնաշղթային հիւսիսային մա-սին եւ Սեւանի լիճին աւազանին հրա-բըխային գործօնութեան աստիճանը։ Մոսկուայի գործակցութեամբ ալ ուղեղի հետազօտութեան աշխատանքներ կատար-ուած են։

Զրոյցին վերջին մասին մէջ Ֆ. Սար-գսեան կը վստահեցնէ թէ Ակադեմիային քարտային քաղաքականութիւնը հիմնը-ւած է գիտական ժառանգութեան սկըզ-բունքին վրայ եւ թէ ոչ մէկ ժամանակա-ւոր գործունութիւն չի կրնար անկէ չե-զոքում պարտադրել։ Նիւթականի լուրջ հարցեր կան հրատարակչական գործին մէջ. որոշ աշխատանքներ լոյս տեսած են, բայց չատ ձեռագիրներ ալ այդ բախ-տին կը սպասեն։ Պակասած են աւարտա-ճառ ներկայացնելու դիմումները, մինչ որ նոյնպէս հետեւանք է մասնագիտա-կան ուսման կազմակերպչական հարցե-րուն, քանի որ չատ բան փոխուած է հոս ալ։

Զրոյցը կ'աւարտի «ես լաւատես եմ եւ հաւատում եմ մեր գիտութեան վերել-քին» արտայայտութեամբ որ քաղաքա-վարական, հաճոյախօսական տարազէն աւելին ըլլալու տպաւորութիւնը կը ձգէ, նկատի առած արտասանողին դիրքն ու հանդամանքը։

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԱՂ ԻՆՁ, ՎԱՂ ԻՆՁ, ՎԱՂ ԻՆՁ

Ականջներուս մէջ կը հնչեն Նարեկա-ցիին ինքնաքննադատութիւնները։ Անո-րինակ մեղայապիր մը եւ խոստովանանք մը ահաւասիկ։ Նարեկի վանքի սուրբը չարունակ ինքզինք կը կշտամբէ, ինք-զինք կը մեղադրէ։ Բայց ի՛նչ զրական պատկերներ, բանաստեղծական պատ-կերներ կը դանէ այդ կշտամբանքը ընելու ժամանակ։ Կարդա՛նք սա հատուածը.

«Իսկ ես ինձի այնքան բարիք զործող Աստուծոյ երախտիքները լքեցի ու չարին հետևէն գացի չարին հետ միասին դժո-քին յատակը դիտելու համար։ Ահա ես անարժան եմ բարիքի։ Ապերախտ եմ։ Անընդունակ եմ սիրոյ։ Մեղքի կապերով կաշկանդուած եմ։ Երկիմաստութիս խորե-րէն վիրաւորուած եմ։ Արմատներիս ծառ մըն եմ կարատուած։ Գինի եմ քացխած։ Ցորեն եմ հեղեղէ քշուած։ Մուրհակ մըն եմ աւրուած։ Վճիռ մըն եմ պատռուած։ Կնիք մըն եմ այլակերպուած։ Նմանու-թիւն մըն եմ փոխուած։ Վերարկու մըն եմ այրած։ Բաժակ մըն եմ կորսուած։ Մարգարիտ մըն եմ մանրուած, նեցուկ մըն եմ խորտակուած։ Զէթ եմ աղբանո-ցին մէջ թափուած։ Կաթ եմ մոխրակոյ-տի վրայ վազած։ Մահապարտ մըն եմ մարդասպաններու դունդէն։ Որովհետեւ մարդարէներուն ձայնովը միշտ խրատ-ուած է անձս, սակայն ընաւ չէ զգաստա-ցած։ Հոս արհամարհուած եմ եւ հոն խայտառակուած։ Հոս հեծեծանք ու հոն հառաչանք։ Հոս խղճի խայթ ու հոն հա-տուցում։ Ոչ օրերս համրանք ունին, ոչ ալ ժամանակները վերջ»։

Ես չեմ դիտեր թէ Սուրբ Գրիգոր Նա-րեկացի իր ինչպիսի անհաչիւ մեղքեր դոր-ծած է որ ինքզինք այսքան մեղաւոր կը զգայ։ Բայց իր ողբը, իր «ողբաձայն հե-ծեծանքները» ականջներուս մէջ անպայ-ման կը հնչեն ամէն անգամ որ կը մտա-ծեմ մեղքի ու ապաշխարութեան մասին։ Մանաւանդ երբ Պատարագի ժամը Սուրբ Հաղորդութեան բաչխումի ժամին կը մօ-տենայ եւ ես կը տեսնեմ թէ ինչպիսի չարժում մը կը ակսի այն հաւատացեալ-ներուն մօտ որոնք այդ օր հաղորդութիւն պիտի առնեն։ Անոնք աջակողմեան դա-սուն զրան առջեւ կը սպասեն որ Քահա-նայ մը գայ ու հոն խոստովանանք ընել տայ անոնց։ Ամէն անգամ որ ես ալ միա-ցած եմ այդ հաւատացեալներուն եւ զը-լուխս հակելով մտիկ ըրած եմ խոստո-վանանք ընել տուող քահանային կարդա-ցածը, զարհուրելով զարհուրած եմ մեղ-քերու ու մեղանչումներու այն անվեր-ջանալի չարքին վրայ, զոր Քահանան կարդացած է եւ կը կարդայ պլուս վե-րեւ։ Աստուա՛ծ իմ, մեղանչելու որքա՛ն չատ տեսակներ կը յիչուին Քահանային կարդացած աղօթքին մէջ։ Նարեկացիէն մինչեւ հոս կարծես միայն մէկ քայլ կայ եւ մենք ալ կրնանք գմեղ այնքան մեղա-ւոր ու Տիրոջ ներողամտութեան անար-ժան նկատել, որքան ինքզինք կը նկատէր Նարեկացին։ Կը զարհուրիմ մեղքերու առատութենէն, բայց կը հիանամ ապաչ-խարանքի աղօթքին դեղեցկութեան ու բովանդակութեան վրայ։ Կարծես աղօթք չէ, այլ ընկերասնութեան ու հոգեբա-նութեան դասատանդութիւն։

Քահանան մեր բերնէն կը կարդայ ահա-սիկ այն մեղքերը, զորս մենք գործե-ցինք հոգիով, մտքով ու մարմնով, խօս-քով ու գործով, կամաւ թէ ակամայ, գի-տութեամբ եւ անգիտութեամբ։ Ցետոյ մեղ կը հրաւիրէ «մեղա՛յ» ըսելու։

Մենք մեղանչեցինք նախ հոգիով եւ հո-գիին կարողութիւններով, որոնք են՝ խո-րամանկութիւն, անզգամութիւն, յան-դգնութիւն, մինչեւ իսկ երկչոտութիւն, կամ չոայլութիւն, յուսահատութիւն, թերամտութիւն եւ դեռ ինչե՛ր։

Մենք մեղանչեցինք ապա մտքով եւ մտքին կարողութիւններով՝ որոնք են չար մտածումները, առելութիւնը, ոխակալու-թիւնը, թուլութիւնը, նենգութիւնը, պոռնկական ձգտումները, եւ դեռ ինչե՛ր։

Ապա մենք մեղանչեցինք մեր մարմնով ու մարմնին կարողութիւններով՝ որոնք են անպարկեչա չարժուածքները, սրտի ցանկութիւնները, անբարոյ ու տգեղ խո-սակցութիւնները, ականջներով մեղան-չական բաներ լսելու ցանկութիւնը, մին-չեւ իսկ ծոյլ ծոյլ յօրանջումն եւ դեռ ինչե՛ր։

Եւ տակաւին մեղանչեցինք մեր լեզ-ուով, մեր ձեռքերով, մարմնի բոլոր ան-դամներով, այսինքն հինգ զգայարանք-ներով ու վեց չարժումներով՝ դէպի վեր, դէպի վար, աջ ու ձախ եւ ետին ու առ-ջեւ։ Մենք մեղանչեցինք եօթը մահացու մեղքերով՝ որոնք են հպարտութիւն, նա-խանձ, բարկութիւն, ծուլութիւն, ագա-հութիւն, չատակերութիւն, անբարոյա-կանութիւն։

Քահանան չարունակ կը համբէ այս կո-չը, մեղ կը հրաւիրէ «մեղա՛յ» ըսելու եւ ինք ալ կը մաղթէ, Աստուած թողութիւն չնորհէ։

Եւ տակաւին մեր մեղքերը վերջ չունին։ Մենք տակաւին մեղանչեցինք տասը պատուիրաններուն դէմ, հաւատարիմ չե-ղանք մեր յանձնառութիւններուն, ըրինք այն ինչ որ պէտք չէր ընէինք եւ չըրինք այն ինչ որ պէտք էր ընէինք, մենք պատ-ւիրանները ընդունելով հանդերձ թու-լացանք անոնց գործադրութեան մէջ, չարը եւ բարին գանազանելով հանդերձ բարի գործերէն չեղեցանք մեր յօժար կամքով։ Ուրեմն իրաւունք ունի Քահա-նան, երբ մեր անունով երեք անգամ կ'ող-բայ. վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ։ Ո՞ր մէկը ըսենք մեր յանցանքներուն, ո՞ր մէկը խոստովանինք, որովհետեւ անթիւ են մեր յանցանքները։ Եւ ահա հոս կը միա-նանք Սուրբ Գրիգոր Նարեկացիին ու մենք ալ կը դոչենք. Անասանելի են մեր անօրէնութիւնները, աններելի են մեր ցաւերը ու անբժչելի են մեր վէրքերը, Մեղա՛յ Աստուծոյ։

Ամէն անգամ որ Քահանան կը կարդայ մեղքերու այս խոստովանութիւնը մեր բերնով, ես ինձի կը հարցնեմ. Աստուած իմ, ես կրնա՞մ գործած ըլլալ բոլոր այս յանցանքները։ Բայց անմիջապէս վերջը ես ինձի կը հարցնեմ դարձեալ. Բայց, Աստուած իմ, կարելի՞ է որ ես ա-մէն օր չգործեմ այս յանցանքներէն ք-սանը, երեսունը։

Ռ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունուար 13-ին, նախագահ Լ. Տէր-Պետրոսեան ընդունած է Հայ Առաքելա-կան Եկեղեցւոյ Գերագոյն հոգեւոր Որո-հուրդը, զոր կը գլխաւորէր Գարեգին Ա.։ կաթողիկոսը նախագահին տեղեկացուցած է, թէ Որհուրդը պարբերաբար նիստեր կը գումարէ ամփոփելու համար կատար-ուած աշխատանքները եւ որոնելու՝ եկե-ղեցական կեանքի զարգացման միջոցնե-րը։ Աւելցուցած է որ ներկայիս կը մշակ-ուին Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կա-նոնադրութեան մէջ կատարուելիք փոփո-խութիւնները, ինչպէս նաեւ 1700-ամեա-կի կազմակերպութեան միջոցները։ Իսկ նախագահը իր խօսքին մէջ յատկապէս անդրադարձած է Հայ Առաքելական Եկե-ղեցիին միասնականութեան կարեւորու-թեան եւ այդ ուղղութեամբ Որհուրդին թափած չանքերուն, բարձր գնահատելով դանոնք։

***

Նախագահը Յունուար 10-ին ստորա-գրած հրամանագրով վաւերացուցած է դանազան մարզերու մէջ համագործակ-ցութեան չարք մը համաձայնագիրներ Ռումանիոյ, Գերմանիոյ եւ Վրաստանի հետ։

***

Լ. Տէր-Պետրոսեան այլ հրամանա-գրով մըն ալ Վարդան Ոսկանեանը նչա-նակած է Արտաքին նախարարի Ա. տեղա-կալ։ Ան արդէն նախարարի տեղակալի պաչտօն կը վարէր 1994-էն ի վեր. յատ-կապէս գրաղած է Լ. Ղարաբաղի կար-գաւորութեան գործընթացով։

***

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐՆԵՐ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ — ՍՓԻՒՌՔ» ՆԻՒԹԻՆ ՇՈՒՐՋ

Կառավարութիւնը կը նախատեսէ «Հա-յաստան — Սփիւռք» վոխ — յարաբերու-թիւններու քննարկման նուիրուած հա-

մագումարները կազմակերպել: Անոնցմէ առաջինը տեղի կ'ունենայ Փետրուարին եւ կը կոչ հանրապետական բնոյթ, իսկ երկրորդը՝ Ապրիլ 24–ին, համահայկական բնոյթով, որու կը մասնակցին Սփիւռքի տարբեր գաղութներէն, քաղաքական բոլոր կուսակցութիւններէն ներկայացուցիչներ: Հանդիպումները առիթ կ'ընծայեն քննարկելու Սփիւռք – Հայաստան յարաբերութիւններու ներկայիս պարագան վիճակը եւ զանոնք բարելաւելու, արդիւնաւէտ դարձնելու միջոցները:

*
**

ԱՐՏԱՒԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՄՕՏ

Արտաքին նախարար Ալեքսանդր Արզումանեան ընդունած է Ուկրանիոյ լիազօր դեսպան Ալ. Բոժկոն: Քննարկած են հայ-ուկրանական յարաբերութիւններու զարգացման եւ ընդլայնման, նաեւ երկու երկիրներու միջեւ դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատման ե. տարեթիւին նշման առընչուող հարցեր: Նախարարը ընդունած է նաեւ Գերմանիոյ լիազօր դեսպանը՝ Տիկին Գարոլա Միւլլը – Հոլթքէմփէրը, որու հետ ուսումնասիրած է երկու երկիրներու միջեւ համագործակցութեան հարցեր:

*
**

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈԹԱՏԵՏԵՐ

Ճափոնական «Զէ – նոն» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայած է Ա. Ցարութիւնեանի չափորի քոնչերթոյի, թաւջութակի էքսփրոմթի, քլարինէթի, դաշնակի եւ ջութակի թրիոյի ,ինչպէս նաեւ Ա. Բաբաջանեանի հետ մշակած երկու դաշնակի համար «Հայկական Ռափսոտի»ի «Տօնական»ի նոթատետրերը: Ա. Ցարութիւնեանի գործերը հրատարակուած կամ սալերով հրամցուած են արդէն Ջուիցերիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Գերմանիոյ, Միացեալ–Նահանգներու, Սպանիոյ, Ռուսաստանի եւ այլ երկիրներու մէջ:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒՈՒՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ ԸՆԹԱՑՔԻ ՄԷՋ Է

Ծրագրի վրայ – անօրէն Գագիկ Մաթեւոսեան «Արմէնփրէս»ին յայտնած է որ 57 միլիոն տոլար արժողութեամբ ոռոգման այս ծրագրին 43 միլիոնը ապահոված է Հայաշխարհային Դրամատունը եւ 8 միլիոնը դիւզատնտեսական զարգացման միջազգային կազմակերպութիւնը՝ էրենց վարկերով, 4 միլիոն 150 հազարը կառավարութիւնը, իսկ 2 միլիոն ալ գոյացած է ձեռնարկատէրերու ներդրումներէն:

1994–ին սկսած ծրագրով արդէն իրագործուած է 12 միլիոն 650 հազար տոլարի աշխատանք: Կատարուած են ջրատարի գանգերու, ջրանցքներու, ոռոգման համակարգերու, յատուկ հորերու, ջրմուղ կայաններու կառուցման եւ վերանորոգման աշխատանքներ, եղած են ներդրումներ ջուր օգտագործողներու միութեան ստեղծման նպատակով:

*
**

ՀԻՆ ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ՆՇՈՒՄԸ

Երեւանի Հանրապետութեան հրապարակին վրայ, Յունուար 12–ի դիւերը նշուած է հին Նոր Տարուան գալուստը՝ տօնահանդէսով մը, որու ներկայ եղած է աննախադէպ բազմութիւն մը: Արդարեւ այս հանդիսութեան ներկայ եղած են աւելի քան 620 հազար հոգի:

*
**

ԹԷՆԻՍ

Հայաստանի թէնիսի խումբը որ կը բաղկանայ Աբրահամ Ցարութիւնեանէ, Անդրէյ Մակիչեանէ, Հայկ Ցակոբեանէ, Դաւիթ Բաբայեանէ եւ Հայկ Դարբինեանէ (պահեստ) ու մարզիչ Մարթէն Պետրոսեանէ մեկնած է Տաքար (Սէնեկալ) ուր մրցումներ կ'ունենայ թէնիսի Տէյվիս բաժակի եւրօ–ափրիկեան գոտիի փուլի խաղերուն: Իր խմբակին մէջ են Սէնեկալ, Պոսնիա եւ Լիխթենչթայն: Հայաստան իր առաջին մրցումը կ'ունենայ Մանտիրոջ հետ:

*
**

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ ՄԸ ՀԵՌԱՆԿԱՐՈՎ

Շրջանի հարցերուն չուրջ Կովկասի երկիրներու համագումար կազմակերպելու մասին նախագահ Լ. Տէր–Պետրոսեանի Լիզպոնի մէջ ըրած առաջարկին կապակցութեամբ Արտաքին նախարարութիւնը արդէն սկսած է ձեռնարկել քայլերու: Յունուար 14–ին, կառավարութեան ընդունելութիւններու Տան մէջ այս առընչութեամբ տեղի ունեցած մամուլի ասուլիսին նախարար Ալեքսանդր Արզումանեան յայտնած է որ նախարարութիւնը չի'ման մէջ է շահագրգռուած երկիրներուն հետ համագումարի օրակարգին պատրաստութեան աշխատանքներուն կապակցութեամբ:

PUBLICATIONS REÇUES

SI TU CROIS, TU VERRAS LA GLOIRE DE DIEU
Méditations choisies
Pasteur Jean-Daniel SAHAGIAN
Publié par «l'Association des Amis du Pasteur Jean-Daniel Sahagian»,
55, ave. Victor Cresson,
92130 Issy-les-Moulineaux.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէջ, Դեկտեմբեր 15–ին յատուկ բնոյթ ստացած է Ս. Ցակոբի տօնակատարութիւնը, նախ կրօնական, ապա աշխարհական հանդիսութիւններով: Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ, պատարագած է հիւրաբար Մոնրէալ գտնուող Բերիոյ թեմի առաջնորդը՝ Սուրբէն Արք. Գաթաճոյեան: Կատարուած է խորանը պայծառացնող եօթը սրբանկարներու օծումը (դծագրութիւն եւ նուէր Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Սիմոնեանի): Ցաւարտ պատարագի, ձեռամբ Մեսրոպ Արք. Աշճեանի, տեղի ունեցած է եկեղեցւոյ նախադաւթին զետեղուած անկիւնաքարերու, խաչքարերու եւ անուններու յուշատախտակի քօղագերծման արարողութիւնը, ներկայութեամբ կնքահայրերուն: Ապա, կրօնական բաժինին յաջորդած է ճաշ մը Հայ Կեդրոնի ՀՄԸՄ–կամք մարզասրահին մէջ: Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ, բարի գալուստ մաղթած է տիկին Տիրուհի Մանճիկեան, ապա անդրադարձած է Խաժակ Ծ. Վրդ. Ցակոբեանի պաշտօնի կոչումին որպէս առաջնորդական փոխանորդ Գանատայի եւ հոգեւոր տեսուչ Ս. Ցակոբ Մայր եկեղեցւոյ: Խօսք առած են, յաջորդաբար, Արմէն Ա. Քհնյ. Իշխանեան, Խաժակ Ծ. Վրդ. Ցակոբեան, Մեսրոպ Արք. Աշճեան, որու կոչին ի պատասխան ներկաները 4000 դանատական տոլար նուիրած են Հայաստանի տարեցներու օժանդակութեան Ֆոնտին: Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը: Ձեռնարկի աւարտին, շնորհակալութեան խօսքեր ըրած է Տիկին Մանճիկեան:

*
**

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Ս. Ցակոբ վարժարանի շրջանաւարտներու Միութեան առաջին հանդիսումը տեղի ունեցած է Յունուար 3–ին Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, մասնակցութեամբ 100 շրջանաւարտներու: Բացման խօսքը արտասանած է Միութեան նախաձեռնող անդամներէն՝ Ալին Գանանճեան: Ելոյթ ունեցած է վարժարանի տեսուչը Ցակոբ Պուլկարեան:

*
**

ՍԿԻՏԱՐԻ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Կիլիկեան սրահին մէջ, Յունուար 4–ին, նախաձեռնութեամբ Միացեալ Երգչախումբի վարչութեան անդամներուն եւ համակիրներուն, նշուած է Գարեգին Պատրիարքի եւ Շահան Արք.ի եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան երեսնամեակը: Առողջական պատճառներով Պատրիարքը նամակով մը շնորհաւորած է ներկաները, որ կարդացուեցաւ: Խօսք առած են Գանատայի Հայ Դատի Յանձնախումբի նախագահ Վարուժան Նիկոլեան, Գանատայի Հայ Կեդրոնի վարչութեան նախագահ Ռուբէն Ցովհաննիսեան, Գանատայի Հայ Կեդրոնի Երիտասարդական Միութեան նախագահ Ռաֆայէլ Ցովհաննիսեան, Գանատայի Հայ Կեդրոնի Կանանց Միութեան նախագահ Մարի Ալեքսանեան, Գանատայի Հայ Կեդրոնի Տարեցներու Միութեան նախագահ Ռուբէն

ՄԱՐԹԻԿ – ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Պր. Ժակ Աբթինեան, զաւակները ու թոռները,

Տիկին Մարի – Ժան Խաչատուրեան, զաւակները ու թոռները,

Տէր եւ Տիկին Իվ Աբթինեան եւ զաւակները,

եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները

ցաւով կը ծանուցանեն

ԽԱՉԻԿ ԱՐԹԻՆԵԱՆ-Ի

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 7-ին, 93 տարեկանին:

***

Ողբացեալը փափաքած էր որ իր մահուան առթիւ, առ ի երախտագիտութիւն նուէր մը ըլլայ «Յառաջ»ին որու բաժանորդ էր 1925-էն ի վեր: Առ այդ ընտանիքը 3000 Ֆր. կը նուիրէ:

ՈՉ ԵԻՄ Է
ՄԷԹՐ ՀՐԱՉԵԱՅ ՍԵԴՐԱԿԵԱՆ

Ներկայիս կը գուժենք մահը Թէքէեան Մշակութային Միութեան Հիմնադիրներու Մարմնի վեթերան անդամ եւ աղգային անզուգական գործիչ Մէթր Հրաչեայ Սեդրակեանի, որ պատահած է Հինգշաբթի Յունուար 16-ին, Պէյրութի իր բնակարանին մէջ:

Յուղարկաւորութիւնն ու թաղման կարգը տեղը պիտի ունենան Կիրակի, Յունուար 19-ին:

Փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւնները կը կատարուին Պէյրութի Վահան Թէքէեան Վարժարանի սաներու Ֆոնտին:

Թ. Մ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 16, 1997

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ-ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Վեհափառ Հայրապետի Փարիզեան Շրջանի կեցութեան ծրագիրը ընդհանրապէս հետեւեալն է.–

Նորին Սրբութիւնը Փարիզ կը ժամանէ Հինգշաբթի օր, 23 Յունուար 1997-ին, առաւօտեան կանուխ՝ ժամը 7-ի չուրջ, Երեւան – Փարիզ հերթական թռիչքով եւ կ'ընդունուի Օդակայանի Պատուոյ թիւ 200 սրահը՝ պետական, եկեղեցական եւ համայնքային ներկայացուցիչներէն:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 6-ին, «Հրաչափառ»ով մուտք կը գործէ Առաջնորդանիստ Սուրբ Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճար:

Ուրբաթ, 24 Յունուար

– Ժամը 10·30-ին, մամլոյ ասուլիս Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Առաջնորդարանի սրահին մէջ:

– Ժամը 17·30-ին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի ընդունուի Ֆրանսայի Բողոքական Եկեղեցիներու Դաշնակցութեան կեդրոնը, 47, rue de Clichy, 75009 Paris:

Շաբաթ, 25 Յունուար

– Ժամը 10-էն ժամը 14, Վեհափառ Հայրապետը կ'այցելէ Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանը, Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին եւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանը:

– Ժամը 15·30-էն 19, Վեհափառը այցելութիւն կու տայ Իսիի Քաղաքապետարանը, Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին եւ կ'օրհնէ Իսիի Ս. Թարգմանչաց նորակառոյց վարժարանը:

– Ժամը 17-էն 19 կը հանդիպի Իսիի Համագումարներու Հանդիսասրահը, 25, avenue Victor Cresson, ուր գեղարուեստական յայտագրի մը առթիւ՝ վեհը կը խօսի առհասարակ կրթական առաքելութեան եւ ուսումնական կեանքին մասին:

Կիրակի, 26 Յունուար

– Ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը հանդերձեալ է Սուրբ Պատարագ մատուցանել մեր Մայր Տաճարին մէջ, որուն հրաւիրուած են Հոգեւոր Պետեր եւ Պետական պաշտօնական Անձնաւորութիւններ:

– Ժամը 13-ին, Վեհափառին ճաշի հիւրը կ'ըլլան մասնաւորաբար հրաւիրուած Հոգեւոր եւ Պետական Անձնաւորութիւններ:

Երկուշաբթի, 27 Յունուար

– Ժամը 9·30-էն 14, Վեհափառը կ'այցելէ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Քաղաքապետարանը, Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին, Կոնէսի Հանգստեան Տունը, ինչպէս նաեւ Րէնոսիի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը:

– Ժամը 17-էն 18·30, Վեհափառը կ'ընդունուի Ցունայ Մեթրոփոլիտէն՝ Ժէրէմիի կողմէ, Ցունայ Մայր Տաճարին մէջ, 7, rue Georges Bizet, 75016 Paris:

– Ժամը 20·30-ին, հանդիպում Հայ Համայնքին հետ, Salle Gaveau, 45, rue La Boëtie, 75008 Paris.

Երեքշաբթի, 28 Յունուարէն մինչեւ Երեքշաբթի, 4 Փետրուար, Վեհափառը կը գտնուի Գաւառի Շրջանները:

Չորեքշաբթի, 5 Փետրուար

– Ժամը 10-ին, Վեհափառը կը վերադառնայ Փարիզ:

– Ժամը 11-ին, Վեհափառը կ'այցելէ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մեր Եկեղեցին:

– Ժամը 17·30-ին, Վեհը կ'ընդունուի Նոթրը Տամ տը Փարիի մէջ՝ կարդինալ Ժան-Մարի Լիւսթիժէի կողմէ:

Հինգշաբթի, 6 Փետրուար

Վարդանանց Տօնն է եւ Անուանակոչութեան Տօնն է նաեւ Նորին Սրբութեան Օծութեան Վեհափառ Հայրապետին: Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ կը պատարագէ Իր Գահակալութիւնը եւ Վեհը կը քարոզէ:

Աւարտ Նորին Սրբութեան Ֆրանսա այցելութեան:

ՎԵՀԱՓԱՌԻ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆԿԱՑՈՒՄԸ

Dîner annuel
des Amis de la Fondation
Marie Noubar

au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur : **Monsieur Jean-Michel THIERRY**

Samedi 25 Janvier à 20 heures, au YAN'S CLUB
5, avenue Reille — PARIS 14e

Tirage de la tombola au cours du dîner.

—— Tél. : 01. 47. 81. 28. 66 ——

(Շար. Ա. էջէն)

յաստանի մէջեւ: Վերջաւորութեան յայտնած է իր դոհունակութիւնը այս այցելութենէն, ըսելով որ արդիւնաւէտ եղած են իր հանդիպումները Սպիտակ Տան եւ Գաւիթոլի մէջ ինչպէս նաեւ Ազգային եւ Ելմտական նախարարութիւններուն մօտ:

***

«Փաստ» գործակալութիւնը վերջերս լուրեր հաղորդած է, ըստ որոնց Ուաշինկթընի մէջ ամերիկեան իշխանութիւնները վարչապետին վրայ ճնշում բանեցուցած կ'ըլլան նախագահական ընտրութիւնները վերակազմակերպելու համար: Այս մասին Հայաստանի ամերիկեան դեսպանատան դիմած «Արմէնփրէս»ի թղթակիցին ըսած են որ իրենք որեւէ մեկնաբանութիւն չեն կրնար ընել, քանի որ «Փաստ»ի յիշած աղբիւրները բոլորովին անծանօթ են իրենց:

***

Վարչապետը հազիւ Երեւան վերադարձած, Յունուար 17-ին Մոսկուա անցած է ՀԱՊ-ի ժողովին մասնակցելու համար:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵԹԱՆԻԱՀՈՒ փորձած է, Յունուար 16-ին, կէս ժամուան ելոյթի մը ընթացքին, համոզել երեսփոխանները որ՝ «Զենք ուղեր բաժնուիլ Հեպրոնէն, այլ՝ մնալ. այս է տարբերութիւնը» ու խօսքն ուղղելով այն 400 Իսրայէլացիներուն որոնք տուն-տեղ եղած են հոն, ըսած է.– «Եղբայրներ եւ քոյրեր, մտահոգ ենք ձեր ճակատագրով: Ձեր մէջ 400 Հրեաները չենք տեսներ, այլ՝ հրէական 4000 տարիներու պատմութեան ներկայացուցիչներ»: Նոյն օրը, իսրայէլեան բանակը մասամբ կը հեռանար:

ՊՈՒՖՖԱՐԻՒԻ (Ալժերիա) մէջ Յունուար 16-ին ոճրափորձ մը եւս գործուած է: Քաղաքը խորհրդանիշը կը նկատուէր դիմադրութեան ծայրայեղական մահմետականներու դէմ: Պայթած ռումբէն 14 հոգի մեռած է, գործածուած կառքերու չուկային մէջ ուր խուռներամ բազմութիւն կար: Ժողովուրդը կը մեղադրէ իշխանութիւնները որոնք նուազագոյն միջոցները չեն կրնար ձեռք առնել:

ՕԴԻՆ ԱՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ միշտ վտանգաւոր համեմատութիւններու հասած կը մնար Փարիզ եւ Լիոնի շրջանը, Յունուար 17-ին, եւ բարելաւումի անմիջական յոյս ալ չկար: Ռոնի շրջանի նահանգապետութիւնը բեռնատար կառքերու անցքը Լիոնէն արգիլեց քանի մը օրուան համար, բայց Փարիզի մէջ ոչ մէկ միջոց ձեռք առնուեցաւ: Իտալիոյ չորս քաղաքներու մէջ՝ Հռոմ, Ֆլորենցէ, Ուտինէ, Պոլցանօ, երթեւեկը մասամբ արգիլուած էր Յունուար 17-ին: Մնաց որ ըստ հռոմէական աւանդութեան Յունուար 17 թուականը չարիքի օր է եւ կառքերու երթեւեկը արգիլուեցաւ ժամը 15-էն 20: Փարիզի եւ արուարձաններուն մէջ, տիոքսիտ տ'ազոթը վտանգաւոր չափը մթնոլորտին մէջ գլած անցած էր Յունուար 16-ի ցերեկին: Ֆրանսա նոր կ'անդրադառնայ եւ Շրջապատի նախարարութիւնն ալ, յապաղումով, հրաւիրեց նահանգապետները որ հարկ եղած միջոցները ձեռք առնեն:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Օգոնիոկ կարեւոր չափաթերթին համաձայն, Ելցին հրովարտակ մը ստորագրած է ուր մեծ – դուքս Ժորժը կը նշանակուի ցարերու գահին ժառանգորդը: Ռուսաստանի վերջին ցարը ընտանեօք ջարդուած ըլլալով, ուղղակի ժառանգորդ չէ մնացած: Ժորժ Ալեքսանդր Գ. ցարին փոքր եղբօր՝ Վլատիմիրի չառաւիղէն է: Բայց, կայ նաեւ իշխան Նիքոլան որ Նիքոլա Ա. ցարի թոռան թոռն է որ քնաւ համաձայն չէ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՄՏԱՊՕՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1) Նոյեմբերէն ի վեր, թղթատարի ղրկած գումարներու Chèques postaux չի ղրկեր այլեւս գումարներու համապատասխանող չէքերու կտրօնները. ուրեմն «Յառաջ» չի կրնար գիտնալ թէ ո՞վ է ղրկողը: Կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն որ այլեւս ՈՒՂՂԱԿԻ ՈՉ ՄԻԿ ԳՈՒՄԱՐ ՂՐԿԵՆ ՄԵՐ ՇԷՖ – ՓՈՍԹԱԼԻ ԹԻԻԻՆ, ԱՅԼ ՇԷՖԵՐԸ ՄԵԶԻ ՂՐԿԵՆ ՈՒ ՄԵՆՔ ՓՈԽԱՆՑԵՆՔ:

***

2) Այդ իսկ պատճառով չենք գիտեր թէ որոնք ղրկած են հետեւեալ գումարները (ստացուած Ցունուար 9-ին)·

500 Ֆր. (Մարսէյլէն),
1100 Ֆր. (Լիոնէն),
603 Ֆր. (Լիոնէն),
1100 Ֆր. (Փարիզէն),
1100 Ֆր. (Փարիզէն):

Կը խնդրենք որ ղրկողները յայտնեն մեզի իրենց անունն ու հասցէն:

Շնորհակալութեամբ
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 21
MARDI
21 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԴԻՄ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·031 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 72e ANNEE — N° 19.031

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

ՓԱՐԻԶԻ ԳՐԵՏԻ ՖՈՆՍԻԷԻ պաշտօնէութիւնը, Յունուար 17–էն ի վեր, զբաղած է կեդրոնատեղին իրենց զբաղեցուցած մասնաճիւղերէն մէկ քանիին մէջ արդիլափակելով վարիչ անդամները, ներառեալ՝ կառավարիչը: Այս վերջինը կը կրկնէ թէ ինքզինք պատանդ չի նկատեր: Գրեթէ Ֆոնսիէի պաշտօնէութիւնը դէմ է վերակառուցման ծրագրին որ կը նախատեսէ ճուլումը Գրեթի մոպիլիէ որ Ֆրանսի հե՛տ: 300 – 400 պաշտօնեաներ են որոնք տուն տեղ եղած են եւ կոչ ալ ըրած որ նոյն ընթացքը բռնեն զաւառի բոլոր մասնաճիւղերը: Պատուիրակութեան մը տեսակցութիւնը ելմտական նախարար Ժ. Արթիւի հետ ապարդիւն անցաւ: Նախարարը զոլորտին անտեսած է աշխատաւորները, որոնց ամսական աշխատավարձը 10, 12, 15 հազար է առաւելագոյն (վերջինը 30 տարուան աշխատանքէ ետք): Պաշտօնեաները որոշած էին սակայն բաց պահել հաստատութիւնը Յունուար 20–ին: Նախորդ դիւրէր, զուարթ մթնոլորտ մըն ալ կը տիրէր եւ բոլորը կը զիւրէին երգելով եւ պարելով:

ԱՐԱՖԱԹ փառաւոր մուտք մը գործեց «ազատագրուած» Հեպրոնի մէջ, Յունուար 19–ին եւ հակառակ մտավախութիւններուն ոչ մէկ միջադէպ պատահեցաւ: Պաղեստինեան իշխանութեան պետը կոչ մըն ալ ըրաւ հրեայ 400 «զաղթատէր»երուն, չեչտելով՝ «ճակատում չենք փնտռեր»: Արաֆաթ, պատչդամէն, յայտարարած է. – «Ոմանք կը նախատեսէին որ Գազայէն եւ Երիքովէն անդին չենք երթար: Այսօ՛ր, հո՛ս ենք Հեպրոն, վաղը՝ Երուսաղէմ կ'ըլլանք»: Ինք դեռ կ'ըսէ որ աշխատաւորականներուն կամ Լիքուտին հետ չէ որ բանակցութիւններ տարած են այլ՝ իսրայէլացի ժողովուրդին: Հրեայ փոքր համայնքին պետերէն մէկուն համար՝ «Մարդկութեան ամէնէն տխուր օրերէն մէկն է: Ցաղթանակ մըն է ահաբեկիչներուն համար»:

ԱԼԺԵՐԻԱ արխնալի չաբաթավերջ մը ապրեցաւ Յունուար 18–ին եւ 19–ին: Շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը 36 գիւղացիներ մորթուած են «յանուն իսլամ»ի Մէտեայի շրջանը: Կիրակի օր ալ, Ալժիէի կեդրոնն է որ ականուած կառք մը պայթած է Պելքուր թաղամասը ուր խուռներամ բազմութիւն մը կար: 21 մեռեալ կար, 60–է աւելի վիրաւորներ, որոնց մէջ 30–ը ծանր վիճակի մէջ, 5–ն ալ՝ մահաքունի:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ, Յունուար 19–ին, ցուցարարները փողոց լցած են չուներով, պատյան ձեւ տալու համար ցոյցին, զոր Միլոսեւիչ արգիլած էր: Կը չարունակեն պահանջել որ իշխանութիւնները ընդունին ընդդիմութեան բոլոր յաղթանակները Թաղապետական ընտրութիւններուն մէջ:

ՌՈՊԸԲԹ ՏՈԼ, Մխայեալ–Նահանգներու նախագահական պարտուած թեկնածուն, որ ծանօթ է իր հայանպաստ դրծունէութեամբ Ծերակոյտէն ներս, ամերիկեան քաղաքացիական բարձրագոյն շքանշանին արժանացաւ՝ Ազատութեան շքանշանը, նախագահ Գլինթընի ձեռքէն իսկ: Ծանօթ, նաեւ որպէս խմոռւռի տէր անձ մը, հանրապետական ծերակոյտականը չնորհակալութեան խօսքը սկսած է

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՄՐԻՉ

ՀԵՌԱՏԻՊ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

Յունուար 18 / 20)

ԱԺՄ–Ի ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ ԿՆՔՄԱՆ ՅԱՐՈՒՑԱԾ ՎԷՃԸ

Երեւանի քաղաքապետարանի բնակարանային Ֆոնտի պետը անդրադառնալով ԱԺՄ–ի առաջին յարկաբաժնի Ներքին եւ Արդարութեան նախարարութեան կողմէ կնքումի պարագային, ըսած է թէ այդ քայլին նախորդած էր Երեւանի քաղաքապետարանի որոշումը, ուր ըսուած էր թէ յիշեալ տարածքը փոխանցուած է «ՍՄՊԼ» սահմանափակ պատասխանատուութեամբ ընկերութեան. Ֆոնտի պետը աւելցուցած է նաեւ որ որոշումը առնուած է վերոյիշեալ ընկերութեան դիմումէն իսկ ընդառաջելով՝ կառարուած քննարկումէն ետք, հաստատելէ վերջ թէ ԱԺՄ–ի վարձակալութեան պայմանագրութիւնը կ'աւարտէր Յունուար 1–ին; Ան աւելցուցած է նաեւ թէ եթէ ԱԺՄ–ն կը պնդէ թէ պայմանաժամը կ'երկարի մինչեւ 1997 Օգոստոս 1, կրնայ դիմել դատարան եւ քաղաքակիրթ ձեւով բողոքել քաղաքապետին որոշումին դէմ:

***

ԱՆՑԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՎԱԽԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄԸ

Նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեան վաւերացուցած է կառավարութեան Յունուար 13–ի այն որոշումը, որ կը վերաբերէր նախկին խորհրդային եւ Հայաստանի համագործակցութեան անցագիրներու վաւերականութեան պայմանաժամի յետաձգման: Նոր պայմանաժամով անոնք ի գործու են դեռ մինչեւ 1997 Դեկտ. 31:

***

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 25–Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ԿԱՊԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Հայաստանի Դատախազութեան «Արմէնփրէս»ի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, կը չարունակուի Սեպտեմբեր 25–ի դէպքերուն առթիւ բացուած հետաքննութիւնը: 11 հոգիի վերաբերեալ հինգ թղթածրար արդէն փոխանցուած է Գերագոյն Դատարան: Մօտ օրէն անոնց կ'աւելցուի հատ մը եւս: Արշակ Սադոյեան եւ Ալպէր Բազդասարեան կը գտնուին հետախուզման մէջ:

***

ԱԶԱՏ ԱՐՇԱԿԵԱՆԻ ՀՐԱԺԱՐՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Ազատ Արշակեանի Հայաստանի քրիստոնեայ – դեմոկրատական Միութեան ղեկավարի պաշտօնէն հրաժարիլը չատերու համար անակնկալ եղած է եւ հետաքրքրութիւն արթնցուցած, քանի որ Հայաստանի մէջ գրեթէ աննախադէպ պարագայ է տեսնել որ ոեւէ մէկը իր կամքով կը հեռանայ որեւէ պաշտօնէ: Այս ուղղութեամբ ան կարգ մը բացատրութիւններ տուած է եւ ըսած, թէ «Հանրապետութիւն» միաւորումը եւ թէ բազմաթիւ կուսակցութիւններ պատմա – քաղաքական առումով կատարած են իրենց պարտականութիւնը եւ այսօր նորացում պէտք է: Ան վերադարձուցած է նաեւ Ազգային Ժողովի յանձնաժողովի փոխ – նախագահի իր լիազօրութիւնները եւ աշխատանքի գլուխ անցած՝ Երեւանի քաղաքապետարանին մէջ:

***

ՀԱՅ ԻՐԱԽԱՐԱՐԸ ՊԱՐԳԵԽԱՏՐՈՒԱԾ

Մարմնամարզութեան վաստակաւոր մարզիչ, միջազգային իրաւարար Գէորգի Յարութիւնեան, որ կը պաշտօնավարէր նաեւ Աթլանթայի խաղերուն, այդ առթիւ ունեցած իր մեծ ներդրումին համար արժանացած է միջազգային ոլիմպիական կոմիտէի եւ Աթլանթայի կազմակերպիչ կոմիտէի արծաթէ մեռալին եւ գնահատանքի գիրին:

***

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԻՐԱՆԶԷՍ ՓՐԿՈՒԻԼ ԵԼՑԻՆԷՆ

Ոչ միայն Ռուսերը, այլեւ Արեւմուտքը որ մինչեւ հիմա առանց վերապահութեան թիկունք կանգնած էր Ելցինի, այսօր ինքն իրեն կ'ուզէ այս հարցումը: Այլեւս ոչ մէկ կասկած կայ որ չատ լայն իշխանութեան տէր այս նախագահը առողջական պատճառներով անկարող է իր անձնական երկրին կայուն ընթացք մը ապահովելու:

Սրտի բաց ու կարեւոր գործողութեան մը հետեւանք վեց չաբաթ հեռու մնալէ ետք կրեմլինէն, ան Դեկտեմբեր 23–ին յայտարարեց թէ պատրաստ էր պայքարի: Այսուհանդերձ, օրէ օր կ'աւելնայ թիւը անոնց որոնք կ'ըսեն թէ Ելցին իրականութիւն կը նկատէ իր փափաքները: Նոյնն է պարագան անոնց որոնք դուրի դգացումով կը համակուին երբ կը տեսնեն Քոհլի հետ անոր լուսանկարները: Եւ արդէն Գերմանիոյ վարչապետին հետ ձիւնին վրայ կարճատեւ պտոյտ մը բաւեց որ ան թոքատապով մը անկողին իյնայ, կրկին հեռու մնալով քաղաքական բեմէն: Աւտր յաջորդեց Գորբաչովի յայտարարութիւնը թէ Բրեժնեւի չրջանին նման, Ռուսաստան կրկին ունի առաջնորդ մը որ չի կրնար ամուր կանգնիլ երկու սրունքներուն վրայ: Կրեմլինէն հակադեցութիւն չեկաւ այս նմանութեան. վարչապետը արձակուրդի մէջ էր, ֆինանսներու պատասխանատու փոխվարչապետը՝ հիւանդ, իսկ նախա – դահին վարչախումբին ղեկավարը՝ Զուբայիս Ջնջեց Մխայեալ – Նահանգներ կատարելիք ճամբորդութիւնը: Գորբաչովի խօսքերուն անդրադարձներ լսուեցան միայն ընդդիմադիր չարքերէն:

Աւտնց առաջիններէն եղաւ Ծերակոյտի նախագահ Սորոյեւ որ մեծ յարգանք կը վայելէ: Մինչեւ Դեկտեմբեր ան կրեմլինի հանդէպ ոչ մէկ թերացում ունեցած էր, բայց համբերութիւնը հատաւ երբ տեսաւ որ պաշտօնական խոստումներու համաձայն փոխանակ բարւոքելու, ընդհանուր կացութիւնը աւելի վատթարացաւ: Ան նախ քննադատեց Չերնոմիրտինի կառավարութիւնը որ առաջին պատասխանատուն կը նկատէր այս տակնուվրայութեան: Յետոյ, Յունուարին երբ Ելցինի հիւանդութեան լուրը հրապարակուեցաւ, Սորոյեւ պահանջեց որ վերաքննութեան ենթարկուի Սահմանադրութիւնը եւ իշխանութիւնները նորովի հաւասարակշռուին: «Սահմանադրութիւնը սրբապատկեր մը չէ» ըսաւ ան: Առաջարկեց որ կառավարութիւնը Դուման մէջ կազմուի ու անոր հակակշռին ենթակայ ըլլայ: Սոփիկա վերջ պիտի տար հրամանագրերու ժամանակին որով կը յատկանշուի Ելցինի շրջանը:

Եթէ այս առաջարկները ընդունուին, պէտք պիտի ըլլայ ձեռք առնել Սահմանադրութեան մէկ ուրիշ թերին որ յայտնեցաւ Ելցինի հիւանդութեամբ: Տեսականօրէն, նախագահին մահուան պարագային օրէնքը վարչապետին կուտայ տեղակալութեան պաշտօնը: Ան երեք ամիսէն պէտք է նախագահական նոր ընտրութիւն կազմակերպէ: Սակայն, Սահմանադրութիւնը ըսելով հանդերձ թէ անկարողութեան պարագային կարելի է նախագահին պաշտօնէն վերջ տալ, էի ճշդեր թէ ո՛վ պէտք է անկարողութիւնը հաստատէ:

Նահանգապետերու վերջին ընտրութիւնները կրեմլինի չատ նպաստաւոր արդիւնք չտուին: 40 չրջանէն 18–ը միայն չահեցան անոնք եւ պէտք է ըսել որ այդ 18–ին մէջ կան դէմքեր որոնք աւելի լեբէդեան են, քան՝ ելցինեան: Նոր նահանգապետերը յանձնառու եղան ամսականներու, հանդատեան թոշակներու կանոնաւոր վճարումը ապահովելու, նախագահն ալ այդ մասին հրամանագիր ստորագրեց. բայց ոչ ոք կը հաւատայ որ սպասումները վերջ կը դնեն:

Կամաց – կամաց կրկին չուրին երեսը կ'ելլեն հին հակամարտութիւններ ալ: Մոսկուայի քաղաքապետը Եուրի Լուժկով Զուբայիս – Բերեզովսկի զոյգը կ'ամբաստանէ երկրին մէջ արտայայտութեան ազատութիւնը սահմանափակելով: Զուբայիս Ելցինի ընտրապայքարը վարած է, իսկ Բերեզովսկի տրամադրած է հարկաւոր դումարին մեծ մասը: Այս վերջինը որ անկէ ի վեր Ապահովութեան Ազգային Խորհուրդին փոխ – նախագահ կարգուած է, հարցազրոյցի մը մէջ ըսած է թէ ոչ միայն նախագահը բարոյական մեծ պարտք ունի իրեն, այլեւ յայտնած թէ ինք ու վեց ուրիչ ղրամատէրեր ի նպաստ իրենց ներքինաշխարհած են, ռուսական տնտեսութեան կէսը, աւելցնելով թէ խորհրդային հարստութիւնը ոչ ոքի սեփականութիւնն էր:

Այս արտայայտութիւնները թանկագին խաղաթուղթ մը եղած են Լուժկովի համար որ պայքար կը մղէ լրատուութիւններէն վտարելու համար պատեհապաշտ այս կարգի տիպարներ որոնք մանաւանդ հեռատեսիլին 80%–ին ձեռք դրած են:

Դումային համայնապատ ընդդիմութիւնը ձայն չի հաներ, վախնալով որ նախկին վարչակարգը կրկին կեանքի կոչելու ամբաստանութեան թիրախ կ'դառնայ: Քրնեղատատոններու դիակաւոր դիրքին վրայ է օգոստոս Լերէդ: Ան եւ Լուժկով չատերու կողմէ կրեմլինի համար յարմարագոյն զոյգը կը նկատուին: Առաջինը նախագահութեան, երկրորդը վարչապետի պաշտօնին համար:

Որքան ալ այժմէական թուի նիւթը, ընտրութեան հետանկար մը չի կրնար ապօրեայ հարցերը մոռցնել տալ ռուս ժողովուրդին: Անվճար մնացած աշխատավարձերը, Մխայեալ – Նահանգներէն կըրկնակի սուղ ուժանիւթը, փոխադրամիջոցները որոնց կարելի չէ մօտենալ եւ տակաւին Չէչէնիոյ ռուս բանտարկեալներու դիակաւորները են այդ հարցերուն: Հեռատեսիլի մեկնաբանները յաճախ կ'բաւեն. «մեր երկիրը մեր նախատահէն ալ աւելի հիւանդ է»: Մոսկուայի մէջ յատնի նախանձով կը նային Սոֆիայի, Պելկրատի զոյգերուն, եւ երբ պուլկար ցուցարար մը հեռատեսիլէն կ'ըսէր թէ ընդհանուր թշուառութեան չնորհիւ հարբուտացող ափ մը հարուստներու հանդուրժել կարելի չէր, ռուս դիտողները դրժուարութիւն չունեցան իրենք զիրենք տեսնելու այդ անձին մէջ: Այս հաստատումով անկարելի չի թուիր օր մըն ալ տեսնել թէ պալքանեան օրինակը հետեւորդներ գտած է Ռուսաստանի մէջ:

60 ՏԱՐԻ ԵՏՔ...

Գեղարքունիքի մարզի Արծուանիստի «Վանեւան» պատմական վանական համալիրը չուրջ 60 տարուան ընդմիջումէ մը ետք վերաբացուած է: Ծննդեան տօնի նախօրեակին, Գեղարքունիքի թեմի առաջնորդ Անանիա Եպիսկ. Արարջեան մխիթարով օծած է համալիրի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ կեդր. եկեղեցւոյ Ս. Սեղանը:

ՅՕՇՈՏՈՒԱԾ ԿՂԶԻԻՆ՝ ԿԻՊՐՈՍԻ ՎԵՐՋԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Անղարայի ղեկավարները վերջին սպառնալիքները Կիպրոսի իշխանութիւններուն եւ Յունաստանի դէմ՝ կրկին մինչազգային բեմին յառաջմասը կը բերեն կիպրական թնճուկը, որ իր բարւոք լուծումին կը սպասէ աւելի քան քառասնամեայ տարիէ ի վեր:

Կիպրական կառավարութեան եւ Մոսկուայի միջեւ Յունուար 4-ին կնքուած համաձայնութեամբ, Ռուսաստան պիտի ծախէ ԼՍ – 300 հակօդային հրթիռներ, որոնք պիտի ծառայեն կղզիին ինքնապաշտպանութեան: Հրթիռներուն յանձնումը կրնայ կատարուիլ ամիսներ եւ թերեւս ուշանալ մինչեւ տարի մը, սակայն այս հեռանկարը բաւարար եղաւ որ Անգարա անմիջապէս պատերազմի սպառնալիք յայտարարութիւններ. Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Թանսու Չիլլէր եւ Պաշտպանութեան նախարար Թուրհան Թայան յստակ սպառնալիքներ ըրին կղզիին վրայ նոր զինուրակաղ յարձակում մը կատարելու եւ ամէն ուժական միջոց գործադրելու որ հրթիռները Կիպրոս չհասնին, ու նաեւ՝ հրթիռներուն կայանները ռմբակոծելու առաջին առթիւ: Անո՛նց համաձայն, Թուրքիա ինքզինք «վտանգուած» կը նկատէ կղզիին վրայ ռուսական հրթիռներուն առկայութեամբ, պատճառաբանելով որ անոնց տարողութիւնը կը հասնի մինչեւ 90 մղոն եւ հետեւաբար կրնան վտանգել Թուրքիոյ հարաւային եզերքները:

Աթէնք հակադարձելով՝ «պատերազմի յայտարարութիւն» նկատեց Թրքական զգալարութիւնը, անոր գործադրութեան պարագային:

Յունաստան եւ Թուրքիա անդամ են ՕԹԱՆ-ի, որուն ձէրն ու ոիրականն է Միացեալ – Նահանգները: Ուաշինկթընի մնայուն գլխացաւերն են վերընչեալ իր երկու թշնամի դաշնակիցները, որոնք անցեալ տարի ռազմածովային իրենց ուժերը չարժման գրին Եգէական Ծովուն վրայ յունական մէկ – երկու ժայռակտորներու վերհսպետական իրաւունքներու պաշտպանութեան հարցով, երբ Թուրք ձկնորսներ բռնաբարեցին յունական ծովային սահմանները: Ամերիկեան կառավարութիւնը դէմ ըլլալով հանդերձ կիպրոսի իշխանութիւններուն վերջին որոշումին, զգաստութեան խիստ կոչ մը ուղղեց Անգարայի, որմէ «վիրաւորուած» կը թուին ըլլալ Թուրքերը:

Միջազգային օրէնքով չատ զարմանալի կը թուի Անգարայի անկրաւ ջղագրգռութիւնը: Կիպրոս անկախ եւ գերիշխան պետութիւն մըն է, եւ իր իրաւունքն եւ նաեւ պարտականութիւնն է Հանրապետութեան տարածքին անվտանգութիւնը ապահովել կարելի բոլոր միջոցներով: Կղզիին գրաւուած մասին վրայ զինուրական եւ մանաւանդ ռազմական – օդային գերակշիռ ուժ կը ներկայացնեն Թրքական զօրքերը: ԷՍ – 300 ցամաք – օդ հրթիռները պիտի ծառայեն միայն բնակչութեան ապահովութիւնը զօրացնելու եւ թերեւս քիչ մը նաեւ նուազեցնելու Թուրքիոյ ծաւալողական ծանօթ ախորժակները, որոնց մաս կը կազմեն կղզիին գրաւուած մասին վերջնական անջատումը եւ ի հարկին անոր կցումը՝ Թուրքիոյ: Իր այս ծրագրին կարելի ձախողութիւնն է որ կ'անհանգստացնէ Անգարան:

Այս վերջին իրողութեան լոյսին ներքեւ պէտք է մեկնաբանել կիպրական վերջին տաղնապը, որուն լուծումը անվերջ կը ձգձգուի Թուրքիոյ – արեւմտեան ժողովրդավարութեան այդ մեծ պաշտպանին եւ ռահվիրայի՛ն – չնորհիւ Հիւսիսային Ատլանտեան Ուխտին մէջ իր վայելած դիրքին:

Կիպրական ողբերգութիւնը սկսաւ 1974 Յունիս 15-ին նախագահ Մակարիոսի դէմ պետական հարուածով, որ նկրտած էր այդ չրջանին Յունաստանի իշխանութեան տիրացած զինուրական խունտայի մը՝ «Գնդապետներու ռեժիմ»ին կողմէ: Այս զինուրականները լաւ գիտէին որ 1959-ի Լոնտոնի եւ Ցիւրիխի համաձայնութիւններով, կղզիին իրաւակարգին երաշխաւորներ ճանչցուած էին Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ նաստանի կողքին նաեւ Թուրքիա, որ իրաւունք ունէր միջամտելու սահմանադրական խախտումի մը պարագային: Պետական հարուածէն հինգ օր ետք թրքական բանակը 40 հազար զինուորներով կ'արշաւէր կղզին, կը գրաւէր հողամասին ամենաբարերը չրջանին 37 տոկոսը, որ կը համապատասխանէր հանրապետութեան տնտեսութեան 70 տոկոսին: 200 հազար Յոյներ կը վտարուէին իրենց բնակավայրերէն, 2000 անձեր «կ'անյայտանային», դեռ նկատի չառնելով սպաններն ու խոչտանգուածները: Թուրք բնակչութիւնը կը կազմէր Կիպրացիներու ընդհանուր թիւին տաղիս 18 տոկոսը: Հայեր նաեւ ունեցան իրենց կարեւոր կորուստները եւ վերապրեցան Մեծ Եղեռնին անդոհանքը: Պէտք չէ մոռնալ որ Կիպրոս եղած է նաեւ հայկական՝ Լուսինեաններէն ի վեր:

Թրքական արշաւանքէն ետք Անգարա վարեց Թրքացումի հետեւողական քաղաքականութիւն մը դրաւեալ հողամասերուն վրայ: Անատոլուի խորերէն եւ այլ չրջաններէն աւելի քան 50 հազար Թուրքեր եկան գրաւելու յունական տուները, բնականաբար չատ մը եկեղեցիներ վերածուեցան ախոռներու պէս թուրֆա ձեւով, 1983-ին հռչակուեցաւ «Հիւսիսային Կիպրոսի Թրքական Հանրապետութիւնը» որ մինչեւ օրս ճանչցուած է միայն Անգարայի կողմէ:

Մակարիոսի դէմ պետական հարուածը Թուրքիոյ համար միայն պատրուակ մըն էր իրականացնելու 1960-ին անկախացուած Կիպրոսի ետք եւ նոյնիսկ անկէ առաջ՝ 50-ական թուականներէն ի վեր Թրքական յանկութիւնները Կիպրոսի վրայ, այսպէս Թրքական զօրքերը նոյն չարաթ իսկ ետ պէտք է քաշուէին կղզիէն, քանի արշաւանքէն երեք օր ետք կը տապալէր Ա. Թէնքի զինուորական խմբակը: Ընդհակառակն, Օզոասոսին նոր յարձակումով մը, Թրքական ուժերը աւելի հեռու կը մղէին կղզին բաժնող Ատաիլաս գիծը: Մորքին մէջ, Թուրքիա երբեք չէր հաւատած անկախ Կիպրոսի Սահմանադրութեան տրամադրութիւններուն հետ: Նախքան անկախացումը, կղզիին հողատար Անգլիա արդէն զրդած էր Թուրք բնակչութիւնը, խոչընդոտելու համար յոյն Կիպրացիներու ազատագրական պայքարը: Անգարա իր կողմէն կ'աչխատէր Թըրքանամանք յառաջացնել ընդդէմ նոր իշխանութիւններուն միչտ Թուրք բնակչութեան միջոցով: 1964-ին Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Ֆէրիտուն Ճեմալ Էրքին կը յայտարարէր թէ Կիպրոս կը ներկայացնէր «կենսական կարեւորութիւն մը Թուրքիոյ համար, ո՛չ միայն կղզիին մէջ Թրքական համայնքի մը գոյութեան, այլ նաեւ անոր աչխարհագրական ռազմավարական դիրքին պատճառով», իսկ նոյն տարին փոխ – նախագահ Քեմալ Սաթըր Թուրքիոյ մտադրութիւնը աւելի բացորոշ կը դարձնէր, ըսելով. – «Կիպրոս պիտի բաժնուի երկու մասերու, որոնցմէ մէկը պիտի կցուի Թուրքիոյ»:

Ահա այդ նպատակն է որ Անգարա անհանգիչ կը հետապնդէ, առաջին օրէն իսկ առանց կարեւորութիւն ընծայելու ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդին որոշումներուն: Ցատակ է որ միջազգային այդ բարձր մարմինին որոշումները դրժադրելի կը դառնան միայն տկար պետութիւններուն համար կամ Ապահովութեան Խորհուրդէն ներս վեթոյի իրաւունք ունեցող պետութեան մը պաշտպանութենէն զրկուած երկիրներուն պարագային: Թուրքիա միչտ մնաց Արեւմուտքի չվտացած դաշնակիցը Պաղ Պատերազմի չրջանին, որպէս պատուար համայնավարութեան տարածումին: Խորհրդային Միութեան փլուզումէն ետք արեւմտեան այլ չահերու, – մանաւանդ քարիւղային – տնտեսական եւ Մոսկի պատերազմ–, զուգընթացութիւնը կը չարունակէ մեծացնել դիրքերու վրայ պահել Թուրքիան:

Այսուհանդերձ կարելի չէ վաղօրի տակաւին մօտ կրակի հետ երկար խաղալ: Կիպրոսի վերջին տաղնապը ցոյց տուաւ թէ աղաղակող անարդարութիւն մը կրնայ ստանալ պայթուցիկ հանգամանք երբ անոր բարւոք լուծումը անվերջ յետաձգուի: Անիրաւուած ժողովուրդներուն համբերութիւնը նաեւ անսահման չի կրնար ըլլալ: Միւս կողմէ, Կիպրոսի տարածութիւնը այնքան փոքր է, որ կղզին չի կրնար վերապրիլ որպէս երկու անջատ պետութիւն, թող որ պատմականօրէն ան եղած է ո՛չ միայն յունական մշակոյթի եւ քաղաքակրթութեան մէկ օճախը, այլ նոյնիսկ յունական մշակոյթին զարգացման մէկ կարեւոր ազդակը իր աչխարհագրական դիրքին պատճառով:

Կիպրոսի հարցը պէտք է անյապաղ դտնէ իր արդար լուծումը վաղարանը չբռնկած, այլապէս աղէտը չուտով կրնայ տարածուիլ եւ ստանալ միջազգային համեմատութիւն առաջին իսկ կրակին:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԼՕՍԷԵԱՆ

Պոսթըն

ՏՐՈՒԵՍՏ

ՎԱԿՆԷՐԻ ԱՌԱՍՊԵԼԱԿԱՆ ՀՄԱՅԻԼԸ

ԱՄԷՆ ՏԱՐԻ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏԱՍԷՐՆԵՐ ՆԵՐԿԱՅ ԿԸԼԼԱՆ ՎԱԿՆԷՐԻ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ, ՄԻՆՉ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՈՒՐԻՇՆԵՐ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ ԻՐԵՆՑ ՀԵՐԹԻՆ

Վախնալով, որ ապագայ սերունդները կրնային մոռնալ զինք, 19-րդ դարու դերմանացի հռչակաւոր յօրինող Ռիչարդ Վակնէր դերմանական Պայրէօթ գիւղաքանին մէջ կառուցած է հսկայական թատերասրահ մը, ուր հիմնած է բացառապէս իր երաժչտութեան նուիրուած փառատօն մը...

... Եւ յաջողած է: Ան ոչ միայն իր փառքին նուիրուած «աստուածութիւն» մը հիմնած է, այլեւ հաստատած է Պայրէօթի փառատօնը, որ աչխարհի ամէնէն աւելի ժողովրդականութիւն վայելող մչակութային իրադարձութիւններէն մէկն է, որուն ներկայ ըլլալու համար հազարաւորներ հերթի կը սպասեն:

Ամերիկացիք, Ճափոնցիք եւ Ֆրանսացիք կը գլխաւորեն Վակնէրի միջազգային երկրպագուներուն բազմութիւնները, որոնք ամէն տարի կ'ուղղուին դէպի Պաւարիոյ այս փոքր գիւղաքանը:

Իսկ հակառակորդները Վակնէրը կը կոչեն մեծամոլ մը եւ կ'ըսեն, թէ փառատօնը կը կրէ նացի բռնատէրերու հետ կապի մը արատը. Ատոլֆ Հիթլէր յաճախ կ'այցելէր Վակնէրի ընտանիքին, որ վառատօներուն աւանդութիւնը կը չարունակէր նոյնիսկ յօրինողին մահէն ետք, 1883-ին:

Սակայն սակաւաթիւ Գերմանացիներ կը բաժնեկցին այս կեցուածքը: Ամէն ամբան վերջաւորութեան եւ աչնան սկիզբը վեց չաբթուան ընթացքին բազմահազար Գերմանացիներ կ'ուղղուին դէպի Պայրէօթ՝ յուսալով, որ կրնան բախտը ունենալ ներկայ ըլլալու դէթ մէկ ելոյթի՝ ձեռք ձգելով աչխարհի ամէնէն աւելի փայփայուած տոմսերէն մէկը: Իրօք, փառատօնին ելոյթներուն տոմսերը դնելու համար հարկ է դիմում ներկայացնել առնուազն վեց ամիս առաջ, երբ անոնք կը հրապարակուին: Դիմումնադիրները կը ղրուին յատուկ ցանկի մը վրայ, ուր հազարաւոր մարդիկ երբեմն 15 տարի կը սպասեն իրենց հերթին:

ՀԱԶՈՒԱԳԻՒՏ ՏՈՄՍԵՐ

Պայրէօթի փառատօնը երբեք չի ծանուցուիր: Երաժչտասէրներ իրե՛նք կը հետաքրքրուին անոր յայտագիրներով: 1960-ական տարիներէն ի վեր անոր տոմսերը տեւաբար սպառած են նախօրօք:

«Եզակի երեւոյթ մըն է: Տոմսի մը համար սպասուած ժամանակը սովորաբար 7 տարի է: Սակայն երբեմն մարդիկ միչեւ 15 տարի կը սպասեն: Ասիկա պարզապէս կ'ապացուցէ Վակնէրի երաժչտութեաց հսկայական պահանջը. յատկապէս այսօրուան արդի աչխարհին մէջ», կ'ըսէ փառատօնին բանբերը: Անցեալ տարի կէս միլիոն դիմումնագիր ներկայացուած էր 58 հազար տոմսերու համար:

Ամէն տարի քաղաքական թէ այլ կարեւոր անձնաւորութիւններ կը հրաւիրուին փառատօնին: Ուրիշներ պէտք է սպասեն իրենց հերթին: Հանրային փոխադրամիջոցներու սպասարկուներ կոկիկ հանդերձանքով, փողկապ կապած, ղորձի կը լծուին փառատօնի օրերուն՝ յուսալով, որ յաճախորդ մը կանուխ դուրս կուգայ սրահէ մը՝ իրենց ձգելով մնացեալ յայտագիրին տոմսը: Ակնկալութիւն մը, որ այնքան ալ անհիմն չէ. պատահած էր, որ մարդիկ դիտեն Վակնէրի օփերաներէն մէկուն առաջին արարը եւ «բաւարարուած» լքեն սրահը, իրենց տոմսը չնորհելով չարժավարի մը:

Կարգ մը տեղացիներ կիշէներու մէջ ծառայող կամ մուտքերու հսկող «բարեկամներու» միջոցաւ կը յաջողին սողոսկիլ համերգասրահ: Վերջին վայրկեանին կատարուած հեռաձայնային հաղորդակցութիւն մը կրնայ հրաչքով տոմս մը ապահովել այդ օրերուն ելոյթին համար:

Փառատօնին տեւողութեան Վակնէրի երկրպագուներ դիչերային չքեղ տարազներ հագած՝ ժամերով հերթի կը սպասեն կիշէներու դիմաց՝ յուսալով որ վերջին վայրկեանին վերադարձուած տոմսեր կրնան ճարել: Իսկ երբ անոնց յոյսերը ի դերեւ ելլեն, անոնք կը չարունեն թատերասրահին մուտքին եւ սրահ խուժողներուն դիմաց կը պարզեն խնդրագիրներ, որոնք կ'ըսեն. «Հաւանաբար անհնար է, բայց տոմս մը կը փնտռեմ»: Ոմանք տոմսերու պաչտօնական գինին բազմապատիկը կ'առաջարկեն: Մինչեւ 200 տոլար արժող տոմսերուն պաչտօնական գինը չափաւոր կը համարուի միջազգային չափանիշներով:

Ուսանողներ, չնչին աչխատավարձի փոխարէն, կամաւոր կերպով ուղեցոյցի դեր կը կատարեն պարզապէս ելոյթներուն ներկայ գտնուելու համար: Իրականութեան մէջ փառատօնին բոլոր սպասարկուները, մաքրողներէն մինչեւ վարչական պաչտօնեաները, Վակնէրի երաժչտութեան սիրահարներ են եւ գործ ստանձնած են գլխաւորաբար «լրացուցիչ» տոմսեր ստանալով՝ ելոյթներուն փորձերուն ներկայ գտնուելու համար:

ԻՐԱՏԵՍԱԿ ԵՐԿՐՊԱԳՈՒՆԵՐ

Նոյնիսկ համերգներուն մասնակցող երգիչ – երգչուհիները զոհողութիւն կը կատարեն ընդունելով չնչին վարձատրութիւններ՝ պարզապէս Պայրէօթի բեմին վրայ իրենց արուեստը կատարելու համար: Իրօք, Պայրէօթի փառատօնը օփերայի տաղանդներու յայտնաբերումի կեդրոն մըն է, ուր բազմաթիւ արուեստագէտներ կերտած են իրենց համբաւը:

«Վակնէրի երկրպագուները խելագար ամբոխ մըն են: Անոնք չեն նմանիր որեւէ այլ յօրինողի երկրպագուներուն», կ'ըսէ երգիչ մը, որ այս տարի մասնակցած է «Տը Մասթըրսինկըրզ» օփերային կատարողութեան՝ բեմադրուած Ռիչարդ Վակնէրի թոռան՝ Վոլֆկանկ Վակնէրի կողմէ:

Կը թուի, թէ Վակնէրի երաժչտութիւնը կը թափանցէ ունկնդիրներուն մորթին մէջ եւ զանոնք կը մղէ «հալածելու» զայն արտաբերողները. բազմաթիւ հանդիսատեսներ, մեծ մասամբ 60 տարեկանը բոլորածներ, համերգներէն ետք «կ'արչաւեն» երգողներուն եւ երաժիչտներուն վրայ՝ անոնց ստորագրութիւնը հայցելով:

Իսկ թատերասրահին մէջ, որ խռնուած կ'ըլլայ հոն նստելու համար ծիծաղելի կերպով երկար սպասած երաժչտասէրներով, մթնոլորտը քիչ մը լարուած կ'ըլլայ. ի վերջոյ կեանքի մէջ մէկ անգամ ապրուած փորձառութիւն մը միչտ ալ հանդարտ եւ հանդիսատ ապրում մը չէ...:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Վակնէրի երաժչտութեան կատարումները երկար կը տեւեն: Երկար են նաեւ անոնց ընդմիջումները, որոնցմէ իւրաքանչիւրը կը տեւէ 1 ժամ, եւ որոնց ընթացքին հանդիսատեսները կը մղուին խոպ երչիկով սանտուիչներ ուտելու եւ գարեջուր խմելու՝ կատարելապէս գերմանական փորձառութիւն մը ապրելով:

Վակնէրի ճչմարիտ «հաւատացեալները» համար թերեւս գերագոյն փորձառութիւնը անոր օփերաներու «Ռինկ» չար-

քին ունկնդրութիւնն է: Վակնէրի այս ամէնէն երկար դործը չորս օր տեւողութեամբ «արագվագք» մըն է, երբ կը կատարուին չորս ներկայացումներ, իւրաքանչիւրը՝ աւելի քան վեց ժամ տեւողութեամբ:

«Ռինկ»ի հանդիսատեսները սրահ կ'ուղղուին՝ զինուած կոկորդը վարիկացնող չաքարներով եւ ... քարճերով, որովհետեւ յայտագիրները խշրտացնելը, հեծծելը, հազալն ու անհանդարտ չարժումները սրբապղծութիւն կը համարուին եւ խստիւ արդիլուած են:

Վակնէրի թատերասրահը հռչակաւոր է իր ճոխային դերազանց կարողականութեամբ: Անիկա իր ժամանակներուն կառուցած ամէնէն մեծ սրահն է, ամէնէն ընդարձակ եւ բարձր բեմով: Նուագախումբը կը նստի բեմին տակ, հանդիսատեսներուն աչքէն հեռու, այնպէս, որ կարծէք երաժշտութիւնը գետնին տակէն կը ժայթքի:

«Ռինկ» չարքը իր յօրինումին ժամանակ նպատակադրուած էր միաձուլելու բանաստեղծութիւնը, թատրոնն ու թատերականութիւնը: Այդ պատճառով է, որ վակնէր զանոնք «օփերա» չէ կոչած՝ նախընտրելով «երաժշտական թատերախաղեր» անուանումը: Ան անճամբ դրած է անոնց բառերը՝ հիմնուելով միջնադարեան ասպետներու պատմութիւններուն եւ դերմանական ցեղախումբերու հիւսած դիւցազներգութիւններու վրայ: Հոսկէ կը բխի անոր ժողովրդականութիւնը՝ ազգայնականներու մօտ, մասնաւորաբար՝ նացիներու:

Իրօք, Գերմանացիներուն համար Պայրէօթը երաժշտական փառատօնէ մը աւելին է: Թէեւ անիկա կը հիւրընկալէ ոչ դերմանացի բազմաթիւ հիւրեր, սակայն միշտ ալ կը մնայ գերմանականութեան խորհրդանիշ մը:

ՏՈՒՆ – ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Ամէն տարի չուրջ 45 հազար Գերմանացի կ'այցելէ Վակնէրի չքեղ բնակարանը, որ կը կոչուի «Հառաս Վահնֆրայտ» (կը նշանակէ խաղաղութիւն՝ խաբկանքէ), ուր ան ապրած է իր կեանքին վերջին քանի տարիները: Այցելուները նաեւ իրենց յարգանքը կը մատուցեն անոր շիրիմին, ուր մեծ երաժիշտը թաղուած է իր կնոջ՝ Գոսիմայի եւ ... իր շան կողքին:

Բնակարանը ինքնին Վակնէրի կեանքին եւ դործին նուիրուած թանգարան մըն է, լեցուն՝ երաժշտական խազպրուքներով եւ բեմադրութիւններու ձեւադծումներով, որոնք իրագործուած են Պայրէօթի փառատօնին հիմնադրութենէն ասկեա, 1876–ին: Հոն նաեւ կը ցուցադրուին Վակնէրի առօրեայ կեանքին մէջ դործածած իրերը:

«Այդ իրերը ոչ մէկ կապ ունին Վակնէրի կտակած երաժշտական ժառանգութեան հետ: Սակայն կը փորձենք զանոնք ցուցադրելով ապացուցել, թէ ան յուներ աստուած մը չէր, այլ՝ մարդ արարած մը: Բայց Վակնէրի կարգ մը երկրպագուներու համար այդ իրերը կը նմանին սրբազան մասունքներու», կ'ըսէ Վակնէրի թանգարանին անօրէնը՝ ակնարկելով երաժիշտին հագուստներուն եւ անձնական իրերուն: Վակնէրի «մահուան թիկնաթոռը» պահպանուած է ապակեայ անոթի մը մէջ, որպէսզի Վակնէրի սիրահարներ իրրեւ «յիշատակ» չփրցնեն պայն զարդարող վետուրները...:

Քաղեց՝

Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ – ՍՐԱՊԵԱՆ

«Ազդակ»

ԲԱԽՏԱԽԱՂԵՐՈՒ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՑ

Հին ժամանակներու հէքեաթներուն, պատմութիւններուն մէջ յաճախ կան հերոսներ որոնք փորելով խորհրդաւոր անկիւն մը, անտուկով կամ բղուկով ոսկիներ կը յայտնաբերեն: Այսօր փորելու դործունէութիւնը փոխանակուած է քերթելով ու դանձի մը տիրացողներու թիւը փորելով բախտաւորուածներու հետ թերեւս նոյն համեմատութիւնը ունի:

Ֆրանսայի յատկապէս սրճարանները քերթելու վայրեր են: Սուրճի մը կամ բաժակ մը զարեջուրի համար անցուած քանի մը վայրկեանը յարմարադոյն առիթը կ'ըլլան փայլուն հեռանկարներու յոյսին դուռը բանալու. այլ հարց որ այդ յոյսը բաւական քմահաճ է ու շատ հազուադիպօրէն դլուխը կ'երկարէ բացուած դռնէ մը: Այսուհանդերձ, մարդիկ օրէ օր ա՛լ աւելի մեծ եռանդով փոքր դումարներու փոխարէն կը գնեն բախտախաղի նորանոր տեսակներ. անոնց ծանուցումները կարելի է տեսնել ամէն տեղ: Եւ եթէ այդ խաղերով տարուածներէ չնչին հատուած մը ուրախանալու պատճառ կ'ունենայ, պետութիւնը մեծադոյն չահատորը կ'ըլլայ, պարզապէս այդ խաղերը հրապարակ հանելով: Ըստ ածին լատադոյն փաստն է տուեալը թէ այս խաղերուն նոր բադոյնը՝ Մոնոփոլին, առաջին չարաթուան մէջ 8·5 միլիոն տոմսի սպառում արձանագրած է:

Անոնց ամէնէն տարածուններն են Սոլիթէրը, Միլիոնէրը, Պանքօն, Թաքօ–Թաքը: Քերթելով հարստանալու այս միջոցները 18 միլիառ ֆրանքով 50%–ը կը դրաւեն բախտախաղի համար ծախսուած ընդհանուր դումարին: Լոթօն առաւելադոյն պարագային 30%–ի կը հասնի: Շնորհիւ այս բոլորին, Խաղերու Ֆրանսական ընկերութեան տարեկան դործառնութեան դումարը 1991–ի 21 միլիառէն 1995–ին բարձրացած է 33 միլիառի:

Այս խաղերուն առաջին դաղափարը եկած է Միացեալ – Նահանգներէն: Ամէնէն հինէրէն է Թաք–օ–Թաքը: Անոնք պարտաւոր են ստացուած դումարին 60 – 65%–ը բաչխելու, մինչդեռ Լոթոյի պարագային 50% է այդ համեմատութիւնը: Բախտախաղի այս տեսակին մէկ իւրայատկութիւնն ալ այն է որ անոր հասոյթը ընկերային կամ մշակութային դործերու կը յատկացուի: Միացեալ – Նահանգներու մէջ ամբողջովին Լոթոյի դումարներով կառուցուած դպրոցներ կան: Իտալիոյ Նափոլի, Միլանօ, Թորինօ քաղաքները կը բարեզարդուին նոյն աղբիւրէն տրամադրուած միջոցներով:

Գոնէ այս մարզին մէջ այնքան վայրկեան են գործերը որ անկարելի է սպասել հրապարակին առաւել ճոխացման նպատակով նորանոր խաղերու:

ՔԱՂՀԱՆ

ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ՄԸ ՊԱՏԱՐԱԳԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ

Վաչէ Ծ. Վարդապետ Իղնատիոսեան, իր պատրաստած եւ հրատարակած դերքոյկներու չարքին հայերէն եւ ֆրանսերէն ու նուիրուած հայ եկեղեցւոյ խորհուրդներուն եւ ծէսերուն, վերջերս լոյս ընծայեց ֆրանսերէնով՝ « Eucharistie dans le rite de l'Eglise Apostolique Arménienne » հատորը:

Հարիւր քանի էջնոց հատոր մը զոր հեղինակը կը ձօնէ Գարեդին Ա. Կաթողիկոսին, ըսելով՝ «... ուսուցանեց ինծի Ս. պատարագի խորհուրդն ու քաղցրութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը, Անթիլիաս – Լիբանան»:

Գիրքը բաժնուած է դլխաւոր չորս մասերու: Առաջին մասը կը բացատրէ պատարագի դաղափարը հին ազդերու եւ Հրեայներուն մօտ: Երկրորդ մասը կ'անդրադառնայ Զատկական տօնին եւ թուականին ըստ չորս Աւետարաններու եւ Քրիստոսի պատարագութեան: Երրորդին մէջ կը պարզէ պատարագի հասկացողութիւնը քրիստոնէական սկզբնական շրջանին: Իսկ, չորրորդ մասին մէջ կը բացատրէ պատարագի արարողութեան խորհուրդը:

Վաչէ Ծ. Վրդ. Իղնատիոսեան կը շարունակէ իր բացատրական աշխատանքը Հայ Եկեղեցւոյ խորհուրդներուն: Օգտակար աշխատանք մը որ կը ձգտի նաեւ տալ քրիստոնեայ աշխարհին աւելի լայն ծանօթութիւն մը Հայ Եկեղեցւոյ չուրջ: Պապին քարտուղարութեան կողմէ խմբագրուած նամակի մը մէջ գիրքը մասնաւոր հետաքրքրութեան արժանացած է:

Բացատրութիւնները յարդելով, մեր կրօնականները այսօր աւելի տարուած են ծիսակատարութեամբ, զանազան հրաւէրներու պատասխանելու մտահոգութեամբ, քան՝ ինքնամփոփ եւ մտաւոր աշխատանքով:

Թէեւ համեստ է Վաչէ Ծ. Վարդապետին աշխատանքը, առանց յաւակնութեան, սակայն կը մեկնի հետաքրքրութենէ մը, փափաքէ մը, իր ծուխին աւելի մատչելի դարձնելու եկեղեցւոյ խորհուրդները. հետեւաբար այս իսկ տեսակէտ դնահատելի է իր նախաձեռնութիւնը եւ կատարած դրաւոր աշխատանքը,

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

"ՈԶՆԻ"ի ԱՐԱՀՏՈՒԹԻՒՆԵՐԷՆ

■

– Գործերս վատ են. օդ ու ջրի պէս փողէ հարկաւոր, իսկ ես չդիտեմ, թէ ումի՛ց ճարեմ:

– Դէ, փա՛ռք Աստծոյ, թէ չէ, ես արդէն մտածում էի, թէ ուզում ես ինձնից խնդրել:

*
**

Մի տիկին գալիս է վիրաբոյժի մօտ եւ խնդրում, որ իրեն որեւէ վիրահատութիւն կատարի:

– Ինչպէ՞ս թէ «որեւէ», – զարմանում է վիրաբոյժը:

– Հասկանո՞ւմ էք, երբ ես գնում եմ ծանօթներիս մօտ, ոչ մի կերպ չեմ կարողանում մասնակցել զրոյցին, որովհետեւ ոչ մի անգամ չեմ վիրահատուել եւ պատմելու բան չեմ ունենում:

*
**

Ինքնաթիռի սպասասրահում հնչում է բարձրախօսի ձայնը.

– Ուղեւորների մէջ բժիշկ կա՞յ:

Ուղեւորներից մէկը բարձրանում եւ գնում է օդաչուների խցիկ: Որոշ ժամանակ անց բարձրախօսով հարցնում է.

– Ուղեւորների մէջ օդաչու կա՞յ...

*
**

– Դուք պէտք է անընդհատ մտածէք որեւէ հաճելի բանի մասին, – ասում է բժիշկը, – այլապէս երբեք չէք ձերբազատուի ձեր դերլարուածութիւնից: Ապա յիշէք, վերջերս որեւէ հաճելի բան չի՞ կատարուել:

– Ինչպէ՞ս չէ, բժիշկ, ի հարկէ կատարուել է: Հարեւանս իր բոլորովին նոր «Ժիգուլիով» խփել է սեանը:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Երբ ես դինքը ճանչցայ չատ համեստ կեանք մը կը վարէր, Իր միակ պերճանքն էր միածի կառք մը որով իր պատոյները եւ այցելութիւնները կը կատարէր:

Սակայն իշխանը բացի իր այդ որոշ եկամուտէն կլորիկ դումար մը ձեռք կը բերէր իր պատուանշաններու առուտուրովը:

Այդ պատուանշանները, երկու տեսակ էին. «Օրարը տը մէլուզին» (Մելուսինի կարգ) եւ «Օրարը տը մօն Սինայի է տը սէնթ Գաթըրին» (Սինայ լերան եւ Սըրբուհւոյն Կատարինէի կարգ): Առաջինը սահմանուած էր արքայական եւ իշխանական ընտանիքներու անդամներուն, իսկ երկրորդը կը տրուէր հասարակ մահկանացուներու: Մելիւզին Լուսինեանց ցեղի պաշտպան պարիկն էր, մինա պատուանշանը չանը իր ծագումը առած էր աւանդութեան մը վրայ որուն համեմատ Լուսինեանները հիմնած էին Սինայ լերան վրայ գտնուղ Սրբուհւոյն Կատարինէի վանքը:

Անկէ ինքզինք յարգող պատուանշանները կը բաժնուէին:

Գուցէ տարօրինակ թուի ընթերցողներուն եթէ ըսեմ որ Ֆրանսացիներ եւ օտարականներ անընդհատ դիմում կ'ընէին պատուանշանի արժանանալու համար:

Պատուանշան ծախելը, ըստ օրինի, դըրամաշորթութիւն նկատուած ըլլալով իշխանը կը զգուշանար Ֆրանսացիներու հետ դործ ունենալէ եւ կամ անոնց ձրիաբար կը շնորհէր: Իսկ օտարականներու համար խնդիրը տարբեր էր: Անոնք հեռաւոր երկիրներէ եկած ընդհանրապէս հարաւային Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն կամ Ափրիկեան պետութիւններէ, չէին կրնար վտանգել իշխանը, մանաւանդ որ ամէն ինչ վարպետութեամբ տեղի կ'ունենար:

Օրինակի համար պատուանշանի սիրահար Արժանթինցի ռասթա մը կուգար իշխանին դուռը ափ առնելու: Կառապան պաղիլ պարտէզին դուռը կը բանար.

– Ի՞նչ կը փափաքիք, պարոն, կը հարցնէր տարապարմանց մեծարանքով մը:

– Կ'ուզէի Նորին Բարձրութեան՝ իշխանին հետ տեսակցութիւն մը ունենալ:

– Նախապէս ունկնդրութիւն խնդրա՞ծ էք:

– Ո՛չ, պարոն:

– Ուրեմն կը ցաւիմ ըսելու որ իշխանը չի կրնար ձեզ ընդունիլ, տեսէ՛ք ինչ դըրուած է...

Եւ պաղիլ ցոյց կուտար մարդուն՝ դրան վրայ դրուած ծանօթագրութիւն մը, որ կ'ըսէր. «Իշխանին հետ տեսակցելու համար հարկ է նախապէս նամակով ժամադրութիւն մը ուզել, բացատրելով այն պատճառները որոնք կը բարեզարդուին նոյն աղբիւրէն տրամադրուած միջոցներով:

Գոնէ այս մարզին մէջ այնքան վայրկեան են գործերը որ անկարելի է սպասել հրապարակին առաւել ճոխացման նպատակով նորանոր խաղերու:

ՔԱՂՀԱՆ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Երբ ես դինքը ճանչցայ չատ համեստ կեանք մը կը վարէր, Իր միակ պերճանքն էր միածի կառք մը որով իր պատոյները եւ այցելութիւնները կը կատարէր:

Սակայն իշխանը բացի իր այդ որոշ եկամուտէն կլորիկ դումար մը ձեռք կը բերէր իր պատուանշաններու առուտուրովը:

Այդ պատուանշանները, երկու տեսակ էին. «Օրարը տը մէլուզին» (Մելուսինի կարգ) եւ «Օրարը տը մօն Սինայի է տը սէնթ Գաթըրին» (Սինայ լերան եւ Սըրբուհւոյն Կատարինէի կարգ): Առաջինը սահմանուած էր արքայական եւ իշխանական ընտանիքներու անդամներուն, իսկ երկրորդը կը տրուէր հասարակ մահկանացուներու: Մելիւզին Լուսինեանց ցեղի պաշտպան պարիկն էր, մինա պատուանշանը չանը իր ծագումը առած էր աւանդութեան մը վրայ որուն համեմատ Լուսինեանները հիմնած էին Սինայ լերան վրայ գտնուղ Սրբուհւոյն Կատարինէի վանքը:

Անկէ ինքզինք յարգող պատուանշաններու կը բաժնուէին:

Գուցէ տարօրինակ թուի ընթերցողներուն եթէ ըսեմ որ Ֆրանսացիներ եւ օտարականներ անընդհատ դիմում կ'ընէին պատուանշանի արժանանալու համար:

Պատուանշան ծախելը, ըստ օրինի, դրամաշորթութիւն նկատուած ըլլալով իշխանը կը զգուշանար Ֆրանսացիներու հետ դործ ունենալէ եւ կամ անոնց ձրիաբար կը շնորհէր: Իսկ օտարականներու համար խնդիրը տարբեր էր: Անոնք հեռաւոր երկիրներէ եկած ընդհանրապէս հարաւային Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն կամ Ափրիկեան պետութիւններէ, չէին կրնար վտանգել իշխանը, մանաւանդ որ ամէն ինչ վարպետութեամբ տեղի կ'ունենար:

Օրինակի համար պատուանշանի սիրահար Արժանթինցի ռասթա մը կուգար իշխանին դուռը ափ առնելու: Կառապան պաղիլ պարտէզին դուռը կը բանար.

– Ի՞նչ կը փափաքիք, պարոն, կը հարցնէր տարապարմանց մեծարանքով մը:

– Կ'ուզէի Նորին Բարձրութեան՝ իշխանին հետ տեսակցութիւն մը ունենալ:

– Նախապէս ունկնդրութիւն խնդրա՞ծ էք:

– Ո՛չ, պարոն:

– Ուրեմն կը ցաւիմ ըսելու որ իշխանը չի կրնար ձեզ ընդունիլ, տեսէ՛ք ինչ դրուած է...

Եւ պաղիլ ցոյց կուտար մարդուն՝ դրան վրայ դրուած ծանօթագրութիւն մը, որ կ'ըսէր. «Իշխանին հետ տեսակցելու համար հարկ է նախապէս նամակով ժամադրութիւն մը ուզել, բացատրելով այն պատճառները որոնք կը բարեզարդուին նոյն աղբիւրէն տրամադրուած միջոցներով:

Գոնէ այս մարզին մէջ այնքան վայրկեան են գործերը որ անկարելի է սպասել հրապարակին առաւել ճոխացման նպատակով նորանոր խաղերու:

ՔԱՂՀԱՆ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Երբ ես դինքը ճանչցայ չատ համեստ կեանք մը կը վարէր, Իր միակ պերճանքն էր միածի կառք մը որով իր պատոյները եւ այցելութիւնները կը կատարէր:

Սակայն իշխանը բացի իր այդ որոշ եկամուտէն կլորիկ դումար մը ձեռք կը բերէր իր պատուանշաններու առուտուրովը:

Այդ պատուանշանները, երկու տեսակ էին. «Օրարը տը մէլուզին» (Մելուսինի կարգ) եւ «Օրարը տը մօն Սինայի է տը սէնթ Գաթըրին» (Սինայ լերան եւ Սըրբուհւոյն Կատարինէի կարգ): Առաջինը սահմանուած էր արքայական եւ իշխանական ընտանիքներու անդամներուն, իսկ երկրորդը կը տրուէր հասարակ մահկանացուներու: Մելիւզին Լուսինեանց ցեղի պաշտպան պարիկն էր, մինա պատուանշանը չանը իր ծագումը առած էր աւանդութեան մը վրայ որուն համեմատ Լուսինեանները հիմնած էին Սինայ լերան վրայ գտնուղ Սրբուհւոյն Կատարինէի վանքը:

Անկէ ինքզինք յարգող պատուանշաններու կը բաժնուէին:

Գուցէ տարօրինակ թուի ընթերցողներուն եթէ ըսեմ որ Ֆրանսացիներ եւ օտարականներ անընդհատ դիմում կ'ընէին պատուանշանի արժանանալու համար:

Պատուանշան ծախելը, ըստ օրինի, դրամաշորթութիւն նկատուած ըլլալով իշխանը կը զգուշանար Ֆրանսացիներու հետ դործ ունենալէ եւ կամ անոնց ձրիաբար կը շնորհէր: Իսկ օտարականներու համար խնդիրը տարբեր էր: Անոնք հեռաւոր երկիրներէ եկած ընդհանրապէս հարաւային Ամերիկայէն, Եգիպտոսէն կամ Ափրիկեան պետութիւններէ, չէին կրնար վտանգել իշխանը, մանաւանդ որ ամէն ինչ վարպետութեամբ տեղի կ'ունենար:

Օրինակի համար պատուանշանի սիրահար Արժանթինցի ռասթա մը կուգար իշխանին դուռը ափ առնելու: Կառապան պաղիլ պարտէզին դուռը կը բանար.

– Ի՞նչ կը փափաքիք, պարոն, կը հարցնէր տարապարմանց մեծարանքով մը:

– Կ'ուզէի Նորին Բարձրութեան՝ իշխանին հետ տեսակցութիւն մը ունենալ:

– Նախապէս ունկնդրութիւն խնդրա՞ծ էք:

– Ո՛չ, պարոն:

– Ուրեմն կը ցաւիմ ըսելու որ իշխանը չի կրնար ձեզ ընդունիլ, տեսէ՛ք ինչ դրուած է...

Եւ պաղիլ ցոյց կուտար մարդուն՝ դրան վրայ դրուած ծանօթագրութիւն մը, որ կ'ըսէր. «Իշխանին հետ տեսակցելու համար հարկ է նախապէս նամակով ժամադրութիւն մը ուզել, բացատրելով այն պատճառները որոնք կը բարեզարդուին նոյն աղբիւրէն տրամադրուած միջոցներով:

Գոնէ այս մարզին մէջ այնքան վայրկեան են գործերը որ անկարելի է սպասել հրապարակին առաւել ճոխացման նպատակով նորանոր խաղերու:

ՔԱՂՀԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

ըսելով՝ «Ես, Ռոպըրթ Տոլ, հանդիսաւոր կերպով կ'երդնում» ու լռած ընդհանուր խնդուքներու մէջ, ապա չարունակած՝ «ա՛հ, սխալ եղայ՛ն է, երազ մը տեսած էի»: Յունուար 20–ին է, որ Գլինթըն մեծ հանդիսութիւններով, խրախճանքներով եւ 15 պարահանդէսներով (ուր պիտի երթար կնոջը եւ աղջկանը հետ) իր երդումը կը կատարէր, նախագահական Բ. շրջանը սառնաձնելու համար պաշտօնապէս:

ՌՈՒԱՆՏԱՑԻ «Աչխարհի բժիշկներ»ու երեք սպանացի անդամներ սպաննուած են, Ամերիկացի մըն ալ վիրաւորուած: Մարդասիրական կազմակերպութիւնը որոշեց առկախել իր գործունէութիւնը շրջանին մէջ, անբացատրելի դանդովոճիրը:

ԱԻՍՏՐԻՈՑ վարչապետը՝ Վրանիցքի որ նաեւ նախագահն էր Սոսիալ – Դեմոկրատ կուսակցութեան իր հրաժարականը տուաւ երկու պաշտօններէն ալ: Իր առաջարկին վրայ իրեն կը յաջորդէ Վիքթոր Քլիմա:

ՄՈՍԿՈՒԱՑի ՄԷՋ, Յունուար 17–ին, գործի մարդ մը սպաննուած է, երբ կառքը կեցուցած առեն հեռավար ռումբ մը պայթած է: Իր երկու թիկնապահներն ալ վիրաւորուած են: Նման ոճիրները ամէնօրեայ բնոյթ ունին այլեւս:

ՋՈՒԻՑԵՐԻՈՑ մէջ հակահրեայ հոսանք մը ծայր տուած է հրէական հաստատութեանց հարցին հետեւանքով: Իսրայէլեան Համայնքներու զուիցերական Դաշնակցութեան բանբերը չչմած է եւ ջղագրգռուած ստացած նամակներէն ուր առեւլատ արտայայտութիւններ կան Հրեաներու դէմ, որոնց կը վերապրուի նոյնիսկ Բ. աչխարհամարտի ղրպռպատճառը: Հրէական հարստութեանց հարցը պետական բնոյթ ստացած է եւ ամրի տուած հակահրեայ զգացումներու պարթնումին: Զուիցերիոյ դաշնակցային նախկին խորհրդականին «անխոհեմ» խօսքերուն կը վերապրուի այս նոր կացութիւնը: Ան «չանթաժ եւ փրկագին» որակած էր Հրեաներու պահանջները եւ ի պատասխան Հրէական Համաչխարհային Համագումարը եւ հրէական Գործակալութիւնները խզած էին բանակցութիւնները: Պաշտօնապէս 17 հազար կը նկատուի Զուիցերիոյ Հրեաներու թիւը, բայց կ'ըսուի թէ կրկինն է եւ այժմ չատ դէշ մթնոլորտ մը կը տիրէ, սրճարանէ սըրճարան միայն հակահրեայ արտայայտութիւններ կը լսուին եւ ամէն կողմ հրեայ «դաւ» կը տեսնուի կործանելու համար զուիցերական դրամական չուկան: Բանավէճերէն եւաք, պերն առաջարկած էր, որ հիմնադրամ մը ստեղծուի նպաստելու հոհերուն ի նպաստ: Միջազգային մարմին մըն ալ պիտի հաստատէր Հրեաներու ունեցած ճիշդ գումարը: Զուիցերական դրամատուներու Միութիւնը 32 միլիոն տոլարի խօսք կ'ընէ, հրէական կազմակերպութիւնները քանի մը միլիառ տոլարի մասին կը խօսին:

Յունուար 19–ին ալ, մասնակցեցաւ, Լա Մուրէօ–ի հետ, ժապ Մարթէնի կիրակնօրեայ յայտագրին, որ բացուեցաւ Իզմիրի Թրքական պարախումբով ի ներկայութեան Թուրքիոյ դեսպանին: Նոյն յայտագրին ընթացքին երեւում մը կատարեց Տանիէլ Ժերար (Խրլաքեան) որ երկար առեն է հրապարակի վրայ չէր եւ կրկին կը վերադառնայ իր մէկ ալպոմին լոյս ընծայման առթիւ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LA LIBRE BELGIQUE»

(17 Janvier)

La Turquie se vide lentement de ses chrétiens

Պելժիական օրաթերթը չաբաթական իր յաւելուածին մէջ, նուիրուած մշակոյթին, յօդուած մը հրատարակած է վերյիչեալ խորագրով ուր ժապ Ֆրանք կ'արծարծէ հարցը: Յօդուածագիրը կը յիչէ որ Դեկտեմբերին դրութիւն մը ստորագրած էր ուր կ'անդրադառնար Թուրքիոյ թափած չանքերուն զարկ տալու համար կրօնական զրօսաշրջիկութեան եւ այդ առթիւ նամակ մը ստացած է Պելժիոյ Հայոց կոմիտէի նախագահէն ուր ան կը պարզէ բուն կացութիւնը: Ժ. Ֆրանք երկար կը ծանրանայ քրիստոնեաներու վիճակին իսլամի ճնշման տակ, ոչ միայն Թուրքիոյ, այլեւ՝ ամբողջ Միջին–Արեւելքի մէջ: Կ'ակնարկէ անցեալին, Հայերու ջարդին, Յոյներու զաղթին եւայլն, եւայլն:

***

«LE FIGARO *Magazine»*

(17 Janvier)

Vardan Mamikonian

L'UN DE NOS MEILLEURS VIRTUOSES ACTUELS

Էվ Ռուճիէրի երաժչտական իր քրոնիկին մէջ լայն տեղ կու տայ Վարդան Մամիկոնեանի, անոր յաջորդ համերգին առթիւ (Յունուար 26, մանրամասնութիւններ մեր վաղուան թիւով) Լամուրէօի հետ, ուր ան պիտի նուագէ Զայքովսկիի թիւ 1 քոնչերթօն, Կ'անդրադառնայ Վ. Մամիկոնեանի վերջին համերգներուն Իտալիա, Գերմանիա, Լիբանան եւ Միացեալ – Նահանգներ ուր քննադատները, 26 տարեկանին, զայն կը նկատեն ժամանակի առաջին մեկնաբաններէն մին: Էվ Ռուճիէրի իր կողմէ ալ կ'աւելցնէ չարք մը գնահատանքներ:

Յիշենք որ Վարդան Մամիկոնեան,

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՎԻԼԻՕՐՊԱՆ. – Պր. Պետրոս Գապազճեան 400 Ֆր.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Սեդա Կիւրճեաճի մահուան առթիւ, Տիկին Արշալոյս Պապեան 500 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՑԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԴՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝
ՇԱԽԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Մտաւորական եւ գրագէտ

Դասախօս՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունուար 29,
երեկոյեան ժամը 8·30–ին,

Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ
Մշակութային Կեդրոնին մէջ՝
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիեննի Սեւան մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Յունուար 26, կիրակի, ժամը 15–ին Վիեննի քաղաքապետարանի թատրոնը:

Հանդէսը խնամքով պատրաստուած է Կապոյտ Խաչի դպրոցին, աչակերտներուն եւ ուսուցիչներուն կողմէ:

Յայտագիր· – Խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, տոհմիկ պարեր եւ տրամախօսութիւն:

Հանդէսի վերջաւորութեան Կաղանդ Պապան կուգայ եւ նուէրները կը բաչխէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր մանուկներուն:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝
«Հայ թատրոնի խաղացանկ»

Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Սէթք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

dans le cadre du 20ème anniversaire de la M.C.A.

EXPOSITION
DE PEINTURE

HENRI GHAZERIAN
«Histoire ... le retour»

Vernissage
Vendredi 24 Janvier à 19 heures

Les œuvres de Henri GHAZERIAN seront exposées
du 24 Janvier au 2 Février

Henri GHAZERIAN sera l'invité de l'émission de la M.C.A. sur AYP FM 99.5 le Mercredi 22 Janvier vers 11h20

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

ՓՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսայի Բաժակի 32–րդ աւարտականներուն Վալանս իր դաչտին վրայ կ'ընդունէր Ա. դասակարգէն Նիսը, որ 0 – 1 չահելով խաղը, այս մրցաչարքէն դուրս ձգած է Հայ Մարզականը:

Առջի օր ալ, միչտ Վալանսի մէջ տեղի ունեցած էր աննպաստ օդին պատճառաւ յետաձգուած Վալանս – Լօրիան ախոյենութեան խաղը որ 4 – 3 վերջացած է ի նպաստ տանտէրերուն:

ՍՏԻՊՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1) Նոյեմբերէն ի վեր, Թղթատարի ղրկած բանական բաժանմունքը Chèques postaux չի ղրկեր այլեւս դրամարներու համապատասխանող չէքերու կտրօնները. ուրեմն «Յառաջ» չի կրնար գիտնալ թէ ո՞վ է ղրկողը: Կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն որ այլեւս ՈՒՂՂԱԿԻ ՈՉ ՄԻԿ ԳՈՒՄԱՐ ՂՐԿԵՆ ՄԵՐ ՇԷՔ – ՓՈՍԹԱԼԻ ԹԻԻԻՆ, ԱՅԼ ՇԷՔԵՐԸ ՄԵԶԻ ՂՐԿԵՆ ՈՒ ՄԵՆՔ ՓՈԽԱՆՑԵՆՔ:

***

2) Այդ իսկ պատճառով չենք գիտեր թէ որոնք ղրկած են հետեւեալ դրամարները (ստացուած Յունուար 9–ին).

500 Ֆր. (Մարսէյլէն),
1100 Ֆր. (Լիոնէն),
603 Ֆր. (Լիոնէն),
1100 Ֆր. (Փարիզէն),
1100 Ֆր. (Փարիզէն):

Կը խնդրենք որ ղրկողները յայտնեն մեզի իրենց անունն ու հասցէն:

Շնորհակալութեամբ
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECHERCHE
POUR LA COLONIE DE VACANCES

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour le mois de Juillet 1997 à Bellefontaine :
- **DIRECTEUR TITULAIRE du BAFD.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris.

La Croix Bleue des Arméniens de France recrute pour les mois de Juillet et Août 1997 à Bellefontaine :
- **Animateurs avec BAFA**
- **Infirmiers (ou étudiants en 2ème année de médecine);**
- **Economes.**

Envoyer courrier et C.V. à :
CBAF - Conseil d'Administration
17, rue Bleue, 75009 Paris

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

կեսարական թէյով եւ էէքէով

Նախագահութեամբ՝
ԱԼԷՔՍԻ ԿՕՎՃԵԱՆԻ
Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 16–ին
Հ.Բ.Ը.Մ.ի Սէթք Մանուկեան կեդրոնի մեծ սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Գեղարուեստական բաժինն՝ հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն:
Կը մասնակցին՝
Առլէն Շահնուր, Իրմա Պապմահեան, Բիւզանդ Ֆընտըգեան, Յովհաննէս Տէր–Մինասեան եւ Մինաս Տէր – Սարգիսեան:
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը առանց խտրութեան:
Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իսիի Ս. Մարիամ Ասուածածին եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղիկի՝ Մաթիլտ Տէրվիշեանի մահուան առիթով. Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Ա.էմմեան 500 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Տօրք Տէր – Յակոբեան 500 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Արնուվիլի կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Հ.Յ.Դ. Նոր սերունդի կառավարնոց խումբը երեկոյթ մը կը կազմակերպեն՝
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15–ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յետագային:

***

Համազգային Փարիզ
ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՁԱՇ
Կիրակի, Մարտ 30

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԱՆԿԱԽ ԵՐԿՐԱՊԱՀ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՄՆԱՊԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԱՐԵՒԵԼՔ – ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԵՂՆ ՈՒ ԴԻՐՔԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵԻ ՆԵՐԿԱՅԻՍ

Գրեց՝ Ա. ՊԵՅԼԷՐԵԱՆ

Հայաստան դարերու ընթացքին իր աշխարհագրական դիրքին պատճառաւ միշտ կռուախնճոյր եղած է իր դրացի զօրաւոր տէրութիւններու աշխարհակալական ձգտումներուն: Սելճուգեան հորդաներու արշաւանքին նշաւակ, Անիի թագաւորութեան անկումէն յետոյ (1064), ԺԶ. դարու սկիզբին է որ Հայաստան Օսմանեան տէրութեան տիրապետութեան ենթարկուեցաւ: Ճորմեհեհէ, ան թաթր եղաւ Թուրքեստարսկական երկարատեւ պատերազմներուն ու Ջաղր– Շիրինի (1639 Մայիս 7) դաշնագրով է միայն որ մօտ երկու դար Արեւմտահայաստանի եւ Արեւելահայաստանի սահմանները անփոփոխ մնացին մինչեւ երկու մահմետական տէրութիւններու թշնամանքը մօտ երկու դար եւս չարունակուեցաւ: Ճակատագիրը երկու մահմետական տէրութիւններու բարեացակամութեան եւ վեհանձնութեան յանձնուած, Հայ ժողովուրդը այսուհետեւ կը ճանչցուի իբր կրօնական համայնք մը որ ունի իր ինքնուրոյն եկեղեցին եւ լեզուն, «Հայաստան» երկիրը կը մնայ սոսկ պատմական անուն մը որ քաղաքական որեւէ հանգամանք չի ներկայացներ: Այս պատճառաւ է որ Օսմանեան գահակալները մինչեւ ԺԹ. դարու առաջին քառորդը նոյնիսկ չեն վարանիր Փոքր Ասիոյ հայկական նահանգները էրմէնիստան էյալէթի (Հայաստանի նահանգ) կոչելու:

Շարիֆի ատտուածապետական սկզբունքներէն ներշնչուած, մահմետական այս երկու տէրութիւնները իրենց հպատակ քրիստոնեայ ժողովուրդներու կրօնականներուն եւս տուին պաշտօնական բացառիկ դեր մը իրենց ժողովուրդներու ազգային, մշակութային, կրօնական եւ ընկերային կեանքին մէջ: Սոյն առանձնաշնորհեալ դերին պատճառաւ է որ բռնակալ հայ ժողովուրդը՝ հեռաւոր Չինաստանէն մինչեւ Եւրոպա սփռուած, վեց դարեր չարունակ, զուրկ պետականութենէ, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ հովիւի անձին մէջ ակնկալեց դառնալ ոչ թէ միայն հոգեւոր առաջնորդ մը, այլեւ ի պահանջել հարկին, աշխարհական – քաղաքական գործիչ մը: Այնքան ժամանակ որ մեր ժողովուրդը իբր կրօնական համայնք ըլլալով բաւականացաւ մնալ, մեր եկեղեցւոյ կղերը իր աղգապետի դերին կամ առաքելութեան մէջ իբր «աշխարհական ներկայացուցիչ» ալ գործեց թէեւ այդքան փափուկ պատասխանատուութիւն մը ստանձնելու համար ոչ պատրաստութիւնը եւ յաճախ ալ ոչ կարողութիւնը ունէր: Իրականութեան մէջ արդէն, իբր հոգեւոր հովիւ, քաղաքական կամ աշխարհիկ պատասխանատուութիւն մը իր կոչումին ալ չէր համապատասխաներ:

Վերոյիշեալ ճշմարտութիւնը ակնյայտ եղաւ երբ նախորդ դարու կէսէն յետոյ, ղրկան զարթօնքի շրջանին հետ քաղաքական զարթօնքի չարժումն ալ սկսաւ: Ազգային Սահմանադրութիւնը առաջին քայլն է որ սուլթաններու կողմէ պատրիարքներու տրուած աշխարհիկ հարցերու վերաբերեալ ամբողջական առանձնաշնորհումները կը սահմանափակէր: Իսկ 1877 – 78–ի Ռուս – Թուրք պատերազմէն յետոյ երբ հայկական հարցը պաշտօնական հանգամանք մը ստացաւ, բացայայտ եղաւ թէ եկեղեցականին դերը հոգեւոր եւ կրօնական հարցերու չուրջ պէտք էր որ սահմանափակուած ըլլար: Երջանկայիշատակ Խրիմեան Հայրիկ իր բնածին ուշիմութեամբ եւ հեռատեսութեամբ առաջիններէն մին եղաւ որ այս ճշմարտութեան թափանցեց երբ «խաչով եւ աւետարանով զինուած» ու վեղարը զլխուն Պէրլինի վեհաժողովի քրիստոնեայ վեց մեծ տէրութիւններու պատուիրակներուն ներկայացաւ եւ իր ճնշուած ու անիրաւուած ժողովուրդին կեանքի եւ ինչքի ապահովութեան համար բարենորոգումներ հայցեց: Վասպուրականի առաջնորդը վկայ եղած էր թէ Պալքաններու քրիստոնեայ ժողովուրդներու ներկայացուցիչները թուրով եւ սուրով զինուած վեհաժողովին եկած էին եւ ոչ թէ թղթէ չեբեխով մը (1), ինչպէս վերադարձին պիտի յայտարարէր:

Ցետագայի ջարդերն ու ցեղասպանութիւնը որոնք Օսմանեան տէրութեան կեդրոնական կողմէ կազմակերպուեցան Արեւմտեան մեծ տէրութիւններու կէս – բերան ընդվզումով, եթէ ոչ լուռ մեղսակցութեամբ, պատճառը այն է որ «Հայաստան» անունով երկրի մը անհետացումը նախամեծար համարուած էր Մերձաւոր – Արեւելքի մէջ ուժերու հաւասարակշռութեան պահպանման համար: Մեծ տէրութիւններու մրցակցութեան գլխաւոր գոհը եղաւ Արեւմտահայաստանի մեր ժողովուրդը որ իւր միամտօրէն սպասեց «քրիստոնեայ» եւ «մարդկային իրաւունքներու պաշտպանութեան սկզբունքներու ախոյեան» Արեւմտեան մեծ տէրութիւններու աղդու միջամտութեան: Արդիւնքը այն եղաւ որ Արեւմտահայաստանը՝ այսօրուան Հայաստանի տարածքին հնգապատիկը, քարէսէն սրբուեցաւ եւ իր բնակչութեան առնուազն երկու – երրորդն ալ Մեծ Եղեռնին զոհ գնաց:

Ա. համաշխարհային պատերազմի տարիներուն Ռուսաստանի մէջ տեղի ունեցող արտակարգ քաղաքական զարգացումները Հայաստանը անակնկալ կերպով անկախութեան առաջնորդեցին (1918 Մայիս 28): Սոյն «վերածնունդ»ի շրջանը հազիւ թէ երկուքուկէս տարի տեւեց, եւ վերջնական փլուզումէ զերծ մնաց միայն Սովետական վարչաձեւի հաստատում (1920 Դեկտեմբեր 2): Այսուհետեւ Հայաստանի ազատութիւնը կաչկանդուած, ան ենթակայ եղաւ նաեւ 1936 – 1938 տարիներու ընթացքին տեղի ունեցող հալածանքին՝ ինչպէս բոլոր միւս ժողովուրդները, բայց սովետական «հովանոց»ին չնորհիւ նորանոր աւերիչ արշաւանքներէ զերծ մնաց եւ յաջողեցաւ իբր ազգ իր դոյութիւնը իր սեփական հողի մէկ մասին վրայ (29·800 քառակուսի քիլոմեթր) արժեցնել: Բ. համաշխարհային պատերազմին Հայաստան սովետական բանակին տուաւ բազմահազար զինուորներ եւ երեսունի մօտ զօրավարներ ո– րոնք զանազան ճակատներու վրայ իրենց ռազմագիտական կարողութիւններով փայլեցան: Այդ եօթանասուն տարիներու ընթացքին Արեւելահայաստանի Ֆիլիքական դոյութիւնը ապահովուած եւ սահմանները անհպելի, հայ ժողովուրդը սովետական վարչաձեւի տրամադրած հնարաւորութիւններէն լայնօրէն օգտուելով իբր ազգ մշակութային մարզի մէջ շատ աւելի յառաջդիմութիւն արձանագրեց քան թէ վերջին եօթը դարերու ընթացքին զանազան պետութիւններու տիրապետութեան տակ: Այս պայմաններու տակ է որ ցեղասպանութեան եւ յարատեւ ջարդերէն կոտորուած, տնտեսապէս քայքայուած եւ յուսէ կորսուելու անդունդին եղերքը հասած «կրօնական համայնքը» հազիւ երեք տասնեակ տարիներ յետոյ, իբր «զարդացած եւ յառաջդիմական ազգ» ըլլալով արդէն յարութիւն առած եւ աշխարհի վրայ սփռուած զաղթօճախներուն յոյսի եւ լոյսի փարոս հանդիսացած էր:

***

Վերջին տասը տարիներու ընթացքին Խորհրդային Միութեան մէջ տեղի ունեցող քաղաքական մեծ փոփոխութիւններու եւ յեղաշրջումներու չնորհիւ, Հայաստան եւս անկախութեան տիրացաւ: Բայց Հայաստանի աշխարհագրական փափուկ դիրքը կրկին զինք խոցելի կացութեան մատնեց: Ադրբեջանի տիրապետութեան տակ գտնուղ ինքնավար Ղարաբաղի հայ ժողովուրդը չհարենալով Մայր Հայրենիքի միանալ, անկախութեան տիրանալու համար զէնքի դիմեց: Եւրոպայի մեծ տէրութիւնները՝ Անգլիա, Ֆրանսա, Գերմանիա եւ Ամերիկա որոնք չվարանեցան Պալքաններու մէջ արուեստական մահմետական «ազգ» մը ստեղծել որ մինչեւ երէկ կարելի չէր իսկ երեւակայել, կռվի մէջ այսօր կը պլանան հայկական Ղարաբաղի Մայր Հայրենիքի միացումի իրաւունքը ճանչնալ որու բնակչութեան չորս – հինգերորդը Հայերէն կը բաղկանայ:

Անգամ մը եւս ականատես կ'ըլլանք արեւմտեան աշխարհակալ մեծ տէրութիւններու նենգամիտ քաղաքականութեան: Այնքան ժամանակ որ Ղարաբաղի Հայաստանի միացման պահանջը Ռուսաստանը անել կացութեան կը մատնէր, Հայաստանի մէջ տեղի ունեցող ցոյցերը եւ հայ ղեկավարներուն յայտարարութիւնները Արեւմուտքի բոլոր երկիրներու մամուլին կամ հեռատեսիլին կողմէ չերմ համակրանքով դիմաւորուեցան մինչ որ յանդգնեց մեր միամիտ ժողովուրդը: Իսկ հիմա, քանի մը տարիներէ ի վեր, յստակ է թէ Ղարաբաղի կարգավիճակը Արեւմուտքի համար իր հմայքը կորսնցուցած եւ իսկական «զլխու ցաւ» մը եղած է: Նոյնիսկ Ղարաբաղի հարցին առընչութեամբ Հայաստանի որդեգրած չատ բնական քաղաքական դիրքորոշումը Արեւմտեան մեծ տէրութիւնները այսօր խորթ աչքով կը դիտեն: Արդարեւ հետաքրքրական չէ՞ արդեօք հաստատել թէ երբ նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան Ղարաբաղի պահանջին ի նպաստ Երեւանի մէջ տեղի ունեցած ցոյցերուն ժամանակ կը ճառախօսէր կամ Ֆրանսա կ'այցելէր, մամուլը եւ հեռատեսիլը լայնօրէն կ'արձադանգէին, մինչ երբ անցեալ Յունիսին Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի հանդամանքով Ֆրանսայի պաշտօնական հիւրը կ'ըլլար եւ նախագահ Ժ. Շիրաքի հետ ալ Փարիզի Ազգային Գրադարանին մէջ տեղի ունեցող Հայաստանի ցուցահանդէսի բացումին ներկայ կ'ըլլար իր այցելութիւնը որեւէ մէկ արձագանգ չէր գտներ: Նոյնը կը պատահէր երբ Հայաստանի նախագահը, քանի մը տարի առաջ 1994 Յունուարին, պաշտօնապէս Լոնտոն կ'այցելէր: Մինչդեռ երբ 1991 Օգոստոս 19–ի առաւօտուն Մոսկուայի մէջ Գորբաչովի դէմ պետական հարուածը տեղի ունեցաւ, Լեւոն Տէր – Պետրոսեանի մէկ յայտարարութիւնը – ուր ան կ'ըսէր թէ «Խորհրդային Միութիւնը մեռած է եւ Գերագոյն Խորհուրդը դեռ չէ հասկըցած»–, ոչ թէ միայն Լոնտոնի մեծ օրաթերթերը (2), այլ՝ նոյնիսկ Անգլիոյ հեռաւոր չրջաններու մամուլը անգամ դոհունակութեամբ կը հաղորդէր (3):

Հետեւաբար, մենք բնաւ չդարմացանք երբ վերջերս Լիզպոնի վեհաժողովի ընթացքին մեծ տէրութիւններու ներկայացուցիչները, միանաբան, մերժեցին Ղարաբաղի հանրապետութիւնը ճանչնալ եւ ցանկութիւն յայտնեցին որպէսզի «մոլորած ոչխարը կրկին քոնական հովիւին խնամատարութեան յանձնուի»: Նախագահ Լեւոն Տէր – Պետրոսեան, չատ իրաւացիօրէն, Ղարաբաղը Ադրբեջանի տիրապետութեան ենթարկուելու պարագային, տեղւոյն հայ ժողովուրդին սպասող ճակատագիրը յիշեցուց որն է «եթէ ոչ ցեղասպանութիւն առնուազն տեղահանութիւն եւ արտաղաղթ»: Ան արդարացիօրէն յիշեցուց նաեւ Սումգայիթը, Բաքուն եւ Կիրովապատը որոնց 400 հազարէ աւելի թիւ մը ներկայացնող հայկական հսկայ զաղութը այսօր տունը – տեղը, եւ գործը լքած մեկնած է: Ադրբեջանի տիրապետութեան տակ ինքնավար, նոյնիսկ լայն իրաւասութիւններով օժտուած Ղարաբաղ մը կը նշանակէ այդ հողամասը օր մը Նախիջեւանի այսօրուան վիճակին ենթարկել: Մեծ տէրութիւններու համար Ղարաբաղի Հայոց արդար պահանջը չատոնց իր հետաքրքրութիւնը կորսնցուցած է քանի որ ան այլեւս Ռուսիոյ դէմ չէ որ ուղղուած է այլ Ադրբեջանի: Իսկ Ադրբեջանի պահանջներուն ընդառաջ չերթալ կը նշանակէ կասեցից ծովու նաւթի մենաշնորհի արտօնութեան եւ չահագործումի մրցումին մասնակցիլ: Անգլիոյ վարչապետ Ճոն Մէյճըրի եւ Ֆրանսայի նախագահ Ժ. Շիրաքի Ղարաբաղի հարցին առընչութեամբ կատարած ժխտական յայտարարութիւնները եւ Ադրբեջանի ի նպաստ դիրքորոշումը իրօք ուշագրաւ եւ ընդվզեցուցիչ են:

(Մնացեալը յաջորդով)

---

(1) – Արեւելահայ պատմաբան Լէօ իր *Թիւրքահայ յեղափոխութեան դաղափարախօսութիւնը* (Փարիզ, 1934), հր. Ա. էջ 85 – 102–ի մէջ ընդարձակ կերպով տեղ կուտայ Խրիմեան Հայրիկի Պէրլինի տըպաւորութիւններուն:

(2) – Տե՛ս՝ The Times, 1991, Օգոստոս 27:

(3) – The Eastern Daily Press, 1991, Օգոստոս 27:

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼ՝ ԳՆԴԱԿ ԵԻ ՊԱՐ

Արթօ Եալմանեան Առնուվիլի ակումբին քարտուղարն է. վերջերս ընտրուած այդ պաշտօնին համար:

Պր. Եալմանեան կ'ըսէ. – «Մեր նպատակն է Հայ անունը լսելի դարձնել ամէն տեղ՝ ուր մի Հայ կայ, որպէսզի կարենանք ըսել՝ մենք կանք ու պիտի մընանք...»:

Գնահատելի նպատակ մը. հասնելու համար ատոր՝ գործունէութեան երկու դետին, մարզադաշտ եւ բեմ: Գնդակ՝ մարզադաշտին մէջ, պար՝ բեմին վրայ: Անշուշտ, արդիւնած չէ պարել դաշտալ:

Ակումբին անունը երկար է. «Հայերու Մշակութային և Մարզական Ընկերակցութիւն»: Ֆրանսերէնով, ամբողջական անուլի երկար՝ Association Sportive et Culturelle des Arméniens d'Arnouville, de Villiers-le-Bel et de Gonesse (A.S.C.A.):

Երեք փոքր քաղաքներու ակումբը ուրեմն: Հայեր կանուխէն հաստատուած են վալ տ'Ոազ նահանգի այս չրջանին մէջ: Տեղւոյն Վարդապ. Ս. Խաչ Եկեղեցին չինուած եւ օծուած է 1932–ին:

Մարզական – Մշակութային ակումբը սակայն երիտասարդ է. հիմնուած է 1985–ին: Հաւանական է որ անկէ առաջ ալ, փորձեր եղած ըլլան գաղթական ազգ կողմէ Հ. Մ. Ը. Մ. մը կամ «Արարատ» մը հիմնելու. թերեւս յաջողած ալ են պահ մը: Այդ մասին որեւէ ակնարկութիւն չէ ըրած մեզի Պր. Եալմանեան որ չատ տարիներ վերջ ծնած է: 26 տարեկան է:

***

Այժմու ակումբին նախագահն է Գալուստ Զաուիկեան, արդէն հանդստեան կոչուած հայրենակից մը՝ Ֆութպոլասէր անկասկած եւ եկեղեցասէր ալ, որ իր ժամանակին մեծ մասը կը յատկացնէ աչխատանքներու՝ ի նպաստ համայնքին: Դիւրին չէ կանդուն պահել Ֆութպոլի խումբեր Փարիզի արուարձաններուն մէջ՝ ուր, ախոյենական դծով, քիչ – չատ փայլել տրուած չէ չատերու: Բազմաթիւ են աւելի լայն միջոցներով օժտուած Ֆութպոլի միութիւնները:

Առնուվիլ երեք խումբեր ունի նահանգային ախոյենութիւններու մէջ (District du Val d'Oise). չավխահաններ, պահեստներ եւ 17 տարեկան պատանիներ: Ա.ր.ձանագրուած են 45 խաղացողներ: Մեր հարցաթուղթին ի պատասխան, չէ ըլլադուած սակայն թէ որքա՛ն է հայածնունդ խաղացողներու քանակը: Մարզիչն է քառասնամեայ նախկին խաղացող մը՝ Զաուէն Իմաս:

Ակումբին առաջին խումբը կը մրցակցի նահանգային երկրորդ դասակարգին մէջ, կը պայքարի պահելու համար իր տեղը այդ մակարդակին վրայ՝ ուր հասած է անցեալ տարի: Աւելի քաչալերական է պատանիներու խումբին դիրքը, իր խմբակին մէջ, ոչ չատ հեռու առաջատարէն:

***

Առնուվիլի Հայերու Մարզական եւ Մշակութային Ընկերակցութիւնը կը քանայ մօտիկ մնալ հայութեան, մարզական պետնեի վրայ ալ: Այսպէս, անցեալ տարի, մասնակցած է Հոլանտայի մէջ տեղի ունեցած Ֆութպոլի հայանուն ակումբներու մրցաշարքին: «14 խումբերու մէջ, Առնուվիլ առաջին դասուեցաւ» կը վկայէ Արթօ Եալմանեան:

Այդպիսի մասնակցութիւն մը կը նչանակէ որ վարիչները ունին ձեռնարկու ոգի եւ՝ կամք պայքարելու անչարժութեան դէմ, մանաւանդ որ ակումբին ծրագրաստիրութեան տակ գտնուղ նիւթական միջոցները հեռու են հարուստ ըլլալէ: Զկայ քաղաքապետութիւններէ եւ Շրջանէն որեւէ նպաստ:

Անցեալ մրցաշրջանին, ակումբը ծախ-

Օրուան Հարցեր

ԱՐԵՒԵԼՔ – ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տասնամեակէ մըն ալ կարճ ժամանակի մէջ միջազգային քաղաքական բեմը այնքան անկանխատեսելի հիմնական փոփոխութիւններու վայր ըլլալէ եաք անհաւթելի մեծադոյն խնդիրը կը թուի մըն ալ ՕԹԱՆ–ի ընդլայնումը։ Ռուսաստան հակառակ տկարացած իր դիրքին, կը շարունակէ պատուար կանգնել արեւմուտքին նպատակներուն։ Վերջերս, Յունուար 5–ին նոյն նիւթով Մոսկուա այցելեց Գերմանիոյ վարչապետը, լատեսութեան կարեւոր պաշարով մը, համոզելու համար իր բարեկամ Ելցինը։ Սակայն հակառակ բոլոր ջանքերուն, Մոսկուա քաջալերական նշաններ չի տար։ Արդէն Քոհլի այցելութենէն առաջ Ելցինի խորհրդականներէն Ռիւրիկով յայտնած էր թէ իրենք ոչ միայն սպառնալիք մը կը նկատեն ՕԹԱՆ–ի մերձեցումը իրենց արեւմտեան սահմաններուն, այլ նաեւ վիրաւորուած են արեւմուտքին այդ արամադրութենէն։ ան զարմանքով ըսած է։ «բայց, ի վերջոյ, նոյնինքն Ռուսաստանն էր Ջամարտին վերջ դնողը»։ Ու այս մտայնութեան դէմ համոզելու բոլոր ջանքերը ապարդիւն կը մնան։

Որոշ մտահոգութիւն մը կը պատճառէ ժամանակի գործօնը։ Երկար ճապկումներու առեն չկայ։ Ցուլիսին Մատրիտի վեհաժողովին պիտի յայտարարուի ՕԹԱՆ–ի անդամակցութեան նոր թեկնածուներու առաջին ցանկը։ Մինչ այդ եթէ համաձայնութեան եզր մը չըլլանուի, դիրքերը պիտի չեչտուին ու երկու կողմերն ալ աւելի անհեղիտալի կեցուածք պիտի ստանան։

Անհամաձայնութեան գլխաւոր պատճառը ռուսական պահանջն է որ Արեւելեան Եւրոպայի թեկնածու երկիրներուն մէջ ՕԹԱՆ–ի զինամթերք չդանուի։ Նաեւ վէթոյի իրաւունքի պահանջը։ Մոսկուա կ'ուզէ այդ իրաւունքը ունենալ բոլոր այն պարագաներուն մէջ որ իր ապահովութեան վնաս նկատէ։ Հարցը հոն է որ ԱՄՆ–ու Արտաքին Նախարարը ապահովութիւն տալով հանդերձ թէ ներկայի Եւրոպային մէջ ոչ մէկ անհրաժեշտութիւն կայ ընդլայնուած առարկայ երկիրներուն մէջ հիւլէական զէնքեր զետեղելու, պրիւսէլ չի կրնար յանձնառութիւն ստանձնել դաշնագրով մը, երբորդ կողմի մը հետ։ Նման բան առաջին եւ երկրորդ կարգի անդամներու դասադասութիւն մը պիտի ստեղծէ կազմակերպութեան մէջ, ինչ որ անոր վախճանին սկիզբը կ'ըլլայ։ Արեւելեան Եւրոպայի ուղղութեամբ ՕԹԱՆ–ի ընդլայնումին մէջ միանակամ որոշումի իրաւունք ունենալու Ռուսաստանի պահանջը արդէլք է նաեւ գործադրեալ բոլոր ջանքերուն։

Տակաւին ամէն բան վերջացած չէ։ անելիքն ելք դանելու յոյսեր կան։ Ծրագրուած է ՕԹԱՆ–ի ընդհանուր քարտուղար Խաւիէր Սոլանայի եւ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին յաջորդական այցերը Մոսկուա։ Իսկ Մարտին, նախագահ Ելցին պիտի երթար Ուաշինկթըն, Ապրիլին ալ Գերմանիա։ Սակայն անոր նոր հիւանդութիւնը կրնայ բոլորովին անակնկալ զարդացումներու դուռ բանալ։

ՔԱՂՀԱՆ

Լրատու պրոֆիլ

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ ԵՒ ԵՒԹԱՓԱ ՍԱՏՈ

Յունուար 26, ժամը 17·45–ին Սալ Փլէյէլի մէջ Քոնսէր Լամուրէօզ նուագահանդէս մը կուտայ ղեկավարութեամբ ծանօթ խմբավար՝ Եւթափա Սատոյի եւ դաշնակահար Վարդան Մամիկոնեանի։

Սատօ ծնած է Փիսթօ 1961–ին եւ տարիներու ընթացքին արժանացած է բազմաթիւ մրցանակներու։ 1986–ին Պըզանսոնի միջազգային մրցումի առաջին մրցանակը ստացած է, 1995–ին ալ Երուսաղէմ Լէոնար Պերնչթայն մրցանակը, հրաւիրեալ ղեկավարն է Լամուրէօզի, 1993 – 1994–էն ի վեր։

Վարդան Մամիկոնեան ծանօթ եւ ղնահատուած արուեստագէտ մըն է թէ հայկական, այլ մանաւանդ Ֆրանսական եւ միջազգային շրջանակներու մէջ։

Կիրակի օր, պիտի նուագէ Զայքովսկիի թիւ 1 fոiչերթօն։

Լամուրէօզի 1996 – 1997 եղանակի յայտագրին մէջ, փոքր հարցազրոյց մը հրատարակուած է, ուր Վ. Մամիկոնեան կ'ըսէ թէ առաջին անգամ այդ քոնչերթօն լսած է 10 – 11 տարեկանին, Մոսկուա եւ սիրահարած է այդ գործին դոր առաջին անգամ նուագած է 12 տարեկանին։ Կը բացատրէ գործին դժուարութիւնները ոնոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն մեղսակցութիւն մը ղեկավարին հետ, Այն հարցումին թէ Ֆրանսա ապրելով եւ աշխարհ պտըտելով, իսկապէս Հայ կը զգա՞յ ինքզինք։ Կը պատասխանէ. –

«Անշուշտ։ Բայց քիչ մըն ալ օտար կը զգամ իմ հարազատ երկրիս հանդէպ։ Հինգ տարի է Հայաստան չեմ գացած եւ շատ բաներ փոխուած են։ Բայց, միտք ունիմ չուտով երթալու եւ նուագահանդէսներ տալու։

Յայտագիրը կը բաղկանայ ուրեմն Զայքովսկիէ, բայց նաեւ Շոստակովիչէ (Թիւ 5 Համանուագ)։

(*) Salle Pleyel, Dimanche, 26 Janvier, à 17h45;
252, Fbg. St-Honoré, Paris 8e.

ՄԵԾԱՄՕՐԻ ԱԹՈՄԱՅԻՆ ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԻ ՄԱՏՐԱՆ ՍԵՂԱՆԻ ՕԾՈՒՄԸ

Յունուարի 15–ին Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ ընկերակցութեամբ Արմաւիրի թեմի Առաջնորդ Տ. Ասողիկ Եպիսկոպոս Արխատակէսեանի, եւ արտասահմանից ժամանած բարձրաստիճան հոգեւորականների / Եղիպտոսի թեմի Առաջնորդ՝ Զաւէն Սրբ. Զինչինեան, Միացեալ – Նահանգների Սրբազեան թեմի Առաջնորդ՝ Խաժակ Սրբ. Պարսամեան, Արժանթինի թեմի Առաջնորդ՝ Գիւակ Սրբ. Մուրատեան / այցելեց Մեծամօրի Աթոմային Ելեկտրակայանի համալիր՝ անձամբ օծելու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի կողմից կառուցուած մատուռի սեղանը։

Աթոմակայանի մուտքին վեհափառ Հայրապետին դիմաւորեցին Արմաւիրի մարզպետ Սեդրակ Յովհաննիսեանը, Աթոմակայանի տնօրէն Սուրէն Ազատեանը եւ Նորին Սրբութեանը առաջնորդեցին դէպի նորակառոյց մատուռ։ Մէկուկէս տարի առաջ էր, աթոմակայանի վերաբացման առիթով, երբ Ամենայն Հայոց Հովուապետը յայտնեց, որ Մայր Աթոռի հովանաւորութեամբ աթոմակայանում կը կառուցուի աղօթատուն, որպէս «Աստծոյ ներկայութեան Անլռելի զանգակատուն»։

Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ձեռքով մատուռ – աղօթատան օծումից եւ օրհնութիւնից յետոյ աթոմակայանի դահլիճում տեղի ունեցաւ հանդիսութիւն։ Այն բացեց աթոմակայանի տնօրէն Սուրէն Ազատեանը։ Պր. Ազատեանը իր շնորհակալութիւնն ու երախտագիտութիւնն արտայայտեց Մայր Աթոռին եւ անձամբ Գարեգին Ա. Վեհափառ Հայրապետին՝ այդ անգնահատելի ձեռնարկի համար։ Նորաբաց մատուռի առթիւ շնորհաւորանքի խօսք ասաց Արմաւիրի թեմակալ Առաջնորդ Ասողիկ Եպիսկոպոս Արխատակէսեանը։

Վերջում ներկաներին իր հայրապետական պատգամը տուեց Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը։ Վեհափառ Հայրապետը նշեց, որ մատուռ – աղօթատան ծնունդով Մայր Աթոռը իր փոքրիկ բաժինն է բերում հայրենաշինութեան նուիրական գործին։ Նա կոչ ուղղեց հաւրիւրաւոր պաշտօնեաներին պարտական նութեան դերագոյն գիտակցութեամբ կատարեն իրենց այնքան կարեւոր գործը եւ պատգամեց նորանոր իրագործումներով եւ ձեռնարկներով արժեցնել մեր կեանքը՝ Անկախ Հանրապետութեան այս նոր շրջանում։

ՄԱՄԼՈՑ ԴԻՒԱՆ
ՄԱՑՐ Ա.ԹՈՌԻ

"ՈՉՆԻ„Ի արամատութիւններեն

Նեարդաբանական առողջարանի բժիշկը մի տիկնոջ, որը ինչպէս նախորդ տարի, եկել էր ամուսնու հետ, ասում է.

– Ցիշում եմ, յիշում, ձեր ամուսինը իրեն անուանում էր Լիւդովիկ Տասնհինգերորդ։ Ցուսամ, որ մեր բուժումը արդիւնաւէտ է եղել,

– Ինչպէ՞ս չէ, բժիշկ, առաջընթացն ակնյայտ է։ Նա իրեն արդէն անուանում է Լիւդովիկ Տասնչորսերորդ։

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

– Ի՞նչ ձեւակերպութիւն, պատրաստ եմ պէտք եղածը ընել։

– Նախ հարկ է որ պատուանշանի մասին ձեր խնդիրքը դրաւոր կերպով մատուցանէք եւ այդ դրութեան կցուած ըլլայ ձեր անձին մասին կենսագրական ծանօթութիւններ եւ յիշուած ըլլան այն առարքները, որոնցմով իրաւունք ունենալ կը կարծէք Լուսինեանց ասպետական կարգին մէջ մտնելու։

Այս նախապատրաստական տեսակցութենէն եաքը խնդրարկուն կ'առաջնորդուի քովի հիւրասրահը, ուր իշխանը արդէն բազմած է թիկնաթոռի մը մէջ։

Մարկրիթ կը կատարէ արարողապետի պաշտօնը եւ քանի մը բառով կը ներկայացնէ այցելուն ու կը բացատրէ այցելութեան պատճառը։

Իշխանը Աւժանթինի մէջ գտնուղ իր ասպետներուն որպիսութեան մասին տեղեկութիւններ կը հարցնէ եւ ունկնդրութիւնը կը լրանայ։

– կարծեմ լաւ ազդեցութիւն մը դործեցիք Նորին Բարձրութեան վրայ, կը փափսայ Օրիորդը այցելուն դէպի դուռը առաջնորդելով։

– Իրա՞ւ կ'ըսէք Օրիորդ։

– Այդ մասին վստահ եմ, խնդրագիրը փութով ղրկեցէք, ես ալ իմ կողմէս կ'աշխատիմ գործը յաջողցնելու։

– Ո՛հ, Օրիորդ, անհունապէս շնորհակալ եմ։

Խնդրարկուն կը մեկնէր եւ քանի մը օր եաքը իր խնդրագիրը կը մատուցանէր կենսագրական ծանօթութեամբ մը, որուն մէջ մի առ մի կը յիշէր իր արժանիքները, օրինակի համար անկեղծ Քրիստոնեայ մը ըլլալը, որբեր ու այրիներ պաշտպանելը, հրդեհի մը միջոցին իր կեանքը վտանգի ղնելով երկու մանուկներ ազատելը, աղջկան մը պատիւը պաշտպանելու համար մենամարտիլը, զինուորական ծառայութեան միջոցին ցոյց տուած քաջագործութիւնները, եւայլն, եւայլն։

Քանի մը օր եաքը մարդը ուրիշ նամակ մը կը ստանար Օրիորդ Մարկրիթէն, սա պէս խմբագրուած.

«Նորին Աբգայական Բարձրութեան դիւանատունը պատիւ ունի ծանուցանելու ձեզ որ իր խնդրագիրը, յարակից թուղթերով, ներկայացուցած է իշխանին նըկատառման եւ Նորին Բարձրութիւնը բարեհաճած է նպաստաւոր ընդունելութիւն մը ընել խնդրարկուին։

«Այս ուրախառիթ լուրը հաղորդելով ձեզ կը խնդրենք որ այսինչ օր, այսինչ ժամուն հաճիք ներկայանալ Նորին Բարձրութեան վիլլան՝ հարկ եղած վերջնական ձեւակերպութիւնները լրացնելու»։

Պատուանշանի սիրահարը կրկին մինչեւ Աւընիւ տը Նէօյլի կուգար, որ փարիզի պարիսպներէն դուրս, կեդրոնէն հեռու, թաղ մըն է։

Մարկրիթ առանձին կ'ընդունէր այցելուն ու բերանացի կերպով ալ կը հաղորդէր աւետիսը, աւելցնելով։

– Թէեւ իշխանը շատ դժուարահաճ է պատուանշան չնորհելու մասին, բայց այս անգամ բացառապէս հաւանութիւն յայտնած է, չնորհիւ իր ասպետներուն կողմէ ձեր բերած յանձնարարագիրներուն։

– Արդեօք կրնա՞մ յաւակնիլ Մէլիւզինի կարգին արժանանալու, կը հարցնէ մարդը վեհերոտ կերպարանքով մը։

– Դժբախտաբար անկարելի է, այդ կարգը վերապահուած է միմիայն արքայական հին ընտանիքներու, իշխանը նոյնիսկ չուղեց, հակառակ քանիցս եղած դիմումներու՝ Մէլիւզինի պատուանշանը չնորհել Սերպիոյ Ալեքսանդր Թագաւորին, առարկելով թէ անոր սերունդը մինչեւ խաչակրութիւնները չի հասնիր…։

Մարկրիթ առանց վարանելու ասանկ ահաղնութիւններ կը գլտորցնէր այնպիսի բնական ձեւով մը որ անկարելի էր կասկածիլ իր խօսքերուն անկեղծութեան վրայ։

– Այսպէս ուրեմն կը չարունակէր, կը ցաւիմ ըսելու որ պէտք է ի սպառ հրաժարիք Մէլիւզինի պատուանշանէն։

– Լաւ ուրեմն, քանի որ անկարելի է, կը գոհանամ Սինայ Լերան Ս. Կատարինէի պատուանշանով, միայն թէ կը փափաքէի առաջին կարգը ունենալ։

– Առաջին կարգ, ինչո՞ւ չէ, բայց այդպիսի բարձր պատուանշան մը ծանր յանձնառութիւններ կը դնէ ձեր վրայ։

– Ի՞նչ յանձնառութիւն, Օրիորդ։

– Բնական է որ պատուանշանը իրրեւ չնորհ մը պիտի տրուի ձեզ, ձեր արժանիքներուն համար, առանց նիւթական փոխարինութեան մը, բայց ըստ օրինի, պարտաւոր էք ձեր կողմէ նիւթական նուէր մը ընել Սինայ լերան վրայ հաստատուած Ս. Կատարինէ վանքին, քանի որ այդ հինաւուրց հաստատութեան պաշտպան ասպետը պիտի անուանուիք։

– Ցօժարակամ եւ իրրեւ արբազան պարտականութիւն մը այդ նուէրը պիտի ընեմ։

– Այս մասին տարակոյս չունինք։ Արդ, սիրելի պարոն, նուէրները պատուանոյշ չաններու աստիճանին համեմատ սահմանուած են։ Եթէ առաջին կարգի պատուանշան մը ունենաք՝ պէտք է որ երկու հազար Ֆրանք վճարէք վանքին, ուր 400–է աւելի կոյսեր կ'ապրին…

– Երկու հազար Ֆրանք, կը դժէք մարդը սահմռկած։

– Այո՛, պարոն, բայց ի՞նչ հարկ առաջին կարգի պատուանշանի մը, կրնաք ուրիշ կարգ մը առնել եւ միշտ պիտի նկատուիք Լուսինեան ասպետ մը։

– Ի՞նչ է արդեօք միւս կարգերուն դիները։

– Երկրորդ կարգի համար հազար Ֆրանքի նուէր մը պիտի տաք, երրորդի համար՝ հինգ հարիւր, չորրորդը՝ երեք հարիւր, իսկ հինգերորդը միմիայն երկու հարիւր Ֆրանք։

Մարդը պահ մը մտածկոտ ճակատը կը շփէ։

– Արդեօք կարելի չէ՞ հինգ հարիւր Ֆրանքով երկրորդ կարգի պատուանշան մը ունենալ կը հարցնէ ի վերջոյ։

– Անկարելի է, պարոն, այդ դումարը դիւանատան դանձարանը պիտի չմտնէ, որպէսզի կարենայինք դեղչ մը ընել, այլ ուղղակի պիտի ղրկուի Սինայ լերան վանքը։

(Շար. 74)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՇԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԵԼՕ. – Շիրինեան – Տակառեան ընտանիք 1000 Ֆր. Շաւարշ Միսաէեանի յիշատակին:

***

ՌՈՄԱՆ. – Պր. Երուանդ Լուսեղէնեան 400 Ֆր.:

***

ԻՍԻ. – Վերժին եւ Պարգեւ Սայրին 300 Ֆրանք:

***

ԳԱԼԻԻՒՌ. – Մամաս – Վահէ Քիթապճեան 200 Ֆր.:

***

ՇԱՐՎԻԼՕ. – Պր. Ց. Սիմոնեան 100 Ֆրանք:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պր. Նուպար Անդրանիկեան եւ Տիկին Ալինէ Ասլան իրենց կնոջ եւ մօր՝ Ալիճա – Նաճի Անդրանիկեանի (Ծննդ. Ֆերմանեան) մահուան առաջին տարելիցին քաղցր յիշատակին կը նուիրեն 500 Ֆր. Դպրոցասէրին (ատանալ՝ «Ցառաջ»էն) եւ 500 Ֆրանք «Ցառաջ»ին:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝
«Հայ թատրոնի խաղացանկ»

Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Ցունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, Հ·Բ·Ը·Մ·–ի Ալէք Մանուկեան սրահը

118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

dans le cadre du 20ème anniversaire
de la M.C.A.

EXPOSITION
DE PEINTURE

HENRI GHAZERIAN
«*Histoire ... le retour*»

Vernissage
Vendredi 24 Janvier à 19 heures

Les œuvres de Henri GHAZERIAN
seront exposées
du 24 Janvier au 2 Février

Henri GHAZERIAN sera l'invité
de l'émission de la M.C.A.
sur AYP FM 99.5
le Mercredi 22 Janvier vers 11h20

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ-ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Վեհափառ Հայրապետի Փարիզեան Շրջանի կեցուվթեան ծրագիրը ընդհանրապէս հետեւեալն է.–

Նորին Սրբութիւնը Փարիզ կը ժամանէ Հինգշաբթի օր, 23 Ցունուար 1997–ին, առաւօտեան կանուխ՝ ժամը 7–ի չուրջ, երեւան – Փարիզ հերթական թռիչքով եւ կ'ընդունուի Օդակայանի Պատուոյ Թիւ 200 սրահը՝ պետական, եկեղեցական եւ համայնքային ներկայացուցիչներէն:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 6–ին, «Հրաշափառ»ով մուտք կը գործէ Առաջնորդանիստ Սուրբ Ցովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճար:

Ուրբաթ, 24 Ցունուար

– Ժամը 10·30–ին, մամլոյ ասուլիս Ս. Ցովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ Առաջնորդարանի սրահին մէջ:

– Ժամը 17·30–ին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի ընդունուի Ֆրանսայի Բողոքական Եկեղեցիներու Դաշնակցութեան կեդրոնը, 47, rue de Clichy, 75009 Paris:

Շաբաթ, 25 Ցունուար

– Ժամը 10–էն ժամը 14, Վեհափառ Հայրապետը կ'այցելէ Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանը, Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին եւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանը:

– Ժամը 15·30–էն 19, Վեհափառը այցելութիւն կու տայ Իսիի Քաղաքապետարանը, Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին եւ կ'օրհնէ Իսիի Ս. Թարգմանչաց նորակառոյց վարժարանը:

– Ժամը 17–էն 19 կը հանդիսի Իսիի Համապետարաններու Հանդիսասրահը, 25, avenue Victor Cresson, ուր դեղարուեստական յայտագրի մը առընթեր՝ Վեհը կը խօսի առհասարակ կրթական առաքելութեան եւ ուսումնական կեանքին մասին:

կիրակի, 26 Ցունուար

– Ժամը 10–ին, Վեհափառ Հայրապետը հանդերձեալ է Սուրբ Պատարագ մատուցանել մեր Մայր Տաճարին մէջ, որուն հրաւիրուած են Հոգեւոր Պետեր եւ Պետական պաշտօնական Անձնաւորութիւններ:

– Ժամը 13–ին, Վեհափառին ճաշի հիւրը կ'ըլլան մանաւորաբար հրաւիրուած Հոգեւոր եւ Պետական Անձնաւորութիւններ:

Երկուշաբթի, 27 Ցունուար

– Ժամը 9·30–էն 14, Վեհափառը կ'այցելէ Առնուվիլ–լէ–Կոնէսթ Քաղաքապետարանը, Վարդապետ Ս. Խաչ Եկեղեցին, Կոնէսթ Հանդստեան Տունը, ինչպէս նաեւ Բէնոնի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը:

– Ժամը 17–էն 18·30, Վեհափառը կ'ընդունուի Ցունայ Մեթրոփոլիտէն՝ Ժէրէմիի կողմէ, Ցունաց Մայր Տաճարին մէջ, 7, rue Georges Bizet, 75016 Paris:

– Ժամը 20·30–ին, հանդիպում Հայ Համայնքին հետ, Salle Gaveau, 45, rue La Boëtie, 75008 Paris.

Երեքշաբթի, 28 Ցունուարէն մինչեւ Երեքշաբթի, 4 Փետրուար, Վեհափառը կը դանուի Գաւառի Շրջաններուը:

Չորեքշաբթի, 5 Փետրուար

– Ժամը 10–ին, Վեհափառը կը վերադառնայ Փարիզ:

– Ժամը 11–ին, Վեհափառը կ'այցելէ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մեր Եկեղեցին:

– Ժամը 17·30–ին, Վեհը կ'ընդունուի Նոթրը Տամ ու Փարիի մէջ՝ Կարդինալ Ալբեթիսկոպոս Ժան–Մարի Լիւսթիժէի կողմէ:

Հինգշաբթի, 6 Փետրուար

Վարդանանց Տօնն է եւ Անուանակոչութեան Տօնն է նաեւ Նորին Սուրբ Օծութեան Վեհափառ Հայրապետին: Փարիզի Ս. Ցովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ կը պատարագէ Իր Գաւազանակիրը եւ Վեհը կը քարոզէ:

Աւարտ Նորին Սրբութեան Ֆրանսա այցելութեան:

ՎԵՀԱՓԱՌԻ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՑԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիեննի Սեւան մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Ցունուար 26, կիրակի, ժամը 15–ին Վիեննի քաղաքապետարանի Թատրոնը:

Հանդէսը խնամքով պատրաստուած է Կապոյտ Խաչի դպրոցին, աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն կողմէ:

Ցայտագիր. – Խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, առհասիկ պարբեր եւ տրամախօսութիւն:

Հանդէսի վերջաւորութեան կաղանդ Պապան կուգայ եւ նուէրներ կը բաշխէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր մանուկներուն:

(Շար. Ա. էջէն)

առջի չաբթու: Սերպիոյ Գերագոյն Ատեանը Ընկերվարական կուսակցութիւնը յաղթական կը նկատէ Սապաջ, ուր ընդդիմութիւնը կը պնդէ որ յաղթած է: Կը թուի թէ երեւութական պիջումներէ եւոք, Միլոսեւիչ յետ քայլ կ'ընէ: Ընդդիմութիւնը սակայն տրամադիր չէ տեղի տալու, ուստի ողջերն ալ պատրաստ են փողոցը պահելու մինչեւ ձմրան վախճանը եթէ հարկ ըլլայ...: Ընդիմութեան պետերէն մէկը կ'ամբաստանէ Միլոսեւիչը որ քաղաքացիական պատերազմ կը պատրաստէ:

ԱՆԳԱՐԱ. Ծովային եւ օդային խարխխներ պիտի հաստատէ Կիպրոսի հիւսիսը, եթէ Ցունաստան չարունակէ նոյնն ընել կղզիին հարաւային մասը, յայտարարած են նախագահ Տէմիրէլ եւ Կիպրոսի «Թրքական Հանրապետութեան նախագահը» Ռ. Տէնքթաշ:

250 ՀԱԶԱՐ հոգիի ներկայութեան է որ Գլինթըն իր երդումը կատարեց Ցունուար 20–ին, նախագահական Բ. չրջանի մը համար, ինչ որ նախընթաց չունէր Դեմոկրատ թեկնածուի մը համար Ռուզվելթէն ի վեր: Ելոյթը մանաւոր ծրագրերու մասին ոչինչ կ'ըսէր եւ կը սահմանափակուէր իր կարգ մը համոզումներուն կրկնութեան մէջ: Գլինթըն ներկայիս մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ երկրին մէջ:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Զբօսաչրջութեան նախարարութիւնը արհեստավարժ առաջնորդներու պատրաստութեան դասընթացքներուն որպէս օտար լեզու տեղ տալ սկսած է նաեւ հայերէնին: «Ակօս» չարաթաթերթը լուրը տալով կ'աւելցնէ թէ արդէն երեք Հայ երիտասարդներ ներկայիս կը հետեւին այդ դասընթացքներուն ու վեց ամիս ետք պատրաստ պիտի ըլլան որպէս զբօսաչրջութեան առաջնորդ հայերէնով ծառայելու:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՆԱԽՈՐԴ ՏԱՐԻՆԵՐՈՒ ԱՍԱԿԱԳԻՆԸ

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանտուք	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր աղբերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ·Վ·Ա· (տե'ս· վաճագծի մէջ ընդհ· գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի աղբերու, ՄԻՆԶԵԻ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին Վարչութեան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Արնուվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը եւ Հ. Ց. Դ. Նոր սերունդի Կաւմարենց խումբը երեկոյթ մը կը կազմակերպեն՝
ՓԵՏՐՈՒԱՐ 15–ԻՆ
Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի Տէր – Դաւթեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆր·, Տիկին Վարդուհի Օհանեանէ Մարտիրոս Օհանեանի մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ: Նաեւ 1000 Ֆր· Տէր եւ Տիկին Կարապետ Մկրտիչեանէ,

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի Տէր – Դաւթեան մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Զամարեանի եւ զաւակներուն Յովանիկ Զամարեանի մահուան առթիւ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 23
JEUDI
23 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ· – Վեցամսեայ : 560 Ֆ·
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ· (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ· (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ·

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·033 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.033

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալժերիոյ մէջ Ջարդը անխնայ կը շարունակուի եւ կը թուի որ Ժէ–Ի–Ա–ն (Իսլամական Ջինհատ Խումբ) իր խոկ ժողովուրդին դէմ է որ պատերազմ հրատարակած է։ Յունուար 21–ին ալ նոր երկու ռմբահարձեր զոհեւանքով 6 մեռեալ եւ 44 վիրաւոր կար ըսա պաշտօնական հաշուկշիռի մը, մինչ ալ նոյն իրիկունը Ալժէի բարձունքին վրայ, ուր ահաւոր կռուի մը պայթումէն մէկ մեռեալ եւ 10 վիրաւոր կար։ Ժէ–Ի–Ա–ն նոր Ջարդեր ալ յայտարարած է, ընդդէմ թէ· «մեր մղած պատերազմին մէջ չէզոքութիւն չկայ։ Բացի անոնցմէ որ ինծի հետ են, մնուս բոլորը ուրացողներ են եւ մահուան արժանի»։ յայտարարութեան հեղինակն է, յանուն Ժէ–Ի–Ա–ի իր մէկ էմիրը՝ Զուապրի։ Երկրին մէջ, իսկական տարտամի մթնոլորտ մըն է որ կը տիրէ։ Ռամադանի սկիզբէն (Յունուար 10) ի վեր մեռեալներու թիւը 160 է եւ դեռ կան ծանր վիրաւորներ։

ԳՐԵՏԻ ՖՈՆՍԻԻի պաշտօնէութիւնը Յունուար 22–ին կը շարունակէր Փարիզի կեդրոնատեղիին գրաւումը որ սկսած էր Յունուար 17–ին։ Կառավարութիւնը «հաչտեցնող» մը նշանակած էր որու նախապայմանն էր սակայն ազատ արձակել կառավարիչը, ինչ որ պաշտօնեաները չեն ուզեր ընել եթէ երաշխաւորութիւններ չունենան որ իրենց պահանջներուն գոհացում կը տրուի։ Յունուար 22–ին կացութիւնը անփոփոխ էր։ Պարզուած պատկերը բաւական տարօրինակ կը թուի միջազգային դրամական բարձրդոյն չըլնանակներուն։ Արդարեւ, սովրական բան չէ տեսնել աշխարհի մեծագոյն փոխատուութիւն ընդդէմ պատկառելի հաստատութիւններէն մէկուն նախադասը որ պատանդ է իր աշխատաւորներուն ձեռքը։ Ու ասոնք ալ կ'ուզեն բանակցիլ այդ պայմաններուն մէջ։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ՉԵԽԻԱ վերջ տարին կէս դարու քէնի մը, Փրակայի մէջ ստորագրելով հաշտութեան միացեալ յայտարարութիւն մը։ Զոհ եւ Հաւէլ կ'ուզեն այլեւս բարելաւել իրենց յարաբերութիւնները։ Ստորագրուած բնագիրը, սակայն, կը վաւերացնէ Զեխիոյ 3 միլիոն Գերմանացիներու արտաքսումը 1945–ին։ Իրենց նախնիքը 700 տարի առաջ հաստատուած էին Զոհեմիա եւ Մորաւիա, Փրակայի իշխանաւորներուն դիմումին վրայ։ Ասոնց չառաւիղը զոհ չէ եղած կարգադրութենէն եւ Պաւարիոյ իշխանութիւնները ալ իրաւունք կու տան ողոքոդներուն։ Բնագիրը կ'ափսոսայ Սիւտէթներու կցումին համար (1938) Հիթլէրի կողմէ եւ զործուած բռնութեանց ու «ցաւ» կը յայտնէ Գերմանացիներու արտաքսման (1945)։

ԴՈՒՄԱ–ի (Ռուսաստանի երեսփոխանական ժողով) օրակարգի վրայ էր կըրկին ելոյնի պաշտօնազրկման հարցը։ Նախաձեռնողն էր Վ. Իլիուխին (Համայնավար), բայց, ինչպէս զրած էինք, Սահմանադրութիւնը նման պաշտօնազրկում չի նախատեսեր առողջական պատճառներով, այլ միայն՝ «դաւաճանութեան կամ այլ ծանր ոճիրի»։ Ըստ ժողովին փոխ–նախագահին, պաշտօնա–

(Շար.ը կարդալ Գ· էջ)

ՌՈՒՍ ԶՕՐ. ՌՈԽԼԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԱՍԻՆ

Տարուան վերջին օրերուն ռուսական հեռատեսիլին «Զերկալօ» յայտագրէն ելոյթ ունեցած է զօրավար Լեւ Ռոխլին ու խօսած Ղարաբաղի հարցին մասին։ Ան Ռուսաստանի Դումային պաշտպանութեան հարցերու յանձնաժողովին նախագահն է։ Իր ելոյթին մէջ յայտնած է թէ Հայաստան մինչեւ Ապրիլ պէտք է հրաժարի իր զրացիին տարածքին նկատմամբ իր նկրտումներէն, այլապէս, Ռուսաստան իր զօրաբաժինները կը հանէ այդ երկրէն։ Լ· Ռոխլինի կարծիքով՝ իր երկիրը յանուն Հայաստանի չի պատերազմիր Թուրքիոյ հետ։

Հայաստանի «Առաւօտ» օրաթերթը «սադրիչ» կոչելէ առք այս յայտարարութիւնները, կ'ըսէ թէ այն տպաւորութիւնը կայ որ անոնք վրիպեցան թէ՛ Ռուսաստանի, թէ՛ Հայաստանի քաղաքական վերին շրջանակներու ուշադրութենէն, մինչ ոմանց մօտ հետաքրքրութիւն ու տարնապ առեղծած են։ Պարզաբանելու համար ըսուածները ու քաղաքական մարզին տպաւորութիւնները, Ոսկան Մամիկոնեան դիմած է Հայաստանի Արտաքին փոխ – նախարար Վարդան Ոսկանեանին։

Այս վերջինը տագնապ կամ մտահոգութիւն չի յայտներ այդ մասին. կ'ըսէ թէ եթէ Ռոխլինի յայտարարութիւնը Ռուսաստանի քաղաքականութիւնը ցոլացնէր, երենք ատիկա կը դիտնային վերջերս տեղի ունեցած կարեւոր հանդիպումներուն ընթացքին։ Իր եզրակացութիւնը այն է որ յայտնուածը, Ռոխլինի անձնական կարծիքն է։ Իսկ Հայաստանի ռուսական զօրաբաժինները կապ չունին Ղարաբաղի հարցին, կամ այդ պատճառով Թուրքիոյ հետ պատերազմելու հեռանկարին հետ։

Ռուս զօրավարը ըսած է տակաւին. «եթէ մենք՝ Ռուսաստանը, չպարտադրենք Հայաստանին որ էրաժարի Ղարաբաղէն, ատիկա կ'ըլնէ Միացեալ – Նահանգները»։ Այս մասին եւս Հայաստանի Արտաքին փոխ – նախարարը հարց չի տեսներ. կ'ըսէ թէ միջազգային հանրութեան ներկայացուած չէ հրաժարիլ – չհրաժարելու խնդիր մը. կան լուծումի նպատակով բանակցութիւններ որոնք կը շարունակուին։ Ամէն պարագայի, իրենք պրպտումի ճեռնարկած են ճշդելու համար այդ յայտարարութեան դրդապատճառները։

Թերթը հարցումներուն եւ պատասխաններուն կցած է պարբերութիւն մըն ալ ուր քանի մը տողով կը ներկայացուի Լ· Ռոխլինի անձը։ Աբեւելեան – Գերմանիայէն խորհրդային զօրքերը հանելու գործողութիւններուն ընթացքին զինքի ու զինամբարերքի ծանրակչիռ իւրացումներով մեղադրուած է։ Ապա զացած է չէչէնական ճակատ ուրկէ եւս նոր մեղադրանքներ ընկերացած են իր անունին։ Ռուսական մամուլը վերջերս հրապարակած է անոր սոցացուածքներուն ցանկը. տուներ, չքեղ կառքեր, խանութներու ցանց, եւայլն։ Բոլորն ալ ազգականներու անունին արձանագրուած։ Այս ծանօթացումին հետ կ'ըսուի որ ռուսական հեռատեսիլին քաղաքական մեկնաբաններն ալ «վաղուց չեն փայլում իրենց կուսական անարատութեամբ». մանաւանդ որ Բաքուն նաւթի իր բարիքը կը ծառայեցնէ որոշակի նպատակի։

ԳԵՂԱՍՄԱՀՔ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱՆՈՑԵՆՈՒԹԻՒՆ

Ձոյզերու պարտադրուած պարբերու չարքին մէջ (Յունուար 21) 27–րդ դիրքը գրաւեցին Քահօ Քուանումա եւ Տիգրան Առաքելեան (Հայաստան) եւ 28–րդ ու վերջին՝ Զաքմաքճեան – Լափէժ զոյգը (Պելժիա)։

ԱՅՍ ԱՌԱՒՕՏ, ԱՅՍ ԵՐԵԿՈՅ

ՆԵՐԱՇԽԱՐՀԻ ՊԱՆԹԷՈՆ

Մէկը՝ Պէյրութ, միւսը՝ Պոսթըն, մէկը՝ Փարիզ, միւսը՝ կրկին Պէյրութ, հինգերորդը՝ կրկին Փարիզ, պահ մը կ'ունենանք տպաւորութիւնը թէ ամբողջ Սփիւռքը աշխարհը ամէնէն ընդարձակ դերեզմանատունն է, պահ մը կը մտածեմ այն բոլորն սիրելիներուն մասին որոնք կը հեռանան լռելեայն, կ'անդրադառնամ որ անոնք կը թաղուին ո՛չ թէ հեռաւոր փոսերու մէջ, կ'ունենան ո՛չ թէ սովրական չիբլիմներ, այլ կ'ամփոփուին հոգիիս ա՛յն տարածութեան մէջ, որ կը կազմէ իմ անձնական Պանթէոնս։

Վազդէն Էթեմէդեան, Գէորգ Տօնապետեան, Երուանդ Փափազեան, Յակոբ Իսկէնտէրեան, Համազասպ Մոմճեան, հինգն ալ պահած են ներքաշխարհիս ա՛յն բաժնին մէջ որ յատկացուած է բոլոր անոնց որոնք հեռք մը թողած են կեանքիս մէջ, բոլոր անոնց դրոս չեմ կրնար վերակոչել առանց անդրադարձի, առանց ափսոսանքի, բոլոր անոնց որոնց մահով քիչ մը եւս կ'ամայանայ աշխարհս, քիչ մը եւս կը մօտենամ սեփական վախճանիս։

Սփիւռքը ընդարձակ սրահ, այդ սրահը կանդուն կը մնայ սիւներով, Պանթէոնիս մէջ իրենց տեղը զրաւած անձրը այդ սրահի սիւներէն, այդ սիւները հիմա հոգիզոնական, այդ սիւներէն մէկուն՝ Համազասպ Մոմճեանի կողքին է որ գտնուած եմ կեանքիս վերջին հինգ տարիներուն, յիսունհինգ տարի ապրելէ եւ մարդերու անհամար տեսակներուն հանդիպելէ ետք, համոզում է ինծի համար որ անոր մահով հաւաքականութիւնը կորնցուց անհատ մը, որուն մէջ կը հանդիպէին այն զլխաւոր բոլոր յատկանիշները որոնք անհատ մը կը դարձնէին մա՛րդ։

Մարդը եւ անոր յարաբերութիւնը ճիւքին հետ, մարդը եւ անոր յարաբերութիւնը իր շրջակայքին հետ, մարդը եւ անոր յարաբերութիւնը յա՛տկապէս գեղեցկութեան հետ, «Օտարական»ին մէջ է որ զրած էի՝ թէ անձ մը ըմբռնելու համար պէտք է հաւաքել բոլոր տպաւորութիւնները, դնել քով – քովի, սերտել, ուսումնասիրել, խորանալ՝ այդ անհատին մասին հապի՛ւ կարծիք մը ունենալու համար։ Համազասպ Մոմճեանի պարագային այդ «հապիւ»ը կը զրկուէր իր զոյութեան իրաւունքէն, որովհետեւ կարելի էր նայիլ անոր վերջին, կարելի էր նայիլ անոր կողքէն, կարելի էր անոր նայիլ ամէն կողմէ, կարելի էր նայիլ անոր ամէն պահու, մարդը նոյնն էր, նոյն պարկեշտ, նոյն կիրթ, նոյն խոստապահանջ, նոյն անանձնական, նոյն վեհանձն, նոյն տպաւորական, նոյն հաւատարակչուած անհատը։

Ու գեղեցիկ էր ան, գեղեցիկ էր իր ներքինով եւ արտաքինով, գեղեցիկ էր իր ընտանիքով եւ շրջապատով, գեղեցիկ էր իր մտաղրութիւններով եւ հետաքրքրութիւններով, գեղեցիկ էր իր նայուածքով եւ ձեռնարկով, գեղեցիկ էր իր պայթող խըոքովքով եւ տեղին զայրոյթով, գեղեցիկ էր երբ կը ծառայէր Եկեղեցիին, հայ դպրոցին, երբ կը ծառայէր Հայաստանին։

Կար ժամանակ երբ ծանօթութեամբ մը հարց կու տայի, թէ ինչո՞ւ մեր ազգայինները կը չայոդցնէին իրենց անձնական գործը, իսկ երբ կարդը կու գար ազգայինին, չէին ցոյց տար նոյն ձեռներէցութիւնը, ինչո՞ւ, ահաւասիկ կուզար Պարոն Համազասպ՝ բանալու ճեղք մը ընդհանրացումիս մէջ։

Կեանքիս մէջ մեծ եղած չէ թիւը ինծի տպաւորող անձերուն, առաջին տպաւորութիւնները չուտով անանկացած են, մարդոց մէջ չուտով երեւան հանած եմ բաներ որոնք արտաւորած են հիացումս, սակայն ոչ իսկ մէ՛կ անգամ հիասթափուած եմ Համազասպ Մոմճեանի հետ անցուցած ամբողջ հինգ տարիներու ընթացքին, ոչ իսկ մէկ անգամ երբ առիթներ ունեցած եմ ճաշելու հետը, ներկայ զըտնուելու իր վարած ժողովներուն, երբ ամէն երեքշաբթի եւ ամէն Շաբաթ գացած մը սուրճի կամ բաժակ մը դինիի շուրջ խօսակցած ենք, այլեւս բարեկամ՝ կատարած կարծիքներու փոխանակութիւն, ոչ իսկ մէ՛կ անգամ եղած եմ յուսախաբ, որովհետեւ ան տեւաբար եղած է նոյնը, մի՛շտ վճռակամ, միշտ նո՛յն հետեւողական առենապետն ու անշահախնդիր նո՛յն անհատը։

– Կարեւորութիւն չունի՛, – կ'ըսէր անգամ մը երբ «ճարպիկ» մը կ'իւրացնէր իր մէկ իրագործումը, ինք՝ փոխանակ զայթակղելու, անհաշուենկատ՝ նկատել կուտար որ կարեւորը միայն կատարուածն էր, անձը՝ մի՛շտ անկարեւոր, մի՛շտ երկրորդական։

***

Երբ կ'ընդարձակուի սեփական Պանթէոնս, կեա՛նքս է որ հետզհետէ կը կըծկուի, մէկը՝ Պէյրութ, միւսը՝ Պոսթըն, մէկը՝ Փարիզ, միւսը՝ կրկին Պէյրութ, արժէք մը կ'անհետի Վ. Էթեմէդեանով, «առանձինն՝ բազմութիւն մը»՝ ինչպէս կ'ըսէր արդարօրէն նամակի մը մէջ, երկար տարիներու ուսուցիչս, անօրէնս եւ ինքնակերտ խմբապետը մը կ'անհետի Գ. Տօնապետեանով, իր կարողականութեան միայն չնչին մէկ մասով ծպտուած անձ մը կը հեռանայ Ե. Փափազեանով, «օգտակար»ին իւրայատուկ սահմանում տուած մարդ մը կը մեկնի Ց. Իսկէնտէրեանով, կը չարունակուի կեանքս, այլեւս ղեղչուած, սե՛ղմ յատպրով, կը նկատեմ որ ձեռք կ'ընէ ինծի մահը հեռուէն, կուգայ ընչելու նաեւ Պանթէոնս, կը ծիծաղի՝ դալուստին տօնախմբութեան պատրանք մըն ալ աւելցնելու խաբէութեամբ։

***

– Ձեր բո՛լոր հրահանգներն ալ դործադրուած են, – կ'ըսէի Պարոն Մոմճեանին, հետաքննին մէջէն, երկուշաբթի օր մը։

– Քա՛ւ լիցի, – կը պատասխանէր ան, հրահանգներ չէին՝ կը ճշդէր, յանձնարարութիւններ էին, ա՛յդ կ'ըլլար մեր վերջին խօսակցութիւնը, երեքշաբթի, «Պիւլիւքեան Հիմնարկ»ի ժողովին մասնակցելու համար, ան կը մեկնէր Լիոն, կը վերադառնար՝ նոյն գիշերն իսկ տապալելու համար։

Հիմա, ամէն երեքշաբթի եւ Շաբաթ, կը սպասեմ որ դրասենեակիս պատուհանէն նկատեմ անոր մարզիկի հասակը, կը սպասեմ որ հսկայ քայլերով հասնի անփոփոխելին, ան կ'ուշանայ, սակայն երբ կը փակեմ աչքերս, կը նկատեմ որ վերերէն, չա՛տ վերերէն, գմբէթներու ուղղութիւններէն՝ ամօթխած եւ հեզահամբոյր՝ ան կը հայցէ բոլորիս ներողամտութիւնը, թէ այլեւս պիտի չկարենայ յարդել իր երկրային ժամադրութիւնները որեւէ մէկը։

ՄՈՎՍԷՍ ՊԱԶԱՐՃԵԱՆ

ԱՐԵՒԵԼՔ – ԱՐԵՒՄՈՒՏՔ ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԵՂԸ ՈՒ ԴԻՐՔԸ ԱՆՑԵԱԼԻՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԻՍ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Գալով Ռուսաստանի, ան երկու սուրի միջեւ մնացած է: Գիտէ թէ Ղարաբաղի Հայոց պահանջին դէմ յստակ կերպով ընդդիմանալ կը նշանակէ Կովկասի մէջ իր դիրքն ու ներկայութիւնը տկարացնել: Բայց միաժամանակ Ղարաբաղի անկախութիւնը ճանչնալով տարակոյս չկայ թէ կրնայ Ազրբէյճանը սրդոզեցնել որ բաքուի նաւթահորերու չահագործումը պիտի չվարանի բոլորովին Արեւմտեան ընկերութիւններու յանձնել: Միւս կողմէ, Ղարաբաղի հանրապետութեան Ռուսաստանի կողմէ ճանաչումը իր տիրապետութեան տակ գտնուող քանի չափ ինքնավար շրջաններու ժողովուրդներու (Թաթար, Պաշքիր, Քալմուկ, Եաքութի եւ այլն) աղգայնական չարժումները պիտի չքաջալերէ՞ արդեօք նոյն իրաւունքները պահանջելու համար որուն արեւմտեան մեծ տէրութիւնները անհամբերութեամբ դարանակալ կը սպասեն: Նոյն այդ նպատակին համար չէ՞ր որ, տարիներով, արեւմտեան տէրութիւնները Փաքիստանի ճամբով Աֆղանիստանի եւ կեդրոնական Ասիոյ մէջ իսլամական մոլեռանդ չարժումը Ռուսիոյ դէմ հրահրեցին որ ի վերջոյ այսօր իրենց ալ գլխուն փորձանք ըլլալ սկսած է:

Ատլանտեան Ուխտի սահմանները դէպի Արեւելք՝ Ռուսաստանի սահմանները, ընդլայնելու ցանկութիւնը արեւմտեան աշխարհակալութեան ցայտուն մէկ վկայութիւնն է: Երբ Վարշաւայի Ուխտը չկար ու Խորհրդային Միութիւնը հինգ տարիներէ ի վեր կազմալուծուած, ի՞նչ հեռանկարներէ մղուած է Ամերիկա որ կ'ուզէ անպայմանն Ատլանտեան Ուխտի մասնակից տէրութիւններու շարքին տեսնել Լեհաստանը, Հունգարիան, Պալթեան երկիրները եւ նոյնիսկ Բելառուսիան՝ ռուսախօս եւ օրթոդոքս: Անշուշտ Ռուսաստան կը դիտակցի թէ Միացեալ – Նահանգներու միակ նպատակը զայն առաւել եւս պաշարել եւ մեկուսացնել է նոյնիսկ իր ամենամօտ դաշնակից ժողովուրդներէն: Ատենօք կարծողներ կային թէ Ատլանտեան Ուխտը լոկ պաշտպանողական դաշինք մըն էր: Այսօր այլեւս Արեւմտեան աշխարհակալութիւնը դիմակը մէկդի ղրած է: Ոչ ոքի գաղտնիք մըն է այսօր որ Արեւմտեան մեծ տէրութիւնները ստորերկրեայ դաւեր կը յօրինեն Ռուսաստանը բոլորովին քայքայելու համար: Եթէ այսօր երրորդ մեծ պատերազմի մը վախ չկայ, պատճառը այն է որ, Ռուսաստան հակառակ իր սըն-տեսական անկ կացութեան, դեռ բաւական զօրաւոր է որեւէ նախայարձակողի ուժգնօրէն փոխադարձելու համար: Հետեւաբար, Արեւմուտքը ստիպուած է եւ կը նախընտրէ չճապաղել եւ առիլի հեշտ կը գտնէ միշտ ի մտի ունենալով իր անշեղ նպատակը: Ռուսաստանը տնտեսական դժուարութիւններով տկարացնել որուն կրնայ յաջորդել ներքին լրտեսական ցնցերու օժանդակութեամբ զանգուածային ժողովրդական խռովութիւններ: Սոյն ներքին դժգոհութիւնները արտաքին դաշնի ապառարկութիւններու ծածուկ գործունէութեամբ կրնան մինչեւ իսկ տէրութեան դէմ յեղափոխական չարժումներու առաջնորդել երկիրը իր բազմազգի ժողովուրդներն ալ գրգռելով: Ֆրանսայի Արտաքին Նախկին Նախարար՝ Ռոլան Տիւմայի հինգուկէս տարի առաջ կատարած քօղարկուած մէկ յայտարարութիւնը խիստ խմաստալից է եւ մեր վերեւ յայտնած տեսակէտին վաւերականութեան անհերքելի մէկ ապացոյցը: «...Մեր աչքին առջեւ ունինք, կը յայտարարէր նախագահ Ֆրանսուա Միթերանի նախարարը, (Խորհրդային Միութեան) այս քայքայումը եւ պէտք է աշխատինք որ այս քայքայումը խաղաղ կերպով կատարուի» (տե՛ս՝ «Ֆիկարօ», 1991, Սեպտեմբեր 16, թիւ 14638): Այսինքն առանց պատերազմի...

Վերջերս Ֆրանսական հեռատեսիլի մէկ կայանի յայտագրէն իրազեկ եղանք թէ Ռումանիոյ մէջ Զաուշէսկուի դէմ չարժումը ի՞նչպէս սկսած է եւ հասարակ ժողովուրդը որ դժգոհ էր իր վիճակէն ինչպէ՞ս չհագորդուած եւ այդ արուեստական յորձանքին անդիտակցաբար անձնատուր եղած է: Այս յայտնութիւնը կատարողները որոնք յետագային եւ կամ այսօր պետական վարչակարգին մէջ կարեւոր պաշտօններ առանձնած են, իրենք եւս մեծ զարմացումով կը յայտարարէին թէ ինչպէ՞ս ղրացի երկիրներէ (Հունգարիա եւ Սերպիա) Ռումանիոյ Թէմիշվար քաղաքը բնակող հինգ – վեց հազար հոգիներու կողմէ սկսած բողոքի ցոյցերը հետզհետէ ծաւալելով այդքան ընդարձակուած ու մեծ համեմատութիւն մը ստանալով մինչեւ իսկական յեղափոխութեան չանդած եւ ի վերջոյ յաջողած էին կառավարութիւնը տապալել: Սերպիոյ մէջ չաթաթներէ ի վեր տեղի ունեցող ցոյցերուն եաին եւս արտաքին սադրանքներուն դերը պէտք չէ նսեմացնել: Վերստահաբար քանի մը տարի յետոյ, ղղայացուցչ յայտնութիւններ պիտի իմանանք: Վերջին օրինակ մը նոր համակարգի առաջնորդի յաւակնութիւնը ունեցող Միացեալ – Նահանգներու քաղաքականութեան մասին: Ցունական Կիպրոսի փոքր կառավարութիւնը Թրքական հանական յարձակումի մը դէմ պաշտպանուելու համար առիպուած Ռուսաստանէն սօլ–էր հրթիռներ եւ քաճիեր կը դնէ: Կիպրոսի առած այս նախզուշական միջոցները Ամերիկայի խիստ զգոնքին եւ աղդարարութեան կ'արժանանան: Միացեալ – Նահանգներ զայն կը նկատեն չրջանի խաղաղութեան սպառնացող սպառազինում: Կիպրոսի կառավարութիւնը արդարացիօրէն կը յիշեցնէ թէ «կղզիին հիւսիսային չրջանին մէջ 35·000 Թուրք զինուորներ միշտ կը մնան եւ 1974–ին երբ Թուրքիա ամերիկեան զէնքերով զինուած Կիպրոս կղզին կ'արշաւէր ինչո՞ւ Ուաչինկթըն նման բողոք մը չէր ներկայացուցած Թուրքիոյ»:

Նախորդ դարուն, աշխարհի քաղաքական հարցերը անօրինելու յաւակնութիւնը ունէին վեց մեծ տէրութիւնները որոնց չահերու հակամարտութիւնը լայնօրէն ծառայեց Օսմանեան տէրութեան որ անպատիժ կերպով չարդեց պալքանեան ժողովուրդները: Շահամոլ Արեւմուտքի լուսթիւնէն քաջալերուած, Օսմանեան «բարեկնամ» կառավարութիւնը Հայ ժողովուրդն ալ իր իսկ հայրենիքին մէջ վճացուց ու կրկին անպատիժ մնաց: Բ. համաչխարհային պատերազմէն յետոյ Ամերիկայի դրօչակին տակ արեւմտեան մեծ պետութիւնները, միասնաբար, այլապաղան միջոցներով Խորհրդային Միութիւնը կազմալուծեցին: Կովկասի մէջ ապաքին fուի պահպանումը կը նշանակէ օտար երկիրներու ոտնձգութիւններէն եւ միջամտութենէն զերծ մնալ որ միաժամանակ Հայաստանի եւ Ղարաբաղի հողային ամբողջականութեան ապահովութեան գրաւականն է: Այսօր Կովկասի այս խաղաղութիւնը կը պարտինք ոչ թէ Արեւմուտքի, այլ՝ Ռուսաստանի հետ կնքուած դինուորական դաշինքին: Երեւանի իշխանութիւնները բաւական խարխափումներէ յետոյ ի վերջոյ միակ տրամաբանական ուղին ընտրեցին:

Այժմ, Բ. նախագահական ընտրութիւններէն յետոյ, կը թուի թէ անցեալի սխալներէն դաս առնելով կառավարութեան պատասխանատուները առաջին առթիւ ծրագրած են ժողովուրդին առօրեայ կեանքին պայմանները բարեկարգել: Միմիայն պարկեշտ եւ անաչառ վարչակարգ մը իր ժողովուրդին յարգանքին եւ վստահութեան կրնայ արժանանալ: Այլապէս, եթէ կացութիւնը չբարելաւուի եւ տնտեսական կացութեան փոփոխում մը չարձանագրուի, Հայաստանէն արտագաղթի դիմումները միշտ խնդրոյ առարկայ պիտի ըլլան: Ղարաբաղի նախագահ Ռոպէր Քոչարեան եւս փարիզ իր վերջին այցի առիթով փարիզի Հայութեան հետ հանդիպումի համար կազմակերպուած երեկոյթին ընթացքին (1996, Դեկտ. 18) դիտել տուաւ թէ «պատերազմի ժամանակ Ղարաբաղէն մեկնիլը պատուոյ հարց էր, բայց եթէ կացութիւնը չբարելաւուի եւ 10–15 տարի դեռ տեւէ ներկայ վիճակը, մեկնումը որպէս քնական երեւոյթ պէտք է նկատել»(4): Ան հրաւիրեց Սփիւռքը որպէսզի Ղարաբաղին ապագան ապահովելու համար իր բոլոր միջոցներով տնտեսական կացութեան բարւոքումին համար տարուած ջանքերուն մասնակցէր: Ղարաբաղի հարցին արդար լուծումը հայ ժողովուրդի վճռականութենէն կախում ունի:

Մենք առենօք գրած էինք որ Հայաստանի մեր զեկավարները կը սխալին եթէ կը կարծեն որ Թուրքիա Հայոց սեւ աչքերուն համար եւ առեւտուրը զարգացնելու նպատակաւ սահմանները պիտի բանայ, նոյնիսկ Ազրբէյճանի հետ կապերը խզելով: Այսօր ամէն ոք համոզուած է որ «գորշ գայլերը» արեւմուտքէն եւ «սեւ ազռաւները» արեւելքէն միշտ դարանակալ կը սպասեն Հայաստան ներխուժելու համար եթէ անոր սահմաններու պաշտպանութեան համար, ինչպէս Լեւոն Տէր–Պետրոսեան Փարիզի մէջ հրապարակաւ յայտարարեց՝ «ռուս զօրքերուն ներկայութիւնը չըլլայ»:

Այժմու դժուարին բայց առնուազն ապահովուած սահմաններուն մէջ Հայաստանի ժողովուրդին տնտեսական կացութիւնը բարելաւել Երեւանի կառավարութեան ապագայ օրերու ծրագրերուն անմիջական հրամայականը պէտք է ըլլայ: Մինչ այդ, անշուշտ անհրաժեշտ է որ Ռուսաստան հակառակ արեւմուտքի ներսէն թէ դուրսէն կատարած սադրանքներուն կարենայ դիմադրել եւ ժամառաջ վերականգնիլ տնտեսապէս թէ ռազմական մակարդակով, վերջ տալով ըստեղծուած այժմու քաոսային վիճակին: Մեզի համար, մանաւանդ, կովկասի կայունացումը հզօր Ռուսաստանի մը չնորհիւ կրնայ երաչխաւորուիլ: Երբեք պէտք չէ ստորագնահատել կամ մոռնալ այս պարագան: Հայաստանի զեկավարները պէտք չէ մոռնան որ մեր փոքր երկիրը իր աշխարհագրական դիրքով, ինչպէս պարսիկ լրագրող մը վերջերս իր մէկ ուսումնասիրութեան մէջ կը դրէր «մահմետական եւ թուրք աշխարհին կողին խրած զաշոյն մը կը նկատուի»(5) իսլամ ժողովուրդներու կողմէ: Այսօր Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին մեղսաջան գործունէութեան մը լծուած է եւ կը պատրաստուի, քանի մը տարիներ յետոյ պետական մակարդակի վրայ եւ փառաչուք կերպով տօնելու Հայաստանի մէջ քրիստոնեայ կրօնքի իբր պետական կրօնք հռչակման 1700–ամեակի: Իսկ եթէ այս նախաձեռնութեան կազմակերպիչները եւ մեր պետութեան զեկավարները որոնք չերմօրէն կը մասնակցին սոյն ծրագրի պատրաստութեան, կը յուսան կամ կ'ակնկալեն թէ Հայաստան աշխարհի վրայ առաջին քրիստոնեայ պետութիւնը եղած ըլլալուն պատճառաւ «քրիստոնեայ» Արեւմուտքի ուշադրութեան կամ բացառիկ դուրգուրանքին արժանանայ կրնայ ըլլալ, վստահաբար կը սխալին: Յիսմեան Հայրիկի «Թղթէ չերեփ» բացատրութիւնը առաւել եւս իր զօրու է մեր ժամանակին: Ցառաջիկայ 10–15 տարիները կը թուին յղի ըլլալ քաղաքական ամենալուրջ անակնկալներով: Պատրանքներով օրօրուելու դարը չատոնց անցած է եւ անցեալի սխալները կրկնել այլեւս անելի է: Արեւմուտքի մէջ ոչ մէկ «քրիստոնեայ» պետութիւն խորքին մէջ Հայաստանի մտահոգութիւններով կը հետաքրքրուի եթէ անկէ որեւէ չահ մը չակնկալէ: Սա վերջին քանի մը տարուան ընթացքին քաղաքական դէպքերու զարգացումներուն մօտէն հետեւողները բազմաթիւ առիթներ ունեցան մեր այս եզրակացութիւնը հաստատելու, ճշմարտութիւն մը որ երբ մենք, տարիներ առաջ Ղարաբաղի չարժումի խանդավառ ցոյցերու օրերուն իսկ ամէն առիթով՝ խօսքով կամ գրչով կ'արտայայտինք(6), չատերուն անհաւատալի եւ հէքեաթի նման կու գար:

(4) Տե՛ս· Ցառաջ, 1996, Դեկտ· 20, թիւ 19.010, նաեւ *La Lettre de l'UGAB*, 28 Déc. 1996, n° 155.

(5) Տե՛ս· Amir Taheri, *Crescent in a Red Sky. The Future of Islam in the Soviet Union*, London, 1989, էջ 165:

(6) Տե՛ս· Ցառաջ, 1988, Յունիս 24, թիւ 16·779:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԸ ՄԻՇՏ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒ

Կապոյտ Խաչը, հոգատար հայապահպանման, չէր կրնար անտարբեր մնալ հանդէպ նորատառոյց Մարզպետեան – Փափազեան վարժարանին: Լիոն – Վիլէօրպանի մասնաճիւղը որոշեց իր կազմակերպած Մանուկներու Օրուան հաստոյթը յատկացնել անոր: Ցաւելեալ, համեստ մասնակցութիւն մը թերեւս, բայց արժանի դնահատանքի:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունուար 12–ին, կարպիս Մանուկեան սրահին մէջ:

Բազմութիւն կար· ծնողքներ, անոնց բարեկամ–բարեկամուհիները: Ու՝ մանչուկներ, աղջնակներ: Շատ: Եթէ մնան հայ, մեր համայնքին ապագան ապահով է· ղպրոց եւ Կապոյտ Խաչ ալ առոր կը ձգտին:

Ցայտագիրը սովորական էր Մանուկներու Օրուան համար: Երգեր, արտասանութիւններ, ընդհանրապէս խմբովին, հայերէն, ֆրանսերէն ալ, միօրեայ եւ ամբիօրեայ վարժարաններուն ուսուցչական կազմին դեկավարութեան տակ: Բնականաբար, լուսանկարչական դործիքները չատ աշխատեցան այդ կիրակի: Ուրախ էին ծնողքները, թերեւս աւելի ուրախ եւ հպարտ քան մանուկները, բեմին վրայ:

***

Ի բացակայութիւն Նորվան Եպիսկոպոսին, զոհ սառնապատ մայթին, Իսահակ Քհնյ· կը ներկայացնէր եկեղեցին: Ներկայ էին ծնողաց Միութեան վարչականները եւ նախագահուհի Անահիտ Աղայեկեանի կողքին Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը եւ անդամուհիներէն չատեր՝ միշտ պատրաստ՝ ծառայելու:

Միջնարարին, մանուկները հիւրասիրուեցան կարկանդակով եւ խմիչքով· մեծերն ալ չմոռցուեցան այս առթիւ:

Այս տարի Կաղանդ Պապան չէր կրցած դալ: Ժամանակները դժուար են... ճամբաները՝ ձիւնապատ: Ղրկած էր սակայն, իրմէ աւելի երիտասարդ, երկու արհեստավարժ տոպիտներ (fլուն), որոնք ժամ մը ամբողջ դրաւեցին բեմը, ի մեծ ուրախութիւն, հրճուանք երախաներուն: Ու մերթ ընդ մերթ, մեծերուն ալ:

Այս տարի հանդանակութեան հրաւէր չեղաւ, ինչ որ նորութիւն մը թուեցաւ չատերուն համար:

***

Կապոյտ Խաչը այս անգամ ալ կատարեց, յաջող կերպով, իր աւանդական դերը, ուրախացնելով մանուկները եւ ծնողքները: Լիոն–Վիլէօրպանի մասնաճիւղը, չնորհիւ չարք մը արդէն փորձառու կիներու, կը մնայ միշտ ձեռնարկու, գործունեայ:

Տարիները, սակայն, կը թաւալին, նոր ուժեր անհրաժեշտ են որպէսզի գործը չարունակուի առանց դանդաղելու, առանց ընկրկումի: Այդ մասին կը խորհի անշուշտ վարչութիւնը: «Կը փնտռենք երիտասարդ, նոր անդամուհիներ» ըսաւ մեզի տիկին Նախապահուհին: Կը մաղթենք որ յաջողին դտնել:

Կապոյտ Խաչը, ինչպէս այդ կարգի կանացի միութիւններ, ինքնին դպրոց մըն է երիտասարդուհիներու համար, որոնք կը դտնեն հոն ընկերական միջավայր մը, կը սորվին հասարակական մը մէջ խօսելու, ապրելու փորձառութիւն, կը մտերմանան կարծիքներու ազատութեան եւ դիմդոդութեան հետ· բաներ՝ յաճախ անհրաժեշտ առօրեայ կեանքի մէջ:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՄՔՃԵԱՆ

PUBLICATIONS REÇUES

ARMENIEN
Tagebuch einer Reise in das Land des Ararat
Moreno Piccolotto, Sarkis Shahinian
ETH, Zurich, 1996.

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԻՕՐԵԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 12–ին Գլամառի փաւէ Պլան Մշակութային կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Իսիի Միօրեայ վարժարանի Ամանորի հանդէսը: Տարիներէ ի վեր հաճելի աւանդութիւն մը դարձած է Ամանորի առիթով, ծնողաց հրաւիրել վարժարանիս սաներու կատարմամբ գեղարուեստական զուարճիկ յայտ մը: Որոշուած ժամուն սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր ծնողքներով ու շրջանի հայութեամբ. բեմին վրայ տեղ գտած էին 3–էն 14 տարեկան աշակերտները իրենց բեմական պատշաճ համազգեստներով: Ներկայ էին Իսիի քաղաքապետ՝ Անարէ Սանթինին եւ Գլամառի քաղաքապետ՝ Ժան – Փիէռ Ֆուշէն, Գլամառի փոխ – քաղաքապետ՝ Պր. Յակոբ Աբթինեան:

Հանդէսի բացումը կատարեց չորրորդ հոգեւոր հովիւ՝ Միւռոն Վարդապետ: Ան ողջունելով ներկաները իր գնահատանքի խօսքը ուղղեց այն բոլորին որոնք տարիներէ ի վեր ըլլալով զպրոցին չուրջը, բերած են անհերքելի նպաստ մը ղեկավարութեան, ներ յանձնեց ուսուցչուհիներ Տիկին Հերիսեան Ֆիարի, Տիկին Արմինէ Գէորգեանի, Տիկին Սեդա Հէլվաճեանի եւ Տիկին Լուսին Վարդապետեանին, Յնոյց Մարմինին եւ զպրոցիս վարչութեան ու հոգաբարձութեան:

Հայաստանի եւ Ֆրանսայի զոյգ փաթիներու ունկնդրութենէն ետք, հանդէսը շարունակուեցաւ գեղարուեստական կոկիկ ու խնամուած յայտագրով մը: Մանկական երգչախումբը կը գեկավարէր Միւռոն Վրդ. եւ դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Անի Սվաճեան:

Կաղանդ Պապային այցելութիւնը բեմին վրայ անակնկալ մը եղաւ ու եռուզեռ ըստեղծեց ոճական այդ զուարթ մթնոլորտին մէջ, ան բերած էր ողջոյններ ու բեմադրութիւններ հայրենիքէն, մանկապարտէզին մանուկները Կաղանդ պապային ներկայութենէն ոգեւորուած աւելի եւս քաղցրահնչիւն կատարեցին իրենց երգերն ու արտասանութիւնները:

Երգչախումբն յաջորդաբար երգեց «Լուռ գիշեր», «Զանգակներ – զանգակներ», «կաքաւիկ» եւայլն երգեր. երգերու ընդմիջումին, վարժարանի սաները օժտուած հայերէնի սահուն ու անթերի առոգանութեամբ արտասանեցին զանազան մանկական ոտանաւորներ, խրախուսիչ ու խոստմնալից տպաւորութիւնները թողլով ներկաներուն վրայ:

Տէրունական աղօթքով վերջ գտաւ յայտագրի առաջին բաժինը, որմէ ետք բեմ հրաւիրուեցաւ Իսի – լէ – Մուլինոյի քաղաքապետ Պ. Անարէ Սանթինին, ան իր Ամանորեայ մաղթանքները յայտնելէ ետք, դրատանդի խօսքը ուղղեց Իսիի հայ համայնքին եւ ընդհանրապէս հայութեան, ներբողելով անոնց գոհողութեան ոգին, հայրենիքին զօրավիգ կանգնելու պատրաստակամութեանը, անոր նեղ օրերուն: Խօսքի աւարտին աւելցուց որ Իսի – լէ – Մուլինօ քաղաքը չուտով բախտ պիտի ունենայ հիւրընկալելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ուստի կը պատրաստուին պատշաճ կերպով ընդունելու համար Հայրապետը:

Գլամառի քաղաքապետն ալ իր կարգին հակիրճ կերպով անդրադարձաւ, այս վերջին տարիներուն հայ ժողովրդի կրած տառապանքներուն սկսաւ երկրաշարժէն մինչեւ Ղարաբաղի կնճիռը որ դեռեւս չէ լուծուած ու դեռ չատ բան կը մնայ ընելիք. ուստի յոյս յայտնեց որ նպաստաւոր բարեփոխումներ կ'ըլլան:

Ընդմիջումէն ետք հանդիսականները առիթն ունեցան հիւրասիրուելու տիկնանց ժրաջան անդամուհիներու կողմէ պատրաստուած համադամ կարկանդակներով ու խմորեղէններով:

Հանդէսը կը շարունակուէր ջերմ մթնոլորտի մը մէջ: Յայտագրին երկրորդ բաժինը նուիրուած էր զպրոցի պարախումբին, փոքրիկներու եւ մեծերու խումբերը ղեկավարութեամբ՝ Մխլին Աալամեանի յաջորդաբար ներկայացուցին վեց պարեր իրենց հեզաճկուն ու նուրբ չարժումներով մեծ խանդավառութիւն առեղծելով սրահէն ներս: Հանդէսին վերջաւորութեան Կաղանդ պապան բաժնեց ատանդակաղ պտուղները, չիրն ու չամիչը, խինդ ու ժպիտով ու մերթ ընդ մերթ կատակելով պզտիկներու հետ:

Ներկաները հոգեպարար զգացմունքներով ու բարձր տրամադրութեամբ հեռացան սրահէն հայ զպրոցի սէրը վառ պահելու վճռակամութեամբ:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Շաւիղի Նոր Տարուան հանդէսը

Վաթսունէ աւելի էին այն ծնողքները ու բարեկամները, որոնք Կիրակի, Յունուար 12–ին, վերջաթացած էին Շաւիղի Հայոց Եկեղեցին, ներկայ գտնուելու այս տարուան Տօնածառի հանդէսին:

Հաւաքոյթը սկսաւ հոգեւոր հովիւ՝ Յարութիւն Քահանայ Թաշճեանի Ամանորեան բարեմաղթանքներով. ապա, մանկակազմ 16 աշակերտները, մէմբ իրենց ձեռքը, միաձայն երգեցին՝ «Սուրբ գիշեր»ը ելեկտրոնային երգէոնի ընկերակցութեամբ: Կարգը եկած էր աշակերտուհիներուն. անոնք իրենց ծնողքներուն ցոյց պիտի տային այն ինչ որ սորված էին հայկական զպրոցը՝ ամանոց համար միայն երկու ամսուան մէջ: Եւ իրօք, չնորհիւ իրենց ուսուցիչ՝ Պր. Մեսրոպ Ադամեանի անխոնջ աշխատանքին, բոլորն ալ, յաջող առոգանութեամբ, արտասանեցին օրուան պատշաճ ոտանաւորները (Ծնունդի գիշեր, Խելօք տղան, Շուչան, Հայ լեզուն, Գառնիկ): Աւելի մեծերուն կոմպէ, լսեցինք աւելի փարդ կտորներ (Շնորհաւոր նոր տարի, Հայրենի աղբիւր, Դպրոցի ճամբան, Աղօթք' զաւակս), եւ ընթերցում մը (Անիի Սմանորը): Երգչախումբին մեկնարանած «Զանգակներ, զանգակներ» ծանօթ եղանակով, աւարտեցաւ այս պաշտօնական բաժինը:

Կաղանդ Պապային երեւումը բոլորը ուրախացուց. ան ամէն մէկ աշակերտի ու ներկայ մանուկի բաժնեց դեղեցիկ նուէրներով լեցուն ծրարները, ու խոստացաւ անպայման դալ տարի վերադառնալ, պայմանա՛ւ որ բոլորն ալ ճիդ ընեն տանը մէջ հայերէն խօսելու...

Հանդէսը չարունակուեցաւ, ընդհանուր խանդավառութեան մէջ, չնորհիւ Լուսին Թաշճեանի պատրաստած կարգ մը կատակներուն եւ անակնկալ խաղերուն:

Ցերեկոյթը վերջ գտաւ ծնողքներուն կողմէ պատրաստուած ընդունելութեամբ մը:

Հ. Հ.

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԻ ՆԻՍՏ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Յունուարի 10 – 13–ը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում, Նորին Սրբութիւն Գարեգին Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի նախագահութեամբ, Վաչէ Արք. Յովսէփեանի եւ Զաւէն Արք. Զինչինեանի առենապետութեամբ, տեղի ունեցաւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի հերթական, 6–րդ նիստը:

Գարեգին Ա. Վեհափառ Հայրապետը մանրամասն դեկոյց տուեց Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի նախորդ չորս ամիսների դործունէութեան՝ միաբանական ներքին կեանքի, նոր ձեռնադրութիւնների, Հոդեւոր ճեմարանի, Քրիստոնէական Դաստիարակութեան կենտրոնի, հրատարակչական աշխատանքների, Հայաստանում թեմական նոր կառոյցների, հայրապետական այցելութիւնների եւ միջեկեղեցական յարաբերութիւնների մասին: Ապա քննարկուեցին Մայր Աթոռի կանոնադրութեան մշակման հարցը, 1700–ամեակի ոճակատարութեան կազմակերպական աշխատանքների ընթացքը, թեմերի դործունէութիւնը, Ս. Էջմիածնի եւ Հայաստանեայց Եկեղեցու Նուիրապետական Աթոռների յարաբերութիւնները, միջեկեղեցական յարաբերութիւնները, ինչպէս եւ Մայր Աթոռի տնտեսական կացութեանն առընչուող հարցեր:

Նիստի աշխատանքներին մասնակցում էին Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի Հայաստանի ու Սփիւռքի հոգեւորական եւ աշխարհական անդամները, այդ թւում Մայր Աթոռի դիւանապետ Ներսէս Արք. Պողպատեանը, Արարատեան Հայրապետական Թեմի առաջնորդական փոխանորդ Գարեգին Արք. Ներսիսեանը, Շիրակի Թեմի առաջնորդ Գրիգորիս Արք. Բուդեհեանը, Պարսկաստանի Թեմի առաջնորդ Սարգիս Եպիսկ. Մարտիրոսեանը, Արմաւիրի Թեմի առաջնորդ Ասողիկ Եպիսկ. Արիստակէսեանը, Սիւնեաց Թեմի առաջնորդ Աբրահամ Վրդ. Մկրտչեանը, Ամերիկայի Արեւմտեան Թեմի առաջնորդ Վաչէ Արք. Յովսէփեանը, Արեւմտեան Եւրոպայի Հայրապետական պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Գիւտ Արք. Նադարաշեանը, Եղիպտոսի Հայոց առաջնորդ Զաւէն Արք. Զինչինեանը, Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի առաջնորդ Խաժակ Արք. Պարսամեանը, Արժանթինի Թեմի առաջնորդ Գիւտակ Եպիսկոպոս Մուրատեանը, Ռուֆայէլ Պապայեանը, Գրիգոր Խանչեանը, Յակոբ Փափազեանը, Պիոն Յակոբեանը:

Ժողովի աշխատանքների աւարտից յետոյ, ամփոփելով նրա արդիւնքները, Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը նշեց. «Սոյն ժողովը նախ պէտքիկ առիթ եղաւ, որպէսզի անցնող չորս ամիսների ընթացքում, ինչ որ կատարուել է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում կամ Մայր Աթոռի նախաձեռնութեամբ՝ արտաքսմանում, այդ բոլորի մասին մանրամասն դեկոյց տայինք ժողովին եւ վերատեսութեան ենթարկէինք մեր աշխատանքները, որպէսզի առաջիկայում ծրագրենք աւելի եռանդուն ու բեղմնալից դործունէութիւն՝ վերաչեռուժացնելու, վերակենդանացնելու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի դարաւոր առաքելութիւնը՝ մեր համայն հայրենիքում, Հայաստանում եւ այլուր, որտեղ ունենք թեմեր:

Երկրորդ, առիթ ունեցանք քննարկելու այն բոլոր ծրագրումները, որոնք կատարուել եւ կատարուում են Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու պաշտօնական հիմնադրութեան 1700–ամեակի տօնակատարութեան առընչութեամբ, մասնաւորապէս, քաղաքամայր Երեւանում Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի անունը կրող Մայր Տաճարի կառուցման աշխատանքները ճիշդ կազմակերպելու եւ վարելու ուղղութեամբ, որը կը լինի կենդանի, պերճախօս վկայութիւնը՝ այն պարզ ճշմարտութեան, որ քրիստոնէական հաւատքը մեր ժողովրդի համար պատմութեան հետ առընչուած երեւոյթ չէ սոսկ: Տաճարը պէտք է դառնայ մեր կենդանի հաւատքի վկայութիւնը եւ նրա կառուցումը պէտք է իրագործուի մեր ողջ ժողովրդի մասնակցութեամբ, իւրաքանչիւր անձ պիտի բերի իր քրտինքի կաթիլը, այդ նուիրական սուրբ դործին»:

Ատենապետներ Վաչէ Արք. Յովսէփեանը եւ Զաւէն Արք. Զինչինեանը հեռատեսելով ամփոփ պատկերացում տուեցին օրակարգի հարցերի մասին, յատկապէս ողջունելով եւ ընդգծելով Մայր Աթոռի դործունէութեան աշխուժացման քաջալերական երեւոյթը:

ՄԱՄԼՈՑ ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

"ՈՉՆԻ"Ի արամատութիւնները

Մի տիկին հիւրանոցում հարցնում է Թուղթ խաղացողին.

– Դուք յիշո՞մ էք ինձ: Նախանցեալ տարի հէնց այստեղ դուք ինձ խնդրեցիք ամուսնանալ ձեզ հետ:

– Եւ դուք ինձ հետ ամուսնացա՞ք, – ցրուած հարցնում է նա, խառնելով թղթերը:

ՏԱՍՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Ասպետացուն եթէ հարուստ եւ առատաձեռն է, ձայն չի հաներ եւ կը հաւանի պահանջուած գումարը «գնծալու», հակառակ պարագային՝ երեսը կը պինդցնէ ու կը սկսի սակարկութեան: Եւ ի վերջոյ կը յամառի ութ հարիւր ֆրանքէն աւելի չտալ երկրորդ կարգի պատուանշանի մը համար:

Համաձայնութեան ժամը հասած է:

– Ես առանձին բան չեմ կրնար ընել՝ բայց անգամ մը հաղորդեմ ձեր խնդիրքը Նորին Բարձրութեան, կ'ըսէ գործին մէջ եկած Օրիորդը:

Օրիորդը պահ մը անյայտ կ'ըլլայ եւ յետոյ կը վերադառնայ՝ ըսելով.

– Իշխանը հաւանեցաւ ձեր խնդիրը ընդունելու, բայց որպէս զի այդ կերպով գրկանք մը չըլլայ իր հովանաւորութեան տակ գտնուող վանքին՝ հրամայեց որ պահակասեալ երկու հարիւր ֆրանքը իր արկղէն նուէր տրուի:

Այս կերպով իշխանը, առերեւոյթ, ո՛չ թէ բան մը առած չէր ըլլար իր տուած պատուանշանին փոխարէն այլ՝ դրպանէն ալ վրայ տուած կ'ըլլար:

Մարդը կրկին եւ կրկին երախտագիտութիւնը յայտնելէ ետքը, թղթապանաւորիւնը յայտնելէ ետքը, թղթապանաւորիւնը կը կը հանէր եւ ութ հարիւր ֆրանքը կը դնէր սեղանին վրայ՝ հարցնելով.

– Երբ արդեօք կրնամ ստանալ ասպետական հրովարտակը:

– Երբ ասպետական կարգի չնորհումը ստանաք իշխանին կողմէ, կը պատասխանէր Մարկրիթ ամենայն լրջութեամբ:

– Ա՛խ՞ինքն...:

– Օրը եւ ժամը ձեզի կ'իմացնենք նամակով: Ժամանակ յիշեցնելու որ պաշտօնական, այսինքն սեւ զգեստով պէտք է ներկայանաք նոյն օրը:

– Բնականաբար, Օրիորդ:

Մարդը կը մեկնէր ու քանի մը օր ետքը հրաւէր կը ստանար դալու «չնորհումի արարողութեան»:

Այդ օրը իշխան Լուսինեան իր Մէլիսդինի ու Սինայ լերան Ս. Կատարինէի մեծ ժապաւէնները եւ մէկ քանի ռուսական, ռումանական եւ ֆրանսական պատուանշանները կախած, մեծ սրահին մէջ, ոտքի վրայ, կ'ընդունէր ասպետացուն:

Ասպետացուն, նախապէս իրեն տրուած պատուէրին համաձայն ծունկի կուգար:

Այն ատեն իշխանը ափսէին մէջէն կ'առնէր հրովարտակը, քանի մը հանդիսաւոր խօսքեր կ'ուղղէր նորընծային, յիշեցնելով անոր Լուսինեան ասպետի մը պարտականութիւնները: Մարդը կը համբուրէր իշխանին ձեռքը եւ հրովարտակը կ'առնէր երկիւղածութեամբ:

Արարողութիւնը այսպէս կը վերջանար.

Մարդը մուրատին հասած էր եւ եղած էր Սինայ լերան Ս. Կատարինէի ասպետ:

Բայց դեռ ուրիշ բան մը կը մնար. հրովարտակը ստացած էր բայց պատուանշան չէար մէջտեղ:

Իշխանին քովէն մեկնելէն ետքը, երբ Օրիորդ Մարկրիթի չնորհաւորութիւնները կ'ընդունէր, նորընծայ ասպետը քիչ մը չփոթած կը կրկնար.

– Բայց, Օրիորդ, կարծեմ իշխանը մոռցաւ հրովարտակին հետ պատուանշան մալ տալու...

– Ո՛չ, պարոն, մոռցում չկայ, կը պատասխանէր Մարկրիթ նազելի ժպիտով մը, իշխանը միայն հրովարտակը կը չնորհէ, իսկ պատուանշանը, եթէ ուզէք, կրնաք առնել այս հրովարտակը ցոյց տալով:

– Ուսկի՞ց պիտի առնեմ:

– Հասցէն ձեզի կը հաղորդեմ: Միայն թէ հարկ է որ մասնաւոր վճարում մը ընէք:

– Մասնաւոր վճարո՛ւմ, բայց արդէն պէտք եղածը չվճարեցի՞ք, կ'ըսէ մարդը դժդոհ դէմքով մը:

– Այսինքն նուէր մը ըրիք Ս. Կատարինէի վանքին համար, որուն պակասը լրացուց իշխանը եւ իշխանն ալ ձեզի ասպետութեան աստիճանը չնորհեց ձրիաբար, ի՞նչպէս կ'ուզէք որ միեւնոյն ատեն պատուանշանն ալ տայ ... իշխանը, պէտք է դիտնալ որ տիրող իշխան մը չէ, իր ստացուածքները Կիլիկիա, Անտիոք, Եդեսացիա, Կիպրոս, եւայլն չափազանց ընդարձակ են իրմէ, այս պարագային ինչպէ՞ս կ'ուզէք որ մեծամեծ ծախքերու ենթարկուի: Իսկ պատուանշանը կրնաք ծախու առնել պարոն այսինչէն ... դիւանատուն երբեք չի զբաղիր այդ խնդրով եւ ինք այդ վաճառումին մէջ որեւէ բաժին չունի:

– Եւ ի՞նչ կ'արժէ պատուանշան մը:

– Սինայ լերան եւ Ս. Կատարինէի երկրորդ կարգի պատուանշան մը, կարծեմ հարիւր յիսուն ֆրանք է:

(Շար. 75)

ՊԱՆՏՈՂ. –

Տիկին Նատիա Թովմասեան,

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թովմասեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Գասար եւ զաւակները,

Տիկին Անոյշ Թովմասեան եւ զաւակները,

Տէր եւ Տիկին Նորայր Թովմասեան եւ զաւակները,

ինչպէս նաեւ՝ Թովմասեան, Կուրտիկեան, Օֆլազ, Ժապար, Զիլինկիրեան եւ Գափամաճեան ընտանիքները

եւ բոլոր պարագաները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ –հօր, եղբօր եւ աղգականին՝

ԹՈՎՄԱՍ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ–Ի

մահը որ պատահեցաւ Յունուար 20–ին, 68 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Յունուար 24, ժամը 15–ին Լիոնի Սուրբ Յակոբ Եկեղեցին

40, rue d'Arménie, Lyon 3ème

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյօթիէռի գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ։

Փոխան ծաղիկի նուէրներ բարեսիրական կազմակերպութեանց։

«ՅԱՌԱՋ». – Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Նատիա Թովմասեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն։

***

L'Association de Soutien aux Patriotes Arméniens
fait part du décès de son ami et sympathisant

THOMAS THOMASSIAN
(Bandol 83)

Toute sa vie a été consacrée à la défense de l'arménité. Son patriotisme fut exemplaire;

et présente ses sincères condoléances à Nadia, son épouse, et à ses enfants.

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Սաթենիկ Ղէչեանի եւ իր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց զաւկին եւ եղբօր՝ Ալետիսի մահուան առթիւ։

Վարչութիւնս չնորհակալութեամբ ընտացած է 1000 Ֆր. Ղէչեան ընտանիքէն։ Նաեւ՝ Գարեգին Եարտըմեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժօզէֆ Քլուճեանէ 250 Ֆր. դպրոցին։

(Շար. Ա. էջէն)

ղրկումը պահանջող բանաձեւի մը քուէարկութիւնը «պետական հարուածի նոր փորձ»ի մը կը համապատասխանէ, թէեւ նման բանաձեւի մը քուէարկութիւնն ալ հաւանական չէ։

ՀՌՈՄ դումարուած Ընկերվարական Միջազգայնականի համագումարին, Ա–րաֆաթ եւ Փերէս կոչ ըրած են որ ամբողջական խաղաղութիւն հաստատուի Միջին–Արեւելքի մէջ։

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ, առաջին անգամ ըլլալով երկաթուղիի ազգ. ընկերութիւնը (Ս.Ն.Ս.Ֆ) դատապարտուեցաւ Լիոնի դատարանին կողմէ, որովհետեւ յարգել չէր տուած Լվէն օրէնքը Փառ – Տիէօ կայարանին հանրային փակ վայրերուն մէջ, այսինքն՝ ծխելը արգիլել հոն ուր արգիլուած է։ Այս դատապարտումը կրնայ նախընթաց մը ստեղծել։ Ս.Ն.Ս.Ֆ–ը պարտի հանրաղղեհրով ճչդել ծխելու արգիլման օրէնքը փակ վայրերուն մէջ։

ՄՈՊՈՒԹՈՒ որ, Զայիրէն կրկին վերադարձած էր Գոթ մ'Ազիւրի իր ապարանքը, յայտարարեց Յունուար 21–ին թէ պաշտօնանկ ըրած է Ֆրանսայի իր դեսպանը որ Ֆրանսա պիտի վերադառնայ չաբթուս վերջ։ Ծանօթ է որ դեսպանը երկու մանուկներ սպաննած էր իր կառքով զոր կը վարէր արգիլուած ազդեցութեամբ, Դեկտեմբերին եւ չէր կըրնար դատուիլ որովհետեւ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն կը վայելէր։ Մանուկներուն ծնողքները կը յուսան որ կարելի պիտի ըլլայ դատել եւ պատժել ենթական։

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Մտաւորական եւ գրագէտ

Դասախօս՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունուար 29, երեկոյեան ժամը 8·30–ին,

Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ՝
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսլինի Արշակ Ջամալեան մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է. –

Տիկին Սոնա Պալապանեանի *մահուան առթիւ՝ Տիկին Քնար Պառաւեանէ 500 Ֆրանք, Գալուստեան ընտանիքէն 500 Ֆրանք, Պր. Տանիէլ Մուրատեանէ 400 Ֆրանք, Պր. Ժիրայր Ստեփանեանէ 300 Ֆրանք։*

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 Paris
Siret: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԱՅՑ. ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԿԱՆՈՆՆԱԳՐԻ

Կանոնագրի 21–րդ յօդուածի հետեւողութեամբ, Կրօնական Ընկերակցութեան անդամները կը հրաւիրուին Ընկերակցութեան անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Մարտ 19, 1997,
ժամը 20–ին
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, rue Jean–Goujon, 75008 Paris

Այն պարագային երբ իրաւասու անդամներուն թիւին 2/3–րդ համեմատութիւնը չդոյանայ այդ օր, հրաւիրուած է երկրորդ Անդամական Արտակարգ Ընդհանուր Ժողովի, որ տեղի պիտի ունենայ՝

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 9, 1997
ժամը 20–ին,
Ընկերակցութեան կեդրոնատեղին՝
15, rue Jean–Goujon, 75008 Paris

Ատենապետ
Կրօնական Ընկերակցութեան
Վարչական Խորհուրդի

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի' վարանիր դիմելու մեզի

ՓՆՆԴԵԱՆ

ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԿԼԵԶՈՒ
ՁԵՐ ՀՐԱՒԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵԾԷ'Ք «ՅԱՌԱՋ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔ,
ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Տեղւոյն վրայ ճոխ խաթալոկ

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1) *Նոյեմբերէն ի վեր, Թղթատարի ղբրամական բաժանմունքը* Chèques postaux *չի ղրկեր այլեւս դումարներու համապատասխանող չէքերու կտրօնները. ուրեմն «Ցառաջ» չի կրնար գիտնալ թէ ո՞վ է ղրկողը։ Կը խնդրուի մեր բաժնորդներէն որ այլեւս ՈՒՂՂԱԿԻ ՈՁ ՄԻԿ ԳՈՒՄԱՐ ՂՐԿԵՆ ՄԵՐ ՇԷՔ – ՓՈՍԹԱԼԻ ԹԻՒԻՆ, ԱՅԼ ՇԷՔԵՐԸ ՄԵԶԻ ՂՐԿԵՆ ՈՒ ՄԵՆՔ ՓՈԽԱՆՑՆԵՆՔ։*

***

2) *Այդ իսկ պատճառով չենք գիտեր թէ որոնք ղրկած են հետեւեալ դումարները (ստացուած Յունուար 9–ին).*

500 Ֆր. (*Մարսէյլէն*),
1100 Ֆր. (*Լիոնէն*),
603 Ֆր. (*Լիոնէն*),
1100 Ֆր. (*Փարիզէն*),
1100 Ֆր. (*Փարիզէն*)։

Կը խնդրենք որ ղրկողները յայտնեն մեզի իրենց անունն ու հասցէն։

Շնորհակալութեամբ
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Նիւթ՝
«Հայ թատրոնի խաղացանկ»

Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Ալէք Մանուկեան սրահը

118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Յունուար 26, կիրակի, ժամը 15–ին Վիէնի քաղաքապետարանի թատրոնը։

Հանդէսը խնամքով պատրաստուած է կապոյտ Խաչի դպրոցին, աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն կողմէ։

Ցայտագիր. – Խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, տոհմիկ պարեր եւ տրամախոսութիւն։

Հանդէսի վերջաւորութեան կաղանդ Պապան կուգայ եւ նուէրներ կը բաշխէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր մանուկներուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու ակագիծը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք–Նշանուխ	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս. փակագծի մէջ ընդհ. դումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, մինչեւ մէկ քառորդ սիւնակ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վար չութեան։

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 24
VENDREDI
24 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·034 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.034

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑ

«ԱՅՍ ՊԱՀԸ ՊԻՏԻ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԻ ՈՐՊԷՍ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ»

Հինգշաբթի, Յունուար 23, առաւօտեան ժամը 7·10 անցած, Երեւան – փարիզ օդանաւային հերթական դիծով Շառլ տը Կօլ օդակայանը ժամանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որու կ'ընկերանայ իր դաւազանակիրը՝ Արտակ Աբեղայ: Նախքան ժամանումը արդէն, նախատեսուած հիւրասրահն էին կաթողիկոսական պատուիրակ Գիւտ Աբգ, փարիզեան շրջանի եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները, Մարսէյլէն՝ Տարօն Եպիսկ., քոյր եկեղեցիներու պետերը՝ հայ կաթողիկէ առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան, հայ աւետարանական եկեղեցւոյ հովիւ՝ վերապատուելի Ժիլպէր Լեւոնեան, ուիեղերական Եկեղեցւոյ կողմէ՝ մետրոպոլիտ Ժերեմի, Հայաստանի դեսպան Պ. Վիդէն Զիտէչեան, փարիզի եւ Շրջանի Հայոց եկեղեցիներու վարչութեանց եւ հոգաբարձութեանց անդամներ, հայ մամուլի («Աչխարհ», «Յառաջ»), ազգ. միութեանց եւ կազմակերպութեանց (ՀԲԸՄ, «Հայաստան» Հիմնադրամ, Ազգ. Առաքելական, ԺԻԱ, ՌԱԿ, ԻՒՖԱՄ, եւլն. եւլն.) ներկայացուցիչներ եւ անհատներ:

Առաջնորդութեամբ Գիւտ Աբգ.ի, Գրիգին Ա. հիւրասրահ ժամանեց ժամը 7·30–ի չուրջ: Բարի գալուստի խօսքեր արտասանեց կաթողիկոսական պատուիրակը, չեշտելով թէ գաղութը անձկութեամբ կը սպասէր այս ժամանումին, որ վերանորոգման առիթ մը պիտի ըլլայ:

Խօսք առնելով, Գարեգին Ա. ողջունեց իր հոգեւոր եղբայրները, դիմաւորած Մեթրոպոլիտ Ժերեմին, հայ կաթողիկէ եւ աւետարանական հովուապետները եւ ներկայ բազմութիւնը: Իր խօսքի սկիզբէն իսկ, ան չեշտեց. – «Այս պահը, կը խորհիմ Մայր Աթոռի պատմութեան տարեգրութեան մէջ պիտի արձանագրուի որպէս Ֆրանսահայութեան օրը, հաղորդութեան օրը»: Ցիշեց որ յաճախ անցած է այս օդակայանէն, բայց, այս այցելութիւնը ուրիշ իմաստ ունի, յատկապէս Ֆրանսահայութեան համար է եւ պիտի ըլլայ ամէն տեղ, հանդիպելու համար ժողովուրդին: Շնորհակալութիւն յայտնելով եղած հրաւէրին համար, յայտնեց թէ հովուապետական իր այս այցելութիւնը երեք հիմնական նպատակներ ունի. –

ա.– հաղորդութիւն ժողովուրդին հետ, վասնզի Եկեղեցին ժողովուրդն է: Լայն առիթներ պիտի ունենայ հանդիպելու ժողովուրդին, ոչ միայն խօսելու համար անոր, այլ մանաւանդ՝ լսելու:

բ.– Զարկ տալ միջեկեղեցական յարաբերութիւններուն արժեցնելու համար այդ յարաբերութիւնները գործնական դեմնի վրայ:

գ.– Հանդիպումներ ունենալ պետական իշխանութեանց հետ, շնորհակալութեան եւ դնահատանքի խօսք ուղղելով անոնց: Ֆրանսան առաջին օրէն ընդունած է Հայերը, երբ անոնք կը սկսէին կազմակերպուած կեանք ունենալ եւ դաղթական վիճակէն անցնիլ քաղաքացիի վիճակին:

Կաթողիկոսը յատկապէս ծանրացաւ այն պատմական երեւոյթին վրայ, որ իր երջանկայիշատակ եւ անմոռանալի նախորդը՝ Վազգէն Կաթողիկոս քանիցս եւ կած էր, բայց, երբեք չէր դիմաւորուած նաեւ Հայաստանի դեսպանին կողմէ, ինչ որ կը պատահէր այսօր:

Գարեգին Ա. քանի մը խօսքեր ալ արտասանեց, այս անդամ Ֆրանսերէն, ուղղուած ուիեղերական պատրիարքութեան ներկայացուցիչին, շնորհակալութիւն յայտնելով եւ ողջունելով օրթոտոքս այս մեծ եկեղեցին: Միայն եղբայրներ կըրնային ըլլալ, չեշտեց Գարեգին Ա., քանի ունեցած ենք նոյն ճակատագիրը եւ խնդրեց մետրոպոլիտէն որ իր ողջոյնները փոխանցէ ուիեղերական պատրիարք՝ Բարթուղիմէոս Ա.ին:

«LE FIGARO»

(23 Janvier)

Karékine Ier, la foi à travers les siècles

Ֆիկարօ լայն տեղ կու տայ կաթողիկոսին այցելութեան (նկարն ալ հրատարակելով): Սկիզբը կ'անդրադառնայ անոր կատարելիք այցելութիւններուն եւ հանդիպումներուն, ի չարս որոնց Արտաքին նախարար Ժ. տը Շառէթի եւ վերջին օրն ալ (փետր. 6) հաւանաբար Ժակ Շիրաքի հետ: Կը թուէ նաեւ այցելելիք վայրերը փարիզէն դաւառ: Կը պրէ թէ Հայոց Սփիւռքը ծաղում առած է 1915–ի ցեղասպանութենէն եւ այսօր աւելի քան 3 միլիոն անձերէ կը բաղկացայ հինդ ցամաքամասերու վրայ: Ցրանսայի մէջ, կ'ըսէ, անոնց թիւը 350 հազար կը դնահատուի: Հայոց Եկեղեցին «ազգին չաղախը» կը նկատուի ու կը պատրաստուի 2001–ին տօնելու իր 17–րդ դարաշրջանը: Այս հակիրճ յառաջաբանին կը յաջորդէ էլի Մարէչալի հարցազրոյցը: Սկիզբը, կաթողիկոսը կը պարզէ իր այցելութեան նպատակները (որոնց արձագանգը տուինք նաեւ վերի մեր թղթակցութեան մէջ): Կը խօսի նաեւ բարոյական եւ հոգեւոր վերանորոգման մը շնորհիւ անկախութեան (1991) ստեղծած պայմաններուն, նախապատուութիւն տալով քահանաներու եւ աչխարհականներու նոր սերունդի մը պատրաստութեան եկեղեցւոյ կեանքին մէջ: Աղանդներու ծաւալման վերաբերող հարցումին, Գարեգին Ա. կ'ըսէ թէ պայքարելու այլ կերպ չի տեսներ քան տարածել մեր եկեղեցիներու աչխատանքը ժողովուրդին մէջ: Ի՞նչ կրնայ բերել Հայց. Եկեղեցին ամբողջ քրիստոնէութեան: Գարեգին Ա. կ'ըսէ թէ մեծ Եկեղեցի մը չենք, բայց, կըրնանք բերել մեր փորձառութիւնը, մեր հաւատարմութիւնը քրիստոնեայ հաւատքին, հակառակ մեր ապրած տառապանքներուն եւ հալածանքներուն: Ակնարկ մը նաեւ Պապին հետ հանդիպումին եւ կատարուած միացեալ յայտարարութեան, հուսկ լրագրողը հարց կու տայ. –

– Ի՞նչ դաս կը քաղէք այս դարէն որ Հայոց ցեղասպանութիւնը տեսաւ:

Ու Գարեգին Ա. կ'ըսէ. – «Դասը, պարզ, կուգայ Աւետարանէն.– "Աչխէն ով որ կը հաւատայ անոր չի կորսուիր" (Ս. Յովհ.): Ճիշդ է որ մեզի՝ Հայերուս համար, ի. դարու սկիզբը յատկանչուեցաւ մահուան չուքով: Բայց, վերջը կու գայ անկախութեան եւ ազատութեան լոյսը: Դարս որ կը վերջանայ մեզ կը մղէ աւելի հոգածութիւն ունենալու կեանքին քան նիւթին հանդէպ, աւելի ճիգ թափելու խաղաղութեան քան՝ զէնքի, նուազ սպառում՝ մենք մեզի համար եւ աւելին բաժնել ուրիչներու, աւելի տարողութիւն տալ՝ "Երկինքը աչխարհի վրայ" եւ նուազ նախապատուութիւն տալ՝ "առանց երկինքի աչխարհին"»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԾԱՓԻԿ-ԾԱՓԻԿ ԾԻՐԱՆԻ, ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԱՌ ԱՐՏԵՐԿՐԱՑԻ

Անկախութեան խանդավառութեան առաջին շրջանէն իսկ Սփիւռքի Հայուն Երեւանէն նետուած «ուրիշ»ի, «դուրսի»ի պիտակը որ իր կատարելագործումը գտաւ «արտերկրացի» որակումով, բաւական պաղ ջուր լեցուց տաք զգացումներու, կապոյտ հեռանկարներու վրայ: Այսօր, հինգ տարի ետք, պաշտօնական, կիսապաշտօնական այս կարգի յայտարարութիւնները զատ, Սփիւռքի Հայը լուրջ մեծամասնութեամբ անձնական փորձառութիւն ալ ունեցած է իր մասին երեւանեան արժեւորումին:

Յաւասախարութիւնները գրեթէ մարսուած, եւ նոյնիսկ մերժումի այս կեցուածքին «բարիբ»ներուն մասին մտածումներ ձեւաւորուիլ սկսած էին, երբ Երեւանէն այս մարզին մէջ կեցուածքի փոփոխութիւններու շշուկներ սկսան հասնիլ: Նոր կառավարութիւնը Սփիւռքի բաժին մը պիտի ունենար որուն թէեւ գոյութեան պատճառն ու նպատակները յստակօրէն յայտարարուած չէին· իսկ վարչապետ Ա. Սարգսեան արտասահմանեան իր հանդիպումներուն միշտ կ'անդրադառնար այս նիւթին, հինգ տարուան յաջորդական յաւախարութիւնները դարմանելու փափաքը մը մատնելով:

Քաղաքական բնագաւառէն հասած այս խլրտումները հազիւ ուշադրութիւն գրաւել սկսեր էին երբ Դեկտեմբեր 10–ի «Գրական Թերթ»ը ստացանք: Գրողներու Միութեան այդ պաշտօնաթերթը որ հետզհետէ աւելի հարազատ հայելին կ'ըլլայ պատկանած շրջանակին գրեթէ ընդհանուր անշահեկանութեան, գլխաւոր խմբագրին ստորագրութիւնը կրող էանի մը տողով փորձեր էր Սփիւռքին դաս մը տալու արշաւէն ետ չմնալ:

Ու Յ. Գրիգորեան այդ դասին համար միչտ ընտրած էր մէկը Սփիւռքէն, միւսը Գիւմրիէն երկու պատանուհիի տողերը, խորհուրդ տալով իր «*յատկապէս արտերկրացի բարեկամներին կարդալ, հասկանալու որ հայ ժողովուրդը, աչխարհի որ ծայրում էլ ապրի, արեւելահայ կոչուի թէ արեւմտահայ, մէկ մարմին է...*»: Այդ երկու պատանուհիներէն առաջինը տարաբախտ Արիճ Արմէնեանն է (1978 – 1993) որուն «Ծիրանի գօտի» հատորիկը լոյս տեսաւ վերջերս «Վեհարան» (Միացեալ – Նահանգներ) հրատարակչատունէն: Իսկ երկրորդը՝ գիւմրեցի Յասմիկ Յակոբեանը որ եղած է անոր թղթակցութեան ընկերուհին: Աւելորդ է ըսել որ Ա. Արմէնեան իր տողերուն մէջ «էոյրիկ» կը կոչէ հայաստանցի իր տարեկիցը որ անոր մահուան լուրը ստանալով կը գրէ ուղ տողնոց «Աղօթք Արիճի համար»ը, խնդրելու համար Աստուծմէ որ իր դրախտին արժանի ընէ զինք, եւայլն:

Ուշագրաւ է զուգադիպութիւնը· մինչ բաղաքական մարգէն լուրջ տրամադրութիւններու արձագանգը կը հասնի, գրողներու պաշտօնաթերթը ինք յամառելով հանդերձ «արտերկրացի» կոչել դուրսի Հայը, կը խրատէ զայն որ հայ ժողովուրդին միութեան փաստը տեսնէ պատանեկան երկու ոտանաւորներու մէջ···:

Պարագայ հետաքրքրական է ո՛չ որպէս պատեհապաշտութեան ձրի օրինակ, ո՛չ ալ Սփիւռքին եւ Սփիւռքցիին արժանի նկատուած արհամարհանքին յաւելեալ փաստ: Անկախութենէն ի վեր երկուքէն աւ գերյագեցած են այս ափերը:

Յ. Գրիգորեանի նշմարը կ'արթնցնէ միայն հետաքրքրութիւն մը· յաջորդ ո՞ր միութիւնը արդեօք հրապարակաւ հանդէս կուգայ Սփիւռքին դաս տալու սրբազան, հայրենասէր կոչումով, մանկապարտէզի երախաներու ծոցատետրէն առնուած միասնութեան «ծափիկ–ծափիկ»ով մը···:

Թ. ԱՐՓԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ մահափորձերը լրարու կը յաջորդեն, յատկապէս ռամազանի ըստ կիզբէն ի վեր: Յունուար 22–ի երեկոյեան Պուֆարիքի մօտ – ալժէն 35 քիլոմեթր հարաւ–, ականուած կառքի մը պայթումը պատճառ եղած է 7 հոդիի մահուան եւ 28 վիրաւորներու: Վայրը յատկապէս բազմութիւն էր, առեւտրական կեդրոն մը ըլլալով: Սարսափի մթնոլորտը օրէ օր կը չեչտուի ու մայրաքաղաքին բնակիչները կը փութան փակուիլ իրենց բնակարաններուն մէջ· պաշտպանութեան, հսկողութեան խմբակներ ալ կազմուիլ սկսած են, բնակիչներու իրաւունքներուն մեծ:

ՔՐԻՏԻ ՅՈՆՍԻԻի պաշտօնէութիւնը չարունակելով հանդերձ դրաւումը, ազատ արձակած է դրամատան կառավարիչը որպէս բանակցելու տրամադրութեան ցուցանիչ: Իրենց նախապայմանն է հաստատութեան ամբողջականութեան պահպանումը:

ՆԱԽԱԳԱՀ ԵԼՑԻՆ փրկուած է առողջական պատճառներով իր աթոռը կորսնցնելու սպառնալիքէն: Այս նպատակով

(Շար.ը կարդալ Դ· էջ)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՄՆԱՄԵԱԿ

«Յառաջ»ի այսօրուան եւ վաղուան թիւերը նուիրուած են թերթին հիմնադիր խմբագրապետ Շաւարշ Միսաքեանին, անոր մահուան 40–րդ տարելիցին առթիւ (1957, Յունուար 26):

Այսօր՝ դրուագներ իր մասին:

Վաղը՝ դրուագներ իրմէ:

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ ԱՄԵՆԱՓՐԿԻՉ ՎԱՆՔԸ

«Ակօս»ի Յունուար 17–ի թիւին մէջ Յակոբ Կոպէլեանի այցելութեան հնաքերով կը ներկայացուի Տրապիզոնի Ամենափրկիչ վանքը: Ժ.Ա. դարուն կառուցուած համալիրը ներկայիս սեւխականութիւնն է տեղացի ընտանիքի մը: Ան կը բաղկանայ հինդ չէնքերէ: Յ. Կոպէլեան կը զրէ թէ այսօր եւս կը զանազանուին եկեղեցին, մատուռը, վանականներու խուցերը, ախոռը, դոմը: Անոնց ամէնէն ուչագրաւն ու զեղեցիկը Եկեղեցին է որ ներկայիս իբրեւ յարդանոց կը գործածուի: Անոր որմնանկարները չատ հարուստ են ու որոչ չափով պահպանուած յարդի ղէղերուն կողմէ: Վանքը այսօր ծանօթ է «Քայմաքըը մանասթըր» անունով:

ՄԱՀՈՒԱՆ ՓԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՓԵԱՆԻ

ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԻՐ ՄԱՍԻՆ

ՇԱՒԱՐՇԸ

ԽՄԲ. – 1948 Փետրուար 14–ին, Հալէպի մէջ, «Արեւելք»ի եւ «Նայիրի»ի խմբագրութեանց նախաձեռնութեամբ երեկոյթ մը կազմակերպուած էր ի պատիւ «Յառաջ»ի խմբագրին: Այդ առթիւ խօսք առած են Հրաչ Փափազեան (կեանքը), Անդրանիկ Ծառուկեան (Նկարագիրը), Միհրան Թէօլէօլեան (Հայ լեզուի պաշտպանը) եւ Յակոբ Օշական որ չորս օր յետոյ, Փետրուար 18–ին յանկարծամահ կ'ըլլար:

Իր խօսքը՝ ստորեւ. –

***

Թէեւ այս պարտքը հանդիսաւոր վարող երիտասարդ դրողին կը պատկանի, բայց սա խելացի ճակատները, որոնցմէ լոյս կուգայ ինծի, ղիս կը մղեն քիչ մը իրաւունքին մէջ մտնելու Ծառուկեանին:

Շնորհակալ եմ, եկած ըլլալնուդ մարդու մը խորհուրդին, որ տակաւին նոր ծանօթ է ձեզի, իր բոլոր լայնքովը (կ'ակնարկէ Շաւարշին): Զայն տեսաք, վայելեցիք, եւ չէք կրնար տեղաւորել ձեր մտքին մէջ՝ թէ ինչպէս այս մարդը ունենայ քառասուն տարի՝ քեղուն, անսահման աշխատանքի:

Ծառուկեան կը մեղադրէ ղիս, թէ ինչո՞ւ իմ գրքին մէջ տեղ չեմ տուած Շաւարշին: – Իմ գործը դրականութեան պատմութիւն մը չէր. այլ դասագիրք մը՝ ուր, բոլոր հանդամանաւոր դրողները միայն կրնայի ներկայացնել: Շաւարշը իմ բարեկամն ու բարերարն էր, ղիս այս ճամբաններուն քշող: Պէտք էր անոր տայի իմ տեղը: Այնատեն պիտի ըսէին սակայն ինծի: Ո՞ւր է մեր Իւթիւճեանը, ո՞ւր են մեր բոլոր հրապարակագիրները:

Իմ պարտքս հոս չէ կատարուիր: Հոգեկան միութիւնը կայ, – մտքի միութիւն մը գժուար է ստեղծել: Ութ տարիէ ի վեր կը խօսիմ, եւ գիտեմ թէ ինչ կը նշանակէ ոչ – դրողներու դրողներ ներկայացնել: Չեմ կրնար դրական վերլուծումի մը տալ ձեզի, երբ եկած էք մարդը եւ իր ապրումները առնելու: Եւ սակայն, ես կ'առնեմ միջինը հիմա: Քառասուն տարին: – Վրան պիտի նայիմ ու խօսիմ,

Շ. Միսաքեան մեր գրականութեան մէջ կ'անցնի: Իրրեւ դրող ալ կ'անցնի: Խօսքիս ծանրութիւնը պիտի դնեմ անոր վրայ: Ողբերգութիւնը այն է, որ եթէ դրող Շաւարշը 100 էջեր պիտի ունենայ ապրին, հրապարակագիրը 40 տարիներու վաստակով պիտի ներկայանայ: 40 տարուան հրապարակագիրը պատմութեան չանցնիր· բայց, իր 100 էջերով կ'անցնի դրականութեան, այն ձեւով որ Օշականը կ'ուզէ որ ըլլայ:

Շաւարշ Միսաքեան դրագէտ է, նախ ստեղծագործական էջերով: Ես ատենօք կարդացեր եմ ատոնք, երբ բանտի եւ տառապանքի իր յուշերը գրեց «Ձակատամարտ»ի մէջ, փրկուելէ վերջ: Այդ ապրումները բարձրորակ ապրումներ են: Եւ սակայն, ան տուաւ զանոնք խմբագրականի մը հեւքին հետ: Ըսի այն ատեն.– «Շաւարշ, ի՞նչ կ'ընես· այս գոհարները ինչո՞ւ այս ձեւով կուտաս»: Այն ատեն ըսաւ ինծի. «չիմար»:

Շաւարշ դրագէտ է, էր մանաւանդ, երբ մտաւ 1909–ին դրական կեանքի մէջ: Իր ընկերներէն Գեղամի, Վահրամ Թաթուլի եւ ուրիշներու հետ, «Ազդակ» շաբաթօրեակը հրատարակեցին: Շաւարշ իր մանուածապատ ոճով (այն մեղքով՝ որով կ'ամբաստանէ զիս այսօր) մեզի կուտար կեանքը: Մտածում կամ դրականութիւն չէին ատոնք. բայց երկուքն ալ էին:

Շաւարշ Միսաքեան կ'ընէ լրագրութեան այն ժանրը որմէ դրագէտը պիտի չամբչնար:

Շաւարշ Միսաքեան դրագէտ է դարձեալ իր էջերուն մէջ, որոնցմով մեր մտքերը հարստացուց: Այս գիծին վրայ, Մինասը գինք դրաւ արդէն իր արժանի տեղը:

Բայց դրագէտ մը իր դրչով չէ միայն որ արժանի է յարգանքի: Ան տուած է մեր դրականութեան՝ Մնձուրին, Նարդունին, Շուշանեանը, Շահնուրը, Մխիթարեանը: Ան իր բերած մարդերով ալ կ'արժէ:

Իմ առաջին դրածները ընդունողը Շաւարշն էր: Գիւղէն պատկեր մը դրած եմ: Նայած է, կարզացած: Կրնար զամբիւղը նետել: Բայց տպած է:

Մեր գիւղը մօտ էր Պոլսոյ: Կը տրամադրէր ինծի հրատարակուած բոլոր նոր գործերը, հայերէն թէ ֆրանսերէն: Կը կարդայի ու կը վերադարձնէի: Երբ «Ա–գատամարտ» յաւելուած ունեցաւ, հոն ալ լայն բացաւ ինծի իր էջերը:

Հոգիի կապ եւ պարտք ունիմ իրեն հանդէպ:

Հիմա կուգաք մտիկ ընելու բուն իսկ Շ. Միսաքեանը: Մարդը, որուն ձեռքէն գրիչը 40 տարի չինկաւ, որ եղաւ մեր պատմութեան առաջին ամբողջութեամբ հաղորդ:

Միսաքեանի հրապարակագրութիւնը ուրիշ կշիռ եւ դեղեցկութիւն ունի: Այս մարդը ոչ մէկ հանդամանք եւ պատրաստութիւն ունէր լրագրող ըլլալու: Եւ սակայն, հանդիսացաւ dignité, արժանապատուութիւն, կիրք, կորով եւ հեռահայեաց հորիզոն ունեցող տղան որ, հիմը կը դնէր արդար հրապարակագրութեան: Երբեմն անտանելի, երբեմն տանելի պայմաններու մէջ, ան անկարելին ըրաւ: Իր վարպետը՝ Զարդարեան «Ռազմիկ»ի եւ «Ազատամարտ»ի մէջ գրեց: Կորսնցուց հետքը: Վահան Թէքէեան թերթ վարեց – հետքը չկայ: Անոնց մէջ Շաւարշ կը ներկայանայ ինծի տիրական յաջողութեամբ մը: Անկաշառ մարդ:

1921 – 1922–ին Պոլիս ենք: «Ձակատամարտ» կը վարէ: Կեդրոնական Կոմիտէի անդամ մը վէպ մը հրատարակեց: Թերթին դրական քննադատն էի: Հատորը ղրկուեցաւ ինծի: Գրեցի: – Ադմուկ, իրարանցում, ընդվզում: Բողոք բողոքի վրայ: Շաւարշ հրաւիրուեցաւ ատեան: Ըսեր է «այս գրուածքը կը տպուի, անոր պատասխանն ալ կը տպուի»: Եւ տըպուեցան գրախօսականն ու իր պատասխանը: Ասիկա փաստն է մտքի ճեւի մը, որուն պակասէն կը տառապի այս ժողովուրդը: Միսաքեան պահեց իր տղամարդութիւնը, 40 տարի իր հրապարակագրութեան ընթացքին, փարիզի մեծ – աղաները գինք Գրողներու Միութենէն վտարեցին, որովհետեւ Օշականի յօրելեանը կ'ուզէր: – Գլխարկը դրաւ եւ հաճոյքով դուրս ելաւ:

Շաւարշ Միսաքեան նաեւ իմաստուն մարդ է: Խորհեցէք. չեմ կրնար բանալ իր վիճակը: Պակաս ղպայարանքներով 100 մարդու չըրածը ըրաւ: Իր քաղաքական սանսը սուր է: Լրագրողի սպառիչ աշխատանքով, ան գտաւ ժամանակ կարդալու, քանի մը լեզու սորվելու եւ առանձին թերթ մը լեցնելու: Իր ժամանակը երբ կը դործածէ այսքան հերոսութեամբ, իրաւ մարդ մըն է,

Երբ Շաւարշ Միսաքեանի նման մէկը կը հաւատայ իր ըրածին, այն ատեն մենք կ'ունենանք աւելի սրտառուչ պատկեր մը: Իր կուսակցական կողմերուն չեմ կրնար ծանրանալ· իրաւունք եւ ժամանակ չունիմ: Բայց, 60 հազար հայութիւն մը հայ պահելու տադնապը՝ իր հոգիին ամէնէն խորունկ իրականութիւնն էր: Եթէ այսօր Ֆրանսայի մէջ թերթ, դրողներ եւ հայ բազմութիւններ կան, այդ՝ Շաւարշին կը պարտինք:

Հրապարակագիրը պարկեշտ, կորովի, անկաշառ եւ խելացի մարդ պէտք է ըլլայ: Ասոնք կ'ընդունինք: Բայց ինչ որ ձեր մտքէն դուրս է, այն ալ յուսահատ դարի մը մէջ (որ Սփիւռքն էր) իր մինակ ըլլալու իրողութիւնն է, – իր գործին դլուխը, չարունակելու համար ինչ որ սկսած էր իր երիտասարդութեան օրերուն: Ատիկա Հայ լեզուի culte–ն է, – perpétuation–ն է, մշակումը, որուն անդրադարձաւ արդէն Մինասը:

Շաւարշ Միսաքեանի հրապարակագրութիւնը երբ ուզեմ տանիլ մեր դրականութեան, ոչ ոք կայ անոր մօտիկը դնելու:

Մենք մեր դրականութեան մէջ ունինք չքեղ սերունդ մը: Հրանտ, Բաչալեան, Զօպանեան, Զօհրապ: Կ'առնեմ Սիպիլն ալ, Հրանտ Ասատուրն ալ: Ասոնք հրապարակագիր եւ դրող էին: Շաւարշ, այս école–ին չարունակութիւնն է: Այսօրուան խմբագիրներուն մեր մեղադրանքը՝ անոնց օրէ օր ապրելուն մէջ է: Շաւարշի խմբագրականները լեզուի եւ ընթերցանութեան նիւթ եղան: Իր լեզուի մաքրութեան վրայ երկար եւ լաւ խօսեցաւ Մինասը – Ես աւելցնեմ՝ լրագրական լաւագոյն լեզուն եղաւ իրը: Իր հակառակորդներն իսկ չեն կրնար չկարդալ, որովհետեւ իր լեզուն, հորիզոնը եւ մօտենալու ձեւը՝ զինք ասպարէզէն դրագէտ դարձուցին: Եւրոպական լրագրութեան մէջ, ան կրնար ըլլալ ամէնէն մշակուած հրապարակագիրներէն մէկը:

Սրտէս կուգայ, բայց, կը վախնամ ըսելու: Այսքան սրտառուչ հաւատարմութիւն իր դասին՝ այս ժողովուրդը պարտաւոր էր վճարել: Կուսակցութիւնը կանխահաս կը նկատէ այդ վճարումը, պարտքը: Բայց ես կը խօսիմ որպէս անկախ հայ մտաւորական մը: – Պարտաւոր էր իր յօրելեանը ընելու:

Եւ դուն Շաւարշ, տղաս, գիտցիր թէ դիտեմ որ չկրցայ վճարել պարտքս: Գիտեմ որ պիտի երթաս, եւ չեմ կարծեր որ անդամ մըն ալ ունենանք բախտը իրարու պատահելու: Թէեւ Անդրանիկը ըսաւ, որ լեռները միայն իրարու չեն հանդիպիր, բայց ես շատ ալ չեմ հաւատար՝ որ մարդիկ կարենան միշտ հանդիպիլ իրարու: Գոհացիր եղածով եւ հատուցում մը նկատէ իմ կողմէ՝ սա քանի մը անկապ խօսքերը: Յօրելեանդ կատարելու առաջարկս ալ, համեստութիւնդ վիրաւորելու բնոյթ չունի: Գոնէ քու մամուլդ պէտք է ունենաս: Բաներ կան որ չեն ըսուիր: Նշդրակը ձեռքդ, դուն չարունակէ քու ամէնօրեայ հալածանքդ՝ հայ լեզուի փղշտացիներուն դէմ:

Պատիւ, յարգանք աշխատանքիդ, իմ աղուոր բարեկամս:

ՅԱԿՈՒԲ ՕՇԱԿԱՆ

Շաւարշ Միսաքեան եւ Յակոբ Օշական
Հալէպի մէջ, 1948–ին

ԱԽՈՅԵԱՆ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԵՐԷՆԻ

Հայ լեզուին չուրջ գոյութիւն ունին նախապաշարումներ:

Հին տեսութիւն մը, զոր դատապարտեց Վանտրիէս, պատգամ կը կարդար. «ժողովուրդն է որ լեզու կը չինէ»: Այո՛, հաւկցո՛նք, կը հաւատա՛նք, թէ «ժողովո՛ւրդն է որ լեզու կը չինէ», ապահովաբար կ'ուզեն լսել թէ «կը ստեղծէ»: Բայց ինչ որ ժողովուրդը կը չինէ կամ կը ստեղծէ, դրադէտը կը մշակէ: Արդ, մշակում կը նշանակէ ստեղծում: Ի՞նչ պատկեր պիտի ներկայացնէր, երեւակայեցէք, յունարէնը կամ հայերէնը, եթէ մըներ ժողովուրդին ստեղծած եւ խօսած ձեւով, եթէ մշակած չըլլար զայն իր դրադէտը:

Գերման միտքը, զարգացնելով լուտերական դաղափարը, որ ջախջախիչ հարուած մը տուաւ լատիներէնին լեզուին համաիրութեան, ԺԶ. դարուն տուաւ կոչնակի մը դերը, արթնցնելու համար ժողովուրդները, մանաւանդ փոքրերը, որպէսզի մշակեն իրենց ինքնատիպ ժառանգութիւնները, մասնաւորաբար՝ ինչ որ աղդային է եւ տեղական:

Այստեղ կը թողում այս դաղափարին պատմութիւնը, որ կը հասնի մինչեւ ֆրանսական յեղափոխութիւն, – հատորներ կը պահանջէ նիւթը:

Մեր մէջ, Աբովեան ի վիճակի չէր ըմբռնելու այս դաղափարին վտանգը: Ոչ ալ այն «իրապաշտ» դրադէտները, որոնք ժողովուրդը խօսեցնելու կամ դրականութիւնը ժողովուրդին տանելու հրաւէրին մէջ, դիւրին յաղթանակներ միայն փնտռեցին: Տարազը դեղեցիկ էր, նոյնիսկ նուիրական, բայց ոչ յատուկ մեր պայմաններուն կամ ցորենի այն արտին, ուր սեւ որոմն ու կարմիր հարսնուկը, տեղին աշխարհագրական անունն իսկ փոխելու աստիճան չատցած, կրնային խաթարել հունձքին որակը:

Անհրաժեշտ էր մշակում, այս բառին ամէնէն լայն ու դիտական առումով: Կոմիտաս, այս հանճարեղ միտքը, ըմբռնեց տարաղին իսկական իմաստը, – ու մշակեց: Իր ֆաղած ժողովրդական երգերը մշակուած են թէ՛ բառերով, թէ՛ եղանակով: Կրնաք, – դժուար չէ, – երեւակայել հայ երգին պատկերը՝ եթէ Կոմիտաս երաժշտութիւն տար մեղի այն ձեւով որ դրականութիւն տուին Աբովեան եւ Պոլսոյ իրապաշտները:

Արդ, Շ. Միսաքեան կատարեց հայ լեզուին մէջ, ինչ որ կատարեց Կոմիտաս հայ երաժշտութեան մէջ, – գտում, մշակում: Դուրս նետեց Թրքական սեւ որոմը, արտին քարն ու զպռտուկը, առաւ սպիտակ եւ աղնիւ մարմուռը՝ տալու համար նաչիհ, ամէնէն նուրբ ալիւրը, թաւչաման եւ քաղցրահամ:

Եթէ արդի արեւմտահայերէնը հասած է մինչեւ այժմ չգերազանցուած բարձրութեան մը, – եւ իրողութիւն է ասիկա, – շատ բան կը պարտինք Շ. Միսաքեանի:

Հետաքրքրական է հետեւիլ իր խոկ լեզուին յեղաշրջութեան դիծին, «Սուրհանդակ»էն մինչեւ «Յառաջ»: Սկիզբը, աւելի երկար էր իր պարբերութիւնը: Տարօրինակ խորչանք մը ցոյց կուտար հանդիպ կարդ մը բառերու, – զգլխիչ, ըմբռոշխնել: Հնչական դժուարութի՞ւնն էր պատճառը: Չեմ կարծեր, աւելի դժուար արտասանելի բաներ ալ ունինք: Ճիշդ է թէ կ'աչխատէր իր խօսքին տալ մանրայատուկ երաժշտութիւն մը, բայց առաւելապէս կը փնտռէր պատկերաւոր ձեւը, – նկարչագէղ է իր ոճը, վրձինի հարուածներ տալու եղանակով մը՝ իր կարճ նախադասութիւնները դոյնի ալիքներ են կարծես, որ կը յաջորդեն իրարու,

Իր լեզուն ակրէհիվ է հոն ուր պատուելի պիտի դառնար ուրիշ մը՝ հակաճառողին դէմ յանդիման, ու դործածած միակ դէնքը՝ քիչ մը թթու, որ բնական ձեւովը, յաճախ, ընդվզում չի պատճառեր··· ընդունողին:

Լեզուի մաքրութեան իր սէրն էր, որ կը մղէր զինք համբերութեամբ սրբագրելու իր մեծ ու պզտիկ աչխատակիցները լեզուն, – այսպէս է որ դոյութիւն ունի այսօր «Յառաջ»ի հայերէն մը:

Ի՞նչ չատկանիշով կը ներկայանայ այս տարազը,

Նախ ուղիղ քերականութիւն մը: Չխախտել համաձայնութեան աւանդական

ՄԱՀՈՒԱՆ ԿԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ԻՐ ՄԱՍԻՆ

ՎԵՐՋԻՆ ՊԱՀԱԿԸ

...Ամբողջ յիսուն տարի, աւելի քան յիսուն տարի, եւ ամէն օր, գրիչը ձեռքին մէջ, ու հայ կեանքի բոլոր ցաւերն ու հոգերը սրտին մէջ եւ ուղեղին մէջ, ա-նընդհատ, անվերջ, տագնապի եւ մաքա-ռումներու տենդով, մաշումի եւ յարա-տեւութեան վիճակներով, ցաւերով եւ յոյսերով, կարճատեւ դոհացումներով եւ մնայուն դառնութիւններով, երբեք խըն-դութեամբ բայց միշտ զրկանքով այլ ան-կոտրում կամքով եւ անխախտ հաւատա-քով,—ահա Շաւարշ Միսաքեանը, որ գը-րիչը վար դրաւ, պարզապէս մեռնելու համար:

Այո, դժուար չէ հաշտուիլ իր մահ-ուան հետ—լրումին հասած կեանք մըն էր արդէն— բայց անկարելի պիտի ըլլայ հաշտուիլ իր բացակայութեան հետ: Իր հատու եւ անաչքաթող գրիչը պիտի փնտը-ռտնք՝ բայց փայլուն գրիչի մը կորուստը չէ որ կը տագնք: Իր սրատես եւ խուզար-կու նայուածքը պիտի ուզէինք որ մնար հայ կեանքին վրայ՝ բայց աչալուրջ յու-շարարին բացակայութիւնը չէ, որ կ'ողբանք: Իր անկաշառ եւ խղճամիտ դա-տումներուն պակասը պիտի զգանք՝ բայց ապահով դատաւորի մը մեկնումէն չէ որ կը տագնապինք: Իր գերագոյն արժէքը այդ բոլոր արժանիքներուն համադրու-թեամբ կազմուած ըլլալով հանդերձ, կը կայանար անոնցմէ դուրս, անոնցմէ անկախ, գերիվեր յատկութեան մը մէջ, անփոխարինելի եւ անգերազանցելի մե-ծութեամբ մը, որ իր ներկայութիւնն էր:

Ուրիշներ կրնային աւելի բարձր խօսիլ եւ աւելի ուժգին հնչեցնել իրենց խօսքը: կրնային աւելի չքեղ եւ հռետորական դիւտերով ոճաւորել իրենց խմբագրա-կանները, թռիչք տալ զաղափարներուն, փոթորկիլ եւ փոթորկել: Միսաքեան կը պահէր իր խաղաղ զօրութիւնը ու կը մը-նար վսեմ իր պարզութեանը մէջ, յստակ եւ պայծառ իր խղճմտանքին պէս, մա-քուր եւ անբիծ իր նկարագրին պէս: Եթէ ուժ մըն էր իր գրչով, ուժականութիւն մըն էր սակայն իր խղճմտանքով: Մարդ մըն էր որուն նժարները անխարդախ էին ու անխափան կը կատարէին հաւասա-րակշռող իրենց դերը հայ կեանքին մէջ, ընդդէմ բոլոր ծայրայեղութիւններուն:

Ուզողը թող իր ուզած ձեւով ներկա-յացնէր հայ կեանքի վիճելի կամ լուծելի հարցերը, թող մեկնաբանէր եւ վճռէր պատգամախօսի հեղինակութեամբ, բայց ամէն ոք գիտէր, թէ ի վերջոյ ինքն է որ պիտի ըլլայ պարզագոյն ու վերջնագոյն բանաձեւին հեղինակը, մեծ ու պզտիկ բոլոր խնդիրներուն մէջ: Հաւատաւոր եւ անշեղ կուսակցական մըն էր, բայց կոյր հետեւող մը եւ հլու կամակատար մը չէր: Շրջաբերականներու եւ հրահանգ-ներու կաղմնացոյցով չէր որ կ'առաջա-նար իր գրիչը, այլ իր խիզ դատողութեան եւ ըմբռնումներուն մղումով, որովհետեւ ոչ ոք իրմէ աւելի յստակ տեսնելու եւ ու-շադիր դատելու յատկութիւնը կրնար ու-նենալ:

*
**

... Ոճը մարդն է: Շաւարշը իր ոճին մարդն էր, գրաւոր թէ բանաւոր արտա-յայտութիւններուն մէջ: Պարբերութիւն-ները կարճ, առաւելադոյնը չորս կամ հինգ տողով, նախադասութիւնները կըտ-րուկ եւ առոյգ, անսեթեւեթ նիւթին պա-հանջած բառերով, առանց փոխաբերու-թիւններու եւ պատկերներու եւ ատով իսկ ընթերցողին կողմէ անմիջականօրէն հաս-կընալի:

...Ըսուած է թէ անփոխարինելի մարդ չկայ: Շաւարշին պէս դէմքերը անկրկնե-լի եւ անփոխարինելի են սակայն: Բայց երբ անոնք թերթ մը կը թողուն իրենց ե-տեւ եւ թերթը պէտք է որ չարունակուի, անշուշտ որ փոխանորդ մը կ'ունենան, բայց երբեք՝ գիրենք փոխարինող մը:

Շաւարշները անկրկնելի են, ինչպէս անկրկնելի կը մնայ իր սերունդը: Այս վաթսուն տարիներուն չուրջ կէսը «Ցա-ռաջ»ը կը չարունակուի առանց Շաւար-շին: Նոյն թերթը չէ, «Օրուան խօսքը» «Մեր խօսքը» չէ: Բայց Շաւարշով ըս-տեղծուած մթնոլորտը, չափաւորութեան, լրջութեան զգացումը այնպէս ուժեղ դը-րոշմուած է թերթին, որ չարունակողը կը յաջողի առանց Շաւարշ ըլլալու «Ցառա-ջ»ը «Ցառաջ» պահել եւ հաւատարիմ մը-նալ անոր ուղղութեան: ... Շաւարշին պեղած ակօսը այնպէս խորունկ եղաւ ու լայն, այնպէս հաստատուն եղաւ իր ձու-լած կաղապարը, որ կը տեսնենք թէ այ-սօր կարելի է «Ցառաջ»ը անդադար պա-հել, նոյնիսկ առանց հիմնադիրին, պա-հել՝ իր ընթերցողներուն հաւատարմու-թիւնը եւ հանրային կարծիքի համա-րումը:

Այդ հաւատարմութիւնը, այդ համա-րումը եթէ պատիւ կը բերեն դործը չա-րունակողին, նոյն ատեն կը կազմեն յեա-տահու յաղթանակը Շաւարշին...

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ
1957 Յունուար / 1985 Օգոստոս

Շ.

Տարօրինակ եւ անըմբռնելի են բնութեան օրէնքները: Մարդկային եւ աստուածա-յին բոլոր օրէնքներով Շաւարշը պէտք է դրէր իմ մասին, բայց, տեսէք, ահա, ես կը դրեմ Շաւարշի մասին ... մահուան տարելիցին առթիւ: Խորհուրդ մարդկան՝ կամք Աստուծոյ...

Ինքնատիպ եւ բազմաչնորհ անհատա-կանութիւն էր Շաւարշ Միսաքեանը, որ եթէ լրագրող չլինէր, ուժեղ նկարագրի եւ խառնուածքի տէր դրող կամ հանրա-յին դործիչ կը դառնար: Լրագրութիւնը խլեց նրան դրականութիւնից, որի սիրա-հարը մնաց մինչեւ մահ:

Աւելնք՝ նրա լրագրութիւնն էլ որոշ չա-փով դրականութիւն էր: Ես չդիտեմ մի ուրիշ լրագրող եւ հրապարակագիր, որ այնքան՝ դեղարուեստական լեզու եւ ոճ ունեցած լինէր, այնքան հմուտ եւ դեղե-ցիկ հայերէն: Շաւարշի խմբագրական-ները, յաճախ, արձակ բանաստեղծութեան էին նման: Մի հոդատար ձեռք եթէ ընտ-րէր Շ.ի անհաշիւ խմբագրականներից ընտրուվի մի փունջ, դրական երկերի մա-տենադարանում մի թանկարժէք հատոր կը կազմէր: Եւ հատորի անունը պէտք էր դնել՝ Շ.: Շաւարշը, կարելի է ասել, Շ. տառի պատիւը բարձրացրեց ընթեր-ցողի աչքում:

... Ես միշտ հիացել եմ Շաւարշի բը-ծախնդրութեան եւ անսահման սիրոյ վը-րայ դէպի հայերէն լեզուն: «Ցառաջ»ի տասնեակ տարիների համարներում կա-րելի է անշուշտ, թերութիւններ դտնել, բայց մի բանում անթերի էր — հայերէն լեզուի դործածութեան մէջ: Եւ այդ ոչ միայն Շաւարշի դրչին պատկանող յօդ-ուածներում. ամէն մի տող, որ տեղ էր դտնում թերթում, անցնում էր խմբագրի վարպետ սրբադրութեան բովից: Հայ ոչ մէկ օրաթերթ այնքան լայն տեղ չէր տա-լիս լեզուական հարցերին, որքան Շա-ւարշի «Ցառաջ»ը:

ՍԻՄՈՆ ՎՐԱՑԵԱՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ
1958 Յունուար 26

ԳՆԱՑ

Գնաց: Եւ ցաւ մը կուգայ հիմա հոգիիս խորերէն, մեզ յաւիտենականութեան եւ անհունին կապող աչխարհէն, հոնկէ՝ ուր կը թրթռան մաքուր եւ հարազատ մեր ղդացումները:

Կը զդամ իր ձգած մեծ բացը, Ազգ եւ մշակոյթ կորսնցուցին իրենց լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկը: Մեր լեզուն կորսնցուց իր ամէնէն ջերմեռանդ պաշտ-պանը: Կը զդամ սուգը՝ որ կ'ինչայ հայ մամուլին վրայ: Մեծ հայրենասէր մըն է որ կը հեռանայ մենք ընդմիշտ: Տագնա-դաւոր խմբագիր մըն է որ կը հեռանայ:

Գնաց: Կը քալէ հիմա խաւարն ի վեր առանձին, տալէ վերջ տալիքը, լոյսը:

Ն. ՍԱՐԱՖԵԱՆ

31 — 1 — 1957

ԽՕՍՔ ՀՐԱԺԵՇՏԻ

Սիրելի Շաւարշ,

«Ազգին կէսը միւս կէսին յուղարկա-ւորը» կը բացագանչէիր 37 տարի առաջ, 1920—ին, Պոլիս, Փըթի Շանի բեմէն, Ա-բրիեան Եղեռնի հինդերորդ տարելիցին առթիւ: Այսօր, ամբողջ ազգը յուղարկա-ւորը է դարձեր՝ դէպի յաւիտենական հան-դըստավայրը առաջնորդելու համար քեղ: ... Դուն ծառայեցիր՝ անչահախնդիր, պարկեշտ եւ ուղղամիտ կերպով հայ մը-շակոյթին, հայ արժէքներու, հայկական արբազան աւանդութիւններու պահպանու-մին, հայ հայրենիքի ազատութեան, նոր սերունդի փրկութեան, մէկ խօսքով հայ ազգի յարատեւութեան, անկախութեան եւ բարգաւաճման: Դուն մեր մէջ խորհըր-դանչան մըն էիր: Խորհրդանչանը հայ մտաւորականութեան: Այն ընտրանիին, որ նահատակուեցաւ 1915—ին, Զանդըրըլի մէջ, յանուն Հայութեան:

... Սիրելի Շաւարշ,

Սիւնեաց համայնակուլ ովկէանոսին մէջ, ուր սպիտակ ջարդը աւերներ կը դործէ ամէն օր, մեր անդօր աչքերուն առջեւ, դուն անդադար խօսեցար տարա-դիր բազմութեանց հոդիներուն, քալա-լերեցիր զանոնք, գերմարդկային ճիդ ի դործ դրիր հայրենասիրական ոգին վառ պահելու համար անոնց մէջ:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼ

31 — 1 — 1957

ԱՅՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ՕՐԵՐՈՒՆ...

... Այդ գեղեցիկ օրերուն էր որ ես ալ սկսայ դրել: Պոլիսը լեցուած էր մեր ա-մէնէն մեծ դրագէտներով: Բախտ մըն էր սկսիլ դրել եւ գնահատել այդ տեսակ մթնոլորտի մէջ:

Ռուբէն Զարդարեանը «Ազատամարտ»ի կիրակի օրերու առաջին սիւնակը ինծի յատկացուցած էր: Օր մը «Ազատամարտ» դացի եւ ուղղակի մտայ Շաւարշ Միսաք-եանի դրասենեակը: Առաջին անդամն էր որ մօտէն կը տեսնէի զինքը:

Հոն էր նաեւ դրագիտուհի Տիկին Անա-յիսը: Ան Միսաքեանին կարեւոր ըսելիք մը ունենալ կը թուէր: Բայց ես ըսելիք մը չունէի. այլ դացած էի պարզապէս զինք տեսնելու եւ կարծեմ ինքզինքս ալ իրեն ցոյց տալու: Բայց ան զիս չփաղա-քշեց ուրիշներուն պէս: Ասիկա չատ լաւ կը յիշեմ:

Ատկէ տարիներ վերջ, երբ դարձեալ Փարիզ եկայ, 1932—ին, «Ցառաջ» կը հրատարակուէր: Շաւարշ Միսաքեան ու-զեց որ յօդուած մը տամ իրեն: Մինչեւ այդ առեն՝ բանաստեղծութիւն միայն դրած էի: Այդ աշխատակցութեանս առի-թով է որ լրագրութեան ձեւ մը ստեղծեցի ես ինծի:

Տարիներու ընդհատումներէ յետոյ, երեք տարի առաջ, վերանորոգուեցաւ աշ-խատակցութիւնս «Ցառաջ»ին: Կրնամ ըսել որ Շաւարշ Միսաքեանի հետ աշխա-տակցութեան այդ չրջանը, փարիզի մը-խիթարութիւններէս մէկը եղաւ:

Կրնայի թուղթին առջեւ նստիլ եւ ու-զածս եւ զդացածս ըսել: Վստահ էի որ Շաւարշ Միսաքեանին դրական ճաշակին եւ յանդուգն ոգիին հետ կապուած էր դրելիքս: Ան առանց տատամսելու դիտէր թէ ո՛րը լաւ է, ո՛րը ճիւղղ է, եւ թէ ժո-ղովուրդը ի՞նչ կը պահանջէ եւ կը սիրէ: Հպարտանալի խմբագրապետ մը:

Վերջին անդամ զինքը տեսայ «Ազատ-ամարտ» տպարանը: Մարմինով եւ հոգիով դրասե-նեակին վրայ լինած, օրուան խմբագրա-կանը կը դրէր: Օրուան կարեւոր պահն էր ան:

Տատամսեցայ, բայց եւ այնպէս մօտե-ցայ իրեն, եւ ձեռքս իր դրող ձեռքին վրայ դրի...

Վեր առաւ դլուխը, եւ ինծի լայնօրէն ժպտեցաւ ... այն գեղեցիկ օրերուն նը-ման:

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ
26 Յունուար 1958

ԱՆՆԿՈՒՆ ՊԱՀԱԿԸ

Բացառիկ անհատականութեան մը դը-րոշմը կը կրէր այն դէմքը որ կրցաւ քա-ոասուն տարի յառաջապահ մարտկոցը հանդիսանալ հայ մամուլի պատուին ու հայերէն լեզուի անաղարտութեան:

ԲԻԶԱՆԴ ԹՕՓԱԼԵԱՆ
1957, Փետրուար 2

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՇԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԻԼԱՆՕ. – *Տէր եւ Տիկին Հրանդ Բամպակեան 7000 Ֆր. նորոգելով նաեւ տան իրենց հինգ բաժանորդագրութիւնները։*

***

ՄԻԼԱՆՕ. – *Տիկին Սօնա Իպիշեան 600 Ֆրանք։*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Յունուար 8–ին (Ջորեքշաբթի օր), Կրենոպլի մէջ, խոր ծերութեան մէջ մահացող (93 տարեկան) իրենց մօր եւ զոքանչին, (Ազիւռն Գարահիսարցի) Այրի Տիկին Կիւլիզար Ճէլալեանի մահուան տխուր առթիւ, Գաչանէն՝ Տէր եւ Տիկին Ս. Քէչեան (Զանգու), փոխան ծաղիկի 200 Ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

(Շար. Ա. էջէն)

Յունուար 22–ի քուէարկութեան երեսփոխանները մերժած են ներկայացուած առաջարկը։ Նոյն օրը նախագահին կրեմլինի մէջ կարճատեւ ներկայութիւնը, կը կարծուի որ պատճառ եղած է իր պաշտօնազրկումի առաջարկին մերժումին։

ԱՆԳԱՐԱՑԻ մէջ ռումբի ազդեցութիւն գործած է Ֆրանքֆուրթի նահանգային դատարանին այն պնդումը թէ թմբեցուցիչի առեւտուրին նուիրուած թրքական խմբակները կը վայելեն թուրք կառավարութեան հովանաւորութիւնը։ այս պընդումին մէջ յատկապէս ամբաստանուած է վոխ – վարչապետ, Արտաքին նախարար Թ. Չիլլէր։ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը բողոքի դիր մը ղրկած է Գերմանիոյ, բացատրութիւն պահանջելով։ Մինչդէպը պատճառ եղած է որ Թուրքիոյ քաղաքական ընդդիմութիւնը պահանջէ Չիլլէրի հրաժարականը ու անհրաժեշտ բացատրութիւններ։

ՋՕՐԱՎԱՐ ԼԵԲԻԴ նոր հիմնած իր կուսակցութեան հաւանական չարքայիններէն կը նկատէ ճարտարի համաչխարհային ախոյեան Գասպարովը։ Ռուսական հեռատեսիլէն ան յայտարարած է թէ Գասպարով լրջօրէն լծուած է իր կուսակցութեան տեսական մասին ու ծրագրին ուսումնասիրութեան։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ յայտնաբերուած է 3 Ֆրանքնոց կեղծ դրոշմաթուղթեր պատրաստող ցանց մը։ դրաւուած են 700 հազար կեղծուած դրոշմաթուղթեր։ Հինգ հոգի ձերբակալուած են։ Նոյեմբերէն ի վեր հրապարակին վրայ չրջած են այդ դրոշմաթուղթերը որոնք կ'ըսուի թէ կեղծուած են անթերի ձեւով։

ՄԱՄՈՒԼ

«LA CROIX»

(22 Janvier)

FIDELES CATHOLIQUES ET ARMENIENS ONT BESOIN DE MIEUX SE CONNAITRE

Մարի Կոստանեան յօդուած մը սորագրած է «Լա Գրուա»յի մէջ. կ'անդրադառնայ Պապին եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հանդիպումին եւ այդ առթիւ կըրկնուած հաշտութիւն բառին ու հարց կուտայ թէ իսկապէս հաշտութեան հարց կա՞յ։ կը խորհի որ պէտք է քննել հարցը այն ամէն մէկ երկրին մէջ ուր Հայ համայնք մը կ'ապրի ու որպէս օրինակ կ'առնէ Ֆրանսան։ Պատմական ակնարկէ մը եաք, կը գտնէ որ կաթողիկէներու եւ Հայերու միջեւ հաշտութեան հարց չկայ այլ՝ աւելի լաւ գիրքար ճանչնալու։ Աւելորդ եւ վիրաւորական, կը գտնէ մամուլին կողմէ վէճերու արծարծումը, Քաղկեդոնէն ըսկըսեալ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՎՐԻՊԱԿ

Ա. Պէյլէրեանի «Արեւելք – Արեւմուտք» յօդուածին առաջին մասին (Յունուար 22) 3–րդ սիւնակին վարէն վեր 7–րդ տողը՝ պէտք է ըլլայ. – « ... մրցումին Զմասնակցիլ»։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – *Շալճեան ընտանիքը 300 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին Հայկուհի Շալճեանի մահուան Դ. տարելիցին առթիւ։*

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

նիւթ՝
«Հայ թատրոնի խաղացանկ»

Բանախօս՝
ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ուրբաթ, Յունուար 24, երեկոյեան ժամը 20·30–ին, Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Ալէք Մանուկեան սրահը
118, rue de Courcelles, Paris 17e

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԻՍԻԻ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը պիտի այցելէ եւ օրհնէ Իսի լէ Մուլինոյի նորակառոյց Թարգմանչաց Վարժարանը այս Շաբաթ օր, Յունուար 25, ժամը հիշդ 16–ին, ընկերակցութեամբ Փարիզի Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նալպաչեանի եւ Իսի լէ Մուլինոյի քաղաքապետ՝ Պր. Ա. Սանթինիի,

Կը հրաւիրուին Շրջանի հայ համայնքը, ծնողները եւ աշակերտները հոծ բազմութեամբ ներկայ ըլլալու այս յիշատակելի հանդիսութեան։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Ծովի Վիէնի Սեւան մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը կը տօնէ Յունուար 26, Կիրակի, ժամը 15–ին Վիէնի քաղաքապետարանի Թատրոնը։

Հանդէսը խնամքով պատրաստուած է Կապոյտ Ծովի ղեկրոցին, աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն կողմէ։

Յայտագիր. – Խմբերգ, երգ, արտասանութիւն, տոհմիկ պարեր եւ տրամախօսութիւն։

Հանդէսի վերջաւորութեան Կաղանդ Պապան կուգայ եւ նուէրներ կը բաշխէ սրահին մէջ գտնուող բոլոր մանուկներուն։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ-ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

Վեհափառ Հայրապետի Փարիզեան Շրջանի կեցութեան ծրագիրը ընդհանրապէս հետեւեալն է. –

Շաբաթ, 25 Յունուար

– ժամը 10–էն ժամը 14, Վեհափառ Հայրապետը կ'այցելէ Ալֆորվիլի Քաղաքապետարանը, Ս. Պօղոս–Պետրոս եկեղեցին եւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանը։

– ժամը 15·30–էն 19, Վեհափառը այցելութիւն կու տայ Իսիի Քաղաքապետարանը, Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին եւ կ'օրհնէ Իսիի Ս. Թարգմանչաց նորակառոյց վարժարանը։

– ժամը 17–էն 19 կը հանդիպի Իսիի Համագումարներու Հանդիսասրահը, 25, avenue Victor Cresson, ուր դեղարուեստական յայտագրի մը առընթեր՝ Վեհը կը խօսի առհասարակ կրթական առաքելութեան եւ ուսումնական կեանքին մասին։

Կիրակի, 26 Յունուար

– ժամը 10–ին, Վեհափառ Հայրապետը հանդիսաւորապէս կը Սուրբ Պատարագ մատուցանել մեր Մայր Տաճարին մէջ, որուն հրաւիրուած են Հոգեւոր Պետեր եւ Պետական պաշտօնական Անձնաւորութիւններ։

– ժամը 13–ին, Վեհափառին ճաշի հիւրը կ'ըլլան մասնաւորաբար հրաւիրուած Հոգեւոր եւ Պետական Անձնաւորութիւններ։

Երկուշաբթի, 27 Յունուար

– ժամը 9·30–էն 14, Վեհափառը կ'այցելէ Առնուվիլ–էն–Կոնէսթ Քաղաքապետարանը, Վարագայ Ս. Խաչ Եկեղեցին, Կոնէսթ Հանդստեան Տունը, ինչպէս նաեւ Բէնոթի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը։

– ժամը 17–էն 18·30, Վեհափառը կ'ընդունի Յունաց Մեթրոփոլիտին՝ Ժէրմինի կողմէ, Յունաց Մայր Տաճարին մէջ, 7, rue Georges Bizet, 75016 Paris:

– ժամը 20·30–ին, հանդիպում Հայ Համայնքին հետ, Salle Gaveau, 45, rue La Boëtie, 75008 Paris.

Երեքշաբթի, 28 Յունուարէն մինչեւ Երեքշաբթի, 4 Փետրուար, Վեհափառը կը գտնուի Գաւառի Շրջանները։

Չորեքշաբթի, 5 Փետրուար

– ժամը 10–ին, Վեհափառը կը վերադառնայ Փարիզ։

– ժամը 11–ին, Վեհափառը կ'այցելէ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մեր Եկեղեցին։

– ժամը 17·30–ին, Վեհը կ'ընդունի Նոթրը Տամ տը Փարիի մէջ՝ Կարդինալ Արքեպիսկոպոս Ժան–Մարի Լիւսթիժէի կողմէ։

Հինգշաբթի, 6 Փետրուար

Վարդանանց Տօնն է եւ Անուանակոչութեան Տօնն է նաեւ Նորին Սուրբ Օծութեան Վեհափառ Հայրապետին։ Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ կը պատարագէ Իր Գաւազանակիրը եւ Վեհը կը քարոզէ։

Աւարտ Նորին Սրբութեան Ֆրանսա այցելութեան։

ՎԵՀԱՓԱՌԻ
ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՀԱՄԱՁԳԱՅԻՆ
ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

նիւթ՝
ՇԱԽԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ
Մտաւորական եւ գրագէտ

Դասախօս՝
ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Չորեքշաբթի, Յունուար 29, երեկոյեան ժամը 8·30–ին,

Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ՝
10 bis, rue Thouin, Paris Vème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն։

Dîner annuel
des Amis de la Fondation
Marie Noubar
au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invité d'honneur : **Monsieur Jean-Michel THIERRY**

Samedi 25 Janvier à 20 heures, au YAN'S CLUB
5, avenue Reille — PARIS 14e

Tirage de la tombola au cours du dîner.

—— Tél. : 01. 47. 81. 28. 66 ——

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 25-26
SAMEDI - DIMANCHE
25-26 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԱՏԱՊԱՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում.)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·035 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.035

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Մահուան Ու Կեանքին Քառասնամեակը

Մամուլի առօրեայ հեւքին հետ հայ մամուլի իւրայատուկ պայմանները առիթ չեն տար յաճախ անդրադառնալու պատրաստներու որոնք տարիներու, տասնամեակներու հոլովոյթին մէջ վերածուած են պղեղէ ընթացիկ երեւոյթներու: Այդպէս է թերթի մը հիմնադրութիւնը: Ամէնօրեայ լարուած աշխատանքին, տաղտուկներուն, հասնելու, հասցնելու համելի նպատակին մէջ նոյնիսկ այդ աշխատանքին լծուածներս, ամիսը, տարին, քանի՞ տարի, քանի՞ պահ կ'ունենանք խորհրդածութեան նիւթ ընելու թէ երկու դարէ ի վեր ո՞ւր պահուըտած է «Ազդարար»ի բացած արահետին քալողներու առջնորդ «մանրէ»ն: Ան որ ամէնէն նեղ օրերու, ամէնէն անհեռանկար չըլլաննե-րու այդ արահետը առնելու մղած է յաջակցէս երիտասարդներ որոնց նպատակը փառքը, հարստութիւնը չէ եղած, դոնէ ընդհանուրին մատչելի իմաստով: Եւ ըսել որ քիչ չէ թիւը անոնց – յատկապէս մեր մէջ– որոնց այդ արահետին արիւնող դատակները քաղել վիճակած է: կարելի՞ է համրանքը ունենալ հայ մամուլի այն մարդոց որոնք հալածուած, չարչարուած, անիրաւուած են թշնամիին այլամերժութեան, բռնակալութեան, կամ հայ հարուստին, տգէտին, անտարբերին ու այլամերժին կողմէ հաւասարապէս:

Այսուհանդերձ, որպէս աշխարհի հայկական ներկայութեան ամէնէն չեզտ մէկ յայտարարը՝ ան – հայ մամուլը – կը շունակէ հետեւիլ «Ազդարար»ի բացած ճամբուն որ այսօր լայն պողոտայ մըն է իր յաճախ զունաւոր, աղմկարար բազմութեամբ: Թերթեր կը յայտնուին ամէն տեղ, կուսակցական, չահադիտական, փառասիրական եւ այլ չատ ու չատ նպատակներով: Ամէն նոր յայտնուող անուն ղրօմուած կ'ըլլայ ժամանակակիցը առաւելագոյն տոկոսով մը կրելու չանքէն, երբեմն լուսանցքի վրայ ձգելով էականը: Ցետոյ աւելի նորերը հրապարակ կ'իջնեն, դրաւելով նաեւ մեկնողներու, լռածներու տեղը. ու «Ազդարար»ով ճամբայ ելած կարաւանը կը քալէ, կը քալէ:

Երկդարեայ այս երթին մէջ քանի՞ե-րորդ տեղը կը դրաւէ «Յառաջ». որուն հիմնադիրը դումարած է նպատակներուն ամէնէն ազնիւն ու փուչերուն ամէնէն սուրբերը: Եղեռնէն ու յետոյ վճռուած մահէն փրկուած մը՝ գաղթականութեան մը թափած մայթերուն վրայ կեանքի ապահովութի՛ւն կը փնտռէ նախ, թէ իր եւ իրեններուն արժանաւորութեան, յաւերժացումին երաշխիքը: Բարքերով, լեզուով, օդով ու ջուրով օտար, օտար հողին վրայ իր ոտքին հաստատ կռուան մը ճարելէ առաջ, մոլորուն բազմութեան կայք տալու մասին կարելի՞ է մտածել:

Օրուան հեւքին մէջ միշտ լուրթեան դատապարտուած, անկիւն մը ձգուած այս եւ նման չատ ու չատ հարցականներու «անտրամաբանական» պատասխանները կ'ուրուագծեն տիպարը որուն միատոր ստորագրութեամբ կընքուեցան Ֆրանսա ապաստանած զանգուածներու, անոնց-մով՝ այս պաղութին հիմնադրութեան առաջին տասնամեակները: Ո՛չ գործը միակը եղաւ, ոչ ալ մարդին նախաձեռնելու անոր մղումը: 1925–էն սկսած Շ.ին քայլը կրկնեցին չատեր. զանազան գոյնով, չափով ու ախորժակով թերթեր տեղ գրաւեցին այլեւս «Ֆրանսահայ» կոչուած մամուլի հրապարակին վրայ: Բայց տեւեց լ'րը միայն:

«Յառաջ»ի 72 տարուան երթը, անոր անցած հանդրուանները, ներկան, անշուշտ ո՛չ միօրինակ հետագիծ մը ունեցած են, ունին: Փայլուն էջերուն քով եղած են, կան ընկերումներ, վրէպներ, անկարելիութիւններ: Բայց էականը այն հաւատքն ու հաւատարմութիւնն է որուն հիմը դրուած է Շ.ի 32 տարուան ոգինքին, ապա յետագայ չորս տասնամեակին ալ 1925–ին բացուած ակօսներէն արեւը պակաս չընելու հաստատակամութեան չնորհիւ:

Այսօր, «32+40» տարազով պճնուած «Յառաջ»ը երկու հանդրուան կը նչէ. իր հիմնադիրին մահուան 40–ամեակը որ 40–ամեակն է նաեւ գործին առանց անոր ներկայութեան չարունակութեան:

Այս տողերը կը գրուին մահուան ու գոյութեան զուգահեռ այդ 40–ամեակներու հանդրուանին, մէկու մը կողմէ որ մանկութեան վայրերու տարաժամ ու ոչ գիտակից բաժնեկիցը ըլլալէ ետք Շ.ին, «Յառաջ»ի 72–ամեայ երթին վերջին մասնակցողներէն է: Առով՝ այս անգամ գիտակի՛ց բաժնեկիցը անոր արարքին առջնորդող հաւատքին:

Այն հաւատքին՝ որ մահուան մը քառասնամեակին մէջ պիտի նախընտրէր տեսնել չարունակուող ներկայութեան հազար զոհողութիւններով չինուած զօրութիւնը:

Ա. Թ.

Շաւարշ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
1884 Օգոստոս 15 — 1957 Յունուար 26

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ՀՐԱՇԱՓԱՌՈՎ ՄՈՒՏՔ ԳՈՐԾԵՑ Ս. ՅՈՎՀ.-ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

ՆԱԽԱՊԷՍ ՏԵՍՆՈՒԱԾ ԷՐ ԾԵՐԱԿՈՅՑԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ՄՈՆՈՐԻի ԵՒ ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՀԵՏ

Հինգշաբթի, Յունուար 23, ժամը 18–էն սկսեալ Փարիզի Ս. Յովհ.–Մկրտիչ եկեղեցին կը սկսէր լեցուիլ, սպասելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին որ Հրաշափառով մուտք կը գործէր ժամը 18·20ի չուրջ: Ներկայ էին Հայաստանի դեսպանը եւ վերապատուելի Ժիլպէր Լեւոնեան:

Կաթողիկոսական պատուիրակ Գիւտ Արք.ի բարի գալուստի քանի մը խօսքերէն ետք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը իր խօսքը կ'ուղղէր ներկաներուն: Ան փառք կու տար Աստուծոյ որ պարգեւած է նման օր մը, երբ դեռ առաւօտեան իր աչքերը կը բանար Արարատի նայուածքին ներքեւ, Լուսաւորչի տեսիլքովը լուսաւորուած, մեր բոլորին հոգեւոր կեդրոն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տաճարին կամարներուն ներքեւ ու իրիկունը կը գտնուէր Փարիզի եկեղեցին ու տեսնէր մեզ՝ նոյն ազգին, նոյն եկեղեցիին անդամները: Գարեգին Ա. կը յիշէր թէ առաջին անգամ մը չէր որ կու գար Փարիզ, բայց առաջին անգամն է որ կուգար հովուապետական առաքելութեամբ եւ կ'ուզէր որ ամբողջ Ֆրանսահայութիւնը ղգար որ այս այցելութիւնը ծրագրուած էր իր մաքին մէջ որպէս հաղորդութիւն մեր ժողովուրդին հետ: Կը չեշտէր որ տիեզերքի ամէնէն մեծ ուժը սէրն է, սէրը Աստուծոյ որ սիրով կը թարգմանուի մարդոց կողմէ: Կաթողիկոսը հաստատեցուց հայ ժողովուրդին պարզած պատկերը, ցրուած ամէն կողմ, չէշտեց թէ այդ կացութիւնն իսկ դժուարութիւններ կը ստեղծէ եւ իր ուսերուն կը դնէ պարտաւորութեանց ամէնէն ծանրը: Անդրադարձաւ Հայաստանի անկախութեան, երբ ձաւ Հայաստանի անկախութեան ամբողջական ազատութիւն կայ, բայց, ըսաւ, չկայ ազատութիւն առանց պատասխանատուութեան; Էջմիածինը միայն հաստատութիւն չէ, առաքելութիւն է, գործօնութիւն է: Եկեղեցին ունի նաեւ ընկերային ծառայութեան առաքելութիւն եւ պէտք է հասնի ժողովուրդին կարիքներուն: Ծանրացաւ իր այս այցելութեան նպատակներուն վրայ՝ գլխաւորաբար վերաշխուժացնել քրիստոնէութեան հայկական դիմագիծը:

Ցիշեցէք եւք թէ օրուան ընթացքին նախընդունուած էր Ծերակոյտի նախագահ՝ Ռ. Մոնորիի, ապա Արտաքին նախարար՝ Հերվէ տը Շառէթի կողմէ, Կաթողիկոսը իր խօսքին վերջաւորութեան կ'ուղեկոչէր Ա. Մանթաշեանը որ մեծ բարերարն էր թէ Փարիզի այս եկեղեցւոյ եւ թէ Էջմիածնայ Մայր Տաճարին ու չնորհակալութիւն յայտնելով Կաթողիկոսական պատուիրակին ու տարուած կազմակերպչական աշխատանքներուն համար, կը փակէր իր խօսքը:

Այս կարճ արարողութեան աւարտին, ներկաները հրաւիրուեցաւ Առաջնորդարան աջհամբոյրի:

***

Ցիշենք որ այցելելէ եւք Ալֆորվիլ եւ Իսի լէ Մուլինօ Շաբաթ օր, Կաթողիկոսը Կիրակի առաւօտ կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Եկեղեցին:

Երկուշաբթի իրիկուն ժամը 20·30–ին, հանդիպում մը տեղի կ'ունենայ Սալ Կալօ, որու ընթացքին Գարեգին Ա. իր խօսքը պիտի ընէ Փարիզի հայ զաղութին առջեւ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄՏԱՀՈԳԻՉ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

1997–ին Ալժերիոյ մէջ տեղի պիտի ունենան երեսփոխանական եւ թաղապետական ընտրութիւնները: Մինչ այդ, իշխանութիւնները կը պատրաստեն կուսակցութիւններու, ընտրութիւններու եւ տեղեկատուութեան օրէնքի բանաձեւ մը որ պիտի ներկայացուի Ազգային ժողովին խորհուրդին. այս տեսանը որ նաեւ «կեղծ խորհրդարան» կ'անուանուի, իշխանութեան կողմէ նշանակուած է, 1991–ի ռեֆորմիստական ընտրութեան ջնջումէն ետք: Նոր օրէնքը կը պահանջէ որ կուսակցութիւններու անունները, սկզբունքները եւ նպատակները համաձայն ըլլան նոր սահմանադրութեան. կ'ըսէ որ կուսակցութիւնները հիմնադրութեան ընդհ. ժողով կրնան դումարել միայն 400 – 500 պատուիրակներու ներկայութեամբ եթէ նուազագոյն 2·500 համակիրներ ունենան 25 չրջաններու մէջ: Անոնց կ'արգիլուի կապ հաստատել սէնտիքաններու, կազմակերպութիւններու եւ ընկերակցութիւններու հետ:

Այս սահմանափակումները կը մեկնաբանուին որպէս կուսակցութիւններու եւ անոնց հիմնական տարրին կապերը խզելու քայլ: Արդէն բարձրացած են բողոքներու ձայներ: Ընդդիմադիր կուսակցութիւններու պատասխանատուները իրենց յետագայ գործունէութեան տակարացումին ուղղուած նպատակներ կը նչմարեն այդ քանաձեւին մէջ:

Այդ բանաձեւին հրապարակումը զուգադիպած է «իսկական ընդդիմութիւն» կոչուած հաստուածին համակիր երկու չարաթաթերթի փակումին: Ալժերիոյ ազգային ռադիոն կասեցուցած է անոնց հրատարակութիւնը, այն պատրուակով որ իրենց պարտքը չեն վճարած: Թիրախ առնուած խմբագրութիւնները պատասխանած են թէ այդ պատճառաբանութիւնը տեղին չէ, քանի որ իրենցմէ չատ աւելի մեծ պարտք ունեցող իշխանութեան չարաթաթերթը անխափան կը չարունակէ լոյս տեսնել:

Ընդդիմութիւնը եւ մամուլը սանձելու փորձերուն պատճառը այն է որ իշխանութիւնը կը ջանայ ժողովուրդին դժգոհութիւնը օգտագործելու փորձերուն արգելք ըլլալ: Ան անդրադարձած է որ ընդդիմութիւնը լաւագոյնս դիտէ օգտագործել իսկական դժգոհութիւնը որ կը սնանի քաղաքական ազատութեան պակասով, տնտեսական դժուարութիւններով: Այս գործօնները իրենց ազդեցութեան տակ կը պահեն ընկերութեան լայն խաւեր, ինչպէս եւ միջին դասը որ կը նկատուէր վարչակարգին «ընկերային հիմը»: Տնտեսական դժուարութիւններուն պատճառով 1996–ի վերջաւորութեան մեծ թիւով գործադրկումներ կատարուած են, գործատուներ փակուած:

Նման պայմաններու մէջ կրնայ կացու-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

թին: Այս աւթիւ նախատեսուած է նաեւ դեղարուեստական բաժին մը, որու կը մասնակցին – որքան դիտենք – Սիլիան Կոմիտաս երգչախումբը, երգչուհի Աննա-հիտ Մխիթարեան եւ դաշնակահար Վարդան Մամիկոնեան:

***

Հինգշաբթի իրիկուն (Յունուար 23), ժամը 20–ի լրատուութեան ընթացքին, հեռատեսիլի Ա. կայանը կարճ անդրադարձ մը տուաւ Գարեգին Ա.ի այցելութեան, հին պատկերներով:

ՄԱՀՈՒԱՆ ՓԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՇԱԻԱՐՇ ՄԻՍԱՓԵԱՆԻ

ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐՄԷ

ՀԱՅ ԲՆԱԶԽԱՐՀԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՊ

Պ. Շաւարշ Միսաքեան, երիտասարդ հրապարակագիրը որ ժամանակ մը օրագրեց ի Կարին, եւ պատեհութիւնը ունեցաւ աւելի մօտէն ուսումնասիրելու հայ բնաշխարհը, հետեւեալ կերպով կը պատասխանէ մեր կողմէ իրեն եղած հարցումի մը. –

Հայաստանեայց Գրականութիւնը – այնպէս ինչպէս կը հասկնայ մեր երիտասարդ ու գեղագէտ սերունդը – բաղձանք մըն է որուն իրականացման մասին դեռ չի մտածեր, կարծեմ. նոյնինքն Հայաստան – Աչխարհը: Տարուբեր երկու համամարտ եւ հաւասարապէս անհարազատ հոսանքներուն միջեւ, իրենց հայեացքը աւանդաբար ուղղուած Պոլիս, բայց իրապէս ենթակայ սահմանէն անդին տիրապետող կացութեան. Բարձր Հայքը, Տարօնն ու Վասպուրականը դժուար թէ փորձեն ինքնուրոյն թռիչք՝ զուտ գրական – գեղարուեստական տեսակէտով՝ գոնէ մօտաւոր ապագայի մը համար: Ինչ որ եղած է մինչեւ հիմա, ինչ որ կը տիրէ ներկայիս, չի կրնար ծնունդ տալ վարդապետ ակնկալութեանց: Բուն Հայաստանի ոստանիկներուն մէջ, մենք ունինք երիտասարդութիւն մը հանրանուէր ու անհամբեր, տրոփուն «հասարակական» մտահոգութիւններով, քիչ մը չափազանց իրապաշտ ու օգտակրկիտ, մշտահոս աղբիւր հաւատքի եւ աշխոյժի: Բայց նոյն այդ հոգիները այնքան տիրաբար կը գերակշռուին, որ Գեղեցիկի եւ Ձեւի պաշտամունքը մնացեր է երկրորդական գծի վրայ, իբրեւ տեսակ մը ծիծաղով ու քամահրանքով կ'ընդունուի: Պոլսի գրաղէտը, տարածուն նախապաշարումով մը, նկատուած է մէկը որ «ըսելու գեղեցիկ ձեւեր» կը փնտռէ, բայց իրապէս չունի «ըսելիք», չունի խօսք: Ի՞նչ կասկած որ այս համոզումը, վարակիչ ախտի մը պէս, փոխանցուած է Կուրի ափերէն:

1. – *Պոլիսը, իր յաւակնոտ ու ապիկար չարժուձեւերով եւ սմսեղուկ ինքնամփոփումով, այնպիսի հաւատք մը դոյացուցեր՝ թէ երբեք չի հասկնար, չի բաժներ հայրենի հոգերն ու յոյզերը, հետեւաբար, իր բոլոր ճիգերը կեղծ են, թեթեւ են, «հոսհոսական» են, եւ ապա ուրեմն ի՞նչ որ Պոլսէն կ'արտադրուի կամ կը թեւլաղրուի, Երկրի մէջ ընդհանրապէս կ'ընդունուին վերապահութեամբ, կանխակալ դատաստաններով: Մեր անսպառ ու դունագեղ բառամթերքն իսկ, որ մեծամասնաբար հայ լեզուին անվիճելի սեփականութիւնն է, տեսակ մը ծիծաղով ու քամահրանքով կ'ընդունուի: Պոլսի գրաղէտը, տարածուն նախապաշարումով մը, նկատուած է մէկը որ «ըսելու գեղեցիկ ձեւեր» կը փնտռէ, բայց իրապէս չունի «ըսելիք», չունի խօսք: Ի՞նչ կասկած որ այս համոզումը, վարակիչ ախտի մը պէս, փոխանցուած է Կուրի ափերէն:*

2. – *Ու ճիշդ այս իրողութեան բերումով, անոնք որ – վաղուան հաշուին կը խօսիմ – կը փորձեն գրել այսօր, թերատօրէն կը թարթափին մէկ այս մէկ այն կողմ. անդիտակցաբար այլանդակելով իրենց դիմագծութիւնը, մանաւանդ երբ զուրկ են – եւ այս սովորական փաստն է – անհատականութեան մը հզօր խոյանքէն, երբ իսկապէս ստեղծագործական սարսուռ մը չէ որ տուն կուտայ իրենց արտայայտութեան: Եւ ահա նոր հոյլ մը միջակութիւններու, որ իր վախտ կարողութիւնները կը փորձէ քերթելով ու երգելով, անտարբե՛ր իր յարուցած խառնաճաղնին: Ու կը զարմանաք որ ի՛նչպէս մեր աշխարհի չքեղ համայնապատկերին մէջ, ուր իւրաքանչիւր ծղօտ մրմունջ մը ունի եւ իւրաքանչիւր վտակ երգ մըն է, ուր փողոցին երկայնքը կամ բարձունքները վեր ամբողջ երեւակայութիւնը թռչիչքներ կրնայ փորձել առանց բռնի ճիդերու, – գրողները կը մնան աչակերտներ պոլսական տիպարներու, կամ տաղանդները կը ծիւրին ամուլ խաղերով:*

Արդեօք հայրենիքի նոր սերունդը պիտի կրնա՞յ վերստանալ իր անկախութիւնը, կանդնելու համար պայծառադէմ եւ ինքնաբուխ ու ինքնատիպ, տպա՛րտ իր ըստեղծագործութիւններով որ ցանկալի ճամբան բանային, – հարց մըն է որուն մասին չատ անգամ եմ մտածեր, միչտ վարանելով ուղղակի պատասխանել: Եւ հարց մըն է այդ, որ կը պահանջէ առանձին ուսումնասիրութիւն, դուրս ըլլալով նամակի մը սահմանին:

1955 Փետրուար 17

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

Ահուսարասափի օրերուն, երբ արիւնազանգ բռնակալութիւնը կը քակէր մեր միտքն ու սիրտը եւ մարմինը, մարդիկ մխիթարութիւն կը փնտռէին ոգեկոչելով անցեալը:

Իրենց երեւակայութիւնը կը քրքրէր, կը լուսաւորէր պատմութեան էջերը, դանելով աղբիւրներ հաւատքի եւ կորովի:

Այդպէս, իր առջեւ կը պարզուէին պայքարի եւ փառքի արձանագրութիւններ որոնք բարձր կը պահէին իր գլուխը:

Այդ անցքերէն մէկն ալ՝ Վարդանանքը, որ կը տօնուի այսօր, զանազան ձեւերով:

Ինչպէս բռնակալութիւնը, օտարութեան սառն խորշին ալ կը սպառնայ կաղմալուծել մեր ինքնուրոյն գոյութեան հիմքերը, եթէ չկարենանք պահել կապը երէկուան եւ այսօրուան միջեւ:

Ի՞նչ է Վարդանանքը: Բազմաթիւ հատորներ հրատարակուեցան վերջին տարիներու ընթացքին: Երկարաշունչ վերլուծումներ, թեր ու դէմ տեսութիւններ, պարզելու համար Աւարայրի ռազմադաշտին խորհուրդը:

Եղան հեղինակներ որոնք փորձեցին այլաբանել, նսեմացնել Վարդանի եւ Ղեւոնդ Երէցի օրհասական ճակատամարտը, պարզապէս կրօնական մոլեռանդութեան վերածելով զայն:

Եւ, տրամաբանօրէն, յանգեցան այն եզրակացութեան թէ իմաստունը, բուն հայրենասէրը Վասակն էր, ոչ թէ Վարդանը:

Ըմբռնանալով այս բռնապետական տեսութեան դէմ, ուրիշ հեղինակներ նորէն եւ նորէն քրքրեցին պատմութեան դիրքերը:

Անոնք համբերութեամբ վերլուծեցին ծուռն ու չիտակը եւ գտան նոր փաստեր, ապացուցանելու համար պատմական ճշմարտութիւնը. –

Իսկ եւ իսկ ազատագրութեան պայքար մըն էր որ կը մղուէր:

Թշնամին կ'ուզէր ստրկացնել ամբողջ ժողովուրդ մը, դաւանափոխութիւն պարտադրելով:

Եթէ ըմբոստները քրիստոնեայ չունէ յորդորները կ'ուղղէին, ղէմին ըլլալով Ղեւոնդ Երէց եւ Վարդան Մամիկոնեան, պատճառն այն է որ ազգութեան գաղափարը, հայրենիքի սէրը տակաւին չունէին այն իմաստը ինչ որ այսօր:

Նոյն երեւոյթը կը պարզուէր Տարերու դիւտին առթիւ ալ:

Մեսրոպի եւ Սահակի տառապանքին եւ դիւցերազեան աքսորութեանց հիմնական նը պատակն էր ապահովել ժողովուրդին ինքնուրոյն դիմագիծը, սեփական մշակոյթ ստեղծելով: Հոգ չէ թէ Աստուածաշունչի թարգմանութեամբ սկսէին:

Միայն կրօնական մոլեռանդութեան կիրքը կրնա՞ր այնքան ուժ ունենալ դէպի Տղմուտ դէտ առաջնորդելու ամբ քաջերը, որոնք պիտի ճակատէին ամենէն բանակի մը դէմ:

Պատմական ճշմարտութեան ուրիչ ապացոյց մըն ալ այն որ, վաստակաւոր հեղինակ մը, Դերենիկ Դեմիրճեան, յաջողեցաւ հոյակապ վէպ մը յօրինել, «Վարդանանք», այնքան ճարտար հիւսուածքով:

Աւարայրի ճակատամարտին (451) եւ անոր 1036 վկաներուն ոգին էր որ բազմապատկուեցաւ դարերու ընթացքին, յանդելով ներկայ քաղաքական – ազատագրական պայքարին:

Դիմադրական ճակատ եւ ինքնապաշտպանութիւն, – ահա բուն իմաստը այդ մարտնչումներուն, Վարդանանքէն մինչեւ նոր ժամանակներու հերոսամարտերը:

Վերջին խօսքը պիտի արտասանէ ան որ դիտէ դիմանալու գաղտնիքը:

1955 Փետրուար 17

ՏԵՍԱԿԷՏ ԵՒ ԴԻՐՔ

Դժբախտութիւն է որ մեր ուսումնական կոչուած դասը չունի որոշ տեսակէտ՝ հիմնական հարցերու մասին:

Ուրեմն իր դիրքն ալ կը մնայ թաթխափուն:

Իրականին մէջ, քանի մը հատուածներու կը բաժնուի, դրոց – բրոցներու դասը, նոյն իսկ լեզուական հարցին մէջ:

Եւ այդ խմբակցութիւնները կը ներկայացնեն պատկեր մը որ արժանի է լուրջ մտահոգութեան:

Մեծ մասը բռնած է երկդիմի, ընդվզեցուցիչ դիրք մը:

Կը տեսնէ «օտար բառերու յորդահոսան խուժումը» Հայաստանի մամուլին մէջ:

Եւ սակայն, չըմբռներ հարցին էութիւնը: Չի խորանար: Չի վերլուծեր: Կ'անճըրկի, տրամաբանական եզրակացութեան յանդելու համար:

Կարծէք մէկը իր եռեւէն բռնած՝ կը բռնադատէ որ պարակէ կամ կեղծէ, փոխանակ ազատօրէն գրի առնելու իր մտածումը:

Ուրեմն, հոգեբանական է պատճառը: Տեսակ մը վախ:

Կարելի է քաղաքական դաւանանք փոխել: Կարելի է դառնալ ուղեկից կամ աւելի առաջ երթալ:

Բայց այդ պարագան չի կրնար պատրուակ ծառայել, պապանձելու, արդար դատ մը ժխտելու կամ ձեւափոխելու:

«Սովետական գրականութիւն եւ արուեստ» ամսագրի 1954 Նոյեմբերի թիւին մէջ, հանրածանօթ բանաստեղծ մը, Նայիրի Զարեան, իրարու վրայ կը բարդէ հետեւեալ բառերը. –

Էմոցիոնալ պրոցես, աւկոնֆլիկտայնութեան թէորիա, կուլտուրայի փրոնտ, տրադիցիաները, ապոլիտիկ պոէզիա, ռիտորիկա պրոզայիկ, ակտուալ, պասսիվ, ակտիվ, մոմենտ, սիւժէ, լիրիկա, լիրիկական, ժուռնալ եւլն.:

Պահակաւոր բանաստեղծը, որ հատորները հրատարակած է, չի՞ գիտեր այս բառերուն հայերէնը:

Գիտէ: Աւելին ալ գիտէ եւ կրնայ դասալ չատ մը ուղեկիցներու:

Եւ սակայն, ահա իր ուսումնասիրութիւնը կը յորդի աւազով եւ յորդով:

Պատճա՞ռը, – իշխանութիւնը կամ «ինտիտուտը» պատուիրած են լեզու չինել, հետեւելով թխածոյ կաղապարի մը:

«Եւ չինում են, հա՛ չինում» ... քանդելով լեզուին ազատ եւ բնական զարգացման հիմքերը:

Իսկ դուք, ազատ արտասահմանի մէջ, ստիպուած էք հայերէնի վերածել այդ «չինծուն», որպէսզի ընթերցողները կարենան հասկնալ:

Մեր ուսումնական դասուն հետ, երկդիմի դիրք մը բռնած են չատ մը թերթեր ալ:

Փոխանակ վճռապէս պայքարելու ակներեւ չարիքին դէմ, անոնք սիւնակներ կը լեցնեն նոյն անճռռնի հայերէնով:

Կան ալ որ ուղղադրութիւնն անգամ իւրացուցած են, պարակելու համար իրենց ապիրատութիւնը:

Անոնք չատ բնական կը գտնեն, երբ հայրենիքի սէրը կը դառնար աեր, վերածուելով կաթնեղէնի: Կամ երբ քերականօրէն կազմուած «յետոյ»ն կը դրուի հետո?:

Դեռ չենք խօսիր կարգ մը բրածոններու մասին որոնք միչտ հիւրընկալ էջեր կը գտնեն, նոյն աւերը տարածելու համար գաղութէ գաղութ:

Այդ ինքնահաւան եւ քարացած տիպարներուն չափ յանգուցալոյծ են խմբագրութիւնները որոնք երկիւղածութեամբ տեղ կուտան խառնիճաղանճ չարաղրութեանց:

Պարզապէս անոր համար որ ոչ տեսակէտ ունին, ոչ ալ նախանձախնդրութիւն:

1955, Մարտ 6

ՄԵՐ ՎԱՆՔԵՐԸ

Աւանդութիւն մը կ'ըսէ թէ մեր վանքերը եղած են վաստարան մշակոյթի եւ խոր, ազնուական աշխատանքի:

Արդարեւ, եղերական թէ սովորական չրջաններու մէջ անոնք մատուցած են թանկագին ծառայութիւններ, ճոխացնելով մայրենի դանձարանը:

Անոնք եղած են թանգարան եւ մատենադարան, կորուստէ փրկելով անփոխարինելի ժառանգութիւններ:

Ունեցած են «դրիչներ», որոնք իրենց կեանքն անդամ գոհած են, դիրք մը, ձեռագիր մը աւելի փրկելու համար, երբ վայրենի արչաւանքները կ'աւերէին մեր երկիրը:

Տակաւին լման չէ գրուած այդ «դրիչ»ներուն պատմութիւնը, որ կրնար ոսկեմատեան մը կազմել որեւէ ժողովուրդի համար:

Ճիշդ է որ մեր վանքերը եղած են նաեւ ծուլարան եւ անդաստան չարաշահութեան, ագիտութեան, անհոգութեան:

Որքա՜ն դանձեր փճացած են անտէրութեամբ կամ զողցուած եւ ծախուած են միջազգային չուկաներու վրայ:

Եւ վերջապէս, ինչ որ կարելի եղած էր փրկել դարերու ընթացքին, գարձաւ ճարակ՝ 1915–ի Արհաւիրքին:

Աւելի քան մէկ միլիոն ժողովուրդի անճիտան հետ, աւարի կամ կրակի ըրբուեցան անոր մշակոյթին գանձերն ալ, սանձարձակ բարբարոսներու չարախինդ քրքիջներուն մէջ:

Իսկ այժմ «յաղթական» թշնամին կը փորձէ իւրացնել ու թրքացնել մեր երգերն ու հէքեաթներն անդամ, վիճելի գարձնելով անոնց հեղինակներուն ինքնութիւնը:

Կը բաւէ յիշել միայն Կոմիտասի պարագան՝ գրադիւտուհի Խալիտէ Խոլի ցնդաբանութեամբ, ըմբռնելու համար սարքուած կեղծիքը:

Արդ, ինչ որ կարելի եղած է փրկել ռեւմտեան Հայաստանէն, իբրեւ վանք եւ գանձարան, այժմ կը գտնուի արտասահման:

Անմիջապէս չորսն ալ ամաթերթ են, բայց կը հրատարակուին չատ անկանոն: Ընդհանրապէս քանի մը թիւ միասնելով:

Նիւթական անճկութի՞ւն թէ՝ աշխատանքի թուլացում:

Չորսն ալ ունին իրենց յատուկ հրատարակութիւնները, պատմական, բանասիրական, գրական:

Ինչո՞ւ գրի առնինք այս հարեւանցի տեղեկութիւնները:

15 Յունուար 1956

Շ.

ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՇԱՒԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻ

ԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՐՄԷ

ԼՈՑԸ ԳՐՈՒԱՆԻ ՏԱԿ

Անցեալ կիրակի կարդ մը հաբեւանցի տեղեկութիւններ հաղորդեցինք չորս վանքու մասին, – Վենետիկի, Վիէննայի, Երուսաղէմի եւ Անթիլիասի: (Զենք անոնք Նոր Ջուղայի վանքը):

Ուզենք հաստատել թէ չորսն ալ կը պարունակեն անվին հարստութիւններ՝ հայկական մշակոյթին համար:

Այդպէս, առաջին երեքը ունին բացառիկ արժէք, երբեւ գանձարան հոմ նիւթերու, ձեռագիրներու, գիրքերու եւ թերթերու:

Մխիթարեանները խորապէս գնահատելի աշխատանքներ կատարեցին, Միաբանութեան հաստատումէն անմիջապէս վերջ: եւ յաջորդաբար լոյս տեսան պատկառելի հատորներ:

Կարելի է ամբողջ Մատենադարան մը լեցնել անոնց հրատարակութիւններով, – պատմական, բանասիրական, գրական, բանատեղծական եւ թարգմանածոյ:

Կրնաք տարբեր տեսակէտներ ունենալ այդ ուսումնասիրութեանց եւ ստեղծագործութեանց արժէքի մասին: Բայց պիտի չկրնաք ժխտել թէ այդ հրատարակութիւնները կը կազմեն թանկագին գանձարան մը, իրբեւ աղբիւր եւ պաշար: Իրբեւ ուղեցոյց մատենադրական վերլուծումներու:

Իսկ այդ բոլորը արդիւնք են ոգնական պրպտումներու եւ յարատեւ, տաժանակիր աշխատանքի,

Միաբաններէն չատերուն աչքերը խատած են վոչեթաթախ ձեռագիրներու եւ յիշատակարաններու դեղնած, պղտած էջերուն վրայ:

Ուրիշներ պեղած ու պեղած են անընդհատ, հանդոյց մը աւելի քակելու, տող մը աւելի լուսաբանելու համար:

Միայն ձեռագիրներու, գիրքերու եւ թերթերու հաւաքումը, դասաւորումն ու օգտագործումը հերոսական աշխատանք մը կ'ենթադրէ: Մանաւանդ երբ նկատի առնենք անցեալ ժամանակները, իրենց արկածալի եղերէջներով եւ նիւթական տագնապներով:

Արդ, երեք վանքերն ալ այժմ կը գըտնուին բաղդատաբար տանելի կացութեան մը մէջ: կը վայելեն ընդհանուր համակրանք, որ չօշափելի աջակցութեան կը վերածուի պարբերաբար:

Զորրորդը, Անթիլիասի մենաստանը դեռ նոր լրացուց իր 25–ամեակը, եւ կը ջանայ ապահովել նոյնքան ամուր հիմեր, իրբեւ ժառանգորդը Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան:

Այս քանի մը տեղեկութիւններն ալ գրի առինք իրբեւ լրացում, քննելու համար հետեւեալ հարցը. –

Այսօր ալ, իրենց կոչումին համապատասխան աշխատանքներ կը կատարե՞ն չորս վանքերը, անշուշտ իւրաքանչիւրը համաձայն իր կարողութեան:

Մկրտի դնելով կրթական եւ կրթական գործունէութիւնը, չորս վանքերը ո՞րքան կը ծառայեն Հայկական Մշակոյթին, ա– նոր զարգացման եւ արդիացման:

Աւելի «մանրենք» հարցումը, –

Չորս վանքերը ունի՞ն կամ կը փորձե՞ն հասցնել նոր սերունդ մը, որ ցոյց տայ քննական ոգի, ընդունակութիւն եւ կամք պրպտելու, վերլուծելու, տեւական գործ մէջտեղ հանելու:

Չորսին ալ միայն ձեռագիրները անըպատ ոսկեհանգ մը կը կազմեն:

Եթէ չենք սխալիր, մասնաւորապէս Վենետիկի եւ Երուսաղէմի մէջ անոնց լոյսը պրուանի տակ է մնացած այժմ, պանապան պատճառներով:

Անոնց հրատարակած թերթերուն մէջ ընդհանրապէս ժժգոյն է քննական – գիտական բաժինը: Մակերեսային են ուսումնասիրական պրպտումները:

Անգամ մը եւս պիտի անդրադառնանք:

22 Յունուար 1956

ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼ ԳԱՆՁԵՐԸ

Մեր մատնանչած չորս – հինգ վանքերը եթէ իսկապէս պիտի ծառայեն մշակոյթի զարգացման, տարբերան պայման է որ դառնան կենդանի վառարան ուսումնասիրութեան եւ արտադրութեան:

Ինչպէս պիտեր կուտայինք վերջին անդամ, անոնց միայն ձեռագիրները անըպատ ոսկեհանգ մը կը կազմեն:

Ի՞նչ օգուտ այդ անչարժ հարստութենէն, եթէ պրպտումներ եւ պեղումներ պիտի չկատարուին: Եթէ նոր դէմքեր պիտի չկոչուին մէկ սերունդէն միւսը, լեզու տալու համար դեղնած թուղթերուն:

Բանասիրութիւնը եւ պատմութիւնն ալ մշտնորոգ վերլուծում, պրպտում եւ մշակում կը պահանջեն, ինչպէս մշակոյթի միւս ճիւղերը:

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, Վիէննայի Մխիթարեանները մնացած են հաւատարիմ՝ իրենց աւանդութեան: Իրենց ամսագիրը, «Հանդէս Ամսօրեայ», հաւաքածոյ մըն է մատենադրական – բանասիրական ուսումնասիրութեանց, երբեմն չափազանց մասնագիտական:

Իրենց «Ազգ. Մատենադարան»ը կը կազմէ գանձարան մը տեւական գործերու, աւելի կամ նուազ հասուն մշակումով:

Այդ աշխատանքն ալ կընայ կանգ առնել, եթէ նոր ուժեր պատրաստած չեն, յաջորդելու համար Տաշեաններու եւ Ա– կինեաններու:

Պատահած է որ այս ուղղութեամբ հարցումներ ուղղենք Վենետիկի Միաբանութեան:

Պատասխան. – Վարդապետները ընդհանրապէս կլանուած են վանքին վարչական – ներքին հոգերով: Շատերն ալ կը նախընտրեն աշխատիլ վանքէն դուրս, նուիրուելով կրթական – ղպրոցական գործունէութեան:

Ըսել կ'ուզեն թէ տրամադրելի ուժեր չեն մնար Մատենադարանին եւ ձեռագրատան մէջ, հակելու, պրպտելու եւ տըքնաջան, տեւական աշխատանքներ կատարելու համար:

Այնպէս որ իրենց ամսագիրն ալ, բազմավէպ, զարճած է գրական թերթ:

Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ Երուսաղէմի վանքը, այս տեսակէտով:

Իրաւունքին է որ վանքը ծանր տագնապներու մատնուած է թէ' Երկրորդ աշխարհամարտին եւ թէ' մանաւանդ Պաղեստինի պատերազմին հետեւանքով (1948): Աւելի ծանր քան միւս վանքերը:

Մենաստանին ապահովութեան եւ մատակարարման հոգը տեսակ մը խնամատարութեան վերածած է Միաբանութիւնը:

Երեւի այս է պատճառը որ իրենց ամսագիրն ալ, «Սիոն» կը մնայ ժժգոյն եւ տհաս, իրբեւ բանասիրական պարբերաթերթ:

Կը մնայ դիտնալ թէ դոնէ երիտասարդ Միաբաններուն մէջ կա՞ն ընդունակ տարրեր, օգտագործելու համար այնքան ճոխ ձեռագրատունը:

Իսկ Անթիլիասի մէջ ամէն ինչ ի լինելութեան է, իրբեւ նոր հաստատութիւն:

Մնաց որ, զպրեվանքն ալ աւելի չատ կը ձգտի հոգեւոր հովիւներ արտադրելու, վարդապետ կամ քահանայ ճարելու, Միջին – Արեւելքէն մինչեւ Ամերիկա:

Այդ պատճառով ալ, իր ամսագիրը, Հասկ, աւելի չատ խոստում է:

Միջանկեալ ըսենք թէ չորս վանքերուն ամսագիրներն ալ չատ անկանոն կը հրատարակուին:

Հաւատա՞նք թէ վերաշնահատման փորձ մը պիտի կատարեն վերոյիշեալ Միաբանութիւնները, որպէսզի մենաստանները չդառնան հասարակ ճգնարան կամ ծուլարան:

29 Յունուար 1956

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ, ՆՈՐ, ՆՈՐ

Ի՞նչ մեղք պահեմ, երբեմ նկը խանդավառուիմ, երբեմն ալ կը սրամտիմ, երբ կ'իմանամ նոր դիւղերու եւ աւաններու չինուիլը խորհրդային Հայաստանի մէջ՝ Թուրքիոյ ձեռքը մնացած քաղաքներու անունով:

Տարիներ առաջ, հիմնուեցան նոր Աբարկիր, Նոր Բիւթանիա, Նոր Մալաթիա, Նոր Խարբերդ, Նոր Սեբաստիա եւայլն:

Այն չրջաններն ու քաղաքները որոնց յիշատակը պահել կ'ուզենք, պատճէն մը կառուցանելով խորհրդային Հայաստանի մէջ:

Ի վերջոյ, Երեւանի բոլորտիքը պիտի ամփոփենք ամբողջ արեւմտեան Հայաստանն ու Կիլիկիան, իրբեւ հասարակ արուարձաններ:

Այնատեն, ինչո՞ւ չէք փորձեր լեռ մըն ալ բարձրացնել Սեւանի ափը, իրբեւ Նոր Արարատ: Եւ կամ, օրինակը վարակիչ դառնալով, ուրիշ հայրենասիրական եւ վերաչինող միութիւններ ալ սկսան խլըրտիլ, յատերժացնելու համար իրենց երբեմնի ծննդավայրին յիշատակը:

Եւ ահա ձեռնարկներ կամ առաջարկներ՝ հիմնելու Նոր Եդեսիա, Նոր Մարաշ, Նոր Հաճըն, Նոր Զէյթուն, Նոր Այնթապ: Մինչեւ անդամ ... Նոր Կիլիկիա:

Անշուշտ օր մըն ալ պիտի ծրագրեն Նոր Տրապիզոն, Նոր Կարին, Նոր Վան, Նոր Տարօն, Նոր Սասուն:

Կարելի՞ բան է որ որեւէ Հայրենակցական եւ վերաչինող ետ մնայ ուրիշէ մը:

Ես կը բողոքեմ այս համաճարակին դէմ, դիտնալով հանդերձ որ «Հայաստանասէր»ներու աչքերը նորէն պիտի չլմըռին:

Ուրեմն, ամէն բան վերջացա՞ծ է:

Այլեւս յոյս չունի՞նք վերստանալու – գոնէ մասամբ – Արեւքը յորդած ատեն, գեղակ մը կազմել, իրբեւ Նոր Եփրատ:

Վ. Ա. Հ Է

31 – 7 – 1948

«ԵՍ ԼՍԵՑԻ ՄԻ ԱՆՈՒՇ ՁԱՅՆ»...

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ընտրութեան առթիւ կարդացուած զեկուցման մէջ, գերագոյն հոգեւոր խորհուրդը եղբայրութեան կոչ մը կ'ուղղէր կաթողիկէ եւ բողոքական Հայերուն;

Յիշելով թէ «կաթողիկոսական գահակալութեան առաջին տարիներուն ցաւ ի սիրտ պէտք է խոստովանիլ թէ Մայր Աթոռի եւ Վատիկանի յարաբերութեանց մէջ կը զգացուէր սառնութիւն, զեկուցումը կը յայտարարէր.

– «Մայր Աթոռի, Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան եւ բռնվանդակ հայութեան մեծագոյն ու անխարդախ ուրախութիւնն ներէն մէկը պիտի ըլլար, եթէ մեր օրերուն իրականանար հայ կաթոլիկ եւ հայ բողոքական եղբայրներու եւ զաւակներու աւելի սերտ փոխ յարաբերութիւնը Մայր Աթոռի հետ»:

Նոյն օրերուն կը հասնէր Բազմավէպի 1995 Օգոստոս – Հոկտեմբերի թիւը, ուր Վենետիկի Միաբանութեան անդամներէն Հ. Ն. Տէր – Ներսէսեան Ջերմապէին տողերով կ'ողջունէր նոր Կաթողիկոսին ընտրութիւնը:

Գրութեան խորագիրն էր «Վեհ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Պալճեան, նորընտիր Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց» եւ կը սկսէր այսպէս.

– «Կռունկը այս աշնան ուրախ լուրեր կը բերէ մեր աշխարհէն, մինչ կը լսուին աւետաւոր զօղանջները Էջմիածնի գանգակներուն՝ ոգեւորելով Հայ Սփիւռքի վայրապատիճ բեկորները: Ցնծութեան յորձանքը ալիք ալիք կը ծաւալի Արարատի ծիր գմբէթէն, որ ինչպէս անհաս փառքի պերճանք՝ յաւերժօրէն կը հմայէ ու կ'առիճիճէ՝ համայն հայութիւնը»:

Ցօդուածագիրը յետոյ ջերմապէս չնորհաւորելով ընտրութիւնը եւ խնդակցելով «բռնվանդակ հայ ժողովուրդին հետ, կրօնական եւ եկեղեցական նոր վերելքի համար», կարդ մը կենսագրական տեղեկութիւններ կը հաղորդէ նորընտիր Կաթողիկոսին մասին, որուն աշակերտն է եղած Պուքրէշի մէջ, «չուրջ երկու տարի»:

Հայր Ներսէս նշանակալից կէտ մը համարելով նորընտիր Կաթողիկոսին «արտասահմանեան ծագումը», կը յիշէ անոր մէկ խորհրդածութիւնը «Մուսա լերան Հայերը» գրքին մէջ, գաղթահայ տիպարի մասին, եւ կ'եզրակացնէ.

– «Թող գաղթահայ ծաղիկն ըլլայ ան, որ ահա կը բացուի Արարատի լանջին թող ըլլայ նաեւ խորհրդանիշը ազգային սերտ միութեան, Սիփւռքի եւ Հայրենիքի»:

Երանի թէ աւելի յաճախ լսէինք այսպիսի ձայներ, երկու կողմէն ալ...

Վ. Ա. Հ Է

1956, Յունուար 24

ՃԱՀ ՁԵԶԻ ՔԱՐՈԶ

Երուսաղէմի երիտասարդ վարդապետները ո՛ւր որ երթան, բան գործ կ'ընեն եկեղեցասէր Տիկնանց կամ երիտասարդաց Միութիւններ կազմել, պարկ տալու համար Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ պայծառութեան:

Անշուշտ կ'ուզեն այդ ճամբով ծառայել ազգապահպանման ինչպէս կը յայտարարեն բարձրաձայն քարոզներով եւ յօդուածներով:

Զեմ դիտեր թէ քիչ մը կորկոտ ալ կը դնե՞ն իրենց քարոզներուն մէջ, իրբեւ արդիական կրթութիւն սասացած կղերականներ:

Մանաւանդ որ, չատերը անգլերէն ալ դիտեն, հետեւած ըլլալով անգլեւսաքսոն աստուածաբանութեան:

«Կոչնակ» 1955 Դեկտեմբեր 10–ի թիւէն կ'իմանամ թէ վերջերս Լոս – Անճըլըս այցելեր է Երուսաղէմի նուիրակ, Կիւրեղ Վարդապետ Գաբրիէլեան, «Վեհ պարտականութիւնով մը»:

Այս առթիւ քաջալերական խօսքեր ուղղելով Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան հետեւեալ «Ցուղիչ» դրուագը պատմեր է Եղիա Աղտուպեցի Կաթողիկոսի մօր կեանքէն. –

«Եղիա Աղտուպեցի Կաթողիկոսի մայրը մուրացկան մըն էր, նուիրուած Եկեղեցւոյ:

«Ամէն օր, անիկա Կաթողիկոսարանի դրան առջեւ, կծկուած եւ թեւերն ալ տակած՝ կը մուրար արտասուաթոր աչքերով. անոր այդ սրտաճմլիկ ընթացքը Կաթողիկոսարանի ներսի կողմը բնակող սրբազան Հայրապետներուն խաղաղութիւնը վրդովելու պատճառ կը հանդիսանար:

«Անոնք օր մը մուրացկան տիկինին կ'ըսեն որ՝ եթէ այլեւս հոն չմուրայ եւ լացն ու կոծը դադրեցնէ, Կաթողիկոսարանը իր առօրեայ ապրուստը պիտի հայթայթէ յօժարակամ:

– Ոչ, չեմ ընդունիր, եւ լացս ու կոծս ալ չեմ դադրեցներ. այսպէս մուրալով է որ ես իմ հոգեհատորս Կաթողիկոսական աթոռին վրայ պիտի ննստեցնեմ», կ'ըսէ խեղճ մուրացիկը:

Եւ «դաղափարապաշտ, աստուածավախ ու եկեղեցասէր մայրիկը իր այդ տաժանելի կեանքը կը քաշկռտէ», մինչեւ որ «հմտութեամբ օժտուած որդին կաթողիկոսական գահը կը բարձրանայ»:

«Կոչնակ» չըսեր թէ Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան գաղափարապաշտ անդամուհիները հարցումներ ալ ուղղեցի՞ն այս հոգեշահ քարոզին իմաստը հասկնալու համար:

Եթէ չեմ սխալիր, Կիւրեղ Վարդապետ ըսել ուզած է թէ այնքան ալ ծանր չէ իրենց չալկած բեռը, բաղդատելով Աղտուպեցի Կաթողիկոսին մօրը մուրացկանութեան հետ:

Կարելի չէ՞ր աւելի խօսուն օրինակ մը առնել ժամանակակից կեանքէն:

Եւրոպա եւ Ամերիկա հաստատուած Եկեղեցասէր Տիկիններըն արքայութեան բանալին գտած պիտի ըլլային, եթէ իրենց զաւակները ոչ թէ վարդապետութեան կամ կաթողիկոսութեան պատրաստուէին, այլ դոնէ իրենց մայրենի լեզուն սորվէին...:

Վ. Ա. Հ Է

1956, Յունուար 24

Մեր երգը պիտի ըլլայ միշտ, «առաւօտ լուսոյ»: Բոլոր ճակատներու վրայ: Բոլոր ցամաքներուն վրայ: Ծովուն դիմաց թէ լերան սառրոտը:

Որքան խուսափի «արեգակն արդար», այնքան պիտի գառնանք ժիր: Ըմբոստ եւ տոկուն:

1956 Յունուար 1

Ամէն նոր փոթ որ կը բացուի, կոչ մըն է, ճիգ մը աւելի փորձելու, յանձնառութիւն մը աւելի սառնձնելու, որպէսզի կարուած ճամբան աւելի զարգացնայ եւ ամրանայ, մէկ սերունդէն միսը:

1956

Շ.

(Շար. Ա. Էջէճ)

Թիւնը աւելի ծանրանալ 1997 – 1998–ին եւ իշխանութեան ցոյց տուած պատճառները կրնան աւելի համոզիչ չըլլալ, քան՝ ընդդիմութեան տուածները: Դէսերու կարծիքով, քաղաքական ազատ խօսքի ու մամուլի ազատութեան միակ տարի մը կը բաւէ ընդդիմութեան որ կացութիւնը իրեն նպաստաւոր հունի մէջ դնէ: Վերջապէս, արդիւնքներն ու սահմանափակումներն ալ սահման ունին: Արդէն ընկերային խաւը սկսած է դժգոհութիւն յայտնել: Այդ դժգոհութիւնը կրնայ վերածուիլ ընդվզումի, եթէ բանուորներն ու ժողովրդական զանգուածներ միանան անոր: Համալսարանի դասախօսներուն եւ Ազգերական օդային դիծերու օդչուհիներուն գործադուլը առաջին նախանշանները կը նկատուին: Անոնք մեծ քայլութեան մըն ալ ապացոյցը տուած կը նկատուին, քանի որ յայտնեցան իրենց իրաւունքները հանդէպ յարգանք պահանջել, հակառակ գործազրկութեան սպառնալիքներու: Անոնց պահանջները արդար մասնագիտութիւն կը պատճառեն, որովհետեւ հակառակ երեւութական հանդարտութեան, ընկերաքաղաքական կացութիւնը կրնայ միշտ վայրկեան պայթիլ: Այս վարկածով, իշխանութիւնը երկար ատեն պիտի չկրնայ ընդդիմանալ «իսկական ընդդիմութեան» որ կը ջանայ կազմակերպել եւ շահագործել ընդհանուր դժգոհութիւնը: Եւ պէտք է ըսել որ ամէնօրեայ մահափորձերով չեչոտած անապահովութեան կլիման մեծապէս կ'օգնէ անոր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՐԻՍ ՓԱՓՈՆ, 86 տարեկան, տարտղնած վերջ պիտի դատուի 1942–էն 1944 իր գործունէութեան համար, որպէս ընդհ. քարտուղար Ժիրոնա նահանգի Վիշիի կառավարութեան չրջանին, Ամբաստանուած է «մարդկութեան դէմ ոճիրի մեղսակցութեան համար»: Ստորագրած է հրամանագիրներ 1560 Հրեաներու տեղահանութեան համար դէպի արգելափակման կայաններ: Դատը, թէեւ, աննախընթաց կը նկատուի իր տեսակին մէջ, ըստ իր վաստաբաններուն, քանի ոչ մէկ վկայ կայ այլեւս: Ինք, զեկոյցով մը տարօրինակ կը դնէ Պորտոյի ամբաստանութեան առեանին որոշումը որ հիմնուած կը նկատէ խեղաթիւրուած դէպքերու վրայ եւ որ ալ աւելի ծանրակշիռ կը դարձընէ «այս դայթակղեցուցիչ դատին քաղաքական նկարագիրը»:

ԱԼԺԵՐԻՈՑ չարդերը կը չարունակուին նոյն թափով, մինչ նախագահ Զերուալ կը յայտարարէր իր վերջոյ, թէ ելոյթ պիտի ունենար Յունուար 24–ին: Նախորդ օրը, կրկին, արիւնալի եղած էր: Նախ Պուֆարիքի չրջանը, ուր ռումբերու պայթումէն 8 մեռեալ կար եւ 40 վիրաւոր: Աւելի ուշ, Ալժէրէն 25 քիլոմեթր հարաւ՝ Հաուչ Պենրամտան, կոչուած վայրը վարդապետութեամբ մորթուած են 22 հոգի եւ ութ ուրիչներ ալ վիրաւորուած: Միւս կողմէ, ընկերվարական ուժերու ճակատին պետը, Հոսմ տուած մամուլի իր առաւիսեան ընթացքին կոչ ըրած է Գլինթընի որ միջնորդ մը նշանակէ վերջ տալու համար Ալժերիոյ այս կացութեան: Միացեալ – Նահանգներու նախագահը մերժած է:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԴԼԵՐՄՈՆ – ՖԵՐԱՆ. – Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սոնեի իրենց ծնողաց Զաբար եւ Մարի Զաբարեանի յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրեն «Ճառագ»ին:

***

Գոհարիկ Գէորգեան 300 Ֆր. կը նուիրէ «Ճառագ»ին «Մամիկին» Մարիամ Գաւուճեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ASSOCIATION MACHTOTZ

Pour la Défense et le Développement de la Langue Arménienne
organise

Cours accéléré d'arménien, 1er niveau pour non-arménophones

Nouvelle session de l'enseignement par la méthode audiovisuelle
22 FEVRIER — 21 JUIN 1997 : *STAGE DE 50 HEURES*
le Samedi matin de 9h30 à 12h30
Eglise Arménienne St. Jean-Baptiste — 15, rue Jean-Goujon, Paris 8e
Ces cours s'adressent aux non-arménophones, enfants à partir de 8 ans et adultes, voulant apprendre rapidement à PARLER, LIRE et ECRIRE l'arménien, dans la limite de 600 mots. L'enseignement est assuré par Mme Hilda KALFAYAN-PANOSSIAN, auteur du *Manuel d'Arménien Occidental pour les Non-Arménophones.*
Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours (soit 12 F. de l'heure).

Cours accéléré d'arménien, 2ème niveau

par professeurs qualifiés :
a) 24 FEVRIER - 30 JUIN 1997 — le Lundi de 19h à 20h30;
b) 22 FEVRIER - 21 JUIN 1997 — le Samedi de 12h30 à 14h.
Ces cours sont destinés aux élèves ayant déjà des notions d'arménien oral et écrit et voulant améliorer leur connaissance.
Participation : 600 F. pour les 50 heures de cours.
RENSEIGNEMENTS, INSCRIPTIONS: 01 47 50 97 51 (après 18 heures).

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ-ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

ՓԱՐԻԶ

երկուշաբթի, 27 Յունուար

— *Ժամը 9·30–էն 14, վեհափառը կ'այցելէ Առնուվիլ–լէ–Կոնէսթ քաղաքապետարանը, Վարդապետ Ս. Խաչ Եկեղեցին, Կոնէսթ Հանդստեան Տունը, ինչպէս նաեւ Րէնոիի Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը:*

— *Ժամը 17–էն 18·30, վեհափառը կ'ընդունի Ցունաց Մեթրոփոլիտէն՝ Ժէրմինի կողմէ, Ցունաց Մայր Տաճարին մէջ, 7, rue Georges Bizet, 75016 Paris:*

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀԱՑ ՀԱՄԱՅՆՔԻՆ ՀԵՏ

— *Ժամը 20·30–ին, հանդիպում Հայ Համայնքին հետ,* Salle Gaveau, 45, rue La Boëtie, 75008 Paris.

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՑՈՑ ԹԵՄԻՆ
(28 Յունուար — 1 Փետրուար)

ՆԻՍ

երեքշաբթի, 28 Յունուար

Հայրապետը Նիսի մէջ:

Չորեքշաբթի, 29 Յունուար

— *Ժամը 10–ին մեկնում Սէն Ռաֆայէլ,*
— *Ժամը 11–ին այցելութիւն Հայոց Հանդստեան Տուն,*
— *Ժամը 12–ին մեկնում դէպի Ս. Փրկիչ Եկեղեցի (Լա–Սիոթա):*

ՄԱՐՍԷՅԼ

Չորեքշաբթի, 29 Յունուար

Կէսօրէն ետք Գարեգին Ա. կը ժամանէ Մարսէյլ:

— *Ժամը 16·30–ին «Հրաչափառ»ով մուտք Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի.* —

— *Բարի գալստեան խօսք,*
— *Օրհնութեան խօսք Հայոց Հայրապետի,*
— *Աչքհամբոյր,*
— *Պաշտօնական անձանց և Հոգեւորականաց դասու ներկայացում,*
— *Ժամը 20–ին էքիւմէնիք հանդիպում եւ ընթրիք:*

Հինգշաբթի, 30 Յունուար

— *Ժամը 9·30–ին Այց Համազգայինի Դպրոց եւ նոր ուսումնական կեդրոնին հիմնաքարի օրհնութիւն,*
— *Ժամը 10·30–ին Այց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի (Պօմոն),*
— *Ժամը 11·30–ին Ընդունելութիւն Նահանգապետարան,*
— *Ժամը 13–ին ճաշ Թեմական Խորհուրդի կամ կազմակերպիչ յանձնախումբի հետ,*
— *Ժամը 14·30–ին Այց Ս. Աստուածածին եկեղեցի (Սէնթ Մարկրիթ),*
— *Ժամը 15·30–ին Այց Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն Լուի),*
— *Ժամը 17–ին Այց Հայ Մշակոյթի Տուն,*
— *Ժամը 18–ին Այց Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Տուն,*
— *Ժամը 19–ին Այց Հ. Բ. Ը. Միութեան Կեդրոն,*
— *Ժամը 20·30–ին Համաժողովրդային ճաշ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:*

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝ 04 91 77 84 70 մինչեւ 27 Ցունուար:

Ուրբաթ, 31 Յունուար

— *Ժամը 8·45–ին Այց Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցի (Սէն Ժէրոմ),*
— *Ժամը 10–ին Ընդունելութիւն Մարսէյլի Քաղաքապետարանը,*
— *Ժամը 11·30–ին Պահ մը կանգ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ դիմաց,*
— *Ժամը 11·45–ին Այց Ս. Թադէոս–Բարթուղիմէոս եկեղեցի (Սէն Քանթուան),*
— *Ժամը 12·30–ին Այց Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պուլվար Օտոմօ),*
— *Ժամը 13·30–ին ճաշ Հոգեւորականաց դասու մասնակցութեամբ,*
— *Ժամը 15–ին Հանդիպում Թղթակիցներու հետ,*
— *Ժամը 16–ին Վեհափառը կ'ընդունի մխիթարեանները ու անձնաւորութիւնները,*
— *Ժամը 17–ին Այցելութիւն Ընդհանուր Խորհուրդ*
— *Ժամը 18·30–ին Այց Սէն Վիկտոր եկեղեցի, ընդունելութիւն եւ ընթրիքի հիւրասիրութիւն Մարսէյլի Արք. Գերպ. Փանաֆիէօի կողմէ,*
— *Ժամը 20·30–ին Համագաղութային հանդիպում հայ համայնքի եւ երիտասարդաց հետ,* Palais des Congrès: Մուտքը ազատ է:

Շաբաթ, 1 Փետրուար

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

— *Ժամը 8–ին Սկիզբ ժամերգութեանց,*
— *Ժամը 9·30–ին Պատարագ,*
— *Ժամը 12·30–ին ճաշ,*
— *Ժամը 13·15–ին Հրաժեշտի աղօթք,*
— *Մեկնում դէպի Մարինիան օդակայանը:*

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 28
MARDI
28 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·036 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.036

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

Փարիզ ժամանումին յաջորդ առաւօտը, Յունուար 24-ին, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը մամուլի առաւելս մը առաւ Ֆըրանսական եւ հայկական լրատուիւններու ներկայացուցիչներու, Ս. Ցովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ Ն. Ֆրէնկեան սրահը: Անոնց հետ ազգայիններէ ու հայ կրօնաւորներէ բազկացած էր լսարանը որ յորջորջնկայա դիմաւորեց Գարեգին Ա.ի մուտքը: Իրեն կ'ընկերանային Փարիզի առաջնորդ Գիւտ Արք., Հայաստանի դեսպան Վ. Ջիտէեան, կղերականներու թափօր մը եւ մամուլի կցորդ Գրիգոր Մակարեան:

Այս վերջինը արտասանեց բացման խօսքը, դիմելով մօտ հարիւրեակ մը ներկաներու: Ապա Ֆրանսերէնով խօսք առաւ Գարեգին Ա., ըսելու համար որ եկած է ճանչնալու իր ժողովուրդը, կարելի եղածին չափ լայն միասնութիւն ունենալ անոր հետ: Նաեւ կը փափաքէր հանդիպիլ կրօնական ու պետական դէմքերու: Ան կարեւորութեամբ չեշտեց թէ Հայաստանը պէտք չէ նկատել միայն պատմութեան մասնիկ մը: Ճիշդ է որ միշտ կը յիշուի Հայաստանեայց Եկեղեցին 1700-ամեայ ըլլալու պարագան, բայց ան նաեւ ապրող եկեղեցի է եւ 70 տարուան անկրօնութեան չրջանէ մը ետք այսօր կ'ապրի նոր ժամանակ մը: Այս նոր ժամանակը ան կոչեց վերածնունդի չրջան:

Մօտ երկու տարուան կաթողիկոսութեան ընթացքին, Գարեգին Ա. երէք նպատակ դրած էր իր առջեւ. առաջինը Հայաստանի նորովի զարձը իր հայրերու հաւատքին, երկրորդը էքիւմէնիք յարաբերութիւններու մշակումը, եւ վերջապէս, դարաւոր եկեղեցիները վերանորոգելու, նորեր կառուցելու գործը: Այս մասին ան ըսաւ թէ Երեւանի մէջ ծրագրուած է 1700 հոգինոց Մայր տաճարի մը շինութիւնը:

Հակիրճ այս ելոյթէն ետք հարցում ուղղելու հրաւիրուեցան ներկայ լրագրողները: Ֆրանսական լրատուիւններու ներկայացուցիչները առաւելապէս հետաքրքրուած էին էքիւմէնիք քայլերով, այս ոլորտին մէջ Գարեգին Ա.ի հանդիպումներով. իսկ հայկական լրատուները ամէնէն չահադրգռողը Հայաստան-եայց Եկեղեցւոյ ներքին հարցերը, հակառակ երկու հատուածներուն վերաբերող պարագաներն էին:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը երկար բացատրութիւններ տուաւ Պապին հետ հանդիպումին, անոր հետ ստորագրուած Ցայտարարութեան մասին: Շեշտեց թէ ան քրիստոսաբանական բնոյթ չունի. արդէն, քաղկեդոնական եւ ոչ – քաղկեդոնական եկեղեցիներու միջեւ տարբերութիւն չկար Քրիստոսի անձին ու հաւատքին նկատմամբ: Այսուհանդերձ, յաճախ կը չփոթուէին «միութիւն» եւ «միակերպութիւն» հասկացութիւնները: Ներպատակը առաջինն էր ու արդէն դանդաղնութիւնը միշտ ալ դոյութիւն ունեցած էր քրիստոնէութեան մէջ: Վատնդը զատնդնութիւնը բաժանումի վերածելուն մէջ կը կայանար:

Իսլամական կրօնքի տէր դրացիներով չրջապատի մը մէջ քրիստոնեայ ժողովուրդի մը կրօնական իշխանութիւնը դեկավարելու դժուարութեան մասին հարցումի մը պատասխանելով Գարեգին Ա. ըսաւ թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին է. դարէն ի վեր միշտ նոյն վիճակին մէջ գտնուած է. իսկ ներկայի մեծադոյն ազդակը կը կազմէին նոր կոչումները եւ յատկապէս 70 տարի լռմէ հեռու պահուած իր հաւատքը ճանչնալու ժողովուրդին ծարաւը: Խորհրդային չրջանին Հայաստան միակ ճեմարան մը ունէր, այսօր՝ երեք: Անոնց ուսուցումը առաւելաբար կրօնապիտական հիմեր ունէր, մինչդեռ խորհրդային չրջանին որպէս այդ կը տրուէր առաւելաբար հայագիտութիւն:

Ներհայկական խնդիրներու առընչուած հարցումները վերաբերեցան 1700-ամեակի նշումներուն նիւթական երեսակին որ պերճանք կրնար նկատուիլ աւելի քան 1/3-ով թշուառութեան պայմաններու տէր ժողովուրդի մը ներկայութեան. ապա, Գարեգին Ա.ի այս այցելութեամբ թեմական կարգաւորումներու վարկածին, նախագահութեան թեկնածուներէն մէկուն հանդահատաքին անոր մասնակցութեան երեւոյթին, աղանդներու վնասաբեր ներկայութեան Հայաստանի մէջ եւ եհովայականներու երեւանեան համադումարին եւ որպէս երկրին կրօնական իշխանութեան պետ, իր հակազդեցութեան այդ համագումարին հանդէպ:

Կաթողիկոսը չկանգ բացատրել թէ 1700-ամեակի նշումներուն տնտեսական բեռը ժողովուրդը պիտի չկրէր. ինչ կը վերաբերէր Մայր տաճարի շինութեան, ատիկա պիտի ըլլար չնորհիւ համաժողովրդային մասնակցութեան եւ կարեւոր նուիրատուութիւններու. օրինակ, Ա. Մանուկեանի զաւակները խոստացած էին յարգել իրենց հօր յանձնառութիւնը: Այդ գումարներով չէր որ արդէն ժողովուրդին անտեսական վիճակը պիտի բարելաւուէր եւ յետոյ, այդ վիճակը արդէն աւելի լաւ էր երկու տարի առաջուան բաղդատմամբ: Գարեգին Ա. դրեթէ անհրաժեշտութիւն նկատեց այդ տաճարը Երեւանի համար ուր ներկայ եկեղեցիները չէին մեծադոյնը 200 հոգի կրնար պարփակել:

Թեմական կարգաւորումի մը մասին կաթողիկոսը վերջնական եզրակացութեան չէր յանգած: Կ'ուզէր նախ ճանչնալ Ֆրանսահայ գաղութին տրամադրութիւնները:

Պատասխանելով թեկնածուի մը ընտրական հանրահաւաքին իր մասնակցութեան մասին հարցումին, ան ժխտեց այդ պնդումը, ըսելով որ խնդրոյ առարկայ հանրահաւաքը կազմակերպուած էր անկախութեան հնդամեակին առիթով ու րուն ներկայ եղած էր ինք եւս, պաշտօնական այլ անձնաւորութիւններու կարդին:

Ինչ կը վերաբերէր աղանդներու դործունէութեան, ատիկա միայն Հայաստանի յատուկ հարց մը չէր. հոն, այսօր, բաղդատմամբ երկու տարի առաջուան, աւելի լաւ էր կացութիւնը: Կաթողիկոսը հանդիպում ունեցած էր ոմանց դեկավարներուն հետ ու ըսած որ Հայ ժողովուրդը դարձի բերելու չանքը ապարդիւն էր, երբ այդ ժողովուրդը կը պատրաստուէր իր դարձին 1700-ամեակը նչել: Հայ Եկեղեցին այդ պատուհասին դէմ հակազդած էր իր առաքելութեան թափը զօրացնելով: Իսկ երկրին միակ մեծժուած կրօնական կազմակերպութեան՝ եհովայականներու համագումարին մասին Կաթողիկոսը ըսաւ թէ անտեղեակ է եւ վերադարձին պիտի հետաքրքրուի:

Ասուլիսին առիթով կազմակերպիչ մարմինը պատրաստած էր յատուկ թղթածրարներ որոնք կը տրուէին մամուլի ներկայացուցիչներուն:

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼ ԵՒ ԻՍԻ

Գարեգին Կաթողիկոսը, մամուլի ասուլիսէն ետք, Ուրբաթ օր կ'ընդունուէր Պապական նուիրակին մօտ, ապա, կէսօրէ ետք այցելութիւն մը կու տար Ֆըրանսական Եպիսկոպոսական Ժողովի նախագահ Բեդոքական Եկեղեցիներու Դաշնակցութեան կեդրոնը:

Շաբաթ օր, ինչպէս ընդհանրապէս կաթողիկոսը չատ ծանրաբեռնուած յայտագիր մը ունէր, որ կը սկսէր առաւօտեան ժամը 10-ին Փարիզեան Շրջանի հայչատ արուարձաններէն Ալֆորվիլով: Ժամը 10-ին է որ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'ընդունուէր տեղւոյն քաղաքապետարանը, ուր զինք կ'ողջունէր ծերակուտական-քաղաքապետը՝ Ռընէ Ռուքէ: Ան բարի գալուստի իր խօսքին մէջ «բացառիկ դէպք մը» կ'որակէր այս այցելութիւնը, չեշտելով Գարեգին Ա.ի անձին մէջ քանասէրը, երկխօսութեան մարդը եւ չնորհակալութիւն կը յայտնէր որ ան զօրավիդ էր Աչտարակի մէջ Մէզոն տը Ֆրանսի մը ծրագրին: «Փոքրիկ Հայաստան» մը կը նկատէր Ալֆորվիլը, ոդեկոչելով առաւել գաղութի մը ներկայութիւնը հինէն ի վեր: Իր պատասխանին մէջ, Գարեգին Ա. անդրադառնալով Ռ. Ռուքէի որակումին «մանրանկար Հայաստան» կը նկատէր Ալֆորվիլը ու կը խօսէր հայ ազդին մասին, յարութիւն առած ազդ մը որ այլեւս ջարդուած ազդ մը չէ եւ Հայաստանն ալ թանգարան մը չէ:

Կաթողիկոսը ծաղկեպսակ մը կը դնէր Նահատակաց յուշարձանին, յաջորդաբար կ'այցելէր Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին եւ Ս. Մեսրոպ Կրթարանը նախքան ճաշի հիւրն ըլլալը Ալֆորվիլի քաղաքապետին:

***

Ժամը 15·30-ին է որ Գարեգին Կաթողիկոս կը ժամանէր Իսի եւ անմիջապէս կ'ընդունուէր երեսփոխան – քաղաքապետ Անդրէ Սանթինիիկոմէ որ չուրջ 20 վայրկեան առանձին տեսակցութիւն մը կ'ունենար իրեն հետ, նախքան պաշտօնական ընդունելութիւնը, որու կը մասնակցէին հայ ներկայացուցչական դէմքերէ զատ, Ֆրանսացի անձնաւորութիւններ, ինչպէս Նանթէրի Արք.ը, նախկին նախարար՝ Ֆուրքատ եւլն. եւլն.: Ողջոյնի իր խօսքին մէջ, Սանթինի յիշեց Պապին այցելութիւնը, իր ծանօթ սրատեսութեամբ պատմեց անեկդոթ մըն ալ այդ առընչութեամբ, ապա քաղաքին ոսկէ մեդալը նուիրեց Կաթողիկոսին: Գարեգին Ա. հոս ալ անդրադառնալով հայ ժողովուրդին վերածնունդին, չեշտեց թէ ան այլեւս ցեղասպանութեան ժողովուրդը չէ, ազատ ու անկախ է եւ ապագայի ռազմավարութիւն մը կը տանի: Ցիշեց Ցովհ.-Պօղոս Բ.ի հետ անցուցած չորս օրերը:

Քաղաքապետարանի ընդունելութեան յաջաղութիւնը, հետեւանք կաթողիկոսին եւ քաղաքապետին առանձին տեսակցութեան, պատճառ եղաւ որ օրուան մարդոյ յայտագրին ժամանակացոյցը խախտի եւ ամէն ինչ չարունակուի յապաղումով: Այսպէս, կաթողիկոսը ուշ ժամանեց Թարգմանչաց դպրոցը ուր դինք ողջունեց տոքթ. Վիդէն Կարապետեան, որ ալ իր խօսքը ըսաւ աշակերտներուն եւ ներկաներուն ու օրհնելէ ետք նորակառոյց դպրոցը, այցելեց Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցին ուր բազմութիւնը իրեն կը սպասէր. ուրիշ բազմութիւն մըն ալ կը սպասէր Աւետարանական եկեղեցին, ուր նաեւ պահ մը կեցաւ ու ժամը 18·15-ին է միայն 17-ի փոխարէն, որ ժամանեց Փալէ ռէ Գոնկրէ, որ ծայրէ ծայր լեցուն էր, մանաւանդ աւելի քան 400 մանուկներով՝ միօրեայ դպրոցներէ (միայն Կապոյտ Խաչը հինգ օթոբուսերով իր աշակերտները բերած էր):

Հանդիսավարը՝ տոքթ. Վիդէն Կարապետեան, բացման իր խօսքին մէջ չեշտեց դլխաւորաբար լեզուին կարեւորութիւնը Հայ մնալու համար եւ այդ առընչութեամբ կարեւորութիւնը՝ ամէնօրեայ դպրոցի: Խօսք առաւ Անդրէ Սանթինի, անդամ մը եւս դնահատելով հայ գաղութին դերը չրջանին մէջ: Իրեն յաջորդեց Ֆեդերասիոնական բաժին մը որու անդամ Ժան Ալեքսանեան ներկայացուց Ֆեդերասիոնի գործունէութիւնը, ապա Ռոպէր Գալուստեան խօսեցաւ Ազգային Միութեան անունով: Ապա Կաթողիկոսը ինք խօսեցաւ ներկաներուն հետ, ներկայացնելով իր ծրագիրները, ինչպէս նաեւ Հայաստանի ներկայ վիճակը:

Ան ըսաւ թէ Հայաստանի մէջ ներկայ վիճակը ամենէն լաւն է որ կրնայ ըլլալ, ինչ որ ալ ըսուի: Ամէն ինչ կը յառաջդիմէ, ամէն ինչ կը կատարելագործուի, ամէն ինչ կը նորոգուի: Ամէն ինչ կը վերածնի: Ամէն ինչ կը վերանորոգուի: Ամէն ինչ կը վերակերտուի: Ամէն ինչ կը վերակառուցուի: Ամէն ինչ կը վերաշինուի: Ամէն ինչ կը վերանորոգուի: Ամէն ինչ կը վերակերտուի: Ամէն ինչ կը վերակառուցուի: Ամէն ինչ կը վերաշինուի:

Ան ըսաւ թէ Հայաստանի մէջ ներկայ վիճակը ամենէն լաւն է որ կրնայ ըլլալ, ինչ որ ալ ըսուի: Ամէն ինչ կը յառաջդիմէ, ամէն ինչ կը կատարելագործուի, ամէն ինչ կը նորոգուի: Ամէն ինչ կը վերածնի: Ամէն ինչ կը վերանորոգուի: Ամէն ինչ կը վերակերտուի: Ամէն ինչ կը վերակառուցուի: Ամէն ինչ կը վերաշինուի:

Ան ըսաւ թէ Հայաստանի մէջ ներկայ վիճակը ամենէն լաւն է որ կրնայ ըլլալ, ինչ որ ալ ըսուի: Ամէն ինչ կը յառաջդիմէ, ամէն ինչ կը կատարելագործուի, ամէն ինչ կը նորոգուի: Ամէն ինչ կը վերածնի: Ամէն ինչ կը վերանորոգուի: Ամէն ինչ կը վերակերտուի: Ամէն ինչ կը վերակառուցուի: Ամէն ինչ կը վերաշինուի:

Ան ըսաւ թէ Հայաստանի մէջ ներկայ վիճակը ամենէն լաւն է որ կրնայ ըլլալ, ինչ որ ալ ըսուի: Ամէն ինչ կը յառաջդիմէ, ամէն ինչ կը կատարելագործուի, ամէն ինչ կը նորոգուի: Ամէն ինչ կը վերածնի: Ամէն ինչ կը վերանորոգուի: Ամէն ինչ կը վերակերտուի: Ամէն ինչ կը վերակառուցուի: Ամէն ինչ կը վերաշինուի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵՐՈՒԱԼԻ ելոյթը խոր յուսախաբութիւն պատճառեց իր ժողովուրդին, քանի ոչ մէկ դրական բան ըսաւ, բացի իր վըճռականութենէն «բնաջնջելու» իսլամական կեղեքչին եւ դատապարտելու օտար ուժերու կողմէ պատրաստուած դաւ մը: Ալժերիոյ նախագահը ոչ մէկ արամադրութիւն յայտնեց տխալոկի մը, կրկնելով իր համոզումը թէ բոլոր այդ դաւերը ձախողութեան պիտի մատնուին: Ցունուար 24-ին արտասանուած այս ճառէն ետք, յաջորդ օրն իսկ, ալժերական մամուլը կ'արձագանդէր նոր չարդերու, մէկը՝ Ալժէ, միւսը՝ Պերուաղիա որոնց հետեւանքով 28 մեռեալ եւս կար, 250-ի բարձրացնելով Ցունուար 10-էն ի վեր (Ռամադանի սկիզբը) մեռեալներու թիւը:

ԹԻՐԱՆԱՑԻ ՄԷՋ (Ալպանիա) չատ ծանր միջադէպեր պատահած են, որովհետեւ տասնեակ հազարաւորներ անանկացած են կառավարութիւնը պատասխանատու նկատելով իրենց անանկութեան: Ասոնք իրենց խնայդութիւնները վատահած են վարկատու ընկերութիւններու որոնք 35%-էն 100% տոկոս կը խոստանային ամսական «փիրամիտալ» կոչուած դրութեան մը ձեւով եւ որոնք ոչինչ տուած են: Ցուցարարները կրակի տուած են չէնքեր, պատանդ բռնած եւ վիրաւորած Արտաքին նախարարը եւ 9 քաղաքներու մէջ տարածած ցոյցերը: 3 միլիոնի վրայ 303 հազար Ալպանացիներ իրենց խնայդութիւնները չանձնած էին այդ ընկերութիւններուն:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ ՄԷՋ ցոյցերը կը չարունակուին եւ բախումներու ալ տեղի տուած են չաբաթավերջին: Սերպ վերածնունդի չարժումին պարագլուխը կ'ըսէ թէ ժողովուրդին համբերութիւնը սահմաններ ունի եւ բարկութիւնը կրնայ պայթիլ:

ԱԼԷՆ ԺԻՒՓէ, որ ընկերվարական եւ համայնավար պարագլուխներու հետ հիւրն էր ՓՐԻՖ-ի (Հրեայ Հիմնարկներու Ներկայացուցչական Կոմիտէին) յայտարարեց թէ Ֆրանսա պիտի հատուցանէ Հրեաներու կրած վնասները զրաւման հետեւանքով: Ցատուկ մարմին մը քննութիւն պիտի կատարէ այդ ուղղութեամբ:

հրաժեչտութիւնը չտեսանք, բայց քիչ մը աւելի խճողելէ արդէն ծանրաբեռնուած յայտագիրը մը: Հոս, խնդրոյ առարկայ չէ մասնակցողներու տաղանդը, այլ անոնց մասնակցութեան աւելորդ բնոյթը, ներառեալ Դպրոցասէրի աշակերտներու երդչախումբը, քանի որ Կաթողիկոսը 48 ժամ ետք պիտի այցելէր վարժարանը:

Այս իսկ պատճառով, Կաթողիկոսը յաջաղումով խօսք առաւ ու ոդեչունչ ելոյթով մը արտայայտուեցաւ երիտասարդներուն: Ըսաւ թէ մարդ երկու անդամ կը ծնի, նախ երբ աչխարհ կու դայ, ապա, երբ դիտակից կը դառնայ թէ ինչո՞ւ կը ծնի եւ այն առեն իր կեանքը կ'իմաստաւորուի: Ծանրանալով դիտութեան եւ մտքի զարդացման կարեւորութեան վրայ յիչեց հայ հին հոգեւորական մը, որ Փարիզ էր 1853-ին, երբ հայկական ոչ մէկ եկեղեցի կար տակաւին ու այն առեն կը դրէր՝ մարդ առանց ուսման եւ դաստիարակութեան թէեւ

(Շար.ը կարդալ Գ· էջ)

ԸՆԿԵՐԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ՏԻՐՈՒՀԻՆ ԵՒ ՄԱՐԶԻՆ ԾՈՎ ՀԱՐՑԵՐԸ

Քաղաքական մարզի ոչ մէկ ուշադրութեան արժանի զարգացումներուն մէջ, չատ յաճախ մէկդի կը մնայ ընկերայինը: Այսպէս է երբ նոյնիսկ գիտենք թէ երկրորդը չատ աւելի ծանր տանելի իրականութիւններով խճողուած է: Չատ աւելի մեծ զանգուածներ կը բերէ ուշադրութեան: Նաեւ թերեւս սխալ չէ ըսել որ չատ աւելի մեծ ջանք, համբերութիւն, հեռատեսութիւն ու յատկապէս նիւթական միջոցներ կը պահանջէ:

Երկրին ամէնէն փշոտ այս ոլորտը Ա. Սարգսեանի կառավարութեան մէջ տէր ունի իզական սեռի ներկայացուցիչ մը, որպէս վստահաբար ամէնէն տեղին նշանակում: Ան կը կոչուի Հրանոյշ Յակոբեան: «Հայաստանի Հանրապետութեան» մէջ Անահիտ Ադամեանի հարցազրոյցը անոր հետ, գործին նոր նոր սկսած նախարարուհիին անձին, հարցերուն, նպատակներուն տեղեկացնելէ զատ, կը պարզէ երկրին բազմախնդիր այս մարզը:

Որքան ալ չատ բան գրուած ու լսուած ըլլայ Հայաստանի ընկերային չատ անհարթ վիճակին մասին, առ նուազն հետաքրքրական է հարցազրոյցը, 3·5 միլիոնոց բնակչութեան մը ընկերային պայմաններուն մասին պարփակած տուեալներով: Մանաւանդ որ թիւերը չատ յաճախ չէ որ տեղ կ'ունենան մեր տեղեկատուութիւններուն մէջ. սանկ, մօտաւոր, անորոշ տուեալներ, հաստատումներ կը բաւեն չատերու ընդհանուր գաղափար մը տալու եւ աւելին ալ չի փնտռուիր:

Այդպէս չէ Հ. Յակոբեանի պարագան: Ան կ'ըսէ թէ 623 հազար թոշակառուները, 42 հազար մէկ կամ երկու ծնողքէ զուրկ որբերը, աւելի քան 300 հազար գաղթականները, 157 հազար գործազուրկները, 13 հազար առաջին, եւ 65 հազար երկրորդ կարգի հաշմանդամներ կան երկրին մէջ եւ տակաւին՝ մօտ 7 հազար հաշմանդամ մանուկներ, աղէտի գօտիին անակնկալներուն մէջ ապրող 42 հազար ընտանիքներ, 19 հազար առանձին մայրեր: Այս բոլորը կը նշանակէ աւելի քան բնակչութեան կէսը:

Նախարարուհին ըսելէ ետք թէ այս կացութիւնը կառուցուածքի եւ քաղաքային փոփոխութիւններ կը պարտադրէ, ինչպէս նաեւ լայն համագործակցութիւն այլ նախարարութիւններու հետ, կը ծանրանայ սրբագրութեան կարօտ երեք մեծ խումբերու վրայ: Նախ պատասխանելով հարցումին, կը խօսի գաղթականներու բազմութեան մասին: Անոնք ունին բնակարանի, աշխատանքի, նաեւ լեզուական հարցեր: ՄԱԿ–ի օգնութենէն զատ, կառավարութեան օժանդակութեամբ մօտ հազար բնակարան տրուած է այս մարզին անձերու: 42 հազար անօթեւան ընտանիքներու համեմատութեամբ մեծ բան չէ եղածը, եւ կան օրինական հարցեր ալ. անոնք կրնան Հայաստանի քաղաքացի դառնալ. կ'ո՞ն այդպիսի պարագաները: Բայց բուն հարցը կը մնայ բնակարանի վերաբերողը: Միայն Երեւանի մէջ 15 հազար գաղթականներ կ'ապրին հանրակայաններու, պանդոկներու մէջ: Այս ուղղութեամբ ծրագրուած է բնակարաններ չինել Աշտարակ, Արարատ, Էջմիածին, Աբովեան, Մասիս, ալ աւելի չծանրաբեռնելու համար արդէն զբաղեցած Երեւանը: Առկէ զատ, կառավարութեան հետ համաձայնութիւն գոյացած է չրջանային պանդոկներ ոչ թէ սեփականաչնորհելու, այլ նորոգելու որպէս բնակելի չինք, գաղթականներու համար:

Ցաջորդ խումբը գործազուրկներուն կը պատկանի: Այսօր, չուրջ 157 հազարի թիւ կը տրուի: Նախարարուհին անմիջապէս կ'ըսէ թէ առիւծ իրական պատկերը չի տար: Եւ կայ աւտր հակառակն ալ: Շատեր գործ ունենալով, աշխատելով հանդերձ, գաղտնի կը պահեն այս պարագան, որպէսզի պարտաւոր չըլլան հարկ վճարելու:

«Կայ ոչ միայն թաքնուած գործազրկութիւն, այլեւ՝ թաքնուած աշխատանք»

կ'ըսէ Հ. Յակոբեան: Ամէնէն անպաշտպան խումբն – կիները, երախաները, հաշմանդամները – հետ յաւուրկ հոգածութեան առարկայ կը նկատէ Սպիտակը եւ Գիւմրին:

Նախազահը աղբիւր ցոյց տալով, նախարարուհին կ'ըսէ թէ չուրջ մէկ միլիոն հոգի աղքատութեան պայմաններու մէջ կը գտնուի: Մօտաւորապէս բնակչութեան մէկ – երրորդին հաւասար է այդ թիւը: Այդ զանգուածին ուղղուած աշխատանք կը կատարուի գլխաւորաբար «Փարոս» համակարգով որ 730 հազար ընտանիքի մասին տեղեկութիւն հաւաքած է: Այսօր–հանդերձ, անհրաժեշտ չի նկատուիր այդ աշխատանքին արդիւնքը: Կան գաղթականներ որոնք աղքատ չեն, եւայլն: Այս պատճառով որոշուած է օգնութեան ցուցակներէն հանել բոլոր անոնք որոնք վերջին երեք տարուան ընթացքին ինքնաչարժ, բնակարան եւ սեփական խանութի տէր եղած են, կամ միջազգային կազմակերպութեան մը մէջ կ'աշխատին, եւայլն:

Օգնութեան ամէնէն աւելի կարօտ այս խումբերէն հետ Հ. Յակոբեան կը սեւեռի առանձին տարեցներու հարկաւոր խնամքներու, ծառայութիւններու, Դիմած են տեղական եւ միջազգային կազմակերպութիւններու, ուսումնարաններու եւ կազմակերպչական աշխատանքի ձեռնարկած:

Երբ մարդ կը կարդայ նախարարուհիին արդար մտահոգութիւնները անտէր ու անօգ տարեցներու մասին, անկարելի է որ չյիչէ «Պարմանի» միութիւնը ու ըսփիւռքի ծերուկները հարազատ հողի վրայ որդիական սիրով չրջապատելու անոր յուզիչ պատրաստակամութիւնը. ու տակիա քիչ մը անտեղի կը զարձնէ Հ. Յակոբեանի ցաւը: Քանի որ կան ծերուկներ նաեւ հոն, որոնք առանձին են ու խնամքի կարօտ, եւ քանի որ կայ այդ խնամքը ցոյց տալու համար զլուխը պատէ պատ, աւելի ճիշդը՝ ծովէ ծով զարնող խումբ մը, ինչո՞ւ այլ լուծումներ փորձել: Թէ՛ մէկը, թէ՛ միւսը կրնան իրարմով դոհանալ, նախարարութիւնն ալ ծանր բեռէ մը կը փրկուի: Ի վերջոյ, «արտերկրացի» ծերուկներուն երջանկութեան համար հազար կտոր եղողներ այդ բարիքը պիտի չզանան Հայաստանցիներուն:

Աւելի բարդ է մանկատուներու մէջ 18 տարեկանը լրացուցած երիտասարդներու վիճակը: Անոնք ալ վերջերս հայաստանեան մամուլին մէջ նիւթ եղան, ո՛չ Սփիւռքի առանձին տարեցներուն չռայլուած զուրգուրանքով: Անոնց համար նախարարութիւնը ծրագիր մշակած է, բայց կայ հովանաւոր գտնելու հարցը: Ինչպէս կ'ըսէ Հ. Յակոբեան, Հայաստանի պիւտճէի նախագիծը ընկերային ուղղութիւն ունի, սակայն չի կրնար բաւարար համարուիլ: Նախարարութիւնը նպատակ որոշած է օրինակ մինչեւ վեց տարեկան մանուկներու տրուած 1200 դրամի նպաստը երկարաձգել մինչեւ 17 տարեկան այն բոլոր տղոց համար որոնք որբ են, առանձին մայրերու զաւակներ, աղէտի գօտիին անակնկալներու բնակիչ երախաներ ու 4 եւ աւելի մանուկներու տէր ընտանիքներու զաւակներ:

Հոկայական աշխատանքի ու միջոցներու կը կարօտի ընկերային ապահովութեան նախարարին լայն բացատրութիւնները գծուած մարզը: Ստուար բազմութեան մը վիճակին բարւոքումը կախում ունի այդ աշխատանքը կատարելու կամքէն, ծրագրուած գործակցութիւններու հեռանկարէն եւ յատկապէս նիւթական միջոցներէ, անոնց առաւելագոյն արդիւրութեամբ տնօրինումէն: Եւ ըսել որ այս աստիճան ծաւալուն մարզ մը կը զլխաւորուի երիտասարդ կնոջ մը կողմէ: Հայաստանի նման երկրի մը մէջ անոր նախընտրութիւնը ամէնէն մեծ գրաւականն է թէ ճիշդ անձն է ան, ճիշդ դիրքին բերուած:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԵԶԱԿԻ ՓՈՐՁ ՄԸ՝ ՊՈՒԼԿԱՐԱԽՕՍ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԽՕՍ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

ՕԱՆՕԹ. – Նոր Տարուան առթիւ պուլկարահայ աշակերտներէս ստացայ հայերէնով գրուած ֆանի մը շնորհաւորական բացիկներ: Սիրտս ուրախութեամբ եւ յոյսով լեցուեցաւ եւ հակառակ բազմազբաղութեանս, պարտաւոր զգացի գրել այս ուշացած յօդուածը:

***

Այս ամառ Մաչտոց, Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնս կազմակերպած էր լեզուական ճամբորդութիւն մը, Պուլկարիոյ ծովեզերեայ վառնա քաղաքը, 1996 Յուլիս 3 – 24–ին:

Ծանօթ է որ Մաչտոց Միութիւնս փաթիի մէջ իր կազմակերպած տարեշրջանային դասընթացքներէն բացի, ամէն ամառ կը կազմակերպէ նաեւ լեզուական ճամբորդութիւններ, արեւելքի հայախօս զաղութներուն մէջ, ուր երէք չաբաթուան տեւողութեամբ, հայերէն սորվիլ փափաքող օտարախօս աշակերտները կը տեղաւորուին հայախօս ընտանիքներու ծոցը եւ միաժամանակ չաբաթական 20 ժամ հայ լեզուի դասաւանդութեան կը հետեւին՝ լսատեսողական մեթոտով: Այսպիսով, թէ՛ լեզուն կը սորվին եւ թէ կարելիութիւնը կ'ունենան հայախօս չըրջապատի մը մէջ գտնուելու, հայերէն լսելու եւ խօսելու՝ տնեցիներուն հետ:

Շատեր կը հարցնեն թէ ինչո՞ւ միչտ տարբեր երկիրներ կ'երթանք: Նախ այն պատճառաւ որ չենք ուզեր չարաչահել տուեալ զաղութի հիւրընկալ ընտանիքներուն բարեացակամութիւնը: Որովհետեւ նման յանձնառութիւն ընդունող ընտանիքներու թիւը քիչ է եւ ամէն տարի նո՛յն ընտանիքները ծանրաբեռնելը ճիշդ չէ: Երկրորդ պատճառը այն է, որ այսպիսով ոչ թէ մէկ, այլ բազմաթիւ զաղութներ կը մասնակցին հայ լեզուի պաշտպանութեան աշխատանքներուն:

Այս տարի սակայն, բացառիկ կարգադրութեամբ մը եւ չնորհիւ քանի մը աղղասէր նուիրատուներու, Միութիւնս կրթաթոշակ յատկացուցած էր Պուլկարիոյ զանազան վայրերէն հայերէն սորվելու փափաք ունեցող 10 – 16 տարեկան աշակերտներու՝ անոնց դէպի Վառնա երթ ու դարձի ծախքը վճարելով եւ բնակութեան հարցը կարգադրելով: Այս որոշումին պատճառը այն էր որ վերջին 25 տարիներու ընթացքին Պուլկարահայերուն առջեւ փակուած էին հայկական դպրոցի դռները եւ միայն նախանցեալ տարի է որ կառավարութիւնը Հայ Եկեղեցական իշխանութեան վերադարձուցած է երկու դպրոց, մէկը՝ Փլովտիւ եւ միւսը Վառնայի մէջ, որոնք պուլկարական կրթական ծրագիրը կը զործադրեն եւ անոր առընթեր չաբաթական չորս ժամ հայերէն կը սորվեցնեն: Սակայն տարբեր քաղաքներու եւ զիւղերու մէջ ապրողներ, այսօր ալ հայերէնի դասաւանդութիւններէ զրկուած են:

Ուստի, մտածած էինք որ կարելի է համալրել Ֆրանսայէն զալիք աշակերտներու թիւը՝ պուլկարախօս աշակերտներով: Եւ ասիկա տեսակ մը փոխադարձութիւն կրնար նկատուիլ, քանի որ իրենք պիտի հիւրընկալէին Ֆրանսահայ երախաները, ի փոխարէն մենք ալ պուլկարահայ երախաներուն հայերէն պիտի սորվեցնէինք ձրի:

Այս նպատակով ուրեմն, Յուլիս 3–ի երեկոյեան ժամանեցինք Վառնայի օդակայանը եւ դիմաւորուեցանք զաղութին առաջնորդ Սիմոն Վրդ. Ադամեանի եւ Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ վարչութեան առենապետ Պր. Վարդանեանի կողմէ: Անոնք մեզի յայտնեցին թէ Պուլկարիոյ մէջ կ'ապրին մօտ 20 հազար Հայեր, որոնց մօտ 3000–ը՝ Վառնայի մէջ: Ցետոյ մեզ առաջնորդեցին Հայոց եկեղեցի, ուր մեզի կը սպասէին հիւրընկալ ընտանիքներ, ուսուցիչներ եւ զանազան կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ: Հ. Սիմոնի քարի զալուստի խօսքերէն յետոյ, որպէս Մաչտոցի հիմնադիր եւ դեկավար, ներկաներուն բացատրեցի թէ հիւրընկալ ընտանիքին դերը չի սահմանափակուիր միայն աշակերտ մը հիւրասիրելով, այլ պէտք է հսկել որ օրական մէկ ժամնոց տնային աշխատանքը կատարէ՝ ձայներիզներուն վարժութիւնները լսելով ու բազմաթիւ անգամներ կրկնելով, նաեւ կատարելով դրաւոր պարտականութիւնները: Որչուեցան դասաւանդութեան ժամը՝ 9 – 12 եւ 13 – 15, անշուշտ բազմաթիւ դադարներով, որմէ յետոյ՝ ծովու լողանք եւ զուարճութիւն: Ժամադրուեցանք յաջորդ առաւօտեան համար:

23 ՀՈԳԻՆՈՑ ԴԱՍԱՐԱՆ ՄԸ

Ցաջորդ օր 35 – 40 աշակերտներ ինծի կը սպասէին, իրենց ծնողներուն հետ, ոմանք առանց նախապէս արձանագրուած ըլլալու: Երբեք չէի երեւակայած թէ այսքան չատ պիտի ըլլան հայերէն սորվիլ փափաքողները: Անշուշտ որ տրամադրուած կրթաթոշակը իր դերը խաղացած էր: Շուարած էի: Ինչպէ՞ս վարուիլ: Հետաւոր վայրերէ եկողները չէինք կրնար եւ ուղարկել, Չէինք կրնար մերժել նաեւ Վառնացի երախաներէն ոմանք, երբ իրենց ծնողները ասպնջականութեամբ հիւր կ'ընդունէին անծանօթ Ֆրանսահայ երախաները: Բացատրեցի բոլորին թէ ասիկա սովորական դասաւանդութիւն մը չէ: Լսատեսողական մեթոտով դասաւանդութիւն մը 7 – 8 աշակերտի ուղղուած կ'ըլլայ, առաւելագոյնը՝ 10 – 12 հոգիի, քանի որ անհրաժեշտ է իւրաքանչիւր աշակերտը խօսեցնել, ինչ որ ժամանակի կը կարօտի եւ եթէ դասարանը բազմադամ ըլլայ, հերթ չի հասնիր ամէն մէկ աշակերտի: Բազմանդամ ըլլալու պարագային խումբը մասերու պէտք է բաժնել, իւրաքանչիւրին ուսուցիչ մը տրամադրելով:

Հ. Սիմոն զիս հանդարտեցնելու նպատակով ըսաւ – «Մի՛ մտահոգուիլ Տիկին Հիլտա, անոնք կը թափին, այսքան հոգի չեն մնար: Մեր զպրոցի պարագային ալ, տարեշրջանի սկիզբը բոլորը կ'արձանագրուին, յետոյ սակայն քանի մը հոգի կը մնան դասարանին մէջ»:

Լսատեսողական մեթոտի կիրարկութեան իմ տասը տարուան փորձիս ընթացքին դեռ մէկ հոգի չէ թափած, սակայն այդ պահուն միամտութիւնս յաղթանակեց եւ հաւատացի Վարդապետին...: Ուրեմն, նախապէս արձանագրուած 23 աշակերտները միայն պահեցինք դասարանին մէջ եւ միւսները դուրս հանեցինք, ցաւօք:

ՏԱՐԻԲԻ ՀՍԿԱՅ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

Պարզուեցաւ որ դասարանը կը բազկանայ ոչ թէ 10 – 16 տարեկան աշակերտներէ, ինչպէս որ որոշուած էր սկիզբէն, այլ՝ 7 –20 տարեկաններէ: Արդ, եօթը տարեկանը դեռ դրիչ բռնել չի դիտեր իր ձեռքին մէջ, քանի որ Պուլկարիոյ կըրթական դրութեամբ եօթը տարեկանին է որ նախակրթարանի առաջին դասարանը (C·P·) կը մտնէ աշակերտ մը եւ հոն է որ դրել կը սորվի: Ուստի, փոքրերու ծնողներուն բացատրեցի թէ առաջին պահէն սկսեալ մենք չատ պիտի դրենք, որովհետեւ դրաւոր լեզուի ուսուցումը զուգահեռ պիտի ընթանայ խօսակցական լեզուի ուսուցման, հետեւաբար կարելի չէ այդ փոքրիկները դասարանին մէջ պահել: «Հոգ չէ, թող չգրէ, միայն թող ներկայ գտնուի եւ ականջը լեցուի հայերէնով: Փորձեցէք, եթէ հանդիստ չկենայ, վազը չեմ թերեր» եղաւ մայրերէն մէկուն պատասխանը: Ցիշեցի Վարդապետին խօսքը «Անոնք կը թափին»: Որոշեցի գոնէ մէկ օր համբերել...:

ՄԷԿ ՈՒՐԲԵՐՈՐԴ ՀԱՑԵՐ

Հետզհետէ սորվեցայ աշակերտներուն անունները, ոմանք՝ հայկական, ուրիշներ՝ բոլորովին օտար, ինչպէս Օռլին, Ռալիցա, եւայլն: Պարզուեցաւ որ չատեր խառն ամուսնութիւններու ծնունդ են: Ոմանց հայութիւնը չատ հեռաւոր առնչութիւններ ունէր: Մեծամասնութեան պատմունները հայկական էին: Այդ կը նշանակէր թէ առաւելաբար Հայ այրերն էին որ օտար կիներ առած էին, հետեւաբար օտար մայր ունեցող երախաները հայե–

րէն չէին կրցած սորվիլ: Պարագան նոյնն էր նաեւ օտար մայր ունեցող Ֆրանսահայ աշակերտներու համար:

ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐՈՒ ԵԱՅՏԱՐԱՆՑ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ

Ցաջորդական օրէրուն մէջառեղ ելաւ որ դասարանին մէջ կան մէկ — երկու աշակերտներ, որոնք հայերէն քիչ մը կը հասկընան եւ երեք տարեկան երախայի մը չափ կրնան պատասխանել: Ուրիշներ ալ կային, որ հասկնալով հանդերձ չէին կրնար պատասխանել: Սակայն մեծամասնութիւնը ո՛չ կը հասկնար, ո՛չ ալ կրնար պատասխանել, հետեւաբար օտար երախաներէ բնաւ տարբերութիւն չունէր: Իսկ դասարանին մէջ ո՛չ մէկը գիտէր կարդալ ու գրել: Այսինքն, ճիշդ Ֆրանսայի մեր միօրեայ վարժարաններու պատկերն էր որ կը պարզուէր վառնա: Նոյն դասարանին մէջ հաւաքուած էին տարիքի հըմկայ տարբերութեամբ եւ հայերէնի տարբեր ծանօթութեամբ աշակերտներ:

ՁՈՐՍ ԼԵԶՈՒՈՎ ԴԱՍԱԽԱՆԴՈՒԹԻԻՆ

Լսաեւոզական մեթոտի ամէն մէկ դասի հիմքը կը կազմէ թատերակ (սճէց) մը, որ պիտի բեմականացուի եւ որուն մէջ տեզաւորուած լեզուական կառոյցները առանձնապէս պիտի ուսուցուին վարժութիւններու ձեւով եւ աշակերտը պիտի լրացնէ զանոնք: Քերականական այդ վարժութիւններու առիթն սակայն, անհրաժեշտ են որոշ բացատրութիւններ, որպէսզի աշակերտը հանդիսութիւններ դառնէ իր մայրենի լեզուին քերականութեան հետ կամ տեսնէ տարբերութիւնները: Ուստի, քերականական եզրերը (terme) պէտք է թարգմանաբար տրուին: Որոշուած էր ուրեմն, որ վառնայի հայկական վարժարանի ուսուցչուհիներէն մէկը պիտի կատարէր թարգմանիչի պաշտօնը՝ ամէն օր ներկայ ըլլալով դասաւանդութիւններուն: Դասընթացքի ընդհանրապէս այդ կերպով տեղի կ'ունենային սակարկութիւնները պզտիկ տարբերութիւնով մը:

Տարեկան մեծկակ հատոյթ մը ապահոված էր իրեն Լուսինեան իշխանը պատանեկան այս հանճարեղ դաղափարովը եւ պէտք է խոստովանիմ որ եթէ իր ստացած գումարները Ս. Կատարինէի եւ Սբ. Նայ ընթան չէին ղրկուեր, այսուհանդերձ ամէնքն ալ նուէրներու կը յատկացուէին: Ով որ իշխանին դիմում ընէր ձեռնուլորովին տարբեր են հայկական հնչիւններէ: Նախ, անոնք չեն կրնար ձայնաւորները ճիշդ հնչել: Հետեւաբար հայերէն բառերը իրենց բերնին մէջ բաղաձայններէ բաղկացած խճողակի մը կը վերածուին: «հ»երը կը հնչեն «խ», որուած ըլլալով որ պուլկարերէնը չի պարունակեր «հ» հնչիւնը եւ ճիշդ ռուսերէնի նման պայն կը փոխարինէ «խ»ով: Նոյնպէս, «ի» ձայնաւորէն առաջ կը հնչեն «յը» կամ «յի»: Օրինակ, «Տիկին Հիլտա» ըսելու փոխարէն կ'ըսեն «Տիկին Խյլտա»: Եւ այսպէս, հայերէն բառերը աղաւաղուած ձեւով կ'արտաբերուին պուլկարախօս կողընկերէ: Բնականաբար, իրենք չեն զգար տարբերութիւնը:

Ես նախապէս աշխատած եմ զանազան ազգութիւններու պատկանող անձերու հետ, որոնցմէ իւրաքանչիւրին կոկորդը իր մայրենի լեզուին ազդեցութիւնը կը կրէ: Օրինակ, տարիներ առաջ Վենեսիկի համալսարանի հայկական բաժնի վարիչ Հ. Լեւոն Զէքիեան պիս հրաւիրած էր Վենեսիկ՝ Ֆրանսախօս, անգլիախօս, իտալախօս, գերմանախօս աշակերտներու հայերէն սորվեցնելու: Ուրիշ տարի մը Ամերիկայի Միչիկըն քաղաքի համալսարանի դասախօս Տոքթոր Գէորգ Պարտաքճեան ինձի յանձնած էր ծագումով Ամերիկահայ եւ ծագումով Ամերիկացի աշակերտներ: Ուստի լաւ գիտեմ այս ազգերէն իւրաքանչիւրին հնչիւնային դժուարութիւնները: Սակայն առաջին անգամն էր որ կ'ունենայի սլաւ լեզուի մը պատկանող աշակերտներ: Ուրեմն, անհրաժեշտ եղաւ յատուկ աշխատանքի ձեռնարկել՝ հայերէն բառերը վանկարկելով եւ ձայնաւորները երկարաձգելով: Այսպէս օրինակ, «Ա՛նի՛, ե՛կո՛ւր, տո՛ւն ե՛ր—թա՛նք»: Բարեբախտաբար, նման դժուարութիւն չունեցող ֆրանսախօս աշակերտներու ներկայութիւնը կ'օգնէր որ պուլկարախոսները լսէին ճիշդ հնչումը եւ կը սրբագրէին իրենց առոգանութիւնը: Եւ փոխադարձաբար, պուլկարախօսներու ներկայութիւնն ալ օգնեց, որ ֆրանսախօսները կարենան հնչել «խ» եւ «հ» հնչիւնները:

ՄԷԿ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ

Ցանկարծ մէջառեղ ելաւ որ պուլկարախօս աշակերտները չեն կրնար հնչել «լաւ» բառը, այլ կ'ըսեն «ուաւ»: Մինչդեռ չատ հանդիսա կերպով կրնան ըսել «ուլիկ», «ալ», «լուսին», որոնք նոյնպէս կը պարունակեն «լ» հնչիւնը: Դժբախտաբար ժամանակ չունէինք այս հարցը ուսումնասիրելու: Սակայն վստահաբար, յաջորդող «ա» ձայնաւորին հետ միացութիւնն է որ հարց կը ստեղծէ, երբ «լ» հնչիւնը բառին սկիզբը կը դնուի: Բնական ժամանակ ի զուր յատկացուցինք այս հնչիւնի սրբագրութեան, սակայն առանց բացառութեան բոլոր պուլկարախօս աշակերտները «ինչպէ՞ս ես» հարցումին միշտ կը պատասխանէին «Ես չատ ուաւ եմ»: Լսաեւոզական մեթոտին պարունակած եւ հայերէնի տարրական բառապաշարին մաս կազմող 600 բառերէն միակն էր այս, որմէ պարտուեցանք...:

ՀԻԼՏԱ ԴԱԼՖԱՑԵԱՆ — ՓԱՆՈՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Աթէնքի մէջ, ընդառաջելով Հայաստանի Արտաքին նախարարին վաւիրաքին, Յունուար 9–ին Հ. Ց. Դ. պատասխանատու մարմինը հանդիպում մը ունեցած է նախարարին հետ, որու ներկայ եղած է նաեւ Հայաստանի դեսպանը՝ Արման Կիրակոսեան:

***

Հալէպի Թէքէեան Մշակութային Տան վերանորոգուած սրահին մէջ, Դեկտեմբեր 22–ին տօնուած է Ռամկավար Ազատական կուսակցութեան 75–ամեակը: Սուրիական, Հայաստանեան եւ ՌԱԿ–ի փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացումը կատարած է հանդիսավարը՝ Պերճ Պեքեարեան, կեդրոնական վարչութեան խօսքը փոխանցած է փոխ – ատենապետ եւ Սուրիոյ ու Ցորդանանի Շրջ. Վարչութեան ատենապետ՝ տոքթոր Գրիգոր Աւանալեան: Ան զատապարտած է հայրենիքի հանդէպ բացասական որեւէ դիրքորոշում եւ յիշած է նաեւ ՌԱԿ–ի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան սերտ յարաբերութիւնները: Գործադրուած է զեղարուեստական բաժին մը եւ կարդացուած են նաեւ զանազան ուղերձներ,

***

Մոնրէալի Հայ Կեդրոնի Աւետիս Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 10–ին, Հ.Օ.Մ.–ի Սօսկ մասնաճիւղի այժմէական նիւթերու յանձնախումբը դասախօսութիւն մը կազմակերպած է: Առաջին դասախօսը եղած է Մաղէն Գարլօղեան նիւթ ունենալով՝ «Ի՞նչպէս ընտրել ճամբորդութեան վայրը», իսկ երկրորդ դասախօսին՝ Ատրինէ Ապահեանի նիւթը եղած է՝ «Ապահովութիւն ճամբորդութեան ընթացքին: Դասախօսութեանց աւարտին տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն:

***

Սէն – Տօնա (Գանատա) Գանատայի Հ. Ց. Դ. պատանեկան Միութեան վարիչ մարմնի կազմակերպութեամբ դասախրակչական սեմինար մը տեղի ունեցած է Յունուար 11 – 12–ին, որուն մասնակցած են Լաւալի եւ Մոնրէալի չրջանէն 25 վրիչ անդամներ: Առաջին դասախօսը եղած է Յարէն Տիմիթեան, նիւթ ունենալով՝ «Նիւթական հաշուեկշիռ»: Մհեր Գարագաշեան խօսած է «Կարգապահութիւն» նիւթին չուրջ, իսկ Յակոբ Տէր – Խաչատուրեան «վարիչ – պատանի փոխ – յարաբերութիւններ»ու: Սեմինարը վերջ գտած է խրախճանքով:

***

Մոնրէալի Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Յունուար 10–ին դիներեք մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ Համազգայինի Սանահին մասնաճիւղին, նուիրուած Պէնէթ Դաւթեանի՝ «The Seventh Circle» հատորին: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Հռութ Տէմիրճեան: Հեղինակին ամփոփ կենսագրականը ներկայացուցած է Մհեր Գարագաշեան: Խօսք առած է դիրքին հեղինակը եւ բացատրութիւններ տուած գիրքին մասին ու կարդացած որոշ հատուածներ:

ԷՍԱԵԱՆԻ ԲԱԺԱԿԻ ՊԱՀԸ

Էսաեանցիներն ու համակիրները հաւատարիմ իրենց ուխտին՝ այս տարի ալ կիրակի, Յունուար 19–ին համախմբուած էին Գատէ–ի երբեմնի հայաշատ թաղին «Տէյամանթէր» ճաշարանին մէջ:

Ժամը 13·30–ին վարչութեան անունով Մարգրիտ Շէրիք ողջունելէ ետք ներկաները, հակիրճ կերպով արտայայտուեցաւ Մխիթեան նպատակին եւ ծրագիրներուն մասին: Ապա ի յիշատակ յաւէտ բաժանեալ հիմնադիր, անօրէն, ուսուցիչ եւ սաներու՝ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեան հրաւիրեց ներկաները:

Ցետոյ մխանարար բաժակները բարձրացան մեր բոլոր հայ վարժարաններուն կենացը:

Վարչական կազմէն Վարդուհի Կիւզէլեան յաջորդաբար կարդաց Պոլիսէն՝ ներկայ Էսաեանի անօրէնուհի Սաթենիկ Նշանի, ուղարկած բարեմաղթութիւնները նաեւ աստղագէտ Յակոբ Թէրզեանի Լիոնէն ուղարկած շնորհաւորական նամակները:

Ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն՝ Էսաեանը ներկայիս ունի 438 երկսեռ աշակերտներ եւ 42 հոգինոց ուսուցչական կազմ մը: Առաւելագոյն ջանք կը թափուի՝ արդիական ուսուցման պահանջները ամբ յարմարցնելու եւ իրեն արժանավայել պատնէշին վրայ պահելու:

Յաջորդաբար խօսք առին նաեւ Ս. Խաչ Դպրեվանքէն՝ Տէր – Գրիգորեան, կեդրոնականէն՝ Մարտիրոսեան, երկուքն ալ Մխիթիններու միասնական գործունէութեան կարեւորութիւնը չեշտելով:

Բիւզանդ Ֆնտըգեան իր կիթառի ընկերակցութեամբ երգեց հայկական մեղեդիներ իսկ Ատլէն Շահնուր իր մասնակցութիւնը բերաւ արտասանութիւններով:

Արմէն Տէր – Բարսեղեանի հայրենասիրական երգերով սրահը խանդավառուեցաւ եւ հաւաքոյթը վերջ գտաւ ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

Էսաեանի Ջահը, յաջողած էր Փարիզի մէջ ալ լուսաւորել եւ տագնել Յունուար 19–ի այս աւանդական հանդիպումը:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

թեամբ Համազգայինի Սանահին մասնաճիւղին, նուիրուած Պէնէթ Դաւթեանի՝ «The Seventh Circle» հատորին: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Հռութ Տէմիրճեան: Հեղինակին ամփոփ կենսագրականը ներկայացուցած է Մհեր Գարագաշեան: Խօսք առած է դիրքին հեղինակը եւ բացատրութիւններ տուած գիրքին մասին ու կարդացած որոշ հատուածներ:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Մարդը կը սպզուի պատուանշան ծախող մարդուն հասցէն առնել եւ երթալ:

Հո՞րդ է ըսել որ իշխանը պատուանշաններու վաճառումէն ալ չահ մը ապահոված է իրեն:

Բնականաբար պատուանշանի այս առեւտուրը ամէն անգամ կէտ առ կէտ իմ պատմած ձեւովս չէր կատարուեր, բայց ընդհանրապէս այդ կերպով տեղի կ'ունենային սակարկութիւնները պզտիկ տարբերութիւնով մը:

Տարեկան մեծկակ հատոյթ մը ապահոված էր իրեն Լուսինեան իշխանը պատանեկան այս հանճարեղ դաղափարովը եւ պէտք է խոստովանիմ որ եթէ իր ստացած գումարները Ս. Կատարինէի եւ Սբ. Նայ ընթան չէին ղրկուեր, այսուհանդերձ ամէնքն ալ նուէրներու կը յատկացուէին: Ով որ իշխանին դիմում ընէր ձեռնուներ, այլ նոյն իսկ բազմաթիւ Ֆրանսահայեր՝ այլ նոյն իսկ բազմաթիւ Ֆրանսացիներ դիմումի կ'ընկնէին իր քսակին եւ ամէնուն ալ կրցածին չափ կը հասնէր:

Ասկէ զատ մէկ քանի Ֆրանսերէն թերթերու ալ նպաստներ սահմանած էր, որոնք իրը թէ Լուսինեանց տոհմին արքայական չահերը կը պաշտպանէին եւ կը պահանջէին, տեղ տեղ, որ Կիպրոսը կամ Անտիոքը Գուիտոն իշխանին վերադարձուի:

Այդ թերթերէն մին միեւնոյն տեղ Նափոլէոնեան չահերն ալ կը պաշտպաներ, որովհետեւ միմիայն Կիպրոս կղզին Լուսինեանց տրուիլը պահանջելով չէր կրնար ապրիլ: Այդ թերթը որ Պոռոտայի մէջ կը հրատարակուէր «Լ'Էկլը» (Արծիւ) կը կոչուէր եւ չարաթը անգամ մը լոյս կը տեսնէր: Իր ամէն մէկ թիւին մէջ անպատճառ հատուած մը կար ի նպաստ Լուսինեան իշխանին: Օր մը Աւստրիոյ կայսեր դէմ կը յարձակէր ըսելով թէ Ֆրանց – Եօզէֆ իրաւունք չունէր իր տիտղոսներուն մէջ յիշատակելու «Թագաւոր Երուսաղէմի» տիտղոսը, որ օրինաւորապէս Լուսինեան ցեղին սեփականութիւնն էր, արքայական ցեղ մը, որուն վերջին կենդանի չառաւիղն էր Գուիտոն Լուսինեան, քաջարի արքայազունը որ պատեհ առիթի մը կը սպասէր իր սուրը պատեհանէն քաշելու եւ իր իրաւունքները զինու զօրութեամբ պաշտպանելու համար:

Ուրիշ օր մը անգլիական կառավարութեան դէմ կը յարձակէր ու զայն աւազակ ու յափշտակիչ կը կոչէր Կիպրոս կղզին դրաւած ըլլալուն համար, մինչդեռ ըստ օրինի պէտք էր որ զայն վերադարձուցած ըլլար Գուիտոն Լուսինեանի, որ անոր օրինաւոր տէրն էր դարերէ ի վեր: Բայց, կը յաւելուր նպատակալ թերթը, Թո՛ղ Անգլիա լաւ գիտնայ թէ Լուսինեան իշխանի բիւրաւոր ասպետները արթուն կը հսկեն եւ թոյլ պիտի չտան որ նենգամիտ Ալպիոն իրենց քաջարի իշխանին ստացուածքը իր ձեռքին տակ պահէ»: Իսկ աւելի յաճախ իր սլաքները կ'ուղղէր Ապտիւլ Համիտի, որ Կիլիկեան ու Տաւրոսի լեռնաշղթան յափշտակած էր իշխանին ձեռքէն...:

«Քաչէ՛ քու նուիրական սուրդ եւ առաջ քալէ» հրաւէր կը կարդար Լուսինեան իշխանին, որ այդ ժամանակ Ճառկիլէի պէտ խողովակաւոր գործիքի մը մէջէն թթուածին կը շնչէր ապրելու համար:

Ցաճախ Ֆրանսայի անօթի բանաստեղծներ, – անօթի բանաստեղծը՝ հանճարի պէս՝ հայրենիք չունի, – 40 – 50 Ֆրանք առնելու համար երկար դիւցազներգութիւններ կը գրէին իշխանին վրայ, որոնց մէջ Լուսինեան, իր ասպետներուն գլուխը անցած, երեւակայական յաղթանակներ կը տանէր ո՛չ նուազ երեւակայական թշնամիներու դէմ:

Մարկրիթ այս հանդերձութիւնները կարդալով իշխանին՝ մանկական կեղծ դիւրահաւանութեամբ մը կ'ըսէր անոր.

– Mon petit prince, est-ce que vraiment vous avez fait tout cela?

(Պզտիկ իշխանս, իրաւցնէ այս ամէն բանները ըրա՞ծ ես):

– Թերեւս, կը պատասխանէր ծերուկը ամենայն լրջութեամբ:

Զուարճալին այն է որ Ֆրանսայի ծանօթներէն չատեր այնպէս կը կարծէին թէ Գուիտոն Լուսինեան իրաւցնէ իշխան էր եւ թէ կատաղի ճակատամարտէ մը ետքը – բնականաբար Ապտիւլ Համիտի հետ – ստիպուած էր թողուլ իր դահը եւ գալ Փարիզ ապաստանիլ, գահազուրկ վեհապետներու այդ յետին կայանը:

Պառաւ Մարգիզուհիներ կամ Պառոնուհիներ, որոնք այցելութեան կուգային իրեն, ամէն անգամ սրատարսուի կը հարցընէին.

– Ի՞նչ լուր թշնամիէն...:

«Թշնամին» Ապտիւլ Համիտն էր: Խեղճերը կը կարծէին թէ իշխանը քանի տարիէ ի վեր պատերազմի մէջ էր գահընկէց սուլթանուրին հետ:

Լուսինեան թոյլ կուտար որ այդ թիւրիմացութիւնը տեւէր ու անորոշ պատասխաններով փրկէր կացութիւնը:

(Շար. 76)

(Շար. և. էջէն)

մարդու կերպարանք ունի, բայց մարդ չէ: Գիտութիւնը, դպրոցը մտքի մշակութիւնն է: Դպրոցը տաճար մըն է հոգեբաշխ գործող: Կաթողիկոսը իր ելոյթի վերջաւորութեան անդրադարձաւ նաեւ Հայաստանի պարզած այսօրուան պատկերին՝ ազատ ու անկախ:

***

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՑ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Կիրակի, Յունուար 26–ի առաւօտեան, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ մը: Եկեղեցւոյ դասուն մէջ տեղ գրաւած էին բոլոր քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր առաջնորդները, որոնց կարգին նախ եւ առաջ հարկ է յիշել Էքս–ան–Փրովանսի Արք.ը որ Ֆրանսայի Եպիսկոպոսական Ժողովի նախագահն է. հոն էին միեղերական պատրիարքութեան, ռուս օրթոտոքս, յոյն, մարոնի, աւետարանական եւ բոլոր Եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, նաեւ անշուշտ, Հայ Կաթողիկէ առաջնորդը՝ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեան եւ վերապատուելի Ժիլպէր Լեւոնեան: Եկած էին Հայաստանի դեսպան Վ. Զիտէյեան եւ քաղաքական անձնաւորութիւններ ալ, ինչպէս նախկին նախարար՝ Գուվ որ Միւրվիլ, քաղաքապետներ, երեսփոխաններ, ծերակուտականներ, Քաղաքի նախարար՝ Ռաուլթ եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ:

Իր քարոզին սկիզբը, նախ հայերէն, ապա Ֆրանսերէն, Կաթողիկոսը իր ուրախութիւնը յայտնեց եւ փառք տուաւ Աստուծոյ, այսօրուան համար: Մանաւորաբար ողջունեց քոյր Եկեղեցիներու ներկայացուցիչները, իր խոր ուրախութիւնն յայտնելով անոնց ներկայութեան առթիւ: Ապա, յայտնեց թէ օրուան քարոզին որպէս բնաբան ընտրած էր Ս. Յովհաննէսի Աւետարանէ տասներորդ գլուխին տողը՝ Ես եմ հայն կենաց: Ու Կաթողիկոսը ծանրացաւ նիւթեղէնէն զատ մտքի հային վրայ, որ դպրոցն է, համալսարանը, ու նաեւ երրորդ հային՝ որ հոգիին հայն է: Ըսաւ թէ աշխարհի մեծագոյն գիտնականները ամէնէն մեծ հաւատացեալներն են, որովհետեւ հարց առած են՝ ինչո՞ւ եւ ուրկէ՞ այս բոլորը: Իր խօսքին վերջաւորութեան անդրադառնալով նաեւ հայ ժողովուրդին, ըսաւ թէ ինք մէկ տողով կ'ամփոփէ Հայոց պատմութիւնը որ հոգեկան յաղթանակն է նիւթեղէնին վրայ:

Արարողութենէն եւք, հիւրերը առաջնորդուեցան եւ հիւրասիրուեցան Առաջնորդարանը: Ապա, տեղի ունեցաւ ճաշ մը Ն. Ֆրէնկեան սրահին մէջ, մօտ 100 հիւրերու մասնակցութեամբ: Ճաշի աւարտին Կաթողիկոսը խօսք առաւ Ֆրանսերէն, յիշեց անեկտոթ մը հոգեմտական շրջանէն, երբ քրիստոնեաները կը նահատակուէին եւ առիւծին կեր պիտի դառնար անոնցմէ մէկը, ու կը փրկուէր կենդանիին ականջին բան մը փսփսալով: Երբ կայսրը հարց կու տար թէ ի՞նչ ըսած էր, ան կը խոստովանէր՝ ըսի որ ճաշէդ եւք, պարտիս ճառ մը խօսիլ: Գարեգին Ա. Ընորհակալութիւն կը յայտնէր Գիւտ Ա.ք.ի, կազմակերպիչ յանձնախումբին ու կ'անդրադառնար նաեւ աշխարհականներու դերին մեր եկեղեցւոյ մէջ: Խօսելով աշխարհականներու մասին, իր խօսքին աւարտին կ'ոգեկոչէր Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակը, որու մահուան 40–ամեակը կը զուգադիպէր ճիշդ նոյն օրուան (Յունուար 26, 1957) յիշելով անոր դերը զաղութին մէջ գաղթականութեան սկզբնական օրերէն, հայ ինքնութեան ու լեզուին պահպանումին համար, երբ կը հիմնէր «Յառաջ»ը, որ այսօր կը չարունակէ իր առաքելութիւնը, ու առ ի դնահատանք Ս. Մեսրոպ – Մաշտոցի չքանչանով մը կը վարձատրէր անոր աղջիկը:

Ա. Մ.

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(27 Janvier)

LE PAPE DES ARMENIENS FAIT SA TOURNEE

Ա.յս խորագրով, Թերթը կ'արձագանգէ Գարեգին Ա.ի ընդառաջին, տալով մանրամասնութիւնները, նաեւ կենսագրութիւնը Կաթողիկոսին: Գրութեան կցուած է Գարեգին Ա.ի նկարը:

Թերթին թղթակիցը անդրադառնալով Ղարաբաղի հարցին եւ Ադրպէյճանի նախագահ Հէյտար Ալիեւի հետ տեսակցութեան, կը դրէ թէ Գարեգին Ա. բառերը չէ ծամծմած. – «Մեր եկեղեցին կը գտնէ որ այդ հողը էր եւ կը մնայ հայկական հող ուր պէտք է յարգուի ինքնորոշման իրաւունքը»:

***

«LA CROIX»

(27 Janvier)

KAREKINE, OU L'ARMENIE AUX DIMENSIONS DU MONDE

Թերթը, հրատարակելով Գարեգին Ա.ի եւ Յովհ.–Պօղոս Բ.ի ողջագուրման նկարը, կ'անդրադառնայ Կաթողիկոսին ընտրութեան, Հայց. Եկեղեցւոյ ծագումին, 70 տարիներու խորհրդային լուծին եւ Հայաստանի ու Սփիւռքի ներկայ վիճակին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

Վիլլընէօվ. – Սամուէլ Ներկարաբեան 400 ֆր.:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Թովմաս Թովմասեանի մահուան առթիւ, Պր. Արտաւազդ Էթեկմէդեան 300 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին,

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղհոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Փետրուար 1, ժամը 16–ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e, M° Cadet.

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

ՓԱՐԻԶ

ԳՐԱԿԱՆ – ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՑԱՆԶՆԱԽՈՒՄԲ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ

Նիւթ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Մտաւորական եւ գրագէտ

Դասախօս՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆ

Ջորեքշաբթի, Յունուար 29,

երեկոյեան ժամը 8·30–ին,

Հայ Կաթողիկէ Ս. Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին մէջ՝

10 bis, rue Thouin, Paris Vème

Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Ձեռնարկը կը սկսի որոշեալ ժամուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1996–ին Պր. Գալուստ Միրանեանէ 10·000 ֆրանք:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՖՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

ՀԱՐԱԽԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ
(28 Յունուար — 1 Փետրուար)

ՆԻՍ

Երեքշաբթի, 28 Յունուար՝

Հայրապետը Նիսի մէջ:

Չորեքշաբթի, 29 Յունուար

— *Ժամը 10–ին մեկնում Սէն Ռաֆայէլ,*
— *Ժամը 11–ին այցելութիւն Հայոց Հանդստեան Տուն,*
— *Ժամը 12–ին մեկնում դէպի Ս. Փրկիչ եկեղեցի (Լա–Սիոթա):*

ՄԱՐՍԷՅԼ

Չորեքշաբթի, 29 Յունուար

Կէսօրէն եւք Գարեգին Ա. կը ժամանէ Մարսէյլ:

— *Ժամը 16·30–ին «Հրաչափառ»ով մուտք Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի. —*

— *Բարի գալստեան խօսք,*
— *Օրհնութեան խօսք Հայոց Հայրապետի,*
— *Աջհամբոյր,*
— *Պաշտօնական անձանց եւ հոգեւորականաց դասու ներկայացում,*
— *Ժամը 20–ին էքլիմէնիք հանդիպում եւ ընթրիք:*

(ՇԱՐ.)

REGION RHONE-ALPES

du 1er au 4 Février

Samedi 1er Février

vers 17h00 : Arrivée gare Part-Dieu ou Satolas;
17h30 : Prière en l'Eglise Apostolique Arménienne;
18h00 : Inauguration de l'Ecole Markarian-Papazian;
20h00 : Détente (Hôtel Sofitel);
21h00 : Dîner avec la communauté arménienne chez ORSI.

Dimanche 2 Février

10h00 : Messe Pontificale;
13h30 : Repas offert par Sa Sainteté aux autorités religieuses et civiles au Sofitel;
16h00 à 18h30 : Rencontre avec la communauté arménienne de Rhône-Alpes à la Salle «Le Radiant», 1, rue Jean Moulin à Caluire — Tél.: 04 78 08 78 74.

Lundi 3 Février

8h00 : Départ pour Saint-Etienne.
11h00 : Départ pour Lyon.
12h00 : Accueil de Sa Sainteté à l'Archevêché de Lyon par Mgr. Balland. — Déjeûner;
14h00 : Départ pour Valence;
Retour à Lyon dans la soirée (Hôtel Sofitel).

Mardi 4 Février

10h15 à 11h00 : Hôtel de Ville de Lyon;
11h30 à 12h15 : Préfecture du Rhône;
12h30 à 14h00 : Départ Fondation Bullukian. — Déjeûner;
14h00 : Départ pour Décines;
14h30 à 16h30 : Décines;
16h30 à 18h30 : Pont de Chéruy;
19h00 à 19h45 : Hôtel de Ville de Villeurbanne;
20h30 : Conférence de presse au Sofitel;
21h00 : Dîner d'adieu à l'«Espace Tête d'Or» — 103, boulevard de Stalingrad — Lyon-Villeurbanne.

ԳՈՒԹԱՆ

Ի հաշիւ Բ. դասակարգի խաղերուն, չաբաթավերջին Վալանսի Հայ Մարզասիրաց Միութեան Վալանսի Հայ Մարզասիրաց Միութեան իր դաշտին վրայ 0 – 0 արդիւնքով մը արձանագրեց լաւագոյն խումբերէն մէկուն՝ Թուլուզի դէմ: Ներկայիս Վալանս 14–րդ է 31 միաւորով:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 29
MERCREDI
29 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·037 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.037

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԱՐՆՈՒՎԻԼ, ԿՈՆԷՍ, ԼԸ ՌԵՆՍԻ

Յունուար 27, երկուշաբթի առաւօտ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կ'ընդունէր Արնուվիլ լէ Կոնէսի քաղաքապետարանը, ուր ներկայ էին բացի քաղաքապետ՝ Գլ. Պիժէէ, Փիէռ Լըլուշ, նախկին նախարար Տոմինիք Սթրօս – Քահն, Կոնէսի քաղաքապետ՝ Պ. Պլազի եւ Վալ – տ'Ուազի խորհուրդի նախագահ՝ Փորչէ: Ս'Ուազի խորհուրդի նախագահ՝ Ժօսքերու եւ նուէրներու փոխանակումէն եաք, ժամը 10·25–ին, Կաթողիկոսը կը ժամանէր Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին ուր զինք կ'ողջունէր հոգեւոր հովիւը՝ Մեսրոպ Ա. Քհնյ. Ժամկոչեան: Քահի մը հարիւր հոգիի կը հասնէր հաւաքուած բազմութիւնը: Կաթողիկոսը կը դիմաւորուէր աղաւնիներով եւ օրհնելէ եաք հացն ու աղը, հրաշափառով մուտք կը գործէր եկեղեցի, ուր բարի գալուստ կը մաղթէր Մեսրոպ Ա. Քահանան: Գաղեղին Ա. չուրջ 40 վայրկեան տեւող ելոյթով մը, հայերէն եւ Ֆրանսերէն կ'արտայայտէր իր միտքերը:

Ժամը 11·15–ի չուրջ Կաթողիկոսը կը նէսի Հանդստեան Տունը կը ժամանէր ուր պիտի մնար ժամ մը բացառիկ ուրախութիւն պատճառելով պատսպարեալներուն: Ներկայ էին նաեւ Ֆրանսայի անձնաւորութիւններ, երեսփոխան, քաղաքական խորհրդական:

Ֆրանսերէն բարի գալուստի խօսքերով հանդէս կուգար Աղքատախնամի նախագահը՝ Անարէ Եուիզարատչեան եւ հայերէնով՝ պատուոյ նախագահը՝ Ռաուլ Գազանճեան: Պատսպարեալները անակնկալը կ'ընէին քանի մը երգեր երգելով, սկսելով Հայաստանի վտառերգէն եւ Կաթողիկոսը չէր ծածկեր որ իր ամէնէն ջերմ պահերը կ'անցընէր հոս, ինք որ նաեւ ունէր 90–ամեայ մայրիկ մը: «Հայր Մեր»ի միացեալ երգեցողութեամբ վերջ կը դնէր այս այցելութիւնը, խորապատուութիւն թողլով:

Հանդստեան Տան տուած այս այցելութենէն եաք, Կաթողիկոսը կ'անցնէր Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը, ուր էր նաեւ քաղաքի նախարար՝ Պ. Ռաուլը: Բարի գալուստի խօսքեր կ'արտասանէր (Ֆրանսերէն) Տիկին Վարդանեան, որմէ եաք Օր. Շաքէ Տէյիրմէնճեան կ'արտայայտուէր (հայերէն) պատմականն ընելով դպրոցին: Հուսկ խօսք կ'առնէր Գաբեղին Ա.: Ձոխ ընդունելութեամբ մը վերջ կը դնէր այս այցելութիւնը ժամը 13·30–ին:

Կէսօրէ եաք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը չատ ջերմ ընդունելութեան մը կ'արժանանար Յունուար Մայր Տաճարին մէջ, ուխտագնացութեան ներկայացուցիչ՝ Մեսրոպոլիտ Ժերեմիի կողմէ:

***

ՍԱԼ ԿԱՎՈՅԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Յունուար 27, երկուշաբթի երեկոյեան Փարիզի Կավօ սրահը ամբողջութեամբ լեցուցած բազմութիւնը յոտնկայս դիմաւորեց Գաբեղին Ա.ը որուն կ'ընկերանային Հայաստանի դեսպան Պր. Վ. Զիտէէեան, Տիկին Զիտէէեան ու հոգեւորականներու չքախումբը: «Գաղութին հետ հանդիպում» ծանուցուած երեկոյթին զարուեստական բաժինը սկսաւ Կ. Ափրիկեանի ղեկավարած Սիփան – Կոմիտաս-ով որ նախ երգեց Տէր կեցո'ն, ապա Շնորհալիի չարականներէն ու Կ. Ափրիկեանի «Սասունցի Դաւիթի ծնունդ»էն մաս մը: Յաջորդեց երգչուհի Անահիտ Միքթարեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Այտա Մուրատեանի ու առաջին բաժինը փակուեցաւ դաշնակահար Վ. Մամիկոնեանի նուագած երեք կտորով. Շոփէն, Բարաջանեան, Խաչատրեան:

Ապա բեմ բարձրացաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը. Նախ շնորհակալութեան խօսք ուղղեց դեղարուեստական բաժնին մասնակիցներուն, յետոյ դիմեց ներկայ բազմութեան զոր նկատեց «Ֆրանսահայ գաղութին գիտակից տարրը»: Ըսաւ թէ ինք Հայաստանեայց Եկեղեցիին զերազոյն զեկավարի պաշտօնը կ'ըմբռնէ որպէս չաղախում մը ժողովուրդին հետ որ ապրող գոյութիւն ու հոգի է: Շեփումը ան էական նկատեց զարգացումի, բարգաւաճումի ամէն ընթացքի համար, սոր որպէս լաւագոյն օրինակ յիշեցով Ոսկեդարը. հայ մշակոյթի այդ փառաւոր շրջանը արդիւնք եղած էր այլ մշակոյթներու հետ հաղորդակցութեան, մեզի տալով դիրերու դիւտը ու Կորիւնը, Եղնիկը, Խորենացին եւ բոլոր միւս լուսաւոր դէմքերը:

Հաղորդակցութեան Բ. օրինակ մը տուած էր Թ. դարը երբ արեւելահայ ու արեւմտահայ մեր զանգուածները արեւմտեան քաղաքակրթութեան եւ մշակոյթներուն հետ չփումներով արձանագրեցին հայ մշակոյթին վերաղարթօնքը:

Այս նախաբանէն եաք դուրսի աշխարհին հետ հաղորդակցելու, կապ հաստատելու այսօրուան անհրաժեշտութեան վրայ ծանրացաւ Գարեգին Ա. որ այս անհրաժեշտութեան մէջ էականը կը նկատէր հայութեան երկու հատուածներուն հաղորդակցութիւնը: Շեչտեց նաեւ ներկային մէջ անցեալին տեղ տալու, անով անանելու, բայց անոր մեծարանքին մէջ չփակուելու հրամայականը: Անցեալը նորովի ծաղկեցնելու խմաւորութիւնը միայն կրնար նոր վերելքի առաջնորդել: Այս առումով ան յիշեց իր ուսուցիչներէն Շահան Պէրպէրեանի խօսքը թէ «արդի Յունաստանը պիտի չզարդանայ, որովհետեւ Ակրոպոլի չուքին տակ կ'ապրի»:

Անցեալը գնահատելու, անով հպարտանալու, անոր հիանալու առիթ կ'ըլլային իրեն համար ճարտարապետութեան մեր կոթողներուն տրուած այցելութիւնները. արդի թէքնիքէն, դիւրութիւններէն զուրկ ժամանակներուն բարձրացած մեր վանքերը, տաճարները կը զարմացնէին Կաթողիկոսը ու նոյն առեն սրտին ցաւ կը պատճառէին որ չի կրնար պանդք նորոգել, փրկել վնասուելու, անհետանալու վտանգէն:

Իր նախորդին՝ վաղուէն Ա. Հայրապետին փափաքին հետքերով, ինք եւս կը պաշտպանէր Երեւանի մէջ ընդհանուր մասնակցութեամբ Մայր Տաճարի մը վերնութեան դաղափարը: Ան նուիրուած պիտի ըլլար քրիստոնէութեան 1700–ամեակին դոր Հայաստան կը պատրաստուի տօնել 2001 թուականին:

Եզրափակելով իր խօսքը, Գարեգին Ա. ըսաւ թէ ինք խորապէս կը փափաքի որ Էջմիածինը դադրի ըլլալէ միայն գրօսաշրջութեան այցի վայր մը, այլ՝ դառնայ առաքելութիւն եւ ժողովուրդին մէջ հոգեւոր հոսք: Որպէս վերջաբան, կարգաց աբբայ Փիէռի աղօթքը՝ «Տէ՛ր, ինչ որդիդ չեմ եթէ եղբայր չեմ իմ եղբայրներուս»: Ապով Կաթողիկոսը չեշտեց միանուիրութեան իր բաղձանքը, որով միայն կրնային «լոյսով փակել դարը որ սկսած էր մահով»:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶԷՋԷՆԻՈՑ ընտրութիւններու մասնակցողներու համեմատութիւնը չատ մեծ եղած է Յունուար 27–ին, ինչ որ ստիպած է ընտրական յանձնախումբի պատասխանատուները որ երկու ժամով երկարաձգեն քուէարկութեան դրասենեակները ուշացողները ներու փակումը: Նախագահէն զատ, քուէարկողները Մորտրդարանի 63 անդամներ պէտք է ընտրէին:

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ, աւելի քան 300 հազար հոգի միացած են, Յունուար 27–ին, Պաւէլ Պաստրնաքին, ծանելու համար Ս. Սաւայի ծօնը ուսանողներուն հետ, հակառակ ցոյցերու արգիլման: Ս. Սաւա սերպ օրթոտոքս եկեղեցւոյ հիմնադիրն է: Պելկրատի դատարանը, նոյն օրը, կը ջնջէր ընդդիմութեան յաղթանակի արդիւնքը Թաղապետական ընտրութիւններուն, քիչ մը աւելի իւղ լեցնելով կրակին վրայ: Նիւը, սակայն, ընդդիմութեան ձեռքն անցած է:

ԵԼՑԻՆԻ առողջական վիճակը կրկին խնդրոյ առարկայ է: Այդ պատճառով Լա Հէյի վեհաժողովը Ռուսաստանի եւ Եւրոպական Միութեան մէջեւ (Փեար· 3–4) յետաձգուած է ցնոր անօրինութիւն, ըստ հետեւ, Ելցին չի կրնար օգտանալ նըստիլ: Յունուար 6–էն ի վեր, ոչ մէկ նկար սփռուած է Ռուսաստանի նախագահը ներկայացնող:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE PARISIEN — VAL-DE-MARNE»

(25/26 Janvier)

ALFORTVILLE, LA PETITE ARMENIE D'ILE-DE-FRANCE

Այս ընդհանուր խորագրին տակ, թերթը երկու էջեր նուիրած է գաղութին, նկարներով ճոխացած, Գարեգին Ա.ի այցելութեան առթիւ: Հոն թուումը կայ տեղւոյն հայ կազմակերպութիւններուն, պատմականը անոր ծագումին ցեղասպանութեան վաղորդայնին, Կալոյա Ժաքի մասնաճիւղին տարած աշխատանքները, 1930–էն երբ կը հիմնուէր: Կարճ հարցազրոյց մըն ալ ծերակուտական-քաղաքապետին հետ, ուր Ռ. Ռուէք կը բացատրէ թէ մեծ պատիւ է Ալֆորվիլի համար ընդունիլ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

***

Կաթողիկոսին այս այցելութեան առթիւ լոյս տեսած է հատոր մը.– «Karékine Ier, patriarche suprême, catholicos de tous les Arméniens : A la recherche de la spiritualité, le défi du Renouveau»:

Փարիզի Կրօնական Ընկերակցութեան հրատարակած այս ղրքոյկը կը պարունակէ Գարեգին Ա.ի տասը քարոզներու թարգմանութիւնը: Ներածական մը տարած է Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Գիւտ Ասքք.: Կարճ յառաջաբանով մը հոգաբարձութեան նախագահ՝ Գեղամ Թոմասեան կը բացատրէ թէ «ամբողջական անդիտակցութեամբ» ընդունած է, քանի մը ամիս առաջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ըրած պատիւը իրեն յանձնելով այս հատորին պատրաստութիւնը, իսկ բաշխութիւնը եւ Ֆրանսերէնի վերածումը կարգ մը դրութիւններու եւ քարոզներու:

Նախքան այդ թարգմանութիւնները, կայ նաեւ Գարեգին Ա.ի մանրամասն կենսագրականը: Հատորը ճոխացած է նաեւ դունաւոր նկարներով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ԶԷՋԷՆԻՈՑ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻՒ

Յունուար 27–ին չէչէն ժողովուրդը քուէատուփ կը դիմէր, ընտրելու համար հանրապետութեան իր նախագահը: Այդ թուականին նախօրեակին «Կոմսոմոլսկայա Պրաւդա»յի մէջ այն համոզումը կը յայտնուէր թէ Զէչէնները յաղթականն են Մոսկուայի դէմ մղուած պատերազմին ու ոուս տարրին տեղ չկայ փոքրիկ այդ հանրապետութեան մէջ:

Թերթին թղթակիցը ոչ միայն Գրոզնին, այլեւ ամբողջ երկիրը կը նմանցնէ հաշմանդամներու հիւանդանոցի մը ուր մարդ ամէն քայլին մէկ ոտքը, թեւը կամ աչքը կորսնցուցած անձերու կը հանդիպի: Այսուհանդերձ, կարեւորը ատիկա չէ, այլ այն կացութիւնը որ ամէն քանով ցոյց կուտայ թէ Զէչէնները դաղրած են Ռուսաստանի քաղաքացիները ըլլալէ: Պատերազմը ձեւով մը աւարտած ըլլալու Մոսկուայի գոհունակութիւնը չի կրնար ծածկել իրականութիւնը թէ երկու ժողովուրդները երկու տարբեր աշխարհի կը պատկանին:

Զէչէնները չահած են պատերազմը. այս եզրակացութեան յանդելու համար պետական մարդ ըլլալու հարկ չկայ: Կը բաւէ երթալ հոն, տեղւոյն վրայ անդրադառնալու համար թէ ոչ ոք պէտք ունի «ռուսական»ին: Արդէն քաղաքներու, դիւղերու մէջ ռուսական վարչարարութեան ոչ մէկ հետք մնացած է: Նոյնիսկ Ինգուշիոյ եւ Ստաւրոպոլի չրջանին գազաֆները ոռնք ռուսական նուաճումներու մեծադոյն պաշտպաններն են, սկսած են լքել Զէչէնիան որ «լքուած է» Ռուսաստանի կողմէ:

Հետաքրքրական է որ տեղւոյն Ռուսերէն ոմանց դէմ կատարուած մահափորձերը զանգուածային մեկնումի չեն մղած Ռուսերը: Նոյնիսկ անոնցմէ ըսողներ կան որ պատերազմին ամէնէն տաժանելի պահերուն զանուած են Զէչէնները որոնք ապատան տուած ու այլ ձեւերով օգնած են Ռուսերուն:

Յունուար 27–ի ընտրութեան համար 16 թեկնածուներ կային. սակայն դէտերու կարծիքով, անոնցմէ երեքը միայն կարելի էր լուրջի առնել: Առաջինը կը նկատուի Մոսկուայի նախընտրեալը: Կը կոչուի Ասլան Մասխադով: Կը վայելէ անկաչառելի մարդու համբաւ մը: Սպասկոյի նախկին նախագահն է եւ ներկայի համախոհական կառավարութեան պետը: Անոր հետ է որ Կրեմլին ստորագրած է ռուսական զօրքին ամբողջական նահանջին համաձայնագիրը: Մասխադովի յաղթանակին պարագային կը սպասուի որ Զէչէնիան կարճ ժամանակի մէջ ձեռնարկէ լաւք, հեղինակութեան տէր պետութեան մը կառուցումին, յենած՝ դինուորական ազդակին:

Երկրորդ թեկնածուն Զէլիմխան Եանդարբիեւն էր որ Դուդայեւի ժառանգորդը կը համարուի եւ ատով՝ դարաւոր աւանդութիւններու պահապանը: Ան հետաքրքիրն կը ներկայանայ չէչէնական դրօշի մը ենթախորքին վրայ, քովը էջերը բաց Գուրանով մը: Անոր մեծագոյն խաղաթուղթը քաղաքական փորձառութիւնն է որ կը պակսի երկու մրցակիցներուն: Անոնց ժողովրդականութիւնը հիմնուած է երկրին անկախութեան սիրոյն զինեալ պայքար մղած ըլլալու տուեալին վրայ, մինչդեռ Եանդարբիեւ բանաստեղծ է ու աւելի հետաոր, քան՝ գործունէութեան մարդ:

Շարքին երրորդ տիպարը Բուդինովսկի պատանդ վերցնելու արարքին (1995 Յունիս) հերոսն է. «յեղափոխական» կոչուած Շամիլ Բասայեւը: Ընտրապայքարի անոր դլխաւոր թեման կը կազմէր կաշառակերութեան եւ անարդարութեան դէմ պայքարը:

ՂԱՐԱԲԱՂԵԱՆ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԷ ՕՇԱԿԱՆ

ԺԸ.

Եթէ մարդ ուզէ մօտենալ ու քիչ մը ծանօթանալ ժողովուրդի մը հոգեբանութեան, օրինակ՝ Ղարաբաղցիին, պիտի դանէ թէ անոր մշակոյթը ուսումնասիրելը բաւական վստահելի միջոց մըն է: Ձեմ դրծածները «ճանչնալ» կամ «հասկնալ» բառերը, որովհետեւ իմ Հայ ըլլալս ոչ միայն օգուտ չէ, այլ հաւանաբար խոչընդոտ մը՝ տրուած ըլլալով, որ մենք Հայերս սաստիկ հնթակայական ու նախատրամադրուած ենք նման պարագաներու մէջ:

Ուրիշ միջոց՝ այդ ժողովուրդին մէջ ապրիլը: Այս օրագրութիւնը փորձեց ըլլականութեան միջոցաւ տալ ժողովուրդին մէջ ապրելու եւ ամէնօրեայ չփման մէջ ըլլալու փորձառութիւնը: Շատ հաւանաբար այս գրութիւններէն ընթերցողին այն տպաւորութիւնը եկաւ, թէ Ղարաբաղին միայն առաքինութիւններ ունի եւ թէ երկիրը, հայրենի հողը «կորուսեալ դրախտ» մը երեւցաւ Սփիւռքահայուն, որ յանկարծ զգաց, թէ ինչերէ՛ զրկուած է ինքը, որ այնքան հպարտութեամբ կը խօսի իր Սփիւռքի արժանիքներու մասին: Կրնայ ըլլալ, եւ եթէ այդպէս է՝ ուրեմն մեղանչումի է, որուն միակ բացատրութիւնը հեղինակին խառնուածքն է: Օրագրութիւնը գրական ամէնէն ենթակայական սեռն է, ի վերջոյ, ինքնակենսագրութենէն եռք: Եւ այս պարագային, կայ ինքնաճանաչումի փորձ մըն ալ, այսինքն՝ այն Սփիւռքահայը, որ Հայաստանն ու Ղարաբաղը չէ ճանչցած՝ դժուար թէ ամբողջութեամբ գիտնայ Սփիւռք եւ Հայ յղացքներուն իմաստը: Եւ փոխադարձաբար՝ հայաստանցի Հայուն պարագային:

Բայց Ղարաբաղցիին էութեան մէկ ուրիշ երեսը կը բացուի երբ մօտենանք անոր մշակոյթին: Անցնող տասնամեակներու թրքական սեղմումները, բայց մանաւանդ պատերազմը, Ղարաբաղցին ստիպած են աւելի ուժգնին կերպով իր մշակոյթը սեղմել իր կեանքին ու սրտին, թէ՛ իբրեւ տեսակ մը վահան թշնամիին դէմ, եւ թէ՛ իբրեւ մնայուն աղբիւր բարոյական անունդի եւ ինքնութեան ուժի: Այս երեւոյթը միայն Ղարաբաղի յատուկ չէ, որովհետեւ վերջին հարիւր տարուան ընթացքին մեր ժողովուրդին ստացած հարուածները մեզ ազդովին չատ պահպանողական, անցեալապաշտ ու ծայրայեղական դարձուցած են: Այնպէս որ Ղարաբաղցիները բացառութիւն չեն այս իմաստով, բայց պատերազմական մնայուն վիճակին պատճառով իրենց Փոլքլորը միշտ աւելի կենսունակ, ապրող իրականութիւն մը եղած է, քան «Փոլքլոր» բառը սովորաբար կը թելադրէ: Թէ՛ հին, թէ՛ ալ նոր, այժմէական է:

Հաւանաբար ամէնէն համապարփակ եւ լուրջ ուսումնասիրութիւնը Ղարաբաղի ժողովրդային մշակոյթի մասին Լեւոն Յարութիւնեանի գործն է՝ «Նշխարներ Արցախի բանահիւսութեան», Երեւանի համալսարանի հրատարակչութիւն, (Երեւան 1991), 400 էջ: Իր ներածութեան մէջ, բանահաւաքը հետեւեալը կը յայտնէ:

«Ղարաբաղեան աւանդութիւններն ու զրոյցները խտացուած իմաստութիւններ են, արհաւիրքների բովով անցած կեանքի փորձ, իրական հող ունեցող մարգարէութիւններ, պատմութեան բոլոր շերտերն ամփոփող, մեր ժողովուրդի բազմաճիւղ մտածողութեան հաւաստի փաստարկներ, որ դարեր շարունակ ուղեկցել են մեզ, մնացել հարազատ, որպէս համազգային նուիրական աւանդների դրսեւորումներ՝ արցախեան ինքնութեան կնիքով: Կասկած չի կարող լինել, որ դրանք ուսանելի են ներկայ եւ գալիք ապրողների համար»:

Ժամերով եւ օրերով կարելի է մտքի հաճելի ու չահեկան ժամանց ճարել, ինչպէս եւ իմաստութիւն՝ այս հատորին էջերուն մէջէն, եթէ մարդ յաղթահարէ մեծագոյն դժուարութիւնը՝ որ Ղարաբաղի բարբառը հասկնալն է: Իմ տանտիկինս Արմիտան էր, որ օր մը նստաւ ու թարգմանեց ինծի համար հարիւրաւոր տարիներու բարբառը: Ահա այդ բանահիւսութենէն քանի մը պատառիկներ:

Շնորհակալ ըմ էգանա, Աստուծ,
Մարդ ըս ըստեղծալ
Շնորհակալ ըմ էգանա, Աստուծ,
վարթ ըս ըստեղծալ:
Բալի թահրը չի ըլալ,
Մեխէ չըմ տնում էգարա՝
Փոշ ու դարդ ըս ըստեղծալ:

Պա հո՞ւնց շնորհակալ
Ընիմ էգանա, վեր
Ձանճ ըս ըստեղծալ:
Հի՞նչ կընէր, Աստուծ
վեր ըշխարէս ճանճերը կլորիս
մինճ ողտը շինիս:

Պատմական վտրձառութեան մէկ խտացումը կարելի է կարդալ հետեւեալ կտորին մէջ. –

Առաչ ըս էյընում՝ էքէդ ըն քխում,
Դէքտ ըս էյընում՝ դրաճէդ ըն քխում,
Հու վեր ինչէան օժ օնէ՝ հախտում ա:
(Առաջ կ'երթաս՝ էիքէդ կ'ուտես
հարուածը
Ետեւ կ'երթաս՝ կռնակէդ կ'ուտես
Ով որ ուժ ունի՝ ան կը յաղթէ):

Դժուար եւ անողոք է Հայուն ճակատագիրը Ղարաբաղի լեռներուն մէջ: Ախտ է բնութիւնը, եւ դաժան՝ գինք չըլսող տզեղերուն նկարագիրը: «Քրիստոսս խաչը Հային ու պաժին ընդալ», ինչպէս կը բանաձեւէ Ղարաբաղցին: Բայց Հայը միշտ պատուախնդիր պիտի մնայ, մարքուր եւ առաքինի:

Մարթն էն ա, վեր խեղճը կենթան
պահում ա:
Մարթն էն ա, վեր աշխարքս աւաղ
պահում ա
Մարթն էն ա, վեր համակ էշուն ա,
պայց համակ չի ըղնում:
(Մարդը ան է, որուն խիղճը զինքը
կենդանի կը պահէ
Մարդը ան է, որ աշխարհը բարգաւան
կը պահէ
Մարդը ան է, որ ետեւ կը նայի
բայց ետեւ չի մնար):

Ղարաբաղցին իր հողին թէ՛ զաւակն է, թէ՛ ալ հայրը կամ պահապանը: Եւ այդ հողին վրայ ան խոր ու զօրաւոր զգացումներով ապրած է: Իր դրացի ցեղերը իրմէ միշտ օրինակ առած են, հիացած են իրեն: Բայց միշտ անթիւ զոհեր տուած է իր հողի պաշտպանութեան համար: «Սերոը կէս տեռած» մնացեր է: Ահա սակայն իր կեանքի սկզբունքը՝

Ժառանգ թողէ
Կամար կապէ
Մինճ ծառ տնգէ
Հաւատդ էղ դայիմ բունէ:
(Ժառանգ թող ետիդ
Որ ծիածան կապէ (սերունդներու միջեւ – Վ. Օ.)

Մէկ գիր գրէ
Մէկ ծառ տնկէ
Հաւատդ ամուր բունէ):

Դեկտեմբեր 28

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐ՝ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ԱՆԿԱԽ ԿԱՑԱՆ ՄԸ

Յունուար 13–ին հաղորդումներուն սկսած է Հայաստանի անկախ առաջին հեռատեսիլի ընկերութիւնը որուն նախագահն է երեսփոխան, դրող Մերուժան Տէր – Գուլանեան:

Այս առիթով իրեն հետ Անահիտ Յովսէփեանի կողմէ կատարուած հարցազրոյցի մը ընթացքին («Ազգ», Յունուար 10), «Ար»ի նախագահը տուած է բացատրութիւններ: Ձեռնարկին հիմնական նպատակն է «հայերէն լեզուով հեռուստատեսութիւն ստեղծել», դառնալ թէ՛ CNN, եւ թէ BBC: Մ. Տէր – Գուլանեան ուրախութիւն կը յայտնէ որ 33 աշխատակից ունին արդէն որոնք պատրաստութեան եռամսեայ չրջան անցուցած են որոնց մէջ կան բազմաթիւ տաղանդաւորներ:

Ընկերութիւնը դրամատուներէն 230 հազար տոլար վարկ առած է, անհրաժեշտ դործիքները, սարքաւորումները դնելու համար: Ծրագրուած է որ ան բաժնետիրական ըլլայ, սակայն բաժնեթուղթերու 51%–ը միշտ մնայ հիմնադիրներու ձեռքը, որպէսզի ուղղութիւն տալու, սկզբունք թելադրելու փորձեր չըլլան:

Մ. Տէր – Գուլանեան կ'ապահովցնէ թէ հաղորդումներու պատրաստութեան, ներկայացման մէջ «ոչ մի մկրատ չի աշխատելու»: Ան կ'աւելցնէ. «Ես պաշտօնապէս ասում եմ որ «Ար»ը չի պատրաստում ծառայել որեւէ քաղաքական ուժի»: Լուրերու հաղորդումը որ կը կոչուի «Սուբհանդակ», կը յատկնի ըլլալ «հնապատրիճ չափ առարկայական»:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՈՒՑՄԱՆ ԵՂԱԿԻ ՓՈՐՁ ՄԸ՝ ՊՈՒԼԿԱՐԱԽՕՍ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԽՕՍ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԴԱՂՈՒԹԻՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՄԵԼԳՈՆԵԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱԳԱՆ

Մեր դասընթացքին հանդէպ ստեղծուած հետաքրքրութիւնը մեծ էր եւ ակներեւ կը դառնար ամէնօրեայ հիւրերու ներկայութեամբ: Երբեմն ծնողները, երբեմն հիւրընկալ ընտանիքի անդամները, երբեմն ալ դաղութային անճնաւորութիւնները ներկայ կ'ըլլային մեր դասաւանդութիւններուն: Այս հիւրերու կարգին էին նաեւ Կիպրոսի Մելգոնեան Վարժարանէն աշակերտներ, որոնք ամառնային արձակուրդը անցընելու համար Վառնա վերադարձած էին: Այս տղաքը հաճելի կը դտնէին մեր դասերը եւ յաճախ կուգային մեր դասարանը:

Պէտք է ըսել որ Վառնայի բարեկեցիկ ընտանիքներ, իրենց զաւակներուն հայկական կրթութիւն տալու նպատակով զանոնք կ'ուղարկեն կամ Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանը կամ ալ՝ Մելգոնեան: Սակայն մինչ Մխիթարեանները առաջուց կ'ապահովեն բարերարներու նիւթական օժանդակութիւնը, Կիպրոսի Մելգոնեանը չի ցուցաբերեր նոյն օդնութիւնը եւ տարեկան 2000 տոլարի չափ դումար մը կը պահանջէ իւրաքանչիւրը աշակերտի, որուն վրայ դեռ կ'աւելնան դէպի Կիպրոս ճանապարհածախքը, աշակերտի համազգեստին դինը, դրենական պիտոյքներու համար պահանջուած դումարը՝ մօտ 3000 տոլար, մինչ որ չատ ծանր կը կը նստի ազգասէր Պուլկարահայերուն: Վառնայի եկեղեցական Վարչութիւնը ամէն տարի դիմում կը կատարէ Մելգոնեանի անօքսնութեան՝ աշակերտական սակը 1000 տոլարի իջեցնելու խնդրանքով, սակայն ի զուր: Այնպէս որ չատ ծնողներ իրենց զաւակը մէկ – երկու տարի միայն կ'ուղարկեն Մելգոնեան, մինչեւ որ հայերէնն սորվի, որմէ յետոյ զայն կ'ուղարկեն պուլկարական պետական վարժարան, ուր ուսումը ձրի է: Այսպիսով կ'ունենանք ապագայ կիսկատար Հայեր, աւելի ճիշդ՝ հայախօս Պուլկարներ: Լաւ պիտի ըլլար որ Մելգոնեանի տնօրէնութիւնը եւ մանաւանդ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը նկատի ունենային այս կարեւոր հարցը եւ բարեբարներու օգնութեամբ լուծէին զայն: Մինչ արեւմտեան երկիրներու մէջ հայերէն սորվելու փափաք ունեցողները մատի վրայ կը համրուին եւ օրէ օր կը պակսին, անդին, քառորդ դարէ ի վեր ճնշուած եւ իրենց արմատներէն պարտադրաբար կտրուած Պուլկարահայերը հայ լեզուի եւ հայկականութեան ծարաւը ունին: Այդ ծարաւը չյագեցնելը յիմարութիւն է եւ քաղաքական մեծ սխալ:

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՀԻՒՐԸՆԿԱԼ ԸՆՏԱՆԻՔՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄԸ

Իսկապէս գովելի էր դաղութային այն հոգածութիւնը, որուն առարկայ եղան հայերէն սորվիլ փափաքող այս պատանի նիները: Ֆրանսահայ աշակերտները մանաւանդ, չատ տպաւորուած էին իրենց հանդէպ ցուցաբերուած հոգատարութենէն, որ կը յայտնաբերուէր առաջին հերթին անունդի հանդէպ չեշտուած ուշադրութեամբ, ինչ որ Հայու առհասարակ սովորութիւնն է: Բայց նաեւ՝ երախայրդասերուն հանդէպ ցուցաբերուած օգնութեամբ: Ամէն տան մէջ կար մէկը, որ օրական 1 ժամ կը զբաղէր հիւր երախայի դասերով, անային պարտականութիւններով: Ազատ պահերու ալ պտոյտի կը տանէին զայն: Եւ այս ամէնը իրենց նուիրումով կ'ընէին: Օր մը, այդ ծնողներէն մէկը ըսաւ ինծի «Մինչեւ հիմա երկու տղայ ունէի, հիմա երեք եղաւ ըզգոյս թիւը»: Իսկապէս, արեւելքի մէջ է որ Հայը մնացած է անաղարտ Հայ՝ իր ցեղային բարեմասնութիւններով: Ասիկա զգալի դարձաւ ոչ միայն Վառնա, այլեւ անցեալ տարուան մեր լեզուական ճամբորդութեան ընթացքին ալ՝ Կիպրոս, ինչպէս նաեւ նախանցեալ տարի՝ Հալէպ:

ԶՐՕՍԱՊՏՈՑՏՆԵՐ

Ծովային լողանքը մեր ամէնօրեայ զբաղմունքն էր: Քաղաքին մէջ այցելեցինք նշանաւոր Տելֆինարիումը, որ Սեւ Ծովու աւազանի ամենամեծն է, նաեւ կենդանաբանական պարտէզը: Իսկ կիրակի օրերը մեր տրամադրութեան տակ էր վարձուած հանրակառքը, որ մեզ կը տանէր զանազան տեսարժան վայրեր: Այսպէս, այցելեցինք Պալչիք, հանրածանօթ ծովափը, ուր տեսանք ռումանացի թագուհիին դղեակը եւ անոր բացօթեայ դրուած քարակոփ գահը: Այցելեցինք նաեւ նշանաւոր Ոսկի Աւազներ ծովափը, Ալաճա Մանաստիրի վանքը՝ քարայրներու մէջ փորուած հոգեւորականներու խուցերով, նոյնպէս դացինք Կալիաքրա ծովափը եւ տեսանք երբեմնի հայկական թաղամասին մէջ գտնուող Ջօրավար Անդրանիկի տունը եւ յուշաքանդակը, որուն վրայ կար սակայն ուղղագրական սխալ մը, հաւանաբար հայերէնի արդիլման տարիներու որպէս արդիւնք…: Այդ մէկ դիրի սրբագրութիւնը վստահաբար մեծ դումարի չի կարօտիր:

ԴԱՍԸՆԹԱՑԻՑ ԱԽԱՐՏԸ

Դասաւանդութիւնները կ'աւարտէին Յուլիս 23–ին: Ուստի Յուլիս 22–ին կազմակերպեցինք հրաժեշտի հաւաքոյթ մը՝ շնորհակալութիւն յայտնելու նպատակով հիւրընկալ ընտանիքներուն եւ Եկեղեցական Վարչութեան: Միաժամանակ, կ'ուզէի բոլորին ներկայութեան փոքր քննութենէ մը անցընել աշակերտները, ցոյց տալու համար իւրաքանչիւրին յառջողութեան աստիճանը՝ խօսակցութեան եւ ընթերցանութեան մարդերուն մէջ:

Հաւաքոյթին բացումը կատարեց Հ. Սիոն, որմէ յետոյ աշակերտները հարցապատասխանի ձեւով խօսեցուցի, նաեւ հերթով ընթերցանութիւն կատարեցին: Ծնողները զարմացած էին, որովհետեւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը միայն իր հիւրընկալած աշակերտին կարողութիւնը գիտէր: Իսկ այժմ կը տեսնէին բոլոր աշակերտներու արձանագրած յառջողութիւնը: Հանդէսի վերջաւորութեան, աշակերտներէս փարիզահայ Ջութախահար Վահագն Հանչէրեան Պախչէն երկու կտոր նուագեց, արժանանալով բոլորի գնահատանքին:

Մեր դասաւանդութիւնները վերջացուցինք յաջորդ օրը կէսօրին: Աշակերտներուն յանձնեցի նախորդ օրը կատարուած դրաւոր մեծ քննութեան սրբագրուած թուղթերը՝ նիշերով միասին (*): Ցետ միջօրէին յատկացուած էր վերջին գնումներու:

Յաջորդ առաւօտ մեկնումի պահն էր: Ողջագուրումներ, արցունքներ, յիշատակի անհատնում նկարներ, հասցէի փոխանակումներ: Եւ … Մեր ինքնաշարժները մեզ բաժնեցին Հայկական Եկեղեցիին առջեւ խռնուած ու ճեռք չարժող աշակերտներէս: Ցուղումէս խեղդուելով եաեւ կը նայէի, այդ անուշիկ հրեշտակներուն, որոնց յաջողած էի հայերէն սորվեցնել: Պարտականութիւնը կատարած մարդու գոհունակութիւնը ունէի թէեւ, սակայն հարցում մը կը չարչրկէր ուղեղս. – Այս տղաքը ի՞նչ պիտի ըլլան ինծմէ յետոյ: Հայոց լեզուով պիտի բարբառի՞ն, թէ պուլկարերէնի ծոցը պիտի վերադառնան: Մեսրոպեան դիրերու մտերմութեան մէջ պիտի մնա՞ն, ինչպէս որ խոստացան: Եւ արդեօք պիտի փորձե՞ն իրենց զգացումները թուղթին յանձնել Մեսրոպեան տառերով եւ զայն ուղարկել ազդականի մը, ընկերոջ մը կամ ընկերուհիի մը: Գուցէ ուսուցիչէ մը…: Ամէն պարագայի, ես իմ պարտքս կատարեցի, մնացեալը Թողլով ապագայի խղճին:

Նոր Տարուան առթիւ հայերէնով գրուած բացիկները սակայն, յուսադրիչ պատասխան մը բերին այս հարցումներուն:

ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐ ԵՒ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«Օտարախօսներու համար հայերէնի ձեռնարկ»ը այս անդամ ալ ինքզինք հրաչալիօրէն արդարացուց, որպէս իրմէ ըսպասուած արդիւնքը տուող լաստեղային մեթոտ: Եւ ասիկա՝ հակառակ բոլոր տեսակի անպատեհութիւններուն եւ հակամանկավարժական կացութիւններուն, գորս թուեցի յօդուածիս մէջ: Ես նոյնիսկ մէկ հոգի չծանրացայ, ինչ որ ցոյց կուտայ մեթոտին քաշողականութիւնը:

Այսպիսով, լաստեղային մեթոտի կիրարկման տասը տարիներու փորձառութեանս վրայ աւելցայ նոր փաստ մը, թէ մեթոտը ի վիճակի է անկարելի կացութիւններու մէջ իսկ հայերէն հասկնալ, պատասխանել, կարդալ եւ գրել սորվեցնելու:

վեցնկլ՝ 600 քերականական բառի սահմաններուն մէջ, ինչ որ հրաշքի համազօր է:

Արդ, եթէ այս է իրականութիւնը, հարց կը ծագի թէ ինչո՞ւ այս մեթոտը չօրդեւրուէր մեր միօրեայ վարժարաններուն մէջ, որոնց համար է որ յատկապէս պատրաստուած է: Անոնց պայմանները նկատի առնելով է որ պատրաստուած է: Ցմոռնալ, որ լատեսողական մեթոտով դրաղելէ առաջ, մօտ տասը տարի ես միօրեայ վարժարանի ուսուցիչ եղած եմ: Ոստի լաւ գիտեմ միօրեայի պայմանները եւ օգտագործուած անհամապատասխան դասագրքերը: Այս մեթոտին ուսուցումը տակաւին հիմք մըն է, որով աշակերտը կը կարողանայ թէ՛ հասկնալ իր լսածը կամ կարդացածը եւ թէ ինք կարենայ նախադասութիւններ: Այս հիմնական մակարդակէն յետոյ կարելի է աշակերտին հայերէնը զարգացնել դասական ձեւերով, ինչ որ մեր միօրեայի ուսուցիչները ի վիճակի են ընելու: Առանց այս հիմքին, հայերէնի ուսուցում կոչուածը պարզապէս ժամավաճառութիւն է եւ դրամի անտեղի մըսխում: Անհրաժեշտ է հասկնալ, որ հայերէնը որպէս օտար լեզու պէտք է սորվելքը մեր օտարախօս երախաներուն: Այլապէս արեւելքի հայախօս երախաներուն համար պատրաստուած դասագիրքերով կարելի չէ օտարախօս երախային հայերէն սորվեցնել: Բայ խօսքով, անիմաստ է առաճանաչութիւն եւ ընթերցանութիւն սորվեցնել հայերէն չհասկցող երախային, յուսալով որ ան հետզհետէ պիտի հասկնայ կարդացածը կամ լսածը: Մեր միօրեայ թէ երկօրեայ վարժարաններուն մէջ քանի՞ հատ արեւելքի երախաներուն նման հայախօս, իր մայրենի լեզուն հայերէնը եղող երախայ կայ: Մի քանի այդպիսի բացառիկներուն համար ճի՞շդ է օտարախօս մեծամասնութիւնը զոհել: Այդ վտքրաթիւ հայախօսները կարելի է այլ տեղ մը հաւաքել եւ դասակարգով, այսինքն՝ հայերէնը որպէս մայրենի լեզու դասաւանդելով: Երկու ձեւերը բոլորովին տարբեր են իրարմէ: Այս մասին ուրիշ յօդուածներու մէջ դրած եմ արդէն:

Անհրաժեշտ է որ մեր Եկեղեցական Իշխանութիւնը, որուն ենթակայ է միօրեայ վարժարաններու մէկ մասը, ինչպէս նաեւ այլ միօրեայ վարժարաններու հոգաբարձութիւններ եւ վարչութիւններ մտածեն այս մասին եւ մէկդոնէներու ձեռնարկեն այս մեթոտը օգտագործելու եւ արդիւնք ձեռք ձգելու համար: Առաջին հերթին, բնականաբար, մեթոտը օգտագործելու ի վիճակի ուսուցիչներ պէտք է պատրաստել, ինչ որ դժուար հարց մը չէ եւ դրամի ալ չի կարօտիր, քանի որ ես սիրայօժար կերպով պատրաստ եմ այդ գործը կատարելու: Այլապէս, այս դնացքով, մենք մեր ձեռքով իր լրումին կը հասցնենք սպիտակ ջարդը:

ՀԻԼՏԱ ԴԱԼՖԱՑԵԱՆ – ՓԱՆՈՍԵԱՆ

(*) – Փափաքողներուն կրնամ ուղարկել գրաւոր ֆնուրթիւններու թուղթերուն պատճենահանուած օրինակները:

ՄԵՐ ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐԸ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ՖՐԱՆՍ՝ ՄԻԱՅՆ ՀԱՅԱԾԻՆ ԽԱՂԱՑՈՂՆԵՐ

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս – Կղերոն Փարիզ (75009), 17, ռիւ Պէօ վողոց – մեր մարզական ակումբներու չարքին մէջ զացառիկ դիրք մը ունի. կը չարունակէ յարդել այն նպատակները՝ որոնց կ'ուղէին ծառայել, 1918–ին, Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութեան հիմնադիրները, Պոլիս:

Իր սկզբնական կազմակերպութեամբ, միայն Հայերէ բաղկացած իր մարզական խումբերով, Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս կը ջանայ մնալ հաւատարիմ «բարձրացիր, բարձրացուր» նշանաբանին: Կապուած է անչուչա Հ. Մ. Ը. Մ.–ի համաչխարհային կեդրոնին, Պէյրութ:

Փարիզի ակումբը հիմնուած է արդէն Մերձաւոր – Արեւելքէն, յետ պատերազմեան տարիներուն, զաղթած երիտասարդներէ՝ որոնք չէին կրնար մոռնալ Պուրճ Համուտի, Հալէպի խանդավառ տոնդնցքները Եռագոյններու չուքին տակ: Հ. Մ. Ը. Մ.–ական յիշատակները թարմ էին:

Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս կը տօնէ այս տարի իր քսանամեակը, ծնունդ առած է 1977ին: Մկրտուած է, ֆրանսերէնով՝ Association Sportive HOMENETMEN-FRANCE:

Նախագահն է – վարչութեան առենապետը – եթէ կը նախընտրէք Վարանդ Պաղտասարեան. կը պաշտօնավարէ դրասմատան մը մէջ: Այդ չօգներ սակայն որ դրամը հոսի առատ ակումբին դանձին մէջ: Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս չունի քաղաքական կամ Շրջնային նիւթական նպատակ: Կը «դառնայ» չնորհիւ նուիրատուութիւններու եւ անդամներուն օժանդակութեան: Պարագան արդէն նոյնն է մարզական փոքր ակումբներէն չատերուն համար: Նպատակները, առաջ, կ'երթան ընդհանրապէս մեծերուն, արհեստավարժներուն (փրոֆէսիոնէլ):

Ինչպէս որ դրեցինք այս չարքին սկիզբը, այս անդամ պիտի չանդրադառնանք սկաուտական կազմակերպութեան վրայ:

Զուտ մարզական գետնի վրայ, ակումբը արձանագրուած է Ֆրանսայի Ֆութպոլի եւ պասքէթպոլի Դաշնակցութիւններուն մօտ. ուրիշ խօսքով՝ արտօնուած է մասնակցելու տեղական ախոյեանական խաղերու: Կը մրցակցին երկու մարզաձեւերուն մէջ ալ, երկու խումբերով:

*
**

Պասքէթպոլի համար, Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանս ունի արձանագրուած արդէն քիչ չատ փորձառու մարզիկներ կամ մարզուհի փափաքող երիտասարդներ, պատանիներ: Քանակ՝ 28:

Առաջին խումբը կը մասնակցի նահանդային պատուոյ դասակարգին, լաւ դիրք կը պահէ այս մրցաշրջանին իր խմբակին մէջ եւ պիտի փնտռէ, կը կարծենք, միջոց՝ մանելու նահանգային գեր – դասակարգի յաւակնորդներու բաժանումին մէջ (Promotion d'Excellence): Երկրորդ խումբը, պահեստին, կը պայքարի նահանգային առաջին դասակարգին մէջ:

Պասքէթպոլի մարզիչն է Հրաչ Սիսեեան, 40 տարեկան, Հ. Մ. Ը. Մ.–ի վեթերաններէն, բայց միշտ գործօն, խումբերէն մէկուն կամ միւսին մէջ:

Մարզավայրը՝ Gymnase de la Glacière 121, rue de la Glacière, 75013 Paris: Մարզումները՝ երեքշաբթի եւ հինգշաբթի իրիկուններ: Մրցումները՝ ընդհանրապէս Շաբաթ կամ Կիրակի:

*
**

Ֆութպոլը եղած է միշտ Հ. Մ. Ը. Մ.–ի մանաճիւղերուն դխաւոր զբաղումը: Փարիզի ակումբը ունի չորս տասնեակ խաղացողներ, պաշտօնապէս արձանագրուած: Կը մասնակցի երկու խումբերով Հօ–ը–Սէնի ախոյենական խաղերուն: Դասակարգ՝ Promotion de 2e Division, այսինքն երկրորդ դասակարգին մէջ մրցելու յաւակնողներու բաժինը՝ ուր դիրին չէ յառաջանալ, Նոյն դասակարգի պահեստներու մրցաշարքին մէջ, Հ. Մ. Ը. Մ. աւելի լաւ դիրք ունի:

Ֆութպոլի մարզավայրն է՝ Parc de Choisy, Plaine Nord, Carrefour-Pompadour — Créteil: Մարզումները՝ երեքշաբթի եւ հինգշաբթի իրիկուններ: Մրցումները՝ կիրակի կէս օրէ վերջ:

Տեղին է, կը կարծենք, ընդգծել որ այժմու ֆութպոլին մէջ՝ ուր խաղը չատ արագ է եւ երբեմն ալ՝ խիստ, կարելի չէ ամբողջ մանկակիր կիրակնօրեայ մրցումներուն առանց հետեւելու մարզումներու չաբաթուան մէջ: Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի ախոյենական մրցումները տեղի կ'ունենան ընդհանրապէս կիրակի օրերը, կէս օրէ վերջ:

Մարզիչն է Ժան – Փօլ Քորանեան 46 տարեկան: Խաղացած է Ֆրանսայի ախոյենութեան երրորդ դասակարգին մէջ:

*
**

Վերջացնելէ առաջ իր ակումբին մասին մեղի տուած տեղեկութիւնները, Պր. Պաղտասարեան կը նչէ թէ Հայ Մարմնակրթական Ընդհանուր Միութիւնը ներկայիս ունի, երկրագունտին վրայ, քսան երկու հազար անդամներ, ութսուներեք մասնաճիւղերու մէջ:

Կը յուսանք որ Հ. Մ. Ը. Մ. Ֆրանսի նախագահը այս թիւին մէջ չէ տառ զատուռի մեր քանի մը ակումբները՝ որոնք կը պահեն իրենց աւանդական անունը՝ Հ. Մ. Ը. Մ., առանց ունենալու կապ կազմակերպութեան կեդրոնին հետ եւ որոնց վարիչները, հայ ու ոչ – հայ, կամայ – ակամայ, ընդհանրապէս, անտեղեակ են Հ. Մ. Ը. Մ.–ի հիմնական նպատակներէն:

ՎԱՂԻՆԱԿ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՊԱՊԻՆ ՀԵՏ

Ինչպէս ծանօթ է, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսը Յունուար 22–ին պաշտօնական այցելութեամբ մեկնած էր Հռոմ: Լիբանանի վարչապետը իր անձնական օդանաւը տրամադրած էր Արամ Ա.–ի այս ճամբորդութեան առթիւ: Կաթողիկոսին պատուիրակութեան մաս կը կազմեն հետեւեալ անձնաւորութիւնները.–

Արտակ Արք. Մանուկեան (Առաջնորդ Հայոց Թեհրանի թեմին), Սահակ Արք. Այվազեան (Առաջնորդ Հայոց Յունաստանի թեմին), Մեսրոպ Արք. Աչճեան (Առաջնորդ Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան եւ Գանատայի թեմին), Սուրէն Արք. Գաթարոյեան (Առաջնորդ Հայոց Բերիոյ թեմին), Զարեհ Արք. Աղնաւուրեան (Առենապետ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Կրօնական Ժողովին), Օշական Եպիսկոպոս Զոլոյեան (Առաջնորդ Քուէյթի եւ Արաբական Ծոցի Երկիրներու թեմին), Շահան Վրդ. Սարգիսեան (Տեսուչ Դպրեվանուց), Մկրտիչ Պաշիկ Պապիկեան (Առենապետ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովին), Մկրտիչ Շահէ Պարսումեան (Պետական Նախարար, Լիբանան), Պ.Պ. Յակոբ Տէմիրճեան (Պետական Նախարար, Լիբանան), Պետրոս Գալայճեան (Պետական Երեսփոխան, Կիպրոս), Վարդան Վարդանեան (Պետական Երեսփոխան, Իրան), Սիմոն Լիպարեան (Պետական Երեսփոխան, Սուրիա), Անդրէ Թապուրեան (անդամ՝ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովին):

Կաթողիկոսարանի հաղորդագրութիւնը (Յունուար 23) կը ճշդէր նաեւ թէ այս առիթով՝ Լիբանանէն, Պարսկաստանէն, Ծոցի երկիրներէ, Միացեալ – Նահանգներէն, Մեծն – Բրիտանիայէն, Զուիցերիայէն, Պելժիայէն, Իտալիայէն եւ այլ չրջաններէ ազգայիններ մասնակից կ'ըլլային Վաթիկանի կարգ մը ձեռնարկներուն:

Կաթողիկոսարանի լրատուական գրասենեակը կը հաղորդէ Հռոմէն (Յունուար 24) որ Պապը Կաթողիկոսը եւ իր պատուիրակութիւնը ընդունած է Յունուար 23, Հինգշաբթի օր ժամը 18·30–ին եւ կէս ժամուան տեսակցութիւն մը ունեցած է անոնց հետ: Խօսակցութեանց նիւթ եղած են Հայաստանեայց եւ Կաթողիկէ Եկեղեցիներու յարաբերութիւնները եւ զանոնք զարգացնելու անհրաժեշտութիւնը: Արծարծուած են նաեւ Միջին – Արեւելքի խաղաղութեան եւ երուսաղէմի վերաբերող հարցերը: Հինգշաբթի օր ալ, Արամ Կաթողիկոսը տեսակցութիւն մը ունեցած է Իտալիոյ Հանրապետութեան նախագահին հետ:

Նախապէս, ժամանումէն (Ջորեքշաբթի, Յունուար 22) սկսեալ, Արամ Ա. եւ իրեն ընկերացող պատուիրակութիւնը ունեցած են այլ հանդիպումներ եւ տուած կարգ մը այցելութիւններ: Ասոնց կարգին, չարականներով մուտք գործած են Ս. Պետրոս Մայր Տաճարը, քրիստոնէական Միութեան պապական խորհուրդը որ Վաթիկանի հինգ «նախարարութիւններէն» մէկն է եւ կը զբաղի եկեղեցիներու յարաբերութիւններով: Ներկայ եղած են Խորհուրդին նախագահը՝ կարդինալ Քասատի, նաեւ քարտուղարը եւ բարձրաստիճան եկեղեցականներ: Արամ Ա. խօսք առնելով չեշտած է թէ մէկ է Հայաստանեայց Եկեղեցին, մկրտութեան այս զգացումին մէջ գոյութիւն ունին երկու անկախ Աթոռները Ս. Էջմիածնայ եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնները որոնք կը ծառայեն տարբեր պայմաններու, տարբեր առաջնահերթութիւններու եւ տարբեր իրականութիւններու ընդմէջէն մէկ եկեղեցւոյ եւ մէկ ժողովուրդի: Հանդիպումէն եառք, ճաշ մը տրուած է Կաթողիկոսին ի պատիւ Սանթա Մարիա պանդոկը, որու ընթացքին բաժակաճառեր փոխանակուած են:

Կաթողիկոսը այցելութիւն տուած է նաեւ Լիբանանի եւ Իրանի դեսպանատուներուն, որոնք ընդունելութիւններ կազմակերպած են ի պատիւ Արամ Ա.–ի:

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Եւ տեսնելու էր այդ պատուական պառաւ աղնուականուհիներուն սրտաբուխ մաղթանքները վերջնական յաղթութեան համար:

– Իշխան, մի՛ տկարանաք, Աստուած ձեզի հետ է, կը յեղյեղէին:

Թերեւս այդ մաղթանքներուն մէջ քիչ մը եսասիրութիւն կամ վառասիրութիւն ալ խառնուած էր եւ պառաւները անհամբեր կը սպասէին «վերջնական յաղթութեան» Լուսինեանց արքունիքին մէջ բարձր պատիւներու հասնելու համար:

*
**

Ինչպէս ըսի՝ Իշխանը Մառի իշխանուհին զուտակ մը ժառանգած էր, զոր հարստացուցած էր եւ կը կոչուէր Իշխան Լեւոն Լուսինեան: Ցաղթանդամ, դեղեցիկ ու ազնիւ մարդ մըն էր այդ իշխանը, որ երբեմն կուգար այցելելու իր հօրեղբօրը:

Ինքը Փարիզի մօտերը ագարակի մը մէջ կը բնակէր կնոջը եւ զաւակներուն հետ: Իշխան Լեւոն Պոլիս ալ գտնուած է կարճեմ եւ իր կինն ալ Հայուհի մըն է՝ Նարսէյ Սրբազանի ազգականներէն:

Գիւղական ճաշակներ ունեցող պարզասէր մարդ մըն է, որ կուտ մը չի տար իր իշխանի տիտղոսին որուն արժէքը կ'երեւայ թէ լաւ ըմբռնած է:

Ամէն անգամ որ Լեւոն Լուսինեան այցելութեան դար, Մարկրիթ կ'ըսէր ինծի.

– Այսօր վերի սենեակը պիտի աշխատիս, որովհետեւ դահաժառանգը ճաշի պիտի գայ:

Մարկրիթ խորին ակնածանք մը ցոյց կուտար «դահաժառանգ»ին հանդէպ, մանաւանդ որ միշտ դրպանը լեցուն կուդար:

Օր մըն ալ դեղին ներկուած մազերով կին մը եկաւ, նիհար ու բաւական տարիքոտ:

Նկատեցի որ բացառիկ պատիւներով ընդունուեցաւ այդ կինը, զոր առաջին անգամ էր որ կը տեսնէի մեր արքայական հողին վրայ:

Մեկնելէն եառք հարցուցի Մարկրիթին թէ ո՞վ էր այդ անծանօթուհին:

– Հանրիէթ իշխանուհին է, պատասխանեց:

– Ո՞ր Հանրիէթ իշխանուհին, հարցուցի զարմացած:

– Իշխանուհի Հանրիէթ տը Լիւզինեան:

– Ա՛ս ուրկէ՛ բուսաւ:

– Լուսինեանց տոհմին անգլիական ճիւղէն է, ըսաւ:

Ցետոյ իմացայ որ Լուսինեան տոհմը ռուսական եւ իտալական ճիւղեր ալ ունի եղեր:

*
**

Իմ քարտուղարութեանս միջոցին ուրիշ իշխան մըն ալ մէջտեղ ելաւ Փարիզի մէջ, իշխան Լէօն տը Վիթանվալ, երիտասարդ բախտախնդիր մը՝ որ մեր իշխանին հետ ծանօթացած էր եւ իրարու պատուանշաններ փոխանակած էին, քարեկամ վիճակեներու պէս:

Իշխան Վիթանվալ եւս իր պատուանշանները կը վաճառէր, բայց շատ վրան բաց կերպով, այնպէս որ ի վերջոյ օձիքը ձեռք տուաւ եւ իրրեւ դրամաշորթ խարեբայ ձերբակալուելով բանտարկուեցաւ:

Այդ բախտախնդիրը շատ պաղարիւնութիւն եւ շատ ալ սրամտութիւն ունեցող մէկն էր:

Իր դատավարութեան միջոցին երկու Ֆրանսացիներ, որոնց դրամով պատուանշան ծախած ու ապեհաի աստիճան չնորհած էր, եկան իրեն դէմ վկայելու:

(Շար. 77)

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Փետրուար 2

Գ. Կիրակը զկնի Ծննդեան

Ղեւոնդեանց յառաջիկայ ոտնին առթիւ (Փետրուար 4), պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ Փարիզի Շրջանին Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար։

Այդ հոգեւորականները եղած են՝ Վեհափառ Արքեպիսկ. Քիւլարեան, Արտաւազդ Արքեպիսկ. Սիւրմէեան, Սերովբէ Արքեպիսկոպոս Մանուկեան, Գէորգ Արքեպիսկոպոս Իւթիւճեան, Տիրան Արքեպիսկոպոս Ներսոյեան, Գրիգոր Եպիսկ. Պալաքեան, Կոմիտաս վրդ. Սողոմոնեան, Սուքիաս վրդ. Պարոնեան, Համայեակ Վարդապետ Պաղտասարեան, Յովհաննէս քհնյ. Հիւնքէրպէյլէնտեան, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեան, Կոմիտաս Քհնյ. Սկպեան, Բառնաբաս քհնյ. Խըն-տամեան, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեան, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեան, Վահան քհնյ. Խոյեան, Բարթող քհնյ. Թաղըմճեան, Գէորգ քհնյ. Դաւիթեան, Լեւոն քհնյ. Արսլանեան, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեան, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեան, Գէորգ քհնյ. Նիզամեան, Ներսէս քհնյ. Գանճեան, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեան, Յուսիկ քհնյ. Ադամեան, Վարդան քհնյ. Պաղտասալեան, Յարութիւն քհնյ. Ճօր-Թուլեան, Ադդէ քհնյ. Փայլակեան, Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Թովմաս քհնյ. Մինասեան, Մաշտոց քհնյ., Թիւֆէնկճեան, Պարգեւ քհնյ. Մկրճանեան, Հայկասէր վրդ. Պայրամեան, Պետրոս քհնյ. Գասարճեան, Արսէն Ա. Քհնյ. Սիմէոնեանց, Ղեւոնդ Քհնյ. Սոմունճեան։

Պատարագէն անմիջապէս ետք, ժամը 13–ին, Փէր Լաչէզի գերեզմանատուն, Երոպայի Առաջնորդներու Դամբանին առջեւ աղօթք կ'ըլլայ՝ Վեհափառ Արք. Քիւլարեանի, Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար։

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

dans le cadre du 20ème anniversaire
de la M.C.A.

EXPOSITION
DE PEINTURE

HENRI GHAZERIAN

«Histoire ... le retour»

Les œuvres de Henri GHAZERIAN
seront exposées
du 24 Janvier au 2 Février

9, rue de Madrid, 94140 Alfortville
Tél.: 01 43 76 55 89 - Fax: 01 43 78 66 64

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉ

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS DE FRANCE

DINER DANSANT

La Croix Bleue des Arméniens de France, *Section «Astrig»* ainsi que la *F.R.A. Nor Seround*, groupe *Garvarentz* d'Arnouville-les-Gonesse organisent un *DINER DANSANT* le Samedi 15 février à 20 heures 30, à l'Espace Charles Aznavour (ave. P.-V. Couturier à Arnouville), avec la participation du chanteur *ADISS HARMANDIAN* accompagné de son orchestre.

Pour tout renseignement :
01 39 85 23 31 / 01 39 85 39 54.

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՄՏԱՊԱՂԱՏԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

1) *Նոյեմբերէն ի վեր, Թղթատարի դրամական բաժանմունքը* Chèques postaux *չի ղրկեր այլեւս դումարներու համապատասխանող չէքերու կտրօնները. ուրեմն «Յառաջ» չի կրնար գիտնալ թէ ո՞վ է ղրկողը։ Կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն որ այլեւս ՈՒՂՂԱԿԻ ՈՉ ՄԷԿ ԳՈՒՄԱՐ ՂՐԿԵՆ ՄԵՐ ՇԷՔ – ՓՈՍԹԱԼԻ ԹԻԻԻՆ, ԱՅԼ ՇԷՔԵՐԸ ՄԵԶԻ ՂՐԿԵՆ ՈՒ ՄԵՆՔ ՓՈԽԱՆՑԵՆՔ։*

***

2) *Այդ իսկ պատճառով չենք գիտեր թէ որոնք ղրկած են հետեւեալ դումարները (տպագրուած Յունուար 9–ին)։*

1100 Ֆր. (Լիոնէն),
1100 Ֆր. (Փարիզէն),
1100 Ֆր. (Փարիզէն)։

Կը խնդրենք որ ղրկողները յայտնեն մեզի իրենց անունն ու հասցէն։

Շնորհակալութեամբ
Վարչութիւն
«ՅԱՌԱՋ»ի

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

կեսպարակաց թէյով եւ էկրէով

Նախագահութեամբ՝
ԱԼԻՔԻՍԻ ԿՕՎՃԵԱՆԻ
Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 16–ին
Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» կեդրոնի մեծ սրահին մէջ
118, rue de Courcelles, Paris 17e
Գեղարուեստական բաժինն՝ հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն։
Կը մասնակցին՝
Աւլէն Շահնուր, Իրմա Պաստմաճեան, Բիւզանդ Ֆընտըղեան, Յովհաննէս Տէր-Մկրտչեան եւ Մինաս Տէր – Սարգիսեան։
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը առանց խտրութեան։
Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆր.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Փարիզի Ա. Թաղէոսեան մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Փետրուար 1, ժամը 16–ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e, M° Cadet.
Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի Էլէն Բիւզանդ մասնաճիւղը խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ իր ընկերուհիներուն՝ Մարի-Ժան Խաչատուրեանի եւ Սօսէ Կիրակոսեանի, ինչպէս նաեւ բոլոր պարագաներուն իրենց հօր եւ մեծ – հօր՝ Խաչիկ Արթինեանի մահուան առթիւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

Մահազդ	700	(844,20)
Հոգեհանգիստ	600	(723,60)
Շնորհակալիք	600	(723,60)
Հարսնիք-Նշանուխ	600	(723,60)
Ծնունդ	600	(723,60)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 20,60% Թ.Վ.Ա. (առ.՝ փակագծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8-րդ (12–13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել թերթին վար չութեան։

Ն.Ա.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ-ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ
(28 Յունուար — 1 Փետրուար)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Հինգշաբթի, 30 Յունուար

— *Ժամը 9·30–ին Այց Համազգային Դպրոց եւ նոր ուսումնական կեդրոնին հիմնաքարի օրհնութիւն,*
— *Ժամը 10·30–ին Այց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի (Պոմոն),*
— *Ժամը 11·30–ին Ընդունելութիւն Նահանգապետարան,*
— *Ժամը 13–ին ճաշ Թեմական Խորհուրդի կամ կազմակերպիչ յանձնախումբի հետ,*
— *Ժամը 14·30–ին Այց Ս. Աստուածածին եկեղեցի (Սէնթ Մարկրիթ),*
— *Ժամը 15·30–ին Այց Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն Լու),*
— *Ժամը 17–ին Այց Հայ Մշակոյթի Տուն,*
— *Ժամը 18–ին Այց Ֆրանսահայ Երիտասարդաց Տուն,*
— *Ժամը 19–ին Այց Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոն,*
— *Ժամը 20·30–ին Համաժողովրդային ճաշ ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին։*

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով՝ 04 91 77 84 70 մինչեւ 27 Յունուար։

Ուրբաթ, 31 Յունուար

— *Ժամը 8·45–ին Այց Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցի (Սէն Ժէրմէ),*
— *Ժամը 10–ին Ընդունելութիւն Մարսէյլի Քաղաքապետարանը,*
— *Ժամը 11·30–ին Պահ մը կանգ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ դիմաց,*
— *Ժամը 11·45–ին Այց Ս. Թադէոս–Բարթուղիմէոս եկեղեցի (Սէն Թ'Ան-թուան),*
— *Ժամը 12·30–ին Այց Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պուլվար Օսման),*
— *Ժամը 13·30–ին ճաշ Հոգեւորականաց դասու մասնակցութեամբ,*
— *Ժամը 15–ին Հանդիպում Թղթակիցներու հետ,*
— *Ժամը 16–ին Վեհափառը կ'ընդունի մխութիւններն ու անձնաւորութիւնները,*
— *Ժամը 17–ին Այցելութիւն Ընդհանուր Խորհուրդ*
— *Ժամը 18·30–ին Այց Սէն Վիկտոր եկեղեցի, ընդունելութիւն եւ ընթրիքի հիւրասիրութիւն Մարսէյլի Արք. Գերպ. Փանոփիէօի կողմէ,*
— *Ժամը 20·30–ին Համազգային հանդիպում հայ համայնքի եւ երիտասարդաց հետ*, Palais des Congrès։ *Գեղարուեստական բաժինն, մասնակցութիւն Սահակ–Մեսրոպ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ՝ ԱԴԻՍ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ–ի։* Մուտքը ազատ է։

Շաբաթ, 1 Փետրուար

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

— *Ժամը 8–ին Սկիզբ ժամերգութեանց,*
— *Ժամը 9·30–ին Պատարագ,*
— *Ժամը 12·30–ին ճաշ,*
— *Ժամը 13·15–ին Հրաժեշտի աղօթք,*
— *Մեկնում դէպի Մարսիլիան օդակայանը։*

CABINET
TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41 +

Ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի' վարանիք դիմելու մեզի

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 30
JEUDI
30 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·038 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 72e ANNEE — N° 19.038

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ

ՆԻՍ. – («Յառաջ»). –

Փարեզին Ա. Յունուար 28–ի առաւօտուն փարիզէն հասաւ Նիսի օդակայանը ուր դիմաւորուեցաւ պաշտօնական անձնաւորութիւններու, կրօնական ներկայացուցիչներու, գաղութին դէմքերու կողմէ: Հոն էին կաթողիկէ եկեղեցիէն՝ եպիսկոպոս Սէն Մաքսուէ, անկլիքան եկեղեցիէն՝ Քէնէթ Նէթ, յոյն օրթոտոքս եկեղեցիէն՝ Հ. Միչէլ Սենինոթաքիս եւ ուրիշներ ընկերացած՝ հիւրընկալ յանձնախումբին անդամներուն ու Նիսի հոգեւոր հովիւ Նարեկ Եպիսկոպոս Շաքարեանի:

Կաթողիկոսը որուն կ'ընկերանային իր զաւազանակիրը, Գիւտ Արք., Հայաստանի դեսպան Պր. Վ. Զիտէչեան եւ այլ պաշտօնեաներ, առաջնորդուեցաւ եկեղեցի Հրաշափառով ու ծնծղաներով: Տաճարը կը յորդէր խուռներամ բազմութեամբ մը: Փարեզին Ա.ը իրենց մէջ ունենալու Նարեկ Եպիսկոպոսի ուրախութիւն յայտնող խօսքէն ետք ներկաներուն դիմեց Կաթողիկոսը, չէշտելով ժողովուրդին հետ չփում ունենալու հրամայականը հոգեւոր կանչին համար: Այդ հրամայականին անսալով ինք ալ հովուապետական այցելութեան եկած էր, տեսնելու եւ ճանչնալու համար հօտը: Ըսելէ ետք թէ էջմիածինը հայութեան Բեթղեհէմն է ուր ծնած է հայկական հոգին, Փարեզին Ա. չէշտը դրաւ ներկային վրայ զոր հայութեան մէկ դարձակէտը նկատեց, հաւատալով որ հրաշալի ապագայ ունի հայութիւնը: Աղբերաբաժան Ֆրանսահայ գաղութին յատնուած կացութեան. հարկաւոր նկատեց միակ դլուխով մը ներկայանալ պետութեան առջեւ:

Ապա Ֆրանսերէն չարունակելով դիմեց օտար ներկաներուն, խօսելով Պապին հետ ունեցած իր հանդիպումին մասին. ուրախութիւն յայտնեց որ այդ առիթով երկխօսութեան մը հիմը դրուեցաւ:

Պատասխան ուղերձներ արտասանեցին Սէն Մաքսուէ Եպիսկ. եւ ռուս – օրթոտոքս եկեղեցիին ներկայացուցիչը:

Եկեղեցիէն Կաթողիկոսը առաջնորդուեցաւ կողքի Պարսամեան վարժարանը ուր փոքրիկները միակերպ հագուած, իրենց մէկ ձեռքը էյֆէլեանի ճիւղեր, միւսին՝ կարմիր վարդ մը, մուտքին երգեցին Հայրապետական մաղթանքը: Անոնց հետ լուսանկարուելէ ետք Փարեզին Ա. մուտք գործեց վարժարան ուր անօրէն նուէին Ա.յտա Դանիէլեան բարի գալուստի խօսք արտասանեց, Շրջելէ վերջ էէնքը, Կաթողիկոսը ունկնդրեց փոքրիկներու երգերն ու արտասանութիւնները ու խանդավառութեամբ ըսաւ անոնց թէ երգելու կարդը իրենց՝ մեծերուն էր. Ինք, երեք եպիսկոպոս ու դեսպան Վ. Զիտէչեան երգեցին «Իմ հեռաւոր Հայրենիք»ը: Կաթողիկոսը վերյիշելով իր մանկութեան օրերը, արտասանեց «Հայ եմ ես»ը, ապա աչակերտութիւնը երգեց «Մեր Հայրենիք»ը: Աղօթելով Պարսամեանի հիմնադիրին հոգւոյն համար ու դպրոցին պաշտօնէութեան մաղթանքներ ընելով, Կաթողիկոսը հրաժեշտ առաւ Պարսամեանէն, ներկայ գտնուելու համար դաղութին հետ հիսօրուան ճաշին:

Այդ ճաշը տեղի ունեցաւ Նեկրեսքօ պանդոկը եւ որու աւարտին ուղերձ մը կարդաց եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետը՝ Պր. Գրիգոր Աժտերխանեան, ապա խօսք առաւ Կաթողիկոսը: Ճաշէն ետք, Փարեզին Ա. հանդիպում մը ունեցաւ եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներուն հետ, դլխաւորաբար տեղեկանալու համար վարչական դրութեան եւ այլ հարցերու: Այս տեսակցութենէն ետք, Կաթողիկոսը կ'ընդունէր մամուլի ներկայացուցիչները: Թղթակիցներուն դլխաւոր հարցերը կը վերաբերէին իր կրած տպաւորութիւններուն այս այցելութեան առթիւ, այցելութեան նպատակին եւ այն ակնկալութիւններուն զոր ունէր Շիրաքի հետ տեսակցութենէն: Կաթողիկոսը, պատասխանելով հարցումներուն, կը ծանրանար երրորդին վրայ ու կ'ըսէր թէ երեք հարցեր պիտի արծարծէ նախագահ Շիրաքի հետ: Նախ իր զոհունակութիւնը պիտի յայտնէ որ Ֆրանսահայ դաղութը լաւ համարկուած է, ապա խնդրէ որ Ֆրանսա աւելի զարկ տայ Հայաստանի հետ իր մշակութային կապերուն եւ ֆրանսախօսութեան, հուսկ՝ պիտի խօսի Ղարաբաղի մասին, քանի որ Ֆրանսա համանախադահ է Մինսկի խումբին:

Այս տեսակցութենէն ետք, Փարեզին Ա. առաջնորդուած է Անթիլիաս ուր կը դտնուի հեռատեսիլի «Ֆրանս 3» կայանը եւ հոն ուղղակի սփռում մը կատարուած է, ուր նախ կը ներկայացուէր Կաթողիկոսին ժամանումը, մուտքը եկեղեցի, թափօրը եւայլն, ապա հարցազրոյց մը տեղի ունեցած է:

Կաթողիկոսը, իր փափաքով, հանդիպում մը ունեցած է երիտասարդներուն եւ պատանիներուն հետ, առաւելաբար զիրենք խօսեցնելով:

Երեկոյեան ճաշ մը կը տրուէր իրեն ի պատիւ, այս անդամ Պարսամեան համալիրին մէջ, որու կը մասնակցէին աւելի քան 400 հոգի, չատեր նոյնիսկ տեղ չէին գտներ: Ներկայ էին բոլոր (14) յանուանութեան ներկայացուցիչները, նահանդապետին ներկայացուցիչը, Նիսի քաղաքապետը եւ բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Սայաթ – Նովա երգչախումբին երգած երեք երգերէն ետք, խօսք կ'առնէին յոյնզարար Նարեկ Եպիսկոպոս, Գրիգոր Աժտերխանեան, Գաննի քաղաքապետութեան կողմէ Տիկին Անի Մարտինեան, Նիսի քաղաքապետը՝ Ժ. Փէյրա, յանուն Ժ. Գ. Կօտէնի երեսփոխան Գրիմթիան Էսթրոզի, հուսկ՝ Կաթողիկոսը, որ կը ներկայացնէր ազատ ու անկախ Հայաստանի ներկայ պատկերը, չէշտելով թէ ան վոխանցման շրջան մը չէ զոր կ'ապրի այլ՝ վոխակերպումի:

Զորեքշաբթի առաւօտ, Կաթողիկոսը կը մեկնէր Սէն – Ռաֆայէլ, այցելութիւն մը տալու համար Հանգստեան Տան,

ԵՐԵՒԱՏԻՊ ՓԱՐԻԶ

«ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ»

(Յունուար 27 / 29)

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՍԹՐԱԶՊՈՒՐԿԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Ազգ. Ժողովի պատուիրակութիւնը, զոր կը դլխաւորէր Արտաքին յարաբերութիւններու մշտական յանձնաժողովի նախագահ Յովհ. Իդիթեան, Սթրազպուրկ դացած է, մասնակցելու համար Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդարանական վեհաժողովի հերթական նստաշրջանի աշխատանքներուն:

*
**

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԼՂՀ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ

Վարչապետ Արմէն Սարգսեանի դլխաւորած կառավարական պատուիրակութիւնը, որ կը դտնուէր ԼՂՀ, Յունուար 21–ին այցելած է Շուշի, ուր ընդունուած է շրջանի վարչակազմի դեկավար Մելս Յակոբջանեանի կողմէ: Ան հիւրերուն ներկայացուցած է Շուշիի առօրեան, խօսած է քաղաքը եւ մերձակայ դիւղերը վերականդնելու եւ հոն վերստին բնակութիւն հաստատելու ուղղուած աշխատանքներուն մասին եւ անդրադարձած է դըժուարութիւններուն: Ապա, պատուիրակութիւնը այցելած է Շուշիի Ղազանչեցոց Սուրբ Ամենափրկիչ եկեղեցին, ինչպէս նաեւ քաղաքը:

Անոնք, նոյն օրը յետմիջօրէին, Ստեփանակերտէն վերադարձած են Հայաստան:

*
**

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԱՄՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Յունուար 23–ին տեղի ունեցած կարճ հարցազրոյցի մը ընթացքին վարչապետը կատարելով արժեւորումը Միացեալ Նահանդներ կատարած իր վերջին այցե-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՓՈՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ալժերիոյ մէջ ջարդը անխնայ կը չարունակուի: Յունուար 28–ին, Ալժէի կեդրոնն իսկ իր սենտիքային կեդրոնատեղիին առջեւ սպաննուած է զեկավարը՝ Ապտելհաք Պենհամուտա: Շատ մօտիկ էր նախագահ Զերուալի, կատաղի թշնամի մը իսլամապաշտներու եւ չատ ժողովրդական դէմք մը երկրին մէջ: Այս մահափորձը պատասխան մը կը նկատուի Զերուալի ճառին: Դիչերն ալ ռմբափորձ մը գործուած է Պլիտա, որու հետեւանքով 15 մեռեալ կայ եւ 30–է աւելի վիրաւորներ:

Ազգ. ժողովին մէջ, Յունուար 28–ին, փոթորկալից նիստ մը տեղի ունեցած է յիշեցնելով Գ. Հանրապետութեան օրերը: Օրակարդի նիւթը որ ազգ. ծառայութեան ընդմիմ հարցն էր, կարելի չէ եղած ձեծել, ընդդիմութեան բուռն միջամտութեան պատճառաւ եւ յետաձդուած է յաջորդ օրուան: Արդարեւ, ընդդիմութիւնը անընդունելի դտած է որ Ազգ. Ժողովը թերթէ մը (Լը Մոնտ, Յունուար 26) տեղեկանայ որ Դեկտ. 9–ին, Նիւրանպերկի մէջ, Ֆրանքֆուրթեան պաշտպանութեան ռազմավարութեան վերաբերող համաձայնագիր մը ստորագրուած ըլլայ Շիրաքի եւ Քոհլի միջեւ: Կառավարութիւնը տեղի տուաւ եւ համաձայնութիւն տուաւ որ հարցը օրակարդի նիւթ դառնայ Յունուար 29–ին եւ անկէ վերջ միայն ազգ. ծառայութեան բարեփոխման հարցը վիճարկումի դրուի:

Զիզինիոյ մէջ, Յունուար 28–ին ապահովուած կը նկատուէր Ասլան Մասխադովի ընտրութիւնը ձայներու չուրջ 68%–ով: 45 տարեկան այս պինուորականը յայտարարած է որ «մինչ չունին բանակցելու չէչէն Պետութեան հողային ամբողջականութիւնը»: Ելցին զոհ մնացեր է այս ընտրութենէն եւ ըսեր թէ «լուրջ կարելիութիւն» մը կը ստեղծէ համաձայնութեան մը համար, Չէչէնիոյ կանոնադրին չուրջ:

Լուի Փօոիելմ, նախկին անօրէն Ֆիկարօ–Մակազինի եւ դրագէտ, զոհ դացած է ուղեղային արիւնահոսութեան մը, Յունուար 28–ին: 76 տարեկան էր: Հեղինակ էր բազմաթիւ վէպերու եւ այլ բնոյթի հատորներու, որոնց վերջիններէն մէկը նուիրուած էր Կիւրճիֆֆի (1996–ին):

Նիսի էր–Ֆրանսի դրասենեակին դէմ ռմբափորձ մը գործուած է Յունուար 28ի իրիկունը նիւթական մեծ վնասներ պատճառելով: Կը կարծուի որ Գորսիքացի–ներու մէկ արարքն է:

Ֆրանսայի մէջ 9%–ի յաւելում մը կրած են սնանկութիւնները 1996–ին: 64 հազար ձեռնարկութիւններ անհետացած են:

ՖՐԱՆՍԱԶԷՆ ԵԻՍ ՄԵՂԱԴՐԱՆՔ ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻԻՆ - ՄԱՖԻԱ ԿԱՊԻՆ

Գերմանիայէն ետք ուր Ֆրանքֆուրթի դատարանին դատաւորը Թմրեցուցիչի մաքսանենգներուն տրուած հովանաւորութեամբ ամբաստանած էր Թուրքիոյ իշխանութիւնները, Թմրեցուցիչի աչխարհաքաղաքական դիտարանն ալ (Observatoire géopolitique des drogues) որուն կեդրոնը Փարիզ կը դտնուի, նման մեղադրանքներ ըրած է Թուրքիոյ հասցէին: Նոյն հաստատութենէն պատասխանատու մը արտայայտուելով «Հիւրրիյէթ»ի (Յունուար 26) ըսած է թէ այլեւս ոչ ոքի համար դաղտնիք է որ Թուրքիա երկիր մըն է ուր Թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան եկամուտները չատ դիւրութեամբ օրինաւոր դումարներու կը վերածուին: Խնդրոյ առարկայ անձը որ չէ ուղած իր անունին հրապարակումը, աւելցուցած է. «երկրի մը մէջ ուր զինուորական ներկայութիւնը այնքան զգալի է ու ամէն կողմ զինուորական ու ոստիկանական պատնէշներ կանգնած են, եթէ այսքան դիւրութեամբ մեծ քանակութեամբ թմրեցուցիչ կարելի է փոխադրել, անկարելի չէ պնդել որ այդ բոլորը քաղաքական կապերու շնորհիւ են»:

Ան նաեւ ըսած է. «մինչեւ այսօր միջազգային շրջանակին մէջ Թուրքիա մարդկային իրաւանց մարզին մէջ կը մեղադրուէր. ներկայիս Թմրեցուցիչի մաքսանենգութիւնն ալ աւելցած է: ... Ձիշդ է որ Փիւրտերը Թմրեցուցիչի մաքսանենգութեան շնորհիւ կը շարունակեն իրենց զինեալ գործողութիւնները. սակայն Թրքական գաղտնի սպասարկութիւններն ալ գրաւուած Թմրեցուցիչը չեն փնացներ ու չեն յայտարարեր. որովհետեւ ատոր եկամուտը կը գործածուի ՓՒՒՏ–ի դէմ պայքարին մէջ»:

Ֆրանսայի պատասխանատուն ապա ակնարկելով Սուսուրլուքի մէջ ինքնաչարժի արկածով մը յայտնուած պետութիւն – մաֆիա կապին, չարունակած է. «երբ նախարար մը, կամ բարձրաստիճան իշխանաւոր մը կապեր կը մշակէ մէկուն հետ որ աւելի քան 10 տարիէ ի վեր «էնքէրփոլի»ի կողմէ կը հետապնդուի, բայց իրեն տրուած դիւանագիտական անցագրով ու պաշտօնական իմիւնութիւններով ազատ – համարձակ կը շրջի եւ երբ Եւրոպայի հետ միութեան կողմնակից թուրք Արտաքին նախարար մը այդ անձը հերոս կ'որակէ, այլեւս այս պարագան չեմ կրնար հասկնալ»:

ԿԱՐԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Տեղեկացուցած էինք թէ Հայաստանի քաղաքացի Կարէն Մանուկեան 2 ամիս առաջ ինքնաչարժի արկածով մը պատճառ եղած էր Թուրք երիտասարդի մը մահուան երբ Գերմանիայէն դնուած ինքնաչարժով Թուրքիոյ ճամբով կը վերադառնար Հայաստան: Յունուար 16–ին տեղի ունեցած է անոր դատավարութեան վերջին փուլը եւ 2 տարի վեց ամսուան բանտարկութեան պատիժը դրամական տուգանքի վերածուած, Կարէն ազատ արձակուած է: Հայաստանէն իրեն դրկուած է 4 հազար, գերմանական ապահովագրական ընկերութիւնն ալ վճարած է 30 հազար տոլար:

«ԵՐԿՈՒ ԿՈՄԻՏԷ, ԵՐԿՈՒ ՋԱՐԴ»

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ 1915-Ի ՄԱՍԻՆ

1994–ին Անգարայի մէջ «Քէպէքէչ» հրատարակչատունէն լոյս տեսած է «Երկու կոմիտէ, երկու ջարդ» խորագրուած փոքր հատոր մը (80 էջ) որուն հեղինակն է Ահմէտ Ռէֆիք: Հոն հաւաքուած են հեղինակին բոլոր այն զրուցումները որոնք զբի առնուած են որպէս ականատեսի վկայութիւն եւ որոնք կը պատմեն 1915–ին Հայերու կիրարկուած վայրագութիւնները եւ 1918–ին Էրզրումի, Երզնկայի մէջ հայկական խմբակներու վերադրուածները որոնց զոհը եղած է, կ'ըսուի, տեղւոյն անմեղ թուրք բնակչութիւնը:

Հատորը հրատարակութեան պատրաստած է Համիտէ Գոյաքան. կողքին վրայ գետեղուած է 1909 Ապրիլին Ատանայէն տեսարան մը որ առնուած է «Հայերը Օսմանեան կայսրութեան մէջ, ցեղասպանութեան նախօրեակին» հատորէն, ինչպէս նշուած է հատորին մէջ: Ետեւի կողքին վրայ հրատարակչութիւնը ծանօթացումի քանի մը տողով կ'ըսէ թէ «միշտ այժմէական հայկական հարցին մասին Ա. Ռէֆիքի էջերը իր իսկ բնութագրութեամբ՝ " փաստագրութիւն մըն են որ իրականութիւնը ցոյց պիտի տան իր բովանդակ ողբերգութեամբ"»:

Հեղինակը զրական – պատմական մարզերու մէջ բեղուն վաստակի տէր ղէմք մըն է (1880 – 1937): Ա. աշխարհամարտի տարիներուն, 1915–ին, Էսկիշէհիրի մէջ պաշտօնավարած է, մաս կազմելով զինուորներու ճակատ առաքումի յանձնաժողովին: Ցետոյ, 1918–ին ալ ռուսական զօրքերու նահանջէն եւք, Տրապիզոն – Երզնկայ – Պաթում եռանկիւնին մէջ գործող օտար լրագրողներու խումբին նախագահութիւնը վարած է: Երկու վայրերու մէջ նշուած թուականներու պատահարներուն մասին իր գրառումները «Երկու կոմիտէ, երկու ջարդ» խորագրով լոյս տեսած են «Իքտամ» թերթին մէջ «1918 Դեկտեմբեր 17 – 1919 Յունուար 13): 1919–ին այդ էջերը ամփոփուած են հատորով մը:

Այդ հատորին յառաջաբանին մէջ հեղինակը կը գրէ թէ ան Օսմանեան պատմութեան ողբերգական էջերէն մէկն է: Եւ թէ «Օսմանեան ժողովուրդը իր հարատած անդամներուն կողմէ երբեմ ա՛յս աստիճան վայրագ խժդուժութեան չէ ենթարկուած»: Ան կ'ըսէ թէ գիրքը գրած է մխիթարեան «մարդկայնութեան մղումով» ու «ճշմարտութիւնը ներկարագրելու ջանքով»: Կ'աւելցնէ. «Բոլոր այն Հայերուն եւ Թուրքերուն համար որոնք այդ ահաւոր շրջանին ողբերգականօրէն մահացան, հոգիս հաւասարապէս կը տանջուի»:

Յառաջաբանին վերջին տողերը կ'ամփոփեն հատորին գրուելուն նպատակը. «անոր պարունակութիւնը ժամանակակիցներուս ծանօթ է. սակայն հարիւր տարի ետք գալիք պատմագիրի մը համար այս փոքր հատորը ճշմարտութիւնը ամենայն ողբերգութեամբ ցոլացնող փաստագրութիւն մը պիտի ըլլայ»:

Հատորին լեզուն որ չատ հաւանօրէն արդիականացումի հպումներու չէ ենթարկուած, օսմաներէնով ծանրացած թըրքերէն մըն է, թէեւ հեղինակը չատ դիւրասահ ոճով մը գրած է: Զգալի է լրագրողի մօտեցում մը որուն գլխաւոր մտահոգութիւնն է նկարագրութիւնը, որքան ալ վկայուածին ահաւոր բնոյթը յաճախ զգացական պոռթկումներու, անձնական հակազդեցութիւններու եւս տեղ տայ: Զգալի ներկայութիւն է ցաւն ալ զոր Ա. Ռէֆիք կը զգայ իր հայրենիքին դժբախտութեան առջեւ երբ գլխաւորներու եսամոլ մեծամտութեան ու ճակատագրական սխալ քաղաքականութեան պատճառով այդ նոյն հայրենիքին մէջ ապրող ժողովուրդներ թիրախ կ'ըլլան անորակելի վայրագութիւններու:

Գրառումները կը սկսին 1915 Հոկտեմբեր 3–ին, Էսկիշէհիրի մէջ, Օսմանեան կայսրութիւնը պատերազմի մէջ է ու կառավարութիւնը զինուոր կը փոխադրուի ճակատ: Էսկիշէհիրի հայութիւնը որ «ամէնէն շքեղ տուներուն տէրն էր» պարպած է զանոնք ու քաշուած վերի թաղերը: Այդ տուներուն ամէնէն աչքառուները յատկացուած են պետական վերնախաւին:

Առաջին էջերէն Ա. Ռէֆիք յայտնի հակիրճով, ծանր քննադատութիւններով կ'արտայայտուի թաղաւորին ու իթթիհատի ղեկավարութեան մասին: Կ'ըսէ թէ ժողովուրդը ծայր աստիճան թշուառ, ծանրակշիռ վիճակի մէջ է, ռազմաճակատին վրայ ամէն օր զոհ կուտայ, բայց ղեկավարները ամենայն անտարբերութեամբ կը շարունակեն իրենց չուայտ կեանքը, ամենայն հանգստութեամբ մըսելով պետական միջոցները: Բանակը քաղաքական միջոցի մը վերածուած էր ու իթթիհատականներ բարձր պաշտօններու կը տիրանային: Կառավարութեան մէջ մեծագոյն ազդեցութեան տէր էին Էնվէր, Թալաաթ եւ Ճէմալ: Ամբողջ դեկավարութիւնը Թալաաթի ձեռքն էր, կ'ըսէ Ա. Ռէֆիք, աւելցնելով. «Թալաաթի տգիտութիւնը ծանօթ էր իր շուրջիններուն եւս: Իրեն ուղղուած գովասանքը երբեմ անկեղծ չէր: Սակայն ատիկա անհրաժեշտ էր ուժի, շահերու տիրանալու համար»:

Այս կացութեան մէջ աւելի լաւ կը նկատուի Հայերու եւ Յոյներու կացութիւնը, քան Թուրքերու. առաջինները կը յուսան որ երկիրը այդ ընթացքով պիտի քայքայուի ու իրենք պիտի փրկուին. մինչդեռ Թուրքերը իրենց իսկ հայրենիքին մէջ, ամէնէն անզօր, աննեցուկ տարբը կը կազմէին, զուրկ ամէն ակնկալութենէ: Այս տողերուն կը յաջորդեն ծանր ամբաստանութիւններ, Իթթիհատականներու հասցէին որոնք «Սելանիկցիներ» կը կոչուին, հաւանօրէն իրենց ծագումին ակնարկութեամբ: Ա. Ռէֆիք կը գրէ. – «Սելանիկցիները անգամ, իսլամական պատմութեան տակ կը նկատէին Թուրքը: Այդ հաւատափոխները (մէօնմէ) որոնք Թուրքերէ աւելի Հրեաներու հետ կը գործակցէին, իրենց խաւութիւններուն մէջ Հրեաներ կը գործածէին, Թուրքի տեղ չէին տար: Այդ կացութեան անդրադարձողները ալ Յոյներու յուսնականութեան, Հայերու հայատեացութեան, Արաբներու արաբականութեան խնդիրներուն փոխարէն թուրանականութեան հարց մը հրապարակ հանած էին»:

Երկրին տկարացումը ու արեւմուտքին – Եւրոպայի – Թուրքիոյ քրիստոնեայ տարրին հովանաւոր կանգնելու վտրգը խանդարիչ ազդակ եղած են Անատոլուի մահմետական և ոչ մահմետական տարրերուն համերաշխութեան: Մինչդեռ մինչ այդ, օրինակ, «Վանի հեռաւոր անկիւնները Պոլիս հասնող Հայեր վերակացուի պաշտօններ կը ստանձնէին ազնուականներու ապարանքներուն մէջ, անոնց հարէմներուն վստահութեան կ'արժանանային ու գրեթէ ընտանիքի անդամ կը նկատուէին: Հայ արուեստագէտներ օսմանեան արուեստին գեղեցկագոյն գործեր կը նուիրէին, ծառայելով հասարակաց մշակոյթին»:

Ընդհանուր կացութեան նուիրուած գլուխը կ'աւարտի հրոսախումբերու (չէթէ) նկարագրութեամբ. Վանի մէջ Հայերու կիրարկած ջարդէն եւք, Իթթիհատականները փոխանակ պատասխանատուները պատժելու, արմատական լուծումի ձեւին դիմած են: «Պատերազմին սկիզբին Պոլիսէն շատ մը չէթէներ ղրկուած էին Սասունտու: Անոնք կը բաղկանային բանտէ արձակուած ոճրագործներէ եւ գողերէ որոնք պատերազմական նախարարութեան շէնքին հրապարակին վրայ շարաթ մը կը մարզուէին ապա Յատուկ կազմակերպութեան (թէշքիլաթը մահսուսա) վարպետութեամբ կովկասեան սահմանագլուխը կը ղրկուէին: Հայերու կոտորածներուն մէջ մեծագոյն ոճիրները այդ չէթէները գործեցին» կը գրէ Ա. Ռէֆիք:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՑԵԱՆ

(Շար. 1)

ԳՈՐԲԱՉՈՎԻ ՅՈՒՇԵՐԸ ԵՒ ԱՐՑԱԽԻ ԿՆՃԻՌԸ

ԴԱՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՇՓՈԹ ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ԾԱԿԵՐՈՎ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԼՕՍԼԵԱՆ

Ա.

Հրապարակի վրայ է Գլաձնոսթ եւ Պերեսթրոյկայի հայը ճանչցուած եւ ոմանց կողմէ ալ դերհզօր խորհրդային կայսրութեան տապանահարը նկատուած Միխայիլ Գորբաչովի «Ցուշեր»ուն անդլերէն երկրորդ թարգմանութիւնը, հրատարակուած 1996 Հոկտեմբերին: Առաջին հրատարակութիւնը կատարուած էր 1995–ին:

Ընդհանուր 769 էջերէ քաղկացած հատորէն ութ էջեր (333 – 340) տրամադրուած են Արցախի հակամարտութեան, «Արցախի պայքարը» վերնագիրով, կարճ անդրադարձութեամբ (16 տող) նաեւ Հայաստանի երկրաշարժին: Արցախ հատուածը մաս կը կազմէ հատորին 15–րդ ազգութիւններու բաժինին, յատկանշական վերնագիրով մը, «Ազգութիւններու խաղաքականութիւնը. դժուար որոնում» (336 – 347), կրեմլինի պատերու եւրին ժողովներուն, ղէպքերու, հանդիպումներու եւ որոշումներու թուումը երթէ փիչ նորութիւններ կը բերէ իրազեկի մը, սակայն անոնց չպրահիւսութիւնը, լուսաւորման աստիճանը եւ ըսուածին կողքին անտեսուածը կրնան ունենալ իրենց մասնաւոր չահեկանութիւնը, երբ անոնց հեղինակն է Կոմկուսի անառարկելի հեղինակութեամբ ղէմքառը քարտուղարը եւ Խորհրդային Միութեան երբեմնի նախագահը, որքան ալ այդ ահարկու պաշտօնը իր չրջանին սկսած էր տակրութեան ճաթռտուքները ցոյց տալ եւ իշխանութեան տատանումներ արձանագրել մինչեւ 1991 Օգոստոսի Մոսկուայի ողբերգա – զաւեչտական պետական հարուածը, որմէ խեղճացած դուրս պիտի գար Գորբաչով: Պալատական այդ ճախորդ դաւին հերոսներէն Եանայեւ իտատպային պիտի յայտարարէր թէ Գորբաչով կատարելապէս տեղեակ էր պետական հարուածի ծրագիրին եւ տուած էր իր օրհնութիւնը երեք օրով «արձակուրդ»ի մեկնելէ առաջ:

Առաջին եւ արագ ընթերցանութեամբ, Հայուն եւ Հայութիւնը տագնապեցնող հարցին համակիր անձնաւորութիւն մը կը թուի ըլլալ մեծանուն հեղինակը, որ իրազարձութիւնները կը ներկայացնէ կարելի առարկայականութեամբ իսկ հակամարտութեան լուծումին համար կը փընտռէ կողմերուն հաւասարապէս արդարութիւն ընող բանաձեւեր: Գորբաչով կ'ուզէ հասկնալ Արցախահայուն եւ ընդհանրապէս Հայուն հոգեվիճակը, երբ ան ինքնավար չրջանին կցումը կը պահանջէ մայր հողին հետ: Կ'ըսէ թէ Բոլշեւիկեան Յեղափոխութիւնը իրեն հետ մեծ յոյսեր կը բերէր Հայերուն: Լենին հասկցած էր հարցին բարդութիւնը, այդ չրջանի Աղրբեջանի ղեկավար Նարիման Նարիմանով նոյնիսկ համաձայն էր որ Արցախ պատկանի Հայաստանի, իր կարծիքը չփոխած: Կը նշէ 20–ական թուականներուն Լենինային Ղարաբաղի ճակատագրին ստալինեան սխալ կարգադրութիւնը, որուն «կը պակսէր նրբութիւնները»: Յետագային, Աղրբեջան Հայոց հանդէպ չառաջնորդուեցաւ «լենինեան ոգիով», նոյնիսկ ցոյց տուաւ «անմարդկային վերաբերմունք»: Անարդարութիւնները կուտակուեցան, եւ Լ. Ղարաբաղի «պէտը կրնար կանխուիլ, եթէ տասը տարի առաջ (Հայտար) Ալիեւ վարած ըլլար միջազգայնական վաւերական քաղաքականութիւն մը: 1988–ին այլեւս շատ ուշ էր»: Ու դեռ՝ մինչ «Հայերը կրնայի՞ն իրենց յիշողութենէն ջնջել 1915–ի ցեղասպանութիւնը, երբ Թուրքերը սպանեցին մէկ ու կէս միլիոն Հայեր եւ երկու միլիոն ալ ցրուեցին աշխարհով մէկ»:

Նախորդ մէկ ղէմուն մէջ հեղինակը քննադատաբար կը խօսի սահմաններ ձեւաւորելու ստալինեան միջոցներուն մասին եւ հոս ալ կը մատնանչէ գործուած սխալները մեզի վերաբերող հարցով: «Մեր ժառանգութիւնը դժուար էր: Անցեալին կառավարութիւնները սահմաններ գծեցին համաձայն իրենց փափաքին – բիչ մը ասկէ փրցնելով, բիչ մը անոր աւելցընելով: Ստեղծեցին երկեակ հանրապետութիւններ, իրար խառնելով ժողովուրդներ որոնք իրարու հետ արեան կամ ընտանեկան կապեր չունէին (...) Հանրապետութիւնները եւ ազգային ինքնավարութիւնները ամբապէս կապուած էին Ռուսիոյ: Կուսակցութեան Կոմիտէներուն երկրորդ բարտուղարները միշտ ալա էին: երբ ազգային վէճեր կամ պահանջքներ ծագէին, Ստալին զանոնք կը նկատէր հակասվետ զգացումներու արտայայտութիւններ եւ ժամանակ չէր վատներ բացատրութիւններու կամ յորդորանքներու համար (հասկնալ կը զործածէր մահը): Սակայն ճոյնիսկ այդպէս չկրցաւ յաղթահարել Ղարաբաղի խնդիրը, որ կանոնաւորապէս հրապարակ կուգար ամէն տասնամեակ: Եւ Ղարաբաղ միակը չէր» (..) Ստալին այնպէս մը կատարեց սահմանագծումները Հանրապետութիւններուն, ինչպէս վրաստան եւ Ազրբեջան որ անոնք ոյնիսկ չկարենան մտածել իրենց մասին Միութեան կազմէն դուրս» (329 – 330):

Վերոգրեալ նման տեղին պատմական ճշդումներ, հոգեչահ մտածումներ եւ դատումներ չէ որ կը պակսին Գորբաչովի տողերուն մէջ: Հոն կայ նաեւ արդար նկատուած լուծումի մը փնտռտուքը «ոչ յաղթող ոչ պարտուողի» սկզբունքով, եւ հեռու՝ ծայրայեղ միջոցառումներէ, որովհետեւ Պոլիտբիւրոյի ժողովներուն յայտնուած բոլոր կարծրի լուծումներուն կարդին առաջարկուած են նաեւ արմատական լուծումները, ինչպէս՝ ուղղակի կազմալուծում Լ. Ղարաբաղի կուսակցական եւ կառավարական կառոյցներուն, չրջանի անտեսական կառոյցներու քանդում, գործարաններու տեղափոխում եւ խորհրդային զօրքերուն կողմէ «կարգի հաստատում»: Գորբաչով կ'ուզէ գտնել «քաղաքական լուծումի» մէջին ճամբայ մը, երկու կողմերու դիրքերուն հանդիպման կէտ մը: Նախ՝ իրեն համար քննելի հարց իսկ չէ Արցախի անկախութիւնը կամ անոր միացումը Հայաստանի, որովհետեւ ան պիտի յառաջացնէր նման այլ փոքրամասնութիւններու չարժումներ ի. Միութեան սահմաններէն ներս, ուր արդէն զգալի էին Պալթեան Հանրապետութիւններուն անջատողական տրամադրութիւնները, Տաճիկիստանի, Վրաստանի եւ Մոլդավիոյ մէջ խլրտումները: Միւս կողմէ, Ազրբեջան համակրութիւնը կը վայելէր նաեւ մահմետական հանրապետութիւններուն: Սակայն ժամանակը կ'անցնի, Ղարաբաղի հարցին բարդ կարգադրութիւնը եւ անոր զոյավիճակը փոփոխութեան ենթարկելու ծրագիրը կ'ուշանայ, որոնց հետեւանքով կ'անհետանան հակամարտ եւ փոխադարձ զիջողութեան անպատրաստակամ կողմերուն համբերութիւնը, իսկ երկու ժողովուրդներուն ազգասիրական զգացումները կ'օգտագործուին երկու հանրապետութիւններուն չատ մը բարձրաստիճան ապակառնած ղեկավարներու կողմէ, որոնք հետամուտ էին իրենց անձնական չահերուն, կ'ըսէ Կոմկուսի նախկին պետը:

Հեղինակը կը նշէ նաեւ Լեռնային Ղարաբաղը Մոսկուայի վարչութեան կապելու եւ մասնայատուկ կարգավիճակով մը օժտելու գծով Ալեքսանդր Վոլսկիի Տեփանակերտ առաքելութիւնը, որ կարճատեւ կեանք մը պիտի ունենար: Այսուհանդերձ, ան չանդրադառնար Մոսկուայի հրամաններուն եւ հակահրամաններուն կրակին մէջեւ բռնուած Վոլսկիի ճախողութեան պատճառներուն: Կը գոհանայ ըսելով՝ (Ղարաբաղի մէջ) «այսուհանդերձ կացութիւնը բնականոն չդարձաւ»:

*Վերջապէս անդամ մը լուծումի մը լոյսը կը ծագի, եւ սակայն ահա, ճի՛շդ այդ պահուն իրազարձութիւն մը ամէն ինչ կը քանդէ: Եւ Գորբաչով կը գոնէ եւ կը մատնանչէ քաւութեան նոխազը. – Հայաստա՛նը: Կը մէջբերենք գրութեան այդ պարբերութիւնը. «Որոշ պահ մը թուեցաւ թէ կարելի լուծում մըն էր Ղարաբաղին տալ, Նախիջեւանի նման, ինքնավար հանրապետութեան գոյավիճակը՝ զայն պահելով Ադրբեջանի կազմէն ներս: Ժամանակ մը կար որ այս առաջարկը գործադրութեան դրուելու կէտին կը գտնուէր: Սակայն ճի՛շդ այդ պահուն է որ Երեւանի Գերագոյն Սովետի Խորհուրդը (Խորհրդարանը) որոշում մը տուաւ ներառնելու Լեռնայինի Ղարաբաղը որպէս մասը Հայաստանի, եւ ասոր հետե-

ւանքով ամէն ինչ փուլ եկաւ: Փուլ եկաւ՝ ներքին հակառակութեան պատճառով, իշխանութեան կռիւի պատճառով, իշխող ընտրանիին յաջորդութեան պատճառով: Փուլ եկաւ՝ Հայոց Համազգային Շարժումին պատճառով, որ կազմուած էր Ղարաբաղ կոմիտէի հիմամբ, եւ որ անհամբեր էր իշխանութեան տիրանալու»:

Մորմոնական Հայաստանի Գերագոյն Սովետի Մորմոնական Մորհուրդը առաջին անգամ Արցախը Հայաստանի կազմէն ներս առնելու որոշումը տուաւ 1988 Յունիս 15ին: Անկէ եօք 1989 Դեկտեմբեր 2–ին, Հայաստանի Մորմոնական Գերագոյն Սովետի Մորհուրդի գումարած միացեալ նիստին յայտարարուեցաւ Հայաստանի եւ Լեռնային Ղարաբաղի միացումը:

Արցախը ինքնավար հանրապետութեան դրօշակիով մը օժտելու հարցին Գորբաչով անդրադարձած է վերոնշեալ պարբերութենէն առաջ, ուրիշ երանգով մը, Պոլիտբիւրոյի մէկ ժողովին «զօրակցեցայ ինքնավար հանրապետութիւն մը կանգնելու առաջարկին, սակայն զգացի թէ այս հարցը իր լուծումը պէտք է գտնէ հնգամարտ ուժերուն կողմէ», կը գրէ ան: Առաջարկը բերողն է Շեվարնատզէ, որ կ'ուզէ անոր անմիջական գործադրութիւնը:

Ուրիշ անգամ մը նաեւ ամբողջովին բնական պատճառ է հակամարտութեան արդարացին լուծումը, երբ Սումգայիթի ողբերգութենէն ետք կը ներկայացնէ Մորմոնական Գերագոյն Սովետի եւ մանաւանդ Ռուսիոյ մէջ հետեւեալ ձգտումը. «Քանի որ Ղարաբաղի ժողովուրդը փափաքեցաւ միանալ հայրենի հողին, եւ մենք ճանչցանք ազգութիւններու իմքնորոշման իրաւունքը, ինչո՞ւ չարտօնել ասիկա»:

Պետական մարդիկ քիչ անգամ յուշեր կը գրեն բացարձակ ճշմարտութիւնը ըսելու ձգտումով: Անոնց միտումը կ'ըլլայ իրենց յաղողութիւնները թուելու, իրենց անձը նպաստաւոր լուսաւորումով մը ներկայացնելու իսկ ձախողանքները քօղարկելու կամ չքմեղելու նպատակով: Բացառութիւններ կան երբ հանրային մարդ մը ըսէ՝ «սխալեցա՛յ, սխալեցա՛նք»: Նման խիզախ քայլ մը առած էր երկու տարի առաջ Միացեալ – Նահանգներու Պաշտպանութեան նախկին նախարար Ռոպըրթ Մք. Նամարա երբ գրեց «Վիճակի դասերը» խորագրեալ յուշերը, յայտարարելու համար՝ «Զարհչար սխալեցանք»: Անշուշտ իր պարագային ալ ըսողներ դանուեցան թէ ո՞ւր էր ան մինչեւ այդ օր...: Գորբաչով Մք. Նամարայի նման ինքնամոռացումի առաքինութիւնը ցոյց չի տար, երբ կ'աշխատի պատմութիւն դրել: Կը փորձէ միայն հաստատել իր անկեղծութիւնը, լաւագոյնին հանդէպ սնուցած խոհալը իր առած բոլոր քայլերուն մէջ: Եթէ պէտք ըլլար հաւատ ընծայել անոր բոլոր խօսքերուն, պիտի ըսէինք որ բաւական միամիտ անձ մը նաեւ պէտք է եղած ըլլայ նախկին խորհրդային կայսրութեան թիւ մէկ ղեկավարը:

(Բ. մասը՝ յաջորդով)

Լուրեր Գերմանահայութենէն

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏՈՒԻՍՊՈՒՐԳԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 1–ին Հայաստան Համահայկական Հիմնադրամի Գերմանիոյ մասնաճիւղի վոխ – նախագահ Պր. Մանուկ Աճէմեան տեղեկութիւններ տուաւ Հայաստան Հիմնադրամէ տարած աշխատանքներուն մասին: Ցուցադրուեցաւ Լոս – Անճըլըսի թելեթոնի տեսերիզը:

Դեկտեմբեր 15–ին տոքթոր Վահրիճ Քարթուն խօսեցաւ Վաքըֆքէօյի հայկական եկեղեցիի չինութեան աշխատանքներու մասին, տեղեկութիւններ տուաւ նաեւ Մուսա Լերան պատմութեան մասին:

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Դեկտեմբեր 26 – 29–ին, Գերմանահայոց Կեդրոնական Մորհուրդի երիտասարդական յանձնախումբը կազմակերպած էր երիտասարդական 16–րդ հաւաքոյթը Մոնթապաուըրի մէջ: Հաւաքոյթին մասնակցեցան Գերմանիոյ տարբեր չրջաններէն եկած 140 երիտասարդ – երիտասարդուհիներ:

Առաջին օրը երիտասարդները իրարու չուրջ հաւաքուած երդեցին ազդային – յեղափոխական երգեր:

Տեղի ունեցան հետեւեալ դասախօսութիւնները. –

Տոքթոր Րաֆֆի Քանդեան խօսեցաւ Հայ կուսակցութիւններու մասին ծանրանալով Հ.Ց.Դ.–ի, Հ.Հ.Շ.–ի եւ Վազգէն Մանուկեանի Ազգային Դեմոկրատ կուսակցութիւններու վրայ:

Պոխումի համալսարանէն Պր. Միքայէլ Քորս տուաւ երկու դասախօսութիւններ: Առաջինը Հայաստանի երկրաչարժի, իսկ երկրորդը՝ Արցախի հարցին մասին: Դասախօսութիւններէն ետք տեղի ունեցաւ մտքերու փոխանակում:

Տեղի ունեցաւ ընդհանուր ժողով մը ուր քննուեցան երիտասարդութիւնը հետաքրքրող հարցեր:

Տեղի ունեցաւ եկեղեցական արարողութիւն Սէրովբէ Վարդապետ Իսախանեանի կողմէ:

Իրիկուններ տեղի ունեցան հայկական խրախճանք Ալէք եւ Շանթ նուագախումբերու մասնակցութեամբ:

ԽՐԱԽՃԱՆՔ ՊՐԱՆՆՇՈՒԱՅԳԻ ՄԷՋ

Յունուար 18–ին Պրաունշուայկի Հայ – Արաք Միութիւնը կազմակերպած էր Հայկական Ծնունդի առթիւ խրախճանք մը որուն մասնակցեցան 140 հոգիներ: Ծրագրի գեղարուեստական մասը ստանձնած էր Կոմիտաս Վրդ. Ցովնանեան: Ելոյթ ունեցան Գերմանահայոց առաջնորդ Գարեգին Եպիսկոպոս Պէքճեան եւ Գերմանահայոց Կեդրոնական Մորհուրդի ատենապետ Րաֆֆի Պետիկեան: Ծրագրի ամբողջ հասոյթը 2000 մարք տրամադրուեցաւ Հայաստանի Թալիչի գիւղի դըպրոցին:

Ր. Պ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՄԱՆՈՐԵԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐՈՒ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Տարիներու աւանդութեան համաձայն, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ Նոր Տարին կը սկսի երկու ձեռնարկներով: Առաջինը՝ չաթաթօրեայ դասընթացքներու աշակերտութեան ոճնածառը եւ «Լոթօ»ն, երկրորդը՝ մաղթանքներու արարողութիւնը:

Կիրակի, Յունուար 12–ին, ծնողքներ, թարեկամներ ապրեցան այդ ցերեկոյթը որ յատուկ է Հարաւային – Ֆրանսայի չրջանին համար: «Լոթօ»ի խաղերը կը սկսին Դեկտեմբեր 1–ին եւ կը վերջանան Յունուար 31–ին: Իւրաքանչիւր Միութիւն իր «Լոթօ»ն կը կազմակերպէ որ խաղի հաճոյքէն անդին հասութաբեր ալ կրնայ ըլլալ նախաձեռնողին համար, եթէ ըլլան մեծ թիւով մասնակցողներ: Տարեվերջի օրերուն նաեւ սրճարաններու երեկոները, մանաւանդ արուարձաններուն մէջ, ըրաւուած կ'ըլլան այս խաղով:

Սակայն, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ բուն տարբերութիւնը ամանորեան մաղթանքներու արարողութիւնն է: Այս տարի տեղի ունեցաւ Յունուար 17–ին եւ որուն Տէր եւ Տիկին Վիժէն Զիտէճեան՝ Հայաստանի Ֆրանսայի դեսպանը իրենց ներկայութեամբ բերին պաշտօնական հանդամանք եւ տուին յատուկ փայլ մը:

Վասպուրական սրահը ընդունեցաւ հոծ բազմութիւն մը, չուրջ երեք հարիւր հոգի: Ներկայ գտնուեցան մեծ թիւով քաղաքական անձնաւորութիւններ. Պուշ – Տիւ – Ռոն նահանգի ընդհանուր Մորհուրդի նախագահը՝ Լիւսիէն Վիժկան, Պուշ – Տիւ – Ռոն նահանգի «Փրէֆէ տը Փոլիս»ը՝ Մ. Սաբէն, երեսփոխաններ՝ Պ. Լեցգիա, Կի Թէսիէ, Ժ. Ռոաթա, ծերակուտական՝ Ժ. Ռոքա Սերա, թաղամասերու քաղաքապետներ՝ Ա. Տէքան, Փ. Շըվալիէ, քաղաքապետարանի կցորդներ, անդամներ: Նոյնպէս, հանրային եւ ոչ–հանրային բազմաթիւ ընկերութիւններու նախագահներ, հայկական միութիւններու ներկայացուցիչներ եւ Մարսէյլի հայ հոգեւորականներու դասէն Կոմիտաս Վրդ. Պէօճեքեան՝ Հայ Կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ, Վաչէ Ծ. Վրդ. Իշնաճոսեան, Զաւիկ Վրդ. Աւետիքեան որ կը ներկայացնէր Տարօն Եպիսկոպոս Ձէրճեան, Շահան Ա. Քհնյ. Տէմէճեան, Մակար Ա.Ջէկր. Քհնյ. Նաճարեան, Նշան Ա.Ջէկր. Քհնյ. Գուլումճեան:

Հանդիսութիւնը վարեց Հայ Մշակոյթի Տան վարչութեան անդամ՝ Ժաք Աւետեան:

Կարօ Ցովսէփեան, վարչութեան նախագահը, ողջունեց ներկաները, մաղթեց 1997–ին հետամաց յաջողութիւններով եւ գոհունակութիւններով լեցուն տարի մը: Վեր առաւ ներկայութիւնը դեսպան Տէր եւ Տիկին Վիժէն Զիտէճեանին: Բնորոշեց Հայ Մշակոյթի Տան նպատակները, առանձնայատկութիւնները եւ՛ որպէս համազգային վայր, եւ՛ որպէս հանդիպումներու եւ փոխանակումներու վայր: Ներկայացուց 1996–ին կատարուած վերանորոգման աշխատանքները «Շաւարշ Նարդունի գրատուն»ով որուն բացումը պիտի կատարէ Գարեգին Ա. Կաթողիկոսը Յունուար 30–ին, ինչպէս նաեւ բացատրեց գեղանյարկի սրահին մէջ կատարուելիք աշխատանքները եւ մնայուն ցուցադրութեան մը ծրագիրը «La Maison des Arméniens»: Ցոյս յայտնեց, իր խօսքը աւելի ուղղելով քաղաքապետի ներկայացուցչին, որ 2000 թուականին Մարսէյլ քաղաքի հիմնադրութեան 26–րդ դարադարձին առթիւ կազմակերպուած ձեռնարկներուն, հայ գաղութը ունենայ իր արժանաւոր տեղը, որպէս դարերէ ի վեր ներկայութիւն եւ մասնակցութիւն բերած գաղութ:

Քաղաքապետ Ժան – Գլօտ Կոտէնի ներկայացուցիչը՝ Ժ. Փ. Պէրպէրեան չեշտեց քաղաքապետարանի եւ Փրովանս Ալփ – Քոթ տ'Ազիւռ Շրջ. Մորհուրդի տրուած ուշադրութիւնը Հայ Մշակոյթի Տան դործունէութիւններուն: Հայ Մշակոյթի Տունը, ըսաւ, կեդրոնական տեղ կը դրաւէ եւ իր ձեռնարկներով կը հարստացնէ Մարսէյլ քաղաքի բազմամշակութային կեանքը: Նոյնպէս, յայտարարեց իր համակրութիւնը Հայաստանին հետ եւ ընդգծեց տնտեսական օդնութիւններու, փոխանակումներու անհրաժեշտութիւնը:

Պուշ – Տիւ – Ռոն նահանգի Ընդհանուր Մորհուրդի նախագահը՝ Լիւսիէն Վիժկան չատ ջերմ խօսքերով վերյիչեց իր տրիներու բարեկամութիւնը, յարաբերութիւնները հայ գաղութին հետ, ինք որ ծնած ու մեծցած է Սէն Ժերոմի հայաչատ արուարձանը: Անդրադարձաւ երկու տարի առաջ կատարած իր ճամբորդութեան Հայաստան: Շատ մը իրագործութիւններ աւելի լաւ հասկցայ, ըսաւ, այցելելով ձեր երկիրը եւ իրագեկ ըլլալով նոր օրերու իր պատմութեան: Նախագահ Լ. Վիժկան յայտարարեց որ Ընդհ. Մորհուրդը կը չարունակէ իր գործողութիւնները Հայաստանի հետ համաձայն իր առած յանձնառութիւններուն: Իր խօսքը աւարտեց դնահատելով Հայ Մշակոյթի Տան ճիգերը եւ խրախուսեց, մանաւանդ երիտասարդները, միչտ հաւատարիմ մնալ իրենց արմատներուն, եւ պահել ընտանիքներէն ներս աւանդութիւններն ու սրբութիւնները:

Վերջին խօսքը արտասանեց Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպանը: Վիժէն Զիտէճեան բերաւ Հայաստանի իշխանութիւններուն եւ ժողովուրդին բարի մաղթանքները Մարսէյլի հայ գաղութին ուր ամէն անդամ որ ժամանեմ, ըսաւ, ինքզինքս փիչ մը աւելի մօտ կը զդամ այնքան ընդունելութիւնը ջերմ է եւ զգացումները հարազատ: Շնորհակալութիւն յայտնեց նախագահ Լ. Վիժկանին որպէս վաղեմի եւ հաւատարիմ բարեկամ հայ գաղութին, բայց նաեւ Հայաստանին: Նոյնպէս, դնահատեց երեսփոխան Ռ. Պլումի մօտեցումը զարաբաղեան հարցին: Դեսպան Վ. Զիտէճեան անդրադարձաւ ԼՂՀ–ի նախագահ Ռ. Քոչարեանի այցելութեան, անցեալ ամիս, եւ անոր զգած ջերմ ընդունելութիւնը Մարսէյլի տեղական իշխանութիւններուն մօտ: Ուրախութեամբ ողջունեց նորատեղծ «Ֆրանքօ – Հայկական» Առեւտուրի Սենեակին ստեղծումը կեդրոն ունենալով Մարսէյլ եւ՝ յոյս յայտնեց որ ան պիտի նպաստէ Ֆրանսական ընկերութիւններու հետաքրքրութեան, համատեղ ձեռնարկութիւններու զարգացման եւ մանաւանդ ներդրումներու: Դեսպան Վիժէն Զիտէճեան շնորհաւորեց Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը գաղութանուէր իր գործունէութեան եւ համահայկական իր մտահոդութիւններուն համար:

Ճաշերէն յետոյ, ներկաները հիւրասիրուեցան Հայ Մշակոյթի Տան Տիկնանց Յանձնախումբի անդամուհիներու պատրաստած «քոքթէյլ»ով: Երեկոն չարունակուեցաւ մտերիմ զրոյցներով, հանդիպումներով եւ վերջացաւ Ֆրանսայի Հայաստանի դեսպանատան բարեկամներու խմբակի մը ստեղծումով, որուն մասին կ'անդրադառնանք առանձին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏԱՆԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ ՊՈԼՍԷՆ ԴՈՒՐՍ

1896 – 1909

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

Երբ իրենց խօսքը վերջացուցին՝ Վիքթանվալ առանց անոնց ջախջախիչ ամբաստանութիւններուն կարեւորութիւն տալու, ոտքի ելաւ եւ անոնց դառնալով իշխանական վեհութեամբ մը ըսաւ.

– Պարոնները, խորին ցաւով կը տեսնեմ որ արժանի չէք եղեր իմ պատուանշանս կրելու եւ այս վայրկեանէս իսկ ձեզի ասպիճանազուրկ կ'ընեմ եւ կ'արգիլեմ այլեւս պատուանշանս կրելու...:

Բանին մէջ զռնուած մէյոյին Վիքթանվալ նամակ մը դրելով Լուսինեան իշխանին՝ նիւթական օգնութիւն հայցած էր անկէ:

Այդ նամակը սապէս թուագրուած էր. «Դեկտեմբեր 17, մեր գերութեան առաջին տարին»:

Սուրբ Լուդովիկոս ալ, Արաբներու ձեռք գերի իյնալէ եաքը, Մանսուրայի բանտէն այսպէս կը թուագրէ եղերը իր նամակները:

Լէօն ալ Վիքթանվալի ձերբակալումը եւ դատապարտութիւնը քաւական մտատանջութիւններ սեղծեցին մեր իշխանին:

Թերթ մը այս առթիւ ակնարկած էր թէ Լուսինեանն ալ պատուանշաններ կը ընդունէ եւ ոստիկանութիւնը քննութիւն մը բացաւ եւ նոյն իսկ մէկ քանի անգամ հարցաքննեց Օրիորդ Մարկրիթը, բայց կարելի չեղաւ ապացուցանել թէ իշխանը դրամ ընդունած էր իր պատուանշաններուն վերաբերմամբ, եւ խնդիրը մարեցաւ:

Բայց անկէ եաքը, քանի մը ամիսներ Սինայ Լերան եւ Ս. Կատարինէի նոր աստիճանները չանուանուեցան:

Օր մը սակայն Ֆրանսացի մը ներկայացաւ այնպիսի ժամու մը ուր իշխանը կատաղութեամբ պոռտկի զացած էր ու Օրիորդ Մարկրիթ ալ տան պէտքերը հոգալու համար փարիզ իջած, այնպէս որ ստիպուեցայ ես ընդունիլ հիւրը:

– Իշխանը կ'ուզեմ տեսնել, ըսաւ մարդը:

– Դժբախտաբար հոս չէ:

– Քարտուղարը կրնա՞մ տեսնել:

– Քարտուղարը ես եմ:

– Շատ լաւ ուրեմն, կրնամ խնդիրը ձեզի բացատրել:

Մարդը առաջնորդեցի գեղանյարկի աշխատութեան խուցը:

– Կ'ուզէի իշխանէն խնդրել որ Մէլիզինի պատուանշանին մեծ ժապաւէնը նուիրէ, սկսաւ հիւրը:

– Այդ պատուանշանը, պատասխանեցի, կարծեմ միմիայն արքայական ընտանիքի անդամներուն կը տրուի:

– Գիտեմ:

– Այս պարագային չեմ կարծեր որ կրնաք զայն ստանալ, տարբեր բան՝ եթէ ապացուցանեցէք ձեր արքայական ծագումը:

– Պատուանշանը ինծի համար չէ, ըսաւ մարդը ժպտելով, այդպիսի մեծ յաւակնութիւններ չունիմ, պիտի խնդրէի որ մեծ ժապաւէնը տրուի Հոլանտայի Վիլհէլմին թագուհիին:

Զարմացած՝ անծանօթին երեսը նայեցայ:

– Արդեօք թագուհիին կողմէ՞ն կ'ընէք ձեր դիմումը, հարցուցի:

– Բնա՛ւ երբեք, ես անձնապէս կը խղճդրեմ ասիկա եւ միանգամայն կը վախնամ որ, իբրեւ արտասովոր դեսպան, պատուանշանը ես տանիմ թագուհիին ներկայացնելու:

Մարդը հասկցաւ որ իր խօսքերը չատ տարօրինակ կը թուէին ինծի եւ ըսաւ.

– Խնդիրը կ'ուզեմ բացատրել ձեզի:

(Շար. 78)

(Շար. Ա. էջէն)

լութեան, ըսած է թէ Միացեալ – Նահանգներու մէջ մեծ հետաքրքրութիւն կայ Հայաստանի նկատմամբ: Ի բաց առեալ նախագահ Գլինթըն, ան տեսակցած է պետական բարձրաստիճան բոլոր այն պաշտօնեաներուն հետ որոնք առընչուած են Հայաստանի ներկայի խնդիրներուն: Այն հարցումին թէ, հոն արդեօք խակաւպէս ճնշումներ եղա՞ն, ինչպէս կ'ըսուէր, նոր ընտրութիւններ կազմակերպելու ուղղութեամբ, վարչապետը պատասխանած է թէ ինք զանազանել ճնշումը երկիւղածութենէն եւ հոն տեղի ունեցածը ոչ թէ ճնշում էր, այլ ազատ քննարկում, ուղղուած՝ ապագայի: Ա. Սարգսեանի կարծիքով երկու երկիրներու միջեւ յարաբերութիւնները ալ աւելի կ'ամրապնդուին, ոչ միայն դիւանագիտական, այլ նաեւ տնտեսական մարզին մէջ: Հանրապետութեան եւ Ազգ. ժողովի նախագահները, վարչապետի եւ Արտաքին նախարարի պաշտօնական այցելութիւններ նախատեսուած են Միացեալ – Նահանգներ· իսկ տնտեսական յարաբերութիւններու առումով նոր էջ մը կը բացուի 1997–ին ու Համաշխարհային Դրամատան եւ Արժոյթի միջազգային Հիմնադրամին հետ բանակցութիւններու արդիւնքներն ալ կ'ամրապնդեն այդ հեռանկարները: Ընդրոյ առարկայ եղած է նաեւ Վերակառուցման եւ Զարգացման միջազգային Դրամատան Հայաստանի անդամակցութեան հարցը: Հուսկ, վարչապետը յայտնած է այն համոզումը թէ Սփիւռքի մէջ, Արցախի հարցին եւ ազգային խնդիրներու չուրջ համախմբուելու մեծ պատրաստակամութիւն կայ:

*
**

Վարչապետին Միացեալ – Նահանգներ կատարած այցելութեան օրերուն Նիւ – Եորքի մէջ բացուած է հայ – ամերիկեան գործարարութեան կեդրոն, որու նպատակն է որոշ տեղեկութիւններ տալ Հայաստանի տնտեսութեան մասին, այն գործարարներուն որոնք կը ծրագրեն ներդրումներ կատարել: Ցառաջիկայ ամիսներուն նման կեդրոններ կը բացուին նաեւ Պոսթընի, Շիքակոյի, Տիթրոյթի եւ Լոս – Անճըլըսի մէջ:

*
**

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՄՕՏ

Յունուար 23–ին, նախագահ Լ. Տէր – Պետրոսեանի կողմէ ՀԲԸՄ–ի նախագահ Տիկին Սիմոն – Մանուկեանի ընդունման քննարկուած են Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններն ու Երեւանի Մայր տաճարի կառուցման հարցեր:

Նոյն օրը աւելի ուշ նախագահին հիւրը եղած է ծանօթ իրաւաբան Եուս. Բարսեղով: Անոնց խօսակցութեան նիւթը եղած են զարթաղեան կնճիռին լուծմանն առընչուող իրաւական հարցեր:

*
**

ՊԻՒՏՃԻ ՓՆՆԱՐԿՈՒՄ

Յունուար 22–ին, Ազգ. ժողովը, իր նախագահ Բ. Աղարքցեանի գլխաւորութեամբ, յանձնաժողովներու միացեալ նիստով մը քննարկած է ընկերային ապահովութեան, առողջապահութեան եւ բնապահութեան 1997–ի պետական պիւտճէի նախագիծը եւ անոր առընչուող հարցեր: Ըստ Առողջապահութեան նախարարին, այս մարզին համար կը նախատեսուի 12 միլիառ դրամ, ինչ որ 1996–ի բաղդատմամբ 33% աւելի է:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF
CONFERENCE

Le Comité des Jeunes et le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB vous invitent à une conférence sur le thème:

«FRANCE-TELECOM FACE A LA LIBERALISATION: LE NOUVEAU VISAGE DES TELECOMS EN FRANCE»

avec M. JEAN-JACQUES DAMLAMIAN,
Directeur du Développement à France-Télécom

le Mercredi 5 Février à 20 h 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles
— Entrée libre —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

Տէր եւ Տիկին Ալէն եւ Մարի – Թէրէզ Զաքիկեան եւ զաւակները,
Պ. Սերժ Զաքիկեան,
Տիկին Սիմոնն Գարայեան
ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ – մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱՆԱՀԻՏ ԶԱՔԻԿԵԱՆ–Ի

(Ծնեալ՝ Ուշագլեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունուար 25–ին, 82 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Օլնէ – Սու – Պուա, Յունուար 27–ին ընտանեկան խիստ մտերիմ շրջանակի մէջ:

*
**

Այս տխուր առթիւ, ընտանիքը 500 Ֆր. կը նուիրէ Սրբոց Թարգմանչաց դպրոցին (ստանալ՝ «Ցառաջ»էն) եւ 500 Ֆր. «Ցառաջ»ին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԷՖՖՈ–ԱՆ–ՓՐՈՎԱՆՍ, ԱԼՖՈՐՎԻԼ, ԼԻՈՆ, ԼՈՆՏՈՆ. —

Պօղոսեան ընտանիքը, ազգական եւ խնամի կը ծանուցանեն որ հոգեհանդիստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Փետրուար 2–ին, Փարիզի Սուրբ Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցին՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆ–Ի

(Ծնեալ՝ Մարգարեան)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԾՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԷՕՀԼ. – Նուրհան Մարգարեան 900 Ֆր. Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

*
**

ՓԱՐԻԶ. – Ոմն 300 Ֆր.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՀԱՋԻ Փարիզի Ա. Թադէոս–եան մանաճիւղի ընդհանուր ժողովը, Շաբաթ, Փետրուար 1, ժամը 16–ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը
17, rue Bleue, Paris 9e, M° Cadet.
Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

L'ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX
Encouragez le dévelopement culturel de nos élèves.

ԾՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Երջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 1·000 Ֆր. Տիկին Ռոզա Ամիրալեանէ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ–ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ
(28 Յունուար — 1 Փետրուար)

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ուրբաթ, 31 Յունուար

— Ժամը 8·45–ին Այց Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցի (Սէն Ժէրոմ),
— Ժամը 10–ին Ընդունելութիւն Մարսէյլի Քաղաքապետարանը,
— Ժամը 11·30–ին Պահ մը կանգ Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ դիմաց,
— Ժամը 11·45–ին Այց Ս. Թադէոս–Բարթուղիմէոս եկեղեցի (Սէն Թան–Թուան),
— Ժամը 12·30–ին Այց Ս. Յակոբ եկեղեցի (Պուլվար Օտտօ),
— Ժամը 13·30–ին Ճաշ Հոգեւորականաց դասու մասնակցութեամբ,
— Ժամը 15–ին Հանդիպում Թղթակիցներու հետ,
— Ժամը 16–ին Վեհափառը կ'ընդունի մխութիւններն ու անձնաւորութիւնները,
— Ժամը 17–ին Այցելութիւն Ընդհանուր Խորհուրդ
— Ժամը 18·30–ին Այց Սէն Վիկտոր եկեղեցի, ընդունելութիւն եւ ընթրիքի հիւրասիրութիւն Մարսէյլի Արք. Գերդ. Փանաֆիէօի կողմէ,
— Ժամը 20·30–ին Համազգային հանդիպում հայ համայնքի եւ երիտասարդաց հետ, Palais des Congrès: Գեղարուեստական բաժին, մասնակցութիւն Սահակ–Մեսրոպ երգչախումբի, ղեկավարութեամբ՝ ՄԱՋԻԿ ԵՐԼՄԱԶԵԱՆ–ի: Մուտքը ազատ է:

Շաբաթ, 1 Փետրուար

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

— Ժամը 8–ին Սկիզբ ժամերգութեանց,
— Ժամը 9·30–ին Պատարագ,
— Ժամը 12·30–ին Ճաշ,
— Ժամը 13·15–ին Հրաժեշտի աղօթք,
— Մեկնում դէպի Մարսինիան օդակայանը:

REGION RHONE-ALPES

du 1er au 4 Février

Samedi 1er Février

15h00 à 15h30 : Arrivée Aéroport de Bron chez THS (Tél. : 04. 78. 26. 13. 05). Vol privé;
17h00 : Arrivée à l'Eglise Apostolique Arménienne;
17h30 : Prière à l'Eglise Apostolique Arménienne.
18h00 : Inauguration de l'Ecole Markarian-Papazian;

Dimanche 2 Février

10h00 : Messe Pontificale;
16h00 à 18h30 : Rencontre avec la communauté arménienne de Rhône-Alpes à la Salle «Le Radiant», 1, rue Jean Moulin à Caluire — Tél.: 04 78 08 78 74.
20h00 : Conférence de Presse à l'Hôtel Sofitel, radio et presse arménienne.

Lundi 3 Février

8h00 : Départ pour Saint-Etienne.
11h00 : Départ de St-Etienne pour Lyon;
12h00 : Accueil de Sa Sainteté par Mgr Balland à la Maison Diocésaine, 7, Place Sainte-Irénée Lyon 5ème — Déjeûner;
14h00 : Départ pour Valence. Prise en charge par la Communauté Arménienne de Valence;
vers 23h00 : Retour à Lyon dans la soirée.

Mardi 4 Février

9h00 à 9h30 : Interview de Radio-Fourvière au Sofitel;
10h15 à 11h00 : Hôtel de Ville de Lyon;
11h30 à 12h15 : Préfecture du Rhône;
12h30 à 14h00 : Départ Fondation Bullukian. — Déjeûner;
14h00 : Départ pour Décines;
14h30 à 16h30 : Décines;
16h30 à 18h30 : Pont de Chéruy;
19h00 à 19h45 : Hôtel de Ville de Villeurbanne;
20h00 : Conférence de Presse au Sofitel;
21h00 : Dîner d'adieu à l'«Espace Tête d'Or» — 103, boulevard de Stalingrad — Lyon-Villeurbanne.

Mercredi 5 Février

8h00 : Départ pour Paris de la Gare Part-Dieu.

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 31
VENDREDI
31 JANVIER
1997

LE NUMERO : 5,00 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻԱՔԵԱՆ (1925-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-FONDE EN 1925
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL.: 01. 47. 70. 86. 60 — TELEX : HARATCH 280 868 F
— FAX : 01. 48. 00. 06. 70 —
C.C.P. PARIS 15069-82 E

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 1·100 Ֆ. – Վեցամսեայ : 560 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 1·400 Ֆ. (ամէնօրեայ առաքում)
1·250 Ֆ. (շաբաթական առաքում) – Հատը : 5,00 Ֆ.

72ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 19·039 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 72e ANNEE — N° 19.039

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՍԷՆ-ՌԱՖԱՅԷԼ

Կաթողիկոսը որ Յունուար 29-ի առաւօտուն մեկնած էր Նիսէն, Սէն-Ռաֆայէլ կը ժամանէր եւ կ'ընդունուէր Վառի նահանգապետին՝ Ժ.-Շ. Մարքիանիի եւ քաղաքապետ Ժ. Ժինէսթայի կողմէ, խումն բաղմութեան մը ներկայութեան:

Կաթողիկոսը օրհնելէ եւք աղն ու հացը, մուտք գործեց հանդստեան Տան Ս. Յովհաննէս մատուռը: Ապա առաջնորդը ւեցաւ չինքը, ուր խօսեցաւ պատասպարեալներուն հետ: Նախքան ընդունելութիւնը Հոմ-ի անօրինուհին Տիկին Ա. Կարապետեան կարճ տեսակցութիւն մը ունեցաւ Գարեգին Ա.-ի հետ իր գրասենեակին մէջ եւ անոր նուիրեց Հայկազեան բառարան մը:

Ընդունելութիւնը տեղի ունեցաւ պարտէզին մէջ հաստատուած տաղաւարնեբուն ներքեւ: Ցաջորդաբար խօսք առին տիկին Ատէլ Կարապետեան որ իր ուրախութիւնը յայտնեց այս այցելութեան առթիւ, չէշտելով թէ երազ մըն է որ կ'իրականանայ, ապա Աղքատախնամի նահապետն ու պատուոյ նախագահը՝ Ա. Եփիսկոպոսեան եւ Ռ. Գազանճեան, որոնք անդրադարձան թէ՛ կազմակերպութեան եւ թէ Հայց. Եկեղեցւոյ, յիշելով թէ Հայաստան առաջին երկիրը եղած է որ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք հռչակած է: Ֆրանսերէն այս ելոյթներէն ետք, հայերէն արտայայտուեցաւ Աբբայ Պուայէ: Քաղաքապետը՝ Ժ. Ժինէսթա չէշտելէ ետք թէ Սէն-Ռաֆայէլի համար պատմական օր մըն է, քաղաքին պատուոյ մետալը յանձնեց Կաթողիկոսին:

Գարեգին Ա. խօսք առնելով անդրադարձաւ Ֆրանքեւհայկական հին բարեկամութեան, Հայաստանէ պարզած ներկայ պատկերին՝ 70 տարիներու խաւարէն ետք, ու բարեփոխելով Նափոլէոնի խօսքերը, ըսաւ՝ «17 siècles de témoignages chrétiens vous regardent depuis notre pays»:

Ի դէպ, շրջանի բոլոր թերթերը (Յունուար 30) լայն տեղ կու տային այս այցելութեան եւ մասնաւոր դնահատանքով կ'արտայայտուէին Գարեգին Ա.-ի ֆրանսպիտութեան մասին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

***

ԼԱ ՍԻՈԹԱ, ՄԱՐՍԷՅԼ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Սէն-Ռաֆայէլէն, կառքերու թափօրով, կը մեկնէր դէպի Մարսէյլ: Ճամբուն վրայ ժամը 13-ին, կանգ առաւ Լա Սիոթա-յի Հայոց Ս. Փրկիչ եկեղեցին, զոր լեցուցած էր փոքրաթիւ գաղութը: Օրհնեց ւանդական աղն ու հացը եւ «Հրաշափառ»ով մուտք գործեց: Հոգեւոր հովիւ Մակար Ծ.Վ. Քհնյ. Նաճառեան արտասանեց բարի գալուստի խօսք: Գարեգին Ա. գոհունակութիւն յայտնեց արժանացած ըլլալու այս օրուան եւ այս գեղածիծաղ ափունքին, Ջրախուսեց ժողովուրդը դէպի բարեփոխութիւն, լաւը եւ լոյսը: Ի. դարը, ըսաւ, սկսանք արիւնով եւ մահով ու կը վերջացնենք անկախ, աղատ հայրենիքով: Պետութիւն եւ եկեղեցի մխասին պէտք է քալեն եւ դիմաղրաւեն Հայաստանի առջեւ դրուած մարտահրաւէրը: Իսկ, էջմիածինը, աւելցուց, հաւաքական ապրումներու ուխտատեղի է, ուժ է, հաւատք է, մշակոյթ է եւ ոչ լոկ դբօսաշրջիկութեան վայր: Կաթողիկոսը իր խօսքը աւարտեց ֆրանսերէնով, մաղթելով յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն: Ապա, Կաթողիկոսը իր ճամբան շարունակեց դէպի Մարսէյլ ուր առաջնորդուեցաւ Սոֆիթէլ – Վիէօ-Փոռ պանդոկը:

Ժամը 5ին 17-ին, Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ զանգակները աւետեցին Կաթողիկոսին ժամանումը: Խուռներամ բաղմութիւնը խանդավառ ծափահարութիւններով, ծաղիկներով դիմաւորեց: Բակին, հայկական տարազով աղջնակ մը ներկայացուց ափսէ մը, վրան աղն ու հացը, զոր Գարեգին Ա. օրհնեց եւ ապա արձակուեցան երեք ճերմակ աղաւնիներ: Գարեգին Ա. իր չքախումբով՝ Գիւտ Սրբ. Նազդաչեան, Յակոբ Սրբ. Վարդանեան, Տարօն Եպիսկ. ձիրճեան, Գարեգին Եպիսկ. Պեքճեան, Նարեկ Եպիսկ. Շաքարեան, Հայաստանի դեսպանը՝ Վ. Զիտչեան, դաւազանակիր Անուշաւան Աբգ. Ժամկոչեան, Մարսէյլի Հայ Առաքելական եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւները, Կոմիտաս Վրդ. Պէօճճեքեան (Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցի) վեր. Ժոէլ Միքայէլեան (Հայ Աւետ. Եկեղեցի) եւ քոյր եկեղեցիներէն՝ յոյն, ռուս ուղղափառ եկեղեցիներու եպիսկոպոսները, եւ դիպուածի զոյգ Պատրիարքութեան եպիսկոպոսը, մուտք գործեց եկեղեցի «Հրաշափառ»ի երգեցողութեամբ, որուն յաջորդեցին «Թագաւոր Երկնաւոր» ու գոհաբանական աղօթքը: Հոգեւոր հովիւ՝ Զաւէկ Վրդ. Աւետիքեան բարի գալուստ մաղթեց: Կաթողիկոսը բարձրացաւ խորան «Էջմիածին ի Հօրէ» չարականի մեկնաբանութեամբ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Ա. Եղլմազեանի, ապա իր խօսքը ուղղեց ժողովուրդին:

«Գերերջանիկ պահ մը կ'ապրիմ, ըսաւ Կաթողիկոսը, աղօթակից դառնալով ձեզի հետ եւ միասնաբար նայելու Աստուծոյ հայելիին մէջ» եւ աւելցուց՝ «մըտած ենք նոր շրջանի մը մէջ մեր պատմութեան, եկած եմ նոր շրջանի շունչը, պատգամը, ոգին, մղումը ձեզի յանձնելու»: Գարեգին Ա. չնորհակալութիւն յայտնեց իրեն վերապահուած յարգանքին համար եւ երախտագիտութեամբ յիշեց Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանը, Վահան Թորոսեանճեանը, Վարդան Սարգսեանը, որոնց գործը կապուած է, ըսաւ, եկեղեցւոյ եւ գաղութին: Կաթողիկոսը չարունակեց՝ «Եկած եմ որպէս հողագործ՝ հոգիները մշակել, Լուսաւորիչի հաւատքը բերել: 70 տարի փորձեցին լռել տալ բայց բարերը խօսեցան: Հաւատքը ներթափանցած էր մեր մէջ եւ չէին կրնար արմատախիլ ընել· հանդիպեցան ժայռերու»: Ապա, Գարեգին Ա. ֆրանսերէնով իր խօսքը ուղղեց ոչ հայ քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներուն: Ձեր ներկայութիւնը հարստութիւն մըն է մեզի համար, ըսաւ: Ձեր հետ կը բերէք քրիստոնէական հաւատքի ոգին եւ ընդհանրականութիւնը: Վերադառնալով հայերէնին եւ իր ժողովուրդին, որպէս խօսքին բնաբան հարցում մը պիտի տամ ձեզի, ըսաւ՝ «Ո՞վ ենք մենք, այսօր»: Կաթողիկոսը վերյիշեց 1920ական թուականներու Մարսէյլը իր գաղթականներով, անտէր, ինքնութեան մէջ անորոշ, տարտամ զոյավիճակով եւ սակայն աշխատանքով գաղթականի ցուպը նետեցին եւ զարձան ու յաջորդական սերունդները զարձուցին պատուաբեր քաղաքացիներ այս երկրի: Վերյիշեց նաեւ 1918-ի չքեղ իրագործումը՝ Հայաստանի Ա. Հանրապետութիւնը որ ծնաւ որբութեան, տառապանքի եւ պայքարի մէջ: Վերյիշեց 70 տարիներու բռնատիրական վարչակարգը, ահաւոր վիճակը եւ չարունակեց՝ «սակայն ինքնութեան գիտակցութեան կառչած մնաց ժողովուրդը: Արտաքին ճնշումը չկրցաւ փճացնել ազատ ըլլալու տենչը: Երբ պայմանները փոխուեցան, արեւը ծագեցաւ, եւ երկաթէ վարագոյրը դարձաւ պապակեայ: Եւ պատիւ անոնց որ դիմադրեցին եւ տոկացին: Կու գամ այն երկրէն զոր ձեր հայրերը երազեցին»: Գարեգին Ա. իր խօսքը աւարտեց չեչտը դնելով բարոյական արժէքներու եւ մխանականութեամբ դործելու զաղափարին վրայ եւ հրաւիրեց ժողովուրդը ապրելու նոր հոգեբանութեամբ, անցեալէն ժառանգած հաշիւները մոռնալու եւ զօրացնելու անկախ Պետութիւնը որուն միակ եւ բնական դաշնակիցն է, ընդգծեց, Սփիւռքը:

Ցետոյ, տեղի ունեցաւ աջհամբոյրը: Որմէ ետք, Կաթողիկոսը թափօրով առաջնորդուեցաւ բակը, Նահատակաց Ցուշարձան, ուր զետեղեց ծաղկեպսակ եւ արտասանեց «Հոգւոյ»ը: Հուսկ, Մշակութային Կեդրոնի սրահին մէջ Տարօն Եպիսկ. ներկայացուց Կաթողիկոսին հայ քաղաքական ընտրեալները, եկեղեցիներու առենապետները, մխութեանց նախագահները եւ անձնաւորութիւններ: Այդ պահուն, ժամանեց Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսը Պեռնար Փանաֆիէօ: Կաթողիկոսը ողջունեց եւ չեչտեց Եկեղեցիներու հաղորդութիւնը նոյն հաւատքին մէջ: Նոյնպէս, Գարեգին Ա. ողջունեց եւ չնորհաւորեց ներկայացուցչական անձերը իրենց մէջ վեր առնելով կամաւոր ծառայութեան սէրը եւ դերի սառանձնումը հայ կեանքի պանագան մարզերուն մէջ:

Գարեգին Ա.-ի ճաշի հիւրը եղան ներկայ քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

***

Շրջանի համուլէն դատ, Յունուար 30-ին Ֆիկարօ ալ կարճ արձագանգ մը կու տար Գարեգին Ա.-ի Մարսէյլ ժամանումին մասին, յայտնելով թէ նախքան մեկնումը Շաբաթ օր, պիտի ընդունուէր Մարսէյլի Արք. դերպ. Փանաֆիէօյի եւ Մարսէյլի քաղաքապետ Ժան-Գլօտ Կոտէնի կողմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՑ ՑՈՑՑԵՐԸ

Պելճրատի մէջ տասնեակ հազարաւորներու յամառ ցոյցերէն եաք Պուլկարներու նման ընթացքը հանրային կարծիքին ուշադրութիւնը դրաւել սկսաւ, ձիշդ է որ ցոյցերը նման էին, բայց ոչ՝ պահանջները: Սերպերը կը պայքարէին ժողովրդավարութիւն ունենալու նպատակով, Պուլկարները կ'ուզէին որ իրենց ունեցած ժողովրդավարութիւնը լաւագոյնս մատակարարուի:

Արդարեւ, Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները ներէն ոչ մէկուն համար, բացառութեամբ Թերեւս միայն Ալպանիոյ, դէպի յետ – համայնավարութիւն անցքը անտեսապէս այնքան դժուարին չեղաւ, որքան Պուլկարիոյ: Իրերայաջորդ կառավարութիւնները – ձախակողմեան, աջակողմեան, չէ-

(Շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՋԱՒԱԽՔԻ ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Մոլորակ» (Յունուար 16) կը տեղեկացնէ թէ էլեկտրականութեան, տպարանի ու առաքման հարցերով, նաեւ մատուռա-կանութեան արտադրին պատճառով Ջաւախքի շրջանային թերթերը վերջերս լոյս կը տեսնեն մեծ ընդմիջումով, համեստ տպաքանակով, դեղչուած ծաւալով: Աւոնցմէ է Նինոծմինդայի Արշալոյսը: Մ. Կարախանեանի խմբագրութեամբ հրատարակուած թերթը որ երկու կամ չորս էջով լոյս կը տեսնէ, տպագրութեան համար կը տարուի մինչեւ Ափալքալաք, երբեմն նոյնիսկ մինչեւ Աչոցք:

ժէքներու եւ մխանականութեամբ դործելու զաղափարին վրայ եւ հրաւիրեց ժողովուրդը ապրելու նոր հոգեբանութեամբ, անցեալէն ժառանգած հաշիւները մոռնալու եւ զօրացնելու անկախ Պետութիւնը որուն միակ եւ բնական դաշնակիցն է, ընդգծեց, Սփիւռքը:

Ցետոյ, տեղի ունեցաւ աջհամբոյրը: Որմէ ետք, Կաթողիկոսը թափօրով առաջնորդուեցաւ բակը, Նահատակաց Ցուշարձան, ուր զետեղեց ծաղկեպսակ եւ արտասանեց «Հոգւոյ»ը: Հուսկ, Մշակութային Կեդրոնի սրահին մէջ Տարօն Եպիսկ. ներկայացուց Կաթողիկոսին հայ քաղաքական ընտրեալները, եկեղեցիներու առենապետները, մխութեանց նախագահները եւ անձնաւորութիւններ: Այդ պահուն, ժամանեց Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսը Պեռնար Փանաֆիէօ: Կաթողիկոսը ողջունեց եւ չեչտեց Եկեղեցիներու հաղորդութիւնը նոյն հաւատքին մէջ: Նոյնպէս, Գարեգին Ա. ողջունեց եւ չնորհաւորեց ներկայացուցչական անձերը իրենց մէջ վեր առնելով կամաւոր ծառայութեան սէրը եւ դերի սառանձնումը հայ կեանքի պանագան մարզերուն մէջ:

Գարեգին Ա.-ի ճաշի հիւրը եղան ներկայ քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

***

Շրջանի համուլէն դատ, Յունուար 30-ին Ֆիկարօ ալ կարճ արձագանգ մը կու տար Գարեգին Ա.-ի Մարսէյլ ժամանումին մասին, յայտնելով թէ նախքան մեկնումը Շաբաթ օր, պիտի ընդունուէր Մարսէյլի Արք. դերպ. Փանաֆիէօյի եւ Մարսէյլի քաղաքապետ Ժան-Գլօտ Կոտէնի կողմէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՔՖԻԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ պաշտպանութեան ռազմավարութեան վերաբերող համաձայնագիրը չարունակեց բուռն վէճերու նիւթ դառնալ Ազգային Ժողովին մէջ, Յունուար 29-ին եւ առիթ տալ նոյնիսկ որ ընդդիմութիւնը մէկ ձայնով խօսի, այսինքն բացարձակ համաձայնութիւն մը կը տիրէ ընդդիմութեան բոլոր չարքերուն մէջ: Մնաց որ Գերմանիան ալ իւղ լեցուց կրակին վրայ: Արդարեւ Պաշտպանութեան նախարարը հարցազրոյցի մը ընթացքին, յայտարարած է, ի մէջ այլոց, որ ստորագրուած համաձայնագրին մէջ, հիւլէական զէնքերը, «եւ մանաւանդ Ամերիկացիներուն հիւլէական զէնքերը» վճռական են, մինչ Ֆրանսական եւ բրիտանական զէնքերը կրնան միայն օժանդակել, աւելցնելով. – «Մարդիկ կան ոեւէ րոպէ կը խորհին թէ ստորագրուած այս թուղթը կը նշանակէ Ֆրանսայի օթանա-կանացումը», այսինքն ենթարկումը Ատլանտեան Ուխտի զինուորական ճիւղին, մինչ որ դէմ է կօլեաէն տեսակէտին: Եւ այսօր, կօլիստ կուսակցութեան ընդդիմադիր տարրերն են որոնք կը պաշտպանեն տը Կօլի տեսակէտը...: Լօրան Ֆապիուս կ'ըսէ թէ համաձայնագրին վաւերացնդրութիւնը ամբողջական ենթարկում մըն է Միացեալ – Նահանգներու եւ ՕԹԱՆ-ի: Մեծամասնութիւնը արդէն ամբողջութեամբ համաձայն չէ: Այս նոր վիճարկումը պատճառ եղած է որ կրկին յետաձգուի ազգային ծառայութեան վերաբերող օրակարգը:

ԹՈՒՐՔԻԱ անդամ մը եւս պիտի ներկայացնէ իր անդամակցութիւնը Եւրոպական Միութեան, յայտարարած է Թանսու Չիլլէր Հռոմի մէջ, գերման, իտալացի, Ֆրանսացի, անդլիացի եւ սպանացի իր պաշտօնակիցներու հետ հանդիպումի մը աւարտին: Նախորդ դիմումը մերժուած էր եօթը տարի առաջ: Թուրքիոյ փոխ – վարչապետ եւ Արտաքին Նախարարը չեչտած է· – «Թուրք ժողովուրդը երբեք պիտի չընդունի երկրորդ կարգի ընկերակցութիւն մը»: Կարդ մը առարկութիւններ ըրած են իտալացի նախարարը, որու համար մարդկային իրաւունքները, քրտական հարցը եւ կիպրական տագնապը «լուծում մը պահնեն»:

ՇՏՇՍՐԱՆՍԿԻ, ծագումով հրեայ ռուս այլախոհը որ ձերբակալուած էր 1977-ին եւ 78-ին ալ դատապարտուած 3 տարի բանտարկութեան եւ 10 տարի տաժանակիր աշխատանքի «դաւաճանութեան, թշնամական քարոզչութեան եւ լրտեսութեան» համար, Իսրայէլի Առեւտուրի եւ ճարտարարուեստի որպէս նախարար, ոտք կը կոխէ իր հայրենիքը:

ԱՍԼԱՆ ՄԱՄԽԱԴՈՎԻ ընտրութիւնը որպէս նախագահ Չէչէնիոյ, հաստատուեցաւ Յունուար 29-ին· ան ստացած է ձայներու 68,9%-ը եւ երդումը պիտի կատարէ Փետրուարին: Կրեմլին տրամադրութիւն յայտնած է «չինարար» երկխոսութիւն մը վարելու:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆի մէջ կատարուած հարցախոյզի մը համաձայն, եթէ այսօր կատարուէր նախագահական ընտրութիւն մը, զօրավար Լեբէդ կ'ընտրուէր ով որ ալ ըլլայ իր մրցակիցը:

«ԵՐԿՈՒ ԿՈՄԻՏԷ, ԵՐԿՈՒ ՋԱՐԴ»

ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ 1915-Ի ՄԱՍԻՆ

Հատորին 28–րդ էջէն կը սկսի Էսկիշէհիրի բաժինը: Հոն մինչ պատերազմին արհաւիրքը կը տիրէ ու ամէն օր անօթի – ծարաւ, մերկ ու բոպիկ զինուորները ռազմաճակատ կը փոխադրուին, Պոլիսէն ժամանած երեսփոխան մը ամէն բան կ'ընէ քրիստոնեայ եւ թուրք տարբերին միջեւ թշնամանք սերմանելու համար: Դատախազութեան մը ընթացքին քրիստոնեաները կը նմանցնէ կարիճներու, օձերու, ինչ որ յաջորդ օրը խոտիւ կը քննադատուի նաեւ Թուրքերու կողմէ:

Մինչ այդ, Էսկիշէհիր կը հասնին աքսորեալներու կարաւանները: Կ'ըսուի թէ անկէ Գոնիա պիտի ղրկուին, Անօթի, ծարաւ, մերկ ու բոպիկ զինուորները վիճակը կը յուզէ հեղինակը: Ցաւակապէս կը հետաքրքրուի ծերուկ կնոջ մը քով դանուող երկու փոքրիկներով: Մէկը աղջնակ մըն է: Սիրանոյշ կը կոչուի: «Խեղճ անմեղուկը ձեռքը չոր հացի կտոր մը, ջուրը թաթխելով կ'ուտէր: Ուտելիք ճարել տուի իրեն համար, սիրեցի, շոյեցի. այդ օրէն մտերմութիւն մը ծագեցաւ մեր միջեւ: Սակայն Սիրանոյշ քնաւ չէր ժպտեր: Նայուածքներուն մէջ, յօնքերուն, դէմքին վրայ թախիծ մը, վիշտ մը կար: Որպէս թէ այս աշխարհէն, այս զուլումէն հոգին ճնշուած, անմեղ սիրտը կոտրած, պատկանած ժողովուրդին հանդէպ սրտին մէջ խոր ոխ մը տեղ գտած ըլլար, երբ կը տեսնէր իրեն երկաթած պտուղներս, վշտացածի նման, առանց ժպտելու, առանց ինծի նայելու կ'առնէր ու ճիահար մատներովը մանրիկ բերանը կը տանէր»:

Տարագրեալներու պարզած տեսարանը անհանդուրժելի է. ոչ ոքի օգնել կարելի կ'ըլլայ: «Արդէն, եթէ նոյնիսկ ըլլար, ընդունող չկար: Անարդար այս զուլումը անոնց սրտերուն մէջ այնքան խոր դառնութիւն մը ու այնքան ամուր թշնամութիւն մը գոյացուցած էր որ ամէնէն անզօր, ամէնէն ճարահատ, ամէնէն անոթ կնոջ մը անգամ երբ օգնելու փորձ ըլլար, ան յօնքերը պռստելով, ոխակալ նայուածքներով կը նայէր ձեզի ու տակուն սրտովը, վշտալի հոգիովը անվեհերօրէն կը դիմէր դէպի աղէտը, անօթութիւնը ու մահը»:

Տարագրեալներու կարաւանները իրարու կը յաջորդեն. հասնողները այլ տեղ երթալու միջոցը եւ յոյսը չունենալով, կը դիմուին կայարանին շրջակայքը, օրէ օր 20 հազար հոգինոց վրանաքաղաք մը կազմելով: Տեղւոյն Հայերն ալ բան չեն կրնար ընել այդ դժբախտներուն, իրենք իրենց կացութեան մասին ալ ապահովութիւն չունենալով:

Շաբաթներ կ'անցնին. հազարաւոր հայ ընտանիքներ կը մատնուին անօթութեան: Կը սկսին իրենց ունեցածը չունեցածը ծախել: «Այդ կացութենէն կ'օգտուէին ռամիկ ժողովուրդը, Էսկիշէհիրի Գերմաններ եւ Ցոյները»: *Տարագիրներու կարաւաններուն մաս կը կազմեն նոյնիսկ հիւծախտաւորները, հաշմանդամները, անդամալոյծները:* «Գրեթէ ամէն օր Էսկիշէհիրի գերեզմանատան մէջ, բահանայի մը առաջնորդութեամբ բանի մը թշուառ ընտանիք կ'երթար կամ իրենց զաւակներէն մէկը, կամ իրենց ծերունի հայրը թաղելու: Սակայն այդ թաղումը կ'ըլլար անպոմպուկ ու պարզուկ: Ո՛չ կոչնակ մը բարեկամներու հրաւէր կ'ուղղէր, ոչ ալ շարական մը հոգիները յարգանքի կը հրաւիրէր: Աղէտը կը խոցէր սիրտերը: Օր մը հայ այր ու կին մը խօսակցելով կ'երթային: Երկուքն ալ թախծոտ էին: Բայց այր մարդուն վիշտը աւելի զգալի էր: Կինը ջանաց մխիթարել զինքը:

– Ի՜նչ, ընենք, Աստուած մեծ է: Անշուշտ կը տեսնէ մեզ, ըսաւ: Ամուսինը յանկարծակի գայրացաւ, խիստ նայուածք մը ուղղեց կնոջ,

– Տակաւին Աստուա՞ծ կ'ըսես. ո՞ւր է Աստուած: Կա՞յ Աստուած: Եթէ կայ, ի՞նչ է այս կացութիւնը, գոռաց: Կը բաւէր դէպի առուակը, շապիկին պատռտած թեւով աչքերը սրբելով»:

Օր մըն ալ Էսկիշէհիրի հայութեան ալ տեղահանութեան հրամանը կը հասնի: Գիշերը մեռեալ լռութիւն մը կը տիրէ: Յաջորդ օրը Էսկիշէհիրի հայ ընտանիքները կը մտնեն դնացքներու անասուններու յատկացուած բաժանեակները: Կը մեկնին, իրենց հետ ձգելով դարաւոր իրենց բնակարանները, ծաղկաղարդ պարտէզները եւ բազմաթիւ յուշերը: Կ'երթան դէպի Գոնիայի հարթավայրը չբուսնող լեռները, փողանթըի սեղ լեռնանցքերը, էլ – ձէզվիրէի հրաբորբ անապատները· դէպի անօթութիւն, թշուառութիւն, մահ:

Ա. Ռէֆիք կը ջանայ «անմեղ այդ ժողովուրդը» փրկելու համար բաներ մը ընել: Կը տեղեկացուի որ հայ կաթողիկէները, զինուորներու ընտանիքները եւ երկաթուղիի աշխատողներու ընտանիքները կրնան չմեկնիլ: Առով չատեր կը փրկուին:

Մեկնողներու տուներն ու կահ – կարասին իրրեւ թէ կը պահպանուին, բայց զիներ առեն զորզեր, անասուններ զողութեան աւար կ'ըլլան: Տուները պարպուելէ ետք կրակի կը տրուին որպէսզի հետք չմնայ: Հայերու այս դժբախտութենէն ամէնէն զոհ մնացողները կ'ըլլան Հրեաները որոնք ազէտաւոր Հայերու առաջնորդած քով հարստութիւն դիզել կը ջանան:

Ամիսներ ետք Պոլիսէն հրաման կը հասնի կայարանին չուրջ բանակած բազմութիւնը Գոնիա, փողանթը փոխադրելու: «Այդ խեղճերը իրենց գիւղերուն, այգիներուն եւ պարտէզներուն մէջ խաղաղ ու բարօր կեանք մը կ'ապրէին, կ'աշխատէին, օժանդակելով իրենց գտնուած քաղաքներուն առեւտուրին, հողամշակումին: Հիմա բանի մը ընորհասի տգիտութեան, ոճրագործ կոմիտէներու արիւնալի կիրքերուն զոհ պիտի ըլլային» *կը գրէ Ա. Ռէֆիք, ըսելով որ կառաւրուածէն նոյնիսկ Թուրքեր ընդվզած ու տեղ – տեղ դիմումներ ներկայացուցած էին փրկելու համար իրենց հայ գրացիները:*

Երբ Պոլիսէն տարագրութեան պաշտօնեաներն ալ կը հասնին, ան կ'երթայ հազարաւոր Հայերու մէջէն որբ Սիրանոյշը փնտռելու: Կը գտնէ ու կը պաղատի անոր մեծ մօրը որ երախաները հոն, իրեն ձգէ եւ երբ փոթորիկը անցնի, վերադառնայ զանոնք առնելու: Հայուհին կը մերժէ, ապա արցունքոտ աչքերով կ'ըսէ. «ո՛դջ ըլլաք: Բայց մենք միասին պիտի երթանք ու միասին մեռնինք: Ընելիքս շատ պարզ է· ճամբան նախ անոնք, յետոյ ինքզինքս գետը պիտի նետեմ»:

Ապարդիւն կ'ըլլայ մեկնողներուն համար գոնէ փակ բաժանեակները ապահովելու ջանքն ալ: Պաշտօնեան ամենայն անտարբերութեամբ կը պատասխանէ իր դիմումին, ըսելով. «աեղի՛ լաւ· օդ կ'առնեն»:

Հոն Ա. Ռէֆիք կը հանդիպի Լ· Ֆոն Սանդերսի աղջկան որ ցաւ յայտնելով կատարածին մասին կ'ըսէ. «Պոլիս գտնուողներս ասոնցմէ նուազ յանցաւոր են: Բուն անոնք որոնք պէտք է գլխատել այդ թալանքը, էնվէրն ու անգութ այդ կառավարութիւնն են: Գետերը մարդկային մարմիններ, մանուկներու գլուխներ կը տանին: Տեսարանը սրտեր կը բզկտէ: Օր մը այս բոլորին հաշիւը պիտի չպահանջուի՞»: *Այսուհանդերձ, հեղինակը չի մոռնար պաշտօնական Գերմանիոյ դիրքը:* «Եթէ ան ուզեր, այս ջարդին արգելք կ'ըլլար: Էնվէր ու Թալաաթ Գերմանիոյ ոչ մէկ ըսածը կրնային մերժել· ոչ ալ կրնային այս ոճիրները իրենք իրենց ուժերուն վստահելով գործել»: *Իսկ Գերմանները* «տեղեակ էին թէ Էնվէր Գերմանիոյ մէջ հարիւրապետի մը չափ անգամ զինուորական գործողութիւն չէր կրնար դեկավարել· սակայն Թուրքիան իրենց երկրին մէկ գաղթավայրը դարձնելու նպատակով Էնվէրը ծափահարել, սովորական նորաբոյս չտեսի մը մեծ իշխանութիւն տալ շա՞տ էր գերմանական մեծութիւնը շարունակելու սիրոյն»:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՅԵԱՆ

(Շար. 2)

ԳՈՐԲԱՉՈՎԻ ՑՈՒՇԵՐԸ ԵՒ ԱՐՑԱԽԻ ԿՆՃԻՒԸ

ԴԱՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՇՓՈԹ ՅԻՇՈՂՈՒԹԵԱՆ ԾԱԿԵՐՈՎ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Իր Յուշերուն մէջ Մխիթարյ Գորբաչով չէ մոռցած Սումգայիթը՝ «փետրուար 27 – 29–ի արիւնալի պոգրոմները Սումգայիթի Հայերուն դէմ», եւ որ «համընդհանուր նախատինք յառաջացուց»: Սակայն ջարդարարները կ'որակուին միայն «խուլիկաններ»:

Գորբաչովի յիշողութեան մէջ կան դիտակից ծակեր, դիտումնաւոր մոռացումներ եւ յատկանշական բացթողումներ: Արցախի վերաբերեալ իր յուշերը զարմանալիօրէն կանգ կ'առնեն մատնանշելէ ետք լուծումի ձախողութեան «պատասխանատու» կողմը, մինչ ո՛չ Արցախի ղեկավարութիւնը եւ ոչ ալ իր ղեկավարութեան շրջանը վերջ գտաւ 1989–ին:

Սումգայիթը պիտի մնայ ոչ թէ միայն Ադրբեջանի անպատուութիւնը, այլեւ անարգանք մը՝ Գորբաչովի իշխանութեան եւ խարան մը խորհրդային իրաւակարգի վերջին շրջանի պատմութեան: Նախձիրի նախօրեակին է որ Գորբաչով կրեմլինի մէջ ընդունած էր հայ երկու գրողները – Զօրի Բալայեան եւ Սիլվա Կապուտիկեան ու անոնց ըսած՝ «Անհրաժեշտ է խաղաղեցնել Ղարաբաղի եւ Հայաստանի ժողովուրդը (..) Իմացէք որ դուք պատասխանատու էք դէպքերու յետագայ ընթացքին համար»: Հանդիպումին ներկայ կենտկոմի քարտուղար Ալեքսանտր Եակովլեւ օր մը առաջ ինք ալ ընդունած էր երկու հայ անպաշտօն ներկայացուցիչներ եւ խօսակցութեան ընթացքին զանոնք զգուշացուցած, ճիշդ պիտի ըլլար ըսել՝ անոնց ուղղած էր քօղարկեալ սպառնալիք մը հետեւեալ ակնարկութեամբ. «Ադրբեջանի մէջ կայ մօտ կէս միլիոն Հայ բնակչութիւն, պէտք է մտածել անոր մասին նոյնպէս»...: Անոր դիպուկ պատասխան մը տուած էր Բալայեան ըսելով. «Ես դարաբաղցի եմ. Ադրբեջանցիներ քնաւորութիւնը լաւ գիտեմ: Ոչ մի Ադրբեջանցի Հայի արիւն չի թափի, եթէ վերեւից չգայ հրամանը...»: Հայ գրողները հաղիւ Հայաստան վերադարձած էին իրենց հետ բերելով չափօ պատգամներ, երբ Հայու արիւնը սկսաւ հեղուլ Սումգայիթի մէջ, ո՛չ թէ որպէս արարք, «խուլիկանային» կարճատեւ մէկ անհակակշռելի արարք, այլ ամբողջ երկու օր, ծրագրուած ձեւով ու ոստիկանական եւ ապահովութեան ուժերու մեղսակից կրաւորականութեամբ եւ երբեմն ալ անոնց քաջալերանքով (տե՛ս՝ Սիլվա Կապուտիկեան, «Գրառումներ Մ. Ս. Գորբաչովի եւ Ա. Ն. Եակովլեւի հետ ունեցած զրոյցներէն, 1988 Թուականի Փետրուարի 25 – 26–ին», «Պայքար» ամսագիր, 1994 Յունիս – Յուլիս):

«Յուշեր»ուն մէջ յատկանշական է Սումգայիթի վերաբերեալ երկու դիտում: Հզօր կայսրութեան մը թիւ մէկ ղեկավարը կ'ըսէ թէ Սումգայիթ «առաջուն զօրքեր: Անցէն զինուորներ փորձեցին զգաստացնել վայրագ խուլիկանները: Բազմաթիւ երիտասարդ զինուորներ վիրաւորուեցան, որոնցմէ ոմանք մնայուն կերպով հաշմանդամ դարձան: Այսուհանդերձ, կը հաւատամ որ հետեւանքները դեռ շատ աւելի խիստ պիտի ըլլային եթէ զինուորները զինուած ըլլային»:

Անհասկնալի է նման հաստատում մը լսել աշխարհի երկու ղեկղզօր պետութիւններէն մէկուն ղեկավարին կողմէ, որուն պաշտօնն է, որպէս երկրին բանակներու գերագոյն հրամանատար, անոնց բարոյական բարձր վարկին եւ փիլիքական ապահովութեան պահպանումը: Այսօր այլեւս զարմանալի չի թուիր եթէ այդ չրջանին է որ սկսաւ նաեւ Կարմիր (նախկին) փառապանծ բանակին վայրէջքը բոլոր մարզերու մէջ: Անզէն զինուորներ զրկել «վայրագ խուլիկաններ», – որոնց թիւը կը հասնէր չուրջ հազարի, – կարգի բերելու համար, ու ապա անոնց խոշտանգումին եւ պարտութեան ի տես զոհունակութիւն յայտնել որ զէնք չէ՛ին կրեր, կը մնայ պարզ տրամաբանութենէ դուրս: Երանելի՛ Գորբաչով ըսել կ'ուզէ որ նախընտրելի էր որ խորհրդային մի քանի զինուորներ նաեւ զոհը երթային ազերի մարդասպաններու, քան թէ Ադրբեջանի բնակչութիւնը խռովէ՛ր եւ խլրտէ՛ր մարդասպաններէն մի քանիին մահուան հետեւանքով...:

Երկրորդ դիտումը կը վերաբերի Սումգայիթի կարգ մը մարդասպաններու արդարադատութեան յանձնումին, առանց չարկովը դիրքին հեղինակին: Ճիշդ է որ Կրեմլին «համընդհանուր այդ նախատինքը» մեղմելու համար եւ նաեւ տեղի տալով Հայ ժողովուրդին պահանջքին, Հոկտեմբերին Մոսկուայի մէկ ատեանին առջեւ սկսաւ ոճրագործներէն երեքին դատավարութիւնը, երբ նկատեց որ ապերի դատաւորներուն ձեռքը կարելի չէր յանձնել արդարադատութիւնը: Առանց անդրադառնալու դատավարութեան, կ'արժէ ընդգծել որ անոր ամբողջ տեւողութեանը ատեանէն կը բացակայէին խորհրդային լրատուէւրի այսպէս կոչուած մեծ նեղկայացուցիչները – «Պրաւդա», «Իզվեստիա», «Վրէմիա» կեդրոնական հեռատեսիլ, ԹԱՍ Գործակալութիւն: Ամէն իրաւակարգ ունի իր պատիւը եւ արդարութիւնը պաշտպանելու, ինչպէս իր անխոտովանելի չահերը ապահովելու ձեւերը, ու նաեւ՝ իր սիրելիները – մահմետական եղբայրները կամ ընկերները – չվշտացնելու եղանակները...: Դատավարութեան ընթացքին նաեւ ակներեւ դարձաւ թէ Սումգայիթի ջարդին ո՛չ միայն մեղսակից էին քաղաքին իշխանութիւնները, այլ նաեւ Ադրբեջանի կոմկուսը: Ու հոս կարելի չէ անդամ մը եւս չմէջբերել Խորհրդային վարչամեքենային քաջածանօթ Զօրի Բալայեանի հաստատումը, թէ «... ոչ մի Ադրբեջանցի Հայի արիւն չի թափի, եթէ վերեւից չգայ հրամանը...»: Եւ այդ «վերեւը» բնականաբար միայն Բաքուի համայնավար կուսակցութիւնը չէր...:

Արցախի Ինքնավար Շրջանի Հայութեան հանդէպ Բաքուի եւ Ալիեւներու «միջազգայնական ոգիէ» զուրկ խարտեաշ քաղաքականութեան չարիքները հաստատող Գորբաչով, Արցախի վերաբերեալ իր յուշերը կը դադրեցնէ կէս ճամբան՝ «կրիտիկական» կէտի մը, որպէսզի հանգամանաբար խուսափի արտայայտուելէ վերջին փուլին՝ կենտկոմին եւ Խորհրդային բանակներուն հակահայ քաղաքականութեան եւ գործողութիւններուն, որոնք ուղղակի Հայ ժողովուրդին մէջ արթնցուցին 1915–ի Հայոց տեղահանութեան արհաւիրքին մանրանկար պատկերը: Գորբաչով չուզեր նաեւ ըսել թէ իր կառավարութեան ներքեւ կրեմլին «պատժեց» անկախամէտ Արցախը եւ Հայաստանը Համիտեան միջոցներով:

Երբ 1988–ին Գորբաչով իր իշխանութեան դադաթնակէտին կը դտնուէր, քանի կուսակցապետի ամենազօր պաշտօնին միացուցած էր նաեւ Խորհրդային Միութեան նախագահի տիտղոսը, հրաժարումովը Անդրէյ Գրոմիկոյի, երկրաշարժէն աւերուած, սգաւոր եւ օրը օրին օգնութեան կարօտ Հայաստան երկաթուղային եւ տնտեսական չրջափակումի կ'ենթարկուէր Բաքուի կողմէ: Մոսկուա մնաց «անզօր» վերաբանալու համար փոխադրութեան ճամբաները, զոհանալով Բաքուի ուղղած իր ազդարարագիրներով եւ անհետեւանք «սպառնալիքներ»ով: Լատզոյն պարագային Մեղրիի չրջանէն Հայաստան մուտք գործած մի քանի կառախտմբերը իրենց հետ կը բերէին, ի միջի այլոց, հոտած գետնախնձորներ եւ երբեմն ալ ... խորհրդանշական դագաղներ:

1991 Ապրիլ – Մայիս ամիսներուն, խորհրդային հրթռայիներու եւ ուղղաթիռներու օդնութեամբ ազերի օմօնականներ կը պարպէին Հայկական Գետաշէնի եւ Մարտունաշէնի բնակչութիւնը, որոնք կ'ենթարկուէին նաեւ բռնարարքներու: Գաղթականները կը փախչէին դէպի Հայաստան եւ Մոսկուա: Նոյն տարուան Օգոստոսին բռնազաղթի կարգը կուգար Հադրութի, որուն բնակչութիւնը դուրս կը քշուէր խորհրդային եւ ազերի ուժերու կողմէ: Լեռնային Ղարաբաղի օրհասը կը չարունակուէր մինչեւ Փետրուար 1992, երբ սկսաւ Հայկական հակայար-

ՔԱՆԻ ՄԸ ՃՇԴՈՒՄՆԵՐ Մ. ԵՐԵՒԱՆԵԱՆԻ «ԵԹՈՎՊԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ»ԻՆ ԱՌԹԻԻ

Որպէս եթովպահայ գաղութէն մէկը որ որոշ գործունէութիւն ալ տարած է հոն, կ'ուզէի հետեւեալ ճշդումները կատարել, եթովպահայ կեանքին պատկերը ամբողջացնելու մտահոգութեամբ։

Պ. Երեւանեան կը յիշէ Վազգէն Կաթողիկոսին կոնդակը, ըսելով որ ստուած է միայն Պ. Էպէեանին. մինչդեռ նոյն չրջանին ստուած էր նաեւ ինծի (Քիւ 519)։

«Երեւան Օրիորդաց Մուսիւնը» ղինեակը կ'առընչէ Մ. Ա. Մ.–ին, ինչ որ ճիշդ չէ. այդ Մուսիւնը հիմնած եմ ես. երբէք Մ. Ա. Մ.–ին մաս չէ կազմած, եղած են միայն գործակցութեան պարագաներ։ «Երեւան Օրիորդաց Մուսիւնը» է որ հոն առաջին անգամ ըլլալով նշած է Ապրիլ 24–ի սգաժողը։ Մեր ծրագիրն էր հայկական սովորութիւնները ապրեցնել, զանազան չրջաններու տարազները ու պարերը ուսումնասիրել, ներկայացնել։

Մուսիւնը սարքած է ճեմասեղաններ, ընթրիքներ, առիթ ստեղծելով որ եթովպահայերը յաճախ իրարու քով գան։ Ան դպրոցին մէջ պատրաստած է ձեռագործներու ցուցադրութիւն մըն ալ ու հրատիրած կայսրուհին եւ գաղութային ժողովը։ Այս առիթով ըսեմ նաեւ թէ ես մարդիչ եղած չեմ։

Մ. Երեւանեան իր գիրքին մէջ երբ ուսուցիչներու մասին կը խօսի, կը մոռնայ 30 տարուան այդ մարդի աշխատանքը ու 12 տարին ամբողջովին սիրայօժար։ Այս մասին կան Փօլատեանի, Սեմերճեանի, Կորիւն Ծ. Վրդ.ի էջերը։

Եկեղեցասէր Տիկնանց Մուսիւնը մեծ դժուարութեամբ իրականացուց նոր գերեզմանատունը. բայց այս մասին ոչ մէկ ակնարկութիւն կայ «Եթովպահայ Կեանք»ին մէջ։

Դպրոցը անվերջ բաց ունէր. մեր օրով վճարեցինք բոլորը։ Երբ կը մեկնէի Ատիս–Ապապայէն, դպրոցին հաշիւները վոխանցեցի Գաղութային ժողովին։ Եթովպական դրամատան մէջ 31 հազար Ե. Տ.ի դումար մը կը ձգէի։

Այս համառօտ ճշդումները նպատակ ունին ամբողջացնելու ըսուածը ու ապագայ ուսումնասիրողին դեմին ընծայելու որպէսզի եթովպահայ կեանքին լման պատկերը ներկայացնէ։

ԱՆՆԱ ՄԱՐՍԸԲՈՒ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ ԱՆԴԱՄՈՒՀԻՆԵՐ Ի ՊԱՏՈՒԻ

ՄԱՐՍԷՅԼ. – («Յառաջ»). –

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը ստեղծուեցաւ զաղութին հետ, չուրջ եօթանասուն տարի առաջ, եւ բաժնեց զաղութին կեանքն ու ճակատագիրը։ Իր գործունէութեան հիմքը կազմեց, մանաւանդ առաջին տասնամեակներուն, օգնութեան գործողութիւնները՝ կարիքաւոր, բազմանդամ կամ այրիացած ընտանիքներուն, հիւանդներուն եւ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեան հոս ու հոն ճրագը վառելով եւ վառ պահելով հայ գպրոցին։ Կապոյտ Խաչի հիմնադիրը, դուցէ դեռ կան, կամ անոնք որոնք ապրեցան հայ գաղութի հաստատման չրջանը, կատարեցին մարդասիրական եւ հայրենասիրական այս գործունէութիւնները։

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչի չորս մասնաճիւղերը, միասնաբար, գեղեցիկ եւ ազնիւ գաղափարը ունեցան ոսկէ մետալով վարձատրել եւ մանաւանդ յարգել ու մեծարել իրենց չրջանի երէց անդամուհիները։ Շատեր այսօր դեռ կան բայց մոռցուած են որովհետեւ կ'ապրին քաշուած կեանք մը հիւանդութեան կամ տկարութեան պատճառաւ։

Այսպէս, Շաբաթ, Յունուար 18–ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ թէյասեղան մը։ Բացումը կատարեց Կապոյտ Խաչի Ֆրանսայի Շրջանային Վարչութեան անդամուհի եւ տեղական ներկայացուցիչ՝ Սառա Ճամուղեան եւ բացատրեց ձեռնարկին յատուկ նպատակը։ Իւրաքանչիւր մասնաճիւղի ատենապետուհիները, Պօմոնի համար՝ Շուշիկ Մկնըքիչեան, Սէն Ժերմէ համար՝ Ազնիւ Հոթոթեան, Պուլվար Օտտոյի համար՝ Անրիէթ Տիւլկիւրեան եւ քաղաքի համար՝ Աստղիկ Պօղոսեան, կարդով կարդացին ցանկը անդամուհիներուն որոնք ոսկէ մետալ ստացան բայց մանաւանդ արժանացան նեղկաններուն ջերմ ծափահարութիւններուն, արդար գնահատանքներուն եւ Միութեան երախտագիտութեան իրենց կիսազարեան գործունէութեան եւ վաստակին համար։

– Պօմոնի մասնաճիւղէն՝ Ա. Տէր–Վարդանեան, Զ. Տիրիքեան, Պ. Գլինճեան, Ս. Եօթնեղբայրեան, Ա. Տէրտէրեան, Շէք – Պօղոսեան։

– Սէն – Ժերմի մասնաճիւղէն՝ Յ. Ա–ւետեան, Ա. Աւտոյեան, Մ. Խօրէնքեան, Ա. Պիւլկիւրեան եւ Ի. Փափազեան։

– Պլ. Օտտոյի մասնաճիւղ՝ Ա. Գուրմճեան, Փ. Արմաղանեան, Մ. Յակոբեան, Ա. Յուսիկեան։

– Գաղաֆի մասնաճիւղ՝ Զ. Սարաֆեան, Մ. Պէրպէրեան, Ֆ. Թիւթիւնճեան։

Ապա, վարձատրուեցան նաեւ, արծաթէ մետալով, անոնք որոնք 25 եւ աւելի տարիներ ծառայեցին եւ կը շարունակեն անշեղ, հաւատարմօրէն իրենց պարտականութիւնները կատարել եւ սփոյր ըլլալ հայկական կեանքի այսօրուան հրամայականներուն։

– Պօմոնի մասնաճիւղէն՝ Ս. Աւետեան, Թ. Աբրահամեան, Փ. Պաղտասարեան, Թ. Պեհիկեան, Ռ. Տօրումեան (մահացած երկու օր առաջ), Մ. Գլինճեան, Վ. Մուսաէլեան, Փ. Սառաճեան, Ժ. Թերզիպաշեան, Ժ. Եաուլեան։

– Սէն – Ժերմի մասնաճիւղէն՝ Մ. Մանուկեան, Պ. Էսկիճեան, Ա. Խաչատուրեան, Մ. Խօրէնքեան, Ժ. Խոդեան, Մ. Նշանեան, Ա. Հոթոթեան։

– Պլ. Օտտոյի մասնաճիւղէն՝ Ժ. Կոնոյեան, Լ. Կոնոյեան։

– Գաղաֆի մասնաճիւղէն՝ Ա. Տէրտէրեան, Մ. Թիւթիւնճեան, Ս. Ճամուղեան, Օ. Ֆրանկիւլեան, Լ. Տէրտէրեան, Թ. Տէր – Գասպարեան, Մ. Զաքարեան, Մ. Դաւիթեան, Ս. Փիլիկեան։

Մետալներու բաշխումի աւարտին, մասնաւոր յիշատակութեան արժանացաւ Սաթենիկ Թիւթիւնճեան, մահացած վեց ամիս առաջ, եւ որուն կեանքը եղաւ հա-

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈՒԼՈՒՈ Խաչեաց Սանուց Միութեան հանդիսասրահին մէջ, Յունուար 19–ին տեղի ունեցած է «Բաժակի պահը»։ Նախքան այս ճաշը, Պէյօղլուի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ մատուցուած է, ապա՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Խաչեաց հարազատներու յիշատակին։ Քարոզած է Շահան Արք.։ Յաւարտ եկեղեցական արարողութեան տեղի ունեցած է «Բաժակի պահը»։ Բացումը կատարած է Մարիամ Տրամբեան ուղերձով մը եւ մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգուած է Խաչեանէն անդարձ բաժնուածներու յիշատակը։ Բեմ հրաւիրուած են Խաչեանի երիցագոյն եւ կրտսերագոյն աշակերտուհիները։ Խօսք առած է տնօրէնուհին՝ Սաթենիկ Նշան։ Յաջորդաբար խօսք առած են նաեւ նախկին ուսուցչուհիներ եւ ուսուցիչներ։ Հուսկ Բանքը արտասանած է Շահան Արքեպիսկոպոս։

***

ՊԻՑՐՈՒԹԻ Հայկազեան համալսարանի սրահին մէջ, Յունուար 10–ին, դրական հանդիպում մը տեղի ունեցած է Սիամանթոյի «Կարմիր լուրեր բարեկամէս» գրքին անդլերէն թարգմանութեան առթիւ։ Թարգմանական այս աշխատանքը կատարած է ամերիկահայ անգլիագիր բանաստեղծ Փիթըր Պալաքեան։ Ան, թէեւ, հայերէն չի գիտեր, բայց ուզած էր ամէն գնով թարգմանել այդ գործը, որովհետեւ իր մեծ հայրը եղած է Սիամանթոյի բարեկամը որուն ուղղուած են «Կարմիր լուրերը»։ Այս բացատրութիւնները տուած է դասախօսուհի՝ տոքթոր Նուարդ Եաղլանեան, նախկին դասախօսուհիներէն Հայկազեան Համալսարանի, այժմ՝ դասախօսուհի Նիւ – Եորքի համալսարանները։ Յայտնած է թէ նախ ինք հայերէն սորվեցուցած է Փիթըր Պալաքեանի, որպէսզի լաւ ըմբռնէ իմաստը։ Բայց, ինք ստանձնած է սկզբնական բառացի թարգմանութիւն մը, ապա ձգած որ Պալաքեան անոր տայ բանաստեղծական թռիչք։ Նախքան դասախօսութիւնը Անդրանիկ Տաքէսեան ներկայացուցած է Նուարդ Եաղլեանը, ծնած Երուսաղէմ, ապա փոխադրուած Պէյրութ։ Յակոբ Կիւլոյեան կարդացած է Սիամանթոյի «Սուգը», «Պարը» որոնց անդլերէն թարգմանութիւնները կատարած է Ն. Եաղլեանի Պալաքեանի հետ։

***

ՔԱՀԻՐԶԱԲԻ (Իրան) ծերանոցը, 87 տարեկանին, իր մահկանացուն կնքած է իրանահայ վաստակաւոր դերասանուհի Անահիտ Շաֆրազեան։ Ան հանդէս եկած է 1936–ին Մանուէլ Մարութեանի թատերախումբին մէջ։

ձակումը եւ յաղթանակի ճամբան բացուեցաւ Յովլալուի զրաւումով։

Արցախի վերաբերեալ էջերուն կը պակսի նաեւ 1990 Յունուարի Բաքուի Հայերուն ջարդը, որու ընթացքին 68 Հայեր սպանուած էին։ Այս նոր պատուհասէն օրեր եաք, Յունուար 15–ին Մոսկուա ըստիպողական վիճակ կը հաստատէր Լ. Ղարաբաղի եւ Բաքուի մէջ, ուր զօրքեր կը ղրկէր որքան խռովութիւնները զսպելու, նոյնքան եւ աւելի իր հսկողութեան ներքեւ պահելու համար Անդրկովկասի քարիւղի մայրաքաղաքը։ Ու կը սկսէր բաղմահազար Հայերու տեղահանութիւնը Բաքուէն։ Գլխաւոր դերը որ կեղրոնը «յաղողութեամբ» կատարեց կը կայանայ հետեւեալ իրողութեան մէջ – «Ազրբէյճանի կէս միլիոն Հայեր»ուն 350 հազարը (զեղչելով Արցախի բնակչութիւնը) փոխադրել եւ ցրուել Հայաստանի եւ Խորհրդային Միութեան զանազան վայրերը՝ մինչեւ Ամերիկա։ Նոյն ճամբորդները ունեցան «Հայաստանի 200 հազար Ազերիները», որոնք իրենց ապահովութեան համար կատարեցին հակառակ ուղղութեամբ տեղաշարժ մը։ Գորբաչովի օրով իրականացաւ, ինչ որ մերօրեայ եզրով կ'ըսուի, երկու հանրապետութիւններուն ներթափանցած էթնիքը, որուն ամէնէն ահաւոր օրինակը դարձաւ Հայկական Շահումեանի չրջանի բնակչութեան պարպումը։

Գորբաչով Կոմկուսի Ա. Քարտուղարի իր պաշտօնէն կը հրաժարէր 1991 Օգոստոս 24–ին, իսկ նոյն տարուան Դեկտեմբեր 25–ին՝ նախագահական պաշտօնէն, երբ երկրին իրողական ղեկավարն էր Բորիս Ելցին։

Պերեստրոյկայի գարնիւնը սխալեցաւ բաղմաթիւ մարզերու մէջ։ Անոր չատ մը ստոյտ, տարուբերող, հակասական, տարցերուն չրջութեան անհամապատասխան եւ երբեմն ալ կանխահաս որոշումները ստեղծեցին քաոս մը, մինչ այդ ապատութենէ ամբողջովին զրկուած երկու տարիներէ աւելի փոքրամասնութիւններէ բաղկացած կայսրութեան մէջ, ուր Հոկտեմբերեան Յեղափոխութեան յաջորդող տարիներուն Լենինի ղեկավարութեամբ 5·000 ազգային փոքրամասնութիւններու ինքնավար չրջաններ կազմուած էին, արդարութիւն ընելու համար իւրաքանչիւրին մշակութային, լեզուական եւ պատմական ինքնութեան։ Գորբաչովի երազը՝ քաղաքական եւ տնտեսական բարեփոխութիւններով ստեղծել «զօրաւոր կեդրոն մը, զօրաւոր հանրապետութիւններով» եւ «իրաւարարի դերը խաղալ երբ հակամարտութիւններ ծագին», պիտի վերնար համոզիչ դառնալ իրենց ազատութիւնը եւ անկախութիւնը հետապնդող ժողովուրդներուն համար։ Ինք մոռացութեան տուած էր տխուր իրականութիւնը, թէ Խորհրդային Միութիւնը ոտքի կը մնար չնորհիւ իր ոստիկանական իրաւակարգին որուն սարսափազդու ուրուականը կը հալածէր ազատութիւն փնտռող ազգերը։

Արցախի հարցին անլոյծ մնալը պէտք է բացատրել սուրացող զնացք մը կիսամիլիոնցներով կեցնելու Գորբաչովի սխալ արժեւորումին եւ անընդհատ զիրար խաչաձեւող տրամաբանութիւններուն մէջ։ – Մենք յաճախ քննադատուեցանք «տակրութիւն ցոյց տուած ըլլալնուս համար» կը զրէ ան։ Մէկ կողմէն Գորբաչով կը համոզուի որ Ղարաբաղի հարցին լուծում մը կրնայ զալ միայն կեդրոնէն, միւս կողմէ անընդհատ կոչ կ'ընէ կամ իր մօտ կը կանչէ երկու հակամարտ ուժերը, անոնց խորհուրդ տալու համար որ հակամարտութեան լուծումը գտնեն իրարու միջեւ համաձայնութեամբ։ Կ'ընդունի հայկ. Արցախի մը դոյութեան իրաւունքը եւ ինքնաւար չրջանին կրած անմարդկային անվերջ տառապանքը ազերի լուծին տակ, միւս կողմէ կ'ըսէ թէ ինք երբեք չէր ուզեր կողմ մը պաչտպանել հակառակ միւս կողմին չահերուն։ Ասիկա թէ՛ քիչ մը պիղատոսական եւ թէ քիչ մը մաքիաւելեան մօտեցում մըն է։ Հաւանաբար նաեւ անճարակ կամ ճարահատ ղեկավարութեան մը կեցուածքը ի տես տարբաղադրուող երկրամասի մը եւ փուլ եկող իրաւակարգի մը։ Իսկ Գորբաչովի խօսքը թէ իր խէալին – «Նոր կարգի Միութեան» յաջողութեան պարագային իրենց լուծումը պիտի կարենային գտնել ազգութիւններու հարցը, կը մնայ անհասկընալի։ Եթէ Կրեմլին իր զինուորական եւ ոստիկանական ահարկու ուժերով եւ իր սահմանադրական կարգ մը տրամադրութիւններով չյաջողեցաւ արդար լուծում մը պարտադրել Արցախի հարցին, Գորբաչովի երազած «զօրաւոր հանրապետութիւններու» պարագային չէ որ պիտի կարենար օր մը իր տեսակէտը արժեցնել, «խաղալով իրաւարարի դեր» մը, որուն տխուր հետեւանքները կ'երկարին մինչեւ այսօր։

Ամէնուհանդերձ, իրաղրութիւններու ներկայ հանգրուանին երբ աչխարհ մը բան փոփոխութիւն կրած է վերջին հինգ – վեց տարիներուն, կարելի չէ անհամաձայն ըլլալ Խաղաղութեան Նոպէլեան մրցանակակիր հեղինակին զոնէ վերջին մէկ մտածումին հետ, երբ կը յայտարէ. «Այսօր ես նոյնիսկ աւելի հաստատուած եմ որ ազգութեան հարցը երբեք չի կրնար լուծուիլ ուժով»։ Այսինքն՝ բռնութեամբ։

Ամէն պարագայի մէջ, Արցախի հարցին լուծումին բանալին այսօր կը գտնուի այն կէտին՝ ուր կը գտնուէր իր սկզբնական չրջանին, եւ որ միակ ընդունելի քաղաքական տարազր կը կազմէ – Արցախի բնակչութեան ֆիզիքական ապահովութիւն եւ ինքնորոշման իրաւունք։ Մինչ այդ, տեղի ունեցած է արդէն ամէնէն կենսական փոփոխութիւնը – Այսօր Արծուեբոյնը իրողապէս անկախ է եւ ժողովուրդը չառաջնորդուիր աղերի տապետի մը կողմէ, ոչ ալ կը սարսափի Մոսկուա բազմած ափարաչիքի մը յօնքի մէկ պռտտումէն։

ՊՈՍՔՐՆ

մակ նուիրում եւ ամբողջական ծառայութիւն մը կապոյտ Խաչի մարդասիրական եւ ազգային իտէալներուն։

Ձեռնարկին հրաւիրուած էին մետալները յանձնելու համար Մարսէյլի քաղաքապետական Խորհուրդի անդամներ՝ Կ. Յովսէփեան եւ Ժ. Քէրքէրեան։ Հիւրաբար Մարսէյլ կը գտնուէր Հայաստանի դեսպանին կինը՝ Գայեանէ Զիտէեան որ իր ներկայութեամբ պատուեց հաւաքոյթը։

Պաշտօնական բաժինէն յետոյ, ներկաները հիւրասիրուեցան թէյով, խմիչքներով եւ անուչեղէններով։ Գեղարուեստական բաժին մը, թատերական ներկայացում՝ «Արձակուրդի օր մը», բերաւ զուարթ տրամադրութիւն մը։ Թատերականին պատրաստութիւնը եւ բեմադրութիւնը գործն էին Սեդա Սիմոնեանի, որ նաեւ մասնակցեցաւ խաղարկութեան։

***

Նման ձեռնարկներ զօտեպնդիչ են։ Միութեան մը հիմնադիրները, երէցները, այսինքն բոլոր անոնք որոք երանգ, ոգի, նկարագիր տուին ու եղան բազուկները, կը կազմեն բարոյական դրամագլուխ մը։ Ցիշելով, յարգելով, մեծարելով զանոնք, երախտագէտ ըլլալով, Միութիւնն է որ կ'ամրապնդէ իր դիրքերը, առաւել կը խարսխէ իր արմատները, կը հարստանայ եւ կ'ապահովէ իր շարունակականութիւնը անչեղ ուղիով։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՏՕՆ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Տօն է Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոյ՝ 1036 վկայիցն, որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին (451–ին) վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց:

Այսօր անուանակոչութեան տօնն է՝

ԳԱՐԵԳԻՆ Ա.

Ծայրագոյն Պատրիարքին եւ կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց

կը պատարագէ՝

ԱՆՈՒՇԱՒԱՆ ԱԲՂ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Գաւազանակիր Հայրապետին

Պետական տնօրինութեամբ, բոլոր Հայերը (դպրոցական, աշակերտ, պաշտօնեայ, աշխատաւոր եւ ուրիշներ) այսօր կրնան բացակայիլ իրենց պրաղումներէն՝ իրենց կրօնական պարտաւորութիւններուն համար:

Ս. ՋԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6

Ժամը 10–ին, պատարագ կը մատուցուի:

ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՑՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՄԱԻԵԼ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ Կրօնական Ժողովը Սրբոց Վարդանանց Ազգային եւ Ղեւոնդեանց Քահանայից տօներու ուրախ առիթով կը հրաւիրէ չրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը առաւօտեան ժամերգութեան եւ պատարագի մխանական արարողութեան, որ տեղի կ'ունենայ՝

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, փետրուար 6, *առաւօտեան ժամը 9–ին, Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի*

339, *Ave. du Prado* - 13008 *Marseille*

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս Եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝

ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, փետրուար 2

Գ. կիրակի զկնի Ծնունդեան

Ղեւոնդեանց յառաջիկայ տօնին առթիւ (փետրուար 4), պատարագի ընթացքին հոգեհանգիստ կը կատարուի՝ Փարիզի Շրջանին Եկեղեցիներուն մէջ պաշտօնավարած վախճանեալ հոգեւորականներուն համար:

Պատարագէն անմիջապէս ետք, ժամը 13–ին, Փէր Լաչէզի գերեզմանատուն եւ–րոպայի Առաջնորդներու Դամբանին առջեւ աղօթք կ'ըլլայ՝ Վեհափառ Աբգ. Քիւպարեանի, Արտաւազդ Աբգ. Սիւրմէեանի եւ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի համար:

***

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, փետրուար 4

Տօն է Ղեւոնդեանց Քահանայից

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագ կը մատուցուի ժամը 10–ին:

DEMANDE D'EMPLOI

(URGENT)

Jeune femme arménienne sérieuse cherche emploi. Intéressée par toute proposition.

Tél. : 01. 45. 45. 32. 46 après 19h.

ՄՈՄԱՎԱՌՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԱՀԱՆԴԷՍ

կեսարակաց թէյով եւ էկրէով

Նախագահութեամբ՝

ԱԼԷՔՍԻ ԿԷՕՎՃԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետրուար 2, ժամը 16–ին Հ. Բ. Ը. Միութեան «Ալեք Մանուկեան» Կեդրոնի մեծ սրահին մէջ

118, rue de Courcelles, Paris 17e

Գեղարուեստական բաժին՝ հայկական նուագ, երգ, արտասանութիւն:

Կը մասնակցին՝

Առլէն Շահնուր, Իրմա Պասմաճեան, Բիւզանդ Ֆընտըղեան, Յովհաննէս Տէր–Միքաէեան եւ Մինաս Տէր – Սարգիսեան:

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը առանց խտրութեան:

Մասնակցութիւն՝ 60 Ֆր.,

ՄԱՄՈՒԼ

«DAILY MAIL»

(Յունուար 29)

«ՀԱՅԸ ԿԸ ԼՈՒԾԷ ԱՐԱՐՆԱԼԻ ԽՆԴԻՐԸ»

Անգլիական ամէնէն ժողովրդական օրաթերթերէն «Տէյլի Մէյլ» Յունուար 24–ի իր թիւին մարզական բաժնին մէջ վերոյիշեալ խորագիրով յօդուած մը հրատարակած է փաստել Պետրոսեանի անգլիական ամէնէն ծանօթ ֆութպոլի խումբերէն Արսընալ ժամանումին մասին: Յօդուածագիրը անդրադառնալէ ետք Մարսէյլ ծնած ծագումով հայ խոստմընալից այս յառաջապահին կարած ճամբուն, դրուատանքով կը խօսի անոր մասին, որու վրայ մեծ յոյսեր դրած է այս ակումբը որ կը նախատեսէ իրմով դիմադրաւել վիրաւոր համբաւաւոր խաղացողներու ձգած բացը: Փ. Պետրոսեան Գաննէն կ'անցնի Արսընալ չուրջ 1.5 միլիոն անգլիական սթերլինի (մօտաւորապէս 13 միլիոն ֆրանք) փոխարէն:

(Շար. Ա. էջէն)

գոք – ոչինչ կրցան փոխել ստեղծուած կացութենէն: Երկիրը օրէ օր աւելի խըրեցաւ անելին մէջ: Միայն մաֆիային գործերը եւ ոճրային մարդն է որ յաջողութիւն կ'արձանագրեն: Մնացած բաղդութիւնները անօթի են ու կը մսին. ուրիշ բան ալ կարելի չէր երբ անոնք ամիսը 100 ֆրանք կը չահին: Իսկ գիներու յաւելումը 300%–ի հասած է, զրամահոսքի աննախընթաց չափեր արձանագրել տալով: Այս կացութեան մէջ երբ Պուլկարները փողոց իջան, պատճառը այն է որ համոզուած էին թէ կորսնցնելիք ոչինչ ունին: Եւ աւելի ծանրակչիռը այն է որ չէին գիտեր բարելաւման ճեւը:

1990–էն, համայնավար վարչաճեւին անկումէն ի վեր երբեք չգիտցան թէ ի'նչ ընել պէտք էր: Առաջին անգամ գուածային կերպով քուէարկեցին ի նպաստ համայնավարներուն որոնք ընկերվարական մկրտուած էին: Նոյն առեն որպէս նախապահ ընտրեցին նախկին այլախոհ մը՝ Ժելեւը որ սակայն ըստ Սահմանադրութեան չատ նեղ իշխանութիւն մը ունէր: Տարի մը ետք նախկին համայնավարները պարտուեցան ու անոնց յաջորդեց աջակողմեան թեւը: Բարեչրջումի յոյսերը ամբողջական ձախողութիւն արձանագրեցին: 1994–ին նախկին համայնավարներու Ընկերվար կուսակցութիւնը Խորհրդարանին մէջ բացարձակ մեծամասնութեան տիրացաւ: Այսօր ալ ան կը գտնուի իշխանութեան գլուխը· այնքան դէշ մատակարարումի մը ակրն է որ բնակչութեան թշուառութիւնը աննախադէպ աստիճանի հասած է: Եւ Պուլկարները կը յուսան որ կառավարութեան փոփոխութիւն մը պիտի բարելաւէ կացութիւնը:

Խորքին մէջ, անտեսականէն զատ երկիրը ունի սահմանադրական հարց մըն ալ: Դեկտեմբերին իշխանութեան գլուխը գտնուող կուսակցութիւնը նոր վարչապետ մը ընտրեց. բայց նախագահը՝ Ստոյանով, ընտրուած անցեալ Դեկտեմբերին, որ բացայայտ կերպով կը յայտնէր իր համակրանքը ցուցարարներուն նկատմամբ, մերժեց վաւերացնել նոր վարչապետին ընտրութիւնը: Քաղաքական այս տագնապին լուծումին համար հարկ էր լուծել Խորհրդարանը ու նոր ընտրութեան ձեռնարկել: Ամիկա նաեւ ցուցարարներու փափաքն է: Ատոր համար պէտք է որ մեծամասնութեան խորհրդարանականները ինքնալուծարք որոշեն: Հակառակ պարագային յոյսերը պիտի չարունակուին:

Տնտեսական տագնապը աւելի եւս ծանրացնող է այն պարագան որ միջազգային դրամական կազմակերպութիւնները խըստակեցութեան յաւելեալ պարտադրանքներ կը բերեն արդէն աղքատացած ժողովուրդին: Ուրիշ կարեւոր պատճառ մըն ալ Սերպիոյ կիրարկուած միջազգային շրջափակումին Պուլկարիոյ ամբողջական մասնակցութիւնն է· Սոֆիա այդ հատուցմութեան համար հսկայական գումարներ յանձն առած է, բայց անոնք ոչինչով հատուցուած են, հակառակ մըրցած խոստումներու: Յոյսերու ալիքը այս պարագան եւս յիշելու առիթ պիտի ըլլայ հաւանօրէն:

ՄԱՄՈՒԼ

«DAILY MAIL»

(Յունուար 29)

«ՀԱՅԸ ԿԸ ԼՈՒԾԷ ԱՐԱՐՆԱԼԻ ԽՆԴԻՐԸ»

Անգլիական ամէնէն ժողովրդական օրաթերթերէն «Տէյլի Մէյլ» Յունուար 24–ի իր թիւին մարզական բաժնին մէջ վերոյիշեալ խորագիրով յօդուած մը հրատարակած է փաստել Պետրոսեանի անգլիական ամէնէն ծանօթ ֆութպոլի խումբերէն Արսընալ ժամանումին մասին: Յօդուածագիրը անդրադառնալէ ետք Մարսէյլ ծնած ծագումով հայ խոստմընալից այս յառաջապահին կարած ճամբուն, դրուատանքով կը խօսի անոր մասին, որու վրայ մեծ յոյսեր դրած է այս ակումբը որ կը նախատեսէ իրմով դիմադրաւել վիրաւոր համբաւաւոր խաղացողներու ձգած բացը: Փ. Պետրոսեան Գաննէն կ'անցնի Արսընալ չուրջ 1.5 միլիոն անգլիական սթերլինի (մօտաւորապէս 13 միլիոն ֆրանք) փոխարէն:

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Ա. ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ– ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՓՐԱՆՍԱ ԱՅՑԵԼՈՒԹԵԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐԸ

REGION RHONE-ALPES

du 1er au 4 Février

Samedi 1er Février

15h00 à 15h30 : Arrivée Aéroport de Bron chez THS (Tél. : 04. 78. 26. 13. 05). Vol privé;
17h00 : Arrivée à l'Eglise Apostolique Arménienne;
17h30 : Prière à l'Eglise Apostolique Arménienne.
18h00 : Inauguration de l'Ecole Markarian-Papazian;

Dimanche 2 Février

10h00 : Messe Pontificale;
16h00 à 18h30 : Rencontre avec la communauté arménienne de Rhône-Alpes à la Salle «Le Radiant», 1, rue Jean Moulin à Caluire — Tél.: 04 78 08 78 74.
20h00 : Conférence de Presse à l'Hôtel Sofitel, radio et presse arménienne.

Lundi 3 Février

8h00 : Départ pour Saint-Etienne.
11h00 : Départ de St-Etienne pour Lyon;
12h00 : Accueil de Sa Sainteté par Mgr Balland à la Maison Diocésaine, 7, Place Sainte-Irénée Lyon 5ème — Déjeûner;
14h00 : Départ pour Valence. Prise en charge par la Communauté Arménienne de Valence;
vers 23h00 : Retour à Lyon dans la soirée.

Mardi 4 Février

9h00 à 9h30 : Interview de Radio-Fourvière au Sofitel;
10h15 à 11h00 : Hôtel de Ville de Lyon;
11h30 à 12h15 : Préfecture du Rhône;
12h30 à 14h00 : Départ Fondation Bullukian. — Déjeûner;
14h00 : Départ pour Décines;
14h30 à 16h30 : Décines;
16h30 à 18h30 : Pont de Chéruy;
19h00 à 19h45 : Hôtel de Ville de Villeurbanne;
20h00 : Conférence de Presse au Sofitel;
21h00 : Dîner d'adieu à l'«Espace Tête d'Or» — 103, boulevard de Stalingrad — Lyon-Villeurbanne.

Mercredi 5 Février

8h00 : Départ pour Paris de la Gare Part-Dieu.

L'ECOLE
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de la Cathédrale Apostolique Arménienne
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
de Marseille
organise un

SUPER LOTO

Dimanche 9 Février à 16 heures

au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339, avenue du Prado – Marseille 8e
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

LE GROS LOT

Un *week-end* en *Tunisie* ou en *Corse* pour 2 personnes

VENEZ NOMBREUX

Encouragez le dévelopement culturel de nos élèves.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83, rue d'Hauteville, 75010 PARIS
SIRET: 51027317 A R. C. Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ՀԱՅԻ Փարիզի Ս. Թադէոս–Բարթողիմէոս Մանուչաճիւղի ընդհանուր ժողովը Շաբաթ, Փետրուար 1, ժամը 16–ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը

17, rue Bleue, Paris 9e, M° Cadet.

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB

UGAB-Paris IDF CONFERENCE

Le Comité des Jeunes et le Comité de Paris Ile-de-France de l'UGAB vous invitent à une conférence sur le thème:

«FRANCE-TELECOM FACE A LA LIBERALISATION: LE NOUVEAU VISAGE DES TELECOMS EN FRANCE»

avec M. JEAN-JACQUES DAMLAMIAN, *Directeur du Développement à France-Télécom*

le Mercredi 5 Février à 20 h 30

au Centre Culturel Alex Manoogian
118, rue de Courcelles, Paris 17e
M° Courcelles
— Entrée libre —

UGAB . . . UGAB . . . UGAB . . . UGAB